T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MOLLA SALİH EFENDİ'NİN KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ'L-KELÂM (İNCELEME, METİN, DİZİN, TERİM SÖZLÜĞÜ, TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatıma HANNAN

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Eski Türk Dili Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tanju SEYHAN

İstanbul 2019

Fatma HANNAM tarafından hazırlanan Molla Salih Efendi'nin "Kâmûs-El-Ervam fi Nizâmi'l-kelam" adlı bu tezin ...yüksek lisans... tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.
(İnceleme, Metin, Dizin, Terimler Sözlüğü, Tıpkıbasım)

Prof. Dr. Tanju SEYHAN
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eski Türk Dili Anabilim Dalında oybirliğiyle yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tanju SEYHAN

Üye : Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ

Üye : Dr. Öğr. Ü. Serap ALPER

Üye : _____

Üye : _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü tez yazım kurallarına uygundur.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Blimler Enstitüsü Lisansüstü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Fatıma HANNAN

Beni her zaman destekleyen aileme…

MOLLA SALİH EFENDİ'NİN

KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ'L-KELÂM

(İnceleme, Metin, Dizin, Terim Sözlüğü, Tıpkıbasım)

ÖZET

Türk dili ile ilgili bugüne kadar tarih boyunca muhtelif coğrafi sahalarda tek dilli, çok dilli; manzum mensur sözlükler yazılmış, bir sözlük bilim (lexikoloji) geleneği tesis etmiştir. Bunlar arasında Arapça-Türkçe, Türkçe-Arapça iki dilli sözlükler önemli bir yer tutar, önemli bir kısmı tespit edilip değerlendirilmiştir; ancak daha çalışılmayı bekleyenler de bulunmaktadır.

Türkçe-Arapça iki dilli sözlükler arasında tespit ettiğimiz yüksek lisans tezimize konu olan yazma, 17. yüzyılın başlarında Memluk-Kıpçak sözlükçülük geleneğinin tesis ettiği ve pek çok Türkçe-Arapça telif eser ortaya konmuş çevrede yetişmiş Molla Salih Efendi tarafından Osmanlı Türkçesini öğretme ve öğrenme ihtiyacının kaçınılmaz bir gerçek halini alması sonucu yazılan Osmanlı Dönemi Türkçesi'nin söz varlığını tespit etmiş olan "Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm"dır.

"Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm" 116 varaktır; yaklaşık 5 sayfalık bir giriş kısmından sonra, (A2a/17- A115b/17)'ye kadar tutan Arapça-Türkçe sözlük ve Türkçe dilbilgisinden oluşmaktadır. Sözlükte 4549 madde başı olup 38 bâb ve 502 fasıl esasına göre üstün, kesre ve ötre sıralamasını esas alarak düzenlenmiştir. Madde başlarında ilgili kelimenin kökenine ve yer yer çok kullanılan kelime ailesine yer verilmiş, örnek cümlelerle pekiştirilmiştir. Arapça ve Türkçe kelimeler düzenli olmamakla birlikte harekelenmiştir. Eserde eksik kelimeler yokmuş gibi gözükse de Arapçadaki açıklamaya göre bağlantısızlık neticesi birkaç yerde eksik kelime

bulunduğunu tespit ettik. Ayrıca bazı kısımlarda sehven yanlışlıklar olduğu şekilde yazılan fakat farklı anlamlara sahip kelimeler bulunmaktadır. Eserdeki bazı hatalı hususlarla birlikte bu eksiklere binaen müstensihin Arapçaya tam vakıf olmadığını düşünmekteyiz. Anlam kargaşasının önüne geçmek için metin kurarken diğer nüshaları da göz önünde bulundurduk ve karşılaştırdık.

Molla Salih Efendi'nin "Kâmûs el-Ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm" adlı eserini anlaşılır ve eserin yapısını tam olarak ortaya koyma düşüncesi ile ana metni tablo yaparak vermeyi tercih ettik. Tabloda bâb, fasıl, madde başları hem Latin harfli çeviri yazıyla hem de Osmanlı elifbası ile yazıldı; madde başlarının Arapça karşılıkları Türkiye Türkçesine çevrildi.

Çalışmamızda ana metin bölümünden sonra eserin alfabe sıralama sistemi bugün Türkiye'de kullanılan sistemden farklı olduğu için madde başlarının Latin harfli ve hem okumaya katkıda bulunmak hem de dönemin imlasını göstermek amacıyla Arap harfli alfabetik dizini yapılarak eklendi. Araştırmanın hedefi ve araştırmanın ehemmiyetini içeren "Giriş" bölümünde kaynak metinde geçen bilgi ışığında hakkında bir makaledeki kısa bir bilgi dışında malumat bulunmayan, eserin müellifi Molla Salih'in hayatı, eserleri, kişi adları, eser adları, bulunduğu yerler değerlendirilerek, yazarın biyografisi literatüre kazandırılmıştır. Girişte yazarın biyografisi dışında "Kâmûs El-Ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm"ın çalıştığımız nüshası ve tespit edilebilen nüshaları tanıtılmış; sözlükte kullanılan metod, eserdeki kişi adları ile ilgili dipnotlarda kısa bilgiler verilmiştir; ancak tezde daha ziyade eseri Türkçeye çevirmek esaslı hareket edilmiş sözlükçülük bilimi ışığında değerlendirilmemiştir.

Türk dili ve leksikografisi açısından önem taşıyan bu sözlük üzerindeki bu çalışmayla her iki dil (Türkçe, Arapça) arasındaki dinî, coğrafî, tarihî, kültürel ve lisanî münasebet üzerinde yapılacak çalışmalara zemin hazırlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm, Molla Salih, Osmanlı Türkçesi, sözlük, Türkçe.

MOLLA SALİH EFENDİ'NİN

KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ'L-KELÂM(1-116a)

(Review-Text-İndex-Dictionary term-Facsimile)

ABSTRACT

Throughout the history, many monolingual and multilingual dictionaries regarding Turkish languages have been written within the field of Turkish studies which resulted in establishing a lexicological tradition. Bilingual Arabic-Turkish, Turkish-Arabic dictionaries hold an important place within that tradition, and most of them have been identified and evaluated. The topic of this thesis is a Turkish-Arabic dictionary by the name of "Kâmûs El-ervâmfi Nizâmü'l-Kelâm", written by Molla Salih in the beginning of 17th century. It determines the Turkish vocabulary of the Ottoman period. Since the Ottoman Turkish has had influence in its region, the need of teaching and learning of Ottoman Turkish has become inevitable reality. Kâmûs is consisted of 116 leafs,. The work, after the five-page introductory part, contains the Arabic-Turkish dictionary and the Turkish Grammar part, (A2a/17- A115b/17). Moreover there are 4549 headwords, it is based on the principal of 38 babs (part) and 502 sections and collocated superiorly, fractionally and with otra. In addition, in some parts there are words that are written in the way that there are false and mistakes but have different meanings. Along with some deficiencies in the work, we think that the insensitive is not fully familiar with Arabic. In order to avoid confusion of meaning, we have taken into consideration and compared other copies while translating texts. Molla Salih Efendi's dictionary which called "Kamus al-Ervam fi Nizâmü'l-Kelâm to be fully understood we preferred to present the main text by making a table. In the table, the headlines of bab, fasıl and parts were written both in the Latin alphabet and in the Ottoman elifba; we translated the main words wich are in Arabic in to Turkish language. Becuse the letters wich are used in the dictionary are not used in Türkish

language we maket he index in both arabic letters and latin letters so we can show how it was the writing and reading that dayes. In the “Introduction” section, which includes the aim of the research and the importance of the research, In the Introduction of the thesis in which the importance of the subject under research is being explained, the further information in the light of the analyzed text is given, relating to the author's life, works, anthroponomy, work titles, along with the names of the places translated into contemporary Turkish and short information about person and place names. The biography of the author was evaluated by evaluating the life of Molla Salih, the author of the work, his works, personal names, work names and places. In the introduction, apart from the author's biography, the copies of m Kâmûs El-Ervâm fi Nizâmü’l-Kelam ğ that we worked and the detectable copies were introduced; short information about the method used in the dictionary and the names of people in the work are given; however, in the thesis, rather than translating the work into Turkish, it has not been evaluated in the light of lexicography. With this study on this dictionary, which is important in terms of Turkish language and lexicography, it is aimed to prepare the groundwork for the studies on religious, geographical, historical, cultural and linguistic relations between both languages (Turkish, Arabic). The aim of this study is to provide a basis for other studies which matter from the aspect of Turkish language and its lexicography as well as to emphasise the religious, geographical, historical, cultural relation between the two languages (Turkish, Arabic).

Key Words: Dictionary, Kâmûs El-ervâmfi Nizâmü’l-Kelâm, Molla Salih, Ottoman Turkish, Turkish.

ÖNSÖZ

Türklerin tarih boyunca geniş bir coğrafyaya yayılması sonucu gerek Türk dili bilginleri gerekse Arap, Fars ve başka yabancı alimler tarafından bugün olduğu gibi tarihi dönemlerde de geniş bir sahada Türk diline atfedilen ehemmiyet büyük olmuştur. Bu ilgi sonucu yapılan çalışmalar arasında Türkçenin öğrenilmesi ve öğretilmesi için temel kaynaklardan olan sözlükler yer alır. Türk diline ehemmiyet verip söz varlığını derleyerek pek çok eser ortaya konmuştur. Osmanlı Devleti'nin nüfuzu ve kültür politikalarının sonucu bulundukları coğrafyalarda öğrenilmesi gerekli olan Türk dilinde telif ya da tercüme edebî, dinî ve ilmî eserler verilmiş, çeşitli sözlük ve dil bilgisi kitapları hazırlanmıştır.

Büyük Arap gramercilerinin Osmanlı döneminde Arapça dışında bir dille ilgilendiğinin bir örneği de üzerinde çalıştığımız "Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm"ın yazarı Türkçe'nin söz varlığını derleyip, yer yer konuşma veya edebi dilden çeşitli örneklerle destekleyerek Arapçaya, Arap sözlükçülük geleneğinde sıklıkla kullanılan bir Cevherî metoduyla yazmış olan dil âlimi *Molla Salih'*tir. *Eserin* günümüze kadar gelebilmiş pek çok nüshası bulunması Mısır'daki Osmanlı hâkimiyetinin doğurduğu tabii bir Türkçe öğrenme ihtiyacı ile açıklanabilir. Arap kökenli Mısır ulemâsı arasında Türkçe ile ilgilenmenin yaygın oluşunun bir sebebi de yoğun kültürel alışverişi sonucudur.

17. yüzyılın önde gelen dilbilimcilerinden Molla Salih'in "Kâmûs el-Ervâm fî Nizâmü'l-Kelâm" adlı kitabını konu alan çalışmamızın Giriş bölümünde eserin yazılış sebebi ve şartlarını, benimsediği üslubu tetkik edilmiş, sözlükbilimi ile ilgili genel bilgilere yer verilmiş sonra sözlük yazımı ve önemi hakkında çeşitli bilgi aktarılmıştır. Daha önce çalışılmamış olan eser ve müellifi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde esas metin olan sözlük Latin alfabesi kökenli çeviri yazısı ve Türkiye Türkçesine aktarım yer alır. Üçüncü bölüm numaralandırılarak Osmanlı elifbası ve çeviri yazılı dizin alfabetik sırada verilmiştir. Dördüncü bölümde eserin

değerlendirildiği sonuç bulunmaktadır. Çalışmanın sonuna tıpkıbasımı eklenmiştir. Ayrıca genel olarak dipnotta APA sistemi kullanılmıştır ama metnin seyrini bozacak alıntı ve açıklamalar metin ile ilgili önem arz eden gönderme veya alıntıları ifade etmek için ilgili bölüm sonunda parantez içinde kısa bilgi verilmiştir. Ayrıca gerekli açıklamaları ve bilgileri dipnotlarda verilmiştir.

Çalışmamızın başından sonuna kadar desteğini esirgemeyen çok kıymetli saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Tanju ORAL SEYHAN'a, fikir ve görüşlerini esirgemeyen Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ, kaynak bulmak konusunda önemli katkısı bulunan çok kıymetli Doç. Dr. Fatih BAKIRCI'ya, Dr. Öge. Üyesi Serap ALPER'e, Ezgi ASLAN'a Klasik Arapça tashihinde yardımını esirgemeyen saygıdeğer eşim Müh. Alaa AL MOKDAD'a hayatın her anında manevi desteklerini her zaman hissettiğim çok kıymetli aileme ve büyüklerime minnet ve şükranlarımı âcizâne arz ederim. Yaptığım hataların mazur görülmesi dileklerimle.

Gayret bizden, Tevfik Allah'tan…

Ağustos 2019

İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....IX

ABSTRACT..... XIII

ÖNSÖZ..... XVII

KISALTMALAR VE SEMBOLLER LİSTESİ..... XXVII

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ..... XXXI

I. GİRİŞ I

1. Sözlük Yazımı Ve Sözlük Bilimi (Lexicography/Müfredat Bilimi)..... 1

2. Türkçenin Öğrenimi Ve Öğretimi İçin Yazılan Sözlükler.....2

3. Türkçe-Arapça İki Dilli Sözlükler.....4

3.1. Türk Dili tarihinde Karahanlı, Harezm ve Kıpçak sahasında yazılan Türkçe-Arapça iki dilli sözlükler.....5

3.1.1. Dîvânu Lugâti't-Türk.....5

3.1.2. Kitâbü'l-İdrâk li-Lisani'l-Etrâk.....7

3.1.3. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî.....7

3.1.4. Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lugati't-Türkiyye.....8

3.1.5. Bülgatü'l-Müştâk fî-Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak.....9

3.1.6 El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye.....10

3.1.7. Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye…….....11

3.1.8. Hilyetü'l-İnsân Ve Halbetü'l-Lisân.....11

3.1.9. El-İdrāk Haşiyesi.....13

3.1.10. Kitâbü'l-Ef'âl……..……..13

3.1.11. İbni Mühennâ Lugatı Hilyetü'l-İnsân Ve Halbetü'l-Lisân....14

3.2. Türk Dili tarihinde Batı Türklük sahasında yazılan bazı iki/çok dilli sözlükl…….15

3.2.1. Eş-Şüẕūrüʾẕ-Ẕehebiyyetü veʾl-Ḳıṭaʿuʾl-Aḥmediyyetü fiʾl-Luġatiʾt-Türkiyyeti.....16

3.2.2. Lügat-ı Ferişteoğlu.....17

3.2.3. Es-Sıhah Sözlüğü veya Lugat-ı Vankulı.....18

3.2.4. Ahterî-yi Kebîr.....19

3.2.5. Lugat-ı Feristehzâde.....19

3.2.6. Mirkâtu'l-Luga Sözlüğü.....20

3.2.7. Nazmü'l-Leâl.....20

4. Kâmûs el-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm.....21

4.1. Eserin müellifi Molla Salih Efendi.....21

4.2. Molla Salih Efendi'nin eserleri.....….25

4.3. Eserin Yazılış Tarihi Ve Yılı.....28

4.4. Eserin Yazılış Amacı. 29

4.5. Yazarın Yararlandığı Kaynaklar.....30

4.5.1. eṣ-Ṣıḥâḥ.....31

4.5.2. El-Kâmûsu'l-muhît.....32

4.6. Eserin Nüshaları.....32

4.7. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....33

4.8. Kâmûs el-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'ın Metodu.....33

4.9. Kâmûs el-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'ın Muhtevası.....49

4.10. Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'a Göre 17. Yüzyıl Türkçesi.....71

4.10.1. Eserin Türkçe kelimelerin yazımında kullandığı imla özellikleri……..71

4.10.2. Eserde yer alan Türkçe'nin bazı sesleri ve ses bilgisi özellikleri.....75

4.10.3. Eserde yer alan Türkçe'nin bazı biçim bilgisi özellikleri 75

II. METİN.....79

1. Sözlüğün Aktarımında Ve Dizinlerin Hazırlanmasında İzlenilen Yol.....90

SÖZLÜK.....82

III. DİZİN.....516

1. Çeviri Yazılı Türkçe Kelimelerin Alfabetik Dizini.....517

2. Türkçe Kelimelerin Arap Alfabesiyle Dizini.....700

SONUÇ.....884

KAYNAKLAR.....888

ÖZGEÇMİŞ.....894

TIBKIBASIM.....896

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
Bk.	Bakınız
BM	Kitâbu Bülgatü'l-Müştâk fi Lügati't-Türk ve'l-Kıfçak
Çv.	Çeviren
Far.	Farsça
İML.	İbnü Mühennâ Lügati
KE	Kâmûs El-Ervâm fi Nizāmü'l-Kelâm
Kİ	Kitâbü'l-İdrâk bi-Lisâni'l-Etrâk
KK	El-Kavânīnu'l-Külliyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye
MSE	Molla Sâlih Efendi
S.	sayfa
ŞZ	Eş-Şüẕūrüʾẕ-Ẕehebiyyetü veʾl-Ḳıṭaʿuʾl-Aḥmediyyetü fiʾl-Luġatiʾt-Türkiyyeti
TA	Kitâbü Mecmu'ı Tercümânı Türkî ve Arabî ve Mugalî
T. T. Ç.	Türkiye Türkçesine Çeviri
TTK	Türk Tarih Kurumu
TZ	Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Luğati't-Türkiyye
Yay.	Yayınları
Yun.	Yunanca

SEMBOLLER

>	Bu şekle gider.
<	Bu şekilden gelir.
→	Farklı okuma.
_	Metinde rastlanmayan örnek.
~	İkili şekil.
*	Şüpheli okuma.
. . .	Okunamayan kısımlar.
[ ]	Tamir edilerek okunan yerler.
{ }	KE'deki kenar açıklamaları.
( )	İki şekilli (düz/yuvarlak) fonem parantezi.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ـأ ا	a, e,	ش	ş
أ	a, ā	ص	ṣ
ء	’	ض	ḍ, ż
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ة	t	ع	‘
ت ټ	t(e, i, ö, ü) ṭ(a, ı, o, u)	غ	ġ
ث	å	ف	f
ج	c, ç	ق	ķ
چ	ç	ك ګ ګ	k, ñ g
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	ڵ	ḷ
د	d	م	m
ډ	ḍ	ن	n
ذ	ẕ	و	o, ö, u, ü, ū, w, v
ر	r	ه	h, -a, -e
ږ	ṛ	ى, ي	ı, i, y
ز	z		
س	s		
ښ	ş		

MOLLA SALİH EFENDİ'NİN
KÂMÛS EL-ERVÂM Fİ NİZÂMÜ'L-KELÂM
(İNCELEME, METİN, DİZİN, TERİM SÖZLÜĞÜ, TIPKIBASIM)

I. GİRİŞ

Selçuklu Devletinin yıkılışından Osmanlı Devleti'nin imparatorluk temelleri atışına kadar geçen dönemi kapsayan 13-15. yüzyıllardaki Oğuz Türkçesi temelinde Batı Türk yazı dili, Doğu Türk yazı dilinden ayrı müstakil bir gelişme seyri göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin, Fatih Sultan Mehmed'in 1453'te İstanbul'u fethiyle başlayan İmparatorluk çağında, yükseliş döneminde Osmanlıca veya Osmanlı Türkçesi, devlet dili haline gelmiş, İmparatorluğun çok geniş alanları içinde milletler üstü geçerlilik kazanmıştır. Dolayısıyla Türk dili bir prestij dili olarak standart bir dil durumuna gelmiş, Türkler ve idaresi altında olan bazı bölgelerdeki Araplar arasında bir iletişim aracı olmuştur. 20. yüzyıl başında ise Türkçe Batı Türklük sahasında modern yazı dili döneminde Türkiye Türkçesine bırakır.

Türk dili, dünya hafızasında geniş bir coğrafî alana yayılması ile, medeniyet silsilesini dinî, coğrafî, tarihî, siyasî, sosyal ve kültürel özellikle edebî eserlerle yer almıştır (Özdamar, 2012)

1. SÖZLÜK YAZIMI VE SÖZLÜKBİLİMİ (LEXİCOGRAPHY / MÜFREDAT BİLİMİ)

Bir dilin veya karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlığını ele alan, sözlük yazma, hazırlama işi veya sözlük araştırmaları bilimi olarak tanımlanan sözlükbilimi/müfredat bilimi (علم المعاجم/lexicography), yeni gelişen ancak son yıllarda üzerinde ayrıntılı ve ciddî çalışmaların yapıldığı bir bilim dalıdır. Sözlük konulu çalıştaylar, sempozyumlar düzenlenmekte, telif, çeviri makale, kitaplar ortaya konmaktadır. TDK Türkçe Sözlük'te leksikografi için "Sözlük yazarlığı, sözlük bilgisi." sözlükbilim için de "Sözlük yazma ve hazırlama işi, leksikografi." tanımı yapılmıştır. (2005: 1305,1806).

Sözlüğün daha kapsamlı bir şekilde tanımını Prof. Dr. Doğan AKSAN yapar: "Bir dilin etkin ya da birden çok söz varlığını söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren bağımsız biçim birimleri temel alarak bunların başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır." (Aksan, 1985:)

Sözlükbilim çalışmalarının temel amacı, sözlük yazımında göz önünde bulundurulması gereken ilke ve prensipleri tespit etmektir. Sözcüklerin bir araya getirilmesi, alfabetik olarak tertip edilmesi, sesletim ve yazımıyla birlikte anlamlarını açıklama ve örnekleme verilmesi sözlükbilimin içerdiği konulardır.

Dil, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak milli şuuru uyandırıp duygu ve düşünce birliği olan bir millet haline getirmektedir. Bu büyük mirasın ise oluşturulan medeniyetlerin, kültürlerin ve yaşantı tarzlarının gelecek nesillere aktarılabilmesi ve dilin muhafaza edilmesi, ancak söz varlığının kayıt altına alınmasıyla mümkündür. Dilin söz varlığını muhafaza eden sözlük yazımı o milletin bilgisini, başka milletlerle ilişkisini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla milletlerin, birbirinin dilini öğrenmesi, kültürel, siyasî, ticarî ve dinî ilişkilerinin güçlenmesinde özellikle iki veya çok dilli sözlüklerin katkısı mutlaka büyüktür.

Sözlükbilim sahasında ilk çalışmalar önce Doğu'da başlamıştır. Asurlular, milâttan altı asır önce sözlükçülüğe öncülük etmiştir. "Bizlere ulaşan bilgilere göre, M.Ö. XI. yüzyılda Bawetshi'nin hazırladığı yaklaşık 40.000 kelimelik Çince sözlüğü ilk yazılı sözlük çalışması olarak örnek gösterilmektedir. Çinlilerin sözlükçülükteki becerileri, Hu-Shin'in M.Ö. 150 yıllarında çıkardığı Shwo-Van isimli sözlüğü ile Ku-eWang'ın M.Ö. 530'da hazırlanan Yu- Pien adındaki sözlüğünden anlaşılmaktadır." (Kahraman 2016: 3291). Onları Çinliler, Japonlar ve daha sonra Eski Yunanlılar ve Hintliler takip etmiştir. (Zeydân 1983 I: 402). Doğuda Hint ve Arap dünyasında önemli sözlükler yazılmış ve gelenek tesis etmiştir.

İnsanlar doğru bir şekilde kendi dillerini yazıp okumak amacıyla dillerinin bağlı olduğu kuralları tespit etmeye çalışmışlardır. Bu kuralların işlendiği bilgi

koluna gramer, dilbilgisi *grammaire*; dilin kelime dağarcığı toplanarak meydana getirilen eserlere de lûgat, sözlük *dictionnaire* denmiştir. Bu tarihî dil bilimi alanlarından lûgat bilgisi (lexicographie) konusuna, Araplar büyük önem vermiş ve bu alanda diğer İslâm devletlerinin alimlerine de rehber olmuşlardır (Banguoğlu 1998: 18-19).

Türk dilinin çeşitli dönemlerinde kaleme alınan iki dilli, çok dili veya açıklamalı sözlükler, yazıldığı dönemin sözlükçülük anlayışını ortaya koymaktadır. Bu da Türk ve yabancı Türkologların ilgisini oldukça çekmektedir.

Sözlükler belli bir amaç doğrultusunda çeşitli tasniflerde hazırlanırlar ve bu amaca uygun olarak da bir kısım sözlükler mevzuuna göre tertip edilirken, bir kısmı alfabetik olarak düzenlenir. Yine bir kısmı genel kullanım amaçlı olurken bir kısmı öğrenim amaçlı olarak hazırlanır. Bunun yanısıra yazım türü olarak öğrenimi kolaylaştırmak amacıyla manzum sözlükler de yazılmıştır. Sözlük türleri ve yazılış teknikleri konusunda Doç. Dr. Özen YAYLAGÜL danışmanlığında Sami Baskın tarafından hazırlanan "*Eş-Şüẕūrüẕ-Ẕehebiyyetü ve'l-Ḳıṭa'u'l-Aḥmediyyetü fi'l-Luġati't-Türkiyyeti* (Sözlükbilimsel Bir İnceleme)" başlıklı doktora tezinde ayrıntılı bilgi verilmiştir (BASKIN 2012: 390-400).

2. TÜRKÇE'NİN ÖĞRENİMİ VE ÖĞRETİMİ İÇİN YAZILAN SÖZLÜKLER

Türk sözlükçülüğü, XI. yüzyılda Divânu Lügâti't-Türk adlı Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe-Arapça yazdığı sözlükle başlar. Divânu Lügâti't-Türk bildiğimiz Türk dilinin ilk sözlüğüdür. Türkçenin söz varlığı ile Türk dünyası hemen her yönüyle tanıtılmaktadır. Özellikle Doğu dillerine yönelik yazılan sözlüklerde uygulanagelen bu yöntem, 19. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir (Ülkütaşır 1948: 45; Aksan 1998: 115; Gökçe 1998: 32).

Türkçenin öğrenimi ve öğretimini amaçlayan ve özellikle Türkçenin sözlükçülük faaliyetlerini sürdüren aydınların bu değerli eserleri ortaya koyma çabasında sadece Türk kökenliler değil, yabancı kökenli aydınlar da yer almıştır.

Sözlük yazarlarının bazıları Avrupa'daki çalışmaları kıstas almış bazıları ise Arap sözlükçülük anlayış ve geleneğine uymuşlardır.

Arap dilinin özgünlüğünü koruduğu, Arapların kendi coğrafyalarının dışındaki toplumlarla pek fazla ilişkilerinin olmadığı dönemlerde sözlüğe ihtiyaç duyulmamıştır. İslâmiyet'in yayılmasıyla birlikte genişleyen coğrafyada Kur'an ve Hadisin yeni Müslüman topluluklar tarafından öğrenilme ve anlaşılma gayretleri, ilk sözlüklerin vücuda gelmesinin temel nedeni olmuştur. Sistemleri farklı olsa da genel olarak harf esasına dayalı sözlükler de alfabetik sözlükleri oluşturmaktadır. Kimisi harflerin mahrecine, kimisi kelimenin son harfine, kimisi de kelimenin ilk harfine göre tertip edilmiş olsa da her birinin kendi içinde bir sistemi vardır. Alfabetik sözlüklerin farklı dizilimleri zaman içerisindeki ihtiyaçlara göre şekillenmiştir.[1]

Türkçenin öğrenimi ve öğretimi için manzum, mensur, tercüme ve telif tarzında Orta Türkçe döneminden itibaren gerek Türk dünyasında gerekse yabancılar arasında tek dilli, çok dilli sözlükler yazılmıştır. Bunlar arasında Türk Arap ilişkileriyle doğru orantılı olarak Türkçe Arapça sözlükler önemli yer tutarlar. Bunlarda Türkçe sözcüklerin Arapça karşılığı verilmiştir. Bu sözlükler Türkçenin Araplar tarafından daha kolay okunup anlaşılması için kaleme alınmış özel türde ve tematik sözlüklerdir.

3. TÜRKÇE-ARAPÇA İKİ DİLLİ SÖZLÜKLER

İki dilli sözlükler tarih itibariyle IV. (X.) yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülen iki dilli sözlük telifi Arapça, Süryânîce, Farsça ve Türkçe ile ilgili birkaç eserle sınırlı kalmıştır. Karahanlı Türkçesi döneminde Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâtit Türk'ünden başka Doğu Türkçesi (Çağatayca) ve Kıpçak sahasında da leksikografi ekolü gelişmiştir. Doğu Türkçesinde hususiyle Ali Şir Nevâyî'yi

[1] Huseyn Nassâr, El-Mu'cenu'l-'Arabî Neş'etuhû ve Tetavvuruhû, c.1, s.33-42, Mısır, 1988-İbn en-Nedim, El-Fihrist, Daru Katri bin El-Fucae, 1985-BROCKELMANN, Carl, Geschichte Der Arabische Litterature, c.1, Leiden, 1943.

anlamak üzere örnekli, örneksiz tek dilli, çok dilli sözlükler yazılmıştır. Özellikle Memluk-Kıpçak sahasında Kıpçak Türkçesinin gramer özelliklerini hem de bu lehçenin söz varlığını içeren gramer ve sözlük mahiyetinde pek çok eser kaleme alınmıştır.[2]

Anadolu sahasında gelişen Batı Türkçesinde Arapça-Türkçe ve Farsça-Türkçe şeklinde kaleme alınan iki dilli sözlükler, Fars ve Arap kaynaklarını Türkçeye çevirmede başvuru kaynağı özelliği taşımışlardır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde Arap harfleriyle yazılmış iki dilli sözlüklerden en eskisi XIV. yüzyılda Ferişteoğlu tarafından kaleme alınan Lügat-ı Ferişteoğlu'dur.[3]

Nitekim Türk idaresine geçen Araplar ister tercüme ister telif yolu ile olsun, ortaya koydukları eserlerle, özellikle kaleme alınan sözlüklerle Türk dil ve edebiyatını ve lügat hazinesini kayıt yoluyla zenginleştirmişlerdir. Araplar için yeni bir dil öğrenmek zarureti sonucu eğitim ve öğretim için Türk dilinin daha kolay öğrenilmesini sağlayan eserler vücuda getirilmeye başlar, Türkçe-Arapça iki dili sözlükler yazılır.

3.1.Türk Dili Tarihinde Karahanlı, Harezm ve Kıpçak Sahasında Yazılan Türkçe-Arapça İki Dilli Sözlükler:

3.1.1. Dîvânu Lugâti’t-Türk

Dîvânu Lugâtit Türk, Türkçenin bilinen ilk sözlüğüdür. Kaşgarlı Mahmud bin Hüseyin bin Muhammed tarafından 1072 Ocağında yazılmaya başlanmış, 1077 Ocağında tamamlanmıştır. Türkçenin bilinen ilk sözlüğü olarak kabul

[2] Dr. Ahmet Caferoğlu, Abû Hayyân. Kitâb al-İdrâk li-Lisân al-türk, İstanbul Evkaf Matbaası 1931; Besim Atalay, Ettuhfet-üz-Zekiyye Fii-Lûgat-it- Türkiyye, TDK. İstanbul 1945; Ali Fehmi Karamanoğlu. Kıpçak Türkçesi Grameri, TDK., Ankara 1994; Doç.Dr. Recep Toparlı, İrşâddü'l-Mülûk ve' s-Selâtin, TDK, Ankara 1992.

[3] M. Şakir Ülkütaşır, Xl. Yüzyıldan günümüze kadar yazılmış başlıca sözlüklerimiz”, Türk Dili Belleten, Seri:III, Sayı: 12-13, Ocak-Aralık 1948, İstanbul 1949 s.49. ; Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I. Cilt, TDK, Ankara 1995, 3. Baskı. s. XXIX-XXX.

edilmektedir. Dîvânu Lugâti't-Türk, "Türk dillerini toplayan kitap" anlamına gelen eser, Türk dilinin Göktürk bengü taşlarından sonra en büyük eseri olarak kabul edilmektedir.

Bilindiği üzre Türk sözlükçülüğünün de ilk ismi şüphesiz Kaşgarlı Mahmut'tur. Divanü Lugati't-Türk Karahanlı Türkçe dönemi dediğimiz devrenin mahsulüdür. Divan, sadece Türk lehçelerini içeren salt bir sözlük olarak değil, o dönemin dil ve folklor malzemesini barındıran ansiklopedik bir eser olması itibariyle de önem arz eder.

Dîvânu Lugâti't-Türk, Araplara Türkçeyi öğretme amacıyla yazılmıştır. Bu bakımdan eserin mukaddimesi ve açıklamaları Arapça olarak kaleme alınmıştır. Bu amaca uygun olarak madde başları, Arap sözlükçülük geleneğine uygun olarak dizilmiştir. Türkçe madde başları Arapça kelime sınıflandırmalarına (hemzeli, salim, şeddeli vb.) ve vezinlere uygun olarak tasarlanmıştır. Aynı vezinde olan kelimeler tek bir başlık altında toplanmak suretiyle kendi içlerinde alfabe sıralamasına uygun olarak dizilmiştir (Atalay 1986 C.II.; Ercilasun, 2004: 323).

"Dîvânu Lugâti't-Türk Türkçeden Arapçaya bir sözlüktür. Türkçe sözlerin Arapça karşılıkları verildikten sonra mutlaka kelimelerin içinde bulunduğu bir örnek cümle verilir. Örnekler sık sık bir atasözü veya bir dörtlük de olabilmektedir. Daha sonra örneğin Arapça karşılığı yazılır. Eğer madde başı olan kelime Türk kişi veya boy adlarından biri ise ayrıca açıklamalar yapılır. Özel adlar dışındaki önemli kelimeler için de bazen açıklamalar yapılmıştır. Madde başı fiil ise 'aldı, yazdı' şeklinde bilinen geçmiş zamanın teklik 3. şahsında verilir. Örnek ve Arapça anlam bittikten sonra fiilin geniş zamanı ile mastarı (alur-almak, yazar yazmak) mutlaka yazılır. Bunun sebebi, geniş zaman ekinin, bugün olduğu gibi o zaman da kurala bağlanamaması (almak'ta -ur, fakat yazmak'ta -ar eki); mastar ekindeki kaf veya kef harfi vasıtasıyla fiilin kalın veya ince olduğunun belirtilmek istenmesidir. Tabii ki eserde, bugünkü sözlük düzenlenmesinde olduğu gibi madde başları alt alta sıralanmamış; yeni madde başı, önceki maddenin bittiği yere yazılmıştır. Bu durumda okuyucunun maddeyi rahatça görebilmesi için madde başının üstü kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Türkçe örneklerin üstünde de

kırmızı çizgi vardır. Örnek cümleleri ve açıklamalarıyla Dîvânu Lugâti't-Türk modern ve ansiklopedik bir sözlük gibidir." (Ercilasun, 2004: 322).

3.1.2. Kitâbü'l-İdrâk li-Lisani'l-Etrâk

Eser, Mısır'da 18 Aralık 1312 tarihinde yazımı tamamlanan, Endülüs doğumlu Ebu Hayyan Muhammed bin Yusuf tarafından kaleme alınmıştır. Bir sözlük ve gramer kitabı olan Kitâbü'l-İdrâk li-Lisani'l-Etrâk Arap sözlükçülük geleneğine uygun olarak hazırlanmıştır (Özyetgin, 2001: 41-42).

Mısır'ın başkenti Kahire'de yazılan bu eser Dîvânu Lugâtit Türk gibi Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme alınmıştır. Kitâbü'l-İdrâk, sözlük, tasrif (morfoloji) ve nahiv (sentaks) olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Arap alfabe tertibine göre düzenlenen bu eser; Sözlük bölümünde isim ve fiiller karışık olarak verilmiştir. Fiillerin teklik 3. şahısları veya teklik 2. şahıs emir biçimleri bilinen geçmiş zamanla birlikte madde başı olarak verilmiştir. Türkçe kelimelerin anlamları genellikle Arapça tek kelimeyle karşılanmıştır. Söz konusu kelimeler bazen kısa cümlelerle örneklendirilmiştir (Caferoğlu 1972: 188; Özyetgin, 2001: 46-49).

3.1.3. Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

1343 yılında Halil bin Muhammed el-Konevi adlı konyalı bir Türk tarafından yazılan veya istinsah edilen eser 63 yapraktan oluşan Arapça-Türkçe ve Moğolca-Farsça bir sözlüktür. Eser "Türkçe, Farsça ve Moğolcanın Bütün Çevirmenlerinin Kitabı" anlamına gelmektedir (Eren 1998:177; aktaran Ercilasun, 2004: 385).

Tercüman'ının 63 yaprağı Arapça-Türkçe sözlük gramer, 13 yaprağı ama Moğolca-Farsça sözlüktür. Eserin tek nüshası vardır. Hollanda'nın Leiden akademisi kütüphanesindedir.

Tercüman isimler, fiillerin mastarları ve emir biçimleri, kelime ve fiil çekimleri, cümle kuralları olmak üzere dört kısma ayrılır. Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır ve harekelidir. Eserde renkler, giyim kuşam, insana ait iç ve dış unsurlar gibi çeşitli başlıklar yer almaktadır. Kelimeler söz konusu başlıklar altında büyükten küçüğe doğru sıralanan madde başları şeklinde sıralanmıştır. 2000 kelimeyi barındıran eserde her sözcüğün diğer dildeki karşılığı verilmiştir. Sözlükte kelimelerin Türkçesi kırmızı mürekkeple vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra sözlükte morfolojik bilgilere de yer verilmiştir. Dil öğretimi açısından sözlükte tümevarım yöntemi ile dil bilgisi çeviri yöntemine başvurulmuştur. Günlük konuşma diline ait kelimelerin yanı sıra ticaretle ilgili kelimelere de yer verilmiştir.

Tercüman giriş bölümünde harfler hakkında bilgi verirken, Arapçaya mahsus peltek s, ayin, dat gibi harflerin ''Halis kıpçak Türk dilinde'' bulunmadığını söylüyor. Daha sonra ''Halis Türk dili'' ile ''Türkmen dili''nin farklılıklarını gösterdiğininden bahsediyor (Toparlı vd 2000:1)

3.1.4. Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lugati't-Türkiyye

XV. yüzyılın başlarında kaleme alınmış Arapça-Türkçe bir sözlük ve gramerdir. Arapça kelimeler sözlük kısmında alfabetik olarak sıralanmış olup, her harfte önce isimler, sonra da fiiller ve bunların Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir. Eserde kimi zaman Arapça bir kelimeye karşılık olarak bu kelimenin Türkçedeki birden fazla sinonim şekillerine yer verilmiştir. Bununla birlikte Kİ'in gramer kısmı TZ ile büyük benzerlikler arz etmektedir. TZ'deki gramer kısmı sarf ve terkip olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. TZ'de Kİ'de olduğu gibi gramer konuları zengin örneklerle ve anlaşılır bir dille anlatılmıştır (Özyetgin, 2001: 57; Ercilasun 2004: 387).

Arap alfabesine göre tertip edilen bu Kıpçakça eser bir sözlük ve dil bilgisi kitabı olarak değerlendirilmektedir. Yazarı belli olmayan ve anonim bir eser olan TZ'nin XV. yüzyılın ilk yarısında Mısır'da kaleme alındığı düşünülmektedir. İki

ana bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde alfabetik olarak Kıpçakça isim ve fiillere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise şekil bilgisine ait özelliklere değinilmiştir. Yaklaşık 2000 kelime barındıran eserde yer alan kelimeler tümevarım yöntemiyle ele alınmış ve söz konusu kelimeler gündelik hayattan seçilmiştir. Eser gramer açısından incelendiğinde başlangıç düzeyinde olmayıp ileri düzey ve akademik amaçlı Türkçe öğretimine yönelik olarak yazılmıştır (Atalay 1945: X-XV; İşcan, 2012: 15; Al-Turk 2012: 15-17).

3.1.5. Bülgatü'l-Müştâk fî-Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak

Arapça-Türkçe bir sözlük olan eser XIV. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyılın başlarında kaleme alınmıştır. Kitabın yazarı Cemaleddin Ebu Muhammed Abdullah ed-Türki adlı bir Türk'tür (Ercılasun, 2004: 391). Müellif eserinin önsözünde kitabını "Türk dili sözlüğünün tercümesi" anlamına gelen "Tercümân el-lugat et-Türkiya" başlığıyla adlandırmıştır (Özyetgin, 2001: 59).

"Bülgatü'l-Müştâk normal sayfa düzeninde değildir. Kelimeler baklava biçiminde dizilmiştir. Her kelime baklava biçiminin bir kenarını oluşturmaktadır. Bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe, tekrar bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe yazılarak baklavanın dört kenarı tamamlanmıştır. Önceki baklava biçimin kenarı, aynı zamanda yanındaki baklava biçimin kenarıdır. Bu düzen içinde her sayfada 23 baklava biçimi yan yana ve alt alta sıralanmış; böylece kitaba estetik bir şekil verilmiştir. Yazarın amacı elbette öğrenci ve okuyuculara cazip gelecek bir kitap meydana getirmektir. Eser baştan başa harekelidir; Arapça kelimeler siyah, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır." (Ercilasun, 2004: 392).

Yazar, 1500 kelimeyi Kıpçakça ve Türkmence şeklinde ayırarak ele almış ve örneklendirmiştir. Eseri ilginç kılan yönlerden biri baklava biçiminde dizilmiş olmasıdır. Eserde tümevarım yöntemi kullanılmış ve örnekler günlük hayattan seçilmiştir. Yazar eserinde günlük konuşma Türkçesini öğretmeyi amaç edinmiştir. Bu itibarla eserinde yabancı dil öğretim yöntemlerinden dil bilgisi

çeviri yöntemi, karşılaştırmalı dil bilim ilkeleri çerçevesinde kullanılmıştır (Ercilasun, 2004: 392; Al-Turk 2012: 15-17).

3.1.6. El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye

XV. yüzyıl başlarında yazıldığı tahmin edilen eser Arapça-Türkçe gramerdir. Eser Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılmış olup yazarı ve yazılış tarihi kesin değildir (Toparlı vd, 1999: III).

"El-Kavânîn'in diğer Memluk sahası dilcilik eserlerinden ayrılan en önemli yönü, sözlük bölümünün olmayıp sadece gramerden ibaret bulunmasıdır. Ancak gramer içinde yer yer kelime listeleri verilmiştir. Eser; fiil, isim ve ekler olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. sonuç kısmında da fiillerin teklik 2. şahıs emir biçimleri liste halinde verilmiştir." (Ercilasun, 2004: 393).

Eser yabancılara Türkçe öğretimi konusunda tarih boyunca yazılmış diğer pek çok eserden farklı olarak sözlük içermemektedir. Araplara Kıpçak Türkçesini öğretmek amacıyla kaleme alınan eserde yaklaşık 500 kelime bulunmaktadır. Dil öğretimi bakımından tümevarım yöntemi kullanılmıştır. Yabancı dil öğretim yöntemlerinden dil bilgisi çeviri yöntemi pratik kullanıma dönük olarak kullanılmıştır (İşcan, 2012: 14).

El-Kavânîn'in tek nüshası vardır ve İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa bölümünde saklanmaktadır. Bu yazmada da Arapça kelimeler siyah mürekkeple, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır; Türkçe kelimeler harekelidir. (Karamanlıoğlu, 1994: 24; Ercilasun, 2004: 393).

3.1.7. Ed-Dürretü'1-Mudiyye fi'1-Lügati't-Türkiyye

XIV.veya XV. yüzyılda yazılmış Arapça-Türkçe sözlük ve konuşma kılavuzudur. Eserin yazarı, yazıldığı yer ve tarih belli değildir. Kitabın adı "Türk Dilinin Parlayan İncisi" anlamına gelir. Bülgatü'l-Müştâk'ta olduğu gibi bu eserin mukaddimesinde de kitabın "tercüm.nü'l-lügati't-Türkiyye" olarak anılması dikkat çekicidir. "Türk Dilinin Tercümanı" anlamına gelen bu ibarenin bu tür sözlüklere verilen genel bir ad, bir terim olduğunu düşünebiliriz. (Ercilasun, 2004: 394).

Dürretü'l-Mudiyye 24 fasıla (bölüme) ayrılmıştır. Allah, gök ve yerdekiler, sular, güzel kokulu bitkiler, meyveler, ağaçlar vb. kavramların her biri bir fasıl oluşturur. 21. fasıl "Türkçe sayılar", 22. fasıl "Türk erkek adları", 23. fasıl "Türk kadın adları" dır. En ilgi çekici fasıl 24. fasıldır. Bu faslın adı "Terkibü'lkelâm ev kelâmu mürekkeb"dir; "sözlerin terkibi veya mürekkep sözler" demektir. İşte bu bölüm eserin konuşma kılavuzu bölümüdür; tam 220 kısa cümle ve anlamlan verilmiştir. Eser bu bölümüyle diğer bütün sözlük ve gramerlerden ayrılmaktadır. İkinci bir özelliği, düzleşme ve diftonglaşma örneklerine sahip olmasıdır. (Özyetgin 2001:63; Ercilasun, 2004: 394; Yılmaz 2013: 29).

Dürretü'l-Mudiyye'nin tek nüshası vardır ve Floransa'daki Medicae Bibliotheca Laure-nziana'da muhafaza edilmektedir (Toparlı 2003: V). Arapça kelimeler ve ibareler siyah mürekkeple, Türkçe kelime ve ibareler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser baştan sona harekelidir. Arapçalar üst satıra, Türkçeler alt satıra yazılmıştır.

3.1.8. Hilyetü'l-İnsân Ve Halbetü'l-Lisân

Cemâleddin İbn Mühennâ (ö. 682/1283) tarafından hazırlanan, Farsça, Türkçe ve Moğolca kelimelerin Arapça karşılıklarıyla yer aldığı lügattir. (Telḫîṣu Mecmaʿi'l-âdâb, IV/1, s. 100, 256).

XIII. yüzyıl ortalarında bütün İlhanlı sahasında olduğu gibi Irak'ta da Farsça, Türkçe ve Moğolca önem kazanarak yaygın şekilde kullanılmıştır. İbn Mühennâ, Ḥilyetü'l-insân ve ḥalbetü'l-lisân adlı sözlüğünü bu ortamda kaleme almıştır. Eserin XIII. yüzyılın ikinci yarısında Merâga veya Bağdat'ta yazıldığı tahmin edilmektedir. İlhanlı Devleti'nin resmî dili Türkçe olmakla beraber kültür, idare, ticaret ve toplum hayatında Arapça, Farsça ve Moğolca'nın da kullanıldığını dikkate alan İbn Mühennâ eseri bu üç dilin belli başlı özelliklerini esas alarak Arapça yazmış, böylece devrinde bir ihtiyaca cevap verdiği gibi Farsça, Türkçe ve Moğolca'nın önemli kaynaklarından sayılan bir eser ortaya koymuştur. Müellifin "Türkistan Türkçesi" diye nitelendirdiği Hâkāniye (Kâşgar) Türkçesi ile "bizim memleket Türkçesi" dediği Azerbaycan edebî Türkçesine de yer verdiği eser, Azerbaycan Türkçesi'nin mevcudiyetini ve karakteristik özelliklerini belirtmesi açısından önemli olduğu kadar Türkmen lehçesinden bahsetmesiyle de dikkat çeker (Caferoğlu, II, 148).

Bir mukaddime ile üç kısımdan meydana gelen sözlüğün 5-111. sayfaları Farsça'ya, 113-310 arası Türkçe'ye, 311-371. sayfaları Moğolca' ya ayrılmıştır. Eserin Farsça 'ya ayrılan kısmı, genel dil bilgisi kurallarının anlatıldığı bir giriş ve yirmi sekiz bölümden meydana gelir. Birinci bölümde Allah'ın otuz üç ismiyle on üç terime Farsça karşılıklar gösterilmiştir. İkinci bölümde fiil çekimleri verilmiş, diğer bölümlerde ise çeşitli alanlardaki 1291 Arapça kelimenin Farsça karşılıkları kaydedilmiştir. Sözlüğün Türkçe kısmı "nevi" adıyla iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ses, şekil ve kısa etimoloji bilgilerine yer verilmiş, ardından yapım ve çekim ekleriyle isim tamlaması, zarflar ve edatlar işlenmiş, daha sonra fiil kip ve çekimleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Allah'ın isimleriyle çeşitli ad grupları yirmi dört alt bölümde ele alınmıştır. 1563 ismin sıralandığı bu bölümün dizinini hazırlayan Abdullah Battal Taymas'a göre buradaki toplam kelime sayısı 2191'dir.(İbnü-Mühennâ Lûgati, İstanbul 1934).

Eserin Moğolca kısmında fiil ve zamir konusundaki bazı kısa bilgiler dışında dille ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış, sadece çeşitli gruplara ait isim, fiil ve edatlar yirmi beş bölüm halinde sıralanmıştır. Bu kısımda 928

Moğolca kelimenin yer aldığı Nicholas N. Poppe neşrinde görülmektedir (Poppe 2018, s.1059-1067)

3.1.9. El-İdrāk Haşiyesi

Kitabu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk Veliyüddin nüshasında, sayfa kenarlarında hatta asıl metnin satır aralarında da Kİ'nin orijinal metninden ayrı bir sözlük ve gramer çalışması bulunmaktadır. Kİ'i yayımlayan Caferoğlu, bu eserin Kıpçak sahasına ait olmadığı gibi değerli de olmadığını belirtmiş. Haşiye sözlük ve gramer olmak üzere iki ana kısımdan oluşmaktadır. 66 yapraktan ibaret olan eserde 2a-32b sözlük kısmı; 33a-66a arası gramer kısmıdır. Sayfa kenarlarında ve asıl metnin satır aralarında karalama şeklinde olan kayıtlarda bazen asıl metnin okunuşunu zorlaştırdığı bölümler de vardır. Gramer kısmında bulunan metin sözlük kısmındaki metinden daha okunaklıdır. Gramer kısmında yazar *El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lûġati't Türkiyye*'den faydalandığını belirtmiştir (Caferoğlu: cilt II. 2000:189).

Haşiye gramerinin bazı kısımları, aynı varaklarda bulunmamakla birlikte, konu birliği bakımından *Kitabu'l-İdrâk* metni ile benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, *bâb, fasl, tenbih, en-nev'u ̈'l-evvel, ed-darbu ̈'l-evvel* gibi başlık isimleri ve diğer birçok pasaj bakımından *El-Kavânîn*ile benzerlik taşımaktadır. Bazı pasajların *Tercu ̈mân* eseriyle kısmen örtüşmesi Ermers'a, haşiye yazarının Houtsma'nın üzerine çalıştığı nu ̈shadan farklı bir nu ̈shayı kullandığını du ̈şu ̈ndu ̈rtmu ̈ştu ̈r. Haşiye gramerinin bazı kısımları ise neredeyse DLT'den kopya edilmiştir (Ermers 1999: 41-43; Caferoğlu: cilt II. 2000:189; Kaymaz 2018; Mohammad 2018: 22).

3.1.10. Kitâbü'l-Ef'âl

"Fiiller Kitabı" anlamına gelen Kitâbü'l-Ef'âl, Abbas İbni Hamza es Sabranî adlı Türkistanlı bir Türk tarafından H. 757 yılı (1356) Mısır'da Seyfeddin Türkel

es- Selâmî'nin evinde kaleme alınmıştır. Arapça-Türkçe (ve bir bölümü Arapça-Türkçe/ Farsça) satır arası bir sözlüktür. Eserde herhangi bir gramer bilgisi bulunmamaktadır. Mısır'da yazılmış en hacimli sözlük olan KE'da fiiller liste hâlinde verilmemiş, her fiil küçük bir örnek cümle içinde kullanılmıştır. Eserin çevirisi Arapçadan birebir yapıldığı için cümlelerin tamamı devriktir. Sözlük, baştan 62a'ya kadar üç dilli, sonraki bölümde iki dillidir. Üç dilli bölümde, Arapça cümlelerin hem Türkçe hem de Farsça, 62b'den sonraki bölümde ise cümlelerin sadece Türkçe karşılıkları verilmiştir. Eserin tek nüshası Milletvekili Ahmet İyimaya'nın özel kütüphanesinde mevcuttur. İyimaya, eserin mikrofilmini Türk Dil Kurumu Kütüphanesine bağışlamıştır (Argunşah 2014: 285-286; Eminoğlu 2011:18-20).

3.1.11. İbni Mühennâ Lugatı Hilyetü'l-İnsân Ve Halbetü'l-Lisân

Cemâleddin İbni Mühennâ (ö. 682/1283) tarafından hazırlanan, Farsça, Türkçe ve Moğolca kelimelerin Arapça karşılıklarıyla yer aldığı lügattir. (Telḫîṣu Mecmaʿi'l-âdâb, IV/1, s. 100, 256).

XIII. yüzyıl ortalarında bütün İlhanlı sahasında olduğu gibi Irak'ta da Farsça, Türkçe ve Moğolca önem kazanarak yaygın şekilde kullanılmıştır. İbn Mühennâ, Ḥilyetü'l-insân ve ḥalbetü'l-lisân adlı sözlüğünü bu ortamda kaleme almıştır. Eserin XIII. yüzyılın ikinci yarısında Merâga veya Bağdat'ta yazıldığı tahmin edilmektedir. İlhanlı Devleti'nin resmî dili Türkçe olmakla beraber kültür, idare, ticaret ve toplum hayatında Arapça, Farsça ve Moğolca'nın da kullanıldığını dikkate alan İbn Mühennâ eseri bu üç dilin belli başlı özelliklerini esas alarak Arapça yazmış, böylece devrinde bir ihtiyaca cevap verdiği gibi Farsça, Türkçe ve Moğolca'nın önemli kaynaklarından sayılan bir eser ortaya koymuştur. Müellifin "Türkistan Türkçesi" diye nitelendirdiği Hâkāniye (Kâşgar) Türkçesi ile "bizim memleket Türkçesi" dediği Azerbaycan edebî Türkçesine de yer verdiği eser, Azerbaycan Türkçesi'nin mevcudiyetini ve karakteristik özelliklerini belirtmesi açısından önemli olduğu kadar Türkmen lehçesinden bahsetmesiyle de dikkat çeker (Caferoğlu, II, 148).

Bir mukaddime ile üç kısımdan meydana gelen sözlüğün 5-111. sayfaları Farsça'ya, 113-310 arası Türkçe'ye, 311-371. sayfaları Moğolca' ya ayrılmıştır. Eserin Farsça 'ya ayrılan kısmı, genel dil bilgisi kurallarının anlatıldığı bir giriş ve yirmi sekiz bölümden meydana gelir. Birinci bölümde Allah'ın otuz üç ismiyle on üç terime Farsça karşılıklar gösterilmiştir. İkinci bölümde fiil çekimleri verilmiş, diğer bölümlerde ise çeşitli alanlardaki 1291 Arapça kelimenin Farsça karşılıkları kaydedilmiştir. Sözlüğün Türkçe kısmı "nevi" adıyla iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ses, şekil ve kısa etimoloji bilgilerine yer verilmiş, ardından yapım ve çekim ekleriyle isim tamlaması, zarflar ve edatlar işlenmiş, daha sonra fiil kip ve çekimleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Allah'ın isimleriyle çeşitli ad grupları yirmi dört alt bölümde ele alınmıştır. 1563 ismin sıralandığı bu bölümün dizinini hazırlayan Abdullah Battal Taymas'a göre buradaki toplam kelime sayısı 2191'dir.(İbnü-Mühennâ Lûgati, İstanbul 1934).

Eserin Moğolca kısmında fiil ve zamir konusundaki bazı kısa bilgiler dışında dille ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış, sadece çeşitli gruplara ait isim, fiil ve edatlar yirmi beş bölüm halinde sıralanmıştır. Bu kısımda 928 Moğolca kelimenin yer aldığı Nicholas N. Poppe neşrinde görülmektedir (Poppe 2018, s.1059-1067)

3.2. Türk Dili Tarihinde Batı Türklük Sahasında Yazılan Bazı İki/Çok Dilli Sözlükler

Bu bahiste esas ilgi alanımız Memluk-Kıpçak sahası sözlükleri gibi çalıştığımız eserin yazıldığı 17. asıra kadar olan Türkçenin yabancılara öğretilmesi amacıyla kaleme alınan sözlüklerdir; ancak bunların sayısı hususiyle Osmanlı Türkçesi döneminde çok değildir. Osmanlı İmparatorluğunun nüfuzunun dünyada etkili olmasıyla doğru orantılı olarak Türkçe öğrenilmesi gerekli diller arasında yer almış, hususiyle Batıda tercüme büroları, enstitüler kurulmuş, sözlük ve gramer kitapları yazılmıştır ve bunlar çoklukla yabancılar tarafından yapılmıştır. Bunlar üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

Türkçenin öğretilmesi/öğrenilmesi için sözlük ve gramer yazımı Osmanlı'da eğitim sisteminde Arapça ve Farsçanın farklı özellikleriyle etkili olmasıyla yerini bu dillerin öğretilmesi için eserler yazmaya bırakmıştır. Elbette İmparatorluk sınırlarında yine Türkçenin öğretilmesi için gelenek çerçevesinde kitaplar yazılmıştır (3.2.1. gibi); ancak bunlar üzerinde yeterli çalışma yapılmamıştır. Aşağıda bunun dışında Arapça, Farsçanın öğretilmesi için yazılan ilk eserlere hususiyle üzerinde çalıştığımız eserin Sıhah geleneğinde yazılması sebebiyle Sıhah tercümelerine örnekler verilmiştir.

3.2.1. Eş-Şüẕürüʾẕ-Ẕehebiyyetü veʾl-Ḳıṭaʿuʾl-Aḥmediyyetü fiʾl-Luġatiʾt-Türkiyyeti

Tez konumuz olan "Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm" ile aynı asırda 17. yüzyılda yazılmış bir Türkçe öğretim kitabıdır. Yazar, *Bin Muḥammed Salih*, Mısır kadısının oğlu Ahmet'e, Türkçe öğretmek amacıyla bu kitabı yazmıştır. Ancak kitap, tüm Arap çocuklarının Türkçe öğretiminde kullanılacak metodla yazılmıştır. Bu yüzden iki yüz yılı aşan bir sürede ders kitabı olarak kullanılmıştır. Döneminin eğitim-öğretim anlayışına ve Memluk-Kıpçak sahası sözlükçülük geleneğine uygun olara kaleme alınmış ve dil bilgisi-sözlük biçiminde düzenlenmiştir. Bu dil bilgisi-sözlük, modern dilbilim anlayışına ve sözlükbilim ilkelerine uygun olarak ele alınıp incelenmiştir (Baskın 2012: i)

"Bin Muḥammed Salih, ŞZ'nin ön sözünde kitabı "bir ön söz, dört bölüm ve bir sonuçtan oluşacak şekilde düzenledim." demiştir. Kitabın *ön söz* kısmında, ŞZ'nin niçin, nasıl, kim için yazıldığı, hangi kaynakların kullanıldığı, Türkçe ve Arapça arasındaki ses farklılıklarının ne olduğu vb. konular ele alınmıştır. Kitaptaki ilk bölüm, *türemiş kelimeler* olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde fiillerden yapılan türetmeler ele alınmıştır. Ancak kitap Arap dil bilgisi anlayışına göre hazırlandığından Türkçenin çekim ekleri de türetme ekleri arasında sayılmış ve geniş zaman, geçmiş zaman gibi çekimler türetmelere dahil edilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde *isimler* konusu anlatılmıştır. Bu bölümde günlük hayatta sıkça rastlanılan nesne ve kavramların adları kavram alanlarına göre düzenlenmiştir.

Üçüncü bölümde; *zamirler, işaret isimleri, edatlar ve izafet durumu* anlatılmıştır. Dördüncü bölüm, *Türkçe ve Arapçanın ortak kelimeleri*ne ayrılmıştır. *Son söz* (hatime) ise, "Sana bir hoca yeter de artar.", "Sana bir tavsiyem: oku, oku, oku.", "Ey oğul, cahiller hastadır, âlimler de onların doktorlarıdır." gibi günlük dilde kullanılan basit cümlelerden oluşmuştur. Bu cümleler, genellikle eğitim içeriklidir. Anne-babaya saygı, hoca seçimi, büyüklere hürmet, dinî ve örfî kurallara uygun hareket etme vb. konulara değinilmiştir. Ancak, *Bin Muḥammed Salih*'in ailesinin bulunduğu yer olan İstanbul'a ait kısa bilgiler de vermektedir." (Baskın 2012)

Farsça ve Arapçanın nüfuzunun artmasıyla Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe gibi sözlüklerin sayısı artmıştır. Bu sahada Molla Salih önemli çalışmalara imza atmıştır; Kâmusu'l-Ervâm dışında da sözlük(ler) yazmıştır.

3.2.2. Lügat-ı Ferişteoğlu:

Eski Anadolu Türkçesi döneminde Arap harfleriyle yazılmış iki dilli sözlüklerden en eskisi XIV. yüzyılda Ferişteoğlu tarafından kaleme alınan Lügat-ı Ferişteoğlu'dur[4]. Eser çoğunlukla Kur'an'da geçen kelimelerin Türkçe karşılığını içeren Arapça-Türkçe bir sözlüktür. Ferişte ibni Melik tarafından H. 795 (M. 1392) yılında kaleme alınan Arapça-Türkçe sözlüğün kütüphanelerde 66 adet yazma nüshası bulunduğu tespit edilmiştir[5]. Ferişteoğlu Lügati Eserdeki Türkçe kelimeler, Kilisli Rıfat Bilge tarafından Tarama Sözlüğü için fişlenmiştir[6].

---

[4] M. Şakir Ülkütaşır, ''Xl. Yüzyıldan günümüze kadar yazılmış başlıca sözlüklerimiz", Türk Dili Belleten, Seri:III, Sayı: 12-13, Ocak-Aralık 1948, İstanbul 1949 s.49. ; Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I. Cilt, TDK, Ankara 1995, 3. Baskı. s. XXIX-XXX.

[5] Doç. Dr. Cemal Muhtar, iki Kur'an Sözlüğü Luğat-I Ferişteoğlu ve Luğat-ı Kanūn-1 ilahi, Marmara Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları Nu. 67. İstanbul 1993, s. 21.

[6] Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü. I. Cilt, TDK, Ankara 1995. 3. Baskı, s. XXX.

Doç. Dr. Cemal Muhtar tarafından yapılan araştırmalar sonucunda eserin en eski nüshasının istinsah tarihi H.904'tür. Bu nüsha. Süleymaniye Kütüphanesi-Ayasofya, Emin Ülgen Bölümü nu. K. 1832'de kayıtlıdır.

Osmanlı hakimiyet alanında gerek doğu dilleri gerek batı dillerinde için bu tür Türkçenin öğretim için yazılan gramerler ve sözlükler var. Yüksek Lisans tezi süresi çerçevesinde eṣ-Ṣıḥâḥ geleneği ile yazılmış bir eserin Osmanlı sahasında sözçülük geleneğinin hâkim olduğunu ve alışılan bir metot olduğunu göstermek için Vankulu Lugatı ile eṣ-Ṣıḥâḥ arasında bir fark olmaması, eserin mukaddimesinde de belirtildiği üzere kelimeler, kök harflerine göre dizilmiş olup son kök harfi bâb, ilk kök harfi fasıl adıyla alfabetik olarak sıralanmı, Ortadaki harfler de alfabetik sırayı takip etmesi. Arapça eseri Vânî Mehmed Efendi (ö. 1000/1592)'nin Vankulu Lugatı, Cevheri (ö. 400/1009)'nin eṣ-Ṣıḥâḥ adlı meshûr sözlu¨gu¨nu¨n Tu¨rkçe tercu¨mesi[7] olan sözlüğe yer vermekte yarar olduğunu düşünmekteyiz.

3.2.3. Es-Sıhah Sözlüğü veya Lugat-ı Vankulı:

Tâcu'l-Luga ve Sıhâhu'l-Arabiyye olarak da bilinen Es-Sıhah [= Doğrular] sözlüğü Arap dil bilgini İsmâil bin Hammâd el-Cevherî el-Fârâbî (öl. 1009'dan önce) tarafından hazırlanmış bir sözlüktür. Doğru, anlaşılır ve çok bilinen Arapça kelimeleri içermesi bakımından değer kazanmıştır. Halil bin Ahmed el-Ferâhîdî'nin Kitabu'l-'Ayn sözlüğündeki mahreç yönteminin güç olması sebebiyle yeni bir yöntem uygulamıştır. Buna göre doğru ve yaygın olarak kullanılan kelimeler son harfe göre bâblara, bâblardaki kelimeler de Hemzeden Ye'ye kadar alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu sözlük Vanî Mehmed Efendi (öl. 1592) tarafından yapılan çevirisidir. Tercüme-yi Sıhâh-ı Cevherî veya Lugat-ı Vankulı adlarıyla da bilinen sözlük 28 bâbdan ve her bâbı 28 fasıldan oluşmaktadır.

[7] Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, II, 48.

İbrahim Müteferrika (öl. 1747) tarafından iki cilt halinde Osmanlı matbaasında 1729 yılında basılan ilk eserdir[8].

Bu sözlük ile ilgili son çalışma: Vankulu Mehmed Efendi, Vankulu Lügati, Haz. Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi, 6 Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2014.

3.2.4. Ahterî-yi Kebîr :

Muslihiddin Mustafa bin Şemseddin Karahisarî (öl. 1560) tarafından 1545 yılında Arapça-Türkçe biçiminde hazırlanmış bir sözlüktür. Belli başlı sözlüklerden yararlanılarak çok kullanılan yaklaşık 40 bin kelime içermektedir. Sözlük maddeleri sülasî (üçlü) ve rübâî (dörtlü) köklere dikkat edilmeksizin albatik sıralanmıştır. Önemli özelliklerinden biri de Arapça örnek cümleler içinde kullanılmış olmasıdır. Çeşitli yazma nüshaları bulunan Ahterî-y Kebîr birçok defa basılmıştır.[9]

3.2.5. Lugat-ı Feristehzâde

VIII./XIV. yüzyıl Osmanlı âlimlerinden Abdüllatîf zzeddîn et-Tirevî tarafından kaleme alınan Manzûm bir lügat olan Lugat-ı Feristehzâde'de, Kur'ân'da geçen 1528 Arapça kelimenin Türkçe karşılıkları verilmiştir. Eser, yirmi iki kıt'a hâlinde tertîb edilmiş olup iki yüz altmış dokuz beyitten ibârettir. Her kıt'a ayrı bir vezinle yazılmış, önce Arapça kelime, ardından da o kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Ancak bazen vezin zarûreti dolayısıyla önce Türkçe sonra Arapça kelime zikredilmiştir. Son harfi hemze olan Arapça kelimelerde hemze gösterilmemiştir. Ayrıca son harfleri kapalı T (ة) olan Arapça kelimeler

[8] Kılıç, 2010, 356-357 ve Kaçalin, 2012, 513.

[9] Kılıç, 2001, 287-288 ve Kaçalin, 2006, 200-202.

Osmanlıca imlâsına göre açık T (ت) ile yazılmıştır. Lugat-ı Ferştehzâde'nin en önemli özelliği, XIV. yüzyıl Anadolu Türkçe'sinin özelliklerini yansıtmasıdır. Eserde birçok öz Türkçe kelimeye rastlamak mümkündür.[10]

3.2.6. Mirkâtu'l-Luga Sözlüğü

Abdullah bin Yusuf bin Muhammed el-Kestelî tarafından kaleme alınan 16 Mart 1535 (H. 11 Ramazan 941) tarihinde Hasan bin Seyyidî adlı biri tarafından Üsküp'te istinsah edilmiştir. 219 yaprağı ihtiva eden bu nüshanın her sayfasında 7 satır, her satırda 7 kelime bulunmaktadır. Eser genelikle Eski Anadolu Türkçesinden Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş devrinin imla özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde Türkçe kelimelerde ünlüler genellikle hareke ile gösterilmiştir, ancak bazı Türkçe kelimelerde ünlüler hareke ile yazılmamıştır.[11]

3.2.7. Nazmü'l-Leâl

XVII. yüzyılda yasamış olan Şeyh Ahmed tarafında yazılmıştır. İnci dizisi veya incilerden meydana gelmiş manzûme anlamına gelen Nažmü'l-leâl, Arapça-Türkçe manzûm bir sözlük olup 1051/1641 yılında yazılmıştır. Nažmü'l-leâl, 58 sayfa olup yedi buçuk sayfası giriş kısmıdır. Bütün sayfalardaki yazılar kırmızı çizgi ile çerçevelenmiş olduğu gibi kıt'a başları da iki kırmızı çizgi arasına alınmıştır. Sayfalara numara konmamıştır ve sayfaların altında bir sonraki sayfanın ilk kelimesi gösterilmiştir. Mesnevî şeklinde olan giriş kısmında 96 beyit, lugat kısmında da her biri 5-29 beyitlik 39 kıt'a ile 5 rubâî vardır. Hepsi toplam 495 beyittir. Kıt'alar, alfabetik olarak tertîb edilmeyip her kıt'a ayrı bir 'arûz

[10] Cemal Muhtar, ki Kur'ân Sözlüğü: Lugat-ı Ferişteoğlu ve Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî, s. 24.

[11] Abdul Ghaffar, 1983, 47.

vezniyle yazılmıştır. Kıt'a başlıkları vezin adları olup her kıt'anın sonuna vezni gösteren bir beyit ilâve edilmiştir.[12]

4. KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ'L-KELÂM

4.1. Eserin Müellifi Molla Salih Efendi

Molla[13] Salih Efendi Şeyhü'l-Ervam veya Bin Muhammed Salih[14] hakkında kaynaklarda çok ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Üzerinde çalıştığımız eserin birinci sayfasında, kitabın adından sonraki ikinci satırdan beşinci satıra kadar Molla Salih Efendi'nin ismi ve ünvanı yer almaktadır: "Bilgin, üstad, anlayış sığınağı, el-eşrefiye müderrisi, (düşmanlardan ve kötülüklerden) korunan Mısır'da El-arvām'ın şeyhinin derlemesi, o ki ilmilerin her sanatında (dalında) çakan tetik gibi, mevlamız, ve ustadımız Molla Salih…". Sami BASKIN'ın üzerinde çalıştığı doğrudan kaynak eserde de adı "*Bin Muḥammed Sāliḥ* (بن محمد صالح) olarak kaydedilir. Bunun yanı sıra BASKIN'ın çalıştığı ŞZ'de M. SÜREYYA- *Sicilli Osmanî*'den de alıntılarla şu değerlendirmelerde bulunur: " 'son söz'ünde (M35a-7/12), yazarın ilim öğrenmek ve kitap okumak için İstanbul'a gitmek istediği, babası ve kardeşlerinin orada olduğu şu cümlelerle anlatılmıştır. "Ama ben ne zaman (İstanbul'a) gitmek istersem, hediye etmek için yanıma iyi kitaplar, keten (kumaş) ve pirinç alırım." Bu cümleler, yazarın daha önce İstanbul'a gittiğini göstermektedir. A nüshasının kapağındaki كِتَابُ الشُّذُرُ الذَّهَبِيُّةُ وَالْقِطَعُ الْأَحْمَدِيَّةُ فِي اللُّغَةِ

---

[12] Ömer Asım Aksoy, "*Şeyh Ahmed ve Nažmü'l-leâl*", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 180(1959), s.244.

[13] *MoIla* kelimesinin aslı "men lâ nazira leh" (=dengi, eşi olmayan kimse) tabirinin zamanla kısaltılması ile meydana gelmiştir. İlk önceler: "munla" veya *Monla* şeklinde tabir edilirken, sonraları *Molla* şeklinde söylenegelmiştir. (*Müstakimzade, Mecelletü'l-Ensab*). Önceleri mevleviyet payesini ihraz eden ulema hakkında kullanılan bu ifade, daha sonra ilmi ve içtimai mevki yüksek olanlar hakkında kullanıldı. Osmanlılarda birinci sınıf kadılara da *Molla* denilirdi. Müderrislerle, yaşlı kimseler, medrese talebelerini isimleriyle çağırmazlar "*Molla*" diye hitap ederlerdi. (Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, (MEB Yayınlan) İstanbul 1971, c.I1, s.549).

[14] *Eş-Şüzurüʾz-Zehebiyyetü veʾl-Kıṭaʿuʾl-Ahmediyyetü fiʾl-Lügatiʾt Türkiyyeti* (1A/11) (Süleymaniye Edebiyat Kütüphanesi, nr. T448).

الزُّكِيَّةِ لِلْاِمَامِ ٱلعَالِمِ ٱلعَلَّامَةِ مُلَّا صَالِحْ اَفَنْدِي "ŞZ, imām, ālim, Molla Salih Efendi olarak bilinen kişinindir." Yazısı yazarın hem bilinen hem de bilgin bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Bu bilgilere dayanarak yazarın kayıtlarda *Salih Mehmed Efendi Hoca-zâde* olarak yazılan kişi olduğu söylenebilir. *Salih Mehmed Efendi Hoca-zâde*: Hoca Saʿdeddin Efendi'nin beşinci oğludur. 16 Cemaziyeʾl-evvel 990 (8 Haziran 1582) gecesi doğdu. Selanik, Mekke, Mısır, Edirne mollası oldu. 1031'de (1622) İstanbul kadısı olup sonra ayrıldı. Zilkaʿde 1031'de (Eylül 1622) ikinci defa İstanbul kadısı olup Cemaziyeʾl-evvel 1033'de (Şubat-Mart 1624) azledildi. Safer 1038'de (Ekim 1628) Anadolu kazaskeri olup 8 Recep 1038'de (3 Mart 1629) vefat etmiştir. Eyüp'te babasının yanında metfundur. İyi huylu, iffetli, latifti. Kızları Ayşe Hanım ve Sâliha Hanımdır. Sâliha Hanım Şeyhülislâm Abdurrahim Efendi'nin zevcesidir (Süreyya, 1996: 1468).

Molla Salih Efendi kendisi hakkında verdiği bilgiler son derece sınırlıdır. Ancak Kâmüsü'l-Ervâm ve diğer eseri *Eş-Şüzuruʾz-Zehebiyyetü veʾl-Kıṭaʿuʾl-Ahmediyyetü fiʾl-Lügatiʾt Türkiyyeti*'de kendisi hakkında verdiği bilgilere göre Osmanlı hakimiyeti altında bulunan toprakları dolaşmış, Türkçeyi iyi öğrenip kavradıktan sonra bulunduğu yerlerde dil derlemeleri, müderrislik, yazarlık ve tercüme yapmış, eserlerini vermeye başlamış, seçkin zümrelerin bulunduğu meclislere katılmış Osmanlı himayesinde bulunan aydın zatlardandır.

Molla Salih, *Ḳamūsu'l-Ervām'*da hayatı ve ilmi konusunda, ayrıca dile düşkünlüğünü ve dili öğrenme münasebetini ve Türk dilini derleme serüvenini şu sözlerle ifade eder: "fakir Salih der ki ben bu dili büründükten ve ilim (cübbesinin giydikten sonra) alnıma zırh (gibi) taktıktan sonra, Rum memleketlerinde dolaştım, Kostantiniyye'de kralları ve ulu kişileri, Âl-i Osman mülkünü, bu zamanın facia yerlerini dolaştım, krallıkları gördüm, Allah mülklerini baki kılsın, bu felek döndüğü süresince ben dil öğrenmeye nefis ifadelerine ve belağatlı ibarelere sevdalıyım. Yeterli ve mükemmel miktarda Rumi sözleri zırh edindim, denizlerinde ve karalarında gezdikten sonra ... mürekkep ve tüyle, üslubunu edalı bir şekilde dizdim. Köyleri ve kırları gezdim, bölgelerden, kaynaklardan, şehirlerden ve meclislerden yavaş yavaş derlemeye

başlayıp belağat sahiplerinin ve (bu dili) koruyanlıların ağızlarından inciler gibi elfazlarını toplamaya başladım. Mevali ve köleler arasına karıştım. Küçük ve büyük ne varsa her şeyden haberdar oldum. Arapça kitapları, edebi sanatları, Farsça inşaaları, Türkçe divan ve mektupları okudum. tüm dillerden çeviri yapılan kitapları okudum."(A1b/16...)

Molla Salih Efendi'yi, Arap bilginlerinden Şeyhü'l-İslam[15] mertebesine ulaşmış hem dinî hem de iki dilli dil bilginidir. Sözlükçülük metotlarını ve geleneğini, döneminin Arap edebî dilini ve Sultaniye Türkçesini veya Rumiyye Türkçesini çok iyi bilmektedir. Elimizdeki eser doğrultusunda O'nun Türkçeyle Arapçayı söz varlığı dil bilgisi ve dillerin yapısı bakımından karşılaştıracak ölçüde bu dillere hâkim olduğunu gramer ile ilgili parçadan bütüne, bütünden parçaya genellemelerinde verdiği bilgilerde görüyoruz:

Fayda فَائِدَة *" Merhum Paşazade şöyle dedi: Türkçede işşi, ışşı, yaşşı, belli bu dört kelimeden başka şeddeli okunan kelime yoktur. Divan kâtibi Abdurrahman Efendi, hazreti Vezir Cafer Paşa'ya elli kelimesini de ekledi. Ben de şöyle ekledim sille- sillelemek anlamında ve şalla-, şallamaḳ fiilinin yalın durumu, "sallamak"anlamında. Bu da +la- ile oluşturulmuş olabilir. Ayrıca oḳḳa okka İstanbu'da dört yüz dirhem ağırlığında olan bir ağırlık ölçüsü. Ve balluṭ Rum ülkesinden getirilen. Bununla deri sepilenir, tedavi olunur*. (A45a/13-1783)

Müellifin eserinde vermiş olduğu pek çok yer hakkındaki coğrafî, siyasî, içtimaî ve tarihî bilgilere göre dikkatli bir gözlemci ve gezgin olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Örnekler:

---

[15] Şeyhülislâmın dinî-hukukî alanlardaki konumu her dönemde önemli olmakla birlikte başlangıçta idarî görevleri yok denecek kadar az olup iftâ teşkilâtının başı sıfatıyla müftülerin tayiniyle sınırlı idi. Ancak XVI. yüzyılın ortalarında mevleviyet derecesindeki kadı ve müderrislerin tayin, terfi ve diğer işlemleri kazaskerlerden şeyhülislâmlara intikal edince idarî görevleri artmaya başlamıştır. XVII. yüzyıldan itibaren hekimbaşı, müneccimbaşı ve dergâhlara şeyh tayinleri dahil olmak üzere bütün ilmiye tevcîhatı, şeyhülislâmların sadrazama "işâret-i aliyye" denilen teklif ve inhâları ile yapılmaya başlanmıştır. (Ekmeleddin İhsanoğlu (yay.), Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, İstanbul 1994-1998, I (XXVIII-886), II (XXXVI-849s.) İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) yayını.)

Kefe كفا "Bir memleketin adı". Şimdiki sakinleri *Tatar kavmi.* Çoğunlukla *Çerkes* olan ve *Çerkeslerin* memleketine yakın bir mekan. Cariye ve memlüklerini (köle) *Kefe* memleketinden getirilirdi. Bu tayfa *Tatarlardan* her sene *Rusya'nın Maskaaha ve kralarına* saldırılıp sayılamayacak kadar binlerce esir alıyorlar. Ancak *Maskaha kralı,* memleketinin genişliğinden dolayı *Tatarların* bu yaptıklarından haberdar değildi. Bunlar *Kefe'ye* getiriliyorlardı, içinde tüccar ve (bedhuylar)ı da *İstanbul*'a veya başka yerlere götürülüyordu. Ayrıca o *Tatar* sultanların mülkü *Kefe*'den üç günlük uzaklıkta. Paytahtını uraġzıdiye adlandırılır, lakabı ise *Tatarĥan,* prenslerine ise *mirze* adı verilir. Yönetime geçirirler yüce Sultanımız *Osman ve ataları* tarafından yönetime getirilirler. *Eşreflerden Mekke sultanlığına* getirilmesi gibi, lakin *Kefe'nin* hakimi paşadır. *Osmanlı* sultanından müstakil bir şekildedir. *Kefe* içinde ve minberlerde sultanımızdan sonra *Tatarhan* adına hutbe verilir. *Mekke'deki* gibi. Ben *Kefe'ye* giderken bütün bunlara şahit oldum. Merhum olan *Sultan Murad'ın merhum vezir-i azam Osman Paşa ibni Özdemir'in Kefe'ye* uğrayıp ona *İstanbul'da* ölen *Muhammed Han'ın yerine İslam Han'ı* yardımcı olarak gönderdi.''(A49a/21-1928)

Bokça بقجه ''Bizim zamanımızda bir emirin lakabıdır. *Bokçalı Mustafa Beg*. Mevlâna Sultan *Osman* zamanında *Mustafa Paşa* tarafından divanda öldürüldü. *Ebi Gaza*, ölümüne Türkçe olarak tarih yazdı ve bu tarihi sultana duacı olan bu kitabın müelifi Arapçaya manen ve lafzen çevirmiştir. Onlara baş sağlığı diler.''(A15a/2-492)

Kapluca قبلوجه ''Bursa ilindeki bir hamam. Onun kadar soğuk su eklenmezse vücut dayanamayacak kadar suyu hayli kaynardır. Ayrıca içinde yumurta kaynatırlar. bu hamamın ortasında derin fıskıye bulunmaktadır. İçinde Bursa çocukları yüzmeyi öğrenirler. Mısır'daki havuzlar gibi. '' (A15a/19-503)

Molla Salih Efendi Türkçe dil bilgini döneminin pek çok saygıdeğer ve yüksek zümre kişilerle bulunması aynı zamanda pek çok kitap mektup çevirisi bizzat her yere gidip hem o döneminin resmi dili hem de Türkçe lehçe ve ağızlarını derlemesini eserine yansıtmıştır. Bu zengin malzeme ve bununla ilgili Türkçe Arapça karşılaştırmalı eser vermesi o dönemin Türk Arap dil ilişkilerini

oldukça öne çıkarmış, dönümünün hem Araplar hem Türkler mütercim ve iki dil edinmelerini sağlamıştır.

Esas olarak Şeyhü'l İslam, dil bilimci olarak bilinen Molla Salih Efendi eserinde yazılan Arapça ve Türkçe tanıkları şiir, tarih ve Türk kültür hakkında verdiği bilgiler onun iyi bir eğitim aldığını ve iyi bir eğitimci olduğunun açık göstergesidir.

Bu bilgiler doğrultusunda Molla Salih Efendi'nin objektif bir Türk bilgini olup Türk dilini öğrenme ve öğretmeye âşık olan kalem aldığı eserlerinden hayatını Türk diline adadığını öğrenmek mümkündür. Buda onun o dönemin Türkçe öğrenme ve öğretme iyi derecede bilmesi onun iyi bir eğitimci olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkçe'nin söz varlığını bizzat alan araştırması ve değerleme yapması onun objektif oluşunu göstergesidir. Nitekim verdiği bilgiler doğrultusunda onun Türklerin yayıldığı Coğrafyayı dolaşmış ve meşakkatli bir çalışma yapması ve böyle çok değerli ve objektif eserler ortaya koyması onun Türk diline düş günlüğünün de bir göstergesidir. Eserde Molla Salih'in fikir yapısını da Osmanlı'ya duyduğu saygınlığı bariz bir şekilde eserlerinde hem girişte hem de madde başı açıklamaları da ortaya koymaktadır.

4.2. Molla Salih'in Eserleri

ATALAY'ın *Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye ve'l-ḳıtai'l-Ahmediyye fî'l-Luġatı't-Türkiyye*'de verdiği bilgiye göre *Bin Muḥammed Sāliḥ*'in *Eş-Şüzurü'z-Zehebiyyetü ve'l-Kıṭa'u'l-Ahmediyyetü fi'l-Lügati't Türkiyyeti* dışında, *Uknum fî Luġati'r-Rūm* (الروم اقنوم في لغت), *et-Tercumān fî Luġati Āli Ośmān* (الترجمان في لغت آل عثمان) ve *ḳamūsu'l-Ervām* (الاروام قاموس) adında kitapları bulunmaktadır (1949: VI)." (BASKIN 2012: 12)

Molla Salih çalıştığımız eserin sebeb-i telif bölümünde Es-seyyid Eş-şerif Muhammed el-Cemâzi'nin destek ve teşvikleriyle ortaya koyduğu eserlerini sayar: "Vezirlere pek çok mektup ve kitap çevirdim. Bundan(*Ḳamūsu'l-Ervām*)

önce Et-tercümân fi Lugati el-Osman'ı telif ettim, ikinci olarak El-uḳnûm fi Lugati'r-Rûm, ve Müsellesat'la (telif eserlerimi) üçledim. Müsellasât Ḳutrubu'l-arabiyye ve merhum Münşe-i el-Fârisiyât'ın Müsellasât'ının naziresini telif ettim, gördüm ki en uygunu Futuhât-ı Salah olarak adlandırmaktır. Beni bu iki eseri (El-uknûm fi Lugati'r-Rûm ve Futuhât-ı Salah'ı) yazmaya teşvik ve yardım edenim ve kendisine yardım etmemin farz olduğu, halis bir sevgiyle bağlandığım, zamanının tek, çağının benzersiz kişisi, hayatı güzelleştiren, açık sözlü, güzel konuşan, (hizmetinden) dolayı karşılık istemeyen. şeriat mahkemesinin kadısı Es-seyyid Eş-şerif Muhammed el-Cemâzi'dir." (... 2a/17)

Bu bilgiler ışığında Molla Salih'in eserleri şunlardır:

1. *Et-tercümân fi Lugati el-Osman/ Et-tercümân fi Lugati el-Osman, Eş-Şüzurü ẕ- Ahmediyye*: Gezginler için hazırlanmış bir cep sözlüğü niteliğinde olduğunu belirtir.
2. *El-uḳnûm fi Lugati'r-Rûm. Eser Türkçe-Arapça sözlük yer almaktadır. Sözlükte ilk harfi babı ve fasıl* esasına göre üstün, kesre ve ötre sıralamasını esas alarak düzenlenmiştir *Sözlükte Türkçe Kelimeler madde başı olarak alınmıştır. Türkçe kelimeler kırmızı mürekeple Arapça kelimeler ise siyah mürekkeple yazılmaktadır.*
3. *Müsellesat/ Futuhât-ı Salah*: Müsellasât Ḳutrubu'l-arabiyye ve merhum Münşe-i el-Fârisiyât'ın Müsellasât'ının naziresinin telifi. Eser müelifi tarafından Safer aynın sonlarında 1026 H. (Şubat ayının sonu 1617) yılında tamamlanmıştır. Birinci kısmı 51 varakadan oluşmaktadır. Zilhicce ayının ortasında 1027 H. (Kasım ayının sonu 1618) istinsah olunmuştur. İkinci kısmı ise 3 varakdan oluşmaktadır. Zilhicce ayının sonunda 1027 H. (Aralık ayının başı 1618) istinsah olunmuştur Sözlük İki kısımdan uluşmaktadır. Toplam 54 varakadan oluşan sözlük sarf-nahiv olmak üzere sözlük ve dil bilgisinden oluşmaktadır. Birinci kısım *Müsellesat Futuhât-ı Salah* sözlüğünde kelimeler yan yana üstünlü, esreli ve ötreli sisteme göre dizilmiştir. Ve daha sonra kelimeler madde başı olarak tek tek açıklanması yapılmıştır. Ayrıca bu açıklamalarda dil bilgisi de yer almaktadır. ikinci kısım *Futuhât-ı Salah'*ta bulunan müsellesatların fihrist olarak kaç bab,

kaç fasıl ve fasılların kaç kelime içerdikleri yanı sıra bablarda geçen dil bilgisi, fayda ve tenbih bölümleri yani özetleyici bir içindekiler kısmını açıklamalı şeklindedir.

4. *Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm*: Sözlük ve dil bilgisinden (sarf-nahiv) oluşan, Eser Türkçe sözlük olarak kabul ettirilmektedir.

5. *Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye ve'l-ḳıtai'l-Ahmediyye fí'l-Luġatı't-Türkiyye:* bir ön söz, dört bölüm ve bir sonuçtan oluşur. Sebeb-i telifte niçin, nasıl, kim için yazıldığı, hangi kaynakların kullanıldığı, Türkçe ve Arapça arasındaki ses farklılıklarının ne olduğu vb. konular ele alınmıştır. Kitaptaki ilk bölüm, *türemiş kelimeler* olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde fiillerden yapılan türetmeler ele alınmıştır. Ancak kitap Arap dil bilgisi anlayışına göre hazırlandığından Türkçenin çekim ekleri de türetme ekleri arasında sayılmış ve geniş zaman, geçmiş zaman gibi çekimler türetmelere dahil edilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde *isimler* konusu anlatılmıştır. Bu bölümde günlük hayatta sıkça rastlanılan nesne ve kavramların adları kavram alanlarına göre düzenlenmiştir. Üçüncü bölümde; *zamirler, işaret isimleri, edatlar ve izafet durumu* anlatılmıştır. Dördüncü bölüm, *Türkçe ve Arapçanın ortak kelimeleri*ne ayrılmıştır. *Son söz* (hatime) ise, "Sana bir hoca yeter de artar.", "Sana bir tavsiyem: oku, oku, oku.", "Ey oğul, cahiller hastadır, âlimler de onların doktorlarıdır." gibi günlük dilde kullanılan basit cümlelerden oluşmuştur. Bu cümleler, genellikle eğitim içeriklidir. Anne-babaya saygı, hoca seçimi, büyüklere hürmet, dinî ve örfî kurallara uygun hareket etme vb. konulara değinilmiştir. Ancak, *Bin Muḥammed Salih*'in ailesinin bulunduğu yer olan İstanbul'a ait kısa bilgiler de vermektedir. (Baskın 2012: 400-401).

6. Vezirlere yazılmış pek çok mektup.

7. Kitap çevirileri.

4.3.Eserin Yazılış Tarihi ve Yılı

Eser, (1043 H.) tarihinde şeyhül İslam Salih Efendi[16] tarafından kaleme alınmıştır. Osmanlı sahasında istinsah olan sözlüklerden Kâmûs el-Ervām'ın, ele aldığımız nüshayı, *Al-sayyid Al-Cemâzi*'nin nüshasından 1069 H. yılının Cemâziyelsani ayının pazar günü ikindi vaktinden önce *Musa Şerefüddin bin Ali El-cireysî El-Ezharî El-ḥamedî* tarafından istinsah edildi. Nüsha *El-Seyyid Al-Cemâzi*'nin nüshasına göre tasnif ve tetkik edildi. (A116a/7)

Kâmûs el-Ervâm Osmanlı Devleti'nin hakimiyet sahası içinde yer almış olan Mısır coğrafyasında yazılmıştır. Eserin müellifi kelime ve konuyu örneklemek adına "bizim" diyerek kullandığı şehir isimlerinden yalnız bir şehir ismini, Mısır'ı zikreder. Ayrıca verdiği örneklerde Mısır-Arap ağzının kelimelerinden örnekler verir:

ايلْغَه أمر من *ايلغمق* بمعنى غارة العسكر والغارة والسرية المسمى في مصرنا تجريده يقال فيه *ايلغار ايلغدي* أي سارت التجريدة لأن التجريدة من السرية والعسكر ايلغار

"*Ilga Ilġamaḳ* fiilinin yalın durumu. "Düşman toprağına yapılan süvâri akını". Bizim Mısır'da ise akın ve bölük denir. Örnek *ılġar ılġadı* yani bölük yürüdü (hücum) etti. Çünkü müfreze bölüktendir. Askerlere ise *ılgar* (denir). (1883-1884/ A47b/18)"

مُشتُلُق الشارة مايعطى مقابل التبشير لأن المصدر مُشتلمَق بمعنى التبشير المسمى بمصرنا بالحلوان زمن الحلونة على ما يراد تحصيله

" *muştuluḳ* "İyi ve muştulu haber getirene verilen armağan, bahşiş, müjdelik". Masdarı *muştlamaḳ*, "müjdelemek" anlamında. Bizim Mısırımızda "bahşiş, elde edilen müjdelik" ile adlandırılır. (2316- A61a/18)"

[16] İżāhu'l- meknūn (287/4), esmâu'l-müellifîn

4.4.Eserin Yazılış Amacı

Kâmûs el-Ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm, o devirde hâkim sınıfın dili olan Türkçeyi, bu dili bilmeyen Arap halkına hususiyle çocuklara öğretmek adına yazılmıştır. Eserde de müellifin zikrettiği üzre eseri kaleme alma sebeplerinden biri de o dönem şair, kâtip ve yazarların benimsediği tecnis (cinas, söz oyunu) adını vermekte oldukları şiir ve nesirde cinas olan kelimeleri yani benzetme kullanmalarıdır. Bunu şöyle ifade etmekte:

> "*Şairlerin şiirde ve nesirde kelimelerin son iki harfinin lüzum olamamasına rağmen birleştirdiklerini kâtip veya yazarların mektuplarda veya nazımlarda bunu istedikleri gibi kullanmakta olduklarını gördüm. Buna tecnis adını vermekteydiler.*"(A2a/19)

Eserde ismini andığı ve sözünden kendisini eğiten, hatırını saydığı, destekleyicisi önemli zat olduğunu bariz bir şekilde dil getirdiği *Es-seyyid Muhammed El-cemâzi El-malikî*[17] o devrin şeriat mahkemesini başkanı olarak tanıttığı ve ısrarla ondan o dönemin Mevaliler arasında *El-münşi*[18] ile tanınan alimin yazdığı *Al-kuṭrubu'l-farissiyyat* adlı eserinin Türkçe naziresini inşa etmesini dolayısıyla da *Molla Sâliḥ*'in bu isteğine icabet ettiğini şöyle belirtmektedir:

> *"Beni bu iki eseri (El-uknûm fi Lugati'r-Rûm ve Futuhât-ı Salah'ı) yazmaya teşvik ve yardım edenim ve kendisine yardım etmemin farz olduğu, halis bir*

---

[17] *El-cemâzi; (…-1065 H., … 1655 M.) Cemâz bin Şiḥâ El-ḥüseynî El- malikî* neslinden olan *Muḥammed bin Mûsâ bin Muḥammed El-cemâzî.* Fakihtir, Edebiyatla ilgilenen, nazımı çalışmıştır: "*Al- ḥucce*" Tevhit konusunu içerir, "*Şerḥu'l El-andelüsiyye*" Aruz konusunu içerir. "*Nuẓum umü'l Berahin'* Senûsî akidesi konulu eserdir.

Adı, hayatı, eserleri geçtiği yerler: *Ḫulâṣatü'l- eser; 234:4, El-kütupḫâne 20:2, Sülâfetü'l -'a ṣrî 407 "El-cemâzî Al-ḥüseynî"* tahrif olarak *"El-cevâdî Al-ḥüsnî"* edilmiştir. *El-a'lâm 119:7*

[18] *El-münşi; Muḥammed bin Bedrüddin El-ḥüseynî El-ḥasenî.*

sevgiyle bağlandığım, zamanının tek, çağının benzersiz kişisi, hayatı güzelleştiren, açık sözlü, güzel sözlü, (hizmetinden) dolayı karşılık istemeyen. Şeriat mahkemesinin kadısı Es-seyyid Eş-şerif Muhammed El-Cemâzi'dir. Allah onu hayır ve ihsan ile sevaplandırsın (eylesin). ... Şairlerin şiirde ve nesirde kelimelerin son iki harfini lüzum olamamasına rağmen birleştirdiklerini kâtip veya yazarların mektuplarda veya nazımlarda bunu istedikleri gibi kullanmakta olduklarını gördüm. Buna tecnis adını vermekteydiler. Herkes tarafından benimsendiği için Es-seyyid Muhammed El-Cemâzi, benden bu yapının Türkçede nazirini inşa etmemi istedi. Ben de bu isteğine icabet ettim." (A2a/11)

4.5.Yazarın Yararlandığı Kaynaklar

Kâmûs el-Ervâmfi Nizâmü'l-Kelâm, Arapça açıklamalı Türkçe sözlük ve dil bilgisinden oluşur. Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan müellifin, Osmanlı mülkünü dolaşmış. Bulunduğu yerlerde dil derlemeye başlamıştır. Bilhassa kelimelerin anlamlandırılmasında ve dil hususiyetlerinde bilgisine güvendiği, belağat sahiplerinin ve bu dili koruyanların ağızlarından incelediğini, ana dili Türkçe olan kimselerin şahitliğine başvurduğunu zikretmektedir. Bunu şu şekilde ifade eder:

*"Ben bu dili büründükten ve ilim (*cübbesini giydikten sonra*) alnıma zırh (*gibi*) taktıktan sonra, Rum memleketlerinde dolaştım, Kostantiniyye'dekralları ve ulu kişileri, Âl-i Osman mülkünü, bu zamanın facia yerlerini dolaştım, krallıkları gördüm Allah mülklerini baki kılsın." (A1b/18)*

Ayrıca eserde belirtiği gibi ilim ve irfan peşinde koşmuş, ilmini arttırmak için Arapça, Farsça ve Türkçe pek çok eserler okumuş. Müderrislik, yazarlık, vezirlere pek çok mektup ve kitap çevirisi, çevirmenlik yapmıştır. Seçkin zatların ve devlet adamların bulunduğu meclislere katılmış ve o grup içerisinde yer alarak

onlardan istifade etmiş, derlemelerde bulunmuştur. Bunu şu ifadelerle açıklamıştır:

> "*Köyleri ve kırları gezdim, bölgelerden, kaynaklardan, şehirlerden ve meclislerden yavaş yavaş derlemeye başlayıp belağat sahiplerinin ve (bu dili) koruyanların ağızlarından inciler gibi elfazlarını toplamaya başladım. Mevali ve köleler arasına karıştım. Küçük ve büyük ne varsa her şeyden haberdar oldum. Arapça kitapları, edebi sanatları, Farsça inşaları, Türkçe divan ve mektupları okudum. Tüm dillerden çeviri yapılan kitapları okudum. Vezirlere pek çok mektup ve kitap çevirdim."*(A1b/23)

Molla Salih sebeb-i telifte kaynaklarından bahsederken 2b/13'te de "Arapça yazılan *el-kamus ve eṣ-Ṣıḥâḥ* ve benzer itibarlı kitapların üslubunu benimsedim. Türkçe telif edilen eserlerde son harfin esas alınarak hazırlandığı benzer bir telif kitap görmedim, bu da zor bir yol ve kısıtlı verim olmasından kaynaklanabilir;" der.

Molla Sâlih Efendi'nin üslubunu benimsediği sözlükler:

4.5.1. eṣ-Ṣıḥâḥ:

Tam adı *Tâcü'l-luġa* ve *sıhâhu'l-Arabiyye* olmakla beraber daha çok *sıhâhu'l-luġa* ve kısaca *es-sıhâh* diye anılır. Cevherî tarafından yazılan Arapça sözlükte, Kökün ve türevinin son harfini "bab", ilk harfi "fasıl" başlığını taşıyan sözlükte alfabe harfleri sayısınca yirmi sekiz bab ve her babda on altıdan yirmi sekize kadar değişen fasıl bulunmaktadır. Köklerin bütün harfleri bu tertip içinde alfabetik sıralanmıştır.Bu yöntemde isimlerden sonra gelen "bi'l-fethi, bi'l-kesri, bi'z-zammi" kayıtları ilk harfin, fiillerden sonra gelen aynı ifadeler muzârinin orta harfinin harekesini gösterir.[19]

---

[19] *İsmail b. Hammâd el-Cevherî (ö. 400/1009). Kılıç, Hulusi, "Tâcü"l-lüga", DŞA, C:39, s. 356.*

İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî, es-Sıhâh, Beyrut 1998, I, 80.

4.5.2. El-Kâmûsu'l-muhît:

Bu eser büyük dilci Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî (ö. 816/1413) tarafından telif edilmiştir. Fîrûzâbâdî, altmış cilt tutacağını tahmin ettiği bir sözlük yazmaya başlamış ve yaklaşık beş cildini kaleme almıştır. Daha sonra bunun pek kullanışlı olmayacağını dikkate alarak düşüncesinden vazgeçmiş ve iki ciltlik muhtasar bir sözlük hazırlamıştır. Kamus (okyanus) kelimesi eserin şöhret bulmasından sonra ''sözlü'' anlamında da kullanılır olmuştur.[20]

4.6. Eserin Nüshaları

Eser, (1043 H.) tarihinde Şeyhü'l İslam Salih Efendi tarifinden Mısır'da kaleme almıştır.[21] Kâmüsü'l-Ervâm'in günümüze ulaşan üç nüshasını tespit ettik:

1. Birinci nüsha çalışmamızda ele aldığımız A nüshadır. Eser Al-Sayyid Al-Cemâzi'nin nüshasından 1069 H. Cemâziyelsani ayının pazar günü ikindi vaktinden önce Musa Şerefüddin bin Ali El-cireysî El-Ezharî El-ḥamedî tarafından istinsah edilmiştir. 116 varaka 23 satır, yaklaşık 5 sayfalık bir giriş kısmından sonra, (A2a/17- A115b/17)'ye kadar tutan Arapça-Türkçe sözlük ve Türkçe dilbilgisi olmak üzere Türkçe elfazlarını, Arapça açıklamalı bir şekilde oluşmaktadır. İstanbul Üniversitesi Beyazıt Nadir Eserler Kütüphanesi'nde elektronik bilgisayar arşivinde bulunan kayıtlıdır (nr.240).

2. İkinci B nüshasıdır. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüsha (Şehid Ali Paşa Dosyası, nr. 2657). Eser, (1087 H.) yılının Cemâziyevvel ayında istinsahı tamamlanmıştır. 94 varak, 22-23-24 satır sayı arası olup varakadan varakaya değişiklik göstermektedir. Eser kimin tarafından istinsah olunduğu belirtilmemektedir.

---

20 Mütercim Âsım Efendi, el-Okyanûsu'l-basît fî tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît, İstanbul 1887-1888.

[21] İżāhu'l- meknūn (287/4)

3. Üçüncü nüsha ise C nüshasıdır. Celaluddin El-sıdıki tarafında istinsah olunmuş. Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye Arşivi'nde bulunan bir mikrofilmden ibarettir (nr.44)

4.7.Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Eser üzerinde bildiğimiz kadarıyla yapılmış bir çalışma yoktur. Sadece bu saha ve asır sözlükleri üzerinde çalışan Sami BASKIN'ın çalışmasında el yazması eser olarak bahsi geçer:

Sami BASKIN (2014). "Osmanlı Devleti'nde Kültürel Bütünleşme Süreci ve Bin Muhammed Salih". *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması. 26-28 Mayıs 2014***.** Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, ss.343-353 (http://bilgelerzirvesi.org).

Yine Sami BASKIN müellifin Molla Salih Efendi'nin *Eş-Şüzurü'z-Zehebiyyetü ve'l-Kıṭa'u'l-Ahmediyyetü fi'l-Lügati't Türkiyyeti adlı* diğer kitabı üzerinde doktora çalışma yapmıştır:

BASKIN, Sami (2012), *Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye Ve'l-Kıtai'l-Ahmediyye Fî'l-Lugati't-Türkiyye (Sözlükbilimsel Bir İnceleme)*, Danışman: Doç. Dr. Özen YAYLAGÜL, Basılmamış Doktora tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.

4.8.Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'ın Metodu

Molla Salih Efendi sözlükçülük ile ilgili verdiği bilgiye göre kaleme aldığı sözlük *Kamus el-Muhît ve es-Sıhâh* tertibine, Arap kurallarına göre Arapların şair ve bilim adamlarının Türkçeyi daha kolay bir şekilde öğrenilebilmesi için Arap sözlük geleneğini ve metotlarını kullanmıştır.

Molla Salih sözlükte uyguladığı metodu sebeb-i telifte açıkça belirtir: "Adı geçen eserleri telif ettikten sonra merhum olan el-münşi'nin kitabına göz attım ve bunu Müsellesati't-Türkiyye adlı eserimde belirtiğim gibi. Şairlerin şiirde ve nesirde kelimelerin son iki harfini lüzüm olamamasına rağmen birleştirdiklerini katip veya yazarların mektuplarda veya nazımlarda bunu istedikleri gibi kullanmakta olduklarını gördüm. Buna tecnis adını vermekteydiler. Herkes tarafından benimsendiği için es-Seyyid Muhammed El-Cemâzi, benden bu yapının Türkçede nazirini inşaa etmemi istedi. Ben de bu isteğine icabet ettim. Kelamım ilk eli oldu. Sözü uygun bir üslup ile dizip Rum kelamıyla ve Fars üslubuna uygun olarak sonu kaf ve kef olan babla başladım son harften bir öncekinin tertibini göz önünde bulundurarak fasl olarak adlandırdığım kuvetli bir sıralama olup telifin sonunda içinde bahsi geçen harflerin anlamını vererek edatların, sayılan mürekkep alametlerini belirttim. Ezberi koruyup tellafuzu zabt etmek için her babı sonu ünsüzle biten ve sonu ünlüyle biten veya bir sonrakine bağlanan ek olarak ikiye ayırdım. Ayrıca sonu Arap ve Acem cimi olarak bir bab ilave ettim. Sonu gayn olan bab ekleyip iktifa ettim. Allahu süphanahu ve Teâlâ kolaylaştırdı. Bu kitapta toplayabildiğim bütün babları topladım. Kaf ve kef babının faslını sondan bir önceki harfe göre oluşturdum diğerlerin hepsi son harfine göre bablara ayırdım. Bu sıralama ilginç olup üslubu garib olmuştur."

Ayrıca müellifin, Arapça sözlük geleneği usulüne göre hazırlanmış. Arapça sözlük dizim ve ilginç üslubunu Arapça yazılan itibarlı kitapların metodunu benimsemiştir. Türkçe 'de telif olan benzer ve zor bir kitap daha önce rastlamadığını şu sözlerle vurgular:

> "*Arapça yazılan el-kamus ve es-Sıhâh ve benzer itibarlı kitapların üslubunu benimsedim. Türkçe telif edilenler eserlerde son harfin esas alınarak hazırlandığı benzer bir telif kitap görmedim, bu da zor bir yol ve kısıtlı verim olmasından kaynaklanabilir; çünkü sonu sakin (ünsüz) olan ve sonu harekeli (ünlü) veya bir sonraki kelimeye bağlanan ekin/ilaveli tekrarlarldaki ilavenin harekelerinin sonunun değişik olması ve denetlemesinin zor olması sebebiyle olsa gerek.*

Bablarada göreceğiniz gibi, Allahu teala kolaylaştırdı, sonu tek noktalı be babı ile başladım; çünkü hemze kelime başı hariç (Rumi'de) yoktu, hemze sadece Arapçada bulunmaktadır. Tasrif alimleri (biçim bilimcilerin) öngördükleri gibi son harekeyi ise üstünün alameti olarak elif veya he ile belirttim; çünkü üstün alametinden sonra birbirlerinin yerine geçmektedir (a/e). Esre için ya, ötre için vavı ancak bazı yerlerde ötre ve esre olabilmektedir, kullandım. Nadir olanlar hariç bunların tümünü yapılandırdım. Bu kitap biçimbilimi ve türetmeleri içermekte olup karışık ve sapmalar olmaksızın dilbilgisini esas aldı. Müfredata uygun hazırlandı, bazı terkibler ve tekil anlamların dışında başka bir şeye yer verilmedi. Bu kitap zeki olanın gözünü aydınlatır, aptal ve yoldan sapmış olan bundan kaçar. Sonra ince sırada ünsüzler ve türetilmişlerin mastar alameti "-mek" tir. Kalının da alameti aynı şekildedir. Kalın sırada ünsüz için harf altına üç nokta koydum, isimlerde ise ince sırada ünsüz için nokta kullanmadım. Dört tane olan kef ise açıklamasını Müsellasat'a beyan ettiğim gibi."(2a/17-3a/13)

Sözlük metot açısından *eṣ-Ṣıḥâḥ* gibi kelimelerin son harfleri esas alınarak tertip edilen sözlükler kategorisinde değerlendirilir. Bu sözlüğün aynı kategorideki diğer sözlüklerden farklı olan yönü, şahıs ve yer isimlerinin de kendisinde zikredilmiş olmasıdır. Müellif bu eserini hecâ harfleri sayısınca 27 bâba ayırmıştır. Bunlara ilave olarak tek bir bâbta ''vav ve yâ'' harflerini incelemiştir. Sonra her bâbı 28 bölüme ayırmıştır. Eserde ele alınan kelimelerin 'aynu'l-harfleri zamme ve kesre durumunda harekelenmiştir. Bu eser önce Merkezzâde Ahmed Efendi (ö. 963/1556) tarafından ''*Bâbus*'' adı ile daha sonra da Mütercim Âsım Efendi (ö.1235/1820) tarafından *el-Okyanûsu'l-basît fî tercemeti"l- Kâmûsi"l muhit* adı ile Türkçeye iki defa tercüme edilmiştir.

Molla Salih Kâmüsü'l-Ervâm'da kendisinden önce yazılmış olan sözlüklerin düzenleniş sistemlerini ve sözlerine naziren bir ilk olduğunu belirtir ve Cevherî sistemine göre sözlüğü tertip etmesi, kullandığı bu yöntem ile de aranan kelimeye kolayca ulaşmada Cevherî'nin eṣ-Ṣıḥâḥ'ında uyguladığı kafiye

sistemini kendi sözlüğüne uygulamasından dolayı sözlük *Kâmûs el-Ervām*'ın müellifinin belirttiği çok enteresan ve ilgi çekicidir. Kelamı uygun bir üslup ile dizip Rum kelamıyla ve Fars üslubuna uygun olarak ele almıştır.

*Kâmûs-ı Ervam'*ın getirdiği yenilikleri anlamak için de kendinden önceki *el-Kâmus muhit ve es-sıhâh* sözlüklerin sistemini anlamak gerekmektedir.

Kâmûs El-Ervām'ı döneminin özellikle iki dilli Türkçe-Arapça sözlük olarak telif ettiği ilk ve özel bir sözlük sistemi daha önce telif edilmiş, eser türlerinden kelime dizilişi diğer eserlerden farklı olarak ortaya konması, birkaç madde başı hariç tümü Türkçe sözcüklerdir. Günümüze kadar gelmiş en önemli eserlerden biri olarak kabul ettirmektedir. Bunu Molla Salih şu şekilde beyan eder:

> "Türkçe telif edilenler eserlerde son harfin esas alınarak hazırlandığı benzer bir telif kitap görmedim, bu da zor bir yol ve kısıtlı verim olmasından kaynaklanabilir; çünkü sonu sakin (ünsüz) olan ve sonu harekeli (ünlü) veya bir sonraki kelimeye bağlanan ekin/ilaveli tekrarlardaki ilavenin harekelerinin sonunun değişik olması ve denetlemesinin zor olması sebebiyle olsa gerek. "(A2b/15)

Sözlük bölümü, Türkçe madde başı olarak Arapça açıklamalı şeklindedir. Kelimelerin sıralanışında son sesler esas alınmaktadır. Fiillerin veriliş şekli bilinen emir kipi teklik ikinci şahıs çekimindedir. Sözlük bölümünde her Türkçe kelimeye asgari bir Arapça karşılık verilmekle beraber bu sayı bazen üçe, dörde çıkmaktadır. Ayrıca Türkçe ve Arapça örnek tanık vererek sözcük pekiştirilmiştir: *ḳaba* قبه "Kaba, yararsız, şişkin".(93- A6a/7), *ḳandır-* قندر *Ḳandırmaḳ* fiilinin yalın durumu, "azarlamak, kışkırtmak ve teşvik etmek" anlamında. Bir önceki kelimenin anlamına yakındır. (947- A26a/10)

Sözlükte gerek üçlü kökler gerekse kelime tabanları ilk ve son veya son harfin bir önceki harflerine göre sıralanmıştır. Örnek:يشر maddesi için önce ر babı bulunup daha sonra ي faslına bulup ش harfi veya varsa da sırayla diğer harflerine bakılacaktır. (1031- A28a/4)

بَصق maddesi için önce ق babı bulunup daha sonra son harfin bir önceki yani ص faslına bulup ب harfi veya varsa da sırayla diğer harflerine bakılacaktır. (2159-A57a/21)

Ayrıca bâb ve fasıl esasına göre üstünlü, esreli ve ötreli olarak dizimlenmektedir.

(r) bâbın (hemze) faslında

Üstünlü *aġır-* اغر (33- A22a/13),

Esreli *ikser* - ايصِر (53- A22b/4),

Ötreli *uġur* اغور (66- A22b/16)

(ş) bâbın (b) faslında

üstünlü *barış-* باريش (1558-A39b/12),

esreli *bitiş-* بتيش (1567- A39b/17),

ötreli *boġuş-* بغوش (1570- A39b/22)

Molla Salih Efendi öğretim metotlarında görülen önce bilgi ve kural vermiş ardından madde başı olarak örneği vermiş ve daha sonra yer geldikçe tekrar dil bilgisi kuralara vermiştir. Araplara sadece Türkçe öğretmekle yetinmemiş, dil ile birlikte kültür, sosyal, coğrafi, tarihi bilgilerde aktarmaya çalışmıştır.

Dil öğretiminde madde başı sözcüklerin önemini kavramış dil bilgisi kuralların yanı sırasınca sözcükleri desteklemek için günlük hayattan, atasözlerinden ve şiir ve zamanında yaşayan zatlar hakkında bilgi vermiştir. Dil öğretiminin önemli unsurlarından olan tekrarların önemini kavramıştır. Buna istinaden eğer önceden verilmiş bir sözcük tekrar geçmişse veya geçecekse söz konusu sözcüğe vurgu yapmıştır.

Ayrıca açıklama bölümünde ele aldığı kelime ileride madde başı şeklinde geçecekse o kelimeyi sonraya bırakmaktadır. Tekrar olan bir madde başı varsa geçtiğini belirtmektedir. Kelimelerin okunuşunu da vermektedir. Kelimeleri karşılığını Arapça verdikten sonra örneklerle açıklamıştır. Bunların dışında gerekli yerlerde eserin daha iyi anlaşılması açısından bazı teknik açıklamalara yer verilmiştir.

Aynı kelimenin Türkçede, Mısır ve Şam'da farklı kullanımları varsa bunlara da işaret eder: *pāre* پاره "*Bir şeyin parçası". Bizim "Mısır'da paranın yarısına denir. Şam ülkelerinde ḳıta denir bozuk para.* (A29a/12-1086)

Molla Sâliḥ Efendi, öncelikle madde başı olan sözcüklerin verilişi ''Cinaslı Kafiye'' sistemini kullanılmıştır. Arapçada bulunmakta olan hemze kelime başı Türkçe 'de olmadığından tek noktalı be babı ile başlamış. Bunu da şu şekilde belirtmektedir:

> "sonu tek noktalı be babı ile başladım; çünkü hemze kelime başı hariç (Rumi'de) yoktu, hemze sadece Arapçada bulunmaktadır."(A2b/20)

Sonu ḳāf ve kef olan bapla başlayıp son harfin bir öncekinin tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırmış. Harflerin anlamını vererek edatların, sayılan mürekkep alametlerini belirtmiş.

> " sonu kaf ve kef olan babla başladım sondan bir önceki harfe göre tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırdığım küvetli bir sıralama olup telifin sonunda da içinde bahsi geçen seslerin anlamını (işleyişlerini) verdim. Edatların, sayılan mürekkep alametlerini (eklerini) belirttim."(A2b/2)

Her babı sonu ünlüyle ve ünsüzle biten veya ek alanları iki baba ayırmış. Ayrıca sonu Arap ve Acem cimi olarak da bir bap ilave etmiş. Son olarak da sonu gayın sesiyle biten bir bap ekleyip iktifa etmiş.

> " her babı sonu ünsüzle biten ve sonu ünlüyle biten veya bir sonrakine ek olarak bağlanan (babpları) ikiye ayırdım. Ayrıca sonu

Arap ve Acem cimi olarak bir bab ilave ettim. Sonu gayn olan bab ekleyip iktifa ettim."(A2b/8)

Kaf ve kef babının faslını sondan bir önceki harfe göre oluşturmuştur. Diğer bapları ise hepsi son harfine göre bap ilk harfine göre fasıl olarak belirtmiş. (A2b/2) Ancak Kaf ve kef babın kelime sonu ünsüz olan faslını sondan bir önceki harfe göre oluşturmuştur. (A50a/17) Sonu ünlüyle biten Kaf ve kef babı ise ilk harfine göre fasıl olarak belirtmiş. (A63b/21- A76a/14*)*

وَمَيَّزتُ حَرَكَةَ آخِرِ بِأَنْ جَعَلتُ عَلَامَةُ الْفَتْحَةِ الْاِلِفُ اَوِ الْهَا لِاَنَّهُمَا يَعْتَوِرَانِ بَعْدَ الْفَتْحَةِ. وَعَلَامَةُ الْكَسْرةِ الْيَا وَعلَامَةُ الّضمَّةِ الْوَاوَ وَقَدْ تَجُوزُ الَّضمَّةُ وَالْكَسْرَةُ فِي بَعْضِ الْمَوَاضِعِ فَبَيَّنْتُ ذَلِكَ كُلّهُ اِلَّا مَا نَدَرَ

"Kelimelerde üstün alametinden sonra birbirlerinin yerine geçen *(a/e)* son harekeyi, üstünün alameti olarak elif *(ا)* veya he *(ه)*ile belirttim. Esre için ya*(ي),* ötre için vavı *(و)* kullandım. Ancak bazı yerlerde ötre ve esre olabilmektedir, kullandım. Nadir olanlar hariç bunların tümünü yapılandırdım." (A2b/22)

Örnek:

*Gele (*كلا*), gide(*چيدا*)* "gelsin" ve "gitsin" anlamında. (A10b/10) Ayrıca bu elif yerine (h) harfi kullanılabilir. Örnek: *gele (*چله*), gide (*كيده*)* buradaki he veya elif sadece kelime sonundaki üstünü göstermek için kullanılır. (A10b/11)

göç-e كوجه *Göçmek* fiilinin gelecek zaman çekimi, yani "göçmek". Bahsi geçti. Gelecek anlamı ifade etmek için fiilin yalın durumunda son ses (h) yerine elif ile de yazılabilir. Tembih, uyarı için de kullanılabilir. (598- A18a/4)

Kemik كمك "Kemik". Birinci kef sesini Araplaştırmak gerekir. (2829- A73b/21), *Kemük* كمك "Kemik", bahsi geçmişti. Mim sesi hem dar hem de yuvarlak ünlülü olur. (2832- A73b/23)

Müfredata uygun hazırlayıp terkipler ve tekil anlamlarına yer vermiştir.

ḳuruġı egri قوروغي اكري '' "Akrep" anlamında.''(1165- A30b/14), *Göz bıñarı* كوزبيڭاري '' "Göz pınarı.", *ṭañ namaz* طڭ نماز '' sabah namazı.''(1379- A35a/3).

İnce sırada ünsüzler ve türetilmişlerin mastar alameti "-mek" "مك" Kalın sıradaki kelime için "-maḳ" "مق" kullanmıştır.

ekmek اكمك "Ekmek". Mastarı "tarım ekmek" anlamındadır. (2826- A73b/18), *Tepelemek* تپلمك "Ayakla tepelemek" anlamında. Benzeri *tepmek* تپمك. (3381/3382- A87a/10), *uçmaḳ* اوچمَق "Cennet". (2337- A62a/1), *ışmaḳ* ايصمق "Sıkı, şiddetli".(2354- A62a/14), *ḳaramıḳ* قرامق "Esmer" olan eşya, hayvan veya insan. (2355-A62a/15)

Sözcükte kalın sırada ünsüz için harf altına üç nokta koymuş, ince sırada ünsüz için nokta kullanmamış.

uḷat- اولاڀ Kalın olarak okunur. *Ulatmaḳ* "bir şeyi başka bir şeye ulamak" anlamında. (155- A7a/14), *çaṭ-* چڀ *Çaṭmaḳ* fiilinin yalın durumu yani "iki ordu askerin karşılaşması" veya "batıdaki Müslümanlarla yine batıdaki Hristiyanlarla karşılaşması". Ayrıca "tahtadan olan yatağın kurulması" ve "gömlek ve kaftan parçalarını birbirine bağlamak" anlamında. (185- A7b/16), *darṭ-* درڀ *Darṭmaḳ* fiilinin yalın durumu, "tartmak" anlamında. (197- A8a/6), *aḷḍa-* الڈه *Aḷḍamaḳ* fiilinin yalın durumu, "aldatmak" anlamında.(649- A19b/7), *ḍaṃzır-* ڈَمپرر[مڕز] *ḍaṃzırmaḳ* fiilinin yalın durumu, "damlatmak" anlamında. Çünkü yağmur damlalarına *ḍamla.* Geçişsiz olanı *ḍammaḳ* yani "damlaların yağması" demek. (841- A24a/2), *aṃ* آم Kalın okunur. "Kadının tenasül organı, am." (3577- A92a/10)

Eş anlamlılık bakımından madde başı yapılan kelimelerden ya da madde içinde gerek Türkçe kelimelerin gerekse Arapça kelimelerin anlamı verilmiştir. Bazen Türkçe maddenin açıklamasından hemen sonra bazen madde sonunda yer verir.

ṣaḳırġa صَاقرغه '' "Sakırga" denizde olan, *yıġoṣ* eş anlamı.''(1862-1863-A47a/8), *nerdübān* نردبان ''"Merdiven." *Merdüvān* eş anlamı.''(4211-4212-A107a/22), *ḳançarı* قنجري "Nerede" anlamında. *Ḳanda* kelimesinin müradifi, mekân ismini sormak veya o mekandaki kişiyi sormak anlamında kullanılır. (1159- A30b/9).

Eserde yer alan kelimelerin sesteşlerinin anlamları ayrı ayrı gösterilmiş.

dik- ديك '' *Dikmek* fiilinin yalın durumu, "(ağaç, mızrak, bayrak) dikmek" anlamında.''(2612- A68b/14), *dik-* ديك'' *Dikmek* fiilinin yalın durumu, "sultan veya yardımcısı, vezirler, emirler veya kadıları tayin etmek ve bir göreve yerleştirme". Ayrıca "kadıların çarşı için şeyhleri tayin etmek". (2613- A68b/15), *dik* ديك ''"İnat ve muhalefet zarfı". Örnek: *Dik geldi* yani "muhalefet ve inat etti". Dörtlü anlamdır. (2614- A68b/18)

Eserde yer alan kelimelerin asıl ve mecazi ve anlamları ayrı ayrı gösterilmiş.

burnı büyük بورني بيوك"Burnu büyük; Mecaz olarak; Büyüklenen ve kibirlenen kimse."(2870- A74b/9), *siñ-* سيڭ'' *Siñmek* fiilinin yalın durumu, "sinmek" anlamında. Mecaz olarak "kaybolmak" anlamında.''(2921- A75b/21), *boḳla-* بوقله'' *Boḳlamaḳ* fiilinin yalın durumu, "boklamak, çirkin etmek, kirletmek". Mecaz olarak "heder etmek" anlamında.'' (3373- A87a/4).

Müştak ve mürekkep şekiller ilgili kelimenin altında açıklanmıştır.

dile- ديله '' Dilemek fiilinin yalın durumu, "istemek, sormak ve dilemek". Türevinden *dilenci,* "dilenci" anlamında.'' (3415-3415- A88a/1), *yayla* ييلا "Sahra". Türevi *yaylaḳ* "yazlık" anlamında.''(3549-3550- A91a/7), *uḷam uḷam* اولإم اولإم '' "Kuş ve koyun sürüsü ve sıra şeklinde asker topluluğu." (3585- A92a/20), *düşnām* دوش نام '' "Yaşlı, abraş burun." (3615- A93a/1), *asraġı gün* اسرغي كون '' "Önceki gün" anlamında. Senin bulunduğun günün bir önceki günü.'' (3837- A99a/17).

Ayrıca eserde Türkçeye ait isim ve fiil yapı şekil bilgisi, anlam bilgisi kelime türeyişi, sıfatlar, zarflar, edat ve bağlaçlar, zamirler, ses bilgisi, ekler ve atasözü ve deyimlerle zengin bir malzeme yer almaktadır. Bunlar ŞZ'de olduğu gibi konulara göre değil 4.7.'de Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'ın Metodu bölümünde açıklandığı üzeredir.

Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'da Türkçe farklı madde başlarının açıklanmasına örnekler

Burada bu türlerde madde başlarının nasıl açıklandığının örneğini vermek üzere hem tezde olduğu gibi Türkçeye çevirerek hem de eserin orijinalinde olduğu gibi ayrı ayrı örnekler seçtik:

İsimler

teker تكر '' Camid bir kelime, "lastik" anlamında…''(816- A23b/4), ḫız خيز '' Camide kelime. "Şiddetli ve unf" anlamında…''(1290- A33a/6), ṣaḳṣı صقصي "Saksı, balçıktan yapılan ve içine reyhan, kranfil konulan saksı. Mutlak suretle balçıktan bir parça". (1776- A44b/15).

Sıfatlar

iti ايتى '' Sıfat-ı müşebbehe. "Şiddetli" anlamında.(278- A9b/4), şarı صَاري "Renklerden sarı" olanı.''(1140- A30a/17), eyü ايو"Sıfat-ı müşebbehe. "İyi, güzel" anlamında. Vav sesi ye sesiyle değiştirilebilir. Örnek: eyi (أي) ve (أيي) İki kelimede de iki ye sesi ile yazılmaktadır. Bu kelime bir savaşta 1029'da zalimleri öldürürken Ma'nevi ve soyut şeklinde kullanıldı; eyi gaza yani "iyi gaza" anlamında.''(4361- A110b/10).

Sıfat-Fiiller

alçaḳ الحيق '' "Alçak", "yüksek" anlamındaki boca kelimesinin karşıtı. Alçak olan insan vasıflarındandır.''(2014- A53a/7), doḷaḳ دولڤ "Dolaşmış olan". ḍolamaḳ, "sarmak, dolamak" anlamındaki fiilinden.''(2247- A59b/4), evcimen اوَجِمَنْ ''Sıfat-ı müşebbehe. "Metih sıfat olup evi geçindiren" anlamında.'' (3827- A99a/10), darlıġan دارلغان "Sıfat-ı müşebbehe. "Daralan, içi sıkılan kimse."(3961- A101b/10), oya اويه ''"Oya", sıfat-ı müşebbehe yavaş olma anlamında. Türevi de +la ile olur. Örnek: oyala- Oyalamaḳ fiilinin yalın durumu, "oyalamak, yavaşlatmak" anlamında.''(4516-4517- A115a/1).

Zarflar

doyunca (دويونجه)(A113b/20), çap-ıp چَبِپْ "Hızlılık" anlamı veren çapıp geldi denir yani "hızlıca geldi", çapıp gider yani "hızlıca gider".(20- A4a/12), gelince كلنجه, vurunca ورنجه, eleyince الينجه, oḳuyunca اقوينجه (A12a/16).

Zamirler

"Ben ḳuşım"(بن قوشم)(A43a/6), o او"O." Üçüncü tekil kişi zamiri "o" anlamında.(4365- A110b/17), O benim nemdir (او بنيم نمدر)(A93b/22), ne odur ne budur (نه اودر نه بودر) (A98b/9)

Bağlaçlar

meğer مكر "Kesin istisnayı sağlar, lakin" menzilinde.(1013- A27b/9), igen ايكن/"Olmasa (her ne olursa olsun), eğer olmasaydı tehdit olarak" kullanılmaktadır. Örnek: igen nazlanma yani "katiyen hiç de ondan güç alma". Allah'dan ḳorḳarım yoḫsa seni incidirdim yani "Allah'tan korkmasaydım seni incitir zarar verirdim."(3839- A99a/19), bile بيله"İle, beraberlik" anlamında. Ancak ile (ايله) ve bile (بيله)'nin arasındaki fark; bile (بيله) başta ve sonda gelir. Ama ile (ايله) sadece sonda gelir. Ayrıca bile (بيله), ile (ايله)'yi vurgulamak için kullanılmaktadır. Örnek: Zeyd bile geldi 'Amru ile. İlenin tersidir. (3361-3362- A86b/16).

Ünlemler

çarḳ چرق"Ünlem edatı". Örnek: çarḳadaḳ vurdı yani "aniden vurdu".(2046- A54a/17), hey هي (A91b/15), yu يو"Şiddetli bir şekilde uyarma kelimesi, ünlem edatı."(4418- A112b/2), hele هله "Teenni ve ağır davranma" kelimesi. Ayrıca bir lafı tekrarlanması istenildiğinde kullanılır. Örnek: hele söyle.''(3535- A90b/18).

Tamlamalar

''Genel olarak isim tamlamasında isimlere eklenip onun zamirini oluşturur. Tamlayan mim olur. Tamlayan tekil, çoğul, türemiş veya camit olabilir. Örnek: *bilicim, biliclerim, ḳulum, ḳullarım* yani "bilgim, "bilgilerim, "kulum, "kullarım anlamında. Bilicim (بيلجيم) kelimesinde c sesinden sonraki y sesi sükûn

olarak okunup bilici (بيلجي)'ye mim eklenip tamlanan olur. Yani bilgi tamlayanın mütekellim zamiri olur. Yahut c sesinden sonraki y sesi üstünle (geniş ünlülü: bilce) olursa başka bir durum olup anlamı da "ben bilgeyim" olur. Ancak cümleyi kısıtlayıp belirler ve muhatabı değiştirip kelime kimi kastettiğini bilmemek durumunda olur.''(A91b/5).

ḳuzıḳulaġı قوزي قولاغي "Sinirli yaprak (nemli topraklarda yetişen birkaç yıllık otsu bitki) ".(1890- A48a/2), *it balığı* ايت بَالغي "Köpeğe benzeyen larva". (Böceklerin yumurtadan çıktıktan sonra kelebek olmadan evvel geçirdikleri).(1892- A48a/4).

İlaveli Tekrarlar

ap (pekiştirme) *Ap, aḳ*a ilave edilir, *apaḳ* denir yani "bembeyaz". Türkçede tâbî(tamlayan), matbu'un(tamlanan) önüne getirilir. Müsellesat'ta zikrettiğim gibi istisnai olan hariç. (A3b/19); *Ip* (İlaveli tekrarlardaki) eklenti. *ıp, ısıcıḳ*'a tabidir. *Ipısıcaḳ* denir (yani) sımsıcak.(A4a/21)

Eserin Arapça açıklama kısmıyla düzenlenişine çeşitli örnekler:

Sonu ünlü veya bir sonraki kelime ile bağlanan, kendinden sonra ünlü bulunan kaf (babı).	**ما أخره قاف متحركة وقفاً ووصلاً**
Üstünlü sad faslı (A64b/4) *ṣarḳı Ṣarḳmaḳ* kelimesinden "sarkmak" anlamında yani kovanın sarkması gibi. *ṣarḳı*'nın geçişli şekli: *ṣarḳıtmaḳ* "sarkıtmak" anlaında. (2454- A64b/4) *ṣalḳı Ṣarḳı* kelimesine çok yakın. Ancak "davranışında ve konuşmasında itibari	فصل الصاد المفتوحة *صارقي* المدلي من *صارقمق* بمعنى تدلي الدلو وتعديته *صارقتمق* بمعنى الادلاء

olmayan sülpek olan kimse". (2455-A64b/5)	*صَالقي* قربت من *صَارقي* لكن يستعمل فيمن أقواله وأفعاله مرخية غير معتبرة
Esreli *şıḳı* "Sıkı olan". +la- ekiyle de *şıḳıla-, şıḳılamaḳ* fiilinin yalın durumu, "av tüfeğini barutla sıkılaştırıp doldurup basması" anlamında. Sonu ünsüz olan kaf (-k) babında bahsi geçmişti. (2457/2458- A64b/8)	المكسورة *صقي* المدكوك المزنوق وبزيادة لام النقل يقال *صقيله* أمر من *صقيلمق* بمعنى دَك البندقية بالبارود وكبسه فيها وتقدم فيما اخره قاف ساكنة من هذا الباب
Ötreli *şoyḳa* "İnsanın giydiği elbise". Türevi *şoyḳun* "bedenin giysisini soyma durumu; soygun" anlamında. (2459/2460-A64b/11)	المضمومة *صويقه* ما يتجمل الانسان من اللباس وان كان من *صُوْيقون* للسلب من اظهار البدن

Bapları açıkladıktan sonra ekler ayrı bir paragraf olarak vermektedir.

Tekil (ek) olan dal Üstünlü ve esreli olur. Üstünlü olan, sondaki üstünü korumak için "elif" ve "he" *-da* anlamındaki zarf edatı olur. İsimlerde ise atıf menzilinde olur. Örnek: zarf edatı olan *da* yer ve zaman bildiren zarftan sonra gelmektedir. Örnek: *Evde otur* ve *bugünde gel*. Atıfa örnek ise: *Zeyd de geldi, 'Amru da geldi* yani "Zeyd ve Amru geldi. "(A18a/16)	الدال المفردة تكون مفتوحة ومكسُورة فالمفتوحة بأخرها هَاء أو ألف لصيانة الفتحة تكون ظرفية بمعنى في وتكون بمنزلة واو العطف في الاسمَاء مثال الظرفية بعد الظروف ازمنة أو أمكنة نحو *اوده اوتور و بوكنده كِل* ومثال العاطفة *زيد ده كلدى عمرو ده كلدي* أي جاء زيد وجاء عمرو
Tekil (ek) olan şin *(-ş-)* yalın duruma (2.Tekil şahıs emir) girer, biri kıyasi	الشين المفردة تكون في أخر صورة الأمر لمعنيين أحدهما للمصدرية قياساً مطرداً والثاني للمشاركة بين

mastar, diğeri ise iki kişi veya daha fazla kişiler arasında işteş çatı (yapar). Her iki anlam da tek bir kelimede de kullanılır. Arasındaki farkı ise lafzen ve manen ile ayırt edilir. Bahsi geçen sonu kaf ile biten bapta açıkladım. Müsellesat'ta da tatmin edilecek bir şekilde beyan ettim; ayrıca (Arapçadaki) eta'ul-tefā'ul ve et-tefe''ul ve el-ifti'āl vezinleri menzilinde. Örnek: *çekişdi* "çekişmek, cezp olmak", *buluşdi* "buluştu, bir araya geldi." anlamında, *ḳarışdı* "karıştı" anlamında.(A38b/2)	اثنين فأكثر وتكون في مثال واحد صالحة لكلا المعنيين والفرق بالقرائن اللفظية أو المعنوية وبينتهما في اخر الكتاب في باب ما أخره قاف واشبعت البيان في المثلثات وتكون بمنزلة التاء التفاعل والتفعُل وَالافتعال نحو جكشدي تخاصم وتجاذب ونحو *بولشدي* تلاقى واجتمع و *قارشدى* اختلط

Ayrıca kelimeler sıra bakımından "kafiye sistemine" uymaktadır.

*doḷan-*دولن *"bir şeyin etrafında dolanmak, dolan." (4008- A102b/13), dolan-*دولان *"insanları parasını almak, onları dolandırmak." (4009- A102b/13), ḍuḷun-* دلون "bir şeyin ortada olduktan sonra gizlenmesi." (4012- A102b/17), *ṣapan* صپان "Sapan, çift aleti sapan" anlamında. (4062- A104a/16), *ṣaban* صبان "Saban, recim, taşa tutma aleti, taşa tutma" anlamında. (4063- A104a/17), *ṣapan-* صپان *Ṣapmaḳ* kelimesinden "yoldan, haktan veya başka bir şeyden sapmak" anlamında.(4064- A104a/17)

Madde başı ve madde arasında Farsça veya Arapça olan kelimeleri belirlemektedir.

Görünen şu ki; MSE sözlükte göz önünde bulundurduğu günlük ya da edebi dilde geniş kullanım alanı bulmuş kelimeler yer vermektedir.

سَرْدْ وتبدل الدال تاء بمعنى الشديد وَأصْله فارسي بمعنى البارد

(*Serd* سرد) (d) yerine (t) değiştirilebilir. "Şiddetli, sert" anlamında. Aslı Farsçadır. "Soğuk" anlamında (626-A19a/1).

صَايري بمعنى الغير يقال *صَايرسي بوله در* ولعَله من سَاير **(سَائِر)** العربي الذي بمعنى الباقي كما يقال سَايرهم كذلك حرف في التركي واستعمل فيما ذكر

ṣāyirí صايري "Başka" anlamında. Örnek: *ṣāyirísi buladur.* Muhtemelen Arapçadaki *sā'ir* kelimesinden tahrif edilmiştir. "Baki, kalan" anlamında. Örnek: *Sa'irahüm* yani "kalanı", ama Türkçede bahsedildiği gibi geçerli (1142- A30a/18).

اِستِف جامد وتصرفه بـ*اولمق* او *ايلمك* مَعناه الرصُ والتعبَية وَالوسق يقال *فنجان استف اولدي* رصت الفناجين و كمي *يوكي استف اولدي* المركب وسقت وعبي حملها ولعَله مَأخوذ من اصطَف فترك من العربي بمَا تري

İstif استف Camittir. Çekimi *olmaḳ* veya *eylemek* ile oluşturulur. "Sıralamak, dizmek, istif etmek, yerleştirmek, toplamak, ihata etmek" anlamında. Örnek *fincan istif oldu* fincanlar dizildi. Ve *gemi yüki istif oldı*. Gemi yüklenip doldu. Arapçadaki *ıṣṭaf* kelimesinden olup bu şekilde kullanılmış olabilir (1904- A48b/5)

تنف طنب الخيمة ولعله محرف من العربي

Tenef تنف "Tenef, çadır kurdu, çadır ipi". Arapçadan tahrif edilmiş olabilir (1908- A48b/13)

Birçok maddede Arap elifba yazım okunuşu hususiyetinde kalınlık ve incelik bakımından açıklar.

Maşa ماشه Kalın okunur. "Ateş ve kor tutmak için maşa".(1742- A43b/14), *ol* اول Kalın okunarak. İşaret zamiri "o" anlamında. (3085- A80b/7), *oḷ-* اولڭ Kalın

okunur. *Olmaḳ* fiilinin yalın durumu; yani “olmak, kılınmak, imkân” anlamında. (3086- A80b/7), *elçi* الچي Lam sesi kalın okunur. “Alçı, kireç, una benzer taş unu”.(564- A17a/14), *ėri-* ايري İnce okunur. *Ėrimek* fiilinin yalın durumu, “erimek” demek. (1075- A29a/3), *çöl* چولٕ Uzatıp *(l)* sesini ince okunur “çöl, arazi bitki bitmeyen yer”.(3137- A81b/22)

4.9. KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ’L-KELÂM'IN MUHTEVASI

Bāb El-bā’e (A3a/16)

El-bā’e

S̱ümme’l-bā’e

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-müs̱enāt favḳal meftūā

Faṣlu’l-cim meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meksūret

Faṣlu’l-zāy el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭa’el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-he el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Mā aḫiruhu bā’ müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A5a/18)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-muvahhade

Faṣlu’t-tā el-müṯenāt favḳal meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meksūret

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-meksūret

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭā el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-he el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bāb mā āḫiruhu te müṯenā sākine vaḳfen (A6a/17).

Fe’l-tā el-müfrede

Faṣlu’l-hemzeel-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā el-mażmūmet

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-hā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bāb mā aḫiruhu te müṣenā fevḳa müteharrika vaḳfen ve vaṣlan kezālike (A9a/20)

El-hemzātü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-mu’ceme

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mu‘ceme el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meksūre

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhū cim ‘Arabiyye ve ‘Acemiyye (A10a/17)

İ’lem

Aḳūl

Bāb mā aḫirūhū cim Arabiyye faṣlu’l-El-elif (A10b/7)

Ve’l-ḥāṣıl

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meksūret

Faṣlu’d-dāl

Faṣlu’r-re el-mühmele

Faṣlu’l-ġayın el-mü’ceme

Faṣlu’l-kāf

Faṣlu’l-lām

Faṣlu’l-mim

Faṣlu’n-nūn

Faṣlu’l-vāv

Faṣlu’l-yā

Ṣumme neşre’ fi bāb mā āḫiruhu cim arabiyye fil-esmā‘ (A12a/5)

Bāb mā āḫiruhu cim arabiyye sākine (A13a/5)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa ḫalen

Faṣlu’l-cim el-meksūret

Faṣlu’s-sinü’l-mühmele’l-meftūḥa

Faṣlu’ş-şinü’l-mü’ceme’l-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣādü’l-meftūḥa

Faṣlu’ṭ-ṭau’l-meksūret

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-hā

Faṣlu’l-yāü’l-meftūḥa.

Ve mā āḫiruhū cim arabiyye (A14b/4)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meksūret

Faṣlu’d-dāl el-mażmūmet

Faṣlu’z-zāy el-meftūḥā

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-mażmūmet

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥā

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meksūret

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫiruhu cim ‘Acemiyye sākine (A15b/15).

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meksūret

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-ha el-meftūḥa

Ve mā āḫiruhu cim ‘Aacemiyye müteḫarrike (A16b/18)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el-meksūret

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meksūret

Bābmā aḫuruhu dāl (A18a/14)

Dāl el-müfrede (A18a/16)

Bābmā aḫuruhu dāl sākine vaḳfen (A18b/4)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-mażmūmet

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bāb mā āḫiruhu dāl müteharikkā vaḳfen ve vaṣlen (A20a/4).

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā’u’l mu’ceme el-mażmūmet

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-rā el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin El mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meksūret

Faṣlu’š-ṭa’ el-meftūḥa

Faṣlu’ḳ-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bāb ma aḫiruhu rā mühmele ḥaḳiḳaten av ḥükmen sākinen (A21b/10).

Rā el-müfrede (A21a/13)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-müṯenāt favkal meftūḥa.

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḥā el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-rā’ el-mühmele el-mażmūmet

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥs

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-tāü’l -meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-vāv

Faṣlu’l-hā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhu rā’ el-mühmele (A28b/11).

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-mażmūmet

Faṣlu’l-vāv el-meksūret

Faṣlu’l-yā’ el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhū zāy mü’ceme sākine vaḳfen (A31b/12)

/z/(ek) (A31b/12)

Bābmā aḫuruhū zāy sākine vaḳfen (A31b/17)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bāu’l-muvvaḥade taḥta’l-El-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ṭ-ṭa’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kef el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-hā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫuruhu zāy mü’ceme müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A35b/7).

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-mūvaḥḥade el-meftūḥa

Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-rā el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mu’ceme el-mażmūmet

Faṣlu’t-ṭāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-yāü’l-meftūḥa

Bābmā aḫuruhu sin el-mühmele sākine vaḳfen fil-esmā‘ (A36b/2)

Bābmā aḫuruhu sin el-mühmele vaḳfen (A36b/10)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-muvaḥḥade

Faṣlu’t-te el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meksūret

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l -meftūḥa.

Faṣlu’l-fā’ el-meksūret

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-yāü’l-meftūḥa

Bābmā aḫuruhu sin el-mühmele müteḫarrike (A37b/3)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-mūvaḥḥade taḥtel el-meftūa

Faṣlu’l-tāü’l-meftūha

Faṣlu’s-sin el-mūhmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūha

Faṣlu’l-ḳāfü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-mażmūmet

Faṣlu’l-yā

Bābmā aḫuruhu şin el-mü’ceme (A38a/23)

Eş-şin el-müfrede (A38b/2)

Femā aḫuruhū şin sākine vaḳfen (A38b/9)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-meftūa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ha el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-hı el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-şin el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāfü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhu şin el-mu’ceme (A42b/15)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-re el-mühmele

Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫiruhu ṣād (A43b/20)

femā aḫiruhu ṣād sākine vaḳfen (A43b/22)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-müṣenāt tehtel el-meftūḥa

Bāb ma aḫiruhu sād müteḫarrike (A44b/6)

Kezālike Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-mażmūmet

Faṣlu’l-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-mühmele el-meksūret

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhū ġayın mü’ceme sākine vaḳfen av müteḫarrike (A45a/10)

Femā aḫuruhū ġayın mü’ceme sākine vaḳfen (A45a/16)

Faṣlu’l-hemze

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-re el-mühmele

Faṣlu’l-zāy el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’ṭ-ṭa’

Faṣlu’l-ḳāf

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫuruhū ġayın mü’ceme müteḫarrike vaḳfen ve vaṣlen (A46a/22)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-rā el-mühmele

Faṣlu’l-rā el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-tāü’l -mażmūmet

Faṣlu’l-ḳāf

Faṣlu’l-lām el-sākinā

Lām el-meksūret

Faṣlu’l-mim el-sākinā

Faṣlu’l-nūn el-sākine

Faṣlu’l-vāv el-sākine

Faṣlu’l-yā

Bābmā aḫuruhū fā’ sākine vaḳfen av müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A48b/2)

Faṣlu’l-hemze el-meksūret

Faṣlu’l-ba el-mażmūmet

Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa ḫalin

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bābmā aḫuruhū fā’ müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A49a/10)

Faṣlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūha

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l -mażmūmet

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Bāb mā aḫiruhu ḳāf bi nev’yhi (A49b/15)

El-ḳāf el-müfrede (A49b/17)

-ḳ /-k (Ç. I. Ş)

Ve bā’del müzāri’

Ve mislü hazā zamir

Ve mislül ḳāf kāf

-ḳ /-k; -Ak (F. İ. Y. E)

Nev’ül evvel mima aḫiruhu ḳāf sākine vaḳfen (A50a/17)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūha

Faṣlu’l-bāü’l-meftūḥa

Faṣlu cim ‘Arabiyye

Faṣlu’l-cim el-‘acemiyye el-meftūḥa.

Faṣlu’d-dāl tekūn zā’ide ve’l-aṣliyye ve’ź-źa’ide -meksūret

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-ra el-sākine ve’l-aṣliyye

Ve’l-müteḥarika el-meftūḥa (A54b/1)

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme

Ve’l-zāy el-aṣliyye el-meftūḥa (A56a/10)

Faṣlu’s-sin el-mühmele

Faṣlu’ş-şin el-mu‘ceme

(Şin) ve’l-aṣliyye meftūḥa (A56b/15)

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele

Faṣlu’ṭ-ṭā

Faṣlu’l-ġayın mü’ceme

Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-vāv el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-müşenāt taḥte’l-meftūḥa

El-yā alāmeti Muzāfun İleyh (A63a/14).

ı/i; y

Ve neşre’ fimā aḫuruhū ḳāf müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A63b/21).

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-mażmūmet

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-mażmūmet

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-meksūret

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’ṭ-ṭāü’l-meksūret

Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa .

Bābmā aḫuruhū kāf bi nev’ayhi sākine av müteḥarrike (A65a/21).

Nev’ü’l-evvel (A65b/2)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el- meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-müfrede .

Ve tā’ul el- meftūḥa ma’al- ḳāf ba’daha (A66a/2).

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-‘acemiyye el-meftūḥa lā tekunu zaide

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-re el-mühmele sākine el-mażmūmet

bā el-meftūḥa

tā el-meftūḥa

Cim el-meksūret

Kāf el-mażmūmet

Ve’l müteḥarrike el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-sākine

Faṣlu’l el-meftūḥa’l müteḥarrike

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-sākine

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-sākine

Faṣlu’l-vāv el-meksūret

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa ḫālin

Mā āḫiruhu kāf sākine ġayr Arabiyye (A74b/11).

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim

Dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mażmūmet

ḳāf el-meksūret

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Yā el-meftūḥa .

Felnaşr’ bi bābkāf (A76a/14).

Ve emmā müteḫarrike (A76b/6).

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-mażmūmet

Faṣlu’l-fā’ el-meksūret

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’n-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve ba’d fe-heźā bāb mā āḫirihu lām (A79a/9).

Faṣlu’l-hemze

Faṣlu’l-bā el-muvaḥḥade el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’r-re el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’z-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mu‘ceme el-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥā

Faṣlu’ṭ-ṭā el-meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el-meksūret

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-vāv el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā’ el-meftūḥa

El-nev’ul s̱āni mā aḫuruhū lām müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A84b/14)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-rā el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’s-sinü’l-mühmele

Faṣlu’ş-şinü’l-mü’ceme’l-meftūḥa

Faṣlu’ṣ-ṣādü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭa’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kef el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-he el-meftūḥa

Mā āḫuruhū mim sākine (A91a/19)

Sümme el-mim el-müfrede (A91a/22)

Ve keẕālike

El- müteḥarrike

Ve ḳadd tekūnu

Ve mimmā yüştebeh

Ve hāke aḫuruhū mim sākine aṣliyye av kel-aṣliyye (A92b/3)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā’

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā

Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mu’ceme

Faṣlu’l-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭa’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫuruhū mim aṣliyye av kel-aṣliyye (A94a/16)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-müṣenāt favkal meftūā

Faṣlu’l-cim meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-mü’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā’ el-meftūḥa

Fel-mim el zā‘ide (A97b/3)

Bābmā aḫuruhū nūn sākine vaḳfen av müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A97b/10)

El-nūn el-müfrede (A97b/12)

ve’l müteḥarrike fi’l ef’āl ve’l esmā fe fi’l fi’il (A98a/12)

El-nev’ul evvel mā aḫuruhū nūn sākine vaḳfen (A98b/11)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-muvahhade el-meftūḥa

Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el- meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el- meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭa’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-vāv

Faṣlu’l-hā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫuruhū nūn müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A108b/9)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā el-mu’ceme el-meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’r-rā el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el- mażmūmet

Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meksūret

Faṣlu’ṣ-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-fā’ el- mażmūmet

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-lām el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa

Faṣlu’l-hā’ el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Bāb mā āḫiruhu vav sākine vaḳfen (A110b/4)

Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’l-cim el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḫā’u’l mu’ceme el- meftūḥa

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el- meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el-mażmūmet

Faṣlu’l-ṣād el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-mim el-meftūḥa

Faṣlu’l-yā el- meksūret

vāv müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen (A112b/3)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-cim meksūret

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’ş-şin el-mü’cemeel-meksūret

Faṣlu’ṣ-ṣād el-mühmele el-meftūḥā

Faṣlu’l-tāü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el- mażmūmet

Faṣlu’l-vāv el-meksūret

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

Ve mā aḫuruhū yā sākine vaḳfen ve vaṣlen (A113a/3)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bā el-meftūḥa

Faṣlu’t-tā el-müş̲enāt favkal mażmūmet

Faṣlu’l-cim

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-sin el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṣād el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu’l-ṭa’el-meftūḥa

Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa

Faṣlu’l-vāv

Faṣlu’l-yā el-meftūḥa

El-nev’u’l-ş̲āni (A114b/17)

Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa

Faṣlu’l-bāu’l-muvvaḥade taḥta’l-el- mażmūmet

Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa

Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el- mażmūmet

Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa

Faṣlu'l-ṣād el-mühmele El-meftūḥa

Faṣlu'l-ṭa' el-meftūḥa.

Faṣlu'l-ḳāf el-meftūḥa

Faṣlu'l-mim el-meftūḥa

Faṣlu'l-yā' el-meftūḥa

Tenbih (A115b/18)

4.10. Kâmûs El-Ervâm Fî Nizâmü'l-Kelâm'a Göre 17. Yüzyıl Türkçesi

Bu yazmada da diğer eserlerde olduğu gibi madde başı Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple, Arapça kelimeleri ve açıklamaları ise siyah mürekkeple yazılmış olup bazı bölümleri hareketlenmiştir. Ayrıca 4549 madde başı sözcük olup aslî olarak 38 bâb ve 502 fasıl esasına göre üstünlü, kesreli ve ötreli olarak dizimlenmiştir.

4.10.1. Eserin Türkçe Kelimelerin Yazımında Kullandığı İmla Özellikleri

Eserde kullanılan imlanın kendi içinde tutarlı olması için belirli esaslara göre tutarlı bir şekilde uygulanmasına çalışılmıştır. Buna göre Arap ve Fars alfabesi yanı sıra birtakım işaretler kullanarak Türkçe'nin ses yapı ve özelliğine uygun bir şekilde uyarlamaya çalışılmıştır. Türkçe 'de sekiz (aslında daha doğru bir deyişle kapalı e ile birlikte dokuz) vokal ve yirmi bir konsonant mevcuttur. Buna karşılık Arap alfabesinde 28 harf olduğu halde buna sonradan Farsça'nın ve Türkçe'nin ses ihtiyacını karşılamak için **ب b, ج c** harflerinin tek olan noktasına iki nokta daha ilave edilerek üç nokta ile **پ p, چ ç** harfleri karşılanmış ve Arap alfabesinde üç vokal işareti ve bunların yanı sıra harekeler bulunmaktadır. Müellif bu seslerin yanı sıra üç kalınlık ve inceliği belirtmek ve bunu karşılamak için **ت t, د d, ر r, ز z, ك g, ل l, م m** harflerin altına üç nokta kullanmıştır **ټ ṭ, ډ ḍ, ړ ṛ, ږ ẓ, ګ g, ڸ ḷ, ṃ ṃ** Bunu şu şekilde ifade etmektedir:

"Kalının da alameti aynı şekildedir. Kalın sırada ünsüz için harf altına üç nokta koydum, isimlerde ise ince sırada ünsüz için nokta kullanmadım.''(A3a/9)

Ayrıca k (kef ك) harfinin g sesini de karşılaması için keşide denen ve bu harfin üst kısmını oluşturan eğik çizgisinin گ şeklinde yazılması, yine aynı harfin **ñ** olarak da okunması için üzerine üç nokta konulmuştur ڭ. Çoğu zaman keşîdeli kef yerine kef yazılmış, üç noktalı kef yerine de noktasız normal kef yazılmıştır.

Arapçaya mahsus olan ث s̱, ح ḥ, خ ḫ, ض ḍ (ż), ط ṭ, ظ ẓ, ع ʿ harfleri Osmanlıca 'da aslı Arapça olan kelimelerde yazıla gelmişse de Türkçe kelimelerde kullanılmaktadır. Telaffuzları ise bu harflere Türkçe'de en yakın olan harfler gibi söylenmiştir. Arapçadaki sesler Türkçe kelimelerde yazılması kalınlık belirtmektedir.

/a/ Ünlüsünün Yazımı

- Başta Yazımı: /a/ ünlüsü kelime başında medli elif (آ) veya elif (ا) ile gösterilmiştir. *av* آو "Av." Vav sesi kalın, elif medli olarak okunur. (4359- A110b/8), *aşıt* آشت (116- A6b/5), avut- اوت (120- A6b/8), *aç* اَج (375- A13a/10), *anda* انده (650- A19b/8), *aṛa* ارا (1066- A28b/22).

- Ortada Yazımı: /a/ ünlüsü kelime ortasında elif (ا) ile gösterilmiştir. *ḳab* قاب (116- A6b/5), *şaşıt* شاشت (214- A8a/22), *mart* مَارت (252- A9a/6), *yaṭı-* ياتِي (317- A10a/16), *şaḷyar* صالپار (907- A25a/17), *gegir-* كاكير (974- A26b/1),

- Sonda Yazımı: /a/ ünlüsü kelime sonunda elif (ا) ve he (ه) ile gösterilmiştir. *uca* اوجا (484-A14b/18), *yonca* يونجا (524 -A15b/14), *beçe* بچه (570-A17a/19)

/e/ Ünlüsünün Yazımı

- Metinde Türkçe kökenli sözcüklerde kapalı é kullanılmıştır. *ét-* ايت (136-A6b/21), *évet* ايوات (133 -A6b/17), *éşle* ايشله (148-A7a/9).

- Başta Yazımı: /e/ ünlüsü kelime başında elif (ا) ile gösterilmiştir. *em-* ام)ince okunur.(3574- A92a/8), *eşin-* اشن (3814- A98b/21), *ekin* اكين (3817-A99a/1).

- Ortada Yazımı: /e/ ünlüsü kelime ortasında bazı kelimelerde he (ه), (ً) ve (ا) ile gösterilmiş ancak çoğunlukla herhangi bir işaret kullanılmamıştır. *keçi* كچي (593- A17b/23), *begsimed* بكسمد (612 -A18b/13), *önegü* اوناكو (2969- A77a/8)

- Sonda Yazımı: /e/ ünlüsü kelime sonunda he (ه) ve (ا) ile gösterilmiştir. *külçe* كولچه (597-A18a/3), *bre* بره (1093- A29a/17), *rendele* رنده له (3426-A88a/13).

/ı,i/ Ünlülerinin Yazımı

/ı/ ve /i/ ünlüleri için aynı işaretler kullanılmıştır.

- Başta Yazımı: /ı,i/ ünlüleri kelime başında çoğunlukla elif ve yâ (ايـ) ile gösterilmiştir. *İz* ايز (1227- A32a/4), *is* ايس (1441- A36b/12), *iş* ايش (1543-A39a/18). *ış* ايص (1751- A44a/3). *ırak* ايرَاق (2055- A54b/1).

  Bazı kelimelerde ise sadece esre (ِ) ile gösterilmiştir.

- Ortada Yazımı: /ı,i/ ünlüleri kelime ortasında yâ (ى) ile gösterilmiş bazı kelimelerde esre veya hiç gösterilmemiştir. *ṣıġa-* صيغه (1877- A47b/6), *acıḳ-* اجِق (1979- A52a/3), *ḳıcıḳ* قيجق (1984- A52a/8). *Kiraz* كراز (1357- A34a/20).

- Sonda Yazımı: /ı,i/ ünlüleri kelime sonunda yâ (ى) ile gösterilmiştir. *varṣaġı* وارصاغي (1874- A47b/3), *çalġı* چالغي (1886- A47b/22), *köpri* كوبري (1176- A31a/1).

/o,ö,u,ü/ Ünlülerinin Yazımı

/o,ö,u,ü/ ünlülerinin yazımı için aynı işaretler kullanılmaktadır.

- Başta Yazımı: /o,ö,u,ü/ ünlüleri kelime başında elif ve vâv (و,او) ile gösterilmiştir. bazı kelimelerde ötre (ُ) veya hiç gösterilmemiştir. *oy-* اوي (4449- A113a/15), *öçüş* اوجش (1545- A39a/19), *uvaḳ* اواق (2383- A62b/18), *üleş-* اولش (1549- A39a/23).

- Ortada Yazımı: /o,ö,u,ü/ ünlüleri kelime ortasında vâv (و) ile gösterilmiş, bazı kelimelerde ötre veya hiç gösterilmemiştir. *ḍoy-* ڈوي Kalın ve uzatarak okunur. *Doymaḳ* fiilinin yalın durumu. (4469- A113b/19), *köy* كوْي (4504- A114b/10), *oyuḳ* اويق (2422-A63b/16).

- Sonda Yazımı: / o,ö,u,ü/ ünlüleri kelime sonunda vâv (و) ile gösterilmiştir. *ḳov-* قو *Ḳovmaḳ* fiilinin yalın durumu, uzatarak okunur.(4412- A112a/10), *duyu* دويو (4524- A115a/11), *eyü* ايو (4514- A114b/23).

4.10.2. Eserde Yer Alan Türkçe'nin Bazı Sesleri ve Ses Bilgisi Özellikleri

Sözlükte yer alan Türkçe kelimelerin ses bilgisini Yüksek Lisans tezi hazırlamaya ayrılan kısıtlı bir zamanda hazırladığımız için tümüyle çalışmadık. Eserde ses bilgisi ile ilgili doğrudan açıklamalar mevcut değildir; kelimelerin talaffuzlarından bahsederken buna dair ipuçları yakalayabilmekteyiz. Bazen de harf altına üç nokta konularak kalın sırada ünsüze işaret edilmiştir:

/a/ ünlüsü: *av* آو "Av." Vav sesi kalın, elif medli olarak okunur. (4359- A110b/8); /e/ ünlüsü: *em-* ام ince okunur. 3574- A92a/8), *eşin-* اشن (3814- A98b/21), *ekin* اكين (3817- A99a/1).

/ō/ ünlüsü: *ḳov-* قو *Ḳovmaḳ* fiilinin emir hali, uzatarak okunur.(4412- A112a/10)

4.10.3. Eserde Yer Alan Türkçe'nin Bazı Biçim Bilgisi Özellikleri

Eserde kısmen ekler hakkında da bilgi verilir; bazan bir ses tanıtılırken hangi şekillerde kullanıldığı açıklanır. Bunun yanı sıra ana hatlarıyla bazı ekleri kullanımı şu şekildedir:

İsim Çekim Ekleri

İyelik Ekleri

Çokluk 2. şahıs eki: *-ñ(Iz)*

başıñız, başlarıñız yani "başınız, başlarınız".''(1359- A34a/21)

Fiil Çekim Ekleri

Şahıs Ekleri

I. Tip Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs eki: Sadece -Am ve –Um

vururum ورورم (A16b/23), *ḳatlanurum* قتلنورم (A22b/14)

Çokluk 1. şahıs eki: -Iz/-Uz

/-z/ ز ''Müfret "ze" (ek olan) ise olumlu veya olumsuz geniş zamandan sonra, birinci çoğul şahıs zamiri olarak gelir. Örnek: Olumluda *geliriz, gideriz,* "geliriz, gideriz" anlamında. Olumsuzda *gitmez, gelmez* yani "gitmez, gelmez" (1213- A31b/12), *beklerüz* بكلروز (A86b/8).

Çokluk 2. şahıs eki: *-siz*

siz سز ''İkinci çoğul munfasıl şahıs zamiri "siz". Geniş zaman olumlu ve olumsuzda yine munfasıl zamiri. Örnek *gelür siz, gelmez siz.* Arapçadaki cem-i vav menzilinde. "Gelirsiniz, gelmezsiniz" anlamında.''(1319- A33b/6).

II. Tip Şahıs Ekleri

Çokluk 1. şahıs eki: -k kullanılmaktadır: *versek* ويرسك (A69b/9), *ṣavurduḳ* صوردوق (A86b/7)

Çokluk 2. şahıs eki: *-ñ(Iz)*

-ñ(Iz) كيز '' Geçmiş zamanın olumlu ve olumsuzunda, emir ve nehye eklenen, isim eklerinden ikinci çoğul şahıs zamiri "siz". Örnek: *Alḍıñız, almaḍıñız* yani "aldınız, almadınız".

III. Tip Şahıs Ekleri

Çokluk 2. şahıs eki: *-ñ(Iz)*

*Alıñız, almañız yani "*alınız, almayınız*".* Emir ve nehyde sadece (-ñ) ile yetinir; *alıñ almañ* yani "alın, almayın"

Şekil ve Zaman Ekleri

Geniş zaman eki: Birinci, ikinci ve üçüncü şahıslardaki olumsuz geniş zaman eki -mAz kullanılmaktadır:

-mAz مز '' Geniş zamanı olumsuzlaştırmak için; yalın durumdan sonra gelir. *Almaz* yani "almaz". *-mez'*den sonra çokluk eki eklenir. Bu da çokluk, mütekellim ve muhatap alametidir. Örnek *almazlar, almazsın, almazsız, almazım, almazız* yani "almazlar, almazsın, almazsınız, almam, almayız".''(1375- A34b/16).

Şimdiki zaman eki: -yor

durayor دوریور (A115a/22), *geleyor* کلیور, *ereyor* اره یور, *oḳayor* اوقیور(A114b/21). Ayrıca ortadaki ünlü daralmakta: *duruyor* دروبور(A48a/21).

Gelecek zaman eki: -A

ek-e اکا'' Arap kefi ile *ekmek* kelimesinin gelecek zamanı, "ekmek" anlamında.''(2942- A76b/11), *añ-a* اکا'' *Añmaḳ* fiilinin gelecek zaman çekimi, "dille anmak" anlamında.''(2947- A76b/16), *ög-e* اوکه *Ögmek* kelimesinin gelecek zaman çekimi, "övmek" anlamında.''(2960- A77a/3).

Emir ekleri:

Teklik 2. Şahıs emir eki: "-gll pekiştirme eki de kullanılmaktadır: *-gil* کل "Pekiştirme eki". Pekiştirme *n*'unun benzeri (2. çoğul emir şahıs zamiri.) İnce seslerle kullanılan şekli: *bilgil* yani "bilin". (3229- A84a/9)*; degil* دیکل '' *Demek* fiilinin emir hali. *-gil* "pekiştirme" vurgulamak için kullanılmaktadır. Pekiştirme *(n)*'si (2. çoğul şahıs emir eki) ile "deyin" anlamında.''(3151, 3153- A82a/11).

Çokluk 2. şahıs eki: *-ñ(Iz): Alıñız, almañız yani "*alınız, almayınız*".* Emir ve nehyde sadece (-ñ) ile yetinir; *alıñ almañ* yani "alın, almayın"

İstek eki: -A:

göç-e كوجه '' *Göçmek* fiilinin gelecek zaman çekimi, yani "göçmek". Bahsi geçti. Gelecek anlamı ifade etmek için fiilin yalın durumunda son ses (h,ه) yerine (elif,ا) ile de yazılabilir. Tembih, uyarı için de kullanılabilir, yani emredilene tembih, emir yapısının sonuna gelerek gelecek anlamı veya emredileni uyarı anlamı katmaktadır. Aradaki fark ise rağbet ve istek olup konuşana göre rağbet, duyana göre istek anlamındadır.''(598- A18a/4).

İsmin Geniş Zaman Çekimi:

Teklik 3. Şahıs bildirme eki: -dur:

Güre atdur گوره اتدر (A31a/8), *ne odur ne budur* نه اودر نه بودر(A98a

I. METİN:

KÂMÛS EL-ERVÂM FÎ NİZÂMÜ'L-KELÂM

1. SÖZLÜĞÜN AKTARIMINDA ve DİZİNLERİN HAZIRLANMASINDA İZLENİLEN YOL

Kamus tek tablo halinde transkripsiyon, Türkiye Türkçesine çeviri. Bab ve fasıl olarak ayrılmış bölümler boyunca sıralanmış ve dilbilgisi açıklamaları bu alt bölümlerde bulunmaktadır. Bu sözlüğü iki bölüm halinde ayırdım önce özgün metindeki sırayla sözcükleri ve açıklamaları sunduk bu bölüm boyunca sözcük tanımlaması yapılmamış ve girişten Ketebe sayfasına kadar metnin düğünüm noktalarına giriş alt bölümler bablar fasıllar hareketli Madde başları ve açıklamalar (bkz. s. 8-347).

Gerek sözcüklerin ve örnek kullanım bölümleri gerekse Arapça kelime ve açıklamaları çevirisi metnine sadık kalınmış olup özgün metin mümkün olduğu kadar müdahalesiz aktarılmıştır.

Eserin tıpkıbasımı da verildiği için metin tablosunda Arapça madde açıklamalarının transkripsiyonu yapılmamıştır. Eğer açıklama tanım bölümleri içinde aynı zamanda sözcük bir madde olan bir sözcük geçerse madde başı olarak kullanılmıştır. Sözlükte geçen tüm Osmanlı elifbası ile yazılan Türkçe madde başı veya açıklamalar italik fontla yazılmıştır.

Sözlükteki kuran, hadis alıntıları ve Arapça şiirleri çevirileriyle birlikte özgün dilinde anlamıyla bırakılmıştır. Ayrıca bazı sözcük tanımlarında gerek tam karşılık sağlam gerekse de günümüz Türkçesinde hala kullanılan ve okuyucuya tanıdık gelebilecek sözcükleri anlama gayreti ile Arapça biçimleri de bırakılmıştır.

İkinci bölümde metnin hem transkripsiyonlu şekli hem de Osmanlı elifbası ile olmak üzere 2 dizini hazırlanmıştır. Sözlükten kendi orijinal metoduyla bugün

için yararlanma güçlüğü göz önüne alınarak bugün kullanılan alfabenin sıralamasıyla madde başları çeviri yazı sistemi-Arap alfabesi ve Arap alfabesi-çeviri yazı sistemiyle iki yönlü dizin ilave edilmiştir.

Gerek ana metinde gerekse hazırlanılan dizinlere Türkçe kelimenin Arapça çevirisinde yer alan ama madde başı olmayan Türkçe kelimeler de dizinlere ilave edilmiştir. Ana metinde olmadığı halde bu dizinler vasıtasıyla kelimelere ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla madde başları ve çeviride yer alan kelimeler madde başlarının altına yazılarak numaralandırılmıştır. Hazırlanan dizinlerde de bu numaralar madde başlarının karşısına yazılmıştır.

SÖZLÜK

	A1a/1	كتاب قامُوسُ الأروَامْ في نِظامِ الكَلامْ	**Kâmûs el-Ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm kitabı**
	T. T. Ç.	Kitap Kâmûs el-Ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm, bilgin üstad anlayış sığınağı el-aşrafiye müderrisi, (düşmanlardan ve kötülüklerden) korunan Mısır'daEl-arvâm'ın şeyhinin derlemesi, o ki ilmilerin her sanatında (dalında) çakan tetik gibi, mevlamız, ve ustadımız Monlla Salih Allah işini ıslah edip onun ilmiyle bizi yararlandırtıp tüm hayırlarla ona yardım etsin, ve bilgisini bize ulaştırsın, aktarsın, Muhammed'den ve ehlinden ve buna benzer her şeyden, o ki duamızı duyandır. Allahım gani rahmetinle ona, şeyhlerine ve talebelerine merhamet et. Amin amin ve tüm müslümanlara amin amin. *Ve sallâllahu alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ve sellim*.	
	A1b/1	بِسم الله الرحمَن الرحيم ربّ يسّرْ	Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla rabbim kolaylaştır.
	T. T. Ç.	Birbirini takip eden (birbirine aktarılan) ayetleri için Allah'a hamd ederiz. bol nimetlerine şükr ederiz. tüm dillerde hamd edicilerin hamd ettiği kadar daim hamd olsun(muvahhit kelmesimetinde yanlış yazılıp yazmanın kenarında düzeltilmiş anlamı: Allah'ın birliğine ve varlığına yakinen iman eden Müslüman) şükr eden münezzehlerin ettiği kadar dil, yürekve bütünlüğümüzle (her şeyimizle) mütevâsıl şükr ederiz, onu zikriyle başlayıp açarız, nuru ile hidayet olur, nurlanır ve (ateş gibi)aydınlnırız, ve bize aktarması (ilmini akıtması) ile hidayet oluruz, tâbi olunan peygamberin bize sünnet kıldığı, seçilen resulüne, mustafaya uyarız. peygamberlerin hatimi olan Muhammed, ve mütekilerinsonu olan, kelamıyla teyid edilen ve hatiplerin tümünü acız kıldıran, fasih dilli ve uzdillileri hüccet ve delil ile susturan (onları güzel söyleyiş söylemekten alı koyan, aciz bırakan), islam olanı aydınlatana kadar ak hanifi milletin yüzünün maskesini (perdesini) karanlıktan keşfeden (yüzlerinin karanlığını yırtıp ortaya çıkaran), itaat edip istislam olana, sallallahu aleyhi ve sellam, ve alâ alihi ve eshabihine, hısımı ve dostlarına, hidayet yıldızları, ve gece bedirleri, ilim ve şeref yapıların kurucusuna, dinin akide (inanç) kurallarının kolaylaştırıcısına, sureti geğişik olup anlamda birleşen (itifak eden), her dilde hamd ediciler kadar hamd, insanlardan ve cinlerden müvahhit edenlerin tevhit ettiği kadar, haşr ve hesap gününe kadar salat ve selam daima mülazim ola.	
	A1b/16	امّا بَعدْ	**Amāba'd**
	T. T. Ç.	Bundan sonra(şimdi) salih duayı rica ederek fakir Salih der ki: ben bu dili büründüktenve ilim (cübesinin giydikten sonra) alnıma zırh (gibi) taktıktan sonra, Rum memleketlerinde dolaştım, Kostantiniyye'de kıralları ve ulu kişileri, Âl-i Osman mülkünü, bu zamanın facia yerlerini dolaştım, kıralıkları gördüm Allah mülklerini baki kılsın, bu felek döndüğü süresince ben dil öğrenmeye nefis ifadelerine ve belağatlı ibarelere sevdalıyım. Yeterli ve mükemmel miktarda Rumi sözleri zırh edindim, denizlerinde ve karalarında gezdikten sonra ... mürekkep ve tüyle, üslubunu edalı bir şekilde dizdim. Köyleri ve kırları gezdim, bölgelerden, kaynaklardan, şehirlerden ve meclislerden yavaş yavaş derlemeye başlayıp belağat sahiplerinin ve (bu dili) koruyanlıların ağızlarından inciler	

		gibi elfazlarını toplamaya başladım. Mevali ve köleler arasına karıştım. Küçük ve büyük ne varsa her şeyden haberdar oldum. Arapça kitapları, edebi sanatları, Farsça inşaaları, Türkçe divan ve mektupları okudum. tüm dillerden çeviri yapılan kitapları okudum. Vezirlere pek çok mektup ve kitap çevirdim. Bundan önce Et-tercümân fi Lugati el-Osman'ı telif ettim, ikinci olarak El-uḳnûm fi Lugati'r-Rûm, ve Müsellesat'la (telif eserlerimi) üçledim. Müsellasât Ḳutrubu'l-arabiyye ve merhum Münşe-i el-Fârisiyât'ın Müsellasât'ının naziresini telif ettim, gördüm ki en uygunu Futuhât-ı Salah olarak adlandırmaktır.	
	A2a/11	وكان البَاعِثُ	**Ve kāne'l bā'iṣü**
	T. T. Ç.	Beni bu iki eseri (El-uknûm fi Lugati'r-Rûm ve Futuhât-ı Salah'ı) yazmaya teşvikve yardım edenim ve kendisine yardım etmemin farz olduğu, halis bir sevgiyle bağlandığım, zamanının tek, çağının benzersiz kişisi, hayatı güzelleştiren, açık sözlü, güzel konuşan, (hizmetinden) dolayı karşılık istemeyen. şeriat mahkemesinin kadısı Es-seyyid Eş-şerif Muhammed el-cemâzi'dir. *Allah onu hayır ve ihsan ile sevaplandırsın(eylesin)*.	
	A2a/17	بَعدَ	**ba'de**
	T. T. Ç.	Adı geçen eserleri telif ettiktensonra merhum olan el-münşi'nin kitabına göz attım ve bunu Müsellesati't-Türkiyye adlı eserimde belirtiğim gibi.Şairlerin şiirde ve nesirde kelimelerin son iki harfini lüzüm olamamasına rağmen birleştirdiklerini katip veya yazarların mektuplarda veya nazımlarda bunu istedikleri gibi kullanmakta olduklarını gördüm. Buna tecnis adını vermekteydiler. Herkes tarafından benimsendiği için Es-seyyid Muhammed El-cemâzi, benden bu yapının Türkçede nazirini inşaa etmemi istedi. Ben de bu isteğine icabet ettim. Kelamım ilkeli oldu. Sözü uygun bir üslup ile dizip Rum kelamıyla ve Fars üslubuna uygun olarak sonu kaf ve kef olan babla başladım sondan bir önceki harfe göre tertibini göz önünde bulundurarak fasl olarak adlandırdığım küvetli bir sıralama olup telifin sonunda da içinde bahsi geçen seslerin anlamını (işleyişlerini) verdim.Edatların, sayılan mürekkep alametlerini (eklerini) belirttim. Ezberi koruyup tellafuzu zabt etmek için her babı sonu ünsüzle biten ve sonu ünlüyle biten veya bir sonrakine ek olarak bağlanan (babpları) ikiye ayırdım. Ayrıca sonu Arap ve Acem cimi olarak bir bab ilave ettim. Sonu gayn olan bab ekleyip iktifa ettim. Allah süphanahu ve teala kolaylaştırdı. Bu kitapta toplayabildiğim bütün babları topladım. Kaf ve kef babının faslını sondan bir önceki harfe göre oluşturdum.Diğerlerin hepsi son harfine göre bablara ayırdım. Bu sıralama ilginç olup üslubu garib olmuştur. Arapça yazılan*el-Kâmûs*ve *eş-Şıḥâḥ*ve benzer itibarlı kitapların üslubunu benimsedim. Türkçe telif edilenler eserlerde son harfin esas alınarak hazırlandığı benzer bir telif kitap görmedim, bu da zor bir yol ve kısıtlı verim olmasından kaynaklanabilir; çünkü sonu sakin (ünsüz) olan ve sonu harekeli (ünlü) veya bir sonraki kelimeye bağlanan ekin/ilaveli tekrarlarldaki ilaveninharekelerinin sonunun değişik olması ve denetlemesinin zor olması sebebiyle olsa gerek.	

		Bablarada göreceğiniz gibi, Allahu teala kolaylaştırdı, sonu tek noktalı be babı ile başladım; çünkü hemze kelime başı hariç (Rumi'de) yoktu, hemze sadece Arapçada bulunmaktadır. Tasrif alimleri (biçimbilimcilerin) öngördükleri gibi son harekeyi ise üstünün alameti olarak elif veya he ile belirttim; çünkü üstün alametinden sonra birbirlerinin yerine geçmektedir (a/e). Esre içinya, ötre için vavı ancak bazı yerlerde ötre ve esre olabilmektedir, kullandım. Nadir olanlar hariç bunların tümünü yapılandırdım. Bu kitap biçimbilimi ve türetmeleri içermekte olup karışık ve sapmalar olmaksızın dilbilgisini esas aldı. Müfredata uygun hazırlandı, bazı terkibler ve tekil anlamların dışında başka bir şeye yer verilmedi. Bu kitap zeki olanın gözünü aydınlatır, aptal ve yoldan sapmış olan bundan kaçar. Sonra ince sırada ünsüzler ve türetilmişlerin mastar alameti "-mek" tir. Kalının da alameti aynı şekildedir. Kalın sırada ünsüz için harf altına üç nokta koydum, isimlerde ise ince sırada ünsüz için nokta kullanmadım. Dört tane olan kef ise açıklamasını Müsellasat'a beyan ettiğim gibi. Tarihi gelip ona isim olarak Futuhāt-i Sālih olarak adlandırdım. Ve bu adlandırma Kamüsü'l-ervām fi nizam el-kelâm'dan sonra adlandırdım. Fazilete teşvik eden iyi söylemiş İnsan (bildiği) diller kadar yararı olur Ki bu ona (başına gelecek olan) musibetlerde yardımcı olur Dilleri öğrenmeye gayret göster Gerçek şu ki; her insan bir lisandır.		
	A3a/16	Bāb El-bā'e		Be babı
	A3a/18	El-bā'e		be
1	/b/	A3a/18	ب	
	T. T. Ç.	İsm-i fail ve fiillerde atıf"B" faslı ile adlandırdığım ve ilk harfin tertibini göz önünde bulundurarak yalın durumda, sonu ünsüz ile biten fiillerde, fiil tabanında ve isimlerde sonu sükun olan tek noktalı (b) babı Etken veya edilgen yoluyla olumlu veya olumsuz iki geçmiş zaman veya iki geniş zaman arasında bağlantı istenirse veya iki fiil veya olumsuz fiil veya iki ism-i fail arasına atıf getirilmesi istenirse atfedilen fiil şeklinde getirilir ve sonuna "b" eklenir. Sonu sakin ise fiil yapısının sonu yuvarlak ünlülü olur veya etken fiilin sonu ünlüyle biterse yuvarlak ünlüden önce (y yardımcı sesi) getirilir. Örnek: *gelüp, eleyüp*. . . . . Genellikle fiil kökünden sonra edilgen fiil (çatısı) ise yuvarlak ünlülü nun(-Un-) veya yuvarlak ünlülü lam (-Ul-) getirilir. Ondan sonra geçmiş veya geniş zaman, olumlu veya olumsuz istenilen şekilde etken veya edilgen yoluyla (b)'den sonraki ism-i fail veya olumlu ve olumsuz emir yapısı ikinci yapı birinci "b"li yapının kipli açıklaması olur. Örnek: *gelüp*		

		*oturdı, gelüp gider, bilünüp oḳundı, bilünüp oḳunur, eleyüp, iriyüp, oḳuyupoturdı veya oturur, gelüp otursın, gelüp oturma, gelüp gidici çoḳdur*yani geldi oturdu, gelip gider, bilindi okundu, bilinir okunur, eledi ve eridi, okudu ve oturdu, elendi ve erinir okunur ve oturulur, gelsin otursun, gelme oturma, gelip gidici pek çoktur.		
	A3b/13	Ṣümme'l-bā'e		
2	/b/	A3b/13	ب	
	T. T. Ç.	Bir diğer(b)pekiştirmek için renk isimlerinin birinci harekeli harfinden sonra(ünlüden) eklenir. Örnek: *ḳap ḳara, sap sarı, ap aḳ, ḳıp ḳızıl,* (yani) kapkara, sapsarı, bembeyaz, kıpkırmızı. Bu da ilave olan ''b'' dir.		
		Asli olan ise "b" ünsüzü ile biten babı oluşturulmuş olup:		
	A3b/18	**Faşlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
3	*ap (pekiştirme)*	A3b/19	اَپْ	
4	T. T. Ç. *apaḳ*	*Ap, aḳ*a ilave edilir, *apaḳ* denir yani "bembeyaz". Türkçede tâbî(tamlayan), matbu'un(tamlanan) önüne getirilir. Müsellesat'ta zikrettiğim gibi istisnai olan hariç.		
	A3b/21	El-meksūret		Esreli
5	*-Ip*	A4a/21	اِپْ	
6	T. T. Ç. *ıpısıcaḳ*	(İlaveli tekrarlardaki) eklenti. *ıp, ısıcıḳ*'a tabidir. *Ipısıcaḳ* denir (yani) sımsıcak.		
	A3b/22	El-mażmūmet		Ötreli
7	öp-	A4a/22	اُوْپْ	
8 9	T. T. Ç. uzun *up uzun*	*Öp-, öpmek* fiilinin emir kipi, "öpüşmek, buse" anlamında; Ayrıca, *uzun*a tabidir *up uzun* denir (yani) upuzun.		
	A4a/1	**Faşlu't-tā el-müṢenāt favkal meftūā**		**Üstünlüte faslı**
10	*tep-*	A4a/2	تَپْ	
	T. T. Ç.	*Tep-, tepmek* fiilinin emir kipi, "gerçek tepme anlamında" mecaz olarak da "nefret ettiği bir şeyi bırakmak, sanki ardından onu tepmiş gibi" anlamında.		

	A4a/4	El-mażmūmet		Ötreli
11	*turp*	A4a/4	ثُورُپ	
	T. T. Ç.	“Turp. Başkasını sindirmez”.		
	A4a/5	**Faşlu’l-cim meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
12	*çarp-*	A4a/5	چَارُپ	
	T. T. Ç.	*Çarp-, çarpmaḳ* fiilinin emir kipi, “elle çarpmak” veya		
13	*çarpılmış*	*Çarpılmış* “Cin’den de çarpılmış olur”.		
14	*cerb*	A4a/7	جرپْ	
	T. T. Ç.	Arap cimi ile sıfat-ı müşebbehe. Davranışlarında ve kelamında “zor ve sıkı” olan kişi.		
15	*çalap*	A4a/8	چَلَپْ	
	T. T. Ç.	Aslı Farsçadır, Allah’ın isimlerindendir,		
16	*teñri*	*teñri*,		
17	*bayat*	*bayat*’ın müradifi.		
18	*çap-*	A4a/9	چَپْ	
	T. T. Ç.	*Çap-, çapmaḳ* fiilinin emir kipi, memleketlere “akın edip baskın” yapmak, istikrar ve ikamet etmeden kaçış.		
	A4a/11	El-meksūret		Esreli
19	*çırp-*	A4a/11	چِرپْ	
	T. T. Ç.	*Çırp-, çırpmaḳ* fiilinin emir kipi, “elbiseyi kısaltmak ve beyazlatmak”.		
20	*çap-ıp*	A4a/12	چَپِپْ	
	T. T. Ç.	“Hızlılık” anlamı veren *çapıp geldi* denir yani “hızlıca geldi”, *çapıp gider* yani “hızlıca gider”.		
	A4a/13	El-mażmūmet		Ötreli
21	*çorap*	A4a/14	چُورَپْ	
	T. T. Ç.	“Ayakkabı gibi veya ayakkabının içine giyilen giysi”.		
22	*çöp*	A4a/14	چُوپ	
	T. T. Ç.	“Odun ve samandan olan”: çer çöp.		

	A4a/15	**Faşlu'l-dāl el-meksūret**		**Esreli dal faslı**
23	*dip*	A4a/16	دِيبْ	
	T. T. Ç.	"Alt, dip". Denizin dibi gibi leğenin dibi ve her şeyin dibi.		
	A4a/17	El-mażmūmet		Ötreli
24	*dolap*	A4a/17	دُوْلَابْ	
	T. T. Ç.	"Su dolabı, dere, taşıyıcı dolaplar veya yapıda kurulan çivili küçük dolaplar". Ve kapılanlar ve dolaplar için söylenir.		
25	*düp*	A4a/19	دُوبْ	
26	T. T. Ç. *düpdüz*	*Düp* denir, *düze* tabidir. *Bu yol düp düz* yani "bu yol düpdüzdür".		
	A4a/21	**Faşlu'l-zāy el-meftūḥa**		**Üstünlü ze faslı**
27	*zerd çup*	A4a/21	زَرد چوپ	
	T. T. Ç.	"Zerdali. Renklerden ve ilaçlardan bir ot. "		
	A4a/22	El-meksūret		esreli
28	*zırp*	A4a/22	زِرپْ	
	T. T. Ç.	Camid(çekimi ve türevi olmayan isim ya da fiil) bir kelime. "Zırp" anlamında. *Zırp girdi* denir yani "içeriye destursuz, zıp girdi" sonra (kapıyı) çaldı. *zırbadaḳ girmezey* denir yani "zırp diye girmesin" ve şalvarlara örnek:*iki çaṭal zırb götge* yani *donuñ gey* "elbiseni giy".		
	A4b/4	**Faşlu'l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
29	*serp-*	A4b/4	سَرْپ	
30	T. T. Ç. *serpilmek*	*Serpmek* fiilinin emir kipi, "suyu saçtı ve serpti" anlamında.*serpilmek* "suya ve ateşe serpmek".		
	A4b/6	**Faşlu'l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
31	*şab*	A4b/7	شَابْ	
	T. T. Ç.	"Şap", bilinen ilaçlardan, su ile söndürülür.		
32 33	*şap* *şapla-*	A4b/7	شَپ	

	T. T. Ç.	*+la*-(eki) ile *şapla-: Şaplamaḳ*fiilinin emir kipi, “göğse veya yüze vurmak”. Tokat atarak vurduysa *şap şap vurdı*, ses çıkararak tekrar tekrar öptüyse *şap şap öpdi* (denir).		
	A4b/10	**Faşlu’l-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü ṣad faslı**
34	*ṣarp*	A4b/11	صَارْپ	
	T. T. Ç.	“İnsan veya yolun zor, hüzünlü ve engebeli olanıdır”.		
35	*ṣab*	A4b/12	صَابْ	
	T. T. Ç.	“Sap”: Bıçak ve keser sapı.		
36	*ṣap-*	A4b/13	صَابْ	
37	T. T. Ç. *ṣapa*	*Ṣapmaḳ* fiilinin emir kipi, “Haktan veya yoldan sapan, eğilen ve yamulan”. *Ṣapa yol* yani “sapa yol”a denir. Örnek: *Doġrı yoldan ve ḥaḳdan ṣapma*.		
	A4b/15	El-mażmūmet		Ötreli
38	*ṣulp*	A4b/15	صُوْلپ	
	T. T. Ç.	“Hiçbir şey bilmeyen insan”.		
39	*ṣop*	A4b/16	صُوْپ	
40	T. T. Ç. *ṣoy ṣop*	“İnsan neslinden” *ṣoy* gibi *ṣoy ṣop* denir yani “nesil ve zürriyet”. *Evliya ṣoyundandır*[22] yani “evliya neslindendir”.		
	A4b/19	**Faşlu’l-ṭa’el-meftūḥa**		**Üstünlü šı faslı**
41	*ṭarb*	A4b/19	طَارْپ	
	T. T. Ç.	Kelime “aniden” anlamına gelir. *Ṭarp girdi* “aniden girdi” denir.		
42	*ṭap-*	A4b/20	طَپْ	
	T. T. Ç.	*Ṭapmaḳ* fiilinin emir kipi yani “ibadet etmek”.		
	A4b/21	El-mażmūmet		Ötreli
43	*ṭop*	A4b/21	طوپ	
44	T. T. Ç. *ṭop*	“Top”. *Yir ṭop gibidir*yani “yeryüzü top gibidir”. Belki de *ṭop* “(makine) fırlatılan top”tan ismini almıştır.		

[22]*ṣoyundandır:*Metinde*: ṣoyundarder*yazılı.

	A4b/23	**Faşlu'l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
45	*ḳalb*	A5a/1	قالب	
	T. T. Ç.	"Hainlik, insan veya diğer muamelelerde dolandırıcılık".		
46	*ḳayıb*	A5a/2	قايب	
	T. T. Ç.	*Ḳaymaḳ*[23]fiilinin tabanı, "kaymak" anlamında. *Ayaġı ḳayıbdı* yani "ayağı kaydı". denir.		
47	*ḳab*	A5a/3	قاب	
	T. T. Ç.	"Kap kacak".		
48	*ḳap-*	A5a/3	قب	
	T. T. Ç.	*Ḳapmaḳ* fiilinin emir kipi, "ḳapmaḳ" anlamında.		
	A5a/4	El-meksūret		Esreli
49	*ḳırp-*	A5a/4	قرپ	
50	T. T. Ç. *ḳırpıḳ*	*ḳırpmaḳ* fiilinin emir kipi, "kırpmak" anlamında ve "kırpılmışın yarısı"*ḳırpıḳ* "kırpık" anlamında.		
51	*ḳıp-*	A5a/6	قيپ	
	T. T. Ç.	*ḳıpmaḳ* fiilinin emir kipi, "gözle kırpmak".		
	A5a/6	El-mażmūmet		Ötreli
52	*ḳulp*	A5a/6	قولپ	
	T. T. Ç.	"Maşrapa, su küpü ve ibrik", mecaz anlamda da "bir yerinden zabt olmayan insan"a denir. *ḳulpsız kişidir* içeriği kirlenmiş balinaya benzer.		
53	*ḳop-*	A5a/9	قوپ	
	T. T. Ç.	*ḳopmaḳ* fiilinin emir kipi, "çekip koparmak" anlamında.		
	A5a/10	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
54	*kebkeb*	A5a/10	كبكب	
	T. T. Ç.	"Tahta pabuç çivileri ve benzeri".		

[23]*ḳaymak:* Metinde *ḳayıpmak*şeklinde yazılı.

	A5a/11	El-meksūret		Esreli
55	*kip*	A5a/11	كِيپ	
	T. T. Ç.	“Bilinen bir hasır çeşidi”dir.		
	A5a/12	El-mażmūmet		Ötreli
56	*küp*	A5a/12	كُوپ	
	T. T. Ç.	“Varil, fıçı ve testi”.		
	A5a/12	**Faşlu’l-nūnel-meftūḥa**		**Üstünlünun faslı**
57	*nezkep*	A5a/13	نزكپ	
	T. T. Ç.	Kadınlar için “nezgeb”.		
	A5a/13	**Faşlu’l-heel-meftūḥa**		**Üstünlühe faslı**
58	*hep*	A5a/14	هبْ	
	T. T. Ç.	“Hepsi” anlamında.		
	A5a/14	**Faşlu’l-yāel-meftūḥa**		**Üstünlüyâ faslı**
59	*yap-*	A5a/15	يَبْ	
	T. T. Ç.	*Yapmaḳ* fiilinin emir kipi, “yap!” anlamında. *Gönḷi yapdı* “gönül yapma, gönül alma”.		
60	*yap yap*	A5a/16	ياپ ياپ	
61	T. T. Ç. *arḳun arḳun*	“Teenni” kelimesi: “yavaş gitme”. Örnek: *yap yap gel* ve *yap yap geldi*. *arḳun arḳun* eş anlamlısı. Haber verme ve yapım olarak bahsi geçecektir.		
	A5a/18	**Mā aḫiruhu bā’ müteḥarrike vaḳfen ve vaşlen**		**Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) bâ babı**
		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) bâ babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A5a/19	**Faşlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
62	*araba*	A5a/20	اَرَبه	
	T. T. Ç.	“Araba, yüklü hayvanların sürdüğü araç”. Arap çocukları da ‘araba diye adlandırıyorlar ‘ayın bulunduğu için Türkçede olmayan bir kuraldır, telaffuz ederken zorluk çekerler, zorlandıklarında da hemzeye (elif)’e dönüştürür veya.		
63	*arpa*	A5a/23	ارَپه	

	T. T. Ç.	“Arpa”.		
64	*abā*	A5a/23	ابَا	
	T. T. Ç.	“Aba: sarılarak giyilen keçeden yapılan bir çuha çeşidi”dir.		
65	*ebe*	A5b/1	اَبَه	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Ebe, çocuk doğuran veya ebeveynlerin annesi”.		
	A5b/2	El-mażmūmet		Ötreli
66	*orsbı*	A5b/3	اورسبي	
	T. T. Ç.	“Kahpe kadın, sövme ve küfür isimlerindendir”.		
67	*üstübi*	A5b/3	أوسْتْبي	
	T. T. Ç.	“Kendir ya da kefen tarantısı”.		
68	*oba*	A5b/4	أوَبا	
	T. T. Ç.	“Çöl, yaban ve kara”.		
	A5b/5	**Faşlu’l-bā el-muvahhade**		**Tek noktalı be faslı**
69	*pençşenbe*	A5b/5	بنحشنبَه	
	T. T. Ç.	“Perşembe günü”.		
70	*başı ḳaba*	A5b/6	باشى قبه	
	T. T. Ç.	“Kafası kel”.		
	A5b/6	**Faşlu’t-tā el-müşenāt favḳal meftūḥa**		**Üstünlü üstünden iki noktalı te faslı**
71	*tepe*	A5b/7	تپه	
	T. T. Ç.	“Topraktan veya kumdan dağ ve tepeler, her şeyin zirvesi”ne denir.		
72	*baş tepesi*	A5b/8	باش تبه سي	
	T. T. Ç.	“Tepenin zirvesi”.		
	A5b/9	El-mażmūmet		Ötreli
73	*ṭorba*	A5b/9	تُورْبَه	
	T. T. Ç.	“Torba”. Söylenilenlerden *dilencinüñ yüzi ḳar torbası ḍolı* kelimelerinin içinde “r” sesi ve “b” sesi telaffuzda yer değiştirebilir. Örnek: *torba* ve *tobra, toprak ve torpak, ḳurba ve ḳubra, kibrit ve kirbit.*		

	A5b/12	**Faşlu'l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlücim faslı**
74	*çarşanba*	A5b/13	چارشنبه	
	T. T. Ç.	"Çarşamba günü"		
75	*çelebi*	A5b/13	چلبي	
	T. T. Ç.	"İnsanların asil olanı".		
76	*çebe*	A5b/13	جَبَهْ	
	T. T. Ç.	"Savaşta korunmak için giyilen demir zırh".		
77	*çapa*	A5b/14	چپه	
	T. T. Ç.	"Çapa yeri, çapalar".		
	A5b/15	El-meksūret		Esreli
78	*çirpi*	A5b/15	چرپي	
	T. T. Ç.	"Bina ipi". Bu iplikle (bina) ölçülür.		
	A5b/16	**Faşlu'l- dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
79	*ḍaḷabı*	A5b/16	ډلابي	
	T. T. Ç.	*Daḷımaḳ* fiilinin emir kipi, "can çekişme". Kesilenin can çekişmesi gibi.		
	A5b/17	El-mażmūmet		Ötreli
80	*dörpi*	A5b/18	درپي	
81	T. T. Ç. *ege*	"Tahta eğe veya demir için demir eğe". *ege*adı verilir bahsi geçecektir.		
	A5b/19	**Faşlu'l-sin el-mühmele el-meksūret**		**Esreli sin faslı**
82	*siybe*	A5b/20	سيبا	
	T. T. Ç.	Çarşı ehlinin *siybe*si gibidir. "Üçken ayaklı". Aslı Farsça *se-pā,* sin sesi üstünlü. Sonra kert tahrif etmeyle Arapçalaştırma oluştu.		
	A5b/21	El-mażmūmet		Ötreli
83	*söpi*	A5b/21	سُوپي	
	T. T. Ç.	"Tahrif edilmiş koni" gibi.		
	A5b/22	**Faşlu'ş-şin el-mü'cemeel-meksūret**		**Esreli şin faslı**

84	*şikenbe*	A5b/23	شكنبه	
	T. T. Ç.	“İşkembe”.		
	A5b/23	Faşlu’l-ṣad el-meftūḥa		**Üstünlü sad faslı**
85	*ṣapa*	A6a/1	صَپه	
	T. T. Ç.	“Dönme, sapa”.		
	A6a/1	El-meksūret		esreli
86	*ṣıba*	A6a/1	صبَا	
87	T. T. Ç. *ḳodaḳ*	“Sıpa”. *ḳodaḳ* kelimesinin eş anlamlısı, “eşeğin yavrusu.”		
	A6a/2	**Faşlu’l-ṭā el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
88	*ṭapu*	A6a/2	طاپو	
89	T. T. Ç. *ṭapu ḳıl*	“Kulluk ve boyun eğme, selamlaşma”. *ḳıl*-yardımcı fiiliyle çekimi yapılır: *ṭapu ḳıldı* yani “ona boyun eğdi”.		
90	*ṭaraba*	A6a/4	طربَه	
	T. T. Ç.	“Dükkanların darabası”.		
	A6a/4	**Faşlu’l-ḳāfel-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
91	*ḳaḷaba*	A6a/5	قلابه	
	T. T. Ç.	“Verilen veya yapılan bir şeyde aşağılama” kelimesi. *Ḳalaba nesne vėrdük ya getürdük.*		
92	*ḳaba-* */ḳapa-*	A6a/6	قپه	
	T. T. Ç.	*Ḳapamaḳ* fiilinin emir kipi, “kilit veya kilitlemek”.		
93	*ḳaba*	A6a/7	قبه	
	T. T. Ç.	“Kaba, yararsız, şişkin”.		
94	*ḳapu*	A6a/7	قاپو	
	T. T. Ç.	“Kapı”.		
	A6a/8	**Faşlu’l-kāfel-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
95	*kebe*	A6a/8	كبه	

	T. T. Ç.	“Serilir ve simide örtülür”.		
96	*gebe*	A6a/9	كبَه	
	T. T. Ç.	“Gebe kadın”.		
	A6a/9	El-meksūret		Esreli
97	*kirpi*	A6a/9	كرپي	
	T. T. Ç.	“Kirpi”		
98	*gibi*	A6a/10	ڭيبي	
	T. T. Ç.	“Gibi”, teşbih edatlarındandır.		
	A6a/10	El-mażmūmet		Ötreli
99	*küpe*	A6a/10	كوبه	
	T. T. Ç.	Kulağa takılan “küpe”.		
100	*gübe*	A6a/11	ڭوبه	
	T. T. Ç.	*Gündüze* tabi olan.		
101	*gübe gündüz*	A6a/11	ڭوبه كوندز	
	T. T. Ç.	“Öğlenin kırmızılığına kinaye günün beyazlığı” anlamında.		
	A6a/12	**Faşlu’l-lamel-meftūḥa**		**Üstünlülam faslı**
102	*ļapa*	A6a/13	لپه	
	T. T. Ç.	“Pirinçten yapılan lapa”.		
103	*leblebi*	A6a/13	لبلبي	
	T. T. Ç.	“Cevherli nohut”.		
	A6a/14	**Faşlu’l-heel-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
104	*hegbe*	A6a/14	ڭهبَه(هــڭبه)	
	T. T. Ç.	“Heybe”. Bazı Osmanlının üstünlerinden Arapçadan alınmış, diye duydum.		
105	*henepe*	A6a/16	هنپه	
	T. T. Ç.	“Başkasını koruyan kepenek”.		
	A6a/16	**Faşlu’l-yāel-meftūḥa**		**Üstünlü yā faslı**

106	*yapı*	A6a/16	ياپي	
	T. T. Ç.	“Bina ve yapı; kurulmuş ve yapılmış” anlamında.		
	A6a/17	**Bāb mā āḫiruhu te müṣenā sākine vaḳfen**		**Sonu ünsüz ile biten te babı**
	T. T. Ç.	İlk harfin ve harekenin tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırdığım yalın durumda, sonu ünlü veya mutlak olarak bir sonraki kelime ile bağlı olan veya fiilinin emir kipinda ve isimlerde ünsüz ile biten, sonu Sükun olan (t) babı. *Ta* olarak tellafuz edilmesi için kalın te harfinin altına üç nokta koydum.		
	A6a/21	**Fe’l-tā el-müfrede**		**Tekil olan te**
107	*/t/*	A6a/21	ت	
108 109	T. T. Ç. *oḳumaḳ* *oḳutmaḳ*	-t-: Geçişsizi ettirgen yapmak için kullanılır örnek:*Oḳumaḳ* kelimesinden*oḳutmaḳ* yani “okutmak”. olumsuzlukve bazı şekillerde sonu özelleştirmek için ve sonu bahsettiğimiz gibi vakfen sükun olur (ünsüzle biten).		
	A6b/1	**Faṣlu’l-hemzeel-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
110	*ābdest*	A6b/1	آبدست	
111 112	T. T. Ç. *almaḳ* *ābdest al*	“Abdest” kelimesi, *almaḳ*maddesi yardımcı fiiliile çekilir. Örnek: *ābdest alḍı* yaniAbdest aldı.		
113	*arṭ-*	A6b/3	ارټ	
	T. T. Ç.	*Artmaḳ* fiilinin emir kipi, “artış” anlamında.		
114	*aṛıt-*	A6b/3	إرت	
	T. T. Ç.	*Arıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “temizlemek ve dezenfekte etmek” demek.		
115	*azıt-*	A6b/4	ازت	
	T. T. Ç.	*Azıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “yoldan yola azıtmak, dalalet, şaşkınlık” demek.		
116	*aşıt*	A6b/5	آشت	
	T. T. Ç.	“Dağdaki geçit”.		
117	*alṭ*	A6b/6	الټ	
	T. T. Ç.	“Altı cihetden biri, alt” anlamında.		
118	*evet*	A6b/6	اَوَت	

119	T. T. Ç. *evetle-*	(Bir soruya) cevap olarak “evet” kelimesi. Fiil lamı ile *(+la-)* yeni bir anlama bürünüyor. Örneğin *evetlemek* fiilinin emir kipi, “Acele etmek” anlamında.		
120	avut-	A6b/8	اوت	
	T. T. Ç.	Tedirgin kimsenin ürkmesini sakinleştirme, “avutmak, oyalamak”. *Avutmaḳ* fiilinin emir kipi.		
121	*et*	A6b/9	ات	
	T. T. Ç.	“Et”.		
122	*aṭ*	A6b/9	اَتْ	
	T. T. Ç.	“At”.		
123	*aṭ-*	A6b/9	اتْ	
124	T. T. Ç. *atıcılar*	*Atmaḳ* fiilinin emir kipi, “atmak” anlamında. Ayrıca “ok ve çifte atan”lara *atıcılar* denir.		
125	*ayıt-*	A6b/11	أيت	
126	T. T. Ç. *aydur*	*Ayıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “cevap olarak, demek” anlamında. Geniş zamanı *aydur,* dal ile yazılır, kıyasinin tam aksine.		
	A6b/12	El-meksūret		Esreli
127	*erit-*	A6b/12	اِريت	
	T. T. Ç.	*Eritmek* fiilinin emir kipi, “eritmek” anlamında. *(-t-)* sesi ettirgen içindir, buradaki hemze gibi.		
128	*éşit-*	A6b/13	ايشت	
	T. T. Ç.	*İşitmek* fiilinin emir kipi, “duymak” anlamında.		
129	*élet-*	A6b/14	ايلتب	
	T. T. Ç.	*İletmek* fiilininyalın durumu, “bir yerden başka bir yere iletmek”.		
130	*ışıt-*	A6b/15	اِصت	
	T. T. Ç.	*Işıtmaḳ* fiilinin emir kipi.		
131	*ılıt-*	A6b/15	ايلت	
	T. T. Ç.	*Ilıtaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi ısıtmak, ateşte veya güneşte ısıtılan”.		

132	*incit-*	A6b/16	اینجت	-
	T. T. Ç.	*İncitmek* fiilinin emir kipi, “bir kimseyi kızdırıp incitmek”.		
133	*évet*	A6b/17	ایوات	
134	T. T. Ç. *évetle-*	*Évetlemek* fiilinin emir kipi, nakil lamı*(+la-)* ekleyerek “acele etmek” anlamında. Bazen hemze üstünlü olur, bu daha önce geçti ve mücerret hali kullanılır. Lam’sız*(+la-)* Örnek:*évetim yoḳ ve éveti ve évetüñ var mı* yani “benim acelem yok, onun acelesi veya acelen var mı?”.		
135	*it*	A6b/20	اِیت	
	T. T. Ç.	“Köpek”. Bağlantısı ve sıfatlarına göre pek çok ismi var. Dokuz tanesi Müsellesat’ta zikredildi, daha sonra bakınız.		
136	*ét-*	A6b/21	ایت	
137	T. T. Ç. *éder*	*Étmek* fiilinin emir kipi, “işlemek” anlamında veya kıyasisiz(düzensiz) geniş zamanı: *éder*.		
138	*ét-*	A6b/23	ایت	
139	T. T. Ç. *iter*	*étmek* fiilinin emir kipi, “itmek” anlamında. Şöyle: *iled-* ve kıyasi geniş zamanı: *iter*.		
	A7a/1	El-maẓmūmet		Ötreli
140	*öret-*	A7a/1	أورَتْ	
	T. T. Ç.	Örtmek fiilinin emir kipi, “örtmek ve setretmek” anlamında.		
141	*ürküt-*	A7a/2	اورکوت	
142	T. T. Ç. *ürkek*	*Ürkütmek* fiilinin emir kipi, “Ürkütmek ve ürkmek” anlamında, “Ürkek”.		
143	*uzat-*	A7a/3	اوزات	
	T. T. Ç.	*Uzatmaḳ* fiilinin emir kipi, “Uzatmak, temdit ve med” anlamında. Örnek: *Sözi uzatdı:* “sözü uzattı” ve *ayağı uzatdı:* “ayağını uzattı”. Burada *(-t-)* sesi ettirgen için, ef’îl ve ettirgen vezni gibi.		
144	*üst*	A7a/6	اوست	
	T. T. Ç.	“Altı cihetten biri, üst” demek.		

145	*uṣlat-*	A7a/6	اوصلت	
	T. T. Ç.	*Uṣlatmaḳ* fiilinin emir kipi, “terbiye etmek” anlamında ve “terbiyeliyi de zeki yapmak”.		
146	*ufat-*	A7a/7	افات	
	T. T. Ç.	*Ufatmaḳ* fiilinin emir kipi, “kırmak” anlamında.		
147	*uñat*	A7a/8	اوڭات	
148	T. T. Ç. *éşle*	Pekiştirip güzelliği vasfetmek. Örnek: *Uñat güzeldir* “güzel, aşırı derecede güzel” ve *uñat éşle* “güzel bir iş yap”.		
149	*ögret-*	A7a/10	اوكرت	
	T. T. Ç.	*Öğretmek* fiilinin emir kipi, “eğitim; adetten alışmak ve alıştırmak”.		
150	*ögüt*	A7a/11	اوكوت	
151	T. T. Ç. *vermek*	“Nasihat”, çekimi *vermek*maddesi yardımcı fiiliyleçekimi yapılır. Örnek: *öğüt verdi* yani “nasihatverdi”.		
152	*ögüt-*	A7a/12	اوڭوت	
	T. T. Ç.	*Ögütmek* fiilinin emir kipi, “un ve benzerini öğütmek”.		
153	*ölet*	A7a/13	اولات	
154	T. T. Ç. *öl-*	İnce okunur, “ölüm” ismi, *(t)* sesinin düşmesi ile çekimlenir: *öldi* “öldü” anlamında.		
155	*uḷat-*	A7a/14	اولات	
	T. T. Ç.	Kalın olarak okunur. *Ulatmaḳ* “bir şeyi başka bir şeye ulamak” anlamında.		
156	*unut-*	A7a/15	اونوت	
	T. T. Ç.	*Unutmaḳ* fiilinin emir kipi, “unutmak” anlamında.		
157	*öt-*	A7a/16	اوت	
	T. T. Ç.	*Ötmek* fiilinin emir kipi, “horozun, bülbüllerin ve horozlar gibi (hayvanların) ötüşü” anlamında.		
158	*oṭ*	A7a/17	اوټ	
159	T. T. Ç. *oṭla-*	*-ṭ* ile de yazılır. “Ateş ve ot” anlamlarında. Otlardan ot ve zehrin ismidir. *+la-* ile“otlamak”ta, örnek: *oṭladı* yani “ot otladı”,		

160	*oṭar-*	“zehir” anlamında re sesi ile *oṭardı* “zehirledi”.		
	A7a/19	**Faşlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
161	*barut*	A7a/20	باروت	
	T. T. Ç.	“Barut”		
162	*berkit-*	A7a/20	برکِت	
	T. T. Ç.	*Berkitmek* fiilinin emir kipi, “sıkı ve en iyi bir şekilde olayları güçlendirip kavlen ve fiilen yerine getirmek”.		
163	*bart*	A7a/21	بارت	
	T. T. Ç.	“Cerahat”,*baş* kelimesindendaha çok kullanılır.		
164	*bart baş*	*bart baş* “cerahat için” anlamında.		
165	*bekit-*	A7a/23	بکیت	
	T. T. Ç.	*Bekitmek* fiilinin emir kipi, “kapıyı kapatmak” anlamında.		
166	*bellet-*	A7a/23	بلت	
	T. T. Ç.	Lam sesi şeddeli olarak (okunur). *Belletmek* fiilinin emir kipi, gösterme *(-t-)* sesi ettirgenlik içindir,		
167	*belli*	buradaki hemze gibi *belli* denir “açık” anlamında.		
168	*belir-*	Çekimi *(-r-)* sesi ile yapılır. Örnek: *belirdi* “göründü” anlamında.		
169	*pelit/beluṭ*	A7b/3	بلیت	
	T. T. Ç.	“Meşe”. Bununla macun yapılır, soğuk algınlığınaiyi gelir. Rumlardan getirilir, onunla tedavi olunur, *beluṭ* olarak da yazılır.		
170	*bayat*	A7b/5	بیَات	
	T. T. Ç.	Allahu Teâlâ’nın isimlerinden.		
171	*paṭ-*	A7b/5	پت	
	T. T. Ç.	*Patmaḳ* fiilinin emir kipi, “suda batmak; mutlulukta ve eziyette de batmak”anlamında.		
	A7b/6	El-meksūret		Esreli
172	*binit*	A7b/7	بنت	
	T. T. Ç.	“Binme yeri ve üstüne binilen”.		

173	*bit*	A7b/7	بيت	
	T. T. Ç.	“Bit”.		
174	*bit-*	A7b/7	بيت	
	T. T. Ç.	*Bitmek* fiilinin emir kipi, “tamamlanan ve biten” anlamında.		
	A7b/8	El-mażmūmet		Ötreli
175	*bost*	A7b/8	بوسْت	
	T. T. Ç.	“Kürk, koyun postundan”.		
176	*boşet*	A7b/9	بوشْت	
	T. T. Ç.	“Poşet”.		
177	*bulut*	A7b/9	بولوت	
	T. T. Ç.	“Bulut” demek.		
178	*büyüt-*	A7b/10	بيوت	
179	T. T. Ç. *büyük*	*Büyütmek* fiilinin emir kipi, “küçüğü büyütmek” anlamında; ayrıca *(-t-)* yerine *(-k)* sesi getirerek “büyük olan, büyük” (kelimesi türetilir).		
180	*put*	A7b/11	پوت	
	T. T. Ç.	“Put” demek.		
	A7b/11	**Faşlu’l-tā el-mażmūmet**		**Üstünlü tefaslı**
181	*tüket-*	A7b/12	توكت	
	T. T. Ç.	*Tüketmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyi tüketmek veya bitirmek”.		
182	*tüt-*	A7b/13	توت	
183	T. T. Ç. *tütün*	*Tütmek* fiilinin emir kipi, “kaçmak, kaçarak çekilmek, dumanın görünüşü”, *Tütün*de “tüten” anlamında.		
184	*tut*	A7b/14	توت	
	T. T. Ç.	Siyahı ve beyazı olup yenilen “dut”.		
	A7b/15	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
185	*çaṭ-*	A7b/16	چټ	

	T. T. Ç.	*Çaṭmaḳ* fiilinin emir kipi yani "iki ordu askerin karşılaşması" veya "batıdaki Müslümanlarla yine batıdaki Hristiyanlarla karşılaşması". Ayrıca "tahtadan olan yatağın kurulması" ve "gömlek ve kaftan parçalarını birbirine bağlamak" anlamında.		
186	*çent-*	A7b/18	جنت	
187	T. T. Ç. *çentik*	*Çentmek* fiilinin emir kipi "çentmek", "Soğanı çentmek" "kemiksiz et". "İnsanı silahla centiklediler" ise *çentik çentik etdiler,* denir.		
	A7b/21	El-meksūret		Esreli
188	*şıġıt*	A7b/21	شغت	
	T. T. Ç.	"Yüzde çiçek hastalığı gibi deprenmek".		
189	*çift*	A7b/22	چفت	
190	T. T. Ç. *tek*	*Tek*kelimesinin karşıtı "çift" ve erkek veya kadın için söylenir; eşi olan her şeye denirayakkabı gibi.		
191	*çivit*	A7b/23	چوت	
	T. T. Ç.	"Renklendirici, çivit".		
192	*çit*	A7b/23	چت	
	T. T. Ç.	"İçine üzüm konulan tırnaklı sepet".		
193	*çit-*	A8a/1	چيت	
	T. T. Ç.	*Çitmek* fiilinin emir kipi, "sepet tırnağı örmek". Örneğin zembillerin, hurma yapraklarının tırnağı örme vb.		
	A8a/3	El-mażmūmet		Ötreli
194	*çürüt-*	A8a/3	چوروت	
	T. T. Ç.	*Çürütmek* fiilinin emir kipi, "çürük" meyveler ve tahta çürüğü gibi. Bunun ayrıntıları sonu kef ile biten (babı) ile açıklanacak.		
195	*çüfüt*	A8a/5	چفوت	
196	T. T. Ç. *cehūd*	"Yahudi" anlamında; benzeri *cehūd*. Arapçadan *ceḥūd* yani "reddetme" kelimesinden alıntıdır.		
	A8a/6	**Faşlu'd-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**

197	*darṭ-*	A8a/6	درټ	
	T. T. Ç.	*Darṭmaḳ* fiilinin emir kipi, “tartmak” anlamında.		
198	*daġıt-*	A8a/7	داغت	
	T. T. Ç.	*Daġıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “yaymak”.		
199	*daṭ-*	A8a/8	دټ	
	T. T. Ç.	*Ḍatmaḳ* fiilinin emir kipi, “tatmak, yemeği tatmak vb. ”		
	A8a/9	El-meksūret		Esreli
200	*divit*	A8a/9	دويت	
	T. T. Ç.	“Divit” yazı için kullanılır.		
201	*dit-*	A8a/9	ديت	
	T. T. Ç.	*Ditmek* fiilinin emir kipi, “örülmüş fanila veya şaş bezini ditmek” anlamında.		
	A8a/11	El-mażmūmet		Ötreli
202	*dürt-*	A8a/11	دُرت	
	T. T. Ç.	*Dürtmek* fiilinin emir kipi. Fiziki olarak ve manen“dürtmek”.		
203	*düzet-*	A8a/12	دوزت	
	T. T. Ç.	*Düzetmek* fiilinin emir kipi, “düz olmayan tarlayı düzeltip reform etmek” ve“karmaşık bir olayı düzeltmek”.		
204	*dost*	A8a/13	دوست	
	T. T. Ç.	“Dost” anlamında.		
205	*döşet-*	A8a/14	دوشت	
	T. T. Ç.	*Döşetmek* fiilinin emir kipi, “döşekleri döşemek, sermek” demek.		
206	*dut-*	A8a/15	دوت	
	T. T. Ç.	*Dutmaḳ*fiilinin yalındurumu, “tutmak ve yakalamak” anlamında.		
	A8a/15	**Faşlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü noktasız sin faslı**
207	*sepet*	A8a/16	سپت	
	T. T. Ç.	Bilinen “sepet, sandık”.		
208	*sert*	A8a/17	سرت	

209	T. T. Ç. *serd*	"Kafası güçlü olan". Aslı Farsçadan *(d)* ile yazılır. Şöyle: *serd*"soğuk" anlamında. Değiştirilip kaydedilen anlama değiştirildi.		
210	*segirt-*	A8a/19	سگِرت	
	T. T. Ç.	*Segirtmek* fiilinin emir kipi, "sekerek hızlı yürümek" anlamında.		
211	*semizot*	A8a/19	سَمِزاوت	
	T. T. Ç.	"Semiz otu", yenir.		
	A8a/20	El-mażmūmet		Ötreli
212	*sögüt*	A8a/20	سگِوت	
	T. T. Ç.	"Söğüt".		
213	*süt*	A8a/21	سوت	
	T. T. Ç.	"Süt".		
	A8a/21	**Faşlu'ş-şin el-mü'ceme el-meftūḥa**		**Noktalı şin faslı**
214	*şaşıt*	A8a/22	شاشْت	
	T. T. Ç.	"Casus".		
215	*şaşıt-*	A8a/22	شاشْت	
	T. T. Ç.	*Şaşıtmaḳ* fiilinin emir kipi, "başkasını hayrete düşürmek, şaşırtmak demek".		
	A8a/25	**Faşlu'ş-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
216	*ṣalt*	A8b/1	صَالْت	
	T. T. Ç.	İnsan veya kılıcın "yalın" hali. Örnek *ṣalt adamdır* "yalın insan". *ṣalt ḳılıç* "kınından çıkan, yalın halde olan".		
217	*ṣavat*	A8b/2	صَوات	
	T. T. Ç.	"Su sulama". Ayrıca insanın simasını zemmederek *ṣuratı ṣavatı çirkindir*.		
218	*ṣat-*	A8b/4	صت	
	T. T. Ç.	*Ṣatmaḳ* fiilinin emir kipi, "satmak" anlamında.		
219	*ṣarat*	A8b/4	صرت	
	T. T. Ç.	"Pamuk atma aleti, bir çeşit elek".		
	A8b/5	El-meksūret		Esreli

220	*ṣıpıt-*	A8b/5	صِپت	
	T. T. Ç.	*Ṣıpıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “vurmak” anlamında.		
221	*ṣırt-*	A8b/6	صرت	
	T. T. Ç.	İnsanın, dağın veya hayvanın “sırtı”.		
222	*ṣırıt-*	A8b/7	صِرت	
	T. T. Ç.	*Ṣırıtmaḳ* fiilinin emir kipi, “sırıtmak” anlamında.		
	A8b/7	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
223	*ḳart*	A8b/8	قارت	
	T. T. Ç.	Yaşlılıktan veya uzun süre kalan etin “kart” olanı; yaşlıya *ḳart kişidir* yani “yaşlı” denir.		
224	*ḳanat*	A8b/9	قنت	
	T. T. Ç.	“Kuşların kanadı”.		
225	*ḳavut*	A8b/9	قاوت	
	T. T. Ç.	“Unu ve arpayı su ile kavut edilen”.		
226	*ḳat*	A8b/10	قات	
	T. T. Ç.	“Bir tek kat”.		
227	*ḳat-*	A8b/10	قت	
	T. T. Ç.	*Ḳatmaḳ* fiilinin emir kipi, “birbirine katmak”.		
	A8b/11	El-meksūret		Esreli
228	*ḳıt*	A8b/11	قِيت	
229	T. T. Ç. *ḳıtlıḳ*	“Kıt” olan, “nadir” olan; “kıtlık” olanı da *ḳıtlıḳ*.		
230	*ḳız*	A8b/11	قيز	
231	T. T. Ç. *ḳızlıḳ*	“Kız” *ḳızlıḳ* “kızlık” anlamında.		
	A8b/12	El-maẓmūmet		Ötreli
232	*ḳurt*	A8b/12	قورت	
	T. T. Ç.	“Kurt” demek.		

233	*ḳut*	A8b/13	قوت	
	T. T. Ç.	“Bir çeşit zikreden güvercin”.		
	A8b/13	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
234	*geçit*	A8b/14	كِچِت	
	T. T. Ç.	*Geçmek*ten geçit, “geçmek” anlamında.		
235	*kert-*	A8b/14	كرت	
236	T. T. Ç. *kertik*	*Kertmek* fiilinin yalındurumu, “dilimleme” anlamında. *kertik* de türevindendir, “kertik”.		
237	*kiremit*	A8b/15	كرمت	
	T. T. Ç.	“Çamur, tuğla”.		
238	*kerevet*	A8b/16	كَروات	
	T. T. Ç.	“Tahtadan bank”.		
239	*kefret*	A8b/16	كفرت	
	T. T. Ç.	Hastalığı ve derdi ilaçla “tedavi” etmek.		
240	*kekit-*	A8b/17	ككيت	
241	T. T. Ç. *ḳaḷdırmaḳ*	*Kekitmek* fiilinin emir kipi, “yükseltmek”, *ḳaldırmaḳ* kelimesinin eş anlamı.		
	A8b/18	El-meksūret		Esreli
242	*kibrit*	A8b/18	كِبريت	
	T. T. Ç.	Bilinen “kibrit”.		
243	*kint*	A8b/19	كنت	
244	T. T. Ç. *kintle-*	*+la-* ekleyerek*kintle-*, *kintlemek* fiilinin yalındurumu, “kilitlemek”. Örneğin Kapıdaki veya penceredeki tokmağı iki anahtara doğru birleştirir, ön tarafı da aynıdır.		
245	*git-*	A8b/21	كِيت	
	T. T. Ç.	*Gitmek* fiilinin yalındurumu, “gitmek” anlamında.		
	A8b/1	El-mażmūmet		Ötreli
246	*gözet-*	A8b/22	كوزت	

	T. T. Ç.	*Gözetmek* fiilinin yalındurumu, “gözle gözetmek ve korumak”.		
247	*kükürt*	A8b/23	كوكورت	
	T. T. Ç.	“Kükürt” anlamında.		
248	*göt*	A9a/1	كوت	
	T. T. Ç.	“Popo” söylediklerinden: *göti egreye veren üstüne oturmaz* yani “poposu eğri olan üstüne oturamaz”.		
249	*güt-*	A9a/2	گوت	
250 251	T. T. Ç. *güder* *çoban*	*Gütmek* fiilinin emir kipi, “davar gütmek, gözetmek” anlamında. Ama geniş zaman çekimi *(d)* sesi ile oluşur. Örnek: *güder* “güdüp gözetir”. Güdenine de *çoban* “çoban” denir		
	A9a/5	**Faşlu’l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
	T. T. Ç.	Ĥālen: Boş (/yani örnek yok)		
	A9a/6	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
252	*mart*	A9a/6	مَارت	
	T. T. Ç.	Mısırımızda el-cevziyye adlı “kuş” ve Rumlar’dayılın bir“ay” ismidir.		
253	*mat*	A9a/7	مَات	
	T. T. Ç.	Satrançta kullanılan bir kelime, bilinen “*kiş mat”*.		
	A9a/8	El-mażmūmet		Ötreli
254	*müfit*	A9a/8	مُفت	
	T. T. Ç.	“Bedavaya alınan bir şey”.		
	A9a/9	**Faşlu’l-hā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
255	*helmet*	A9a/9	هَلْمَتْ	
	T. T. Ç.	“Elbette” anlamında yani “kesinlikle”.		
	A9a/10	El-mażmūmet		Ötreli
256	*hülüt-*	A9a/10	هلوت	

	T. T. Ç.	*Hülütmek*fiilinin emir kipi, “saç kestirmek için saçı ıslamak”.		
	A9a/11	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü yâ faslı**
257	*yarat-*	A9a/11	يرت	
	T. T. Ç.	*Yaratmaḳ*fiilinin emir kipi, yani “Allah her şeyi yarattı”.		
258	*yaġurt*	A9a/12	يغورت	
	T. T. Ç.	“Ekşili koyulanmış yoğurt”.		
259	*yet-*	A9a/13	يت	
	T. T. Ç.	İnce okunur; *yetmek* fiilinin emir kipi, “yeter, idrak etmek, ulaşmak”. Geniş zamanı: *yeter*.		
260	*yaṭ-*	A9a/14	يڍ	
	T. T. Ç.	Kalın olarak okunur; *yaṭmaḳ* fiilinin emir kipi, “yatmak” anlamında.		
	A9a/15	El-meksūret		Esreli
261	*yırṭ*	A9a/15	يرڍ	
	T. T. Ç.	*Yırtmaḳ* fiilinin emir kipi, “yırtmak” anlamında.		
262	*yigit*	A9a/16	يڭت	
	T. T. Ç.	“Genç” demek.		
263	*yit-*	A9a/16	يت	
	T. T. Ç.	*Yitmek* fiilinin emir kipi, “kaybolma” anlamında.		
	A9a/17	El-mażmūmet		Ötreli
264	*yurṭ*	A9a/17	يورڍ	
	T. T. Ç.	“Vatan ve mekan”.		
265	*yorṭ-*	A9a/17	يورڍ	
	T. T. Ç.	*Yortmaḳ* fiilinin emir kipi, “Hayvanların hızlıca sürülmesi”.		
266	*yuṭ-*	A9a/18	يوڍ	
	T. T. Ç.	*Yutmaḳ* fiilinin emir kipi, “yutmak” anlamında.		
267	*yülüt-*	A9a/19	يلوت	
	T. T. Ç.	*Yülütmek* fiilinin emir kipi, “saçı kesmek” demek.		

	A9a/20	**Bāb mā aḫiruhu te müs̱enā fevḳa müteḫarriḳa vaḳfen ve vaṣlan kezālike**		**Sonu ünsüz ve ünlü ile biten veya bir sonraki kelime ile bağlı olan te babı**
	A9a/21	**El-hemzātü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze**
268	*erte*	A9a/21	ارته	
	T. T. Ç.	"Yarın" demek.		
269	*altı*	A9a/21	التى	
	T. T. Ç.	Sayılardan "altı".		
270	*enişte*	A9a/22	انشته	
	T. T. Ç.	"Kız kardeşin eşi, enişte".		
271	*ekti*	A9a/22	اكتي	
	T. T. Ç.	"Asalak ekti" demek.		
272	*ata*	A9a/23	اتا	
	T. T. Ç.	"Baba".		
273	*egreti*	A9a/23	اڭرتي	
	T. T. Ç.	"Çıplak". Arapça 'ariye kelimesinden tahrif edilmiş olabilir.		
274	*ayafta*	A9b/1	ايافته	
	T. T. Ç.	"işsiz, işi uğraşı olmayan" kişi.		
275	*utı*	A9b/1	اوتي	
	T. T. Ç.	"Acele, acelelik". Örnek: *utı işim var* yani "acele işim var".		
	A9b/3	El-meksūret		Esreli
276	*iste-*	A9b/3	ايسته	
	T. T. Ç.	*İstemek* fiilinin emir kipi, "istemek" anlamında.		
277	*işte*	A9b/4	ايشته	
	T. T. Ç.	İşaret isimlerinden "bu".		
278	*iti*	A9b/4	ايتى	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. "Şiddetli" anlamında.		

279	*iti*	A9b/5	ايتي	
	T. T. Ç.	"Kılıç ve bıçak gibi sivri, keskin". Örnek: *İti yanıyla kesdim* "keskin sivri tarafından kestim".		
	A9b/6	El-mażmūmet		Ötreli
280	*orṭa*	A9b/6	اورتِه	
	T. T. Ç.	"Orta" anlamında.		
281	*örti*	A9b/7	اورتى	
	T. T. Ç.	"Yorgana benzer örtü". Çölü örtmek gibi vb.		
282	*usta*	A9b/8	اُوستا	
	T. T. Ç.	"Öğretmen". Šı ile de yazılır.		
283	*uşta*	A9b/8	اوشتا	
	T. T. Ç.	İşaret zamirlerinden "işte bu".		
284	*olta*	A9b/8	اولته	
	T. T. Ç.	Balık tutmak için "olta".		
285	*öyünti*	A9b/9	ايونتي	
	T. T. Ç.	"Tabi, tufeyli, asalak".		
286	*öte*	A9b/9	اوته	
	T. T. Ç.	"Orası" vb.		
287	*ötü*	A9b/10	اوتو	
	T. T. Ç.	"Orası" gibi.		
288	*üti*	A9b/10	اوتي	
	T. T. Ç.	Elbiseleri ütülemek için "ütü".		
	A9b/10	**Faṣlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlübâ faslı**
289	*batı*	A9b/11	بَاتي	
290	T. T. Ç. *kün doġusı*	"Batı". Karşıtı *kün doġusı,* "doğu" anlamında.		
291	*belte*	A9b/12	بلته	

	T. T. Ç.	“Nişasta ve bal ile pişirilen tatlı”. Bu da Kostantiniyye’de insanların çokluğuna delalet etmek için kullanılır. … Örnek: *ḳal’ede birisi ḳırḳyıl ṣu peltesin ṣatmış bir yiyen bir daḫi yemmiş yene aḫşama ḳalmamış.*		
292	*balṭa*	A9b/15	بلطه	
	T. T. Ç.	“Balta”. Odunu ortadan böler. *ṭ* ile yazılır.		
	A9b/16	El-meksūret		Esreli
293	*biti*	A9b/16	بيتي	
	T. T. Ç.	“Kitap, mektup gibi yazı”.		
294	*binti*	A9b/16	بنتي	
	T. T. Ç.	“Pinti, cimri” olan.		
	A9b/17	El-mażmūmet		Ötreli
295	*pota*	A9b/17	پوته	
	T. T. Ç.	Altın ve gümüş “döküm kabı”.		
296	*buġday biti*	A9b/18	بغداي بيتي	
	T. T. Ç.	“Tahıl ve buğday biti”.		
	A9b/19	**Faṣlu’l-tāel-meftūḥa**		**Üstünlütâ faslı**
297	*taḫta*	A9b/19	تخته	
	T. T. Ç.	Altın, gümüş ve tahtadan “ahşap tahta”.		
298	*taḫta biti*	A9b/20	تخته بيتي	
	T. T. Ç.	Duvardaki ve ahşaptaki “üvez”.		
299	*tegelti*	A9b/21	تكلتي	
	T. T. Ç.	“Eyerin altındaki keçe”.		
	A9b/21	**Faṣlu’l-ḫā el-mu’ceme**		**ḫâ faslı**
300	*ḫartı*	A9b/22	خارتى	
	T. T. Ç.	Denizde liman yerlerine yönelmek için “gemi pusulası”.		
	A9b/23	El-mażmūmet		Ötreli
301	*ḫorata-*	A9b/23	خوراته	

	T. T. Ç.	“Şakalaşmak”.		
	A9b/23	**Faşlu’d-dal el-meftūḥa**		**Üstünlüdal faslı**
302	*deste*	A10a/1	دسته	
303	T. T. Ç. *havan destesi*	“Gül ve menekşe destesi, kağıt destesi gibi deste”. İsim olarak da “havan eli”. Örnek: *Havan destesi*.		
304	*desti*	A10a/2	دستي	
	T. T. Ç.	“Maşrapanın büyüğü, testi”.		
	A10a/3	**Faşlu’ş-şin el-mu‘ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü şin faslı**
305	*şeşte*	A10a/3	ششته	
	T. T. Ç.	“Eğlence çalgılarından, çalınan uda benzer”.		
	A10a/4	**Faşlu’ṣ-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
306	*ṣalıntı*	A10a/5	صَالنتي	
	T. T. Ç.	“Salıntı”. *Ṣalıncaḳ*kelimesinin ismi, hareket etmeden denizdeki geminin salıntısı ve borçlunun günden güne gecikmesi gibi. Örnek: *ṣalıntıya bıraḳdım*.		
	A10a/7	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü ḳaf faslı**
307	*ḳatı*	A10a/7	قاتى	
	T. T. Ç.	“İnsan veya ekmekten katı” olanı.		
308	*ḳara çörek otı*	A10a/8	قرهچورك اوتي	
	T. T. Ç.	“Kara çörek otu”.		
309	*ḳayın aṭa*	A10a/9	قاين ا تا	
	T. T. Ç.	“Kocanın veya karının babası”.		
	A10a/9	El-mażmūmet		Ötreli
310	*ḳuytı*	A10a/10		
	T. T. Ç.	Alçak yer, kuytu ve bodrum, binaların altındaki yer.		
311	*ḳutı/ḳuṭı/kuytı*	A10a/11	قوتي	

	T. T. Ç.	“Kutu” anlamında.			
	A10a/5	**Faşlu’l-kāfel-meftūḥa**			**Üstünlü kef faslı**
312	*kereste*	A10a/12	كرسته		
	T. T. Ç.	“Bina malzemelerinde taş ve tahta aletlerinden. Aletlere uygun olan her şey”.			
313	*kene otı*	A10a/13	كنه اوتي		
	T. T. Ç.	“Kene otu”.			
	A10a/13	El-mażmūmet			Ötreli
314	*kümelte*	A10a/13	كوملته		
	T. T. Ç.	Tavuk kümesi gibi “kümes”.			
315	*köti*	A10a/14	كوتى		
	T. T. Ç.	“Kötü”. Her şeyin kötüsü.			
	A10a/15	**Faşlu’n-nūn el-meksūre**			**Esreli nun faslı**
316	*nite*	A10a/15	نيته		
	T. T. Ç.	“Nitekim” demek.			
	A10a/16	**Faşlu’l-yāel-meftūḥa**			**Üstünlü yâ faslı**
317	*yaṭı-*	A10a/16	ياتي		
	T. T. Ç.	Yatmak mastarından alınmış. Allah bilir.			
	A10a/20	**İ’lem**			اعلم
	T. T. Ç.	Türkçede sonu Arap cimi olan bab çok önemlidir. Hatta merhum *Ahmet bin Kutub el-anam el-Şeyh İbrahim el-kelşni*’nin eniştesi olan *Muhyi Efendi* bazı Türkçe eserlerinde bahsettiği gibi kelime başında *çingene* ve *ciger* kelimesinden hariç arap cim harfi bulunmamaktadır. Bu iki kelimenin de alıntı kelime olacağını öne sürdü. Aynı zamanda Türkçede kelimelerin sonunda anlamca biten Acemî, Arap cimi yoktur.			
	A10b/2	**Aḳūl**			**Ben şöyle diyorum.**
	T. T. Ç.	Bu bahsettiği baştan sona reddedilir. Çünkü gerçeği ve kullanılışı bu söylenilne karşı. Bunu için burada bu dilde kullanılan kelimelerin başında Arap cimi olanı belirttim birinci harften sonrasının tertibini göz önünde bulundurarak fasıl ile başlık atarak ve bu bapta son harfin tertibine bakmaksızın daha sonra dört çeşidiyle sonu cim sesiyle bitenleri zikrettim.			

	A10b/7	**Bāb mā aḫirūhū cim Arabiyye faṣlu'l-El-elif**		**BaşındaArap cimi elif babı bulunan fasıl**
	T. T. Ç.	(Yumuşak) ince elif kelime ortasında üstün harekesinden(geniş ünlüden) sonra olur, kelime sonunda üstünü(geniş ünlüyü) ifade etmek ve anlam vermek kullanılır. Uyarı anlamı vermek için isefiil tabanının sonunda bulunur. Örnek: *Gele (*كلا*), gide(*كيدا*)* "gelsin" ve "gitsin"yahu anlamında. Ayrıca bu elifyerine (h) harfi kullanılabilir. Örnek: *gele(*كله*), gide(*كيده*)* buradaki he veya elif sadece kelime sonundaki üstünü göstermek için kullanılır. Örnek: *Yala(*يله*)* "yala", *ara(*اره*)* "ara" anlamında geçer. Muhatap kişiye uyarı ile emredilmek istenirse sonu üstünlü olan iki örnek gibi elif ve he harfleri (y) harfine dönüştürülür, daha sonra elif veya he harfleri getirilir. Şu şekilde *yalıya (*يليا*), araya(*اريا*)* nadiren muhatap kişiye emir ve uyarı şeklinde olur. Ama genişve gelecek zamanda üçüncü tekil şahıs için kullanılır. Şu örnekler gibi: *Gele, gide, yaḷaya, araya.* Kıyasi olarak tek düzen şeklindedir.		
	A10b/19	**Ve'l-ḥāṣıl**		**Velhasıl**
	T. T. Ç.	Sonuç olarak; sonu üstünlü olan elif ve he birbirinin yerine kullanılır. Bu faslın örnekleri şöyledir:		
318	*cadı*	A10b/20	جادي	
	T. T. Ç.	"Mekkare, sihirbaz ve kötü huylu kadın".		
319	*calḳ*	A10b/21	جالق	
320	*T. T. Ç.* *calḳzan*	Çekimlenmeyen bir kelime, *şıyırmaḳ* veya *çalmaḳ*yardımcı fiilleriyle yapılır. Örnek: *calḳşıyırdı* veya *calḳ çaldı*"koloni kırbaçladı" anlamında. *Calḳzan*"koloni kırbaçlayan"a denir.		
321	*cam*	A10b/23	جام	
	T. T. Ç.	"Camlar". Arapçadaki bardak ismidir. Şariḥu'l-kafiye[24]'nin sahibi Molla Cami'nin mensup olduğu kasabanın ismidir.		
322	*cān*	A11a/2	جان	

[24]*İbn-i Hâcib hazretlerinin İlm-i Nahv'e dâir yazdığı Kâfiye adlı eserin şerhidir. Şerhin ismi el-Fevâidü'z-Ziyâiyye'dir.(Bombay 1278; İstanbul 1282; Kazan 1890; Tahran 1276; nşr. Üsâme Tâhâ er-Rifâî, I-II, Bağdad 1403/1983). Vefatından birkaç ay önce hayatta kalan tek oğlu Ziyâeddin Yûsuf için yazdığı ve 11 Ramazan 897 yılında tamamladığı bu kitap, şârihin lakabı olan Molla Câmî veya sadece Câmî adıyla da tanınmıştır. Şerh, Osmanlı medreseleriyle, İslâm âlemindeki diğer medreselerde eskiden ders kitabı olarak okutulduğu ve kadîm usûle göre Arapça öğreten yerlerde bu gelenek sürdürülmektedir. Bu eser üzerine şerh ve hâşiyeler yazılmıştır. Lisânı Arapça'dır. Kadîm usule göre Arap nahvinin öğretiminde Birgivî'nin el-ʿAvâmil'i ile İẓhârü'l-esrâr'ından sonra el-Kâfiye'nin okutulması bir gelenekti.*

	T. T. Ç.	“Can” demek.		
323	*canik*	A11a/2	جانك	
	T. T. Ç.	“Anadolu’da bulunan bir bölge”. Bu bölgede Suḫtevatlar’a mensup olan el-canikiyye tayfası, Es-suḫtevat (ise) on iki fırkadan oluşur.		
	A11a/5	**Faşlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü ba faslı**
324	*cebe*	A11a/5	جبه	
	T. T. Ç.	“Zırh”, savaşta korunmak için takılır. Ez-zerdgaş tayfalarından el-cebeciyye. Bu kelimenin kullanılışı savaş ve sefer aletleri ve diğerlerinde yayıldı.		
	A11a/7	**Faşlu’l-cim el-meksūret**		**Esreli cim faslı**
325	*cici*	A11a/8	جيجي	
	T. T. Ç.	Çocuklar için kullanılan bir kelime. “Cici” anlamında veya *cincinü.* Örnek: *Benim cicioğlum* ve bu *ne güzel cicidir hatta balım* ve Bazazuhiyye’lere *cici çelebi* denir. Şöyle diyorum, dâhi adamlara eyvahlar olsun, geriye böyle zürriyet bıraktıkları için. Zürriyetleri salih değil ve bu talihsizlerin elinde de mallarının akıbeti telef oluyor. Bizim zamanımızda üstün, dâhi olanın vilayetin emirlerinden birisinin unvanıydı.		
	A11a/14	**Faşlu’d-dāl**		**Dal faslı**
326	*cidā*	A11a/14	جدًا	
	T. T. Ç.	Esreli şekli “cida” demek.		
327	*cüdā*	A11a/14	جُدا	
	T. T. Ç.	Ötreli şekli, yalnız Farsçadır, Türkçede de pek çok yaygın oldu.		
	A11a/16	**Faşlu’r-re el-mühmele**		**Re faslı**
328	*cerb*	A11a/16	جرب	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Tartışma ve bilimce şiddetli, hasımlık gösteren insan”. Bu Farsçada “katı” anlamında. Farsçada “sivri ege”. Farsçadan örnek *cerb-sühan* büyük olasılık Farsçadan alıntı olabilir. İlminde ve amelinde sivri olan daha sonra yaygınlaşarak zikredildiği anlamda kullanılmış.		
329	*cura*	A11a/20	جورَه	
	T. T. Ç.	“Zayıf” demek.		
330	*curcunı*	A11a/20	جورجنى	

331	T. T. Ç. *oynamaḳ*	Bir dans çeşidi “kalça sallama” ve ettirgen çekimi *oynamaḳ*yardımcı fiiliyle yapılır.		
	A11a/21	**Faşlu’l-ġayın el-mü’ceme**		**Ġayın faslı**
332	*cıġıḷdı*	A11a/21	جغلدي	
	T. T. Ç.	Bu kelime “insanın ailesi, çocukları ve arkadaşları ile sohbet etmesi, kargaşa” anlamında. Örnek *eviñ içinde cıġıldı mıġıldı vardır* yani “evin içinde kargaşa var”.		
	A11b/1	**Faşlu’l-kāf**		**Kef faslı**
333	*ciger*	A11b/1	جكر	
	T. T. Ç.	“Ciğer”.		
334	*cikçigi*	A11b/2	جكجكي	
	T. T. Ç.	Çocuklara ve sevilenler “lutfedip muhabbet göstermek” anlamında kullanılır.		
	A11b/3	**Faşlu’l-lam**		**Lam faslı**
335	*cilasun*	A11b/3	جلاسن	
	T. T. Ç.	“Güçlü ve dolgun erkek”.		
336	*cilayır*	A11b/4	جلاير	
	T. T. Ç.	“Elbiseleri pırıldatan”.		
337	*cılız*	A11b/4	جلز	
	T. T. Ç.	“Hasta olan, cılız”.		
338	*cılġava*	A11b/5	جلغاوه	
	T. T. Ç.	“Giyilen bir kürk çeşidi, cılkavan”.		
339 340	*culḫa* *culfa*	A11b/5	جولخا	
	T. T. Ç.	“Çulha, dokuyucu”, *(f)* sesi ile *culfa*. Buradaki *(c)* sesi acem *(ç)* cimi olarak gelebilir.		
	A11b/7	**Faşlu’l-mim**		**Mim faslı**
341	*cum*	A11b/7	جوم	
	T. T. Ç.	(Sonraki kelimenin →cumb) benzeri.		
342	*cum(b)*	A11b/7	جومب	

	T. T. Ç.	Bir şey “itlaf” olduğunda kullanılır. Örnek: *cum* veya *cumb gitdi* yani “sanki yokmuş gibi gitti”, suya düşen ve batan bir şeyin sesi gibi, örneğin *ṭop*.		
343	*cimāre*	A11b/9	جماره	
	T. T. Ç.	“Yoksun, müflis”.		
344	*cimbistre*	A11b/10	جمبستره	
	T. T. Ç.	“Cımbız” demek.		
345	*cümbüldi*	A11b/10	جومبلدي	
	T. T. Ç.	Ailesi ve arkadaşlarıyla “mutlu ve neşeli” yaşamdan ibaret. Örnek: *ḳo bizi bu gün cümbüldi edelüm* yani “Bırak bizi saf olan bugün yaşayalım ve neşelenelim”.		
346	*cimri*	A11b/12	جمري	
	T. T. Ç.	“Cimri” demek.		
347	*cemlus*	A11b/13	جملوس	
	T. T. Ç.	“Gözleri zayıf olan, iyi görmeyen”.		
	A11b/14	**Faṣlu’n-nūn**		**Nun faslı**
348	*cunbaraḳ*	A11b/14	جونبرق	
	T. T. Ç.	Zencilerle alay etmek için kullanılan bir kelime.		
349	*cunda*	A11b/15	جوندا	
	T. T. Ç.	Deniz gemilerinde bir “alet, serenlerin uç kısmı”.		
350	*cendere*	A11b/15	جندره	
	T. T. Ç.	“Cendere, bilinen ipleri veya benzerini ören tezgah”.		
351	*cingene*	A11b/16	جنڭنه	
	T. T. Ç.	“Rum çingeneleri ve seyisleri”.		
	A11b/17	**Faṣlu’l-vāv**		**Vav faslı**
352	*civan*	A11b/17	جوان	
	T. T. Ç.	“Sakal ve bıyığı olmayan genç”.		
353	*cevşen*	A11b/17	جوشن	
	T. T. Ç.	Bilinen korunmak için savaşta giyilen “cebe”.		

354	*cebe*	Örnek: *cebe* ve *cevşen*.		
355	*cömerd*	A11b/18	جومرد	
	T. T. Ç.	“Kerim ve cömert olan”.		
356	*civa*	A11b/19	جوه	
	T. T. Ç.	“Civa” demek.		
357	*cüce*	A11b/19	جوجه	
358	T. T. Ç. *bilic*	İnsanoğlunun on çocuğundan biri. Farsçada *ketküt*, Türkçede zikredildiği gibi. Türkçede civcivedenmez çünkü “tavuğun ismi” *bilic*. Ayrıca bizim zamanımızda dünyevi büyük bir zafer kazandı, onun gibi olmak isterler. Bundan Allaha sığınırız.		
	A12a/1	**Faṣlu’l-yā**		**yā faslı**
359	*ciren*	A12a/1	جيران	
	T. T. Ç.	“Ceren ve geyik” isimlerindendir.		
360	*geyik*	A12a/1	كيك	
	T. T. Ç.	“Geyik”.		
361	*āhū*	A12a/2	اهو	
	T. T. Ç.	“Ahu”.		
362	*ṣıġın*	A12a/2	صغن	
	T. T. Ç.	“Sığın”.		
363	*ḳaraca*	A12a/2	قزجه	
	T. T. Ç.	“Karaca”.		
364	*çerd*	A12a/2	چرد	
	T. T. Ç.	“(muhtemelen) bir geyik cinsi”.		
365	*aḳlı*	A12a/2	اقلى	
	T. T. Ç.	“(Muhtemelen) bir geyik cinsi”.		
366	*geyik*	A12a/2	كيك	
	T. T. Ç.	“Geyik”.		

367	*yaġmurca*	A12a/3	يغمورجه	
	T. T. Ç.	"bir cins geyik, ala geyik, sığır".		
368	*teke*	A12a/3	تكه	
	T. T. Ç.	"Teke".		
	A12a/5	**Şumme neşre' fi bāb mā āḫiruhu cim arabiyye fil-esmā'**		**Sonu Arap cimi ile biten bab**
	T. T. Ç.	Fasl ile adlandırdığım ve ilk harfin tertibini göz önünde bulundurarak yalın durumda sonu ünsüz ile biten fiil tabanı ve isimlerde sonu sükun olan cim babı. Babın müfredatları hakkında bahsetmeden önce ek olan Arap cimi harfinin anlamlarını kitabın sonunda zikredeceğiz ve bu dilde edatlar ve ekler bazı durumlar dışında kelimenin sonuna eklenirler. Musellesat'te açıkladığım gibi bunlar kelime başında sıfatlarda gelirler. Ayrıca sözü geçen cim sesinin ek (zait) olduğunda ya sakin (ünsüz ile biten) veya harekeli (ünlüyle biten) olur. Sükûnla olan belirlemek içindir ve bunu pek çok örnekle Musellasat'te açıkladım, o örneklerden: *Ağaç, ṭıḳaç, ḳışaç.* Harekeli (ünlü ile biten) olan ise üstünlü veya esreli olur. Üstünlü olan fiil tabanının sonuna eklenirse beraberinde nun sesi eklenir, *(-XncA)* anlamına gelir. Örnek: *Gelince, vurunca, eleyince, oḳuyunca, eskiyince otur* yani "gelince, vurunca, eleyince, okuyunca, eskiyince otur". Ve bu misallerle örneklendirdim, *(n)* sesinden önceki ses ötreli(yuvarlak ünlülü) değil esreli(*I* ile) yapılır; ancak(kelimenin) ilk sesi yuvarlak ünlülü ise yuvarlak ünlülü getirilir. Son sesi üstünlü(geniş ünlülü), ötreli(yuvarlak ünlülü) veya esreli (dar ünlülü) olan (kelimelerde) ye sesi eklenir. Çünkü bu örneklerde fiilin sonu ünlülüdür: *oḳu-, eski-,* bunlar fiillerdedir. İsimlerde ise sıfat-ı müşebbehe ve renklerin sonuna eklenirse kıyasî, tek düzen küçültme eki olarak gelir. Örneğin *uzunca, kışaca, güzelce, çirkince* ve *ḳaraca, ḳızılca, ṣarıca, yeşilce*. Tüm sıfat-ı müşebbeheler ve renklerde böyledir, Musellesat'ta ele alındığı gibi. Dillerde veya lisanlarda camid cins ve özel isimlerin sonuna eklenirse dillerde ve lisanlarda giriş be'si(ile) anlamında olur. Örneğin *Arapca, Türkce, Farsca, Hindce ve ne dilce Arap dilince, Süryanice* yani Arapça vs. hangi dilce Arap dilince ve Süryanice. Özel isimlerin sonuna getirilse miktar anlamı verir. Örnek: *Dünyaca sevindim, bir güni bir yılcadur, ahirānun bir güni biñ yılcadur* yani "dünyaca sevindim, her gün bir seneye ve ahiretin bir günü bin sene kadardır". Daha sonra eğer bazı altı yönün birisinden sonra gelirse; eklendiği yöne aynı anlamı katar. Sonu sükun (ünsüz) olan arasına cezimli *(n)* eklenir. Sonu harekeli (ünlülü) ise *(n)* eklenmez. Yakınlık ve bağlılık anlamına gelir. Örneğin *önünce, ardınca, yanınca* ve		

		bilece gitdim yani “uzak olmaksızın onunla bitişik olarak önünce, ardınca ve yanında gittim”. Ve esreli ise mastar şeklin sonu türevlerde ism-i fail anlamı vererek kıyasî tek düzen olur. Örnek: *gelici, gidici, vurucı* ve *oḳuycı, eleyci, eskici.* İlk hecesine göre sonu sükun(ünsüz) ile bitene üçer örnek ve sonu harekeli (ünlü) olan, ötreli üstünlü esreli olarak da üçer örnek verdim. Daha önce üstünlü cim’de bahsettiğim gibi hareketin meddini *(y)* sesine çevirdim. Meslekler ve sanatkârlardan sonra camid isimlerde *(+cI)* anlamına gelen, yani o işin sahibi anlamında. Örneğin *ekmekçi, ḳahveci, südci* yani “ekmekçi, kahveci, sütçü” yani “ekmek yapan, kahve yapan, süt sahibi” ve tüm mesleklerde böyledir. Sanatkârlarda ise mensubiyet gibi camid isimlerin sonunda olur fa’’āl ve fa’il veznindedir. *Demürci, ḳuyumcı, baḳırcı, yazıcı* yani “demirci, kuyumcu, bakırcı ve yazar” müfredatlar böyledir.		
	A13a/5	**Bāb mā āḫiruhu cim arabiyye sākine**		**sonu sükûn olan cim babı**
	T. T. Ç.	Faslı ile adlandırdığım ve ilk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurarak yalın durumda sonu ünsüz ile biten(ünsüz) sonu sükûn olan cim babı.		
	A13a/7	**Faşlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
369	*arġaç*	A13a/8	ارغج	
	T. T. Ç.	“Et parçası; dokumacılıkta enine atılan iplik, atkı”		
370	*erkeç*	A13a/8	اركج	
	T. T. Ç.	“Erkek keçi”.		
371	*aġaç*	A13a/9	اغج	
	T. T. Ç.	“Ağaç”.		
372	*altanḳaç*	A13a/9	التنقج	
	T. T. Ç.	“Muhayyile, oyalanma oyuncağı”.		
373	*anaç*	A13a/9	انج	
	T. T. Ç.	(n) sesi üstünlü okunur. “Asil ve anne” demek.		
374	*avuç*	A13a/10	اوج	
	T. T. Ç.	“Bir avuç. El avucu”.		
375	*aç*	A13a/10	أج	
	T. T. Ç.	“Aç olan kimse”.		
	A13a/11	El-meksūret		esreli

376	*ilenc*	A13a/11	ايلنج	
	T. T. Ç.	“Ayıp bir şekilde eğlenmek”.		
377	*ilen-*	(c) sesi silindiğinde *ilen-*, *ilenmek* fiilinin emir kipi, “kötü ve ayıplarla eğlenmek”.		
378	*imece*	A13a/12	امج	
	T. T. Ç.	“Yardım, kasabadaki ekin eken çiftçilerle tahıllarını onlarla beraber toplayıp kaldırıp onlara yardım etmesi” gibi.		
	A13a/13	El-mażmūmet		Ötreli
379	*ödünc*	A13a/14	ادنج	
	T. T. Ç.	“Ödünç, ödünç almak ve ödünç vermek”.		
380	*ödünç ver-*	Ettirgen şekli *vermek* yardımcı fiiliyle, “ödünç vermek, ödünç almak”ta da		
381	*almaḳ*	*almaḳ*yardımcı fiiliyle çekimlenir.		
382	*örgüç*	A13a/15	ازكوج [اركوج]	
	T. T. Ç.	“Deve hörgücü”. Not: (r) harfinin üzerinde nokta var, yanlış yazılmış.		
383	*oruc*	A13a/16	اروج	
	T. T. Ç.	“Oruç” (kelimesi), *dutmaḳ* yardımcı fiiliyle çekimlenir.		
384	*ögüc*	A13a/16	اوكوج	
	T. T. Ç.	“Sürünün önünde giden koç”.		
385	*omac*	A13a/17	اومج	
	T. T. Ç.	“Oğmaç”.		
386	*üstübec*	A13a/17	استباج	
	T. T. Ç.	“Üstübeç”.		
387	*öc*	A13a/18	اوج	
	T. T. Ç.	“İntikam ve öç”. Örnek: *Öcüm aldım* “Öcümü ve intikamımı aldım. ” anlamında.		
388	*uc*	A13a/19	اوج	
	T. T. Ç.	“Uç”. Örnek: *Ucda otur* “Bir tarafta otur. ” demek.		
389	*uc*	A13a/20	اوج	

	T. T. Ç.	“İllet (edatı), için” anlamında. *Zeydiñ ucından gelmedüm* yani “Zeyd yüzünden gelmedim. ” denir.		
	A13a/21	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
390	*bazlambac*	A13a/21	بزلمبج	
	T. T. Ç.	Arap “çorba”sına benzer.		
391	*bābunec*	A13a/22	بابونج	
	T. T. Ç.	Bilinen “beyaz nur, papatya çiçeği”.		
392	*paḳraç*	A13a/22	پقرج	
	T. T. Ç.	“Kova”.		
393	*bac*	A13a/23	باج	
	T. T. Ç.	“Vergi”.		
	A13a/23	El-meksūret		Esreli
394	*birinc*	A13a/23	برنج	
	T. T. Ç.	“Pirinç”.		
395	*birinc*	A13b/1	برنج	
	T. T. Ç.	Bakırdan “pirinç metal”.		
396	*bilic*	A13b/1	بلیج	
	T. T. Ç.	“Piliç, tavuk yavrularından civciv”.		
	A13b/2	El-mażmūmet		Ötreli
397	*boduc*	A13b/2	بودج	
	T. T. Ç.	“İçinde su olan (ağaç) testi, su içilir”.		
398	*borc*	A13b/3	بورج	
	T. T. Ç.	İnsana dünyevi veya uhrevi “borç”.		
399	*bulamac*	A13b/3	بولمج	
	T. T. Ç.	“Helva” gibi pişirilen yiyecek.		
400	*buluc/puluc*	A13b/4	بولوج	
	T. T. Ç.	“Puluç, cinsel gücü omayan, iktidarsız erkek”.		

	A13b/4	**Faşlu't-tāü'l-meftūḥa ḫalen**		**Üstünlü te faslı boş(örnek yok)**
	A13b/6	**El-meksūret ḫalen**		**Esreli boş(örnek yok)**
	A13b/7	El-mażmūmet		Ötreli
401	*turunc*	A13b/7	ترنج	
	T. T. Ç.	"Turunç".		
402	*tuc*	A13b/7	توج	
	T. T. Ç.	"Sarı bakır, tunç". Havan bakırı gibi. ve daha ziyade *sekr ata tuç* ta'bîr ederler.		
	A13b/8	**Faşlu'l-cim el-meksūret**		**Üstünlü cim faslı**
403	*çekic*	A13b/8	چاكج	
	T. T. Ç.	"Çekiç".		
404	*çac*	A13b/8	چج	
	T. T. Ç.	Buğday ve diğerleri için "taş teknesi, balsız petek".		
	A13b/9	El-mażmūmet		Ötreli
405	*çoġac*	A13b/9	چوغج	
	T. T. Ç.	"Güneşin nuru".		
	A13b/10	**Faşlu'd-dāl meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
406	*ḍalḳıc*	A13b/10	دالقج	
407	T. T. Ç. *dalmaḳ*	Sıfat-ı müşebbehe. "Dalgıç" anlamında. *ḍalmaḳ*'tan "dalmak" anlamında		
408	*devlengec*	A13b/11	دولنكج	
409	T. T. Ç. *çaylaḳ*	"Çaylak". *Çaylak*kelimesinin eş anlamlısı.		
	A13b/12	El-meksūret		Esreli
410	*dinc*	A13b/12	دينج	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. "Dinç, yaşlılıkta ve zayıflıkta hastalık karşısında dinç olan kişi"ye denir. *Dinc kişidir* denir.		
	A13b/14	El-mażmūmet		Ötreli

411	*dögec*	A13b/14	دكج	
412	T. T. Ç. *dögmek*	“Müzik aletlerinden çalgı”. *Dögmek* “çalmak ve vurmak” anlamında.		
413	*domalıc*	A13b/15	دومالیج	
	T. T. Ç.	“Gözü patlak”. Gözi dumalmış“gözü patladı ve fırladı”.		
	A13b/16	Faṣlu’s-sinü’l-mühmele’l-meftūḥa		Üstünlü sin faslı
414	*sevinc*	A13b/17	سونج	
	T. T. Ç.	“Sevinç”. Düşmana yüklem olarak kullanılırsa, “düşmanın acısına sevinmek”. Örnek: *Düşman sevinci* “düşman sevinci” anlamında.		
	A13b/18	El-mażmūmet		Ötreli
415	*sögec*	A13b/19	سوكج	
416	T. T. Ç. *Sögmek*	Sıfat-ı müşebbehe. “Çok söven kişi”. *Sögmek*’ten “sövmek” anlamında.		
	A13b/20	Faṣlu’ş-şinü’l-mü’ceme’l-meftūḥa		Üstünlü şin faslı
417	*şahnezec*	A13b/20	شاهنزج	
	T. T. Ç.	“Şehnezac”.		
	A13b/21	**Faṣlu’ṣ-ṣadü’l-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
418	*ṣarḳuc*	A13b/21	صارقوج	
	T. T. Ç.	Emirlerin ve vezirlerin sarıklarına mücevherlerle sarılan bir tüy“sarık”.		
419	*ṣac*	A13b/22	صَاج	
	T. T. Ç.	Bilinen “sac”, demirden, üstünde ekmek ve et pişirilir.		
420	*ṣanc-*	A14a/1	صَانج	
	T. T. Ç.	*Ṣancmaḳ* kelimesinden“sancı”. Süngü gibi aletlerle “karnı bıçaklamak ve saplamak”.		
	A14a/2	El-meksūret		Esreli
421	*ṣığırtmaḫ*	A14a/2	صغرتماخ	
	T. T. Ç.	“Sığırtmaç” ve mutlak çobana çoban denir.		
	A14a/3	El-mażmūmet		Ötreli

422	*ṣoḳuc*	A14a/3	صوقج	
423	T. T. Ç. *ṣokmaḳ*	“Sıkma aleti”. *ṣokmaḳ* kelimesinden“basmak” anlamında.		
	A14a/4	**Faṣlu’ṭ-ṭau’l-meksūret**		**Üstünlü ṭı faslı**
424	*ṭıḳac*	A14a/4	طيقج	
	T. T. Ç.	İbrik gibi eşyaların “kapak”ı.		
	A14a/4	El-mażmūmet		Ötreli
425	*ṭopac*	A14a/5	طوپج	
	T. T. Ç.	Salatalık, hıta ve acur gibi “yumru” olan.		
426	*ṭuṭmac*	A14a/5	طوطمج	
	T. T. Ç.	“Tutmaç” yemeği demek.		
427	*ṭuc*	A14a/6	طوج	
	T. T. Ç.	“Sarı bakır”, (tuç) havan bakırı gibi adı geçti. Not : (hem t hem de ṭ sesleriyle yazılmaktadır.		
	A14a/7	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
428	*ḳazanc*	A14a/7	قزنج	
	T. T. Ç.	“Kazanç”. (Fiil) çekimi (ç) sesinin düşmesiyle*ḳazan*- olur.		
429	*ḳac-*	A14a/Kn.	قاج	
430	T. T. Ç. *ḳac*	“Kaç-”, *ḳaçmaḳ* fiilinin emir kipi. Ayrıca *ḳaç*“miktar sorusu”.		
431	*ḳaḳac*	A14a/8	ققج	
	T. T. Ç.	Çocuklara söylenen kelime “kıh” anlamında.		
432	*ḳaḳac*	A14a/8	ققج	
433	T. T. Ç. *ḳaḳmaḳ*	“Çalgı aleti”, <*ḳaḳmaḳ*“vurmak ve çalmak” anlamında.		
	A14a/9	El-meksūret		Esreli
434	*ḳırbac*	A14a/9	قرباج	

	T. T. Ç.	Bilinen kelime “kırbaç”.		
435	*ḳıç*	A14a/Kn.	قج	
	T. T. Ç.	“Kıç, arka taraf”.		
436	*ḳıçın*	A14a/Kn.	قجين	
	T. T. Ç.	“Geri (geri), arka (arka)”		
437	*ḳırlanḳıc*	A14a/10	قرلنقج	
	T. T. Ç.	“Serçelerden kırlangıç”.		
438	*ḳızḳanc*	A14a/10	قزقنج	
439	T. T. Ç. *ḳızın-*	Sıfat-ı müşebbehe. Kişilerden “kıskanç” olan. *ḳızḳanmaḳ*’tan yani “kıskanç”, iki kumadan (birinin) diğerini kıskanması gibi. Çekimi (ḳ) sesini üstünlü koyup (ç) sesini düşürmesiyle (kızın-) olur.		
440	*ḳılıc*	A14a/12	قليج	
	T. T. Ç.	“Kılıç”.		
441	*ḳışac*	A14a/12	قيصج	
	T. T. Ç.	“Kıskaç”.		
	A14a/13	El-mażmūmet		Ötreli
442	*ḳulac*	A14a/13	قولاج	
	T. T. Ç.	“Kulaç”.		
443	*ḳorḳunc*	A14a/13	قورقنج	
444	T. T. Ç. *ḳorḳmaḳ*	Sıfat-ı müşebbehe. “Korkak” anlamında. Ḳorḳmaḳ’tan “korkmak” anlamında. Korkunçşeylerden korkmak.		
445	*ḳuc-*	A14a/15	قوج	
446	T. T. Ç. *ḳucaḳ*	*Ḳuçmaḳ* fiilinin emir kipi, “kucaklamak ve sarmak” anlamında *ḳucaḳ*.		
	A14a/16	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
447	*kerbic*	A14a/16	كَربج	
	T. T. Ç.	Topraktan “kerpiç” anlamında.		

448	*kertic*	A14a/17	كرتج	
	T. T. Ç.	“Hırçın”.		
449	*genc*	A14a/17	كِنج	
	T. T. Ç.	“Hazine”.		
450	*genc*	A14a/17	كِنج	
	T. T. Ç.	“Taze gibi, yumuşak”.		
451	*geyc*	A14a/17	كِيج	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Yavaş, yavaşlık” anlamında.		
	A14a/18	El-meksūret		esreli
452	*kirec*	A14a/18	كرج	
	T. T. Ç.	“Kireçten toprak, (kerpiç)”.		
	A14a/19	El-mażmūmet		Ötreli
453	*güllac*	A14a/19	كُولاج	
	T. T. Ç.	“Nişasta ve yumurta akından olan yufka, baklava yapılır; kimisi de yufkasına şeker ve badem serper. ”		
454	*gülünc*	A14a/20	كُولُنج	
	T. T. Ç.	“Gülünç”. (ç) sesinin sükun okunur.		
455	*gülenc*	A14a/21	كُولانج	
	T. T. Ç.	“Gülünç” üstünlü olarak.		
456	*gümec*	A14a/21	كومج	
	T. T. Ç.	“Arı balının gümeci, gümec balı, oğul balı”.		
457	*güc*	A14a/22	كوج	
	T. T. Ç.	“Güç”.		
	A14a/22	**Faşlu’l-hā**		**Üstünlü he faslı**
458	*havuc*	A14a/22	هاوج	
	T. T. Ç.	“Havuç”, yenir.		
	A14a/23	**Faşlu’l-yāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**

459	*yañıltmac*	A14a/23	يكلتماج	
	T. T. Ç.	Yanlıştan “yanlışlık”.		
460	*yamac*	A14b/1	يمج	
461 462	T. T. Ç. *yama* *yam-*	“Yamaç, dağ yamacı; yama gibi”. (c) sesini düşürerek *yama*, *yammaḳ* fiilinin emir kipi, “yamayı yamalamak” anlamında.		
463	*yengec*	A14b/2	ينكج	
	T. T. Ç.	“Yengeç”.		
	A14b/2	El-meksūret		Esreli
464	*yırtmac*	A14b/2	يرتماج	
465	T. T. Ç. *yırṭ-*	“Yırtmaç”. (m) ve (c) seslerini düşürerek *yırt-*.		
466	*yırṭ-*	A14b/3	يرتّ	
	T. T. Ç.	*Yırtmaḳ* fiilinin emir kipi, “yırtmak” anlamında.		
	A14b/4	**Ve mā āḫiruhū cim arabiyye**		**Sonu Arap cimi ile biten**
	T. T. Ç.	Yalın durumda, ilk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurarak sonu harekeli olan Arap cimi faslı olarak adlandırdım.		
	A14b/6	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
467	*ebem gümeci*	A14b/6	ابم كومجي	
	T. T. Ç.	Bilinen “ebem gümeci” (kışın yenilen bir çeşit bitki).		
468	*aṭmaca*	A14b/7	اطمجه	
	T. T. Ç.	“Atmaca, saḳā adında kuş çeşitlerinden”.		
469	*alaca*	A14b/7	الاجه	
	T. T. Ç.	“Aba (hırka)”. “Parmaklı fare sırtı rengi gibi şam parmaklı abalar gibi tüm değişik renklere alaca denir”.		
470	*acı*	A14b/9	اَجِي	

	T. T. Ç.	Tatlardan “acı” olanı.		
471	*acı-*	A14b/10	اجي	
	T. T. Ç.	*Acımaḳ* fiilinin emir kipi, “yaranın yanması; istenmeyen zaruri musibetten veya sevdiğini kaybeden insanın başına gelen olaylara şefkat göstermek, hasret çekmek, musibetlere kalbin daralması. ”		
	A14b/12	El-meksūret		Esreli
472	*asraġı gice*	A14b/13	ايسر غي كيجه	
	T. T. Ç.	“Dün gece”.		
473	*işkence*	A14b/13	ايشكنجه	
	T. T. Ç.	“Ceza ve işkence çektirme”.		
474	*etmek*	Çekimi *etmek*yardımcı fiil maddesiyle olur.		
475	*eylemek*	Ettirgen çekimi *eylemek*,		
476	*olmaḳ*	geçişsizi ise *olmaḳ*yardımcı fiil maddesiyle oluşur.		
477	*iglence*	A14b/15	ايكلنجه	
	T. T. Ç.	“Eğlence”, eğlenmek ile ilgili her şey.		
478	*ılıca*	A14b/16	ايلجه	
	T. T. Ç.	“ Ilık su”.		
479	*ince*	A14b/16	اينجه	
	T. T. Ç.	“İnce” yufka.		
480	*ḳalın*	*ḳalın*“kalın” kelimesinin karşıtı.		
481	*incü*	A14b/17	اينجو	
	T. T. Ç.	“İnci” ve benzeri.		
482	*inci*	A14b/17	اينجي	
	T. T. Ç.	“İnci”.		
	A14b/17	El-mażmūmet		Ötreli
483	*ögrence*	A14b/17	اڭرنجه	
	T. T. Ç.	“İnsan gibi öğrenenin öğrendiği her şey, öğrenme”.		

484	*uca*	A14b/18	اوجا	
	T. T. Ç.	"İnsanın kuyruk sokumu, kalça kemiklerinin birleştiği yer, oturulacak yerin iki tarafı".		
	A14b/19	**Faşlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü ba faslı**
485	*pance*	A14b/20	پانجَهْ	
	T. T. Ç.	"Pençe, beş parmaklı el". Örnek: *Pançe tutuşalım*"el ele tutuşmak".		
486	*baca*	A14b/21	باجه	
	T. T. Ç.	"Evin tavanının bacası" ve benzeri.		
487	*bacı*	A14b/21	باجي	
	T. T. Ç.	"Bacı, kadınlardan vaaz veren insan"a denir.		
488	*parca*	A14b/ Kn.	پارجه	
	T. T. Ç.	"(Her şey için)parça".		
489 490	*peçe* *şe'riyye*	A14b/ Kn.	پچَهَ	
	T. T. Ç.	Kadınların taktığı"peçe, burka", *şe'riyye* de derler.		
	A14b/22	El-meksūret		Esreli
491	*bilmece*	A14b/22	بيلمجه	
	T. T. Ç.	"Bilmece" demek. Örnek: *Bilmece*"bilmece, masal (sad ile)". Arap atasözünden alınmış olmalı.		
	A15a/1	El-mażmūmet		Ötreli
492	*boḳca*	A15a/2	بقجه	
493	*T.T.Ç.* *boḳçalı*	Bilinen "demet ve bohça, eşya içine koyularak bağlanan bohça". Bohçanın sahibine ise *boḳçalı* denir. Bizim zamanımızda bir emirin lakabıdır: Bokçalı Mustafa Beg. Mevlana Sultan Osman zamanında Mustafa Paşa tarafından divanda öldürüldü. Ebi Gaza, ölümüne Türkçe olarak tarih yazdı ve bu tarihi sultana duacı olan bu kitabın müelifi Arapçaya manen ve lafzen çevirmiş olup baş sağlığı diler.		
494	*bögrülce*	A15a/7	بوكرلجه	
	T. T. Ç.	"Börülce".		

495	*bunca*	A15a/8	بونجه	
	T. T. Ç.	“Bu kadar”.		
	A15a/8	**Faṣlu’l-cim el-meksūret**		**Esreli cim faslı**
496	*cici*	A15a/8	جيجي	
	T. T. Ç.	“Cici” kelimesi demek. Bahsi geçmişti.		
	A15a/9	El-mażmūmet		Ötreli
497	*cüce*	A15a/9	جوجه	
	T. T. Ç.	“Cüce, insanın kısa olanı, on çocuktan biri”. Farsça ketküt (civciv) anlamında bahsi geçti.		
	A15a/11	**Faṣlu’d-dāl el-mażmūmet**		**Ötreli dal faslı**
498	*dün gice*	A15a/11	دون كيجه	
	T. T. Ç.	“Dün gece” anlamında.		
	A15a/12	**Faṣlu’z-zāy el-meftūḥā**		**Üstünlü ze faslı**
499	*zance*	A15a/12	زانجه	
	T. T. Ç.	“Denk” anlamında. İçeriği, savaşlarda bazen biz yener veya yeniliriz yani bazen onlar yener.		
	A15a/14	**Faṣlu’s-sin el-mühmele el-mażmūmet**		**Ötreli sin faslı**
500	*süci*	A15a/14	سوجى	
	T. T. Ç.	“Şarap”.		
	A15a/15	**Faṣlu’ṣ-ṣad el-mühmele el-meftūḥā**		**Üstünlü sad faslı**
501	*ṣancı*	A15a/15	صانجي	
	T. T. Ç.	“Karın sancısı, (Gözde veya yarada olsa bile) vücuda batan keskin sancı”.		
	A15a/16	El-mażmūmet		Ötreli
502	*ṭunca*	A15a/17	طونجه	
	T. T. Ç.	Nil gibi, büyük olan “nehir”, Rumeli memleketin en büyüğüdür. Etrafında pek çok şehirler ve köyler var.		
	A15a/18	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü ḳaf faslı**
503	*ḳapluca*	A15a/19	قبلوجه	

	T. T. Ç.	Bursa ilindeki bir hamam. Onun kadar soğuk su eklenmezse vücut dayanamayacak kadar suyu hayli kaynardır. Ayrıca içinde yumurta kaynatırlar. bu hamamın ortasında derin fıskıye bulunmaktadır. İçinde Bursa çocukları yüzmeyi öğrenirler. Mısır'daki havuzlar gibi.		
504	*ḳaraca*	A15a/22	قره جه	
	T. T. Ç.	"Geyik" türlerindendir, karaca geyik. Bahsi geçti.		
505	*ḳarınca*	A15a/23	قرنجة	
	T. T. Ç.	"Karınca".		
506	*ḳaraca*	A15b/Kn.	قَرَجَه	
507	T. T. Ç. *ḳaraca*	"Karaca". Renklerden kara renginin küçültmesi "ḳaracıḳ". Ayrıca*ḳaraca*"vahşi inek veya geyiklerin bir türü".		
508	*ḳalice*	A15b/1	قاليجه	
	T. T. Ç.	"Rum halısı".		
509	*ḳanca*	A15b/1	قانجه	
	T. T. Ç.	Galata ve İstanbul arasından geçenlerin kullandıklarıkaraya bağladıkları, mızrak başınatakılan demirden "kanca".		
	A15b/3	El-meksūret		esreli
510	*ḳızılca*	A15b/3	قزلجه	
	T. T. Ç.	Kadınlar için "kırmızı ruj" ve kırmızının eşitlik durumu"kızılca".		
	A15b/1	El-mażmūmet		Ötreli
511	*ḳoca*	A15b/4	قوجه	
	T. T. Ç.	ḳarı kelimesinin zıttı, "koca" anlamında. Eş-şeyh Senā: "kocanın karısı, eş".		
512	*ḳoç*	A15b/ Kn.	قُوْچ	
	T. T. Ç.	"Koç".		
513	*ḳuç-*	A15b/ Kn.	قُوْچ	
	T. T. Ç.	*Ḳucaḳlamaḳ* fiilinin emir kipi.		
514	*ḳucdım*	A15b/ Kn.	قُوْجدِمْ	
	T. T. Ç.	"Onu kuçakladı".		

515	*görce*	A15b/ Kn.	كورْجَه	
	T. T. Ç.	Arnavutluk'da bir memleket adı.		
516	*görümce*	A15b/ Kn.	كُورُمْجَهَ	
	T. T. Ç.	"Kocanın(eşin) kızkardeşi".		
	A15b/6	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
517	*gece*	A15b/6	كِيْجَهْ	
	T. T. Ç.	"Gece".		
	A15b/6	El-meksūret		Esreli
518	*gici-*	A15b/6	كِيجي	
519	T. T. Ç. *gicek*	*Giçmek* fiilinin emir kipi, "hastalığın kaynaması, kaşınmak gibi" ve "kaşıntı" ise *gicek*. Sonu kef olan fasılda bahsi geçecek.		
	A15b/8	El-mażmūmet		Ötreli
520	*körce*	A15b/1	كورجه	
	T. T. Ç.	"Körce" fincanlar ve camlardan. *Kör*kelimesinin eşitlik durumu "kör gibi" demek.		
	A15b/9	**Faşlu'n-nūn el-meksūret**		**Esreli nun faslı**
521	*nice*	A15b/10	نيجه	
	T. T. Ç.	"Vaziyet sorusu, nice". Örnek: *Nicesin*? Cevabı da *saġ ol* veya *daha iyi*.		
	A15b/11	**Faşlu'l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
522	*yan kesici*	A15b/12	يَان كسيجي	
	T. T. Ç.	"Cep gibi her şeyin yan tarafını keserek para çalan kimse".		
523	*yaġmurca*	A15b/13	يغمورجَه	
	T. T. Ç.	"Geyik" türlerinden. Örnek: *Yaġmurca geyik*.		
	A15b/14	El-mażmūmet		Ötreli
524	*yonca*	A15b/14	يونجا	
	T. T. Ç.	Hayvanlar için "ot, yonca ve saman" gibi.		
525	*yüce*	A15b/14	يوجه	
	T. T. Ç.	"Yer veya rütbe yüceliği".		

	A15b/15	**Ve mā aḫiruhu cim ‘Acemiyye**		**Sonu Acem cimi ile biten**
	T. T. Ç.	Yalın durumda, ilk harfin tertibini göz önünde bulundurarak sonu ünsüz ile biten sakin cim faslı olarak adlandırdım ve Nitekim uyarıp bahsettiğim gibi merhum Muhyi Efendi Türkçede sonu Acem cimi ile biten kelime yoktur demişti.		
	A15b/19	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
526	*aç-*	A15b/19	اچ	
	T. T. Ç.	Açmaḳfiilinin emir kipi, “açmak” anlamında.		
527	*aç*	A15b/Kn.	أچ	
	T. T. Ç.	“Aç olan” anlamında.		
	A15b/20	El-meksūret		esreli
528	*iç-*	A15b/20	ايچ	
529	T. T. Ç. *dış*	İçmek fiilinin emir kipi. *Dış* kelimesinin karşıtı olan “iç”.		
	A15b/21	El-mażmūmet		Ötreli
530	*ölç-*	A15b/21	اولچ	
531	T. T. Ç. *ölcek*	*Ölçmek* fiilinin emir kipi, “ölçmek” anlamında. Türevinden *ölçek* yani “ölçek”. Kol veya arşın ile ölçmek anlamında, yüzey ölçmesinde de kullanılır.		
532	*üç*	A15b/23	اوچ	
	T. T. Ç.	İnce okunur. Sayılardan “üç” anlamında.		
533	*uca*	A16a/ Kn.	أوجَهَ	
	T. T. Ç.	“Kalça”. Farsça asıllı *ser-i sürūn*.		
534	*öc*	A16a/ Kn.	أوْج	
	T. T. Ç.	“Öc”ümü aldım denir. Veya kan öcü.		
535	*uc*	A16a/ Kn.	أوْج	
	T. T. Ç.	Örnek: *Ucu bucaġı yoḳ* yani “Ucu bucağı yok”. *İpliği ucundan ṭut*yani “ipin ucundan tut” anlamında.		

536	*uç-*	A16a/1	اوچ	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Uçmaḳ* fiilinin emir kipi, “uçmak” anlamında.		
	A16a/2	**Faṣlu’l-bā el-meksūret**		**Esreli ba faslı**
537	*bıç-/ biç-*	A16a/2	بيچ	
	T. T. Ç.	*Biçmek* fiilinin emir kipi, “tahtaları biçmek” gibi.		
538	*bıçḳu*	Türevlerinde *bıçḳu*“büyük bıçkı”.		
539	*destere*	“El bıçkısı” ise*destere*.		
		“Biçmek” anlamında “giysileri dikmek”. Örnek: *ḳaftan biçdi*“kaftan biçti” anlamında. Ve “celladın hırsızı ikiye bölmesi” anlamında. Örnek: *İkibiçdi*yani “ortasından ikiye böldü”.		
	A16a/6	**Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
540	*seç-*	A16a/7	سچ	
	T. T. Ç.	*Seçmek* fiilinin emir kipi, “seçip ayırmak” anlamında.		
	A16a/8	El-maẓmūmet		Ötreli
541	*sürç-*	A16a/8	سورچ	
	T. T. Ç.	*Sürçmek*fiilinin emir kipi, “dil sürçmesi, yanılma, ayak kayması, kasıtsız suç işlemek” anlamlarına gelir.		
	A16a/10	**Faṣlu’ṣ-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
542	*ṣaç*	A16a/10	صاچ	
	T. T. Ç.	“İnsanın saçı”.		
543	*ṣaç-*	A16a/11	صچ	
	T. T. Ç.	*Ṣaçmaḳ* fiilinin emir kipi, “saçmak” anlamında.		
544	*ṣaçu*	Türevi: *ṣaçu*“düğünlerde ve benzerlerinde takı takmak”.		
	A16a/12	El-meksūret		Esreli
545	*ṣıç-*	A16a/12	صِچ	
	T. T. Ç.	*Ṣıçmaḳ* fiilinin emir kipi, “sıçmak” demek.		
	A16a/13	El-maẓmūmet		Ötreli
546	*ṣuç*	A16a/13	صوچ	

	T. T. Ç.	“Sitem etmeyi gerektiren suç”.		
	A16a/14	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
547	*ḳaç*	A16a/14	قچ	
548 549	T. T. Ç. *niçe* *ne deñlü*	“Kaç”. Sayının miktarını bilmek için kullanılır. Fāyide: ḳaç sayıyı sormak (için kullanılır). Örnek: *ḳaç akça, ḳaç adam* yani “kaç para?, kaç adam?”. *Niçe*: Değer/fiyat miktarı sorusu. Örnek: *Niçeyedürbu*? yani “bu ne kadar?”. *Ne deñlü*: Kesin olarak miktar sayı, vezin, ölçek, alan hakkında soru edatı. *Ne* ve *deñlü* sorusu mübhem olan sayı veya miktarı açıklama sorusudur. Mübhem olanın açıklaması cevapla bilinir. Örnek: *Nedeñlü aḳçe, ne deñlü kişi, ne deñlü bal, ne deñlü yėr* sırasıyla cevabları: “On aḳça”, “Yigirmi kişi”, “Bir kantar bal”, “İki mut buġday”, “Yüz dönüm yėr”.		
550	*ḳaç-*	A16a/15	قچ	
	T. T. Ç.	*Ḳaçmaḳ* fiilinin emir kipi, “kaçmak” anlamında.		
	A16a/15	فايدة		**yarar**
	A16b/1	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
551	*geç-*	A16b/1	كچ	
	T. T. Ç.	*Geçmek* fiilinin emir kipi, “geçmek” anlamında. Yollardan geçmek, zamanın geçmesi, olayların geçmesi, terk etmek, affetmek, yerin dibine geçmek. Sözün geçmesi. İnsanlar arasında iş birliği, kötü insanların, hakimlerin önünde kötülüklerini göstermek. Sözün bitişi (kelamın bittiği yer), maddi ve manevinüfuz. *Geçmek* kelimesinin tüm anlamlarından yararlanan her şey. Örnek: *Filan çarçiden keçdi* yani “çarşıdan geçti”. *Bu işden geç* yani “bu işten vazgeç, terk et. ” anlamında. *Ṣuçından geçdim* yani “onun suçunu af ve beraat edip vazgeçtim, yaptığı suçu affettim”. *Borcından keçdim* yani “borcundan geçtim affettim, bıraktım”. *Köy yėre geçdi* yani “köyü yerin dibine geçirdi”. *Filan hâkime geçdiler*yani “eşit olarak işbirliği yaptılar”. *Mıḫ aġaca geçdi* yani “çivi tahtaya girdi”. *Sözi geçdi*“sözü bitti” anlamında.		
552	*kerpiç*	A16b/ kn,	كَرْپِچْ	
	T. T. Ç.	“Tuğla, kerpiç”.		
	A16b/12	El-mażmūmet		Ötreli
553	*göç-*	A16b/12	گچ	
	T. T. Ç.	*Göçmek* fiilininyalın durumu“göçmek” anlamında. Mastar ismi. İnce okunur.		
554	*güç*	A16b/12	گچ	
	T. T. Ç.	“Zor ve zorluk”a denir. Arap cimi faslında bahsi geçmişti.		

555	*güleç*	A16b/ kn,	گُولَچْ	
	T. T. Ç.	“Güler yüzlü”.		
556	*külçe*	A16b/ kn,	كُلْچَهْ	
	T. T. Ç.	“Gümüş ve bakırdan ve benzeri madenlerin eritilmişi”.		
	A16b/15	**Faşlu’l-ha el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
557	*heç*	A16b/15	هِيچ	
	T. T. Ç.	“Hiç” ve “yok” anlamında. Belgesiz zamiri, mübhem olanı açıklamak. Cevap olarak “yok” anlamında. Örnek: *Bir nesne var mı*? Cevabı “yoḳ”. Yokkelimesini pekiştirir: *Hėçyoḳ. Kimse var mı*?nın cevabı*hiç kimse yoḳ*.		
558	*kireç*	A16b/ kn,	كِرَجْ	
	T. T. Ç.	“Kireç”.		
	A16b/18	**Ve mā āḫiruhu cim ‘Aacemiyye**		**Sonu Acem cimi ile biten**
	T. T. Ç.	Yalın durumda, sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli Arap olan cim faslı olarak adlandırdım. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurarak anlamca ḳāf“ḳ” veya kef “k” seslerinden sonra -dıkça anlamında üstünlü zaid(ek) olabilir. Örnek: *Vurduḳça vurdum, geldikçe vurdum* yani “vurdukça vurdum”, “geldikçe vurdum”. *Vurduḳça vururum, geldikçe vururum* yani “vurdukça vururum” veya “geldikçe vururum”. Geniş zaman ve geçmiş zamanda kullanılır, “*-dıkça*”anlamındadır. Oysa ki Arapçada *-dıkça*’dan sonra geçmiş zaman ve geniş zaman gelir. Türkçede de-*çe* geçmiş zaman ve geniş zamana eklenmiştir. Cevap olarak açıklamada gözlemleyip okuduğuma göre *“-de”* zarfı *“-çe”* yerine kullanılır. Örnek: *Vurduḳda vurdum, geldikde vurdum, vurduḳda vururum, geldikde vururum* yani “vurursa vurdum”, “gelirse vururum”, “vurursa vururum”, “gelirse vururum”.		
559	*çé*	A17a/7	چِه	
	T. T. Ç.	Esreli okunur. müstakil olarak gelir. “Şebnem ve çiy” anlamında. Gökyüzünden yağar, bitkilere yarar sağlar. Bahsi geçecektir.		
	A17a/9	**Faşlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
560	*aḳça*	A17a/9	اقچه	
561 562	T. T. Ç. *altun* *aḳ*	“Dirhem” anlamında. Alışverişlerde dinarların karşıtı *altun* dirhemler değil. Aslında aḳkelimesinin“ak”küçültme hali; çünkü “*-ça*” sıfat-ı müşebbehe ve renklere mahsus küçültme edatıdır. Arapça olsa da *aḳ* kelimesindan sonra Acem-*ç*-‘sine dönüşmüştür.		

563	*elçi*	A17a/13	الچي	
	T. T. Ç.	Lam sesi ince okunur. “Krallardan diğer krallara istişare, görüş ve tebliğ için gönderdikleri elçi”.		
564	*alçı*	A17a/14	الچي	
	T. T. Ç.	Lam sesi kalın okunur. “Alçı, kireç, una benzer taş unu”.		
	A17a/15	El-meksūret		Esreli
565	*içi*	A17a/15	ايچي	
	T. T. Ç.	Bir şeyin “içi ve dolgusu”. Örnek: *Bunuñ içi nedir*?, yani “bunun içi ve dolgusu nedir?” demek.		
	A17a/16	El-mażmūmet		Ötreli
566	*ökçe*	A17a/16	اكچه	
	T. T. Ç.	“Ayağın ökçesi”.		
567	*ölçi-*	A17a/17	الچي	
568	T. T. Ç. *Ölçmek*	*Ölçmek*kelimesinden“ölçek”, kolla arşın veya ölçmek ile “ölçmek” anlamında. Bahsi geçti.		
	A17a/18	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü ba faslı**
569	*bāġçe*	A17a/18	باغچه	
	T. T. Ç.	“Bahçe”.		
570	*beçe*	A17a/19	بچه	
	T. T. Ç.	İnce okunur. Kadınların yüzüne takılan “peçe”.		
571	*paça*	A17a/20	پاچه	
	T. T. Ç.	“Koyun veya inek paçaları”ndan. Söyledikleri gibi: *Bacaġı tuṭan paça yėr*, yani “Bacağı tutan paçayı yer”, yani “Bacağı sıvıyan paçayı yer”; çünkü düğün sabahı paça yerler. Mısır’dakilerin zülübiye yemeleri gibi. içeriği güveğe şaka yaparak sen bacağı sıvadığın için kesinlikle paçaları yemekte öndesin.		
572	*barça*	A17b/2	بارچه	
	T. T. Ç.	“Büyük gemi”. Tuzlu denizlerdeki büyük gemilerden.		
	A17b/3	El-mażmūmet		Ötreli
573	*boġça*	A17b/3	بوغچه	

	T. T. Ç.	İçine eşyalar koyulan “bohça”, bilinen şey. Arapça cim sesinde geçti, iki türlüde olabilir.		
574	*boġaça*	A17b/5	بغاچه	
	T. T. Ç.	“Kumda veya fırında pişen poğaça”.		
	A17b/6	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
575	*çarçı*	A17b/6	چارچي	
	T. T. Ç.	“Çarşı” anlamında. Aslı Farsça *çarsu*, görüldüğü gibi değiştirildi.		
576	*çerçi*	A17b/7	چرچي	
	T. T. Ç.	“Çerçi, köylerin pazarlarında dolaşıp boncuk, zincir ve iğne benzeri eşya satar”.		
	A17b/8	El-meksūret		Esreli
577	*çé*	A17b/9	چه	
	T. T. Ç.	“Çiğ” gökyüzünden yağar.		
578	*çırpıçı*	A17b/9	چرپچي	
	T. T. Ç.	“Çırpıcı, elbiseleri kısaltan çırpan. ”		
	A17b/9	El-maẓmūmet		Ötreli
579	*çömçe*	A17b/9	چومچه	
	T. T. Ç.	“Yemek çömçe, kepçesi”.		
	A17b/10	**Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
580	*serçe*	A17b/10	سَرچه	
	T. T. Ç.	“Serçe” demek.		
	A17b/11	El-maẓmūmet		Ötreli
581	*sürçe*	A17b/11	سورچه	
	T. T. Ç.	“Sürçmek” fiilinin gelecek zaman çekimi. Hissen ve manen “ayak sürçmesi”. Bahsi geçti.		
	A17b/12	**Faṣlu’ṣ-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
582	*ṣaçu*	A17b/13	صَاچو	
	T. T. Ç.	“Düğünlerde takılan veya saçılan takı”. Mısır ehli takı derler.		
	A17b/14	El-meksūret		esreli
583	*ṣırça*	A17b/14	صرچه	

	T. T. Ç.	“Cam, cıncıkve benzer”i.		
	A17b/15	**Faşlu’l-fā’ el-meksūret**		**Esreli fa faslı**
584	*fırça*	A17b/15	فرچه	
	T. T. Ç.	“(Asa) keteni açılması için kullanılan bir çeşit fırça”.		
	A17b/16	El-mażmūmet		Ötreli
585	*fuçı*	A17b/16	فوچي	
	T. T. Ç.	“İri fırça”.		
	A17b/17	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
586	*ḳañça-*	A17b/17	قكچه	
	T. T. Ç.	*Ḳañçamaḳ* fiilinin emir kipi, “duvarların üstümüze yıkılması veya insan bünyesinin yaşlılıktan dolayı yıkılması(yıpranması)” anlamında. *(ç)* sesi *(ş)* sesinedönüşebilir. Bahsi geçecektir.		
587	*ḳamçı*	A17b/19	قمچي	
	T. T. Ç.	“Kamçı”, vurmak için kullanılır.		
	A17b/19	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
588	*kepçe*	A17b/20	كبچه	
	T. T. Ç.	Bilinen “kepçe”.		
589	*gerçi*	A17b/20	كرچي	
590	T. T. Ç. *söylemek*	“Gerçeklik, gerçek gibi”. Sadece *söylemek*fiiliyle çekimlenir vb.		
591	*keçe*	A17b/21	كچه	
	T. T. Ç.	Bilinen“keçe”.		
592	*geç-e*	A17b/22	كچَه	
	T. T. Ç.	*Geçmek*fiilin gelecek zaman çekimi, “terk edip geçmek” anlamında. Bahsi geçti.		
593	*keçi*	A17b/23	كچي	
	T. T. Ç.	Koyunlardan “keçi”.		
	A17b/23	El-meksūret		Ötreli

594	*kiçi*	A17b/23	كيچي	
	T. T. Ç.	“Küçük”. Büyük karşıtı.		
595	*küçücük*	A18a/1	كچوچك	
	T. T. Ç.	*Küçük* kelimesinin küçültülmesi ile“küçücük”.		
	A18a/1	El-mażmūmet		Ötreli
596	*körce*	A18a/2	كورجه	
	T. T. Ç.	“Bardaklardan veya fincanların yirmi tanesi, körce”. Arap cimi faslında bahsedildi, her iki görüş de caizdir.		
597	*külçe*	A18a/3	كولچه	
	T. T. Ç.	“Gümüş, altın ve kurşundan tabletler, külçeler”.		
598	*göç-e*	A18a/4	كوجه	
	T. T. Ç.	*Göçmek* fiilinin gelecek zaman çekimi, yani “göçmek”. Bahsi geçti. Gelecek anlamı ifade etmek için fiilinin emir kipinda son ses (h) yerine elif ile de yazılabilir. Tembih, uyarı için de kullanılabilir, yani emredilene tembih, emir yapısının sonuna gelerek gelecek anlamı veya emredileni uyarı anlamı katmaktadır. Aradaki fark iserağbet ve istek olupkonuşana göre rağbet, duyana göre istek anlamındadır.		
	A18a/10	**Faşlu’n-nūn el-meksūret**		**Esreli nun faslı**
599	*niçe*	A18a/11	نچه	
	T. T. Ç.	“Ne kadar”. Soru edatı. (Bir şeyin) fiyatını sormak, değerinin ne kadar olduğunu anlamak için (kullanılır). İki defa tekrarlanırsa *niçe niçe*haberlerde çokluk bildiren “nice nice” anlamında. Örnek: *Niçe niçe ḳullaramālikolduñ?* yani “Kaç köle sahiplendin?” anlamında.		
	A18a/14	**Bāb mā aḫuruhu dāl**		**Sonu dal ile biten bab**
	T. T. Ç.	İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdığım sonu ünsüz veya ünlü olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan yalın durumdaki fiillerde ve isimlerde sonu dal ünsüzü ile biten bab.		
	A18a/16	Dāl el-müfrede	الدال المفردة	**Tekil olan dal**
	T. T. Ç.	Üstünlü ve esreli olur. Üstünlü olan, sondaki üstünü korumak için “elif” ve “he” *(da)* anlamındaki zarf edat olur. İsimlerde ise atıf menzilinde. Örnek zarf edati olan *(da)* yer ve zaman bildiren zarftan sonra gelmektedir. Örnek: *Evde otur* ve *bugündegel*. Atıfa örnek ise:*Zeyd degeldi, ‘Amru da geldi* yani “Zeyd ve Amru geldi. ”		
	A18a/22	**Ve’l-meksūret**		**Ve esreli olan**

	T. T. Ç.	Esreliden sonra, esreyi korumak için “h” sesinden sonra ye olur. Fiil tabanından sonra geçmişe işaret etmek için kullanılır. Örnek *geldi, oḳudı* yani “geldi” ve “okudu”. Fiil tabanının sonundaki “n” cezimli olur ve Arapça fa’āle veznindeki“işten geri kalan”na işaret eder. Örnek: *Süprindi*“süprüntü”, *ekindi*“eğe talaşı”. (d) sesi yerini (t) sesinebırakır. Örnek: *ḳırıntı*“kırıntı” anlamında. Duyulanda tek düzen olan kıyasi.		
600	*süprindi*			
601	*ekindi*			
602	*ḳırıntı*			
	A18b/4	**Bāb mā aḫuruhu dāl sākine vaḳfen**		**Sonu sakin ünsüz ile biten dal babı**
	T. T. Ç.	İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdığım sonu sakin ünsüz olan yalın durumdaki fiillerde ve isimlerde (sakin)ünsüz ile biten dāl babı.		
	A18b/6	**Faşlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
603	*ard*	A18b/7	أَرْد	
	T. T. Ç.	Altı cihetten biri ard, arka anlamında.		
604	*armud*	A18b/7	آرمُود	
	T. T. Ç.	Meyvelerden armut.		
605	*āzād*	A18b/8	ازادْ	
	T. T. Ç.	Azat, hür anlamında.		
606	avurd	A18b/8	اَوُرْد	
	T. T. Ç.	Avurt.		
607	*ad*	A18b/8	آدْ	
	T. T. Ç.	Mutlak isim.		
	A18b/9	El-meksūret		Esreli
608	*ırġad*	A18b/9	اِیر غاد	
	T. T. Ç.	“İşçi, ücret karşılığında çalışan”. Fa’lā vezninde “yapıcılar”.		
	A18b/10	El-mażmūmet		Ötreli

609	*öd*	A18b/10	اُوْدْ	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Öd, karaciğere yapışmış olan organ”.		
610	*oḍ/oṭ*	A18b/11	اوُدْ	
	T. T. Ç.	Kalın okunur “Ateş”. ṭı ile de yazılır.		
	A18b/12	**Faşlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü ba faslı**
611	*becid*	A18b/12	بجيد	
	T. T. Ç.	“Önemli ve gerekli durum, iş. ”		
612	*begsimed*	A18b/13	بكسيمد	
	T. T. Ç.	“Peksimet”.		
613	*Belġrad*	A18b/13	بلغراد	
	T. T. Ç.	“Rumeli memleketlerinde büyük bir şehir. Sultan Süleyman’ın fethettiği memleket. ”		
	A18b/14	El-mażmūmet		Ötreli
614	*bud*	A15b/14	بود	
	T. T. Ç.	“But”.		
	A18b/14	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
615	*çāgird*	A18b/15	ڜاكِرْدْ	
	T. T. Ç.	“ (Sanat ve ilim öğrenen) öğrenci”.		
616	*cömerd*	A18b/16	جَومرد	
	T. T. Ç.	“Kerim ve cömert” olan.		
	A18b/17	El-mażmūmet		Ötreli
617	*cühūd*	A18b/16	جُهُود	
618	T. T. Ç. cüfüt	“Yahudi” ve benzeri, cüfüt bahsi geçti.		
	A18b/17	**Faşlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
619	*ḍaḍ*	A18b/18	ڈاڈ	
620	T. T. Ç. *daḍmaḳ*	Mutlak “lezzet ve tat” anlamında. *Daḍmaḳ* fiilinin emir kipi, “beş duyuyla tatmak” anlamında.		

621	*derd*	A15b/19	دَرْد	
	T. T. Ç.	"(Kalp veya vücuttaki) dert ve illet".		
622	*demed*	A18b/20	دَمَدْ	
623	T. T. Ç. *ḳamış*	"(Çiçek veya odun) demeti veya bir ton kamış". Örnek: Bir ton kamışa *bir demed ḳamış.*		
	A18b/22	**El-meksūret ḫālen**		**Esreli boş(örnek yok)**
	A18b/23	El-mażmūmet		Ötreli
624	*dörd*	A18b/23	دُوْرد	
	T. T. Ç.	Sayılardan "dört".		
625	*dülbend*	A18b/23	دُلْبَند	
	T. T. Ç.	"Tülbent".		
	A19a/1	**Faşlu's-sin el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
626	*serd*	A19a/1	سرد	
	T. T. Ç.	(d) yerine (t) yazılabilir. "Şiddetli" anlamında. Aslı Farsça "soğuk" anlamında.		
627	*sekird-*	A19a/2	سَكِرد	
628	T. T. Ç. *sekütmek*	*Sekirdmek* fiilinin emir kipi. (t) ile *sekütmek*"hızlı yürüyüş" anlamında.		
	A19a/3	El-meksūret		Esreli
629	*simid*	A19a/4	سمِيد	
	T. T. Ç.	"Öğütülmüş un, ekmek veya simit" adına verilen isim.		
	A19a/4	**Faşlu'ṣ-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
630	*ṣavurd*	A19a/5	صَاورد	
	T. T. Ç.	*Avurd*kelimesinin sıfatı. Örnek: *Avurd ṣavurd*"dil şamatası, karışık bir dille konuşmak" anlamında.		
	A19a/7	**Faşlu'l-ḳāf el-mażmūmet**		**Ötreli kaf faslı**
631	*ḳurd /ḳurt*	A19a/7	قورد	
	T. T. Ç.	"Kurt (köpekgillerden)". *(t)* ile de *ḳurt*"kurt" demek. Bahsi geçti.		

	A19a/8	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
632	*kāġıd*	A19a/9	كاغد	
	T. T. Ç.	"(Yazmak için kullanılan)kağıt".		
633	*kemend*	A19a/9	كمند	
634	*T. T. Ç.* *kemendci*	"İpekten olan bir tür ip". Onunla insanı boğuyorlar. Bazı gruplardan yol kesen eşkıyalar bu isimle adlandırılır: *kemendciler.* Sultan tarafından idam edilmesi emredilen kişileri bu iple boğarlar.		
	A19a/12	El-meksūret		Esreli
635	*kilid*	A19a/12	كلِيد	
	T. T. Ç.	"(Tahta veya demirden olan) kilit".		
	A19a/13	**Faşlu'l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
636	*maṣad/masaṭ*	A19a/13	مصد	
	T. T. Ç.	"Demirden, bıçak ve benzeri eğelenir". (ṭ) ile yazılır *masaṭ*.		
	A19a/15	El-mażmūmet		Ötreli
637	*mud/muṭ*	A19a/15	مُود	
	T. T. Ç.	(ṭ) ile de yazılır. *muṭ*"İstanbul'da ölçmek için kullanılan bir çeşit kap. Mısır'daki beş kırat olarak değeri yarım kiloya yakın. "		
	A19a/17	**Faşlu'n-nun el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
638	*nerd*	A19a/17	نرد	
	T. T. Ç.	"Bir çeşit tavla oyunu", *nerd şir* gibi.		
	A19a/18	El-mażmūmet		Ötreli
639	*noḫūd*	A19a/18	نخود	
	T. T. Ç.	"(Tahılgilerden) nohut".		
	A19a/19	**Faşlu'l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
640	*yād*	A19a/19	يَاد	
	T. T. Ç.	"Yabancı".		

641	*yed-*	A19a/19	يد	
	T. T. Ç.	*Yedmek* fiilinin emir kipi, “deve ve atları sürmek ve başkası”.		
642	*yedek*	*Yedek* “kıraların ve emirlerin elinin altında beraber götürdükleri yedek olan at”.		
	A19a/22	El-mażmūmet		Ötreli
643	yurd	A19a/22	يورد	
	T. T. Ç.	“İğnenin deliği”. Örnek *igne yurdusı*“iğnenin gözü”. (d) sesi ünlülü olabilir(d sesinden sonra ünlü bulunabilir).		
644	*ḳar*	Ayrıca üçüncü şahsa izafet olabilir. Kaynaştırıcı (s) sesi ile ünsüz olana (y) eklenir. Üçüncü şahıs zamirine örnek: *Şehrüñḳarı* yani “şehrin karı” ve *zeydiñḳarısı* yanı “Zeyd’in karısı”. Her iki kelimede de *ḳar ve ḳarı*.		
645	*ḳarı*			
	A20a/4	**Bāb mā āḫiruhu dāl müteharikkā vaḳfen ve vaṣlen**		**Sonu ünlü ile biten dal babı**
	T. T. Ç.	İlk harfin ve harekesinin tertibini göz önünde bulundurarak, fasl olarak adlandırdığım yalın durumda sonu ünlü veya bir sonraki kelime ile bağlı olan, sonu ünlü olan dal babı.		
	A19b/6	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
646	*aġda*	A19b/6	اغده	
	T. T. Ç.	“Kuru üzümden ağda”.		
647	*efendi*	A19b/7	افندي	
	T. T. Ç.	“Bay ve efendi”.		
648	*aḳındı*	A19b/7	آقندي	
	T. T. Ç.	“(Sudaki) akıntı”.		
649	*alḍa-*	A19b/7	الڈه	
	T. T. Ç.	*Alḍamaḳ* fiilinin emir kipi, “aldatmak” anlamında.		
650	*anda*	A19b/8	انده	
	T. T. Ç.	“Orada”.		
651	*aḍa*	A19b/8	اڈه	
	T. T. Ç.	Denizde bir “ada” anlamında.		
652	*aḍa-*	A19b/9	اڈه	

653	T. T. Ç. *aḍaḳ*	*Adamaḳ* fiilinin emir kipi, “adamak” anlamında. “Adak edilen” ise *aḍaḳ*“dirhem gibi adak yerine verilen”.		
	A19b/10	El-meksūret		Esreli
654	*iñizde*	A19b/10	ايڭزده	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “İlletli, verem hastalığa yakalanmış hasta”.		
655	*ikindi*	A19b/11	ايكندي	
	T. T. Ç.	“Beş vakit namazlardan birisi, ikindi”.		
656	*ikide birde*	A19b/12	ايكيده بيرده	
	T. T. Ç.	“Her saat ve her defa ikide bir” anlamında.		
657	*imdi*	A19b/13	ايمدي	
	T. T. Ç.	“İmdi, (cevap olarak) olduğundan” anlamında.		
658	*idi*	A19b/13	يـٖدي	
	T. T. Ç.	“Geçmiş zaman için kullanılan *idi*yapısı” anlamında.		
	A19b/14	El-mażmūmet		Ötreli
659	*öründi*	A19b/14	اورندي	
	T. T. Ç.	“Üçkağıtçılık ve kuşkululuktan arınan;seçilen” anlamında.		
660	*ordı*	A19b/15	اوردي	
	T. T. Ç.	“Asker kampları, ordu”.		
661	*ora-da*	A19b/16	اورادە	
	T. T. Ç.	Orada.		
662	*ögürdi*	A19b/16	اكوردي	
663	T. T. Ç. *ṣoñra*	“Önce.” *ṣoñra* karşıtı		
664	*öñ-ünde*	A19b/17	اوكونده	
	T. T. Ç.	“Önünde, altı cihetten biri”.		
665	*ol-aydı*	A19b/17	اولیدي	
	T. T. Ç.	“Olsaydı”.		

666	*ol-ur idi*	A19b/18	اولوريدي	
667	T. T. Ç. *idi*	"Olurdu" geçmiş zaman şartın cevabı olur, bahsedildiği gibi. *İdi*"idi" anlamında. Şart ve haber ise *idi*yse. Eklenen ek belirler.		
668	*onda*	A19b/20	اوندە	
	T. T. Ç.	"Orada".		
669	*öde-*	A19b/20	اودە	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Ödemek* fiilinin emir kipi; ani "insanın dünyevi ve uhrevi borcunu ödemesi". Örnek: *Borcumı ödedüm*yani "borcumu ödedim".		
670	*oḍa*	A19b/23	اوڈە	
	T. T. Ç.	"Halvet odası, yatak odası veya işçi odası".		
	A20a/1	**Faṣlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
671	*perde*	A20a/1	پردە	
	T. T. Ç.	"Hicap ve perde" anlamında. Aslı Farsçadır.		
672	*parıḷda-*	A20a/2	پارڵدە	
	T. T. Ç.	*Parıḷdamaḳ* fiilinin emir kipi, "ışıldanmak, parlamak" anlamında.		
	A20a/3	El-meksūret		Esreli
673	*bir uġurda*	A20a/3	بيراغوردە	
	T. T. Ç.	Pekiştirme kelimelerinden, tek cümle halinde. (d) sesinden sonra "n" ile telaffuz edilir.		
674	*pide*	A20a/5	پيدە	
	T. T. Ç.	"Pide, ekmek; Mısır'daki mavi ekmek veya taş fırın ekmeği ya da içine ıspanak kabak gömeç ile doldurulan yapraklı sembusek".		
	A20a/7	El-mażmūmet		Ötreli
675	*burada*	A20a/7	بورداە	
	T. T. Ç.	"Burada".		
676	*böñizde*	A20a/7	بوڭزدە	
	T. T. Ç.	"Erkeklerden sihirlenmiş olan".		
677	*bunda*	A20a/8	بوندە	

	T. T. Ç.	“Burada”.		
678	*bu da*	A20a/8	بوده	
	T. T. Ç.	“Bu da” anlamında. Bu işaret zamirlerindendir ve de çoğul hükmi verir, atfeder. “*ve*” veya “*da*” gibi.		
679	*buḍa-*	A20a/9	بوڈه	
	T. T. Ç.	*Buḍamaḳ* fiilinin emir kipi, “ağaçları budamak ve dalları inceltmek”. Ayrıca *penisbudamaḳ* “yumurtaların kesilmesi”ne denir, çünkü penisin kesilme durumu.		
	A20a/1	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
680	*çaġılda-*	A20a/11	چاغِلده	
	T. T. Ç.	*çaġılḍamaḳ* fiilinin emir kipi, “suyun çağıldayıp akışı” anlamında.		
	A20a/12	Faṣlu’l-ḫā’u’l mu’ceme el-mażmūmet		Ötreli hı faslı
681	*ḫorde*	A20a/13	خورده	
	T. T. Ç.	“Her şeyin küçüğü”.		
682	*ḫorulda-*	A20a/13	خوروڵده	
	T. T. Ç.	*Ḫoruldamaḳ* fiilinin emir kipi, “yatanın horlaması” demek.		
	A20a/14	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
683	*dede*	A20a/15	دده	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Dede, ebeveynin babalarına, dervişlerin büyüklerine ve sözü tutulan bir kimse”yi adlandırır.		
684	*ḍaḍı*	A20a/16	ډاډي	
	T. T. Ç.	“ Ulu kişilerin ve çelebilerin çocuklarının dadısı”.		
685	*(-)ḍe /(-)ḍa*	A20a/17	ډه	
	T. T. Ç.	Zarf edatı (-da, -de)anlamında. Atıf edatı, mekanlara ve zamanlara eklenir birbirine bağlar. da anlamında da kullanılır.		
686	*de-*	A20a/19	ډه	
	T. T. Ç.	*Demek* fiilinin emir kipi, “demek” anlamında.		
	A20a/20	El-mażmūmet		Ötreli
687	*ḍuḍı*	A20a/21	ډوډی	

	T. T. Ç.	“(Kafeste konuşan kuşlardan) dudu”.		
	A20a/20	**Faşlu’r-rā el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü ra faslı**
688	*rende*	A20a/21	رنده	
	T. T. Ç.	“Marangozun kullandığı rendesi”.		
	A20a/21	**Faşlu’s-sin El mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
689	*sāde*	A20a/22	ساده	
	T. T. Ç.	“Giysilerden iç giyim gibi tek kat olan; karısız ve çocuksuz adam vb. ”		
690	*serpildi*	A20b/1	سرپلدي	
	T. T. Ç.	“Tüfekten veya sudan serpilmeolayı”.		
	A20b/1	**Faşlu’ş-şin el-meftūḥa**		**Üstünlü şin faslı**
691	*şādı*	A20b/2	شادي	
	T. T. Ç.	“Şadı, bir nevi maymun çeşidi”.		
	A20b/3	El-meksūret		Esreli
692	*şimdi*	A20b/3	شمدي	
	T. T. Ç.	“Şuan, şu vakit” demek.		
693	*şindi*	A20b/3	شِندي	
	T. T. Ç.	Bir önceki gibi “şimdi”.		
	A20b/4	El-mażmūmet		Ötreli
694	*şunda*	A20b/4	شۇندَه	
	T. T. Ç.	“İşte burada” demek.		
	A20b/4	**Faşlu’ş-şad el-meksūret**		**Esreli sad faslı**
695	*şındı*	A20b/5	صِندِي	
	T. T. Ç.	“Makas”.		
696	*şın-dı*	A20b/5	صندي	
	T. T. Ç.	*Şınmaḳ* fiilinin edilgen geçmiş zamanı, “kırılıp, yenilmek” anlamında yani “kırıldı, yenildi”.		

697	*ṣıra vardı*	A20b/6	صرا وردي	
	T. T. Ç.	"Sıralanma". Örnek: *Ṣıravardı geldiler* yani "sıra şeklinde dizilmiş olarak geldiler".		
	A20b/8	El-mażmūmet		Ötreli
698	*ṣuḳurda-*	A20b/8	صقورده	
	T. T. Ç.	*Ṣuḳurdamaḳ* fiilinin emir kipi, "yüksek sesle konuşup şarkı söylemek".		
699	*ṣumurda-*	A20b/9	صمورده	
	T. T. Ç.	*Ṣumurdamaḳ* fiilinin emir kipi. Bir önceki gibi "şakırdamak".		
	A20b/1	**Faṣlu'š-ṭa' el-meftūḥa**		**Üstünlü ṭı faslı**
700	*ṭaburda-*	A20b/10	طاپورده	
	T. T. Ç.	*Ṭaburdamaḳ* fiilinin emir kipi, "tapırdamak".		
701	*ṭaḳırda-*	A20b/11	طاقرده	
	T. T. Ç.	*Ṭaḳırdamaḳ* fiilinin emir kipi. Bir önceki gibi "tıkırtı".		
702	*ṭapurdı*	A20b/11	طابوردي	
	T. T. Ç.	*Ṭaburdamaḳ* fiilin ismi hali, "tapırtı".		
	A20b/1	El-mażmūmet		Ötreli
703	*ṭufanda*	A20b/12	طوفانده	
	T. T. Ç.	"İlk hasat, turfanda".		
	A20b/1	Faṣlu'ḳ-ḳāf el-meftūḥa		Üstünlü kaf faslı
704	*ḳanda*	A20b/13	قنده	
705	T. T. Ç. *ḳançarı*	Yer soru zamiri. "Nerede" anlamında. Eş anlamlısı: *ḳançarı*.		
	A20b/14	El-meksūret		Esreli
706	*ḳıcırda-*	A20b/14	قچرده	
	T. T. Ç.	*Ḳıçırdamaḳ* fiilinin emir kipi, "kapının gıcırdama sesi, kedi ve fare tırmalayışı".		
707	*ḳımılḍa-*	A20b/16	قملده	
	T. T. Ç.	*Ḳımıldamaḳ* fiilinin emir kipi. "hayvanların ve rüzgarın ağaçlardan geçip kımıldama"sı.		
	A20b/17	El-mażmūmet		Ötreli

708	*ḳurulḍa -*	A20b/17	قوروڵڈه	
	T. T. Ç.	*Ḳuruldamaḳ* fiilinin emir kipi, “karın guruldama sesi” vb.		
709	*ḳuġulḍa -*	A20b/18	قغوڵده	
	T. T. Ç.	*Ḳuġuldamaḳ* fiilinin emir kipi, “güvercin kuğuldama sesi”sı gibi.		
	A20b/19	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
710	*gendi*	A20b/20	ڪندي	
	T. T. Ç.	Manevi pekiştirme kelimesi, “kendi” anlamında.		
711	*gevde*	A20b/21	ڪوده	
	T. T. Ç.	“Gövde”.		
712	*kedi*	A20b/21	ڪدَي	
	T. T. Ç.	“Kedi”.		
	A20b/21	El-meksūret		Esreli
713	*kirde*	A20b/21	ڪردَهْ	
	T. T. Ç.	“Yenilen yuvarlak pide”.		
714	*gidi*	A20b/22	ڪيدي	
	T. T. Ç.	“Pezevenk, deyyus”.		
	A20b/22	El-mażmūmet		Ötreli
715	*gürülde-*	A20b/22	ڪورڵده	
	T. T. Ç.	*Gürüldemek* fiilinin emir kipi, “gök ve korkunç seslerin gürlemesi”.		
716	*kümürde-*	A21a/1	ڪمورده	
	T. T. Ç.	*Kümürdemek* fiilinin emir kipi, “konuşmada kümürdemek”.		
717	*kürde*	A21a/2	ڪورده	
	T. T. Ç.	Bilinen “kılıç bağları ve kayışları”.		
	A21b/2	**Faṣlu’n-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlü nun faslı**
718	*ne olaydı*	A21a/3	نه اليدي	

	T. T. Ç.	“Keşke ve olsaydı” anlamında. Örnek: *Ne olaydı geleydi*yani “keşke gelseydi”. Fiillerde temmeni ile tertibi ve bağlamayı sağlar. Tertib ise aksi olmaksızın bağlamayı gerektirir. Bu terkip merhum Kemal Paşazade Farsçadaki “ya”yı da açıklandı.		
	A21b/7	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
719	*yelkeni sevde*	A21a/7	يلكني سوده	
	T. T. Ç.	“Yelkeni siyah” mecaz olarak “şansız bir kimse”için söylenir.		
720	*yedi*	A21a/8	يدي	
	T. T. Ç.	Sayılardan “yedi”.		
	A21b/9	El-meksūret		Esreli
721	*yımırda*	A21a/9	يمرده	
	T. T. Ç.	“Tavuk yumurtası” anlamında.		
	A21b/10	**Bāb ma aḥiruhu rā mühmele ḥaḳiḳaten av ḥükmen sākinen**		**Sonu ünsüz ile biten re babı**
	T. T. Ç.	İlk harfin ve harekesinin tertibini göz önünde bulundurarak, fasl olarak adlandırdığım yalın durumdaki emir ve isimlerde sonu ünlü veya bir sonraki kelime ile bağlı olan veya ünsüz ile biten sonu sükun olan re babı.		
	A21a/13	**Rā el-müfrede**		الراء المفردة
722	*/r/*	A21a/13	ر	
	T. T. Ç.	Fiilin tabanına eklenirse geniş zamanı belirtir. Örnek *gider, gelir, vurur*yani “gider, gelir, vurur”. Bu üç örneği vererek, ilk harflerinin harekelerini göz önünde bulundurdum. Renklerde mübalağa yapıp türetir. Örneğin *ḳarardı, ṣarardı, ağardı, gögerdi, ḳızardı.* Renklerden başka; örneğin *belirdi, delirdi, semirdi, kemirdi;* ama renklerde kıyasî diğerlerinde ise semaî olur. Ayrıca semaî olarak geçişsiz fiilleri geçişli yapmaktadır. Örneğin *uçmaḳ, içmek, çıḳmaḳ*tan*uçurmaḳ, içirmek, çaḳırmaḳ*yani “uçurmak, içirmek ve çıkarmak” anlamlarında;*uçmaḳ, içmek* ve *çıḳmaḳ*ın ettirgen durumu. Ettirgen edatlarını Müsellesat adlı kitabımda bahsetmiştim, orada bakabilirsiniz. Benzeri olan *düşmek*ten *düşürmek* yani ettirgende “düşürmek” anlamında. *Düşmek*“düşmek” anlamında. Ayrıca bu kitapta ḳāf ve kef babında *(r)* durumda olanı açıkladım, *(r)* sesi burada sonu ünsüz ile biten olarak geçti. Ayrıca sayıların sonuna gelerek tekrarlamasını sağlar. Arapça'daki sayılar menzilinde. Sonu ünsüz ile biten sayıyla kullanılırsa bir öncekini üstünlü(düz geniş ünlü) yapar. Sonu esreli(düz dar ünlü) sayıyla kullanılırsa üstünlü şin(düz geniş ünlü ve s sesi) getirilir. Bu da sayının sonundaki esre(düz dar ünlüyü) harekesini koruma babındandır. Ve bu birler, onlar, yüzler ve binler sayılarında kıyasîdir Arapçanın aksine. Dörder dörder uyum sağlarken onar onarda bu uyum bozulur. Nitekim bundan başkası uyumlu olarak gelmemektedir. *(ş)* sesi beş kelimede		

		bulunmaktadır, bunlar: *İkişer* "ikişer ikişer" anlamında, *altışar* "altışar altışar", *yedişer*"yedişer yedişer", *yegirmişer* "yirmişer yirmişer", *ellişer*"ellişer ellişer" anlamında. Bunların haricinde ise sayının sonundaki ünsüzü üstünlü(düz geniş ünlü)'ye dönüştürür. Örnek: *birer*'den *onar*a kadar, *otuzar*'dan *yüzer*e kadar, *biñer*"biner biner" değerinde. Bu böylece tekrarlanır. Birinci kısıma değil birler kısmına eklenir. Asıl yapı olarak küçük sayılara eklenmesi gerekirken büyük sayılara eklenmektedir. Örnek:*yarım*da ve *buçuḳ*ta, *yarımşar buçuḳar* yani "yarım yarım", "buçuk buçuk". *Buçuk* kelimesi ise bir sayıya eklenirse *(r)* sesi birinci bölüme eklenir. Örnek: *Onar buçuḳ* yani "onar buçuk". Yarım ise sayılara eklenmez. Sonu ünsüz *(r)* babının dil müfredatlarına müracaat edebilirsiniz.		
	A22a/2	**Faşlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
723	*apar-*	A22a/2	اپر	
	T. T. Ç.	*Aparmaḳ* fiilinin emir kipi, "alıp kapmak" anlamında.		
7224	*aḫur*	A22a/3	اخور	
	T. T. Ç.	"Ahır" anlamında.		
725	*azar-*	A22a/3	ازار	
726 727	T. T. Ç. *Azarla-* *etmek*	"Çile çektirmek" anlamında. *+la-* ile kullanılır. *Azarla-* veya *etmek*yardımcı fiiliyle çekimlenir.		
728	*astar*	A22a/5	استار	
729	T. T. Ç. *aṣṭar*	"Astar, görünen bir şeyin karşıtı" anlamında. Şöyle yazılır: *astar* ve *aṣṭar,*		
730	*esir-*	A22a/6	اسر	
	T. T. Ç.	*Esirmek* fiilinin emir kipi, "gerçek veya mecazi olarak aşka cezb olma". Ettirgen olarak da şöyle: *Mürid esirde anu gider*"istekliyi aşka heyecanlandırır ve cezb eder".		
731	*aşır-*	A22a/8	اشر	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Aşırmaḳ* fiilinin emir kipi, "yüksek mekanlardan aşmak" anlamında. Dağların, duvarların veya yüksek yüzeylerin dam üstünden aşmak gibi. Geçişsiz durumu sonu şin faslında bahsedilecektir. Çünkü buradaki *(r)* ettirgen.		
732	*aġar-*	A22a/12	اغر	
	T. T. Ç.	*Aġarmaḳ* fiilinin emir kipi, "beyazlama, beyaz düşme". Örneğin *şaḳalı aġardı* yani "sakalı ağardı".		

733	*aġır*	A22a/13	اغِر	
	T. T. Ç.	“Ağır” anlamında. Gayın sesini açarak.		
734	*aḳtar-*	A22a/13	اقتر	
	T. T. Ç.	*Aḳtarmaḳ* fiilinin emir kipi, “dökmek, akıtmak” anlamında. Yüze olsa bile edilgen *(-l-)*eki ile söylenir: *atdın yüzi üzerine aḳtarılḍı*yani “Attan yüzü üstüne, üzerine düştü”. *Ḳazanda ne var ise aḳtar* yani “Kazanda(leğende) ne varsa aktar. ” anlamında.		
735	*egir*	A22a/16	اَكِر	
	T. T. Ç.	“Çimengillerden *eğir* adında otsu bitki”.		
736	*egir-*	A22a/17	اكِير	
	T. T. Ç.	*Egirmek* fiilinin emir kipi, “örmek örülen (bir şeyin) örgüsü. ”		
737	*eger*	A22a/18	اَكر	
	T. T. Ç.	“*Eger*” şart edatı, Farsçadaki kullanılan eger .		
738	*elevėrir*	A22a/18	الورير	
	T. T. Ç.	*Elevermek* fiilinin emir kipi, “teslim olmak, asilikten sonra tabi olmak”.		
739	*emzir-*	A22a/19	امزر	
	T. T. Ç.	*Emzirmek* fiilinin emir kipi, “e*mzirmek*”anlamında.		
740	*enār*	A22a/20	انار	
	T. T. Ç.	“Nar”.		
741	*anbār*	A22a/20	انبار	
	T. T. Ç.	“(Mahsulün) ambarı; geminin karnı”.		
742	*anaḫtār*	A22a/21	انختار	
	T. T. Ç.	“Anahtar”.		
743	*enġūr*	A22a/22	انغور	
	T. T. Ç.	İnce olarak okunur. “bir miktarsu”.		
744	*ever-*	A22a/22	اور	
	T. T. Ç.	*Evermek* fiilinin emir kipi, “evlendirmek” anlamında.		
745	*ayġır*	A22a/22	أَيْغرْ	

	T. T. Ç.	“At”.		
746	*eyer*	A22a/23	ایر	
	T. T. Ç.	“Eyer”.		
747	*ayır-*	A22a/23	اَیر	
	T. T. Ç.	*Ayırmaḳ* fiilinin emir kipi, “ayırmak” anlamında.		
748	*er*	A22a/23	ار	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Bir an önce, bu saatten önce”.		
749	*ėr*	A22b/1	اَر	
	T. T. Ç.	“Avratın eri, kadın, avratın karşılığı” olarak kullanılır.		
750	*aṛ-*	A22b/1	اُر	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Aṛmaḳ* fiilinin emir kipi, “yormak” anlamında.		
751	*aylandır-*	A22b/2	ایلندر	
	T. T. Ç.	*Aylandırmaḳ* fiilinin emir kipi, “geciktirmek” anlamında.		
	A22b/3	El-meksūret		esreli
752	*içir-*	A22b/3	ایچِر	
	T. T. Ç.	*İçirmek* fiilinin emir kipi, “içirmek, sulamak” anlamında.		
753	*ışır-*	A22b/4	اِیصِر	
	T. T. Ç.	*Işırmaḳ* fiilinin emir kipi, “ısır” anlamında.		
754	*incir*	A22b/4	انجیر	
	T. T. Ç.	“İncir” anlamında.		
755	*ikser*	A22b/5	اکسر	
	T. T. Ç.	“Çivi” anlamında.		
756	*ir-*	A22b/5	اِیْر	
	T. T. Ç.	İnceokunur. *İrmek* fiilinin emir kipi, “idrak edip ulaşmak, muradına ermek” anlamında.		
757	*ır*	A22b/6	اِیر	
758	T. T. Ç. *ırla-*	“Şarkı”nın isim durumu, çekimi de*+la*-ile olur: *Irla*-gibi. *Irlamaḳ* fiilinin emir kipi, “şarkı söylemek” anlamında.		

759	*ır-*	A22b/7	ایر	
	T. T. Ç.	*Irmaḳ* fiilinin emir kipi, “saklama ve yok etmek” anlamında.		
	A22b/8	El-mażmūmet		Ötreli
760	*otur-*	A22b/8	اوتور	
	T. T. Ç.	*Oturmaḳ* fiilinin emir kipi, “oturmak” anlamında.		
761	*uçur-*	A22b/9	اچُور	
	T. T. Ç.	*Uçurmaḳ* fiilinin emir kipi, “uçurmak” anlamında.		
762	*uçḳur*	A22b/10	اُچقور	
	T. T. Ç.	“ Elbise uçkuru, kuşağı” anlamında.		
763	*ödünç vėr-*	A22b/10	اوُدُنج ویر	
	T. T. Ç.	*Ödünç vermek* fiilinin emir kipi, “ödünçvermek” anlamında.		
764	*oṣur-*	A22b/11	اصُور	
	T. T. Ç.	*Oṣurmaḳ* fiilinin emir kipi, “osurmak” anlamında. Örnek: *İmam oṣuracaḳ, cemaat ṣıçmak lazım gelür* yani içeriği şöyledir: “Eğer kavmin büyüğü def çalarsa küçüğü haliyle dansçı olur. ”. Söylenilenlerden biri de: *Eşegi seken oṣuruġuna ḳatlanurum* içeriğinin anlamı “eşeği gütmeye aşık olan torbasına katlanır. ”		
765	*oṭar-*	A22b/15	اُوطار	
	T. T. Ç.	*Oṭarmaḳ* fiilinin emir kipi, “zehirle zehirlemek” anlamında.		
766	*uġur*	A22b/16	اغور	
	T. T. Ç.	“Hayır ve uğur” kelimesi.		
767	*üfür-*	A22b/16	افور	
	T. T. Ç.	*Üfürmek* fiilinin durumu. “Ağzı ile üflemek” anlamında.		
768	*öksür-*	A22b/17	اکسور	
	T. T. Ç.	*Öksürmek* fiilinin emir kipi, “öksürmek” anlamında.		
769	*oñar-*	A22b/18	او ڭار	
	T. T. Ç.	*Oñarmaḳ* fiilinin emir kipi, “onarmak” anlamında.		
770	*ülper-*	A22b/18	اولپر	
	T. T. Ç.	*Ülpermek* fiilinin emir kipi, “ürpermek” anlamında.		

771	*ülker*	A22b/19	اولكر	
	T. T. Ç.	"Ülker (yıldızı)" anlamında.		
772	*oyalandır-*	A22b/20	اويلندر	
	T. T. Ç.	*Oyalandırmaḳ* "eylendirip geciktirmek" anlamında.		
773	*uyar-*	A22b/21	اويَار	
	T. T. Ç.	*Uyarmaḳ* fiilinin emir kipi, "uyarmak" anlamında.		
774	*ör-*	A22b/21	اور	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Örmek* fiilinin emir kipi, "saçın örgüsü veya köpeğin ürümesi" anlamında.		
775	*ur-*	A22b/23	اور	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Urmaḳ* fiilinin emir kipi, "vurmak" anlamında.		
776	*uṛ*	A22b/23	اورِ	
	T. T. Ç.	"Boğazdaki guatr".		
777	*uyuver-*	A23a/1	اويور	
	T. T. Ç.	*Uyuvirmek* fiilinin emir kipi, "uymak, sesle cevap vermek" demek. *Ver*-kelimesi bir öncekinden ayrı da yazılır.		
	A23a/3	**Faşlu'l-bāel-meftūḥa**		**Üstünlü ba faslı**
778	*beter*	A23a/3	بتَر	
779	T. T. Ç. *bedter*	Başkasındandaha kötü. "Beter". Aslı Farsçadır, şöyle: *bedter.* "*d*" sesi "*t*" sesine değiştirilmiştir, ünsüz kaynaşması.		
780	*becer-*	A23a/4	بجَر	
	T. T. Ç.	*Becermek* fiilinin emir kipi, "zor bir işi yapmak, becermek" anlamında.		
781	*berber*	A23a/5	بربر	
	T. T. Ç.	"Müzeyyen, berber" anlamında.		
782	*berāber*	A23a/5	برابر	
	T. T. Ç.	"Birlikte, beraber" anlamında.		
783	*parpar*	A23a/6	پَرپَر	
	T. T. Ç.	"Ateşin yanıp alevlenmesi" anlamında.		

784	*bāzār*	A23a/7	بازار	
	T. T. Ç.	Bilinen “pazar” anlamında.		
785	*bezir*	A23a/8	بزِرْ	
	T. T. Ç.	“Kızgın yağ”.		
786	*başar-*	A23a/8	بشَر	
	T. T. Ç.	*Başarmaḳ* fiilinin emir kipi, “becermek” gibi.		
787	*baġır-*	A23a/8	باغِر	
788	T. T. Ç. *urġa*	*Baġırmaḳ* fiilinin emir kipi. “(İnek ve devenin) böğürmesi”, *urġa* “ağlama”.		
789	*baġır*	A23a/10	باغِر	
790	T. T. Ç. *ciger*	“Karaciğer”. Farsçadaki “ciger” kelimesinin müradifi.		
791	*baḳır*	A23a/10	باقر	
792	T. T. Ç. *bakır*	“Bakır” anlamında. Aslı ise *bakır*ancak bu şekilde kullanıldı.		
793	*begir*	A23a/11	باڭِير	
	T. T. Ç.	“Beygir” demek.		
794	*bekişdir-*	A23a/11	باكشِدر	
	T. T. Ç.	*Bekişdirmek fiilinin emir kipi*. Bir şeyi, bir olayı “pekiştirmek ve kuvvetlendirmek”.		
795	*baḷdır*	A23a/12	بالِدر	
	T. T. Ç.	“Baldır”.		
796	*belir-*	A23a/13	بالر	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Belirmek* fiilinin emir kipi. “belirmek, gizlendikten sonra ortaya çıkmak” anlamında.		
797	*bancar*	A23a/14	بانجر	
	T. T. Ç.	Nicel ve nitel bakımından bir nevi “pancar” çeşidi; ancak tadı ve rengi havuca benzer.		
798	*penir*	A23a/15	پنير	

	T. T. Ç.	“Peynir” anlamında.		
799	*bahadır*	A23a/15	بهادر	
	T. T. Ç.	“Bahadır, cesur”.		
800	*bayır*	A23a/15	بایر	
	T. T. Ç.	“Dağ, bayır”.		
	A23a/16	El-meksūret		Esreli
801	*biber*	A23a/16	بیر	
	T. T. Ç.	“Biber” anlamında.		
802	*bitür-*	A23a/16	بتر	
	T. T. Ç.	*Bitürmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyin tamamlanıp bitmesi” anlamında.		
803	*bişir-*	A23a/17	بشر	
	T. T. Ç.	*Bişirmek* fiilinin emir kipi, “pişirmek” anlamında.		
804	*bıñar*	A23a/17	بڭا	
	T. T. Ç.	“Su pınarı”.		
805	*bıl̦dır*	A23a/18	بلڊر	
	T. T. Ç.	“Geçen sene” anlamında.		
806	*bízār*	A23a/18	بیزار	
	T. T. Ç.	“Bezmek” anlamında. Çekimleri geçişsizde *olmaḳ,* geçişlide de *etmek*yardımcı fiilleriyle kullanılır. *Bízār oldum* yani “bezdim”;*bízār etdim* yani “bezdirdim”.		
807	*bir*	A23a/20	بیر	
	T. T. Ç.	İnce okunur. Sayılardan “bir” anlamında.		
808	*pír*	A23a/21	پیر	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Yaşça büyük veya kadri büyük olan kimse”. Farsçadır, kullanılır.		
	A23a/22	El-maẓmūmet		Ötreli
809	*boḍur*	A23a/22	بوڊر	
	T. T. Ç.	“Bodur” anlamında.		
810	*yuḳur*	A23a/22	یقور	

	T. T. Ç.	"Pusarık, puslu" anlamında.		
811	*buyuṛ-*	A23a/22	بيور	
	T. T. Ç.	*Buyurmaḳ* fiilinin emir kipi, "emretmek" anlamında.		
812	*buṛ-*	A23a/23	بورِ	
	T. T. Ç.	*Burmaḳ* fiilinin emir kipi, "burmak, bükmek, karın sancısı, doğururken kadının sancısı".		
813	*püskür-*	A23b/1	بوسكر	
	T. T. Ç.	*Püskürmek* fiilinin emir kipi, "ağızdan su püskürmek" anlamında.		
	A23b/2	**Faṣlu't-tā el-müṣenāt favkal meftūḥa**		**Üstünlü ta faslı**
814	*teber*	A23b/3	تبر	
	T. T. Ç.	"Balta; vergi tahsildarının elindeki külünk" anlamında.		
815	*ter*	A23b/4	تر	
	T. T. Ç.	"(Vücuttan çıkan) ter".		
816	*teker*	A23b/4	تكر	
817 818 819	T. T. Ç. *tekerlen-* *tekerle-* *tekerlek*	Camid bir kelime, "lastik" anlamında. Çekimi *"+la-"* ve *"-n-"* ekleri ile yapılmaktadır. Örnek: *Tekerlendi*"herhangi bir şeyin dengesini kaybedip yuvarlanarak düşmesi" anlamında. *+la*-eki ile *tekerle-: Tekerlemek* fiilinin emir kipi, "tekerleme" anlamında. Türevinden *tekerlek*"ağırşağın tekerlekleri ve çerçevesi; peynirin yuvarlak şekline de denir: Örnek *tekerlek peniri*.		
	A23b/8	El-mażmūmet		Ötreli
820	*tüskür-*	A23b/8	توسكور	
	T. T. Ç.	*Tüskürmek* fiilinin emir kipi, (düşmanları savaş hattından veya sahasından) "kovalamak".		
821	*tükür-*	A23b/10	تكور	
	T. T. Ç.	*Tükürmek* fiilinin emir kipi, "tükürmek" anlamında.		
	A23b/10	**Faṣlu'l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**

822	*çādır*	A23b/11	چادر	
	T. T. Ç.	"Çadır".		
823	*çaġır-*	A23b/11	جَاغر	
	T. T. Ç.	*Çaġırmaḳ* fiilinin emir kipi, "bağırmak ve çağırmak" anlamında.		
824	*çaḳır*	A23b/12	چاقر	
	T. T. Ç.	Bir nevi "atmaca".		
825	*çakşir*	A23b/12	چقشير	
	T. T. Ç.	Ayağa giyilen "çakşır, şalvar".		
826	*çamur*	A23b/13	چامور	
	T. T. Ç.	"Çamur" anlamında.		
827	*çenber*	A23b/13	چَنبر	
828	T. T. Ç. *yelken çember*	"Çenber; çember elek gibi, kadınların taktığı boyalı ipek yaşmak. Yelken çemberi. " Örnek: *yelkençember*.		
829	*çevir-*	A23b/15	چور	
	T. T. Ç.	*Çevirmek* fiilinin emir kipi, "çevirip, idare etmek" anlamında.		
830	*çayır*	A23b/16	چاير	
	T. T. Ç.	"Çayır" anlamında.		
	A23b/16	El-meksūret		Esreli
831	*çıġır-*	A23b/16	چغر	
	T. T. Ç.	*Çıġırmaḳ* fiilinin emir kipi, "çağırmak, bağırmak" anlamında. *(c)* sesi üstünlü olarak da kullanılır. Bahsi geçti.		
832	*çıḳar-*	A23b/17	چقر	
	T. T. Ç.	*Çıḳarmaḳ* fiilinin emir kipi, "çıkarmak" anlamında. *(r)* sesi ettirgen eki.		
833	*ciger*	A23b/18	چكر	
	T. T. Ç.	"Ciğer".		
834	*çiger*	A23b/18	چكر	

	T. T. Ç.	"İz ve davranış". Örnek *çigerine giddi* yani "izine gitti".		
835	*çinar*	A23b/20	جنار	
	T. T. Ç.	Ağaçlardan "çınar".		
	A23b/20	El-mażmūmet		Ötreli
836	*çuḳur*	A23b/20	چقور	
	T. T. Ç.	"Çukur" anlamında.		
837	*çoḳar-*	A23b/21	چقار	
	T. T. Ç.	*Çoḳarmaḳ* fiilinin emir kipi, "bir şeye toplanmak". Arapçadaki "kekeleme ve garipsemek".		
838	*çükündür*	A23b/22	چكوندر	
	T. T. Ç.	*"Pancar"* kelimesinin müradifi. Bahsi geçti.		
839	*çögür*	A23b/23	چكور	
	T. T. Ç.	"Tambur".		
	A23b/23	**Faṣlu'l-ḥā el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü ha faslı**
840	*havyar*	A24a/1	حویر	
	T. T. Ç.	"Mersin balığı diye adlandırılan balığın yumurtası, havyar". Bahsi geçecek.		
	A24a/1	**Faṣlu'l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü ha faslı**
841	*ḍaṃzır-*	A24a/2	ڈمپرر[مڑر]	
842 843	T. T. Ç. *ḍamla* *ḍammaḳ*	*ḍaṃzırmaḳ* fiilinin emir kipi, "damlatmak" anlamında. Çünkü yağmur damlalarına *ḍamla.* Geçişsiz olanı *ḍammaḳ* yani "damlaların yağması" demek.		
844	*daġar*	A24a/4	دغر	
	T. T. Ç.	"Kese, deri torba".		
845	*degir-*	A24a/4	دكير	
	T. T. Ç.	*Değirmek* fiilinin emir kipi, "değmek" anlamında.		
846	*ḍamar*	A24a/5	ڈمر	
	T. T. Ç.	Damarlardan tek bir "damar".		

847	*ḍamur*	A24a/5	دمور	
	T. T. Ç.	Madenlerden “demir” anlamında.		
848	*delir-*	A24a/6	دلير	
	T. T. Ç.	*Delirmek* fiilinin emir kipi, “delirmek” anlamında		
849	*devşir-*	A24a/6	دوشر	
	T. T. Ç.	*Devşirmek* fiilinin emir kipi, “toplayıp devşirmek”anlamında.		
850	*devir-*	A24a/7	دوير	
	T. T. Ç.	*Devirmek* fiilinin emir kipi, “(yüksek bir şeyi aşağı) düşürmek, devirmek”. Ayrıca “önü terse çevirmek veya tam tersi devirmek, bir şeyi baş aşağıya çevirmek” anlamında.		
851	*davar*	A24a/8	دوار	
	T. T. Ç.	Hayvanlardan vb. “davar” anlamında.		
852	*ḍar*	A24a/9	ڕار	
	T. T. Ç.	“Dar” anlamında.		
853	*der-*	A24a/9	در	
	T. T. Ç.	*Dermek* fiilinin emir kipi, “(meyveleri) devşirip toplamak” anlamında.		
	A24a/10	El-meksūret		Esreli
854	*dilber*	A24a/10	دیلبر	
	T. T. Ç.	“Dilber, sevgili” anlamında.		
855	*dıvar*	A24a/10	دیوار	
	T. T. Ç.	“Duvar” anlamında.		
856	*dir-*	A24a/11	دير	
	T. T. Ç.	Dirmek fiilinin emir kipi, “yeni taze olan meyveleridevşirip toplamak” anlamında.		
	A24a/12	El-mażmūmet		Ötreli
857	*düşür-*	A24a/12	دشور	
	T. T. Ç.	*Düşürmek* fiilinin emir kipi, “düşürmek” anlamında.		
858	*doġur-*	A24a/13	دغور	
	T. T. Ç.	*Doġurmaḳ* fiilinin emir kipi, “doğurmak” anlamında.		

859	*dülger*	A24a/13	دلگر	
	T. T. Ç.	“Marangoz”. Camit çekimi yapılmaz. Arapça'nın tam aksi.		
860	*dünyael ver-*	A24a/14	دنيا ال وير	
	T. T. Ç.	İnce “*l*” sesini cezmi yaparak,*dünya el vermek* fiilinin emir kipi, “dünya insanın yüzüne gülmesi” anlamında.		
861	*döndür-*	A24a/16	دوندر	
	T. T. Ç.	*Döndürmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyi sırtüstü çevirmek veya çuha gibi tersine giyinmek; sarığı çevirip sarmak; bir başkasını yolundan veya işinden çevirmek;bir işi, durumu halden başka bir hale çevirmek. ”		
862	*duyur-*	A24a/19	ديور	
	T. T. Ç.	*ḍuyurmaḳ* fiilinin emir kipi, “duyurmak; gafile hatırlatmak” anlamında.		
863	*doyur-*	A24a/20	دويور	
	T. T. Ç.	*Doyurmaḳ* fiilinin emir kipi, “açlıktan sonra doyurmak” anlamında.		
864	*dür-*	A24a/21	دور	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Dürmek* fiilinin emir kipi, “(belgeleri, bitikleri, halı ve hasırları) dürmek”.		
865	*dur-*	A24a/22	دُور	
	T. T. Ç.	*Durmaḳ* fiilinin emir kipi, “(bir şeyden, işten veya oturmaktan) durmak” anlamında.		
	A24b/1	Faṣlu’l-rā’ el-mühmele el-mażmūmet		Ötreli ra faslı
866	*rūzgār*	A24b/2	روزكار	
	T. T. Ç.	“Esen rüzgar” anlamında.		
867	*rūzigār*	A24b/2	روزكار	
	T. T. Ç.	“Çağ”. Aslı Farsça.		
868	*rūzigār alıver-*	A24b/3	رُوزكار الوير	
	T. T. Ç.	*Rüzgar alıvermek* fiilinin emir kipi, “zamanın gelip geçmesi”.		
	A21a/4	**Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥs**		**Üstünlü za faslı**
869	*zaġar*	A24b/4	زاغر	
	T. T. Ç.	“Köpeklerden çolak, av köpeği”.		

870	*zākir*	A24b/5	زاكر	
	T. T. Ç.	“Tîrendaz, okçu”.		
871	*zencír*	A24b/6	زنجير	
	T. T. Ç.	“zincir, silsile”.		
	A24b/6	El-meksūret		Esreli
872	*zıbar-*	A24b/6	زبر	
873	T. T. Ç. *yaṭmaḳ*	*Zıbarmaḳ* fiilinin emir kipi, “zıbarmak, uyumak”. *yaṭmaḳ* fiilinin müradifi.		
874	*zıṛ*	A24b/7	زڕ	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbihe. “Gücendiren, öfkelendiren”.		
875	*zıpır*	A24b/7	زبر	
	T. T. Ç.	(Bir önceki *zır*kelimesi) gibi.		
876	*ẓırbar*	A24b/8	ڕزبر	
	T. T. Ç.	“Büyük torba, çuval” anlamında.		
	A24b/8	El-maẕmūmet		Ötreli
877	*zor*	A24b/8	زور	
	T. T. Ç.	“Şiddet ve zorlamayı” ifade eden bir kelimedir. Örnek *zor etdi* yani “zorladı ve mecbur kıldı”. Şair Sultan Selim Bin Osman Mısır'ı Gürani'nin elinden alınca, Allah onlarırahmet eylesin şöyle söyledi : *Hātif-ı ḳudsí didi tarihini* *Aḷdı mısrı zor ile sultan selim*		
	A24b/13	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
878	*ser-ber*	A24b/13	سربر	
	T. T. Ç.	“Yük artığı, fazlalık”.		
879	*segir-*	A24b/14	سڭر	
	T. T. Ç.	*Segirmek* fiilinin emir kipi, “organların titremek” anlamında.		
880	*semer*	A24b/14 ve Kn.	سَمَرْ	

	T. T. Ç.	Hayvanın “semer”i. Söylenilenlerden: *Her kim eşek olursa biz oña semirez* yani “kim eşek olursa biz ona eyer ve palan oluruz; yani Annemi alana amca derim. ”(Arapça deyim).		
881	*semir-*	A24b/15	سمر	
	T. T. Ç.	*Semirmek* fiilinin emir kipi, “zayıfın zıttı, şişman” anlamında.		
882	*samur*	A24b/16	سمور	
	T. T. Ç.	Bilinen, bir çeşit özel “kürk”. Aslında “ayı türünden olarak kabul edilen bir hayvan”ın ismi. Bu ve misk kokusu ticareti Moskav ve Kefememleketlerinden geçer.		
883	*ser-*	A24b/18	سر	
	T. T. Ç.	*Sermek* fiilinin emir kipi, “elbiseyi ipe sermek veya kuru üzüm, inciri ve meyveleri kurutmak için yere sermek” anlamında.		
884	*serseri güzer*	A24b/20	سرسري كزر	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Hayret düşen, şaşkın” anlamında.		
885	*selbar*	A24b/21	سلبر	
	T. T. Ç.	“Serval, şalvar” gibi ayaklara giyinilir.		
	A24b/22	El-meksūret		esreli
886	*siñir*	A24b/22	سكر	
	T. T. Ç.	“Kızgınlık, sinir”.		
887	*siñir-*	A24b/1	سكر	
	T. T. Ç.	*Siñirmek* fiilinin emir kipi, “(Yemeği) sindirmek” anlamında. Örnek *yiyecek siñdi* yani “yemeği sindirdi. ”.		
	A25a/1	El-maẓmūmet		Ötreli
888	*süpür-*	A25a/1	سپور	
	T. T. Ç.	*Süpürmek* fiilinin emir kipi, “süpürmek” anlamında.		
889	*sümür-*	A25a/2	سمور	
	T. T. Ç.	*Sümürmek* fiilinin emir kipi, “sümkürmek” anlamında.		
890	*sümkür-*	A25a/2	شمكور [سمكور]	
	T. T. Ç.	*Sümkürmek* fiilinin emir kipi;yani “sümkürmek” anlamında.		
891	*sünger*	A25a/3	سونڭر	

	T. T. Ç.	“Sünger” anlamında.		
892	*sür-*	A25a/3	سور	
893	T. T. Ç. *sürgün*	*Sürmek* fiilinin emir kipi, “çekip sürmek” anlamında. Bir insanı bir memleketten başka bir memlekete“sürgün etmek”. “Sürgün olan kişi”ye de*sürgün*denir.		
	A25a/5	**Faşlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü şin faslı**
894	*şaṭır*	A25a/5	شاطر	
	T. T. Ç.	Bir iş için uğraşan“memur, postacı gibi. ”		
895	*şalvar*	A25a/6	شلوار	
	T. T. Ç.	Bilinen “şalvar”.		
896	*şeker*	A25a/6	شكر	
	T. T. Ç.	“Şeker” anlamında.		
897	*şehir*	A25a/7	شهر	
	T. T. Ç.	“Şehir veya büyük belde” anlamında.		
	A25a/7	El-meksūret		Esreli
898	*şimşír*	A25a/7	شمشير	
	T. T. Ç.	“Habeşi'den *abanoz* veya Hindistan tarafından getirilendeğerli olan *ḳara ardıç,* ahşapgillerden. ”		
	A25a/9	El-mażmūmet		Ötreli
899	*şor*	A25a/9	شور	
	T. T. Ç.	“Çorak arazi”. Örnek: *şoryer.*		
900	*şoryer*	A25a/10	شوزير[شورير]	
	T. T. Ç.	“Çorak arazi”. Kelimenin aslı Farsçadır. “Tuzlu” anlamında. Türkçe'de bahsedildiği gibi geçiyor.		
	A25a/11	**Faşlu’l-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
901	*ṣayır ṣayır*	A25a/12	صَاير صاير	
	T. T. Ç.	Gözyaşının hızlıca akmasını pekiştirmek için kullanılır. Örnek: *ṣayır ṣayır göz yaşı döküldi* yani “fırıl fırıl gözyaşları döküldü”.		

902	*ṣarar-*	A25a/13	صرر	
	T. T. Ç.	*Ṣararmaḳ* fiilinin emir kipi, “sararmak” anlamında.		
903	*ṣaṭır*	A25a/14	صاطر	
	T. T. Ç.	“Satır”. Örneğin eti parçalamak için kullanılansatır.		
904	*ṣaġır*	A25a/14	صَاغر	
	T. T. Ç.	“Sağır”.		
905	*ṣaḳar*	A25a/15	صَاقر	
	T. T. Ç.	(Atlar ve eşekler için “sakar, alındaki uğursuz sayılan beyaz leke, küçük akıtma”. Örnek: *ṣaḳar eşekgibiyelidür*.		
906	*ṣalıver-*	A25a/16	صاليور	
	T. T. Ç.	*Ṣalıvermek* fiilinin emir kipi, hapis olanı“salıvermek” anlamında. Hissi veya hükmen salıvermek. örneğin hapis olan kuş, tutsak olan ya da kadını boşayıp bırakmak.		
907	*ṣalyar*	A25a/17	صالِيار	
	T. T. Ç.	“Salya, ağız suyu” anlamında.		
908	*ṣavur-*	A25a/18	صاور	
	T. T. Ç.	*Ṣavurmaḳ* fiilinin emir kipi. Örneğin rüzgar vesilesi ile tahılları“savurmak”.		
909	*ṣar-*	A25a/19	صر	
	T. T. Ç.	*Ṣarmaḳ* fiilinin emir kipi, “sararmak” anlamında.		
910	*ṣarıḳ*	Türevinden *ṣarıḳ*yani sarılan “sarık” anlamında.		
	A25a/20	El-meksūret		Esreli
911	*ṣıçra-*	A25a/20	صچر	
	T. T. Ç.	*Ṣıçramaḳ* fiilinin emir kipi, “sıçramak” anlamında.		
912	*ṣıġır*	A25a/21	صغر	
	T. T. Ç.	“Sığır” anlamında.		
913	*ṣınır*	A25a/21	صنر	
	T. T. Ç.	İki yer arasındaki “sınır” ve benzeri.		

914	*ṣıvar-*	A25a/22	صور	
	T. T. Ç.	*Ṣıvarmaḳ* fiilinin emir kipi, araziyi ve hayvanları "suladı veya serpeledi. "		
915	*ṣıyır-*	A25a/23	صير	
	T. T. Ç.	*Ṣıyırmaḳ* fiilinin emir kipi, "Bir şeyin üstünden geçmek, sıyrılmak". Bağlandığı kelimeye göre değişik anlamlarında kullanılır. Örnek: *calḳṣıyırdı* "kaptakiniparmaklarıyla veya eliyle yalamak" anlamında. *Şehri ṣıyırdı* yani "şehirden ve şehrin evlerinden geçti. " ve *kitabı gözden ṣıyırdı* yani "kitaba göz atıp okudu. " Ve *ḳılıç ṣıyırdı*"kılıcını çekti. " anlamında. Bahsedilen beş anlamda kullanılan kelimedir.		
	A25b/6	El-mażmūmet		Ötreli
916	*ṣor-*	A25b/6	صُور	
	T. T. Ç.	*Ṣormaḳ* fiilinin emir kipi, "sormak" anlamında.		
917	*ṣuvar-*	A25b/6	صُوَار	
	T. T. Ç.	*Ṣuvarmaḳ* fiilinin emir kipi, Yeri veya hayvanları"sulamak" anlamında. İlk sesinde yuvarlak ünlü ve dar ünlü olabilir. Bahsi geçti.		
	A25b/8	**Faṣlu'l-tāü'l -meftūḥa**		**Üstünlü ta faslı**
918	*ṭanbūr*	A25b/9	طنبور	
	T. T. Ç.	Bilinen,müzik aleti "tambur".		
919	*ṭandır*	A25b/9	طاندر	
	T. T. Ç.	"Tandır".		
920	*ṭabur*	A25b/9	طابور	
921	T. T. Ç. *oṭaḳ*	Hristiyanlar'ın"askeri kampları". Ayrıca Osmanlı Müslüman askerlerine has kamp da *oṭaḳ*"otağ".		
	A25b/	El-mażmūmet		Ötreli
922	*ṭor*	A25b/	طور	
	T. T. Ç.	"Çuval veya ipekten yapılan delikli torba". Örnek: *ṭor kese* ve *ṭor ḳuşaḳ.*		
	A25b/11	**Faṣlu'l-fā' el-meftūḥa**		**Üstünlü fa faslı**
923	*fener*	A25b/11	فنر	
	T. T. Ç.	"Fanus".		
	A22a/6	El-meksūret		Esreli

924	*fi̱r fi̱r*	A25b/12	فرفر	
	T. T. Ç.	Dönmeyi pekiştirmek için kullanılır. Örnek *fi̱r fi̱rdöner* yani "hızlıca döner".		
	A25b/13	**Faṣlu'l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
925	*ḳabar-*	A25b/13	قَبَر	
	T. T. Ç.	*Ḳabarmaḳ* fiilinin emir kipi, "şişip kabarmak; kaba hamurun mayalandıktan sonra kabarması veya mağrur insanın kabarması"anlamında. Örnek: *Zeyd ḳabardı* yani "Zeyd kibirlendi. "		
926	*ḳatır*	A25b/17	قاتر	
	T. T. Ç.	"Katır" demek.		
927	*ḳaçır-*	A25b/17	قچر	
	T. T. Ç.	*Ḳaçırmaḳ* fiilinin emir kipi, "kaçırmak" anlamında.		
928	*ḳarar*	A25b/18	قرر	
	T. T. Ç.	*Ḳararmaḳ* fiilinin emir kipi, "kararmak" anlamında.		
929	*ḳaṭar*	A25b/19	قطار	
930	T. T. Ç. *ḳaṭarla-*	"Hayvanların katara(tren gibi) dizilmesi. "*+la*-ile fiili yapılmaktadır. Örnek: *ḳaṭarla-: ḳaṭarlamaḳ* fiilinin emir kipi, "hayvanları katara dizmesi. "		
931	*ḳalbur*	A25b/21	قالبور	
	T. T. Ç.	"Kalbur" anlamında. *+la*-ile fiili yapılmaktadır. Bir önceki gibi.		
932	*ḳaldır-*	A25b/22	قالدر	
	T. T. Ç.	*Ḳaldırmaḳ* fiilinin emir kipi, "kaldırmak, yükseltmek" anlamında.		
933	*ḳanbur*	A25b/22	قانبور	
	T. T. Ç.	"Kambur" anlamında. Bizim zamanımızda bu sıfatla nitelenir bir şahsın lakabı.		
934	*ḳanḍır-*	A26a/1	قانڈر	
	T. T. Ç.	*Ḳanḍırmaḳ* fiilinin emir kipi, "susuzun suya kanması. "		
935	*ḳavur-*	A26a/2	قاور	
936	T. T. Ç. *ḳavurma*	*Ḳavurmaḳ* fiilinin emir kipi, Kahvenin ve etin"kavurulma"sı gibi. Türevi: *ḳavurma*.		

937	*ḳaydır-*	A26a/3	قايدر	
	T. T. Ç.	*Ḳaydırmaḳ* fiilinin emir kipi, “kaydırmak” anlamında.		
938	*ḳayra*	A26a/4	قاير	
	T. T. Ç.	Taş tokmak.		
939	*ḳayır-*	A26a/4	قاير	
	T. T. Ç.	*Ḳayırmaḳ* fiilinin emir kipi, “kayırmak” anlamında.		
940	*ḳar*	A26a/5	قار	
	T. T. Ç.	“Kar” anlamında.		
941	*ḳar-*	A26a/5	قر	
	T. T. Ç.	*Ḳarmaḳ* fiilinin emir kipi, “karmak” anlamında		
	A26a/6	El-meksūret		Esreli
942	*ḳızdır-*	A26a/6	قزدر	
	T. T. Ç.	*Ḳızdırmaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşle kızdırmak”.		
943	*ḳızar-*	A26a/7	قزار	
	T. T. Ç.	*Ḳızarmaḳ* fiilinin emir kipi, “kızarmak” anlamında.		
944	*ḳışḳıra-*	A26a/7	قشقره	
	T. T. Ç.	*Ḳışḳırmaḳ* fiilinin emir kipi, Başkası adına “kayırmak, tahrik”.		
945	*ḳışır*	A26a/8	قصير	
	T. T. Ç.	Kadınlardan“kısır” olanı. Hayvanların da dişi olanı, dişi katır gibi.		
946	*ḳığıra-*	A26a/9	قغره	
	T. T. Ç.	*Ḳığıramaḳ* fiilinin emir kipi, “azarlamak ve kışkırtmak” anlamında.		
947	*ḳandır-*	A26a/10	قندر	
	T. T. Ç.	*Ḳandırmaḳ* fiilinin emir kipi, “azarlamak, kışkırtmak ve teşvik etmek” anlamında. Bir öncekinin kelimenin anlamına yakındır.		
948	*ḳıvır-*	A26a/11	قور	
	T. T. Ç.	*Ḳıvırmaḳ* fiilinin emir kipi, “kıvırmak, kıvırcık saç” anlamında.		
949	*ḳıvırcıḳ*	“Kıvırcık saç” için*ḳıvırcıḳṣaç* ve “kıvırcık tülbend” için*ḳıvırcıḳ tülbend* anlamında.		

950	*ḳır*	A26a/13	قير	
	T. T. Ç.	“Kır; ot ve sudan boş olan kır arazi. ”		
951	*ḳır-*	A26a/14	قير	
	T. T. Ç.	*Ḳırmaḳ* fiilinin emir kipi, “ufalamak, kırmak” anlamında.		
	A26a/15	El-mażmūmet		Ötreli
952	*ḳubur*	A26a/15	قبور	
	T. T. Ç.	“Ok kuburu” anlamında.		
953	*tirkeş*	*Tirkeş*“tirgeş” gibi.		
954	*ḳopar-*	A26a/16	قوپر	
	T. T. Ç.	*Ḳoparmaḳ* fiilinin emir kipi, “çekip koparmak” anlamında veya “toz kaldırmak” (toz koparmak) vb. “Yeni kelime türetmek” anlamında da kullanılır. Örnek *ṭoz ḳuyurdı*“toz kaldırıp kopardı. ” ve *fitne ḳopardı* yani “fitnecilik yapıp kışkırttı. ”*Söz ḳopardı* yani “kelam inşa edip türetti. ”		
955	*ḳudur-*	A26a/20	قودر	
	T. T. Ç.	*Ḳudurmaḳ* fiilinin emir kipi, “köpeğin veya ısırdığı insanın kudurma”sı.		
956	*ḳudurmuş*	Örnek: *ḳudurmuş köpek*“kudurmuş köpeğe veya delirmenin izi olan kudurmuş insan”. Ayrıca *Zeyid ḳudurdı* yani “Çok istekli ve hırslı kişi”ye böyle denir. *ḍaḍ almış ḳudurmuştanartıḳ*yani “Bir şeyin tadına bakıp lezzetli bulursa kudurmuştan daha beter olur. ” Ayrıca şehvetli kadın veya muhannes için*ḳudurmuş* yani “aşırı şehvetli olan kişi” anlamında kullanılır.		
957	*ḳurtar-*	A26b/3	قورتر	
	T. T. Ç.	*Ḳurtarmaḳ* fiilinin emir kipi, “kurtarmak” anlamında.		
958	*ḳoṭar-*	A26b/3	قوطر	
	T. T. Ç.	*Ḳoṭarmaḳ* fiilinin emir kipi, “yemeği kepçeyle kotarmak, almak” gibi. Örnek: *aş ḳoṭardı*“yemeği kepçeyle aldı. ” demek.		
959	*ḳondur-*	A26b/5	قوندر	
	T. T. Ç.	*Ḳondurmaḳ* fiilinin emir kipi, “misafirliğe veya bir istasyona inmek, konmak” anlamında.		
960	*ḳor*	A26b/6	قور	
	T. T. Ç.	“Kor” anlamında.		

961	*ḳur*	A26b/6	قور	
	T. T. Ç.	"Binanın bir sırası" anlamında .		
962	*ḳur-*	A26b/6	قور	
963	T. T. Ç. *ḳurul-*	*Ḳurmaḳ* fiilinin emir kipi, "(çadır, taht, koltuk) kurmak". Örnek: *çadır* veya *divan* veya *taht ḳuruldı* denir yani "dikildi". Geniş zamanı "ḳurmaḳ, konmak ve koymak" anlamında. Dört anlamlıdır.		
964	*ḳoyuver-*	A26b/9	قويور	
	T. T. Ç.	*Ḳoyuvermek* fiilinin emir kipi, "koyuver, terk et ve bırak" anlamında.		
	A26b/10	**Faṣlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
965	*geber-*	A26b/11	كبر	
	T. T. Ç.	*Gebermek* fiilinin emir kipi, "ölümüne kadar helak olmak, gebermek" demek.		
966	*getür-*	A26b/11	كتور	
	T. T. Ç.	*Getürmek* fiilinin emir kipi, "getirmek" anlamında.		
967	*geçir-*	A26b/12	كچر	
	T. T. Ç.	*Geçirmek* fiilinin emir kipi, "geçirmek, bir şeyi bir yerden başka bir yere aşırıp yerine getirme" anlamında. Örnek *sözüni geçirdi* yani "sözünü geçirdi(tutu)". "İncileri de tele dizmek" anlamına da gelir.		
968	*gezdir-*	A26b/15	كزدر	
	T. T. Ç.	*Gezdirmek* fiilinin emir kipi, "pazarlarda gezmek" anlamında.		
969	*keser*	A26b/16	كسر	
	T. T. Ç.	Marangozun "keser"i anlamında.		
970	*kestir-*	A26b/16	كستر	
971	T. T. Ç. *arḳırlamaḳ*	*Kestirmek* fiilinin emir kipi, "(bir kişinin sözünü veya yolunu kesmek" anlamında. *Arḳırlamaḳ* kelimesinin benzeri.		
972	*keşer*	A26b/17	كشر	
973	T. T. Ç. *havuç*	Yenilen "havuç" anlamında. *Havuç* kelimesinin eş anlamlısı bahsi geçmişti.		
974	*gegir-*	A26b/1	كاكير	

	T. T. Ç.	*Gegirmek* fiilinin emir kipi, “geğirmek” anlamında.		
975	*keler*	A26b/19	كلر	
	T. T. Ç.	“Keler, kertenkele” demek.		
976	*kemer*	A26b/19	كمر	
	T. T. Ç.	“Ahır, bodrum” anlamında.		
977	*gemir-*	A26b/1	كِمِير	
	T. T. Ç.	*Gemirmek* fiilinin emir kipi, “ısırıp kemirmek” anlamında.		
978	*kenar*	A26b/21	كنار	
	T. T. Ç.	“Kıyı ve deniz sahili” anlamında.		
979	*kendir*	A26b/21	كندر	
	T. T. Ç.	“Kendir ipi”.		
980	*kenevir*	A26b/22	كنور	
	T. T. Ç.	“Kınnap, kendir”.		
981	*gavur*	A26b/22	كِاور	
	T. T. Ç.	“Gavur”.		
982	*kendüyi göre-*	A26b/22	كندوني كورا	
	T. T. Ç.	*Kendüyi görmek* fiilinin emir kipi, “kendini beğenen insan” anlamında.		
983	keyür-	A27a/1	كير	
984	T. T. Ç. *kiydirmek*	*Keyürmek* fiilinin emir kipi, “giydirmek” anlamında ve benzeri: *kiydirmek*.		
985	*ger-*	A27a/1	كِر	
	T. T. Ç.	*Germek* fiilinin emir kipi, “(bir şeyi) germek, sündürmek”.		
	A27a/2	El-meksūret		Esreli
986	*gider-*	A27a/2	كِيدر	
	T. T. Ç.	*Gidermek* fiilinin emir kipi, “gidermek ve yok etmek” anlamında.		
987	*kilinder*	A27a/3	كلندر	

	T. T. Ç.	“Şarap kaplarından belirli ölçek” anlamında.		
988	*kiler*	A27a/4	كلار	
	T. T. Ç.	“Yiyecek ve erzakların konulduğu yer, kiler” anlamında.		
989	*kimer*	A27a/5	كيمار	
	T. T. Ç.	“Bazen veya bazı şeyler” anlamında. Örnek: *kimerde gelür kimerde gelmez*yani “bazen gelir bazen gelmez. ” Ayrıca *kimersi kem kimersi biñ*“bazı şeyler iyi ve bazı şeyler kötü. ” anlamında.		
990	*kir*	A27a/8	كير	
	T. T. Ç.	“Kir”.		
991	*gir-*	A27a/8	كِير	
	T. T. Ç.	*Girmek* fiilinin emir kipi, “girmek” demek.		
	A27a/8	El-mażmūmet		Ötreli
992	*köpür-*	A27a/9	[كوپر] كوير	
	T. T. Ç.	*Köpürmek* fiilinin emir kipi, “köpüğün taşması” anlamında		
993	*götür-*	A27a/9	كوتور	
	T. T. Ç.	*Götürmek* fiilinin emir kipi, “kaldırıp yükseltmek” anlamında.		
994	*göçür-*	A27a/10	كوجور	
	T. T. Ç.	*Göçürmek* fiilinin emir kipi, “göç ettirmek” anlamında.		
995	*göster-*	A27a/11	كوستر	
	T. T. Ç.	Göstermek fiilinin emir kipi, “göstermek” anlamında.		
996	*köfter*	A27a/11	كوفتر	
	T. T. Ç.	“Yenilen lokum badem ile doldurulur, sucuğa benzer. Şam ve Rum’dan getirilir. ”		
997	*küfür*	A27a/13	كفور	
	T. T. Ç.	Rüzgarın esişini pekiştirmek için kullanılır. Örnek: *küfür küfür yeller eser* yani “kesintisiz, şiddetli rüzgar esiyor. ”		
998	*göger-*	A27a/14	كوكر	
	T. T. Ç.	*Gögermek* fiilinin emir kipi, “bir şeyin mavi olması” anlamında.		
999	*gögüs gecir-*	A27a/16	كوكوس كجر	

	T. T. Ç.	“Ah edip tasalanmak; geçenlere ah edip gelecekten korkmak. ”		
1000	*kömür*	A27a/18	كمۏر	
	T. T. Ç.	“Kömür” demek.		
1001	*gönder-*	A27a/18	كوندر	
	T. T. Ç.	*Göndermek* fiilinin emir kipi, “göndermek, salmak” demek.		
1002 1003	*gönder* *foluḳ-*	A27a/19	كوندر	
	T. T. Ç.	“Mızrak ve süngü”. Örnek*: Güneş gönder boyı foluḳduḳda gel* yani “güneş bir mızrak ve süngü kadar.” demek. (Yanlış yazılmı olabilir diğer nüshalarda bu cümleye yer verilmemektedir).		
1004	*kör*	A27a/21	كور	
	T. T. Ç.	“Kör” anlamında.		
1005	*gür*	A27a/21	ڭور	
	T. T. Ç.	“Su veya kılın gürü, çokça” anlamında.		
1006	*gör-*	A27a/1	ڭور	
	T. T. Ç.	*Görmek* fiilinin emir kipi, “görmek” anlamında. Bu kelime ile bir önceki kelimenin arasındaki fark yazıda değil telaffuzda imale olup olması ve ince okunup okunmamasıdır.		
	A27a/23	**Faṣlu’l-lāmel-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
1007	*-lar*	A27b/1	لر	
	T. T. Ç.	Mutlak olarak fiillere ve isimlere gelen çoğul eki *(+lar).*Mütekellime ve ya muhataba isnad edilen ve eklenenler hariç.		
	A27b/2	El-mażmūmet		Ötreli
1008	*ḷor*	A27b/3	ڵور	
	T. T. Ç.	“Bir çeşit tatlı(tuzsuz) lor, peynir çeşidi”.		
	A27b/4	**Faṣlu’l-mimel-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
1009	*mermer*	A27b/4	مَرمَر	
	T. T. Ç.	“Mermer”.		
1010	*mesír*	A27b/4	مَسير	

	T. T. Ç.	“Mesir macunu, ilaç, yenir. ”		
1011	*manṭar*	A27b/5	منطر	
	T. T. Ç.	“Yerde biter, pişirilerek yenir, mantar ve çeşitleri beyaz kırmızı vb. renklerine göre isimleri değişir. ” Şair şöyle söyledi: *Seni ender manṭarlar gibi topladım* *Ve kötü manṭarlardan arındırdım*		
1012	*manḳır*	A27b/9	منقر	
	T. T. Ç.	“Bakırsikke, para” anlamında.		
1013	*meger*	A27b/9	مگر	
	T. T. Ç.	“Kesin istisnayı sağlar, lakin” menzilinde.		
	A27b/10	El-meksūret		Esreli
1014	*minder*	A27b/10	مندر	
	T. T. Ç.	“Üzerine oturulan minder”.		
	A27b/11	El-mażmūmet		Ötreli
1015	*murdār*	A27b/11	مرداز[مردار]	
	T. T. Ç.	“Mundar”.		
1016	*mumbar*	A27b/1	مومبر	
	T. T. Ç.	“(Bir çeşit yemek, içi dolunan bağırsaklar, bağırsak sosisine benzer. ”		
1017	*mühür*	A27b/12	مُهر	
	T. T. Ç.	“Mühürlemek için kullanılan mühür”, *(h)* sesi yuvarlak ünlüyle okunur. .		
1018	*mor*	A27b/12	مور	
	T. T. Ç.	“Bilinen demirhindinin rengi, mor”.		
	A27b/13	**Faşlu’l-nūnel-meftūḥa**		Üstünlünun faslı
1019	*nar / enar*	A27b/14	نار	
	T. T. Ç.	“Nar”. Hemze ile de *enar* şeklinde yazılır.		
	A27b/1	El-meksūret		Esreli
1020	*neşter*	A27b/14	نشتر	

	T. T. Ç.	“Neşter, kesmeye yarayan alet. ”		
	A27b/15	El-mażmūmet		Ötreli
1021	*nöker*	A27b/15	نوكر	
1022	T. T. Ç. *yoldaş*	“Nöker, arkadaş” anlamında Doğu dilindeki*yoḷdaş* kelimesinin eş anlamlısı.		
	A27b/16	**Faşlu’l-vāv**		**Vāv faslı**
1023	*var*	A27b/16	وَار	
1024	T. T. Ç. *yoḳ*	“Var, cevap olarak mevcud” anlamında. *Yoḳ* kelimesinin karşıtı “hayır” anlamında.		
1025	*var-*	A27b/17	وار	
	T. T. Ç.	*Varmaḳ* fiilinin emir kipi, “gelmek” anlamında.		
	A27b/18	El-meksūret		Esreli
1026	*vir-*	A27b/18	ویر	
	T. T. Ç.	*Virmek* fiilinin emir kipi, “vermek” anlamında. Camid kelimenin müştaka çevrilmesine vesile olur. Bu kitapta geçtiği gibi dilin gelişme babındandır.		
	A27b/21	El-mażmūmet		Ötreli
1027	*vur-/ ur-*	A27b/21	ور	
	T. T. Ç.	*Vurmaḳ* fiilinin emir kipi, “vurmak” anlamında. *Urmaḳ* olarak kullanılır. Bahsi geçmiştir.		
	A27b/22	Faşlu’l-hā’el-meftūḥa		Üstünlü ha faslı
1028	*her*	A27b/22	هر	
	T. T. Ç.	“Her” anlamında, gerek tekil kerekse çoğul veyagenel anlamındadır. Bunun anlamı da girdiği bir sonraki kelime ile ilgilidir. Örnek: Birinci olarak *her birisi*, ikinci olarak; çoğul toplum ise *her gelen gelsünler.* Üçüncü olarak de *her kim gelürse gelsün*yani “Tekil veya çoğul olarak kim gelirse gelsin. ” anlamında.		
1029	*hayḳır-*	A28a/3	هيڤر	
	T. T. Ç.	*Hayḳırmaḳ* fiilinin emir kipi, “bağırıp haykırma” anlamında.		

	A28a/3	El-mażmūmet		Ötreli
1030	*hüner*	A28a/4	هُنر	
	T. T. Ç.	“Beceriler ve hünerler”.		
	A28a/4	**Faṣlu’l-yāel-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1031	*yeşer-*	A28a/4	يشر	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Yeşermek* fiilinin emir kipi, “yeşil olmak” anlamında.		
1032	*yaşar-*	A28a/5	يشر	
1033	T. T. Ç. *yaş*	Kalın okunur. *Yaşarmaḳ* fiilinin emir kipi, “gözün yaşarması” anlamında. *Göz yaşı*“gözyaşı”. Ayrıca *yaş* “yumuşak, ıslanmış” anlamında.		
1034	*yaġır*	A28a/7	ياغر	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Hayvanların sırtındaki yara”ya verilen sıfat.		
1035	*yaġır*	A28a/7	ياغر	
	T. T. Ç.	“Hayvanların sırtındaki cerahattir; (yara) ile yağır” Yani Sıfat-ı müşebbehe ve isim (yara) müşterek bir kelimedir. Örnek: *Yaġırı olan ḳaşaġıdan ḳocunur* yani “yarası olan kaşağıdan gocunur. ”		
1036	*yaḳar-*	A28a/10	يقر	
	T. T. Ç.	*Yaḳarmaḳ* fiilinin emir kipi, “Bir insana yalvarıp yakırmak” anlamında.		
1037	*yalvar-*	A28a/11	يالوار	
1038	T. T. Ç. *yalvar yaḳar*	*Yalvarmaḳ* fiilinin emir kipi, “insana mülayım söz ile yalvarmak”. Bir önceki kelime ile birlikte de söylenir. Örnek: *yalvar yaḳar*“yalvar yakar” anlamında.		
1039	*yanuvėr*	A28a/13	يانور	
	T. T. Ç.	*Yanuvėrmek* fiilinin emir kipi, “yan vermek” anlamında. Çünkü veren iki tarafını, iki yanını gösterir. Bunu Ayet-i Kerim'in tefsirinden biliyoruz: Allahu tealanın kelamından “Alınları yanları ve sırtları onlarla dağlanır. ” Ayet.		
1040	*yėr-*	A28a/16	ير	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Yėrmek* fiilinin emir kipi, “yer” anlamında.		

1041	*yaṛ*	A28a/16	يارِ	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Arkadaş ve dost” anlamında.		
1042	*yaṛ*	A28a/17	يارِ	
	T. T. Ç.	Telaffuz olarak bir önceki gibi. “Ağızdaki salya” anlamında.		
1043	*yaṛ*	A28a/17	يارِ	
	T. T. Ç.	Telaffuz olarak yine bir önceki kelime gibi. “Çökecek olan uçurum” anlamında. Örnek: *yar yıḳılduġı kün ṭozar* yani “uçurum çöküp düştüğü zaman her yer toz talan olur. ”yani “kötü bir kişinin sonu geldiyse kendini arıtmaya başlar. ” Ama “kötü” anlamda da kullanılır;yani “gökten indikçe yer onu çevirir. ”		
1044	*yar-*	A28a/21	يرِ	
	T. T. Ç.	*Yarmaḳ* fiilinin emir kipi, “ortadan yarmak” anlamında. Bu sıfat kalın okunarak dört anlamlıdır.		
	A28a/22	El-meksūret		Esreli
1045	*yitür-*	A28a/23	يتور	
	T. T. Ç.	*Yitürmeḳ* fiilinin emir kipi, “yitirip kaybetmek” anlamında		
1046	*yir*	A28a/23	يير	
	T. T. Ç.	“Yer” anlamında.		
	A28b/1	El-maẓmūmet		Ötreli
1047	*yupur-*	A28b/1	يپور	
	T. T. Ç.	*Yupurmaḳ* “tez tez, aceleyle yürümek” anlamında. Kullanışının çoğu *yeldi yupurdı*“çabuk yürüdü. ” anlamında.		
1048	*yüz çevir-*	A28b/2	يوزچور	
	T. T. Ç.	*Yüzçevirmek*birleşik fiilinin emir kipi, genellikle mecaz olarak “bir şeye karşı çıkma”. Gerçek anlamda ise “bir şeyi yazıya çevirmek”.		
1049	*yüzvėr-*	A28b/4	يوزوير	
	T. T. Ç.	*Yüzvėrmek*birleşik fiilinin emir kipi, “Bir kişiye yüzvermek, birini önemsemek, ta ki o kişi şımarıp edepsiz olana kadar” anlamında.		
1050	*yoġur-*	A28b/6	يغور	
	T. T. Ç.	*Yoġurmaḳ* fiilinin emir kipi, “yoğurmak” anlamında.		

1051	*yuḷar*	A28b/6	يولار	
	T. T. Ç.	“Hayvanların yuları”.		
1052	*yol vėr-*	A28b/7	يولويِر	
	T. T. Ç.	*Yolvėrmek*birleşik fiilinin emir kipi, “vazgeçmek, bırakmak, terk etmekyani yoluna gitti” anlamında.		
1053	*yoṛ-*	A28b/8	يورِ	
	T. T. Ç.	*Yormaḳ* fiilinin emir kipi, “yormak” anlamında.		
1054	*yor-*	A28b/9	يور	
	T. T. Ç.	*Yormaḳ* fiilinin emir kipi, “düşleri yormak ve gizliliği açıklamak” anlamında. Bir önceki kelime ile telaffuz ve yazım olarak müşterek. Her ikisinin son sesi cezimli (r) sesi.		
	A28b/11	**Bāb mā aḫuruhu rā’ el-mühmele**		**Sonu re olan bab**
	T. T. Ç.	Sonu ünlü olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli re babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A28b/13	**Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1055	*arḳurı*	A28b/13	ارقري	
	T. T. Ç.	“Aykırı, mızrağı eni şeklinde koymak gibi, kelamda veya yolda engel gibi. ” Tek olarak çekimlenmez. *Geldi, oḳudı* veya *oldı* yardımcı fiilleriyle çekimlenir.		
1056	*esre*	A28b/15	اسرَه	
	T. T. Ç.	“Harfin altındaki esre (düz dar ünlü)” .		
1057	*aşırı*	A28b/16	اشري	
	T. T. Ç.	Noktalı şekilde. Kelamda veya geçişte aşırı olan(başta olan). Örnek: *Ḥaddinden aşırı söyledi* ve *divardan aşırı geldi.*		
1058	*aġrı*	A28b/17	اغري	
	T. T. Ç.	“Ağrı”dır. *Aġrımaḳ* fiilinin emir kipi, mastar olarak “ağrı” demek.		
1059	*añarı*	A28b/18	اڭاري	
1060	T. T. Ç. *beri*	“Orası” Karşıtı *beri*“burası”.		
1061	*egri*	A28b/19	اڭري	
	T. T. Ç.	“Eğri”.		

1062	*añra-*	A28b/19	اكره	
	T. T. Ç.	*Añırmaḳ* fiilinin emir kipi, “eşeğin anırması” anlamında.		
1063	*elvére*	A28b/20	الوره	
	T. T. Ç.	“İhtimal” anlamında. Örnek *ḳatlan elvere gele* yani“katlan belki gelir. ”		
1064	*āvāre*	A28b/21	اواره	
	T. T. Ç.	“Mühmil;eski giyecek; boşanmış kadın ve tembel işsiz adam” gibi.		
1065	*ayrı*	A28b/22	ايري	
	T. T. Ç.	“Ayrı, başkasından ayrılan”. anlamında.		
1066	*aṛa*	A28b/22	ارا	
	T. T. Ç.	“İki şey arasında veya şeyler (ara)”		
1067	*aṛa-*	A28b/23	اره	
	T. T. Ç.	*Aramaḳ* fiilinin emir kipi, “aramak, teftiş etmek” anlamında.		
1068	*arı*	A28b/23	اري	
	T. T. Ç.	“Temiz” anlamında.		
1069	*arı-*	A29a/1	اري	
	T. T. Ç.	*Arımaḳ* fiilinin emir kipi, “temizlemek” anlamında.		
1070	*arı*	A29a/1	اري	
	T. T. Ç.	(Arı)“Hurma ve zeytin ağacı”.		
	A29a/1	El-meksūret		Esreli
1071	*içeri*	A29a/2	ايچاري	
1072	T. T. Ç. *dışarı*	“İçeri” Karşıtı *dışarı* “dışarı” anlamında.		
1073	*ekseri*	A29a/2	اكسري	
	T. T. Ç.	“Çivi” anlamında.		
1074	*iri*	A29a/3	ايري	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “İri, kocaman” anlamında.		
1075	*ėri-*	A29a/3	ايري	

	T. T. Ç.	Yine ince okunur. *Ėrimek* fiilinin emir kipi, “erimek” demek.		
	A29a/4	El-mażmūmet		Ötreli
1076	*ötüri*	A29a/4	اتوري	
	T. T. Ç.	“İçin” anlamında. Örnek: *Senden ötüri geldim* yani “senin için geldim”.		
1077	*ötrü*	A29a/5	اۏتورو	
	T. T. Ç.	Harfin harekesi, “zamme, ötre (yuvarlak ünlü)” anlamında.		
1078	*ustura*	A29a/6	استره	
	T. T. Ç.	“Tıraş bıçağı”.		
1079	*üsküre*	A29a/6	اسكره	
	T. T. Ç.	“Küçük tabak, çanak”.		
1080	*uġra-*	A29a/6	اغره	
	T. T. Ç.	*Uġramaḳ* fiilinin emir kipi, “yer ve yollardan uğrayıp geçip, aşmak”.		
1081	*oġrı*	A29a/7	اغري	
	T. T. Ç.	“Hırsız”. Söylenilenlerden: *Duṭulmayan oġrı begden doġrı.*		
1082	*ür-*	A29a/8	اور	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Üremek* fiiilin yalın durumu, “bir şeyin çoğalıp yayılması” anlamında.		
1083	*ora*	A29a/9	اورا	
	T. T. Ç.	“Orası” demek.		
1084	*üzre*	A29a/0	اوزره	
	T. T. Ç.	*Üzere*, “+da” anlamında, ad durum eklerinden.		
	A29a/10	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1085	*bārí*	A29a/11	باري	
	T. T. Ç.	“Belki” anlamında. Geldiği kelimeye şartın cevabı olur.		
1086	*pāre*	A29a/12	پاره	
	T. T. Ç.	“Bir şeyin parçası”. Bizim “Mısır’da paranın yarısı”na denir. Şam ülkelerinde ḳıta denir (bozuk para). ”		
1087	*bārū*	A29a/14	بارو	

	T. T. Ç.	“Şehrin suru”. (r) sesi esreli olmaz.		
1088	*bekrí*	A29a/14	بكري	
	T. T. Ç.	“Şarabın meddi, yayılması” demek.		
1089	*pencere*	A29a/15	پنجره	
	T. T. Ç.	“Pencere” anlamında.		
1090	*bere*	A29a/15	بره	
	T. T. Ç.	“Cerahat, yara”.		
1091	*beri*	A29a/15	بري	
	T. T. Ç.	“Burası”.		
	A29a/15	El-meksūret		Esreli
1092	*badavra*	A29a/16	بداوره	
	T. T. Ç.	İstanbul evlerinin çatılarında kullanılan ahşaptan “tahtalar”, çok ince olarak biçerler; kutu tahtaları inceliğinde.		
1093	*bre*	A29a/17	بره	
	T. T. Ç.	“Bağırarak kovalamakelimesi, bre”. Şam’daki *len* kelimesi gibi.		
1094	*pire*	A29a/18	پيره	
	T. T. Ç.	“Pire” anlamında.		
	A29a/18	El-mażmūmet		Ötreli
1095	*buġra*	A29a/18	بغره	
	T. T. Ç.	“Bir yemek çeşididir. Et ve ekşili yoğurt ile yapılan pirinç çorbası”.		
1096	*bügri*	A29a/19	بوكرى	
	T. T. Ç.	“Kambur”.		
1097	*büri-*	A29a/19	بورى	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Bürimek* fiilinin emir kipi, “bürümek” anlamında. Bulutların güneşin ışığını kapadığı ve gözün bürünmesi gibi vb.		
1098	*buṛa*	A29a/21	بوره	

	T. T. Ç.	Zarflardan “burası” demek. Zarf alameti “+da” anlamında. Arapçadaki “fi” harf-i cer gibi.		
1099	*borı*	A29a/23	بوري	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Boru, zurna sesi; kadının doğum esnasında çektiği sancı"ya denir. Örnek: *‘avratıñ borısı dutdı* yani “sancısı tutu. ”		
	A29b/2	**Faşlu’l-tā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
1100	*tencere*	A29b/3	تنجره	
	T. T. Ç.	“Tencere” anlamında.		
1101	*tere*	A29b/3	تره	
	T. T. Ç.	“Tereyağı” anlamında.		
1102	*teñri*	A29b/3	تڭري	
	T. T. Ç.	“Allâh'u Teâlâ’nın isimlerinden, Tanrı”.		
	A29b/4	El-meksūret		Esreli
1103	*titre-*	A29b/4	تتره	
	T. T. Ç.	*Titremek* fiilinin emir kipi, “ürperme, titreyiş” anlamında.		
	A29b/5	El-mażmūmet		Ötreli
1104	*töre*	A29b/5	تورە	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “Adet, davranış” anlamında.		
1105	*ṭuṛa /ṭura*	A29b/6	ټورە	
	T. T. Ç.	“Kuşak, mendil, bazı oyunlarda ele vurmak için kullanılan ucu düğümlenmiş kuşak veyamendil gibi”. ṭ ile de yazılır(:ṭura).		
	A29b/7	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1106	*çāre*	A29b/8	چاره	
	T. T. Ç.	“İlaç veya zaruretin getirdiği çıkış yolu, çare” vb. Örnek *çāre buldı* yani “bir zarurete çıkış yolu buldu. ” veya “zehrin panzehir karşılığı ilaç buldu. ” demek.		
1107	*çevre*	A29b/10	چوره	
	T. T. Ç.	“Çevre”.		
1108	*çeri*	A29b/1	چَرى	

	T. T. Ç.	“Asker ve benzeri”.		
1109	*yeñiçeri*	A29b/11	ينكچري	
	T. T. Ç.	Yani dilde “yeni asker”. Daha sonra bir grup için özelleştirildi. Allah onları nasr edip sultanımızın desteğini esirgemesin. Bu adla adlandırılmalarının aslı ise şöyle: Âl-i Osman’ın ceddi Bektaş-ı Veli’ye uğrayıp ondan yardım istedi, Şeyh Bektaş-ı Veli keçeden yapılmış kollarını kesip kendi dervişlerinin kafalarına takıp Sultanın adamlarına şöyle dedi, “Onlar benim dervişlerim. Sizlere yeni asker oldular. ” ve o günden itibaren bunu taç ve simge olarak kullandılar. Ve *yeñiçeri* ismiyle adlandırıldılar ve bahsi geçen şeyhin ismine intisap etmektedirler.		
	A29b/17	El-meksūret		Esreli
1110	*cimāre*	A29b/17	جمَاره	
	T. T. Ç.	“İflas eden, yoksul, fakir”anlamında.		
1111	*cimri*	A29b/18	جمري	
	T. T. Ç.	“Cimri”.		
	A29b/18	El-mażmūmet		Ötreli
1112	*cura*	A29b/18	جوره	
	T. T. Ç.	“Zayıf, cılız”.		
1113	*çürü-*	A29b/19	چرو	
1114	T. T. Ç. *çürük*	*Çürümek* fiilinin emir kipi, “çürümüş, küflenmiş” anlamında. Örnek: *çürük dülbend* yani “Çürümüş. ”		
1115	*çürük yemiş*	A29b/19	جورك يمش	
1116	T. T. Ç. *küflenmiş*	“Çürük yemiş, çürük meyve” anlamında. *çürük tahta* “çürümüş tahta ve kurtlanmış ahşap”. Genel ve ortak bir durumdur. Küflenmiş olanıda ekmek için kullanılır, şöyle: *küflenmiş*		
1117	*çoḳra-*	A29b/1	چوڤره	
	T. T. Ç.	*Çoḳramaḳ* fiilinin emir kipi, “tencerede kaynamak” anlamında.		
	A30a/1	**Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1118	*darı*	A30a/1	داري	
	T. T. Ç.	“Darı yatağı”.		

1119	*dere*	A30a/2	دره	
	T. T. Ç.	"Yerdeki su mecrası, dere".		
1120	*deri*	A30a/2	دري	
	T. T. Ç.	İnce okunur. "Deri" anlamında.		
1121	*ḍara*	A30a/2	ډره	
	T. T. Ç.	"Tartı için vezinli kap".		
1122	*dārū*	A30a/3	داروا	
1123	T. T. Ç. *diryāḳ*	"İlaç". *Zehr*in karşıtı *diryāḳ* "panzehir" gibi.		
	A30a/4	El-meksūret		Esreli
1124	*ditre-*	A30a/4	دتره	
	T. T. Ç.	*Ditremek* fiilinin emir kipi, "ürperiptitremek" anlamında. Bahsi geçti. Her iki görüş de kabuledilir.		
1125	*dışra*	A30a/5	ديشره	
	T. T. Ç.	"Dışarı, yaban" analmında.		
1126	*dışarı*	A30a/5	ديشاري	
1127	T. T. Ç. *içre / içeri*	Bir önceki kelimenin aynısı. → dışra Her ikisi de *içre* ve *içeri* yani "İçerinin karşıtı" anlamındaki *dışarı*.		
1128	*diri*	A30a/6	ديري	
	T. T. Ç.	"Diri, ölü kelimesinin karşıtı. "		
	A30a/7	El-mażmūmet		Ötreli
1129	*doġra-*	A30a/7	دغره	
	T. T. Ç.	*Doġramaḳ* fiilinin emir kipi, "doğramak" anlamında. Yemeğin içine ekmek doğraması gibi.		
1130	*doġrı*	A30a/8	دوغري	
1131	T. T. Ç. *egri*	"Doğru" anlamında. *Egri*kelimesinin karşıtı "eğri" anlamında.		

1132	*dorı*	A30a/9	دوري	
	T. T. Ç.	“At renklerinden biri”.		
	A30a/9	**Faşlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
1133	*süre*	A30a/10	سره	
	T. T. Ç.	“Süre”.		
1134	*salamura*	A30a/10	سلامورة	
	T. T. Ç.	“Damıtılmış peynir”.		
	A30a/10	El-meksūret		Esreli
1135	*sıñarı*	A30a/11	سڭاري	
	T. T. Ç.	“Benzer ve denk anlamında”.		
1136	*sivri*	A30a/11	سيوري	
	T. T. Ç.	“Sivri” anlamında. Mızrağın sivri ucu gibi.		
1137	*silistre*	A30a/12	سلسترە	
	T. T. Ç.	“Gümüşten veya başka türden zurna”. Yelkenin baş tarafında bulunan korna, gemiyi kullanım konusunda zurnayı kullanarak kimi isterse onunla iletişime geçer.		
	A30a/14	El-mażmūmet		Ötreli
1138	*süri*	A30a/14	سوري	
	T. T. Ç.	“Sürü” anlamında. Koyun ve kuş hayvan türlerin sürüsü gibi.		
1139	*sürü-*	A30a/15	سورو	
	T. T. Ç.	*Sürümek* fiilinin emir kipi, “sürümek” anlamında. Cezmde bahsi geçen *sürmek, (r)* sesi cezimlidir. “Çekip sürmek” anlamına gelen bu fiil daha beliğdir.		
	A30a/17	**Faşlu’ṣ-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
1140	*ṣarı*	A30a/17	صَاري	
	T. T. Ç.	“Renklerden sarı” olanı.		
1141	*ṣaġrı*	A30a/18	صغرى	
	T. T. Ç.	“Hayvanın sağrısı, oturak yeri. ”		
1142	*ṣāyirí*	A30a/18	صايري	

1143	T. T. Ç. *sā'ir*	"Başka" anlamında. Örnek: *ṣāyirísi buladur.* Muhtemelen Arapçadaki *sā'ir* kelimesindendir. "Kalan" anlamında. Örnek: *Sa'irahüm* yani "kalanı", ama Türkçede bahsedildiği gibi geçerli.		
1144	*ṣayru*	A30a/20	صيرو	
	T. T. Ç.	"Hasta" anlamında.		
	A30a/21	El-meksūret		Esreli
1145	*ṣıçra-*	A30a/21	صچره	
	T. T. Ç.	*Ṣıçramaḳ* fiilinin emir kipi, "sıçramak, atlamak" anlamında.		
1146	*ṣıra*	A30a/22	صره	
	T. T. Ç.	"Sıra" demek.		
	A30a/22	El-mażmūmet		Ötreli
1147	*ṣoḳra-*	A30a/22	صقره	
	T. T. Ç.	*Ṣoḳramaḳ* fiilinin emir kipi, "bir şeyi anlamadan homurdanmak, söylenmek, sokranmak".		
1148	*ṣıçra-*	A30a/23	صچره	
	T. T. Ç.	*Ṣıçramaḳ* fiilinin emir kipi, "sıçramak, atlamak" anlamında.		
1149	*ṣıra*	A30b/1	صره	
	T. T. Ç.	"Sıra" demek.		
	A30a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1150	*ṣoḳra-*	A30b/2	صقره	
	T. T. Ç.	*Ṣoḳramaḳ* fiilinin emir kipi, "bir şeyi anlamadan homurdanmak, söylenmek, sokranmak".		
1151	*ṣoñra*	A30b/3	[ه] صڭر	
	T. T. Ç.	"Sonra".		
1152	*ṣoyṭarı*	A30b/3	صويطاري	
	T. T. Ç.	"Düzolmayan yol veya eğri bir şekilde kesilen".		
	A30a/4	**Faṣlu'l-fā' el-meftūḥa**		**Üstünlü fa faslı**
1153	*farfara*	A30b/4	فرفره	

	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Boş konuşma, farfara, konuşan. ”		
	A30b/5	El-meksūret		Esreli
1154	*filori*	A30b/6	فلوري	
	T. T. Ç.	“Altından yapılan dinar”.		
	A30b/6	Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa		**Üstünlü kaf faslı**
1155	*ḳarı*	A30b/7	قارى	
	T. T. Ç.	“Yaşlı, karı”.		
1156	*ḳabara*	A30b/7	قبره	
	T. T. Ç.	“Gümüşten küçük güneşe benzer, kuşağa takılır. Süs maksadıyla kuşağa, bel bağına takılan yıldızlı gümüş”.		
1157	*ḳamara*	A30b/8	قمارة	
	T. T. Ç.	“Tarma, gemideki kabin eve benzer. ”		
1158	*ḳannāre*	A30b/9	قنارة	
	T. T. Ç.	“Mezbaha. kan akıtılan yer. ”		
1159	*ḳançarı*	A30b/9	قنجري	
1160	T. T. Ç. *ḳanda*	“Nerede” anlamında. *Ḳanda* kelimesinin müradifi, mekân ismini sormak veya o mekandaki kişiyi sormak.		
1161	*ḳavra-*	A30b/10	قوره	
	T. T. Ç.	*Ḳavramaḳ* fiilinin emir kipi. “Bir şeyi elle veya dişle zor bir şekilde yakalamak” anlamında.		
1162	*ḳavara*	A30b/12	قواره	
	T. T. Ç.	“Osuruk” anlamında. Bizim zamanımızda bir kişinin lakabı idi.		
1163	*ḳara*	A30b/13	قره	
1164	T. T. Ç. *deñiz*	“Kara” anlamında. *Deñiz* karşıtı.		
	A30b/14	El-maẓmūmet		Ötreli
1165	*ḳuruġı egri*	A30b/14	قوروغي اكري	

	T. T. Ç.	“Akrep” anlamında.		
1166	*ḳuḷambara / ḳulampara*	A30b/14	قلامبره	
1167	T. T. Ç. *ġuḷlāmpāre*	“Coşkun”. Aslı *ġulāmpāre* “homoseksüele” takılan bir ad. Bizim zamanımızda büyük ünlü bir adamın lakabı: *ḳulampara.*		
1168	*ḳurı*	A30b/16	قوري	
	T. T. Ç.	“Kuru”.		
1169	*ḳuru-*	A30b/17	قورو	
	T. T. Ç.	*Ḳurumaḳ* fiilinin emir kipi, “kurumak” anlamında.		
1170	*ḳumbara*	A30b/17	قومبره	
	T. T. Ç.	“Savaş aletlerinden ateş ve kartuşlu kağıt. İçinde ve dışında petrol asfalt ve barut var. Kibrit ile yanar saçıldıktan sonra yanar. Düşmana atılır. Su ile veya başka bir maddeyle sönmez. ”		
1171	*ḳumbara*	A30b/20	قومبره	
	T. T. Ç.	“İçine para atmak için yuvarlak balçıktan yapılır. Ağzı delikli kumbara” denir.		
	A30b/21	Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa		**Üstünlü kef faslı**
1172	*gepre*	A30b/22	گپره	
	T. T. Ç.	“Gebre”. Yenir.		
1173	*kenze*	A30b/22	كنزه	
	T. T. Ç.	“Çokluk”.		
1174	*kekre*	A30b/22	ككره	
	T. T. Ç.	“Acı ve tuzlu su”. *Ekre* gibi.		
	A30b/23	El-meksūret		Esreli
1175	*girü*	A30b/23	كيرو	
	T. T. Ç.	“Altı cihetten birisi, arka” anlamında.		
	A31a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1176	*köpri*	A31a/1	كوبري	

	T. T. Ç.	“Köprü, kemerli köprü”.		
1177	*gübre*	A31a/1	كوبره	
	T. T. Ç.	“Özsu ve sıkıntı (sıkma, kızgın yağ gibi). ”		
1178	*götüri*	A31a/2	كتوري	
	T. T. Ç.	Tek cümle.		
1179	[*Kevger*]	A31a/2	[كوكره]	
	T. T. Ç.	“Kevgir”.		
1180	*Gözbıñarı*	A31a/3	كوزبيڭاري	
	T. T. Ç.	“Göz pınarı”.		
1181	*gözgöre*	A31a/3	كوزكوره	
	T. T. Ç.	“Göz önünde, açık ve belli olan”.		
1182	*köskötüri*	A31a/4	كوس كوتري	
	T. T. Ç.	Tek cümle.		
1183	*kükre-*	A31a/4	كوكره	
	T. T. Ç.	*Kükremek* fiilinin emir kipi, “sinirden heyecan basma veya devenin kükremesi”.		
1184	*kürü-*	A31a/5	كورو	
1185	T. T. Ç. *kürek*	*Kürümek* fiilinin emir kipi, “kürekle küremek. ” Çünkü “kürek ve buldozer”ın adı *kürek.* Kayık küreği de aynı isimle adlandırılır.		
1186	*güre*	A31a/7	كوره	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Güçlü hayvan”. Örnek: *Güre atdur* yani “güçlü, dinlenmiş, yemle doymuş bir at”tır.		
	A31a/9	**Faşlu’l-lāmel-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
1187	*levedre*	A31a/9	لودره	
	T. T. Ç.	“Levedre ölçü birimi; ağırlığı yüz dirheme karşılıktır. ”		
	A31a/10	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
1188	*medre*	A31a/10	مدره	
	T. T. Ç.	“Şarap kaplarından belirli bir ölçek”.		

1189	*maṣura*	A31a/11	مصره	
	T. T. Ç.	“Dokuycu masurası”.		
1190	*maṭara*	A31a/11	مطره	
	T. T. Ç.	“Cezve”.		
1191	*manḍıra*	A31a/12	منڊره	
	T. T. Ç.	(d, د) sesi (d, ض) sesi gibidir. “Hayvanları ahırı, süt ve peyniri elde edilen yer, mandıra”.		
1192	*maḳara*	A31a/13	مقره	
	T. T. Ç.	“Kuyu çıkrığı, silindire benzer kuyu makarası”.		
	A31a/13	El-mażmūmet		Ötreli
1193	*müsendere*	A31a/13	مسندره	
	T. T. Ç.	“Evde tahtadan yapılan, duvarda kapı üstünde olan ve üzerine eşya, kap kacak konulan yer. ” Rumlarda böyledir.		
1194	*münāvere / münevvere*	A31a/15	مناوره	
	T. T. Ç.	Küfür kelimesi, “bozuk telef olmuş” anlamında. Bozulduktan sonra da *münevere oldı* yani “telef oldu” denir.		
1195	*mühre*	A31a/17	مهره	
1196	T. T. Ç. *mührele-*	(H) sesin cezm ederek, “cila aleti”. *+la-* ile *mührele-*. *Mührelemek* fiilinin emir kipi, “cila” anlamında.		
	A31a/18	**Faṣlu’l-nūn el-mażmūmet**		**Ötreli nun faslı**
1197	*noḳra*	A31a/19	نقرة	
	T. T. Ç.	Şimdiki kullanılan bakır paranın yarısının yarısı; nukre, külçe halinde gümüş”.		
	A31a/20	**Faṣlu’l-vāv el-meksūret**		**Esreli vav faslı**
1198	*vire*	A31a/20	ويره	
	T. T. Ç.	“Savaşta güven ve sulh”u ifade eder. Örnek: *ḳal'a ḳılıcla alındı* yani “kale zorla alındı” ya da *vire ile alındı*yani“sulh ve emanetlealındı”.		
	A31a/22	**Faṣlu’l-yā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1199	*yarı*	A31a/23	يارې	

	T. T. Ç.	“Yarım” anlamında vb.		
1200	*yarım*	*yarım*		
1201	*yārí*	A31a/23	ياري	
	T. T. Ç.	“Meded, yararlı ve yardımcı” anlamında. Örnek: *Alahu teālā yāríḳıḷdı* yani “Allah selamet ve yardımcı oldu”. Şöyle söylenilir: *Da'vācıñ ḳadı yārıcıñ Allah* yani “hısmın kadı ise Allah, senin yardımcı ve nasrındır”.		
1202	*gavrı*[*yavrı*]	A31b/3	كوري [يوري]	
	T. T. Ç.	“Hayvanınyavrusu”.		
1203	*peṛe*	A31b/4	پړه	
	T. T. Ç.	“Yara”*bere* gibi. “b”de bahsi geçti.		
1204	*yaṛa-*	A31b/4	يړه	
	T. T. Ç.	*Yarmaḳ* fiilinin emir kipi, “yaramak” anlamında.		
1205	*yayġara*	A31b/5	بيغره	
	T. T. Ç.	*Etmek* ve *eylemek*yardımcı fiilleriyle çekimlenir. Örnek: *Yayġara etdi veya eyledi,* “ona sesle bağırıp çağırdı”.		
	A31b/7	El-meksūret		Esreli
1206	*yılḍıra-*	A31b/7	يلډره	
	T. T. Ç.	*Yılḍıramaḳ* fiilinin emir kipi, “parlayan ve yıldır ışıl ışıl olan”.		
	A31b/8	El-mażmūmet		Ötreli
1207	*yuḳarı*	A31b/8	يوقاري	
1208	T. T. Ç. *aṣaġa*	“Altıcihetten birisi, yukarı; *aṣaġa*‘aşağı’ karşıtı”.		
1209	*yürü-*	A31b/9	يورو	
1210 1211	T. T. Ç. *yügrük* *yumurcaḳ*	*Yürümek* fiilinin emir kipi, “yürümek” anlamında. Sıfat-ı müşebbehesi *yügrük*“yürüyen” anlamında. Ve türevi *yumurcaḳ*“kabarcık, veba”, Allah’a sığınırız. (Allah bizi korusun).		
1212	*yöre*	A31b/10	يوره	

	T. T. Ç.	“Bir şeyin çevresi, mühiti, yöresi” anlamında bir kelime. Örnek: *Yöresine uġrama* yani “etrafında gezinme”.		
	A31b/12	**Bāb mā aḫuruhū zāy mü’ceme sākine vaḳfen**		**Ünsüz ile biten ze babı**
1213	/**z**/	A31b/12	ز	
		Fasl olarak adlandırdığım ve ilk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurarak isimlerde ve yalın durumda; sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonuünsüz ile biten ze babı. Müfred “ze”(ek olan) ise olumlu veya olumsuz geniş zamandan sonra, birinci çoğul şahıs zamiri olarak gelir. Örnek: Olumluda*geliriz, gideriz,* “geliriz, gideriz” anlamında. olumsuzda *gitmez, gelmez* yani “gitmez, gelmez”.		
	A31b/17	**Bāb mā aḫuruhū zāy sākine vaḳfen**		**Ünsüz ile biten ze babı**
		Sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu ünsüz ile biten ze babı.		
	A31b/18	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1214	*apansız*	A31b/18	اپان سز	
	T. T. Ç.	“Birdenbire, çok ani, apansız”.		
1215	*aġız*	A31b/19	اغز	
	T. T. Ç.	“Ağız”.		
1216	*egrigiz*	A31b/19	اكريكز	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “İnsanın ayıplarından, eğri” anlamında.		
1217	*añsız*	A31b/20	اكسز	
1218	T. T. Ç. *apansız*	“Aniden” anlamında. Örnek: *Añsız geldi*“anıden geldi”, anlamında. *apansız* kelimesinin müradifi.		
1219	*ėkiz*	A31b/21	اكيز	
	T. T. Ç.	“İkiz kardeş”.		
1220	*āvāz*	A31b/22	اواز	
	T. T. Ç.	“Ses”.		
1221	*ayaz*	A31b/22	اياز	
	T. T. Ç.	“Geceleyin kuru soğuk” anlamında. Örnek: *Ayazda yatdım* yani “geceleyin örtüsüz gökyüzünü altında yattım”.		
1222	*ez-*	A31b/23	از	

	T. T. Ç.	İnce okunur. *Ezmek* fiilinin emir kipi, “ezmek” anlamında.			
1223	*aẓ*	A32a/1	ازِ		
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Az” anlamında.			
1224	*az*	A32a/1	ازِ		
1225	T. T. Ç. *azḍır-*	Yine kalın okunur. *Azmaḳ* fiilinin emir kipi, “dalalet ve azmak” anlamında. Ayrıca“yaranın çürümesi”. Ettirgen hali ise “-ḍır-” ile olur: Azḍır-. *Azḍırmaḳ* fiilinin emir kipi, “yoldan çıkarmak, dalalete sevk etmek ve fesat ettirmek”.			
	A32a/4	El-meksūret			Esreli
1226	*ikiz*	A32a/4	ايكيز	→ėkiz	
	T. T. Ç.	“İkiz kardeş”.			
1227	*iz*	A32a/4	ايز		
1228	T. T. Ç. *izsiz*	“İz, eser” anlamında. Üstünlü faslında bahsi geçti. *İzsiz*“izi ve alameti olmayan boş yer”. İki görüş de kabuledilir.			
	A32a/4	El-mażmūmet			Ötreli
1229	*otuz*	A32a/5	اوتوز		
	T. T. Ç.	Sayılardan “otuz”.			
1230	*ucuz*	A32a/5	اجوز		
	T. T. Ç.	“Fiyatta ucuz” olan.			
1231	*uġursuz*	A32a/5	اوغورسز		
	T. T. Ç.	“İnsan veya her hangi bir şeyin kötümser, uğursuz olanı”.			
1232	*oġuz*	A32a/6	اغوز		
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Şeytanlık ve hilekarlıkta farfara”.			
1233	*öksüz*	A32a/7	اوكسوز		
	T. T. Ç.	“Ebeveyni olmayan, öksüz; insandan babası olmayan veya hayvandan annnesi olmayan”			
1234	*öküz*	A32a/8	اكوز		
	T. T. Ç.	“Öküz”.			

1235	*omuz*	A32a/9	اموز	
	T. T. Ç.	“Omuz”.		
1236	*ümiz*	A32a/9	اميز	
1237	T. T. Ç. *ümizlendi*	“Rica(ümit)” anlamında. Çekimi*eylemek* veya *+la-*iledir. (*+la-*)’den sonra dönüşlülük için “-n-” sesini eklenir. Örnek: *Ümiz eyledi* veya *ümizlendi* yani “rica etti(arzu etti)”.		
1238	*uyuz*	A32a/11	ايوز	
	T. T. Ç.	“Uyuz olan”.		
1239	*öz*	A32a/11	اوز	
	T. T. Ç.	Manevi pekiştirme. “Ta kendisi, zatı” anlamında.		
1240	*uz*	A32a/12	اوز	
1241 1242	T. T. Ç. *uzdüş* *uzla-*	“Sulh, uzlaşma” kelimesi. Örnek:*Zeyd, Amru ile uz düşdüler* veya*uzlaştılar* yani “anlaşıp uzlaştılar”. Çekimi *düşmek* veya *+la-ş-*(ekleri) ile yapılır. Yani “ikisi barıştılar” veya “inlar barıştılar”; çünkü Türkçede tesniye ve çoğul birdir.		
	A32a/15	**Faṣlu’l-bāu’l-muvvaḥade taḥta’l-El-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1243	*pabaz*	A32a/15	پباز	
	T. T. Ç.	Hıristiyanlarda“papaz”.		
1244	*balyoz*	A32a/16	باليوز	
	T. T. Ç.	“Balyos, Hıristiyanlar’ın başkonsolusu. Bizdeki rahiblik. ”		
1245	*beşrez*	A32a/17	بشرز	
1246 1247	T. T. Ç. *olmaḳ* *eylemek*	“Karmakarışık, zor olay”. Ettirgen hali, geçişsizde *olmaḳ*, geçişlide *eylemek*(yardımcı fiilleriyle kullanılır).		
1248	*bekmez*	A32a/18	بكمز	
	T. T. Ç.	“Pekmez”.		
1249	*beñiz*	A32a/18	بڭز	
	T. T. Ç.	“İnsanın benzi ve teni”.		

1250	*baydız*	A32a/19	بایدز	
	T. T. Ç.	“Bacanak, iki kız kardeşle evleneniki erkeğin birbirine göre akrabalık durumu. ”		
1251	*bez*	A32a/20	بز	
	T. T. Ç.	“Kumaştan bez”.		
1252	*bez-*	A32a/20	بز	
	T. T. Ç.	*Bezmek* fiilinin emir kipi. “Bezmek, bıkmak, usanmak”. Ve türevi: *cihan bezdi*. Bizim zamınımızda bir kişinin lakabı. İsmi kelimenin manasına ondan geldi;yani “ondan, dünya bezip bıkdı usandı”.		
1253	*penz*	A32a/22	پنز	
	T. T. Ç.	Rumeli memleketindeki kullanılan“siyah dirhemler”.		
	A32a/23	El-meksūret		Esreli
1254	*biraz*	A32a/23	برز	
	T. T. Ç.	“Azıcık, biraz” anlamında. “Biraz, birazcık. ”		
1255	*biz*	A32b/1	بیز	
	T. T. Ç.	“Birinci çoğul kişi zamiri, biz”.		
1256	*biz*	A32b/2	بیز	
	T. T. Ç.	“(Boncukçuların kullandığı) delge, bizi. (Ayakkabıcılıkta Çağatay. *bigiz*) İğne batırılması zor olan sert şeylerin dikilmesinde, iğnenin geçebilmesi için delik açmaya yarayan ucu sivri ve ince, demir âlet, tığ”		
	A32b/3	El-mażmūmet		Ötreli
1257	*burnaz*	A32b/3	بورناز	
	T. T. Ç.	“Gagalı; büyük burunlu” anlamında. Bizim zamanımızda bir kişinin lakabı olup ismi ondan geldi.		
1258	*boġaz*	A32b/4	بغاز	
	T. T. Ç.	“Boğaz” anlamında. Benderlerin boğazı gibi Reşid Boğazı, Dimyat boğazı ve İskenderiyye Boğazı. Örnek: *Reşid boġazı, Dimyat boġazı*ve *İskenderiyye boġazı.*		
1259	*boynuz*	A32b/7	بینوز	
	T. T. Ç.	“Boynuz, boğanın boynuzu ve benzeri. ”		
1260	*büz-*	A32b/7	بوز	

	T. T. Ç.	İnce okunur. *Büzmek* fiilinin emir kipi, “sımsıkı bağlayıp sıkıp büzmek” anlamında.		
1261	*buẓ*	A32b/8	بُوز	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Aşırı soğuk sebebiyle kar ve su buzu”.		
1262	*boẓ-*	A32b/9	بور [بوز]	
1263	T. T. Ç. *bozuḳ*	Kalın okunur. Bir şeyi *bozmaḳ* “örgü veya duvarı bozmak” gibi. “Bozma” ise *bozuḳ;* “antlaşmaları bozmak” gibi.		
1264	*boẓ*	A32b/11	بور [بوز]	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Ala” renklerden. Örnek “ala at”a *boz at*denir.		
	A32a/12	**Faṣlu’t-tā el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
1265	*taḳız /ṭaḳız*	A32b/12	تقز	
	T. T. Ç.	“El-ekūḥ: Bileği eğri kişi”. ṭı ile de yazılır: (*ṭaḳız*).		
1266	*temiz*	A32b/13	تميز	
1267	T. T. Ç. *temizle-*	“Temiz”. en hali *+la*-ile olur. Örnek: *temizlemek* fiilinin emir kipi: *temizle*-“temizlemek” anlamında.		
	A32b/14	El-meksūret		Esreli
1268	*titiz*	A32b/14	تتز	
	T. T. Ç.	İnsan için kullanılan sıfat-ı müşebbehe. “Şirret, huysuz, aksi” anlamında.		
1269	*tiriz*	A32b/15	ترز	
	T. T. Ç.	Bilinen “terzilikte dikiş”. (Bazı kelimelerin yazar tarafından çok da iyi bilinmediğine örnek: (<Yun. Tresa) elbise yırtmacına ve eteğine eklenen ensiz kumaş parçası.)		
1270	*tiz*	A32b/16	تيز	
	T. T. Ç.	“Acelelik kelimesi, tez”.		
	A32b/16	El-mażmūmet		Ötreli
1271	*töz*	A32b/17	توز	

	T. T. Ç.	“Kulağın tözü ve kökü”. Örnek: *ḳulaġı tözünde vurdu* yani “kulağının alt kısmına vurdu. ”		
1272	*tuz/šuz*	A32b/18	توز	
	T. T. Ç.	“Tuz” anlamında.		
1273	*toz/šoz*	A32b/18	توز	
	T. T. Ç.	“Toz” anlamında. Son iki kelime (tuz ve toz)šı sesi ile de yazılır.		
	A32b/19	**Faşlu’l-cimel-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1274	*çerez*	A32b/19	جرز	
	T. T. Ç.	“Kuru yemiş. ”		
1275	*çakaloz*	A32b/20	چقلوز	
	T. T. Ç.	Ufak taş güllecikler atan küçük çapta basit top.		
1276	*-caġaz/-cegez*	A32b/21	جغز/جكز	
	T. T. Ç.	“Küçültme ekleri”. Mecburi olarak sadece üç sesli veya daha az kelimelere gelir.		
1277	*ceviz*	A32b/22	جوز	
1278	T. T. Ç. *ḳoz*	“Ceviz”. *ḳoz* kelimesinin müradifi.		
	A32b/22	El-meksūret		Esreli
1279	*cılız*	A32b/22	جلز	
	T. T. Ç.	“Zayıf, cılız” anlamında.		
1280	*cimlevez*	A32b/23	جملوز	
	T. T. Ç.	“Gözü eğik, gözü zayıf olan, pek iyi görmeyen”.		
1281	*çiz-*	A32b/23	چيز	
1282 1283	T. T. Ç. *çizi* *çizik*	*Çizmek* fiilinin emir kipi, “çizme” anlamında. “Hat”ise *çizik.* “Düz, doğru”ysa *çizel* vb. Örnek: *Çizi çizdi*“çizi çizdi” anlamında.		

	A33a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1284	*çuvalḍız*	A33a/2	چوالڈز	
	T. T. Ç.	“Büyük iğne, çuvaldız”.		
1285	*çöz-*	A33a/3	چوز	
1286	T. T. Ç. *çözük*	*Çözmek* fiilinin emir kipi, “bağlananı çözmek” anlamında. “Çözülen” şey ise*çözük.*		
	A33a/4	**Faṣlu’l-ḫā el-mü’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
1287	*ḫavruz* *[ḫoruz]*	A33a/5	خوروز	
	T. T. Ç.	“Çocuklar çiş yaptıkları oturak”.		
	A33a/5	El-meksūret		Esreli
1288	*ḫırsız*	A33a/6	خرسيز	
1289	T. T. Ç. *oġrı*	“Hırsız” anlamında. *oġrı* kelimesinin müradifi.		
1290	*ḫız*	A33a/6	خيز	
	T. T. Ç.	Camide kelime. “Şiddetli ve unf” anlamında. Çekimi *geldi*yardımcı fiiliyle olur. Örnek: *ḫızla geldi* yani “şiddetli ve sert bir şekilde geldi. ”Veya *etmek*yardımcı fiiliyle çekimlenir: *ḫız etdi* yani “şiddetli davrandı. ”		
	A33a/9	El-mażmūmet		Ötreli
1291	*ḫoroz/ḫoros*	A33a/10	خوروز	
	T. T. Ç.	“Tavuğun eri, horoz” ve (s) sesi ile de olur: *horos*.		
1292	*ḫoṭaz*	A33a/10	خوطاز	
	T. T. Ç.	“Atların boynuna takılan, beyaz at saçından yapılan cibinlik gibi süs eşyası. ”		
	A33a/12	**Faṣlu’d-dāl el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1293	*ḍariz*	A33a/12	ڊرز	
	T. T. Ç.	Örgülenmiş örgü ve tülbentler gibi.		
1294	*ḍeñiz*	A33a/13	ڈيڭز	

	T. T. Ç.	“Deniz”.		
1295	*ḍalaz/šalaz*	A33a/13	ڈلز	
	T. T. Ç.	“Denizdalgası”. šı ile de yazılır(: šalaz).		
1296	*ḍamız*	A33a/14	ڈامیز	
	T. T. Ç.	“Bir şeyin mayası, damızı”.		
	A33a/14	El-meksūret		Esreli
1297	*dırḳaz*	A33a/15	درقاز	
	T. T. Ç.	“Kapı sürgüsü”. +la-ile çekimlenir.		
1298	*dilsiz*	A33a/15	دیلسز	
	T. T. Ç.	“Dilsiz”.		
1299	*diz*	A33a/16	دیز	
	T. T. Ç.	“Diz”.		
1300	*diz-*	A33a/16	دیز	
1301	T. T. Ç. *dizik*	*Dizmek* fiilinin emir kipi. Mücevherleri bir ipe veya ukdeye “dizmek” manasında. Askerlerin dizilmesi. Ve “dizgi” de *dizik* demektir.		
	A33a/18	El-mażmūmet		Ötreli
1302	*doḳuz*	A33a/18	دقوز	
	T. T. Ç.	Sayılardan “dokuz”.		
1303	*doñuz*	A33a/18	دڭوز	
	T. T. Ç.	“Domuz”.		
1304	*düz*	A33a/19	دوز	
1305	T. T. Ç. *iri*	“Düz yer veya kumaş gibi düz”. *İri* kelimesinin karşıtı “kaba” anlamında.		
1306	*düz-*	A33a/20	دوز	
	T. T. Ç.	*Düzmek* fiilinin emir kipi, “bir bozgunu düzeltip onarmak” manasında.		
	A33a/21	**Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**

1307	*saz*	A33a/21	ساز	
	T. T. Ç.	“Telli aletlerden, eğlence aleti”.		
1308	*saz*	A33a/22	ساڑ	
	T. T. Ç.	“Kümes içinde tavuk veya kuş beslenen yer”		
1309	*serseri gez-*	A33a/22	سرسري ڭز	
	T. T. Ç.	*Serseri gezmek* fiilinin emir kipi, “şaşkınca serseri serseri gezmek” gibi.		
1310	*saḳız*	A33a/23	سقز	
	T. T. Ç.	“Sakız”. Çama izafeti sağlar.		
1311	*çam saḳızı*	“Lokum gibi olan” (sakız)a*çam saḳızı* denir.		
1312	*sekiz*	A33b/2	سكز	
	T. T. Ç.	Sayılardan “sekiz”.		
1313	*semiz*	A33b/2	سمز	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Şişman” anlamında.		
1314	*araḳ*	*Araḳ*kelimesinin karşıtı “zayıf” demek.		
1315	*sez-*	A33b/3	سَز	
	T. T. Ç.	*Sezmek* fiilinin emir kipi, “duyu fiillerinden sezgi” anlamında		
	A33b/4	El-meksūret		Esreli
1316	*-siz*	A33b/4	سيز	
	T. T. Ç.	“Olumsuzluk eki” ayrıca “az” anlamında. Sadece birleşik, muttasıl olarak kullanılır.		
1317	*aḳşasız*	*aḳşasız*dır“dirhemsiz”,		
1318	*edebsiz*	*edebsiz*“edepsiz” anlamında.		
1319	*siz*	A33b/6	سز	
	T. T. Ç.	İkinci çoğul münfasıl şahıs zamiri “siz”. Geniş zaman olumlu ve olumsuzda yine münfasıl zamiri. Örnek *gelür siz, gelmez siz.* Arapçadaki cem-i vav menzilinde. “Gelirsiniz, gelmezsiniz” anlamında.		
1320	*sız-*	A33b/9	سِز	

1321	T. T. Ç. *sızıntı*	*Sızmaḳ* fiilinin emir kipi, “sızıntı, sızdırmak” analmında. *sızıntı* ise “sızıntı”. Ve bil ki cezimli (n) ile esreli (t) sesi emir yapısının sonına gelip bir işten kalanını(baki) anlamını ifade eder(: sızıntı). Çokluğu Arapçadaki fa'ala vezninde.		
	A33b/12	El-maẕmūmet		Ötreli
1322	*söz*	A33b/12	سُوز	
	T. T. Ç.	(Konuşma) dilinde anlamı“müfred veya mürekkep olan kelam”.		
1323	*süz-*	A33b/12	سُوز	
	T. T. Ç.	*Süzmek*fiilininyalın durumu, “süzmek” anlamında.		
	A33b/13	**Faṣlu’ṭ-ṭa’el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
1324	*ṭaḳız*	A33b/14	طقز	
	T. T. Ç.	“Eğri olan”. te faslında bahsi geçti.		
1325	*ṭariz*	A33b/14	طرز	
	T. T. Ç.	“Tülbent ve örgülü nesneleri dokumak”. *ṭarizivardır* yani “dokusu vardır(işlemeli)” manasında. Ve *ṭarizlüdür*“örgülüdür” anlamında. Dal faslında bahsi geçti.		
	A33b/16	El-maẕmūmet		Ötreli
1326	*ṭopuz*	A33b/16	طپوز	
	T. T. Ç.	“Topuzlu iğne”.		
1327	*ṭuz*	A33b/17	طوز	
	T. T. Ç.	“Yemek tuzu”.		
1328	*ṭoz*	A33b/7	طوز	
	T. T. Ç.	“Toz” analmında. Kalın te faslında bahsi geçti.		
	A33b/18	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1329	*ḳarpuz*	A33b/18	قارْبوز	
	T. T. Ç.	“Yeşil olan karpuz”.		
1330	*ḳavanoz*	A33b/19	قوانوز	
	T. T. Ç.	“Kavanoz” anlamında.		
1331	*ḳaz*	A33b/19	قاز	

	T. T. Ç.	“Kaz”.		
1332	*ḳaz-*	A33b/20	قز	
	T. T. Ç.	*Ḳazmaḳ* fiilinin emir kipi, “kazmak ve yazı kazımak” anlamında.		
	A33b/21	El-meksūret		Esreli
1333	*ḳımız*	A33b/21	قمز	
	T. T. Ç.	“Kısrak sütü”. Katı olana kadar bir müddet bekletiliyor. Tatarlar tarafından içilir. Onlar için büyük bir değeri vardır. Neşeli, haz bulup sarhoş edici, at eti yanında tüketirler. Misafire sunarlar. Araplardaki deve sütünün değeri büyük olup içmeleri, deve etini de misafirlere sunmaları gibi.		
1334	*ḳız*	A34a/2	قِز	
	T. T. Ç.	“Kız” anlamında.		
1335	*ḳız*	A34a/2	قِز	
1336 1337 1338	T. T. Ç. *ḳızlıḳ* *ḳıṭ* *ḳıṭlıḳ*	“Kıtlık” ve benzeri *ḳızlıḳ,* *ḳıt* ve *ḳıṭlıḳ* gibi.		
1339	*ḳız-*	A34a/3	قز	
	T. T. Ç.	*Ḳızmaḳ*fiilininyalın durumu. Bir şeyin ateşten, güneşten veya hararet sonucundan dolayı “kızarma”sı. Örnek: “Çarşıda çok hareket ol”ursa*bazar ḳızdı*; “savaşta kızgınlık ol”ursa*cenk ḳızdı* denir. Bu kelime üç anlamlıdır.		
	A34a/6	El-mażmūmet		Ötreli
1340	*ḳopuz*	A34a/6	قپوز	
	T. T. Ç.	“Tambur” anlamında.		
1341	*ḳuṭsız*	A34a/6	قوط سیز	
1342	T. T. Ç. *ḳuṭ*	“Güvenilmeyen kötümser”. Çünkü *ḳut*“meymenet” anlamında.		
1343	*ḳuṭuz*	A34a/7	قطوز	
	T. T. Ç.	“Kuduz köpek ve benzeri”. Sultan Süleyma’nın oğlu sultan Beyazıt’ın vezirinin lakabıydı. *ḳızılbaş*'a kaçan *ḳuṭuz Ferhad* adlı bu kişinin cesareti hakkında pek çok ilginç hikâye var .		

1344	*ḳuḳnūz*	A34a/10	قوقنوز	
	T. T. Ç.	“Semendel adında, ateşe giren ve zarar görmeyen bir kuştur”.		
1345	*ḳulavuz*	A34a/11	قولاغوز	
	T. T. Ç.	“Yollariçin kullanılankılavuz”.		
1346	*ḳoz*	A34a/12	قوز	
	T. T. Ç.	“*Narcıl* adında Hindistan cevizi”.		
	A34a/12	**Faṣlu’l-kef el-**	Üstünlü kef faslı	
1347	*kereviz*	A34a/13	كراويز	
	T. T. Ç.	“Kereviz” anlamında.		
1348	*keriz*	A34a/13	كريز	
	T. T. Ç.	“Hela, tuvalet ve su kanalı”.		
1349	*kevetríz*	A34a/14	كوتريز	
	T. T. Ç.	“Tahmin ve bilme”.		
1350	*gerez*	A34a/14	ڭرز	
	T. T. Ç.	“Henüz sakalı çıkmayan genç”.		
1351	*gegez*	A34a/15	ڭڭز	
1352	T. T. Ç. güç	İki kef sesin fethalı(düz geniş ünlülü) okuyarak “kolay”, *güç* karşıtı.		
1353	*-kegiz*	A34a/kn.	ككِز	
	T. T. Ç.	İkinci sesi esreli (düz dar ünlülü) okunur. “Kerek”kelimesi, sadece *kerekmez* çekimi olur.		
1354	*gez*	A34a/16	ڭز	
	T. T. Ç.	“Bir kez” anlamında. *Bir kez iki kez* denir.		
1355	*gez*	A34a/17	كز	
	T. T. Ç.	“Ok başının yay teline konulan yer”. Arapçada da “onu daralt” yani “sıkılaştır”anlamında.		

1356	*gez-*	A34a/18	گز	
	T. T. Ç.	*Gezmek* fiilinin emir kipi. Çarşılarda memleketlerde ve evde "gezmek, dolaşmak" anlamında. Kelime üç anlamlıdır.		
	A34a/19	El-meksūret	Esreli	
1357	*kiraz*	A34a/20	كراز	
	T. T. Ç.	Meyvelerden "kiraz; kuru yemiş". Rumlarca kabul görülür.		
1358	*kikiz*	A34a/20	كِكز	
	T. T. Ç.	"Erkeklerden ersek olanı".		
1359	*-ñ(lz)*	A34a/21	كيز	
	T. T. Ç.	Geçmiş zamanın olumlu ve olumsuzunda, emir ve nehye eklenen, isim eklerinden ikinci çoğul şahıs zamiri "siz". Örnek: *Alḍıñız, almaḍıñız* yani "aldınız, almadınız". *Alıñız, almañız yani "*alınız, almayınız*".* Emir ve nehyde sadece (-ñ) ile yetinir;*alıñ almañ* yani "alın, almayın" ve*başıñız başlarıñız* yani "başınız, başlarınız".		
1360	*giz*	A34b/2	گِز	
1361 1362	T. T. Ç. *gizle-* *gizlü*	"Gizlilik" maddesi. *+la*-ile çekimlenir. Örnek: *Gizle-, gizlemek* fiilinin emir kipi ve -lü ekiyle*gizlü* yani "gizlenmiş olan" anlamındadır.		
	A34b/4	El-mażmūmet	Ötreli	
1363	*küzbüz*	A34b/4	كوزبوز	
	T. T. Ç.	"Küstah ve kaba insan".		
13364	*gürz*	A34b/5	كورز	
	T. T. Ç.	"Direk, akrobatın sağa sola sarıldığı sütun".		
1365	*gündüz*	A34b/6	كوندز	
	T. T. Ç.	"Gündüz".		
1366	*gözsüz*	A34b/7	كوزسز	
	T. T. Ç.	"Kör".		
1367	*göz*	A34b/7	گوز	

	T. T. Ç.	“Göz, diz gözü, su gözü, sonbahar mevsimi ve casus”. Kelime, sonbahar hariç Arapçadaki aynı anlamları göstermektedir.		
1368	*göz*	A34b/9	كِوز	
1369	T. T. Ç. *gözle-*	+le- ile *gözle-, gözlemek* fiilinin emir kipi, “bir şeyi gözetleyip ondan sakınmak”.		
1370	*-ñuz*	A34b/10	كوز	
	T. T. Ç.	Geçmiş zamanın olumlu ve olumsuzunda emir, nehy ve isim eklerindeki ikinci çoğul şahıs zamiri*(-siz).* Esreli kef faslında geçtiği gibi. Aradaki fark ise birinci harfinde kef sesi zammeli(yuvarlak ünlü) olur, değerleri esreli (dar ünlülü) olur örnekte verildiği gibi. NOT: Ancak örnek yazılmamış.		
	A34b/14	**Faşlu’l-mimel-meftūḥa**		Üstünlü mim faslı
1371	*maṭrabaz*	A34b/16	مطربَاز	
	T. T. Ç.	“Madrabaz”.		
1372	*maġdonoz*	A34b/15	مغدونوز	
	T. T. Ç.	“Maydonoz”.		
1373	*melez*	A34b/15	ملز	
	T. T. Ç.	Bir tür kumaş. “Cinsi saf ve hâlis olmayan, ayrı türlerin birleşmesinden meydana gelen kumaş veya insan”.		
1374	*mahmūz*	A34b/16	مهموز	
	T. T. Ç.	“Ucu sivri küçük demir mahmuz”.		
1375	*-mAz*	A34b/16	مز	
	T. T. Ç.	Geniş zamanı olumsuzlaştırmak için; yalın durumdan sonra gelir. *Almaz* yani “almaz”. *(-mez)’den* sonra çokluk eki eklenir. Bu da çokluk, mütekellim ve muhatap alametidir. Örnek *almazlar, almazsın, almazsız, almazım, almazız* yani “almazlar, almazsın, almazsınız, almam, almayız”.		
	A34b/19	El-meksūret		Esreli
1376	*-mIz*	A34b/19	مز	
	T. T. Ç.	İsimler giren mütekellim zamiri (birinci çoğul iyelik zamiri eki). Örnek: *evimiz, cariyemiz* yani “evimiz cariyemiz”. Eklenen ismin ilk hecesi zammeli(yuvarlak ünlülü) ise “m” harfi yuvarlak ünlülü olur. Örnek *ḳulumuz* yani “kulumuz veya kolumuz”. İddia edilen şu ki; “m” sesi birinci tekil şahıs zamiri, “z” sesi ise geniş zamanda çoğul eki. İlk		

		hecesi zammeli (yuvarlak ünlülü) değilse; “m” esreli olarak(düz dar ünlülü) okunur. Bahsi geçen kef faslındaki (-ñiz, ڭز)ve (-ñüz, ڭوز) gibi.		
	A35a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1377	*moloz*	A35a/2	مولوز	
	T. T. Ç.	“Külte yapılarda dolgu için kullanılan pürüzlü taşlar. ”		
	A35a/2	**Faşlu’n-nūnel-meftūḥa**		Üstünlü nun faslı
1378	*namāz*	A35a/3	نماز	
	T. T. Ç.	Vakitleri ve rekatları olan namaz. Belirli yapıları vardır. İzafet kelimesi ile tanınır.		
1379	*ṭañ namāz*	A35a/3	نمازطڭ	
	T. T. Ç.	sabah namazı.		
1380	*Öyle namāz*	A35a/3	نماز اويله	
	T. T. Ç.	öğle namazı.		
1381	*İkindi namāz*	A35a/3	ايكندي نماز	
	T. T. Ç.	ikindi namazı.		
1382	*aḫşam namāz*	A35a/3	اخشام نماز	
	T. T. Ç.	akşam namazı.		
1383	*yatsu namāz*	A35a/3	يتسو نمازي	
	T. T. Ç.	yatsı namazı.		
1384	*dünnamāz*	A35a/3	دون نمازي	
	T. T. Ç.	gece namazı.		
1385	*ḳuşluḳnamāz*	A35a/3	قوشلوق نمازي	
	T. T. Ç.	kuşluk namazı.		
1386	*bayram namāz*	A35a/3	بيرم نمازي	
	T. T. Ç.	bayram namazı.		

1387	*cum'a namāz*	A35a/3	جمعه نمازي	
	T. T. Ç.	cuma namazı.		
1388	*ölünamāz*	A35a/3	اولو نمازي	
	T. T. Ç.	ölü namazına yanicenaze namazı.		
1389	*nāz*	A35a/9	نار [ناز]	
1390	T. T. Ç. *nazlan-*	"Naz" anlamında. Çekimi (+la-n) ile olur. Örnek: *nazlan-, nazlanmaḳ* fiilinin emir kipi, "nazlanıp şımarmak" anlamında.		
1391	*nevrūz*	A35a/10	نوروز	
	T. T. Ç.	Bilinen yılın bir günü, güneşin şerefi(doğumu) günü. Arapçada "nevruz günü" denir.		
	A35a/12	**Faṣlu'l-hā'el-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
1392	*hapaz*	A35a/12	هيز	
1393	T. T. Ç. *hapazla-*	+la- ile çekimlenir. *Hapazla-, hapazlamaḳ*fiilininyalın durumu, "vurup çakma, avuçlama" anlamında.		
	A35a/13	**Faṣlu'l-yāel-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1394	*yapaz*	A35a/14	ييز	
	T. T. Ç.	"Yassı, yayvan burunlu".		
1395	*yaġız*	A35a/14	ياغز	
	T. T. Ç.	"Esmer renk". Örnek: *ḳara yaġız,* "esmer renkli".		
1396	*yañaz*	A35a/16	يڭز	
	T. T. Ç.	"Söz ve davranışlarında eğri büğrü olan kimse".		
1397	*yalḍız*	A35a/16	يالڊز	
	T. T. Ç.	"Yaldızlama, kaplama". Altınkaplama gibi.		
1398	*yalñuz*	A35a/16	يالكوز	
	T. T. Ç.	"Yalnız".		
1399	*yavuz*	A35a/17	ياوز	

	T. T. Ç.	“Sinirli olduğunda ve dövüşte şiddetli olan kimse yavuz”. Mısır'ı fetheden merhum Selim Sultanın lakabı: Yavuz Sultan Selim. “Şiddetli olan her şey, şiddetli soğuk ve kış”. Örnek: *Yavuz ısıcaḳ oldı, yavuzsıcaḳ oldı, yavuz yaz oldı.* Demirde kullanılmaz, sadece hafiflemeyi ve azalmayı kabul eden şiddetliler, kış, sıcak ve soğuk gibi. Yani *yavuz demir* denmez. Demirin şiddetli niteliğini değil de güzelliği anlatılmak istenirse *yavuz güzeldemirdür* denir. *Yavuz pek demirdir* denmez.		
1400	*yaz*	A35a/23	ياز	
1401	T. T. Ç. *ḳış*	“Yaz”. *ḳış* karşıtı “kış” anlamında.		
1402	*yaz-*	A35a/23	ياز	
	T. T. Ç.	*Yazmaḳ* fiilinin emir kipi, “yazmak ve döşeği düşemek, yaymak” anlamında. Üç anlamlıdır. Son olan yay-, döşe-kelimesinin müradifi. Örnek: *Kilimiyaz* veya *yay* veya *döşe* yani “yaygıyı ser”.		
	A35b/3	El-meksūret		Esreli
1403	*yırtalaz*	A35b/3	يرتلاز	
	T. T. Ç.	“Yarık gözlü, kesik gözlü”.		
	A35b/4	El-maẓmūmet		Ötreli
1404	*yüz*	A35b/4	يوز	
	T. T. Ç.	Sayılardan “yüz” olan.		
1405	*yüz*	A35b/4	يوز	
	T. T. Ç.	“İnsan veya bir başka şeyin yüzü”.		
1406	*yüz-*	A35b/5	يوز	
	T. T. Ç.	*Yüzmek* fiilinin emir kipi. “Suda yüzmek” anlamında.		
1407	*yüz-*	A35b/6	يوز	
	T. T. Ç.	“Derinin yüzmesi”. Örnek: *ḳoyunyüzmesi*. Bu dörtlü anlam vermektedir. Bahsi geçen *yar* örneği gibi.		
	A35b/7	**Ve mā aḫuruhu zāy mü’ceme müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlen**		**Sonu harekeli (ünlülü) veya bir sonraki kelimeye bağlı olan zay babı**
		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) zāy faslı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		

	A35b/9	**Faṣlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1408	*ārzū*	A35b/10	ارزو	
	T. T. Ç.	"Arzulamak". Farsça asllı, Türkçeleştirilmiş;"nefs isteğine meyilli" olarak kullanılır.		
1409	*endāze*	A35b/11	اندازه	
	T. T. Ç.	"Çuha ve kumaşta kullanılan ölçü, arşına benzer". Örnek: *Endazesi niceyedür, "*arşını ne kadaradır?" anlamında. Ayrıca "ölçülü ve dengeli" kunuşmak. Örnek: *Endazeyle söyle* yani "ölçülü konuş".		
1410	*āvāze*	A35b/13	اوازه	
	T. T. Ç.	"Ses, seda, ünlemek ve haberi yaymak".		
1411	*Azu*	A35b/14	ازو	
	T. T. Ç.	Dişlerden "azı diş", insan veya başka canlılarda yırtıcı hayvanlardan aslana azı dişli denir. Örnek: *Azu dişli*.		
	A35b/16	El-mażmūmet		Ötreli
1412	*uẓa-*	A35b/16	اوزه	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Uzamaḳ* fiilinin emir kipi. *Uzadı, uzar, uzamadan*"uzunluk" anlamında.		
	A35b/17	**Faṣlu'l-bā el-mūvaḥḥade el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1413	*beñze*	A35b/18	بكزه	
	T. T. Ç.	*Beñzmek* fiilinin emir kipi, "benzemek" anlamında.		
1414	*pālūze*	A35b/18	پالوزه	
	T. T. Ç.	"(soğuk yenen bir çeşit)pelte".		
1415	*beze-*	A35b/19	بزه	
	T. T. Ç.	*Bezemek* fiilininyalın durumu, "süslemek" anlmında.		
1416	*pazı*	A35b/19	پازي	
	T. T. Ç.	"Pazı".		
1417	*bāzū*	A35b/20	بازو	
	T. T. Ç.	"Kol bileği ve pazu".		
1418	*bāzūbend*	Ayrıca *bāzūbend,* "pazubend kolun ve dirsek takılanaskıve kol bileği".		
	A35b/21	El-meksūret (halen)		Esreli

		Boş (örneği yok)		
	A35b/22	El-mażmūmet		Ötreli
1419	*boẓa*	A35b/22	بوزه	
	T. T. Ç.	“Boza içilir”.		
	A35b/23	**Faşlu’t-tāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
1420	*terāzū*	A35b/23	ترازو	
	T. T. Ç.	“Terazi, tartı”.		
1421	*terzi*	A35b/23	ترزي	
	T. T. Ç.	“Terzi”.		
1422	*teyze*	A36a/1	تيزه	
	T. T. Ç.	Zal’la ise, “teyze; annenin kardeşi” demek.		
1423	*taze*	A36a/1	تازه	
	T. T. Ç.	“Taze”. İnsandan veya başka şeyden “taze” olanı. Örnek: *Taze civan*, “yaşta küçük olan sevgili”.		
	A36a/3	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1424	*çizi*	A36a/3	چيزي	
	T. T. Ç.	“Çizi, doğru çizgi olan vb”. Örnek: *Bir çizi çizdi* yani “bir çizgi çizdi”.		
	A31a/5	**Faşlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1425	*derzi*	A36a/5	درزي	
	T. T. Ç.	“Terzi”. Bahsigeçmişti.		
	A36a/5	**Faşlu’r-rā el-meftūḥa**		**Üstünlü re faslı**
1426	*reze*	A36a/6	رزه	
	T. T. Ç.	“Kapılara asma kilit, kapı mandalı”.		
	A36a/8	**Faşlu’ş-şin el-mu’ceme el-mażmūmet**		**Ötreli şin faslı**
1427	*şūrīze*	A36a/8	شوريزه	
	T. T. Ç.	“İnsanlardan genç olanı; utanmaz hayasız”.		
	A36a/10	**Faşlu’t-ṭāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**

1428	*ṭazı*	A36a/10	طازي	
	T. T. Ç.	“Köpekgilerden tazı”.		
	A36a/11	**Faṣlu’l-ḳāfel-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1429	*ḳazı*	A36a/11	قازي	
	T. T. Ç.	*Ḳazımaḳ* fiilinin emir kipi, “kazımak, sürtmek ve soymak” anlamında.		
	A36a/12	El-meksūret		Esreli
1430	*ḳırmızı*	A36a/12	قرمزي	
	T. T. Ç.	Renklerden “kırmızı” olanı.		
	A36a/13	El-mażmūmet		Ötreli
1431	*ḳuzı*	A36a/13	قوزي	
	T. T. Ç.	“Kuzu, küçük kuzu”.		
	A36a/14	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1432	*keçi boynuzı*	A36a/14	كجي بينوري	
	T. T. Ç.	“Keçi boynuzu”.		
1433	*geveze*	A36a/15	كوزه	
	T. T. Ç.	“Çok konuşan geveze”.		
	A36a/15	**Faṣlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
1434	*meze*	A36a/16	مزه	
	T. T. Ç.	“Tat, lezzet”. Farsça asıllı. Örnek: *Bu aşuñ mezesi vardır ya mezesi yoḳdur* yani “bu yemeğin tadı ve lezzeti vardır veya yoktur”. Ayrıca “keyif duyduğundan dolayı alay etmek için şarabın tortusuna da söylenir”. Örnek: *Bādenūñ mezesidür.*		
1435	*mazı*	A36a/19	مَازي	
	T. T. Ç.	“Mazı, kekre” anlamında.		
	A36a/20	El-meksūret		Esreli
1436	*mirze*	A36a/20	مِرزه	
	T. T. Ç.	Tatar dilince “prens” demek. Ayrıca merhum Sultan Murad zamanında, Tatar asıllı büyük şerefli bir alim olan, Mekke-i Mükerreme’de hizmetinde bulunan kadının lakabıydı, Mekke’de vefat etti. Mekke efendilerinden birinin kızı ile evlenmişti.		

	A36a/23	**Faṣlu'l-yāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1437	yelpāze	A36b/1	يلپزه	
	T. T. Ç.	"Hava esintisi yapan yelpaze".		
1438	*yaẓı*	A36b/1	يازِي	
	T. T. Ç.	"Yazı, mektup".		
1439	*yaẓı*	A36b/1	يازِي	
	T. T. Ç.	"Çöl".		
	A36b/2	**Bāb mā aḫuruhu sin el-mühmele sākine vaḳfen fil-esmā'**		**Sonu sin olan bab**
		İlk harfin ve harekenin tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırdığım yalın durumda ve isimlerde sonu ünsüz veya ünlü ile biten, sonu sin babı.		
	A36b/4	Es-sin el-müfrede (müfred sin ek olarak) Müsellesāt'taaçıkladım, camid isimlerden sonra esreli (düz dar ünlülü) gelip ek anlam verir. Çekimlenmez. Semai benzeşme yoluyla girdiği kelimeyi sıfat yapar. Örnek: *Oğlansı, kekremsi* yani "davranışlarında çocuğa benzeyen adam". Ve tatlı olan şey, acılaşıp acı ve tuzlu olması. Türemiş kelimelerden sonra geldiğinde de aynısını ifade etmektedir. Yeni kelimeler türetilir. Örneğin *gülümsedi* yani "gülümsedi" ve *gülümser*"gülümser" anlamında vb. ve *benimsedi* yani "benimseyip sahiplendi".		
	A36b/10	**Bāb mā aḫuruhu sin el-mühmele vaḳfen**		**Sonu sin olan bab**
	A36b/11	**Faṣlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1440	*es-*	A36b/12	اس	
	T. T. Ç.	*Esmek* fiilinin emir kipi, "Rüzgarın esmesi" anlamında.		
	A31b/12	El-meksūret		Esreli
1441	*is*	A36b/12	ايس	
	T. T. Ç.	"Dibi tutulan ve islenen yemek". Geçişsizde *olmaḳ,* geçişlide ise *etmek*yardımcı fiilleriyle çekimi yapılır. Örnek: *Bu aş is oldı* yani "dibine tuttu ve islendi". *İs etdi* yani "dibine tuturup isletirdi".		
	A36b/15	El-mażmūmet		ötreli
1442	*örs*	A36b/15	اورس	
	T. T. Ç.	"Örs".		
1443	*us*	A36b/16	اوس	

	T. T. Ç.	“Şişşş, sus” anlamında.		
	A36b/16	**Faşlu’l-bā el-muvaḥḥade**		**Be faslı**
1444	*pas*	A36b/17	پاس	
	T. T. Ç.	“Bakır gibi madenlerin yüzeyindekipas”.		
1445	*pes*	A36b/18	پس	
	T. T. Ç.	“Yeter” anlamında, fiilimsi.		
	A36b/18	El-meksūret		Ötreli
1446	*pis*	A36b/18	پیس	
	T. T. Ç.	“Cimri” olan “hasis”.		
	A36b/19	**Faşlu’t-te el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
1447	*ters*	A36b/19	ترس	
	T. T. Ç.	“Aksi, ters”. Örnek: *Kürkü ters giydi* yani “kürkü ters giydi”. Ayrıca “ters insan” anlamına gelir. Örnek: *Ters kişidir* yani “davranışlarında ve konuşmalarında ters olan insan”. Mecaz olarak da “sabırdan hiddet ve kızgınlığa dönüşme”. Örnek: *Şindi tersligi vardır* yani “şimdi kızgın ve hiddetli. ”		
1448	*ters*	A37a/1	ترس	
	T. T. Ç.	“Hayvan pisliği”. Hayvana göre değişik ve özel isimle adlandırır.		
1449	*fışḳı*	“Toynaklı olan hayvanların dışkısı”na *fışḳı,*		
1450	*tezek*	“inekgillerden yırtık tırnaklıların dışkısı”na *tezek,*		
1451	*ḳayı*	“sığır tersi”ne de *ḳayı’*(قيع)ve		
1452	*boḳ*	*boḳ*“insan dışkısı”na denir. Müsellesat’ta açıklanmıştır.		
	A37a/5	**Faşlu’l-zāy el-mu’ceme el-meksūret**		**Esreli ze faslı**
1453	*zifos*	A37a/6	زيفوس	
	T. T. Ç.	Denizde olan “fırtına”.		
1454	*ḳafaşırġa*	Karada olan ise *ḳafasırġa* ve		
1455	*şaḳırġa*	*saḳırġa.* Bahsigeçecektir.		
	A31b/7	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**

1456	*ses*	A37a/7	سَس	
	T. T. Ç.	“Ses ve alçak ses”.		
1457	*ses-*	A37a/8	سس	
	A37a/1	*Sesmek* fiilinin emir kipi, “seçim yapmak” anlamında.		
	A37a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1458	*sus-*	A37a/9	سُوس	
	T. T. Ç.	“Sus” anlamında fiilimsi. *Susmaḳ* fiilinin emir kipi, “susmak” anlamında. Sin sesi sad olarak kalın okunur: *ṣuṣ* şeklinde.		
	A37a/11	**Faṣlu’l-ṭāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
1459	*ṭas*	A37a/12	طاس	
	T. T. Ç.	“Bakır tas. Yüzü bakır olan. ”		
1460	*ṭas*	A37a/12	طاس	
	T. T. Ç.	*Tamam* kelimesine pekiştirme. Örnek: *ṭastamam*		
	A37a/14	**Faṣlu’l-fā’ el-meksūret**		**Esreli fe faslı**
1461	*filis*	A37a/14	فِلس	
	T. T. Ç.	“Ağaç yapraklarının gözle görülür şekilde filizlenmesi, bitmesi”.		
	A37a/15	El-mażmūmet		Ötreli
1462	*fos*	A37a/15	فوس	
	T. T. Ç.	Kadınlardan ve davranışlardan “fos (boş, çürük) olan”.		
	A32a/16	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1463	*ḳafes*	A37a/16	قفس	
	T. T. Ç.	“İçinde kuşlar olan kafes”.		
	A37a/17	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1464	*gerges*	A37a/18	گرگِس	
	T. T. Ç.	“Kerkes” bilinen bir kuş. Zarar vermediği için evcil olarak yaşar, derler.		
1465	*kes-*	A37a/19	کس	
	T. T. Ç.	*Kesmek* fiilinin emir kipi, “kesmek” anlamında.		

	A32a/19	El-mażmūmet		Ötreli
1466	*körfes*	A37a/19	كورفس	
	T. T. Ç.	"Tuzlu denizlerde bulunan körfez".		
1467	*gögüs*	A37a/20	ڭوكوس	
	T. T. Ç.	"Göğüs".		
1468	*kümes*	A37a/20	كومس	
	T. T. Ç.	"Tavuk kümesi".		
1469	*kös*	A37a/21	كوس	
	T. T. Ç.	"Savaşlarda ve fermanlarda çalınan büyük bakır davul".		
1470	*küs-*	A37a/22	كوس	
	T. T. Ç.	*Küsmek* fiilinin emir kipi, "çocukların sinirlenip küsmeleri ".		
	A37a/23	**Faṣlu'l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
1471	*mayıs*	A37a/1	مايس	
	T. T. Ç.	Rum aylarından biri "mayıs".		
1472	*metāris*	A37b/1	متارس	
	T. T. Ç.	"Savaşta, (askerlerin arkasına geçerek hem korundukları hem de düşmana ateş ettikleri) düşmana karşıtoprak siper, geçici tabya".		
	A37b/2	**Faṣlu'l-yāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1473	*yas*	A37b/2	ياس	
	T. T. Ç.	"Ölene veya geçene yas tutmak hüzünlenmek".		
	A37b/3	**Bāb mā aḫuruhu sin el-mühmele müteḥarrike**		**Sonu ünlü olan sin babı**
		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) sin babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A37b/5	**Faṣlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1474	*eşek arısı*	A37b/6	اشك آرسي	
	T. T. Ç.	"Eşek arısı".		
1475	*ekisi*	A37b/6	اكسي	

	T. T. Ç.	“Ateş koru”.		
1476	*ense*	A37b/7	اكسه	
	T. T. Ç.	“Ense”.		
1477	*ayruḳsı*	A37b/7	ايروقسي	
	T. T. Ç.	“Bir musibetten veya bir kederden dolayı hali değişen”.		
	A37b/8	El-meksūret		Esreli
1478	*ısı*	A37b/8	ايسي	
	T. T. Ç.	“Isı”. Ayrıca “sahibi” anlamında		
1479	*ise*	A37b/8	يسه [ئسه]	
	T. T. Ç.	Şart edatı “ise” anlamında. Geçmiş veya şimdiki zamanda da kullanılır. Geçmiş zamanda *geldíse.* Şimdiki zaman ise *gelürse.*		
	A37b/10	**Faṣlu’l-bāel-mūvaḥḥade taḥtel el-meftūa**		**Üstünlü be faslı**
1480	*baḷıḳ yumurdası*	A37b/11	بالڭ يمرده سي	
	T. T. Ç.	“Balık yumurtası”.		
	A32a/12	El-mażmūmet		Ötreli
1481	*busu*	A37b/12	پوسو	
	T. T. Ç.	“Pusu, düşmana kurulan pusu. ”		
	A37b/13	**Faṣlu’l-tāü’l-meftūha**		**Üstünlü te faslı**
1482	*tebsi*	A37b/13	تبسي	
	T. T. Ç.	“Tabaklardan veya daha büyük olanı, tepsi”.		
1483	*telesi-*	A37b/14	تلسي	
1484	T. T. Ç. *örselemek*	*Telesimek* fiilinin emir kipi, “insan veya başka şeyi ovuşturmak ve ovalamak”, *örselemek* kelimesinin müradifi .		
	A37b/15	El-mażmūmet		Ötreli

1485 1486	*tütsi* *tütsi ver-*	A37b/16	توتسي	
	T. T. Ç.	"Tütsülemek, buğulatmak"; çekim ise *verdi* yardımcı fiiliyle olur. Örnek *tütsi verdi* yani "tütsilendi" ve türevleri.		
	A37b/17	**Faşlu's-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
1487	*saray çevresi*	A37b/18	سراي جوره سي	
	T. T. Ç.	"Evin çevresi". Örneğin Darü's-Sa'ade'nin çevresi gibi .		
	A37b/19	El-meksūret		Esreli
1488	*síse*	A37b/19	سيسه	
	T. T. Ç.	"Serçe, küçük çocukların ve cadıların oynadığı gelincik gibi ses çıkarır (kuş)".		
	A37b/20	**Faşlu'l-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
1489	*şakşı*	A37b/21	صَقصي	
	T. T. Ç.	"Balkon ve çömlek".		
	A37b/22	**Faşlu'l-ṭāü'l-meftūha**		**Üstünlü tı faslı**
1490	*ṭasa*	A37b/22	طاسه	
	T. T. Ç.	"Tasa, dert keder, gam, dar gelmek".		
1491	*ṭavuḳḳaraġusı*	A37b/23	طاووق قراغوسي	
	T. T. Ç.	"Tavuk gibi gece görmeyen kişi".		
	A38a/1	**Faşlu'l-ḳāfü'l-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1492	*ḳarın aġrısı*	A38a/1	قارن اغرس	
	T. T. Ç.	"Küfr edip bedua etmesonucunda olan karın ağrısı".		
1493	*ḳanḳısı*	A38a/2	قانقسي	
	T. T. Ç.	Soru zamiri olarak "hangisi" ve şart olarak hangisi kişilerde ve nesnelerde kullanılır.		
	A38a/1	El-meksūret		Esreli
1494	*ḳıyısı*	A38a/	قيسي	
	T. T. Ç.	"Bir şeyin kenarı, kıyısı".		

1495	*ḳıysı*	A38a/3	قيسي	
	T. T. Ç.	“Kaysı” anlamında.		
1496	*ḳıyısı*	A38a/4	قيسي	
	T. T. Ç.	“Aldırış etmek”in ismi.		
1497 1498	*ḳayırmaḳ* *ḳayırmaz*	*Ḳayırmaḳ*“umrunda olmak” anlamında. Olumsuz geniş zamanı şekli ise *ḳayırmaz* “aldırış etmez” anlamında. Örnek: *Saña zerdalu gerekse baña canım ḳısı* .		
	A38a/6	El-mażmūmet		ötreli
1499	*ḳumısı*	A38a/6	قومسي	
	T. T. Ç.	“Gambaz, fitneci, meraklı, boşboğaz”.		
1500	*ḳunduz ḫāyesi*	A38a/7	قزندوز خايه سي	
	T. T. Ç.	“Kunduz derisi”.		
	A38a/7	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1501	*kāse*	A38a/8	كاسَه	
	T. T. Ç.	“Çin çanaklarından, kase”.		
1502 1503	*kekremsi* *süci*	A38a/8	ككرمسي	
	T. T. Ç.	“İçki”. Tadı buruk ve acı olduğu için bu ad verilir. İsimlerinden de *süci.*		
1504	*kese-*	A38a/9	كسه	
	T. T. Ç.	Gelecek zaman. *Kesmek* fiilinin emir kipi, “kesmek” anlamında.		
1505	*kese*	A38a/10	كيسه	
	T. T. Ç.	“İçine para konulan kese”.		
1506	*giysi*	A38a/11	كيسى	
	T. T. Ç.	“Elbiselerden giysi, giyilen giysi”. Örnek: *Giysiyaḳar* “giyilen giysileri yıkar”.		
	A38a/12	El-meksūret		Esreli
1507	*kimse*	A38a/12	كمسة	
	T. T. Ç.	“Kimse, insanaoğlundan bir kişi ve benzeri”.		

1508	*kimsene*	*kimsene*		
	A38a/13	El-mażmūmet		Ötreli
1509	*köse*	A38a/13	كوسه	
	T. T. Ç.	"Köse" anlamında.		
1510	*gün doğusu*	A38a/15	كون دوغسي	
	T. T. Ç.	"Gün doğusu".		
	A38a/15	**Faşlu'l-lām el-mażmūmet**		**Ötreli lam faslı**
1511	*laḫūse*	A38a/16	لخوسا	
	T. T. Ç.	"Lohusa kadın".		
	A38a/16	**Faşlu'l-yā**		**Ye faslı**
1512	*yatsu*	A38a/16	ياتسو	
	T. T. Ç.	"Beş vakitden yatsı".		
1513	*yarasa*	A38a/17	يراسه	
	T. T. Ç.	"Yarasa".		
	A38a/17	Bu babın başında bahsedildiği gibi 's' sesi düz dar ünlülü (esreli) ek örneklerden :		
1514	*yabansı*	A38a/18	يبان سي	
	T. T. Ç.	Örneklerden *yabansı, adamsı, 'avratsı, erkeksi*. Gelecek ve erteleme anlamı veren, gelecek zamandan sonrada kıyasi olarak düz dar ünlülü(esreli) olur. Örnek: *gelesi, gidesi, alası* ve *astası veresi* vb. Gelecek zamanı pekiştirmek için de 's' sesinden sonra üstünlü 'ya' 'يا'eklenir. Örnek كله سيه*gelesiye*, اله سيه*alasıya*, سطه سيه*saṭasıya*, ويره سيه*veresiye* vb. Allah bilir.		
	A38a/23	**Bāb mā aḫuruhuşin el-mü'ceme**		**Sonu şin babı**
	T. T. Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) şin babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A38b/2	**Eş-şin el-müfrede**		**Ek olan şin**
1515	**/ş/**	A38b/2	ش	
	T. T. Ç.	*(-ş-)*yalın duruma girer, birisi kıyasi mastar, ikincisi ise işteş çatı (yapar). Bir kelimede içerisinde iki kişi veya daha fazla kişiler arasında işteş yapar; tek bir kelimede de kullanılır. Arasındaki fark ise lafzen ve manen ile gösterilir. Bahsigeçeni sonu kaf ile		

1516 1517 1518	*çekiş-* *buluş-* *ḳarış-*	biten babda açıkladım. Müsellesat'ta da tatmin edilecek bir şekilde beyan ettim;ayrıca et-tefa'ul ve et-tefe''ul ve el-ifti'āl menzilinde. Örnek: *çekişdi* "çekişmek cezb olmak", *buluşdi* "buluştu, bir araya geldi. " anlamında, *ḳarışdı* "karıştı" anlamında.		
	A38b/9	**femā aḫuruhū şin sākine vaḳfen**		**Sonu şin**
	A38b/9	**Faşlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1519	*aş-*	A38b/10	ايش	
	T. T. Ç.	*Aşmaḳ* fiilinin emir kipi, "aşmak" anlamında. NOT: Metinde ayş-olarak yazılmış.		
1520	*arış*	A38b/11	اريش	
1521	T. T. Ç. *arġaç*	"Arış, çözgü". *Arġaç* kelimesinin karşıtı "dokumacılıkta enine atılan iplik, atkı".		
1522	*adaş*	A38b/11	اداش	
	T. T. Ç.	"Adaş, isimde ortak".		
1523	*ārāyiş*	A38b/12	ارايش	
1524	T. T. Ç. *ārāyişle-*	"Süslenip düzenlenmek". +le- ile çekimlenir. Örnek: *ārāyişle-, ārāyişlemek* fiilinin emir kipi, "güzelleştirmek ve süslemek".		
1525	*azav dişi*	A38b/13	ازاوديش	
	T. T. Ç.	"İnsanın ve başkasının azıdişi".		
1526	*azıḳış-* */azıġış-*	A38b/14	ازقيش	
	T. T. Ç.	*Azıḳmış* fiilinin emir kipi, "çekişerek, şakadan ciddiyete dönüşmek". Kaf sesi gayınla da yazılabilir (: azığış-).		
1527	*azış*	A38b/16	ازش	
	T. T. Ç.	*Ayışmaḳ* fiilinin emir kipi. Anlamı bir öncekisine benzer. Yapı bakımdan eklenmesi, anlamının artışını gösterir. Velhasıl bu her iki kelimenin de büyüyüp güç ve düşvar olmasını gösterir.		

1528	*altmış*	A38b/18	التمش	
	T. T. Ç.	Sayılardan “altmış”.		
1529	*alḳış*	A38b/18	القش	
	T. T. Ç.	“İyilik için dua etme”. Çekimi *eylemek* veya *olmaḳ*(ile yapılır); yani “ona duacı oldu” veya “ona hayırla dua etti” (anlamına gelir).		
1530	*alış-*	A38b/19	الش	
	T. T. Ç.	*Alışmaḳ* fiilinin emir kipi, “birbirinden çözülmeksizin iki şeyin karışması” anlamında. İki insanın kaynaşması veya yağ ile bal, süt ve su gibi. Mastar olarak “Alış!” anlamına gelir. Çünkü bahsi geçtiği gibi ikinci şin işteşlik veya mastar olarak kullanılır.		
1531	*allaş-*	A38b/23	اللش	
	T. T. Ç.	*Allaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “iki askerin arasında dövüşü; iki güreşçi arasında güreşme; iki sevgili arasında boğuşmak; iki çatışan arasında çatışma. ”		
1532	*emiş-*	A39a/2	اميش	
	T. T. Ç.	*Emmek* fiilinin emir kipi, “emmek” anlamında veya “emmek sonucundan meydana çıkan iz”; sevgilinin yanağından veya boynundan emmek gibi.		
1533	*emiş -*	A39a/4	اميس [اميش]	
	T. T. Ç.	“Emişmek” anlamında yani *emişmek*te işteş.		
1534	*eş*	A39a/5	ايش	
	T. T. Ç.	“Yoldaş ve dost; iki dosttan her biri; insanın eşi, hayvanın dişisi veya eri; ayakkabının teki”.		
1535	*eş-*	A39a/7	اش	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “(Toprağı, kabri veya sözü) eşmek; aceleyle yürümek” demek.		
1536	*aş*	A39a/9	اش	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Yemek” anlamında. Pişmiş yemek için kullanılır. *Pişirmek* ile çekimlenir. *Aş pişirdi* “yemek pişirdi” anlamında.		
1537	*aş-*	A39a/10	اش	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Aşmaḳ* fiilinin emir kipi, “aşmak ve dağ başından geçmek; bir yerden diğer yere denizden aşmak”. Örnek: *Ṭurna denizi aşdı, Mısır’a geldi Rum’dan* yani “turna kuşu denizi aşıp Rum’dan Mısır’a geldi”. *Dağları aşdıḳ*yani “dağlaradan aşıp geldik”.		
	A39a/14	El-mażmūmet		Ötreli

1538	*eriş-*	A39a/14	اریش	
	T. T. Ç.	Erişmek fiilinin emir kipi, “insan veya hayvanı taciz etmek”.		
1539	*eriş-*	A39a/15	اریش	
	T. T. Ç.	*Erişmek* fiilinin emir kipi, “varmak” anlamında.		
1540	*iliş-*	A39a/16	الیش	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *İlişmek* fiilinin emir kipi, “ilişmek” anlamında.		
1541	*iniş*	A39a/17	انیش	
	T. T. Ç.	“İniş”.		
1542	*yoḳuş*	*yoḳuş* kelimesinin zıttı, *zorlu yoḳuş*.		
1543	*iş*	A39a/18	ایش	
	T. T. Ç.	“İş, çalışmanın hasılı”.		
1544	*işle-*	+le- ile çekimlenir. Örnek: *işle-, işlemek* fiilinin emir kipi, “çalışmak” anlamında.		
	A39b/19	El-mażmūmet		Ötreli
1545	*öçüş*	A39a/19	اوجش	
	T. T. Ç.	“Kumarın ve iddianın ismi”.		
1546	*öcüş-*	A39a/20	اوجش	
	T. T. Ç.	*Öçüşmek* fiilinin emir kipi, “iddialaşıp kumar oynamak”.		
1547	*ödeş-*	A39a/21	اودش	
	T. T. Ç.	*Ödeşmek* fiilinin emir kipi, “ödeşmek, birbirine olan borçlarını karşılıklı olarak ödemek, alacak verecek kalmamak”.		
1548	*uġraş-*	A39a/23	اوغرش	
	T. T. Ç.	*Uğraşmaḳ* fiilinin emir kipi, “uğraşmak, dövüşmek” anlamında.		
1549	*üleş-*	A39a/23	اولش	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Üleşemek* fiilinin emir kipi, “bölüşüp paylaşmak” anlamında.		
1550	*uḷuş-*	A39b/1	اولش	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Uluşmaḳ* fiilinin emir kipi, “merdlergibi azar işiten;flört edip taciz etmek” anlamında.		

1551	*uḷaş-*	A39b/3	اولش	
	T. T. Ç.	*Ulaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “bulaşmak” anlamında. “Kaşıntı veya cüzzam hastalığı”. Örnek: *Marazı bana ulaşdı* yani “hastalığı bana bulaştı”.		
1552	*ulaş-*	A39b/5	اولش	
	T. T. Ç.	*Ulaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “iletişim kurmak ve sonuna kadar ulaşmak” anlamında. Üç anlamlı.		
1553	*oynaş*	A39b/6	اويناش	
	T. T. Ç.	“Kadınlara ve kadınlardan oynaşan. İki yanak anlamına da gelir”.		
1554	*uyuş-*	A39b/7	ايوش	
	T. T. Ç.	*Uyuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “ayak veya elin uyuşup durması”.		
1555	*uyuş*	A39b/8	اويوش	
	T. T. Ç.	Mastar ismi. “Uyumak ve uymak” anlamında.		
1556	*üş-*	A39b/9	اوش	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Üşmek* fiilinin emir kipi, “bir şeye toplanmak”, sineklerinbir şeyin üstüne toplanması gibi.		
1557	*oş*	A39b/11	اوش	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Köpeğin uluması. Köpeğin çağırılması için kullanılan ünlem”.		
	A39b/11	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		Üstünlü be faslı
1558	*barış-*	A39b/12	باريش	
	T. T. Ç.	*Barışmaḳ* fiilinin emir kipi, “düşmanla sulh ve barışmak” anlamında.		
1559	*baġdaş*	A39b/13	بغداش	
	T. T. Ç.	“Bağdaş kurarak oturma”. *Oturmaḳ* ile çekimlenir.		
1560	*bayḳuş*	A39b/14	بايقوش	
	T. T. Ç.	“Harabe kuşlarından baykuş”.		
1561	*biş*	A39b/14	بيش	
	T. T. Ç.	Sayılardan “beş”.		
1562	*baş*	A39b/15	باش	

	T. T. Ç.	“Baş” anlamında.		
1563	*baş*	A39b/15	باش	
1564	T. T. Ç. *bart baş*	“Yara”. *Bere vere*gibi. Örnek: *Gözi yaşlı, bagrı başlı* yani “gözü yaşlı ve bağrı yaralı” anlamında. Ayrıca “yara”ya *bart baş* denir.		
	A39b/17	El-meksūret		Esreli
1565	*bitiş-*	A39b/17	بتيش	
	T. T. Ç.	*Bitişmek* fiilinin emir kipi, “yaranın emlenmesi” anlamında. Örnek *yarası bitişdi* yani “yarası emlendi”.		
1566	*biliş*	A39b/19	بليش	
	T. T. Ç.	“Arkadaşlardan ve kardeşlerden bilinen kimse, tanıdık”.		
1567	*biş-*	A39b/19	بيش	
1568	T. T. Ç. *bişirmek*	*Bişmek* fiilinin emir kipi, “pişmek” anlamında. *Bişirmek*kelimesinin ettirgeni“pişirmek”.		
	A39b/21	El-mażmūmet		Ötreli
1569	*buruş-*	A39b/21	بوروش	
	T. T. Ç.	*Buruşmaḳ* fiilinin emir kipi, “buruşukluk” demek.		
1570	*boğuş-*	A39b/22	بغوش	
	T. T. Ç.	*Boğuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “birbirinin boğazına sarılarak dövüşmek, dalaşmak, kavga etmek”.		
1571	*bulaş-*	A39b/23	بولاش	
	T. T. Ç.	*Bulaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “bulaşmak anlamında”.		
1572	*buluş-*	A39b/23	بولوش	
	T. T. Ç.	*Buluşmaḳ* fiilinin emir kipi, “kayıp biriyle buluşup bir araya gelmek”.		
1573	*büyük diş*	A40a/1	بيوك ديش	
	T. T. Ç.	“Dişlerden büyük olanı”.		
1574	*boş*	A40a/2	بوش	

1575	T. T. Ç. *boşa-*	“Boş, hâlî, boşanmış, boşanmış kadına sıfat olarak kullanılır. Kocanın karısını apaçık bir şekilde veya muhatap olmaksızın boşaması”. Çekimi ise üstünlü(düz geniş ünlülü) şin ile olur. Örnek *boşa-, boşamaḳ* fiilinin emir kipi, “boşa!”anlamında. Bunu daMüsellesāt’ta tatmin edici bir şekilde açıkladım.		
	A40a/6	**Faşlu’t-tā el-meftūa**		**Üstünlü te faslı**
1576	*tepreş-*	A40a/6	تبرس [تبرش]	
	T. T. Ç.	*Tebreşmek* fiilinin emir kipi, “hareket etmek” demek. Dal sesi ile de yazılır, bahsi geçecektir.		
	A40a/8	El-meksūret		Esreli
1577	*tírkeş*	A40a/8	تركاش	
	T. T. Ç.	“Ok kuburu, sadak”.		
	A40a/8	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1578	*çerviş*	A40a/9	جرويش	
	T. T. Ç.	“İç yağı; sulu (yemeğin) yağı”		
1579	*çaḳış-*	A40a/9	جاقيش	
	T. T. Ç.	*Çaḳışmaḳ* fiilinin emir kipi, “insanlar arasında fitne yapıp birbirine düşürmek”. *Çaḳışmaḳ* kelimesinden alınmış olup, “çakmak” anlamında. “Meydana ateş getirmek için demiri çakma” anlamında.		
1580	*çalış-*	A40a/11	جاليش	
	T. T. Ç.	*Çalışmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyin olması ve yapılmasında çalışmak, uğraşmak, çabalamak” anlamında.		
1581	*camış*	A40a/12	چميش	
	T. T. Ç.	Sıfat-i müşebbehe. “Serkeş, başı sert”. Örnek: *at* gibi.		
1582	*çekiş-*	A40a/13	جكِش	
	T. T. Ç.	*Çekişmek* fiilinin emir kipi, “çekişmek ve cezb olmak” anlamında.		
1583	*çavuş*	A40a/14	جاويش	
	T. T. Ç.	“Divanın hizmetkarı; yani elçisi, resulü”.		
	A40a/15	El-meksūret		Esreli
1584	*çıḳış-*	A40a/15	جقيش	

	T. T. Ç.	*Çıḳışmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir insanın alım, satım ve muamelelerini tamamlamak, bitirmek”. Örnek: *Bañа çıḳışmaz* yani“ne beni bitirebilir ne de o beni bitirebilir (satışı tamamlamak)” anlamında.		
1585	*çıḳış*	A40a/17	جقيش	
	T. T. Ç.	Mastar ismi. “Çıkış” anlamında. *Çıḳmaḳ* gibi.		
	A39b/18	El-maẓmūmet		Ötreli
1586	*cuġaş*	A40a/18	جوغش	
	T. T. Ç.	“Güneşin nuru”. ‘ayın üstünlü(ayin sesinden sonra düz geniş ünlü gelir).		
	A40a/19	**Faşlu’l-ha el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü ha faslı**
1587	*çaḳılış*	A40a/19	جقلش	
1588	*T. T. Ç.* *ödeşmek*	“Çaklışık bir kimse; alacağını vereceğine havale etmek”. Ve benzeri, *ödeşmek*. Bahsi geçti.		
	A40a/21	**Faşlu’l-hı el-mü’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
1589	*ḫaşḫāş*	A40a/21	خشخاش	
	T. T. Ç.	“Bilinen; uykucu”.		
	A34b/22	El-maẓmūmet		Ötreli
1590	*ḫoş*	A40a/22	خوش	
	T. T. Ç.	“Hoş, rıza, iyilik, sağlık ve ta’accüp olma”kelimesi.		
	A40a/23	**Faşlu’l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1591	*depreş-*	A40b/1	دبرش	
	T. T. Ç.	*Depreşmek* fiilinin emir kipi, “hareket etmek”. Dal sesi yerine te sesi de olur.		
1592	*degiş-*	A40b/2	دكيش	
	T. T. Ç.	*Degişmek* fiilinin emir kipi, “değiştirmek ve değişmek” anlamında.		
1593	*deş-*	A40b/2	ديش	
	T. T. Ç.	*Deşmek* fiilinin emir kipi, “boğuşmak, dövüşmek ve hasım olmak” anlamında.		
1594	*danış-*	A40b/3	دَانش	
	T. T. Ç.	*Danışmaḳ* fiilinin emir kipi, “danışmak” anlamında. Bundan şunu okudum;		

1595	*dānişmend*	*dānişmend*“alim kişi”ye söylenir.		
1596	*deh düş-*	A40b/5	ده دوش	
	T. T. Ç.	*Düşmek* fiilinin emir kipi, “derin ve etraflıca düşünmek”.		
1597	*deyiş*	A40b/5	دیش	
	T. T. Ç.	*Demek* fiilinin ismi, “deyiş” anlamında. Örnek: *Bu deyiş güzel deyişdir* yani “bu kelam nazımlı kelamdır” ve *Zeyd’üñ güzel deyişleri vardur* yani “Zeyd’in garip ve güzel deyişleri vardır. ”		
1598	*daş*	A40b/8	داش	
	T. T. Ç.	“Taşlardan tek bir taş”.		
1599	*daş- / šaş-*	A40b/9	داش	
	T. T. Ç.	*Daşmaḳ* fiilinin emir kipi, “suyun, sözün, ilmin ve kahrın taşması”. Bunun dışındaşı ile de yazılır(: šaş-).		
1600	*deş-*	A40b/10	دش	
	T. T. Ç.	*Deşmek* fiilinin emir kipi, “karın deşmek ve çıbanı deşmek”.		
	A40b/11	El-meksūret		Esreli
1601	*dikiş*	A40b/11	دکیش	
	T. T. Ç.	“Dikilenin ismi, dikiş”. Mastar ismi.		
1602	*diş*	A40b/12	دیش	
	T. T. Ç.	Dişlerin kardeşleri olan “diş”.		
1603	*dış*	A40b/13	دیش	
1604	T. T. Ç. *iç*	*Dış* ve görünen. Karşıtı *iç*“iç” demek.		
	A40b/14	El-mażmūmet		Ötreli
1605	*duruş-*	A40b/15	دروش	
	T. T. Ç.	*Duruşmaḳ* fiilinin emir kipi. Örneğin hakimlerin önünde hayır ile veya bir başkasıyla husumet ve mücadele veya kavga ederek “direniş ve duruşma”.		
1606	*doḳuş-*	A40b/17	دقوش	
	T. T. Ç.	*Doḳuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “savaşta çarpışmak ve koçların tokuşması”.		

1607	*döğüş-*	A40b/18	دڭوش	
	T. T. Ç.	*Döguşmek* fiilinin emir kipi, “çarpışma ve mukatele”.		
1608	*ḍoḷaş -*	A40b/19	ڈولاش	
	T. T. Ç.	*Dolaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyin etrafında dolaşmak”.		
1609	*düş*	A40b/20	دوش	
	T. T. Ç.	“Uyuyanın gördüğü düş”.		
1610	*düş-*	A40b/20	دوش	
	T. T. Ç.	*Düşmek* fiilinin emir kipi, “düşmek” anlamında.		
1611	*ḍuş*	A40b/21	ڈوش	
	T. T. Ç.	“Göz görü”. Çekimi yapılmaz. Örnek: *Gözüm duş oldı* yani “gözüm görü oldu”.		
	A40b/23	**Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
1612	*seş-*	A40b/23	سَيش	
	T. T. Ç.	*Seşmek* fiilinin emir kipi, “perakende eşyaların, elbiselerin ve yerlerin dağıtılması, seçilmesi”.		
	A41a/1	El-meksūret		Esreli
1613	*sıvış-*	A41a/1	سوش	
	T. T. Ç.	*Sıvışmaḳ* fiilinin emir kipi, “sıvışmak, gizlice gitmek, sıyrılıp çıkmak”. Örnek: *Sabun elimden sıvışdı* yani “sabun elimden sıyrılıp gitti”.		
1614	*sikiş-*	A41a/3	سكش	
	T. T. Ç.	*Sikişmek* fiilinin emir kipi, “sikişmek” demek. Şin sesi ifti’al için.		
1615	*sikiş*	A41a/5	سكش	
1616	T. T. Ç. *sikişĥāne*	Mastar ismi. Bu da sikişmenin sonucu olan eser“sikişme”. Örnek: *Sikişĥāne*yani “genel ev”.		
	A41a/6	El-mażmūmet		Ötreli
1617	*sürş-*	A41a/6	سُورش	
	T. T. Ç.	(r) sesi sükün olarak okunur(r sesine ünlü eklenmez). *Sürşmek* fiilinin emir kipi. Gerçek anlamı“sürçmek, ayağın kayması” demek.		
1618	*sürüş-*	A41a/8	سورش	

1619	T. T. Ç. *sürüşdür-*	(r) sesi ötreli (yuvarlak ünlülü) olarak okunur. *Sürüşmek* fiilinin emir kipi, “duvarların yanlarına sürülüp sürtülmek”. Ettirgen olan “duvarlara silinip sürtünmeğe” ise*sürüşdürmek*denir.		
1620	*soruş*	A41a/10	سروش	
	T. T. Ç.	“Meleklerden bir meleğin ismi”. (A41a/6 *sorş* kelimesinde)(r)sesi sükün (r sesinden sonra ünlü eklenmemiş) olup bir sonraki kelimenin (r) sesi ise ötreli(yuvarlak ünlülü) olur.		
1621	*sögüş-*	A41a/11	سڭوش	
	T. T. Ç.	*Sögüşmek* fiilinin emir kipi, “sövüşmek” anlamında.		
1622	*sögüş*	A41a/12	سڭوش	
	T. T. Ç.	“Kuzu ve benzerinin tam olarak yüzülüp korda pişirilmesi”ne böyle denir: *sögüşyėyelüm* yani “korda pişmiş yiyelim”.		
	A41a/13	**Faşlu’l-şin el-mu’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü şin faslı**
1623	*şaş-*	A41a/14	شاش	
1624	T. T. Ç. *şaşı*	*Şaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “şaşmak ve hayrete düşmek”. Türevlerinden *şaşı* “şaşı” anlamını verir. Çünkü “gözü bir tarafa kayan, şaşı”.		
	A41a/16	El-meksūret		Esreli
1625	*şiriş*	A41a/16	شِرش	
	T. T. Ç.	Eski bir kuyu ismi.		
1626	*şiş*	A41a/16	شيش	
	T. T. Ç.	“Şiş”.		
1627	*şiş-*	A41a/16	شيش	
	T. T. Ç.	*Şişmek* fiilinin emir kipi, “şişmek, organlarda şişmesi”anlamında.		
1628	*şiş*	A41a/16	شيش	
	T. T. Ç.	Organlardan şişmiş olan kısmının ismi: *şiş.*		
	A41a/18	El-mażmūmet		Ötreli
1629	*şüş*	A41a/18	شوش	

	T. T. Ç.	Eşeğe durması için, dur diye seslenme“şüş”.		
	A41a/18	**Faşlu’l-ṣad el-meftūḥa**		Üstünlü sad faslı
1630	*ṣaġış*	A41a/19	صاغش	
	T. T. Ç.	“Sayı ismi”.		
1631	*ṣaġış*	A41a/19	صَاغش	
	T. T. Ç.	“Hesap”.		
1632	*ṣaṭaş-*	A41a/20	صطش	
	T. T. Ç.	*Ṣaṭaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “sataşmak” anlamında.		
1633	*ṣavaş*	A41a/21	صَواش	
	T. T. Ç.	“Savaş”ın ismi.		
1634	*ṣavaş-*	A41a/21	صواش	
	T. T. Ç.	*Ṣavaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “savaşmak” anlamında.		
1635	*ṣayış*	A41a/22	صَايش	
	T. T. Ç.	*Ṣaymaḳ* kelimesinden*ṣayım* kelimesinin mastar ismi, “sayma” anlamında.		
	A41a/23	**Faşlu’l-tāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
1636	*ṭayış-*	A41a/23	طايش	
	T. T. Ç.	*Ṭayışmaḳ* fiilininyalın durumu, “ulaşıp, teslim olmak” anlamında.		
1637	*ṭalaş*	A41b/1	طلش	
	T. T. Ç.	“Talaş” anlamında. Testereden çıkan talaş.		
	A41b/2	El-meksūret		Esreli
1638	*ṭırāş*	A41b/2	طراش	
	T. T. Ç.	Tıraş bıçağıyla saçı“tıraş etme”. Çekimi geçişlide *eylemek*yardımcı fiiliyledir. Geçişsizi de *olmaḳ*yardımcı fiiliyle yapılır. NOT: *eylemek*ikinci defa ايملك şeklinde yazıya geçmiş, diğer nüshada da aynı şekilde.		
1639	*ṭırmaş-*	A41b/4	طرمش	
	T. T. Ç.	*Ṭırmaşmaḳ* fiilinin emir kipi, gerçek anlamda “yüksek yere tırmanmak”. Mecazen“zor işleriaşmak”. Örnek: *Dívāra ṭırmaşdı* yani “duvara tırmandı”.		

	A41b/6	El-mażmūmet		Ötreli
1640	*ṭutuş-*	A41b/6	طوتش	
	T. T. Ç.	*Ṭutuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşin tutuşması” anlamında. Ayrıca “hısımlar arasında kizb edip hısımlaşamak” anlamına gelir.		
	A41b/8	**Faşlu’l-ḳāfü’l-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1641	*ḳapış-*	A41b/8	قاپش	
	T. T. Ç.	*Ḳapışmaḳ* fiilinin emir kipi, “kapışmak” demek. NOT: üstü çizgi olan yer silinmiş.		
1642	*ḳaravaş*	A41b/9	قراوَش	
	T. T. Ç.	“Cariyeninçoğulu olan cariyeler” anlamında.		
1643	*ḳarış-*	A41b/10	قريش	
	T. T. Ç.	*Ḳarışmaḳ* fiilinin emir kipi, “başkasını en alçaktan yükseğe kadar(küçüğünden büyüğüne kadar) hısım, mücadele ve savaşarak direnme”.		
1644	*ḳardaş*	A41b/11	قرداش	
	T. T. Ç.	“Kardeş”.		
1645	*ḳarġış-*	A41b/12	قرغش	
	T. T. Ç.	*Ḳarġışmaḳ* fiilinin emir kipi, “kargaşa sevinç, eğlence” anlamında.		
1646	*ḳarındaş*	A41b/13	قارنداش	
	T. T. Ç.	“Kardeş” anlamında;*kardaş*ın müradifi.		
1647	*ḳatış-*	A41b/13	قاطش	
		Ḳatışmaḳ fiilinin emir kipi, “katışmak”anlamında.		
1648	*ḳarış*	A41b/14	قارش	
	T. T. Ç.	“Bir karış” anlamında.		
1649	*ḳarış-*	A41b/14	قارش	
	T. T. Ç.	*Ḳarışmaḳ* fiilinin emir kipi, “karışmak” anlamında.		
1650	*ḳamış*	A41b/15	قامش	
	T. T. Ç.	“Şeker veya orman kamışı”.		
1651	*ḳamaş-*	A41b/15	قماش	

	T. T. Ç.	*Ḳamaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “gözün güneşin ışığından kamaşması”.		
1652	*ḳavuş-*	A41b/16	قاوُش	
	T. T. Ç.	*Ḳavuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “kavuşmak, buluşmak” anlamında.		
1653	*ḳayış*	A41b/17	قايش	
	T. T. Ç.	“Kayış, deriden olan kemer”.		
1654	*ḳaş*	A41b/18	قاش	
	T. T. Ç.	Gözünün üstündeki “kaş”.		
	A41b/18	El-meksūret		Esreli
1655	*ḳızḳardaş*	A41b/18	قزقرداش	
	T. T. Ç.	“Kız kardeş”.		
1656	*ḳış-*	A41b/19	قيش	
	T. T. Ç.	(Y) sesi esreli (dar ünlülü) olarak okunur. *Ḳışmaḳ* fiilinin emir kipi, “zorlu bir işe cesaret etmek”. Aslana karşı cüret edip üzerine gitmek gibi. “Koşma”ya ise *ḳıḳ* denir.		
1657	*ḳıḳ*	A41b/20	قيق	
	T. T. Ç.	“Koşma”ya denir.		
1658	*ḳış*	A41b/21	قيش	
	T. T. Ç.	*Yaz*ın karşıtı olan “kış”.		
	A41b/21	El-mażmūmet		Ötreli
1659	*ḳodoş*	A41b/21	قودوش	
	T. T. Ç.	“Deyyus, pezevenk”.		
1660	*ḳumaş*	A41b/22	قماش	
	T. T. Ç.	Bilinen bir kelime. “Kumaş”.		
1661	*ḳonuş-*	A41b/22	قونوش	
	T. T. Ç.	*Ḳonuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “oturma ve tanışıklık, bir başkasıyla karşı karşıya gelme, konuşma”.		
1662	*ḳovuş*	A41b/23	قووش	
	T. T. Ç.	*ḳovmaḳ* fiilin mastar ismi, “kovuş”.		

1663	*ḳuş*	A42a/1	قوش	
	T. T. Ç.	“Kuş”.		
1664	*ḳoş-*	A42a/1	قوش	
	T. T. Ç.	*Ḳoşmaḳ* fiilinin emir kipi, “at, katır, eşek ve deve koşturulması, yarışma” anlamında.		
	A42a/2	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1665	*gebeş*	A42a/3	كبش	
	T. T. Ç.	“Karıncık, göbekli gebe gibi”.		
1666	*keşiş*	A42a/3	كشش	
	T. T. Ç.	“Papaz, karabaş, rahip”.		
1667	*geñiş*	A42a/4	ككش	
	T. T. Ç.	“Mekanlardan geniş olanı”. *Büyük* kelimesinin daha özelleştirilmişidir.		
1668	*keş*	A42a/4	كش	
	T. T. Ç.	“Bir çeşit peynir, yağı makbuldür, Rumun ve Akat’ın lor peynirine benzer”. Örnek: *Keş ẏėyemediñ*(deyim) yani “bıyığının çıkmasını kaçırdın(bir olayı kaçırması söz konusu)”.		
1669	*geviş*	A42a/6	كوش	
	T. T. Ç.	“Deve, inek ve koyunların geviş getirmesi”.		
	A42a/8	El-meksūret		Esreli
1670	*giciş-*	A42a/8	كجش	
	T. T. Ç.	*Gicişmek* fiilinin emir kipi, “çıban, göz ve yaranın hafifçe yanıp kaşınmak, gidişmek; ibnelik hastalığı yüzünden anüs yerinin yanması”.		
1671	*kiriş*	A42a/10	كريش	
	T. T. Ç.	“Yayın kirişi, ve tavan kirişi”.		
1672	*kişniş*	A42a/10	كشنش	
	T. T. Ç.	“Kişniş”.		
	A42a/11	El-mażmūmet		Ötreli
1673	*güreş*	A42a/11	ڭوراش	
	T. T. Ç.	“Güreşme”, mastar olan *güreşmek* fiilinin emir kipi.		

1674	*gümüş*	A42a/12	كموش	
	T. T. Ç.	"Gümüş".		
1675	*güneş*	A42a/12	كونش	
	T. T. Ç.	"Güneş".		
	A42a/12	**Faşlu'l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
1676	*mâfiş*	A42a/13	منفش	
	T. T. Ç.	"Tatlılardan kabarmış olanı". Örnek: *Menfūşhalvası.*		
1677	*maş*	A42a/14	ماش	
	T. T. Ç.	"Mercimeğe benzer bir çeşit tahıl, (Börülcenin bir çeşidi) ".		
	A42a/14	El-meksūret		Esreli
1678	*-mIş*	A42a/14	مش	
	T. T. Ç.	"-mIş": Fiilinin emir kipina eklenir, muhakkak(öğrenilen) geçmiş zamanın eki. Bu ek, belirli geçmiş zamandan-*DI*'dan daha da özelleştirilmiştir. Örnek: *Gelmiş* "gelmiş"anlamında ve *geldi*"geldi". Bu ek eklendiği kelimeye Farsçadaki *dâneste* karşıtı olarak gösterilir. Şöyleki: *bilmiş* ve *danest*"bildi" anlamında yani birinciside "bilmiş" ikincisinde de"bilmiş".		
	A42a/18	**Faşlu'l-yāel-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1679	*yapış-*	A42a/19	يابش	
	T. T. Ç.	*Yapışmaḳ* fiilinin emir kipi, "bir şeyi tutup yakalamak, yapışmak".		
1680	*yanaş-*	A42a/20	يانش	
	T. T. Ç.	*Yanaşmaḳ* fiilinin emir kipi, "murada ermek, ulaşmak ve idrak etme" anlamında.		
1681	*yetmiş*	A42a/21	يتمش	
	T. T. Ç.	Sayılardan "yetmiş".		
1682	*yaraş*	A42a/21	يَراش	
	T. T. Ç.	"Yaraşmak, bir şeye yakışmak".		
1683	*yarış-*	A42a/22	ياريش	
1684	T. T. Ç. *öçeşmek*	*Yarışmaḳ* fiilinin emir kipi, "Kumara yaklaşmaksızın yürüme; bir işte yarışma". Yarış kumar içerirse *öçeşmek* denir.		

1685	*yaḳış-*	A42b/1	يقش	
	T. T. Ç.	*Yaḳışmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi vafık, uygun ve leyaket olmak”.		
1686	*yaḳlaş-*	A42b/2	يقلش	
	T. T. Ç.	*Yaḳlaşmaḳ fiilinin emir kipi*, “yaklaşmak” anlamında.		
1687	*yañlış*	A42b/3	يڭلش	
	T. T. Ç.	“Yanlış”. Çekimi *silmek* (yardımcı fiili) ve türevleri ile yapılır.		
1688	*yemiş*	A42b/3	يمش	
	T. T. Ç.	“Meyve”.		
1689	*ye-miş*	A42b/3	يمش	
	T. T. Ç.	Geçmiş zamanın bir türü. *Yemiş* yani “*yedi*” anlamında.		
1690	*yanaş-*	A42b/4	يناش	
	T. T. Ç.	*Yanaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “yanaşmak ve yana yapışmak”.		
1691	*yan*	Çünkü *yan*“yan” demek ve ‘ş’ ise karşılıklı (işteş) ve uzaklıkta yanaşmak.		
1692	*yavaş*	A42b/6	يواش	-
	T. T. Ç.	“Sabırlı” anlamında.		
1693	*yaş*	A42b/7	[ياش]	
	T. T. Ç.	“Ömür; hayvanın ömrünün müddeti; yaş”.		
1694	*yaş*	A42b/7	ياش	
	T. T. Ç.	“Taze, yaş”*ḳuru*nun zıttı.		
	A42b/8	El-meksūret		Esreli
1695	*yerleş-*	A42b/8	يرلش	
	T. T. Ç.	*Yerleşmek* fiilinin emir kipi, “bazı makamlarda, rütbelerde, yerlerde ve davranışlarda yer edinmek, yerleşmek”. Ayrıca“ağaçların ve binaların dikilip yapımından sonra kök salıp yerleşmesi”.		
	A42b/11	El-mażmūmet		Ötreli
1696	*yüzgeç*	A42b/11	يوزكش	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Yüzme ve dalma”.		

1697	*yoḳuş*	A42b/12	يقوش	
1698	T. T. Ç. *iniş*	"Yukarıya yokuş", *iniş* kelimesinin zıttı.		
1699	*yoldaş*	A42b/13	يولداش	
	T. T. Ç.	"Yoldaş ve her bir eşin diğeri". Kadın şöyle der: *Yoldaşım saġ olsun.* Koca da şöyle der: *Ömüryoldaşı.*		
	A42b/15	**Bāb mā aḫuruhu şin el-mu'ceme**		**Sonu ünsüz olan şin babaı**
		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) şin babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup her birini fasıl olarak adlandırdım.		
	A42b/17	**Faşlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1700	*aşuv*	A42b/17	اشو	
	T. T. Ç.	"Kumlu çamur".		
	A42b/19	El-meksūret		Esreli
1701	*işe-*	A42b/19	ايشه	
	T. T. Ç.	*İşemek* fiilinin emir kipi, "işemek" anlamında.		
	A36a/20	El-mażmūmet		Ötreli
1702	*üşü-*	A42b/20	اوشو	
	T. T. Ç.	*Üşümek* fiilinin emir kipi, "üşümek" anlamında.		
	A42b/21	**Faşlu'l-bāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1703	*paşa*	A42b/21	پاشا	
	T. T. Ç.	"Emirlerin emiri".		
1704	*beşe*	A42b/21	باشا	
	T. T. Ç.	İnce okunur. "Bir kavmin reisi" anlamında.		
1705	*başa*	A42b/22	باشا	
1706	T. T. Ç. *ḳardeş*	"Kardeş benzeri". Eşanlamlıları: *ḳardeş* ve		

1707	*aġa*	*aġa.*		
	A42b/23	El-meksūret		Esreli
1708	*bişi*	A42b/23	بيشي	
	T. T. Ç.	"Bir çeşit yemek, pişi".		
	A42b/23	El-mażmūmet		Ötreli
1709	*boġaşa*	A42b/23	بوغشه	
	T. T. Ç.	"Ekmek gibi yenir, boğaça".		
1710	*boşa-*	A43a/1	بوشه	
	T. T. Ç.	*Boşamaḳ* fiilinin emir kipi, "apaçık bir şekilde bir karıyı boşamak".		
	A43a/2	**Faşlu'l-tāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
	A43a/3	El-meksūret		Esreli
1711	*tırāş*	A43a/	تِرَاشْ	
	T. T. Ç.	"Kafa traşı ve benzeri". Kelime "soymak"ta da kullanılır.		
1712	*tirşe*	A43a/3	ترشه	
	T. T. Ç.	"Tabaklanmış deri".		
	A43a/3	El-mażmūmet		Ötreli
1713	*turşı*	A43a/1	تورشي	
	T. T. Ç.	"Turşu".		
	A43a/4	**Faşlu'l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1714	*ḍaşı-*	A43a/4	ڍاشي	
	T. T. Ç.	*Ḍaşımaḳ* fiilinin emir kipi. İnsana ait eşyasını bir yerden başka bir yere "taşımak".		
1715	*deve ḳuşı*	A43a/6	دوه قوشي	
	T. T. Ç.	"Deve kuşu". Örnek: *Deve ḳuşına yük yükletdiler, "Ben ḳuşım" dedi, "Uç" dediler, "Deve uçar mı?" dedi.* "Yani inadından bir türlü hale hidayetolmayan bir adama, sen deve kuşu gibisin ne kuş gibi uçarsın ne de deve gibi oturup yük yüklernirsin".		
	A43a/10	El-meksūret		Esreli
1716	*dişi*	A43a/10	ديشي	

1717	T. T. Ç. *erkek*	"dişi". karşıt ı*erkek.*		
1718	*dişe-*	A43a/11	ديشه	
	T. T. Ç.	*Dişemek* fiilinin emir kipi, "bebeğin dişleri belirleyip çıkması, dişlenmesi".		
	A43a/12	El-mażmūmet		Ötreli
1719	*döşe-*	A43a/12	دوشه	
	T. T. Ç.	Döşemek fiilinin emir kipi, "döşeği döşemek" anlamında.		
1720	*düş-/ düş*	A43a/Kn.	دُوشْ	
	T. T. Ç.	Düşmek fiilinin emir kipi. Ayrıca *ardüş* kelimesi yani "başka birisinden nasihat kabul etmemek, kulak asmamak" demek. Bir başka anlamı da "düşmek" ve "rüya görmek". Örnek: *Şöyle düş gördüm git git* yani "bir düş gördüm" anlamında.		
	A43a/13	**Faşlu'l-şin el-mü'ceme el-meftūḥa**		**şin faslı**
1721	*şaşı*	A43a/14	شاشي	
	T. T. Ç.	"Şaşı".		
	A43a/14	El-meksūret		Esreli
1722	*şişe*	A43a/14	شيشه	
	T. T. Ç.	"Camdan şişe".		
	A43a/15	**Faşlu'l-re el-mühmele**		**Re faslı**
1723	*rasṭık daşı*	A43a/15	راستيق داشي	
	T. T. Ç.	"Rastık taşı".		
	A43a/16	**Faşlu'l-ṭāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
1724	*ṭamāşa*	A43a/16	طماشه	
	T. T. Ç.	"Ucube". Ayrıca"teaccüb" olarak da kullanılır.		
1725	*ṭaş*	A43a/17	طاش	
	T. T. Ç.	*Ṭaş ḳaldırmaḳ* "Taş kaldırmak".		
1726	*ṭaşı*	A43a/17	طاشي	

	T. T. Ç.	*Ṭaşımaḳ* fiilinin emir kipi. “Bir şeyi bir yerden başka bir yere taşımak. Dal sesi şeklinde de geçti”.		
	A43a/18	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1727	*ḳarşı*	A43a/19	قارشي	
	T. T. Ç.	“Karşı ve gelenikarşılayan”. Çekimi *ḳoymak*yardımcı fiiliyle yapılır. Örnek: *ḳarşı ḳodı* yani “karşı koyup muhalefet, itiraz etti”. Ve +la-ile *ḳarşıla-, ḳarşılamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir yolcuyu karşılamak”; ayrıca“konuşarak karşı gelmek”.		
1728	*ḳarḳaşa*	A43a/22	قرقشه	
	T. T. Ç.	“Kargaşa, karma karışık” anlamında.		
1729	*ḳagışa-*	A43a/22	قكشه	
	T. T. Ç.	*Ḳagışamaḳ* fiilinin emir kipi. “Binayı, duvarıhayvan yapıları, barınağı olsa bile yerle bir edip yıkmak, harab etmek”.		
1730	*ḳaşı-*	A43b/1	قاشى	
1731	T. T. Ç. *ḳaş(ı)*	*Ḳaşımaḳ* fiilinin emir kipi. “Tırnakla kaşımak” anlamında. Ayrıca “kaşağı ile atı kaşımak”. Ayrıca“yüzük taşı” olarak da adlandırılır, “eyerin ön ve arka kaşı”na denir. Örnek: *Yüzük ḳaşı* “yüzüğün taşı”na, *eyer ḳaşı* “eyerin ön ve arka kaşı”na;*eyerin ön ḳaşı* “eyerin ön kısmı”na, *eyerin ard ḳaşı*“eyerinarkası”nadenir.		
	A43b/5	El-mażmūmet		Ötreli
1732	*ḳoş*	A43b/Kn.	قُوشْ	
	T. T. Ç.	“Yürüme koşusu”.		
1733	*ḳoşı*	A43b/6	قوشي	
	T. T. Ç.	*Koş*-kelimesinin mastar sonucu. Örnek: *Meydanda ḳoşı vardır* yani “sahada koşu vardır. "		
1734	*ḳuş(ı)*	A43b/Kn.	قُوشِى	
	T. T. Ç.	*Ḳuşı yalñız bıraḳma* yani “kuşu yalnız bırkma” demek.		
1735	*ḳoñşı*	A43b/6	قوكشي	
	T. T. Ç.	“Komşu”.		
	A37b/7	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1736	*kāşí*	A43b/8	كاشي	

	T. T. Ç.	“Rumların yurdundan İznik’ten getirilmiş (pişmiş kilden) mermerden yapılmış porselen ve fağfurlevhaları yani parçaları”.		
	A43b/9	El-meksūret		Esreli
1737	*kişi*	A43b/10	كيشي	
	T. T. Ç.	“Kadın ve erkeğe insana*kişi* (diye) hitap edilir. ” Örnek: Cenaze namazında *ḫatun kişi niyetine* ve *kişi niyetine* denir.		
	A43b/11	El-mażmūmet		Ötreli
1738	*güşe*	A43b/11	ڭوشه	
1739	T. T. Ç. *bucaḳ*	“Köşe”. Örnek: Evin köşesi. Aslı Farsça olan ama Türkçede sıkça kullanılan bir kelimedir. Türkçedeki karşılığı *bucaḳ.*		
	A43b/13	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
1740	*menegşe*	A43b/14	منڭشه	
	T. T. Ç.	“Menkşe”.		
1741	*meşe*	A43b/14	مشه	
	T. T. Ç.	İnce okunur, “orman”.		
1742	*maşa*	A43b/14	مَاشه	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. “Ateş ve kor tutmak için maşa”.		
	A43b/15	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1743	*yaḫşı*	A43b/15	يخشي	
1744	T. T. Ç. *güzel*	Sıfat-ı müşebbehe. *Güzel* kelimesinin eş anlamlısı “iyi ve güzel. Güzelleştirme ve rıza olma cevabı”.		
1745	*yavaşa*	A43b/17	يواشه	
	T. T. Ç.	Atları zaptetmek için burunlarına takılan “tahta kıskaç”.		
1746	*yaşa-*	A43b/17	يشه	
	T. T. Ç.	*Yaşamaḳ* fiilinin emir kipi, “yaşlanmak”.		
	A43b/18	El-mażmūmet		Ötreli
1747	*yüzük ḳaşı*	A43b/18	يوزك قاشي	

	T. T. Ç.	"Yüzüğün taşı".		
1748	*yuşva-*	A43b/19	يوشوا	
	T. T. Ç.	*Yuşvamaḳ* fiilinin emir kipi, "işten, acizlikten konuşamamak".		
	A43b/20	**Bāb mā aḫiruhu ṣad**		**Sonu sad babı**
		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli (ünlülü) sad babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A43b/22	**femā aḫiruhu ṣad sākine vaḳfen**		**Sonu ünsüz ile biten sad**
	A43b/23	**Faṣlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1749	*aṣ*	A43b/23	اَصْ	
	T. T. Ç.	*Aşmaḳ* fiilinin emir kipi, "asmak, idam etmek, talik etmek, çarmıha germek".		
1750	*ayaḳ baş-*	A44a/1	اياق بص	
	T. T. Ç.	*Ayaḳbaşmaḳ* fiilinin emir kipi, gerçek anlamda"ayak basmak, yaptığı bir işte sabit olmak". Mecaz anlamda"durmak".		
	A44a/3	El-meksūret		Esreli
1751	*ış*	A44a/3	ايص	
	T. T. Ç.	+la-ile *ışla-, ışlamaḳ* fiilinin emir kipi, "ıslamaktan ısla-" anlamında.		
	A43b/4	El-mażmūmet		Ötreli
1752	*uṣ*	A44a/5	اوَصْ	
1753	T. T. Ç. *uşlat-*	"Akıl". +la-ve ettirgen –t-eklenirse de*uşlat-; uşlatmaḳ* fiilinin emir kipi, "edeplemek" anlamında.		
	A44a/6	**Faşlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1754	baş	A44a/7	بص	
1755 1756	T. T. Ç. *başḳın* *başṭırma*	*Başmaḳ* fiilinin emir kipi, "basmak". Türevinden *başḳın.* Örnek: Bir yere valinin evinden gelen *başḳın*. "Ayağın bir işte tesbit etmesi(dikiş tuturması)". Ayrıca *bastırma* bilinen "et pastırması";çünkü doğrayarayıp tuz ilave edildikten sonra nemi kuruncaya kadar basılır.		

	A44a/10	El-mażmūmet		Ötreli
1757	*buṣ*	A44a/10	بوص	
	T. T. Ç.	“Gökyüzündeki bulanık bulut”.		
	A44a/11	**Faṣlu’l-ṣadel-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
1758	*ṣarṣ-*	A44a/11	صرص	
	T. T. Ç.	*ṣarṣmaḳ* fiilinin emir kipi, “sarsıp sallamak” anlamında. “Ağaçları veya bir şeyi şiddetli bir şekilde sallamak”. Isıtmanın sonucu ṣarsıntı,“zalimlerin yardımcılarının(adamlarının) mahrem yere girmeleri”. Örnek *ḳapuyı ṣarṣdı*yani “kapıyı sarsıp yerinden çıkardı”. *ışıtma beni ṣarṣdı* yani “sıtma beni sarstı”, *ağaçları ṣarṣdı* yani ağaçları salladı.		
	A44a/15	El-mażmūmet		Ötreli
1759	*ṣuṣ-*	A44a/15	صوص	
	T. T. Ç.	*ṣuṣmaḳ* fiilinin emir kipi, “susmak” anlamında.		
	A44a/16	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1760	*ḳarṣ-*	A44a/17	قرص	
	T. T. Ç.	*Ḳarṣmaḳ* fiilinin emir kipi, “ellerle alkışlamak”.		
1761	*ḳarṣ*	A44a/18	قرص	
	T. T. Ç.	“Acem memlekinden bir şehir ismi”. Merhum Sultan Murad, Kızılbaş melikinin elinden alıp günümüze kadar hükmü altına alıptâbi etti.		
1762	*ḳaṣ-*	A44a/20	قص	
1763	T. T. Ç. ḳaṣıḳ	*Ḳaṣmaḳ* fiilinin emir kipi, “koltuk altından elbiseyi dikmek”. Kasıkçıya *ḳaṣıḳ* ayrıca “kasık” anlamında.		
	A44a/22	El-meksūret		Esreli
1764	*ḳıṣ-*	A44a/22	قيص	
1765	T. T. Ç. *ḳıṣaç*	*Ḳısmaḳ* fiilinin emir kipi, “tutmak” anlamında. *Ḳıṣaç*“pensye” denir. Müsellesat’ta yeterince açıklama yaptım.		
	A44b/1	El-mażmūmet		Ötreli
1766	*ḳuṣ-*	A44b/1	قوص	

1767	T. T. Ç. *ḳuşundı*	*Ḳuşmaḳ* fiilinin emir kipi, “kusmak” anlamında. “Kusak” ise *ḳuşundı.*		
	A44b/2	**Faşlu’l-yā el-müşenāt tehtel el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1768	*yaş-*	A44b/3	يص	
1769	T. T. Ç. *yaşşı*	*Yaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi basıp yaymak ve onu genişletmek”. “Yaslanılan şey”e *yaşşı* denir. Ve bu *enli*kelimesinden daha mahsus özelleştirilmiş. Örnek: Dizi üstü oturana *yaşşı otur* yani “bağdaş kurarak otur” (denir).		
	A44b/6	Bāb ma aḫiruhu sād müteḥarrike		
	A44b/6	**Kezālike Faşlu’l-hemze el-meftūḥa**		**Keza üstünlü hemze faslı**
1770	*aşşı*	A44b/7	اصّي	
1771	T. T. Ç. *ziyān*	“Fayiz, yarar”. *ziyān*kelimesinin karşıtı.		
	A44b/8	El-mażmūmet		Ötreli
1772	*oşa*	A44b/8	اوصا	
	T. T. Ç.	“Usanan”, *oşanmaḳ* kelimesinin sıfat-ı müşebbahası. “Bıkıp bezmek, usanmak” anlamında.		
1773	*orşa*	A44b/9	اورصا	
1774	T. T. Ç. *bocı*	“Denizcilerin kullandığı bir terim, geminin rüzgâra karşı yürümesi” anlamında. Çekimi ise *yürümek* veya *gitmek*yardımcı fiilleriyle yapılır. Örnek *orşa yürür* veya *gider* yani “rüzgâra karşı veya rüzgâra yürüyor”, *boc*ıkarşıtı.		
	A44b/12	**Faşlu’l-bā el-mażmūmet**		**Ötreli be faslı**
1775	*puşu*	A44b/13	پوصو	
	T. T. Ç.	“Pusu, düşmana kurulan pusu veya düşman tarafından kurulan bir pusu”. Çekimi *ḳurmaḳ*yardımcı fiiliyle yapılır. Örnek: *Buşu ḳurdılar* yani “pusu kurdular”.		
	A44b/1	**Faşlu’l-şad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü şad faslı**
1776	*şaḳşı*	A44b/15	صقصي	

	T. T. Ç.	“Saksı, balçıktan yapılan ve içine reyhan, kranfil konulan saksı. Mutlak suretle balçıktan bir parça”.		
1777	*ṣavṣa*	A44b/17	صَوصه	
	T. T. Ç.	*+la*-ile *ṣavṣala-*, *ṣavṣalamaḳ* fiilinin emir kipi, “oyalanmak, vakit geçirmek için faydasızca dolaşmak; sokaklara bakıp oyalanmak”.		
1778	*ṣavṣa*	A44b/17	صَوصه	
	T. T. Ç.	Bir önceki kelimenin isim türevi, mastarı.		
	A44b/20	El-mażmūmet		Ötreli
1779	*ṣuṣa-*	A44b/20	صوصه	
	T. T. Ç.	*Ṣuṣamaḳ* fiilinin emir kipi, “susamak” anlamında. Mecaz olarak da*ḳanına ṣuṣadı*“hayattan bezip usanana sanki kendi nefsine kanına susayıp kendini helaka ve tehlikeye atan”asöylenirve ona şöyle denir: *ḳanına ṣuṣadım* denir.		
	A44b/23	**Faṣlu’l-ḳāf el-mühmele el-meksūret**		**Esreli kaf faslı**
1780	*ḳıṣa*	A45a/1	قصَة	
1781	T. T. Ç. *uzun*	“Kısa.” *uzun* kelimesinin karşıtı.		
	A45a/1	**Faṣlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1782	*yaṣṣı*	A45a/2	يَصّي	
	T. T. Ç.	“Yassı”, *enli*kelimesinden daha mahsus özelleştirilmiştir. Bahsi geçtiği gibi.		
	A45a/13	فَائِدَة	**Fayda**	
1783	*issi*	A45a/13	ايسّي . اصي . يصي . بَلّي	
1784 1785 1786	T. T. Ç. *ışşı* *yaṣṣı* *belli*	Merhum Paşazade şöyle dedi: Türkçede *işşi, ışşı, yaṣṣı, belli* bu dört kelimeden başka şeddeli okunan kelime yoktur. Divan kâtibi Abdurrahman Efendi, hazreti Vezir Cafer Paşa’ya *elli* kelimesini de ekledi. Ben de şöyle ekledim *sille*-“sillelemek” anlamında ve *ṣalla-*, *ṣallamaḳ* fiilinin emir kipi, “sallamak”anlamında. Bu da *+la-* ile oluşturulmuş olabilir. Ayrıca *oḳḳa* “okka İstanbu’da dört yüz dirhem ağırlığında olan bir ağırlık ölçüsü”. Ve *balluṭ* “Rum ülkesinden getirilen. Bununla deri sepilenir, tedavi olunur”.		
1787	*elli*	A45a/16	اللّي	

	T. T. Ç.	“Elli”.		
1788	*sille*	A45a/6	سلّه	
	T. T. Ç.	“Sillelemek” anlamında.		
1789	*ṣalla-*	A45a/7	صله	
	T. T. Ç.	“Salla-” anlamında.		
1790	*oḳḳa*	A45a/8	اوڤّه	
	T. T. Ç.	“Okka, İstanbu’da dört yüz dirhem ağırlığında olan bir ağırlık ölçüsü”.		
1791	*balluṭ*	A45a/9	بلوط	
	T. T. Ç.	“Rum ülkesinden getirilen onunla deri sepilenir, tedavi olunur”.		
	A45a/10	**Bāb mā aḫuruhū ġayn mü’ceme sākine vaḳfen av müteḥarrike**		**Sonu ünsüz olan veya sonu harekeli (ünlülü) gayın babı**
	T. T. Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) gayın babı. Bu babda son harften bir öncekinin tertibini değiştirdim. Kaf, kef ve bu bab çok değerlidir. Nitekim gayın sesi sakin olursa (kelime gayın sessizi ile biterse) kaf harfine dönüşür. Bu da bir sonraki sese bağlanırsa (gayın sesinden sonra ünlü gelirse). Örnek *çoġaldı*“çoğaldı” anlamında. Bunun açıklaması ise sonu ḳāf olan babın başında bahsedilecektir.		
	A45a/16	**Femā aḫuruhū ġayn mü’ceme sākine vaḳfen**		**Sonu ünsüz olan gayın**
		Son harften bir öncekinin tertibini göz önünde bulundurup sonu gayın ünsüzü olan		
	A45a/18	**Faṣlu’l-hemze**		**hemze faslı**
1792	*aġ*	A45a/18	اغ	
	T. T. Ç.	“Balık ağı”. Ayrıca“şalvar ve iç donu bele bağlamak için geçirilen bağ”.		
1793	*aġ-*	A45a/19	آغ	
1794	T. T. Ç. *inmek*	*Aġmaḳ*fiilinin emir kipi, “tırmanmak, yükselmek”. alçak kelimesinin zıttı *inmek.*		
	A45a/20	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1795	*bāġ*	A45a/21	باغ	
	T. T. Ç.	“Bağ” anlamında. Örnek “bağ, bahçe”ye *bāġ, bāġçe* denir.		
1796	*baġ*	A45a/21	باغ	

	T. T. Ç.	“Düğüm”ün ismi. *Baġlamaḳ* fiilinin emir kipi, “bağlamak ve düğümlemek” anlamında.		
1797	*baġ*	A45a/22	باغ	
	T. T. Ç.	“Saç örüğünün ismi”. Örnek *ṣaç baġı*		
1798	*baġ*	A45a/22	باغ	
	T. T. Ç.	“Demet, bağ. Bir ton çalı ve odun bağı”. Dört anlamı var.		
	A45b/1	El-mażmūmet		Ötreli
1799	*buġ*	A45b/1	بوغ	
	T. T. Ç.	“Kavmin büyüğü ve reisi”. Örnek *baş buġdur.*		
1800	*boġ-*	A45b/2	بوغ	
	T. T. Ç.	*Boġmaḳ* fiilinin emir kipi, “boğmak” anlamında.		
	A45b/2	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1801	*çaġ*	A45b/3	جاغ [چاغ]	
	T. T. Ç.	“Vakit ve şimdi” anlamında. Örnek: *Çaġdur* cevap olarak da *öyle çaġıdur* yani “öğle vaktidir”. Ayrıca “yaş, ömür” anlamında gelir. Örnek: *Bu oğlancıḳ ne çaġdadur,* cevap olarak *on ikiçaġındadur* yani “on iki yaşındadır”.		
	A45b/6	**Faṣlu’l-dāl el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1802	*daġ*	A45b/7	داغ	
	T. T. Ç.	“Dağ”.		
1803	*daġ-*	A45b/7	داغ	
1804	T. T. Ç. *daġla-*	“Hayvanı dağlamak”. Arapçada da kullanılır. Türkçede +la-ile *daġla-, daġlamaḳ* fiilinin emir kipi, “dağ ile dağlamak”. Mecaz olarak da *yüreġimi daġlaḍı* yani “yüreğimi dağlayıp yaktı(çiğerimi dağladı)”.		
	A45b/10	El-mażmūmet		Ötreli
1805	*doġ-*	A45b/10	دوغ	
1806	T. T. Ç. *doġurmaḳ*	*Doġmaḳ* fiilinin emir kipi, “çocuğun doğması” anlamında. Geçişlisi de*doġurmaḳ*“doğurmak” anlamında.		

1807	*doġ-*	A45b/11	دوغ	
	T. T. Ç.	*Doġmaḳ* fiilinin emir kipi, “güneşin, ayın ve gezegenlerin doğması. Düşüncelerden ve sözlerden yeni anlamların doğması”.		
1808	*çık-*	“Çıkmak, içeriden dışarıya çıkmak”a ise *çıḳmaḳ*.		
	A45b/14	**Faşlu’l-re el-mühmele**		Re faslı
1809	*rāġ*	A45b/14	راغ	
	T. T. Ç.	“Bağa tabi, yaz evi”. Örnek *bāġ verāġa gidelüm* yani “bağa gidip seyredelim”.		
	A45b/15	**Faşlu’l-zāy el-mü’ceme el-meftūḥa**		Üstünlü ze faslı
1810	*zaġ*	A45b/16	زاغ	
	T. T. Ç.	+la-ile *zaġla-*, *zaġlamaḳ* fiilinin emir kipi, mavi rengine gelinceye kadar kılıcı, bıçağı, mızrağın, oku “keskinlemek, temrenlemek, cilalamak ve sulandırmak”.		
1811	*zaġla-*	Şair der ki : ومسنونة زرق كانياب اغوال ايقتلني والمشرفي مضاجعي Türkçede: *zaġlı göm olmış* yani “masmavi olana kadar temren olmuş”.		
	A45b/21	**Faşlu’l-ṣad el-meftūḥa**		Üstünlü sad faslı
1812	*ṣaġ*	A45b/21	صَاغ	
	T. T. Ç.	“Sağ”,		
1813	*ṣol*	*ṣol* kelimesinin karşıtı “sol” demek.		
1814	*ṣaġ*	A45b/22	صاغ	
	T. T. Ç.	“Hastalıktan veya bir ayıptan sağ salim olan”.		
1815	*ṣaġ-*	A45b/22	صَغ	
	T. T. Ç.	*Ṣaġmaḳ* fiilinin emir kipi, “süt sağmak” anlamında. Üç anlamı vardır.		
	A45b/23	El-meksūret		Esreli
1816	*ṣıġ*	A45b/23	صيغ	
	T. T. Ç.	“Sığ, derinliği az olan su”.		
1817	*ṣıġ-*	A46a/1	صيغ	
	T. T. Ç.	*Ṣıġmaḳ* fiilinin emir kipi, “sığmak” anlamında. Örnek: *ṣanduḳa ṣıġdı* yani “sandığa sığdı”.		
	A46a/2	El-mażmūmet		Ötreli

1818	*ṣuġ*	A46a/2	صوغ	
	T. T. Ç.	+la-ile *ṣuġla-*, *ṣuġlamaḳ*, “soğuktan ve yarasından dolayı köpeğin inlemesi, soluması ve dilini çıkarması” anlamında.		
	A46a/4	**Faṣlu’ṭ-ṭa’**		**ṭı faslı**
	A46a/5	El-mażmūmet		Ötreli
1819	*1. ṭūġ*	A46a/5	طوغ	
	T. T. Ç.	“Savaş işareti. Sefere işaret etmek için askeri çemberlerin önüne koyulur”.		
1820	*2. ṭūġ*	A46a/6	طوغ	
	T. T. Ç.	“Mevkiblerde vezirlerin önünde bir yeniçeri tayfasının başlıklarına taktığı süpürgeye benzeyen tuğ”.		
1821	*3. ṭūġ*	A46a/7	طوغ	
	T. T. Ç.	“Mevkiblerde atların boynuna takılan bir alamet. Beyaz saç atlara, siyah saç ise yeniçeriye takılır”. Üç anlamlı bir kelime.		
	A46a/9	**Faṣlu’l-ḳāf**		**kaf faslı**
	A46a/10	El-meksūret		Esreli
1822	*ḳıġ*	A46a/10	قيغ	
	T. T. Ç.	“Deve, koyun, geyik gibi hayvanlar(ın pisliği)”.		
	A46a/10	**Faṣlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1823	*yaġ*	A46a/11	ياغ	
	T. T. Ç.	“Tüm yağ çeşitleri”. Zeytin yağı, kuyruk yağı, iç yağı. Ayırt etmek için ise*sade yaġı*“normal yağ”, *tere yaġı*“tere yağı” anlamında, *iç yaġı*“iç yağı”, *ṣırılġan yagı*“şırılğan yağı”, *zeyit yaġı*“tatlı zeytin yağı” ve benzeri, *zeytin yaġı*“zeytin yağı”, *beziryaġı*“kızgın yağ”, *ḳuyruḳ yaġı*“kuyruk yağı” anlamında.		
1824	*yaġ-*	A46a/15	يغ	
1825 1826	T. T. Ç. *yaġmur* *yaġırlıḳ*	*Yaġmaḳ* fiilinin emir kipi, “yağmur yağmak” anlamında. “Yağmur”a *yaġmur* denir. “Yağmur serpintisi ile beraber kaydırma” varsa şöyle denir: *yaġırlıḳ*vardır.		
	A46a/17	El-meksūret		Esreli

1827	*yıġ-*	A46a/17	يغ	
	T. T. Ç.	*Yıġmaḳ* fiilinin emir kipi, “yığmak, toplamak, kümelemek” anlamında.		
	yıġnaḳ	Türevinden “asker topluluğuna, toplum”una *yıġnaḳ*denir.		
1828	*yıġın*	Ayrıca *yıġın* “tahıların yığını”.		
1829				
	A46a/20	El-mażmūmet		Ötreli
1830	*yoġ*	A46a/20	يوغ	
	T. T. Ç.	“Olumsuzluk edatı ve cevap olarak geçer”. *Yoḳ* gibi. Galiba gayın, kaf harfinin yumuşamış hali. “Hayır” anlamında, *evet* kelimesinin karşılığı. Cevabın olumlu yanıtı. Allahau teala a’lem.		
	A46a/22	**Ve mā aḫuruhū ġayın mü’ceme müteḥarrike vaḳfen ve vaslen**		**Sonu harekeli (ünlülü) ve ya bir sonraki kelimeye bağlı olan gayın babı**
	T. T. Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli (ünlülü), veya bir sonraki kelimeye bağlı olan gayın babı. Ve bu babda son harfin bir öncekisinin tertibini göz önünde bulundurdum.		
	A46b/1	**Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
1831	*aġa*	A46b/1	أغا	
	T. T. Ç.	“Ağa, emirler gibi kadri büyük, hatırı sayılan, saygı gösterilen, mülk sahibi halk adamı. Ayrıca küçük kardeşin büyük erkek kardeşine seslendiği bir kelime”.		
1832	*aġa*	A46b/3	أغا	
	T. T. Ç.	“İğdişin ismi”.		
1833	*aġu*	A46b/3	اغو	
	T. T. Ç.	“Öldüren zehir”		
1834	*aġı*	ve benzeri (اغي) *aġı,* son sesiher iki şekilde de yazılır. Ayrıca (و) ile biten yazdığım kelimelerin(ي) sesiyle de yazılabilir.		
	A46b/5	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		Üstünlü be faslı
1835	*ḳurbaġa*	A46b/5	قوربَغه	
	T. T. Ç.	“Kurbağa”.		
1836	*ṭosbaġa*	A46b/6	طوس بغه	

	T. T. Ç.	“Su tosbağası”.		
1837	*ḳaplubaġa*	A46b/1	قپلوبغه	
	T. T. Ç.	“Kaplumbağa”.		
1838	*baġa*	A46b/6	بغه	
	T. T. Ç.	“Bağa. Bundan kürsüler ve minberler yapılır”.		
	A46b/8	El-mażmūmet		Ötreli
1839	*buġa*	A46b/8	بوغا	
	T. T. Ç.	“Hadım sığır ”.		
1840	*boġa-*	A46b/8	بوغا	
	T. T. Ç.	*Boġmaḳ* fiilinin emir kipi, “boğmak” anlamında. Bahsi geçmişti.		
1841	*buġu*	A46b/9	بوغو	
	T. T. Ç.	“Kazanın veya yerin (arazi) buğusu”. Çünkü ilkbaharda güneşin doğuş zamanı, yerden buhar şeklinde yükselerek buğu çıkar.		
	A46b/11	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1842	*çaġa*	A46b/11	چغه	
	T. T. Ç.	“Yayın oku”.		
	A46b/13	**Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1843	*daġdaġa*	A46b/13	دغدغه	
	T. T. Ç.	Camid bir isim. “Boşuna telâş, beyhûde sıkıntı, karma karışık”. Çekimi *vermek*yardımcı fiiliyle yapılır. Örnek: *Daġdaġa verdi* yani “kafasını karıştırdı”.		
1844	*derd-i aġu*	A46b/15	درداغو	
	T. T. Ç.	“Verem veya zehir”. İki kelime katışıp bedua olarak kullanıldı. Çünkü *derd*“dert” anlamında, *aġu*ise “zehir”.		
	A46b/17	**Faṣlu’l-rā el-mühmele**		**Re faslı**
1845	*ırġa-*	A46b/17	ايرَغه	
1846	T. T. Ç. *ırġala-* *ırġaḷan-*	*Irġamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi yerinden oynatıpsallamak”. +la-ile *ırġaladım*“yerinden sallayıp oynattım” anlamında. Dönüşlü ise *ırġaḷandı* yani “kendiliğinden sallanıp gevşedi”.		

1847				
1848	*burġu*	A46b/20	بورغو	
	T. T. Ç.	Marangozun kullandığı delme aletlerinden “dülger burgusu”.		
1849	*ḳaburġa*	A46b/21	قابرغه	
	T. T. Ç.	“Köprücük kemiği”. Kaburgadan kıyma ile doldurulup pişirilir.		
1850	*ḳadırġa*	A46b/22	قادرغه	
	T. T. Ç.	“Savaşa giden eski bir savaş gemisi”.		
1851	*ṣarġı*	A46b/22	صارغي	
	T. T. Ç.	“Sargı, ayak kırığı bağı ve yara sargısı”.		
1852	*ḳaṣırġa*	A46b/23	قاصرغه	
1853	T. T. Ç. *yıġoş*	“Karada olan kasırga”, denizdeki (kasırga) ise *yıġoş.*		
1854	*ziġoş*	A46b/1	زيغوص	
	T. T. Ç.	“Alay edici kelime, çapalayıp yorulup ve işini yararsız ve faydasız olarak gösterene söylenen bir kelime”.		
1855	*aḷa ḳarġa*	A47a/2	اڵه قرغه	
	T. T. Ç.	“Alaca karga”.		
1856	*ḳarġa*	A47a/3	قرغه	
	T. T. Ç.	“Kuşlardan karga”. Sesi gak şeklinde. Diğerlerinde ayırt etmek için kuzgun denir.		
1857	*ḳuzġun*	A47a/4	قوزغون	
1858	T. T. Ç. *aḷa karġa*	“Kuzgun”. “Alaca karga” ise *ala ḳarġa.*		
1859	*aḷarġa*	A47a/5	اڵرغه	
	T. T. Ç.	“Denizcilik terimlerinden: Uzak dur. ” anlamında. Nil merkeplerin teriminde ise berre.		
1860	*yorġa*	A47a/6	يورغه	
	T. T. Ç.	“Hayvanlardan kaçan(hızlıca koşan), bineğini yormaz”.		

1861	*ḳarġı*	A47a/7	قرغي	
	T. T. Ç.	"Hindistan süngüsü gibi borulu, mızrağa benzer".		
1862	*ṣaḳırġa*	A47a/8	صَاقرغه	
1863	T. T. Ç. *yıġoṣ*	"Sakırga" denizde olan *yıġoṣ*eş anlamı.		
1864	*ṣaḳırġa*	A47a/8	صاقرغه	
1865	T. T. Ç. *kene*	"Tahta kurusu". Develerinkine ise *kene* denir.		
	A47a/10	**Faşlu'l-rā el-meftūḥa**		**Üstünlü re faslı**
1866	*ḳaraġı*	A47a/10	قراغي	
	T. T. Ç.	"Tuz ve kara benzeyen soğuk ve ayaz havalarda kışın yağan donmuş çiye olmayan". Örnek: *ḳarağı yağdı* yani "kırağı, ayaz yağdı".		
	A47a/12	**Faşlu'l-zāy el-mu'ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü ze faslı**
1867	*buzaġu*	A47a/12	بوزاغو	
	T. T. Ç.	"Yaban inekten olsa bile inek ve mandaların yavrusu, buzağı. "		
1868	*ḳızaġı*	A47a/13	قزاغي	
	T. T. Ç.	"Gemilerin, tekne ve kayıkların üstünden geçip suya indirilmesini sağlayan düzenek. Ağırlıkları çekmek içinde kullanılır".		
	A47a/15	**Faşlu'l-şin el-mü'ceme el-meftūḥa**		**Noktalı şin faslı**
1869	*aşaġa*	A47a/15	اشغا	
1870	T. T. Ç. *yuḳaru*	"Altı cihetten biri, aşağı" anlamında. *yuḳaru* kelimesinin karşıtı "yukarı" anlamında.		
1871	*al aşaġa*	A47a/16	ال اشغا	
	T. T. Ç.	"Kuvvetli bir şekilde yere bırakıp vurmak". Mastarı *aşaġa almaḳ.* Gıybet ve dedikoduda kelime camid olarak kullanılır. Türetmesi ise *eylemek* (metinde: *eymelek)*, geçişlide ise*etmek* ile olur. Örnek *aşaġaeyledi* veya *etdi* yani "onu çekiştirdi, gıybet etti".		
1872	*ḳaşaġı*	A47a/19	قشغي	
	T. T. Ç.	"Atın kaşağı ve sırt kaşağı". Arasındaki fark ise kelimenin çekimindedir. Birinci kelimede *+la-*(ile)*ḳaşaġıla*-veya *ḳaşaġıurmaḳ.* Örnek: *Atı ḳaşağılaçal* yani "atı tımar et". İkinci		

		kelimede harfi silerek. Örnek *arḳamı ḳaşı* yani "sırtımı kaşı, sistire veya tırnak ile kaşımak". Örnek: *şāhidíarḳamıḳaşı, biştim buḫārunda getür ince biyar*.			
1873	*ḳuḷaḳ yumuşaġı*	A47b/2	قولاق يومشغي		
	T. T. Ç.	"Burun (kulak) yumuşağı".			
	A47b/2	**Faşlu'l-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**			**Üstünlü sad faslı**
1874	*varṣaġı*	A47b/3	وارصَاغي		
	T. T. Ç.	"Yeniçerilerin taşıdığı yatağan, kısa kılıç".			
1875	*varṣaġı*	A47b/3	وارصغي		
	T. T. Ç.	"Uzun hava türküsünün adı. Arapçadaki uzun hava. Genellikle tamburdan türküyü söyler".			
1876	*ṣaġu*	A47b/5	صَاغوا		
	T. T. Ç.	"Ölüye yas tutup ağlamak ve ölünün iyiliklerini saymak".			
	A47b/6	El-meksūret			Esreli
1877	*ṣıġa-*	A47b/6	صيغه		
	T. T. Ç.	*Ṣığamaḳ* fiilinin emir kipi. "Yetimlerin başını okşamak ve sıvamak. Tüylü ve yünlü olan bir şeyi sıvayıp düğün hale getirmek".			
1878	*ṣıġa*	A47b/9	صيغه		
	T. T. Ç.	"Derin olmayan, içinde suyun derinliklerine dalmadan yüzmek". Bu babda sonu ünsüz gayın bahsindegeçmişti. Her ikisi de kabul görülür. Allahu te'ala a'lem.			
	A47b/12	**Faşlu'l-tāü'l -mażmūmet**			**Ötreli tı faslı**
1879	*ṭuġa*	A47b/13	طوغا		
	T. T. Ç.	"Yemeklerden ekşili yoğurtla pişirilen bir çeşit pirinç çorbası".			
	A47b/14	**Faşlu'l-ḳāf**			**Kaf faslı**
1880	*buḳaġu*	A47b/15	بوقغُوا		
	T. T. Ç.	"Kaçmaları önlemek için ayağa vurulan demir. Halkalı, köstek".			
1881	*ḳoġa*	A47b/16	قوغه		
	T. T. Ç.	"Kova".			

1883	*ḳuġu*	A47b/16	قوغو	
	T. T. Ç.	"Beyaz kuş". Örnek: "Sakalı beyaz olan"a*ṣaḳalı ḳuġuya döndi*(denir).		
	A47b/17	**Faṣlu'l-lām el-sākinā**		**lam faslı**
1883 1884	*ılġa* *ılġar*	A47b/18	ايلغه	
	T. T. Ç.	*Ilġamaḳ* fiilinin emir kipi. "Düşman toprağına yapılan süvâri akını". Bizim mısırda ise akın ve bölük denir. Örnek *ılġar ılġadı* yani bölük yürüdü (hücum) etti. Çünkü bölük mefrezeden, asker ise *ılgar*.		
1885	*tolġa / šolġa*	A47b/20	تولغا	
	T. T. Ç.	"Savaşçıların giydiği demir başlık". tı ile de yazılır *ṭolġa*.		
1886	*çalġı*	A47b/22	چالغي	
	T. T. Ç.	"Mûsikî âletlerinden, enstrüman". Örnek *çalġı çağana.*		
1887	*ḍarılġa*	A47b/23	ڊارلغه	
	T. T. Ç.	*Darlaġmaḳ* fiilinin emir kipi. "Dar hâle gelmek, hulkun ve genişliğini daralması".		
1888	*ḳalġı*	A48a/1	قالغي	
	T. T. Ç.	*Ḳalġımaḳ* fiilinin emir kipi. "Oynamak, dans etmek" anlamında.		
1889	*oḳlaġu*	A48a/1	اوقلغو	
	T. T. Ç.	"Hamur (ekmek ve börek çörek vb) açmak için kullanılan, değnek oklava".		
1890	*ḳuzıḳulaġı*	A48a/2	قوزي قولاغي	
	T. T. Ç.	"Sinirli yaprak (nemli topraklarda yetişen birkaç yıllık otsu bitki) ".		
1891	*ḳılaġı*	A48a/3	قلاغي	
	T. T. Ç.	"İnsanın ve kılıcın keskinliği. Her şeyin kesin olanı".		
	A48a/4	**Lam el-meksūret**		Esreli lam
1892	*it balığı*	A48a/4	ايت بَالغي	
	T. T. Ç.	"Köpeğe benzeyen larva". (Böceklerin yumurtadan çıktıktan sonra kelebek olmadan evvel geçirdikleri).		

1893	*mersin balığı*	A48a/5	مرسين بالغي	
	T. T. Ç.	"Mersin balığıgillerden", nehirlerde ve tatlı sularda yaşayan, iri gövdeli balık. Küfeye yakın Azık memleketinden parçalanıp dilim dilim kesilip İstanbula getirilir. Bu balığıiçki, şarap içenler rağbet ederler. Temiz sulardan tutlur. Kursağı havyarlarla dolu. Ve bu şekilde ağırlığı on raṭldan daha fazla gelir. Balıktan daha pahalı. İsteyenleri tarafından bu balığa havyer adı verilir. Mersin balığı denme sebebi mersinde beslenmesidir.		
1894	*yarlıġa-*	A48a/11	يارلغه	
	T. T. Ç.	*Yarlıġamaḳ* fiilinin emir kipi. "Allahu Tealadan gufran dilemek".		
	A48a/12	**Faṣlu'l-mim el-sākinā**		**Sükünlü mim faslı**
1895 1896	*tamġa* *tamġala-*	A48a/13	تمغا	
	T. T. Ç.	"İşâret basmaya yarayan âlet. Dirhemlere, dinarlara basılan sikke âleti gibi". Sahtekârlara karşı ölçü ve demir ölçeklere damgalanır. +la-ile türetilir. Örnek: *tamlaġa tamġaladı* vb. te sesi yerine dal ile de yazılır.		
	A48a/17	ve'l meftūḥa		**Üstünlü**
1897	*damaġı / dumaġı*	A48a/17	دمَاغي	
	T. T. Ç.	"Dumağı". *Olmaḳ*yardımcı fiili ile çekimlenir. Dal sesi ötreli de olabilir.		
	A48a/18	**Faṣlu'l-nūn el-sākine**		**Nun faslı**
1898	*yonġa*	A48a/18	يونغه	
	T. T. Ç.	"Marangozun yongası".		
	A48a/20	**Faṣlu'l-vāv el-sākine**		**vav faslı**
1899	*ġavġā*	A48a/20	غوغا	
	T. T. Ç.	"Kavga" anlamında. "Şiddetli tartışma veya dövüş". Arapçada da kullanılır.		
	A48a/21	**Faṣlu'l-yā**		**ye faslı**
1900	*bayaġı*	A48a/21	بَياغي	
	T. T. Ç.	"Olduğu gibi kalan, değişmeyen bir şeye kullanılır". Örnek: *Falan nice oldı* ve *yiyecek nice oldı* cevap, olarak da *bayaġı duruyor* yani "eskisi gibi değişen bir şey yok".		

1901	*ḳayġu*	A48b/1	قيغو	
	T. T. Ç.	"Gam, keder, tasa".		
1902 1903	*yaġı* *bayaġı*	A48b/1	ياغي	
	T. T. Ç.	*Bayağı*kelimesinin vezince, anlamca, tahrifen ve kafiye olarak tıbkısı.		
	A48b/2	Bāb mā aḫuruhū fā' sākine vaḳfen av müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan		Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) fe babı
	T. T. Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) fe babı. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım. Ve bu bab çok enderdir.		
	A48b/5	**Faşlu'l-hemze el-meksūret**		**Esreli hemze faslı**
1904	*istif*	A48b/5	استف	
	T. T. Ç.	Camiddir çekimi *olmaḳ* veya *eylemek* ile oluşturulur. "Sıralamak, dizmek, istif etmek, bitiştirmek"anlamında. Örnek *fincan istif oldu* fincanlar dizildi. Ve *gemi yüki istif oldı*. Gemi yüklenip doldu. Arapçadaki *ıṣṭaf* kelimesinden olup bu şekilde kullanılmış olabilir.		
	A48b/9	El-mażmūmet		Ötreli
1905	*öf*	A48b/9	اوف	
	T. T. Ç.	Arapçadaki "can sıkıntısını ifade eden kelime, benzeri öf".		
1906	*üsküf*	A48b/10	اوسكف	
	T. T. Ç.	"Başlık, serpuş. Giyilen yeniçeri börkü".		
	A48b/11	**Faşlu'l-ba el-mażmūmet**		**Ötreli be faslı**
1907	*püf*	A48b/12	بوف	
	T. T. Ç.	"Ünlem. Yemekte çocuklara hitap kelimesi". Ayrıca suya düşen (herhangi bir şeyin) sesi.		
	A48b/13	**Faşlu'l-tā' el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
1908	*tenef*	A48b/13	تنف	
	T. T. Ç.	"Tenef, çadır kurdu, çadır ipi". Arapçadan tahrif edilmiş olabilir.		
	A48b/14	El-mażmūmet		Ötreli
1909	*tüf*	A48b/12	توف	

	T. T. Ç.	“Bıkkınlık, sıkıntı ifade eden kelime”.		
	A48b/13	**Faşlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
1910	*çārşaf*	A48b/15	چارشف	
	T. T. Ç.	“Yorgana kaplanan ve döşeğe serilen çarşaf”. Dilbilgisinde“kuram” denir.		
	A48b/17	**Faşlu’l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
1911	*def*	A48b/17	دف	
	T. T. Ç.	Bilinen“çerçeve, def”.		
	A48b/18	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa ḫalin**		**Üstünlü sin faslı boş**
	A48b/19	El-meksūret		Esreli
1912	*sincef*	A48b/19	سنجف	
	T. T. Ç.	“Etek pervazı, saçak”.		
	A48b/19	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1913	*ḳaṭayıf*	A48b/20	قطايف	
1914	T. T. Ç. *degirmi*	Bilinen. “Mutlak olarak künefeye ve mukayyet olarak kadayıfa *değirmi* kelimesinebağlı”. Örnek: *Degirmi ḳaṭayıf* yani “yuvarlak kadayıf”.		
	A48b/21	El-meksūret		Esreli
1915	*ḳılıf*	A48b/22	قلف	
	T. T. Ç.	“Bıçağın kılıfına benzeyen kılıç kılıfı”. Büyük ihtimal *gilaf*(Arapça) kelimesinden alınmış olup tahrif edilmiş.		
	A48b/23	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
1916 1917	*kef* *kefle-*	A48b/23	كف	
	T. T. Ç.	“Kazanın yüzündeki köpük”. +la-ile çekimlendiğinde *kefle-*. *Keflemek* fiilinin emir kipi. “Helak ve ölüm” anlamında. Örnek: *Zālim ve kafir helāk olduğunda kefledi* yani “ölerek helak etti”.		
1918	*gergef*	A49a/3	گركف	
	T. T. Ç.	“Üzerine nakış işlenecek kumaşı sıkıştırıp germeye yarayan, tahtadan dört köşe ayaklı çerçeve”.		

	A49a/3	El-mażmūmet		Ötreli
1919	*küf*	A49a/4	كوف	
1920	T. T. Ç. *küflen-*	Arapça, “ekmek ve meyvelerin küflenmesi”. Çekimi ise ‘’+le-n-’’ ile yapılır. Örnek: *küflen-*. *Küflenmek*“küflenmek” anlamında.		
1921	*güzāf*	A49a/5	گيزاف	
	T. T. Ç.	Güzāf Farsça asıllı. Arapçaya Farsçadan geçmiş olabilir. “Boş laf, itibarsız söz, manasız ve tahminsiz laf”.		
	A49a/7	**Faṣlu’l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
1922	*lāf*	A49a/8	لاف	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Laf çokluğu” anlamında. Ve daha çok *güzaf*maddesiyle birlikte kullanılır. Örnek: *lāf güzaf söyler* yani “boş ve kıvrımlı bir şekilde konuşuyor”.		
	A49a/9	**Faṣlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ya faslı**
1923	*yuf*	A49a/10	يوف	
	T. T. Ç.	“Heba olma ve kınama ifade eder”. Örnek: *Yuf sañ*ayani yazıklar olsun anlamında. Birincisinde *sözi yufave ‘ameli yufa gidi* yani “sözü ve ameli heba oldu”.		
	A49a/1	**Ve mā aḫiruhū fā’ müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan**		Bir **sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) fe babı**
	A49a/14	**Faṣlu’l-şin el-mü’ceme el-meftūha**		**noktalı şin faslı**
1924	*şelfe*	A49a/14	شلفه	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Hayasız kadın” anlamında.		
	A49a/14	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
1925	*ḳalfa*	A49a/16	قلفه	
	T. T. Ç.	“Halife”, başkaların başı durumunda olan bir kimse. Kaf sesi ḫı sesinin değişmesinden olabilir ve bununla çekimlenir.		
	A49a/17	**Faṣlu’l-ṭāü’l -mażmūmet**		**Ötreli tı faslı**
1926	*ṭurfa*	A49a/18	طورفه	
	T. T. Ç.	“Tuhaf” anlamında. Garip ve garip olana te’acüb. Tuhaf kelimesiyle aynı vezin ve anlamıda.		
	A49a/19	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**

1927	*kefe*	A49a/20	كفه	
	T. T. Ç.	“Seyisin at tımarında kullandığı kıl kese, ince gebre”.		
1928	kefe	A49a/21	كفا	
1929 1930 1931	T. T. Ç. uzaġzı Tatarĥan mirze	“Bir memleketin adı”. Şimdiki sakinleri Tatar kavmi. Çoğunlukla Çerkes olan ve Çerkeslerin memleketine yakın birmekan. Cariye ve memlüklerini (köle) Kefe memleketinden getirilirdi. Bu tayfa Tatarlardan her sene Rusya’nın Maskaaha ve kralarına saldırılıp sayılamayacak kadar binlerce esir alıyorlar. Ancak Maskaa kralı, memleketinin genişliğinden dolayı Tatarların bu yaptıklarından haberdar değildi. Bunları Kefe’ye getiriliyorlardı, İçinde tüccar ve (bedhuylar)ı da İstanbul’a veya başka yerlere götürülüyordu. Ayrıca o Tatar sultanların mülkü Kefe’den üç günlük uzaklıkta. Paytahtını *uraġzı*diye adlandırılır, lakabı ise *Tatarĥan*, prenslerine ise *mirze* adı verilir. Yönetime geçirirler yüce Sultanımız Osman ve ataları tarafından yönetime getirilirler. Eşreflerden Mekke sultanlığına getirilmesi gibi, lakin Kefe’nin hakimi paşadır. Osmanlı sultanından müstakil bir şekildedir. Kefe içinde ve minberlerde sultanımızdan sonra Tatarhan adına hutbe verilir. Mekke’deki gibi. Ben Kefe’ye giderken bütün bunlara şahit oldum. Merhum olan Sultan Murad’ın merhum vezir-i azam Osman Paşa ibni Özdemir’in Kefe’ye uğrayıp ona İstanbul’da ölen Muhammed Han’ın yerine İslam Han’ı yardımcı olarak gönderdi.		
	A49b/15	**Bāb mā aḫiruhu ḳāf bi nev’yhi**		**İki türlü kaf babı**
	T. T. Ç.	Sonu ünsüz olan veya harekeli (ünlülü) olan iki türlü kaf babı. Birinci türde sondan bir bir önceki harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A49b/17	القاف المفردة		**El-ḳāf el-müfrede**
1932	**-ḳ /-k (Ç. I. Ş.)**	A49b/17	ق , ک	
	T. T. Ç.	Ek olan kaf çeşitli anlamlar katar ve hepsi kalın seslerle birlikte kullanılır. Başkalarıyla mütekkelim zamiri (biz) olarak geçmiş zamanın olumlu, olumsuz, etken ve edilgen olarak gelmektedir. Örnek etkende*aldıḳ, vurdıḳ, almadıḳ, vurmadıḳ* yani “aldık, vurduk, alamdık, vurmadık”. Edilgende ise *alındıḳ, vurulduḳ, alınmadıḳ, vurulmadıḳ* yani “alındık, vurulduk, alınmadık, vurulmadık”.		
	A49b/21	**Ve bā’del müzāri’**		**Geniş zamandan sonra ise**
	T. T. Ç.	Geniş zamanda keza. Örnek: Etken olan geniş zamanda *alırıḳ, vururuḳ, almazıḳ, vurmazıḳ* yani “alırız, vururuz, almayız, vurmayız”. Edilgen olan geniş zamanda ise *alınırıḳ, vuruluruḳ*, ve *alınmazıḳ*yani “alınırız ve vuruluruz, alınmayız ve vurulmayız”.		
	A50a/4	**Ve mislü hazā zamir**		**Ve bu zamir gibi**
	T. T. Ç.	Ve geniş zamanda bu mütekkelim zamirin benzeri *-ḲIm.* Etken ve edilgen durumda. Örnek: *alalım, almayalım, aḷınalım, alınmayalım* yani *alalım* ve *almayalım*etken durumda;*alınalım* ve *alınmayalım* edilgen durumda. Lakin zā daha yaygın olup geniş		

		zamanın olumlu, olumsuz, etken ve edilgeninde kullanılmakta. O zaman başkasıyla mütekkelim zamiri (biz) geniş zamanda üç türlüdür.		
	A50a/8	**Ve mislül ḳāf kāf**		**Kef sesi de kaf sesinin aynısı**
1933	-ḳ /-k; -Ak (F. İ. Y. E.)	A50a/8	ق , ک	
	T. T. Ç.	Kef sesin kaf sesinin aynısı olup ince seslerle birlikte kullanılır. Bu da kendi babında gelecek. Girdiği kelimeye sıfat-ı müşebbehe ile tahsis etmek için kullanılır. Fâ'il anlamında kullanılan ve kelimede son harfin bir öncekisi üstün (geniş ünlü) yapılır. Örnek: *ḳorḳaḳ* ve *ürkek* yani "korkak ve ürkek" gibi. Ve kelimede son harften bir öncekisi esre (dar ünlü) ve ötre (yuvarlak ünlülü) yapılır. Örnek: *ḳırḳık, deşik* yani "kesilmiş, deşik" ve *ḳopuḳ, dutuḳ*yani "kopmuş ve tutulmuş, rehine alınmış". *Düşük* "atılan veya gebenin düşük yapması". Kelime bir mekânı tanımlamak için de kullanılır. Kelimede son harfin bir öncekisini üstünlü (geniş ünlülü) yaparak olur. Örnek: *ḳuraḳ, otraḳ, uġraḳ*yani "kurak yere, oturak ve uğrak(geçit)". Kaf ve kef veya başka eklerin türevlerinden, Arapça anlam açıklanmasından bilinir.		
	A50a/17	**Nev'ül evvel mima aḫiruhu ḳāf sākine vaḳfen**		**Birinci tür sonu ünsüz olan kaf babı**
	T. T. Ç.	Birinci tür sonu ünsüz olan kaf babı. Bu babda son harfin bir öncekisinin tertibini gözönünde bulundurarak, fasl olarak adlandırdım.		
	A50a/19	**Faṣlu'l-hemzetü'l-meftūha**		**Üstünlü hemze faslı**
1934	aḳ	A50a/20	اَق	
	T. T. Ç.	"Renklerden beyaz olan".		
1935	aḳ	A50a/20	اَق	
	T. T. Ç.	*Aḳmaḳ* fiilinin emir kipi, "akmak" anlamında.		
	A50a/1	El-mażmūmet		Ötreli
1936	oḳ	A50a/21	اوق	
	T. T. Ç.	Bilinen ok".		
	A50a/21	**Faṣlu'l-bāü'l-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
1937	çapaḳ	A50a/22	چپق	
	T. T. Ç.	"Gözdeki çapak".		
1938	zanbaḳ	A50a/22	زنبق	
	T. T. Ç.	"Çiçekgillerden zanbak".		
1939	*ṭabaḳ*	A50a/23	طبق	

	T. T. Ç.	Bilinen "içinde yemek yenilen tabak". Dıbık olarak kullanılır. Çünkü köylü Türkler kaf sesini gayın sesi olarak değiştiriyorlar.		
	T. T. Ç.	Bilinen, içinde yemek yenilen tabak. Ayrıca "debbağ" anlamına da gelir. Gayın sesi kaf sesine dönüşmüştür(-ġ>-ķ). Köylerde yaşayan Türkler birini diğerinin yerine dönüştürüyorlar. Bir gün bazılarına sormuşlar: "Siz neden gayın sesini kaf ve kaf sesini gayın olarak söylersiniz?" Onlar da mizahi bir şekilde cevaplayarak: "*ķayri vāġi' " yani "ġayri vāķi'"* Gerçek değil, anlamında. Lakin kaf sesinin gayına dönüşmesi ciddi bir şekilde bir sonraki ek ve üç zamire bağlıdır. Örnek: *ķuyruġı, ġuyıġı, ķuyruķ ve ķuyıķ*'da ve keza *ķuyruġum, ġuyıġım, ķuyruġuñ, ġuyuġuñ.* Bununla beraber Arapçadaki kef sesi, acem kef (g) sesine dönüşür. Örnek: *yüregi, yüregüm, yüregüñ.* Yürek yani kalp kelimesinde.		
1940	*ķabaķ*	A50b/9	قبق	
	T. T. Ç.	"Kabak".		
1941	*ķapaķ*	A50b/9	قپق	
	T. T. Ç.	"Göz kapağı". Örnek göz *ķapaġı.*		
1942	*ķapaķ*	A50b/10	قپق	
	T. T. Ç.	"Sandık veya tabakların kapağı", yorgan, baş veya avratın örtüsü değil; çünkü bunlara *örti* denir. Aradaki fark ise kilitlenen bir şeye sandık, tabak, göz kapağı dahil olana *ķapaķ*denir. *Set*ri "örtünme" ifade eden herhangi bir şeye *yorgan* ve kaplamaya *örti* denir. Masdarı ise *örtmek.*		
1943	*ķalbaķ*	A50b/15	قلبق	
	T. T. Ç.	L sesi sakin olarak okunur. "Yünden takke". Tatarlar ve Tatar mirzaları yani emirleri takarlar. Samur kürkündendir.		
1944	*ķalabaķ*	A50b/17	قلبق	
	T. T. Ç.	"Külah". Hayderiyye topluluğunun kafalarına taktığı külah.		
1945	*yapaķ*	A50b/19	يپاق	
	T. T. Ç.	"Koynun sırtındaki yapağı yün, çentikli".		
1946	*baķ-*	A50b/19	بق	
	T. T. Ç.	*Baķmaķ* fiilinin emir kipi. "Gözle bakmak" anlamında veya "terrahüm ile bakmak".		
1947	*ķaybaķ*	A50b/20	قيبق	

	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. *Ḳaypmaḳ* kelimesinden türetilmiş. Mef'ul vezni anlamında: "Kaymak ve sürçmek".		
	A51b/1	El-meksūret		Esreli
1948	*zıpıḳ*	A50b/22	زيق	
	T. T. Ç.	"Ahşap, cam veya başka bir maddeden yapılan bir alet". Erkekle birlikte olmadığında veya bir lezbiyenin, fahişe kadınların erkek penisi yerine kullandıkları alet. Lezbiyen kadına *zıpıḳçı* denir.		
1949	*ḳırpıḳ*	A51a/1	قربق	
	T. T. Ç.	"Altın, gümüş ve kağıt kırpığı ve benzeri". *ḳırḳıḳ* ve bahsi geçecek.		
1950	*ḳıpıḳ*	A51a/2	قبق	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. *Ḳıpmaḳ* kelimesinden mef'ul vezninde, "göz kırpmak" anlamında.		
1951	*yılıḳ*	A51a/3	يليق	
	T. T. Ç.	"Parıltı, ışıltı"		
1952	*bıḳ-*	A51a/4	بق	
	T. T. Ç.	*Bıḳmaḳ* fiilinin emir kipi. "Bıkmak, sıkılmak" anlamında. Örnek: *Bu işden veya bu canımdan bıḳdım* yani "bu işten veya bu canımdan bıktım".		
	A51a/5	El-mażmūmet		Ötreli
1953	*çupuḳ*	A51a/6	چپوق	
	T. T. Ç.	"Odundan ince çubuk".		
1954	*çupuḳ*	A51a/6	چپوق	
	T. T. Ç.	"Altından veya gümüşten bir kol".		
1955	*ṭopuḳ*	A51a/7	طپوق	
	T. T. Ç.	"Topuk". Pazubendli ayağa şöyle denir *güzel topuği* vardır. Türevinden *ṭopuḳ mesti*, *abdest mesti* "ayağın topuğunu kapatan meste(tahta papuç) denir. Abdest alırken üstüne silme de olur. Ve buna şer'î mest denir.		
1956	*ḳapuḳ*	A51a/10	قاپوق	

	T. T. Ç.	"Mutlak olarak kabuk". Örnek: Fındık ve benzeri taşla veya bıçakla kırılan kamış kabuğuna denir.		
1957	*ḳopuḳ*	A51a/11	قوپوق	
	T. T. Ç.	*Ḳopmaḳ*tan *ḳopuḳ*. "Kopmak ve koparmaktan kopuk" anlamında. *ḳopmaḳ g*eçişsiz, *ḳoparmaḳ* ise geçişlidir. Ve başka bir anlamı "ortaya laf çıkartıp, üretip konuşmak". Örnek: *Eyü söz ḳopardı* yani "konuşup güzel söz türetti".		
1958	*yapuḳ*	A51a/15	یاپوق	
	T. T. Ç.	"Kaput veya yapık". At önünde kaldırılır. Kralların ellerinde kaldırılır veya kıraldan daha düşük rütbedeki yeniçerlerin kaputu.		
1959	*boḳ*	A51a/16	بوق	
	T. T. Ç.	Dışkı. +la-ile *boḳla-. Boḳlamaḳ* fiilinin emir kipi. "Necaset etmek" demek ve aynı şekilde "kötü iş yapmak veya kötü konuşmak; *bok gibi.* ".		
	A51a/18	**Faṣlu cim 'Arabiyye**		**Arap cim faslı**
	T. T. Ç.	Aslî birleşik ek olarak kullanılır; Acem cimi ise ek olarak kullanılmaz. Arap ve Acem cimi bu kitabın ilki, Arap cimi babında ayrıntılı olarak bahsedildi. Ana konu olarak da üstünlü (geniş ünlülü) Arap ciminden örnekler:		
1960	*+caḳ*	A51a/22	جق	
	T. T. Ç.	Fiilinin emir kipina, kalın seslerle, üstünlü (geniş ünlü) ekledikten sonra nehy ve tahakkuk olarak gelir. Örnek: *Varacaḳ adam vardır* yani "Gitmeye hazırlanmış bir adam var." anlamında ve *aṣılacaḳ adamdır* yani "Asılmayı hak eden bir adamdır." Mef'al vezninde zaman ve mekân bildirir. Örnek *yatacaḳ* ve *varacaḳ zamandır* veya *yerdir* yani "istirahat yeri"; *sıġınacaḳ "*sığınacak ve barınacak" anlamında. Küçültme edatların sonunda ise *sandcaḳ*, *ṣandıḳ* kelimesinin küçültmesi *ṣandıcaḳ*ve *ṣandı* yani "sandık ve makas, sandıkcık ve makascık" anlamında. Ve benzeri ince seslerle: +*cek*.		
1961	*ocaḳ*	A51b/7	اوجق	
	T. T. Ç.	"Ocak ayı ve ev içinde kullanılan bir kelime". İlim ve kerametli eve şöyle denir: *Büyük ocaḳdır* yani "büyük ev", *filan büyük ocaḳtandır* yani evlilerden anlamında.		
1962	*bacaḳ*	A51b/9	بجق	
	T. T. Ç.	"Bacak" anlamında. Atasözü: *Her ḳoyun kendi bacaġından aṣılur.*		
1963	*bucaḳ*	A51b/11	بوجَاق	
	T. T. Ç.	"Evin köşesi" anlamında veya benzeri.		

1964	*ṭomurcuḳ*	A51b/12	طومرجق	
	T. T. Ç.	Kef sesi esreli(dar ünlülü) okunur. “Gül kabı”.		
1965	*ḳurcaḳ*	A51b/13	قورجق	
1966	T. T. Ç. *ḳurcaḳla-*	+la-ile *ḳurcaḳla-: ḳurcaḳlamaḳ* fiilinin emir kipi. “İnsanı veya bir lafı kurcalamak” anlamında. Alet ismi olarak ise *ḳurcaḳlayacaḳ* “çapa” anlamında.		
1967	*yumracaḳ*	A51b/15	يومرجق	
	T. T. Ç.	“Veba, taun” anlamında.		
1968	*ısıcaḳ*	A51b/16	ايسجق	
	T. T. Ç.	“Sıcak”.		
1969	*ḳacaḳ*	A51b/16	قجق	
	T. T. Ç.	Tâbi, sıfat. Örnek: *ḳap ḳacaḳ*“kap kacak” adenir.		
1970	*ḳucaḳ*	A51b/1	قوجق	
	T. T. Ç.	“Kucak” anlamında. Örnek: *ḳucagında besledi* yani “Kucağında besleyip büyütü. ” “Birini sarıp cima et”tiyse *ḳucadı* denir.		
1971	*nacaḳ*	A51b/19	بجق	
	T. T. Ç.	Bilinen “teber, keser, balta”.		
1972	*ancaḳ*	A51b/20	انجق	
	T. T. Ç.	“Ancak, fakat”		
1973	*dıyrancaḳ*	A51b/20	ديرنجق	
	T. T. Ç.	“Kayıcı yer”.		
1974	*ṣancaḳ*	A51b/1	صنجق	
	T. T. Ç.	“Sancak ve sancağın emiri”.		
1975	*ṣıġıncaḳ*	A51b/21	صغِنجق	
	T. T. Ç.	“Sığınak”. *ṣıġınmaḳ* kelimesinden “sığınmak” anlamında. Örnek: *Size ṣıġındım* yani “Size iltica ettim”.		

1976	*ṣalıncaḳ*	A51b/22	صالنجق	
	T. T. Ç.	“salıncak” . *ṣalınmaḳ* “sallanmak” anlamındaki kelimeden türetilmiştir.		
1977	*yalıncaḳ*	A51b/23	يالنجق	
	T. T. Ç.	“Çıplak” anlamında.		
1978	*dayancaḳ*	A51b/23	داينجق	
	T. T. Ç.	“-a güvnen; mal, insan veya asaya dayanmak yani dayanak, inak” anlamında.		
	A51b/2	El-meksūret		Esreli
1979	*acıḳ-*	A52a/3	اجِق	
	T. T. Ç.	*Acıḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Acıkmak” anlamında.		
1980	*ḳabarcıḳ*	A52a/3	قبارجق	
	T. T. Ç.	“Büyük çıban”. Kalçadaki çıkan veya gövdede çıkan çıban gibi.		
1981	*ḳabarcıḳ*	A52a/4	قبارجق	
	T. T. Ç.	“İçki, su ve elmadan yapılan sıvıların yüzeyinde biriken kabartı”. Bunlardan *sığrıve kiri* vardır.		
1982	*dağarcıḳ*	A52a/6	دغرجق	
	T. T. Ç.	“Dağarcık”. *Dağar* kelimesinin küçültülmüş hali, “dönüm” anlamında.		
1983	*ąlaca ṣığırcıḳ*	A52a/7	الإجه صغرجق	
	T. T. Ç.	“Serçegilerden küçük bir kuş”.		
1984	*ḳıcıḳ*	A52a/8	قيجق	
	T. T. Ç.	“Gıcık” anlamında. *+la*-ile türetilir,		
1985	*ḳıcıḳla-*	*ḳıcıḳla*-denir. *ḳıcıḳlamaḳ* fiilinin emir kipi.		
1986	*ḳıcıḳlan-*	Dönüşlü fiili ise *ḳıcıḳlandı* yani “gıcıklandı”.		
1987	*ḳızılcıḳ*	A52a/10	قزلجق	
	T. T. Ç.	“Bitkilerden kızılcık, kızılcık meyvesi”. İshal için ıslatıp ilaç olarak kullanılır.		

1988	*ḳancıḳ*	A52a/11	قانجق	
	T. T. Ç.	“Eşek ve köpeklerin dişisi”.		
1989	*yancıḳ*	A52a/12	يانجق	
	T. T. Ç.	“Çep, kese”.		
1990	*ḳıvırcıḳ*	A52a/12	قويرجق	
1991 1992	T. T. Ç. *-cık* *oġlancıḳ*	“Saş kıvırcığı”. Tülbenti büküp “kıvırmak” için *ḳıvırmaḳ* kullanılır. (-çık) sedasız ünsüzle biten isimlerde kullanılır. Örnek: *oġlancıḳ* yani “erkek çocuk veya yeni doğan erkek çocuk”.		
1993	*<a>yrancıḳ*	A52a/15	يَرانجق	
	T. T. Ç.	Suyla çalkalanan ekşi ayran. “*Ayran* kelimesinin küçültülmesi”.		
1994	*ḳarġacıḳ*	A52a/16	قرغجق	
	T. T. Ç.	*Ḳargacıḳ*yani “üçük ḳarġa”.		
1995	*ḳızılcıḳ*	A52a/17	قزلجق	
	T. T. Ç.	*Ḳızıl* kelimesinin küçültülmesi. “Kızılcık” anlamında.		
	A51a/17	El-mażmūmet		Ötreli
1996	*çocuḳ*	A52a/18	چوجق	
	T. T. Ç.	“Aslında domuzun eniği, çocuklara ise ihanet olarak kullanılıyor”.		
1997	*ṣucuḳ*	A52a/19	صوجق	
	T. T. Ç.	Bilinen “sucuk” yenilir.		
1998	*oncaḳ*	A52a/19	اونجق	
	T. T. Ç.	“*O*” zamirin küçültmesi.		
1999	*buncaḳ*	A52a/19	يونجق	
	T. T. Ç.	“*Bu*” zamirinin küçültmesi. Aslısı ise *o, bu,* düşen vav sesi yerin nun sesi kullanılmıştır. Arapçadaki işaret zamirlerinin küçültülmesinde kullanılan *zeya* ve *teyya* mevsulda da örneklerinin küçültülmesi gibi.		

2000	*boncuḳ*	A52b/1	بونجق	
	T. T. Ç.	“Boncuk” anlamında. Nun sesi asli.		
2001	*ṭoncuḳ-*	A52b/2	طونجق	
2002	T. T. Ç. *bezmek*	“Bıkınlık, can sıkıntısı”. Örnek: *ṭoncuḳdum, ṭoncuḳur* vs. masdarı *ṭoncukmaḳ*“usanmak” anlamında. *Bezmek* kelimesinin eş anlamlısı.		
2003	*-cuḳ*	A52b/3	جق	
	T. T. Ç.	“Küçültme edatı”; örnek: *cuncuḳ, oncuḳ, oğulcuḳ* velhasıl (-cuk) üç şekilli küçültme edatı olarak kullanılır. Sonu esreli (dar ünlülü) gerçek veya küçültme anlamda. Üstünlü (geniş ünlülü) olarak örnek: *yumrı, arıḳ, ısı* kelimelerin “yumrucak, arımcak, ısıcak” küçültülmesi. *ṣarıḳ* kelimesinin küçültülmesi *ṣarıcaḳ*. Kelimenin sonu kaf veya kef ile biterse kelimeye ağırlık vermemesi için bu sesler düşer. Ayrıca *arıḳ* kelimesinin küçültmesi *arıcaḳ* “arı” anlamında veya *arı* kelimesinin küçültülmesi de olabilir. Genel anlamda bu böyledir. Tercih edilmeyen ise *ḳarı* kelimesinin küçültmesi *ḳarıcıḳ*. Sonu sessiz ve bir önceki ses üstünlü (geiş ünlülü) ise esreli (dar ünlülü) kullanılır. Örnek *oğlancıḳ, ḳur’acıḳ, ḳargacıḳ*. Bunların diğerleri ise ötreli (yuvarlak ünlülü) olanlar. Örnek: O*ğ*lancuk galibiyetinde semai olarak kullanılır. Ve bunlardan pek çok örnek vardır. Nitekim Türkçede küçültme ekleri beş tanedir. (*-caḳ/-cek, -cıḳ, -cik, -cuḳ, -cük*). Cim sesi üç ünlüyle (A: ا, I: ى, X: و) kullanılır. *(-ceġiz, -caġız*), (*-ca*) bunları müsellasatı detaylı bir şekilde özellikleriyle açıkladım.		
	A52b/19	**Faşlu’l-cim el-‘acemiyye el-meftūḥa**		**Acem cim faslı**
2004	*çaḳ*	A52b/20	چاق	
	T. T. Ç.	“Hatta” anlamında. Örnek: *çaḳ gelince otur* yani kelime başında ayrı yazılarak kullanılır: “O gelinceye kadar otur. ” Olumsuz şekli ise “mademki” anlamı verir. Örnek: *çaḳ gelmeyince gelme*. “Mademki gelmedi gelme. ” Bir şeyin ortası, üzeri olarak: *çaḳortada otur* yani “tam ortasına (üzerine) otur. ” İki kelimede yazısı ve vezni aynı olarak bu kullanımda kullanılır.		
2005	*baçaḳ*	A53a/2	بچق	
	T. T. Ç.	“(Bitkigilerden) başak”.		
2006	*bıçaḳ*	A53a/3	بیچق	
	T. T. Ç.	“Bıçak”.		
2007	*barçaḳ*	A53a/3	برچق	

	T. T. Ç.	“Kılıç kabzasının demir siperi”.		
2008	*burçaḳ*	A53a/3	بورچق	
	T. T. Ç.	“(Baklagillerden) yuvarlak mercimeğe ve börülceye benzeyen bir bitki”.		
2009	*aġırcaḳ*	A53a/4	اغرچق	
	T. T. Ç.	“Eğirmek (dokumak) aletinde kullanılan merden ağırlığı”.		
2010	*ṣaçaḳ*	A53a/5	صچق	
	T. T. Ç.	“Elbiseye dikilen püskül”.		
2011	*ṣacaḳ*	A53a/5	صجق	
	T. T. Ç.	“Çatının bir bölümü, tavan”.		
2012	*ḳaçaḳ*	A53a/6	قچق	
	T. T. Ç.	*Ḳaçmaḳ* fiilinin mastar ismi, “kaçmak” anlamında.		
2013	*ḳoçaḳ*	A53a/7	قوجق	
	T. T. Ç.	“Cesur ve cüretli genç”.		
2014	*alçaḳ*	A53a/7	الچق	
2015	T. T. Ç. *boca*	“Alçak”, “yüksek” anlamındaki *boca* kelimesinin karşıtı. Alçak olan insanlara vasıflanır.		
2016	*ḳolçaḳ*	A53a/8	قولجق	
	T. T. Ç.	“Savaşlarda zırhın kola geçirilen parça”.		
	A53a/9	El-meksūret		Esreli
2017	*balçıḳ*	A53a/9	بالچِق	
	T. T. Ç.	“Balçık”.		
2018	*ḳılçıḳ*	A53a/10	قيلجق	
	T. T. Ç.	“Balığın kılçığı”.		
2019	*çıḳ-*	A53a/10	چِق	

	T. T. Ç.	“İçeriden dışarı çıkmak” anlamında. “Doğmak ve ortaya çıkmak” anlamında da kullanılır; “güneş, ay ve gezegenlerin zuhuru; (konuşmada) anlam çıkarmak”. Örnek: *Bu ma’na bu sözden çıḳar mı?*		
	A53a/13	El-mażmūmet		Ötreli
2020	*uçuḳ*	A53a/13	اوچوق	
	T. T. Ç.	“Ağız çevresinde sıcaklıktan çıkan deri hastalığı”.		
2021	*uçuḳ*	A53a/14	اوچوق	
	T. T. Ç.	“Çocuklar korktuğunda onlarda görülen bir tür hastalık”. *Uçuḳṭuṭmuş* yani “uçuk tutmuş” anlamında.		
2022	*buçuḳ*	A53a/16	بچوق	
	T. T. Ç.	“Buçuk”, *yarım* gibi “yarım” anlamında.		
2023	*çoḳ*	A53a/16	چوق	
2024 2025 2026	T. T. Ç. *çoġaḷa-* *çoġalır* *çoḳmaḳ*	“Çok” anlamında. *(-l)* sesi eklenirse k sesi g sesine dönüşür. Örnek: *çoġaldı, çoḳlar* vb. yani “çoğalır”. *Çoḳmaḳ* fiilinin emir kipi. Bir şeyin üzerine toplanıp birikmek. Fazladan ek dönüşüp eklenmeksizin. Örnek: *çoḳdı*, *çoḳar* vb. yani “birikti, toplanır”.		
	A53a/21	**Faṣlu’d-dāl tekūn zā’ide ve’l-aṣliyye ve’ź-źa’ide - meksūret**		**Asli ve ek olan dal faslı**
	A53a/21	Düz dar ünlülü /d/ sesi (-dI), fiilinin emir kipinda son sesinin dar ünlülü olmasından kaynalıdır. Bu da geçmiş zamanın olumlu üçüncü tekil kişiye delalet etmektedir. Örnek: *Bildi*. Düz geniş ünlülü /m/ sesi (-mA) ise geçmiş zamanın olumsuz üçüncü tekil kişisine delalet etmektedir. Örnek: *Bilmedi*. Ve daha sonra (-dı) ekine teklik ve çokluk kişi ekleri eklenmektedir. İsimlerin sonuna gelen düz geniş ünlülü d sesi (-dA) ise elif veya he harfi ile yazılır, zarf anlamı vermektedir. Örnek: *Evde oṭur* “Evde otur” anlamında. Çokluk mutlak atıf vavı(bağlama, kuvvetlendirme edatı) olarak da tekrarlanarak kullanılır. Örnek: *Zeyd de geldi, Amrū de geldi* veya *Zeyd de Amrū da gelmedi*. Birincisi cümleler arasında atıf yapar. İkincisi ise müfredatın atfı için kullanır. İkisi de yüklemi bildirmek için kullanılır. Yüklem bildirilmek istenirse şöyle denir: *Zeyd geldi de gitdi de* yani “Zeyd geldi ve gitti”. Bunlara ilave olarak asli olan (-d) şunlardır:		
	A53b/12	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**

2027	*adaḳ*	A53b/14	ادق	
	T. T. Ç.	“Adak”, *adamaḳ* fiilinden “adak, nezr” anlamında.		
2028	*budaḳ*	A53b/14	بودق	
	T. T. Ç.	“Ağaçların budanmışı”. *Budamaḳ* fiilinden “ağaçların budanma”sı anlamında.		
2029	*dudaḳ*	A53b/16	دودق	
	T. T. Ç.	“İnsan veya hayvanın dudağı”.		
2030	*bardaḳ*	A53b/17	بردق	
	T. T. Ç.	“Testi, kuze” anlamında.		
2031	*çardaḳ*	A53b/17	چاردق	
	T. T. Ç.	“Çardak” anlamında.		
2032	*ḳaḳırdaḳ*	A53b/18	قاقردق	
	T. T. Ç.	“Kıkırdak”.		
2033	*çaġadaḳ*	A53b/18	چاغه دق	
	T. T. Ç.	“Acelelik için kullanılan bir kelime”. Bildirmede ve inşada kullanılır. Örnek: haber olarak*çaġadaḳ geldim*, “hemen çabucak geldim” anlamında. İnşada ise *çaġıdaḳgel* yani “acele gel”.		
2034	*çaġıldaḳ*	A53b/22	جاغلدق	
	T. T. Ç.	“Değirmen sarkacı ve benzeri”.		
2035	*ḳundaḳ*	A53b/23	قوندق	
	T. T. Ç.	“Bebeklerin kundağı”.		
2036	*ḳondaḳ*	A53b/23	قندق	
	T. T. Ç.	“Demirden evi olan tüfek sürmeliği”.		
2037	*peydaḳ*	A54a/1	بيدق	
	T. T. Ç.	“Bilinen satranç taşlarından, satranç piyadesi”.		
2038	*daḳ*	A54a/1	دق	

	T. T. Ç.	“Sözde veya işte eksik ve yanlış”. Örnek: *Daḳ tutdıZeyd’in sözinde* yani “Zeyd’in sözünde veya işinde eksik bir şey yakaladı”. Kalın seslerle kullanılırken “zaman veya mekân olarak amacına ulaşmak” anlamında. Ayrıca *dek* de ince seslerle kullanılır. Örnek: *Biriyle daḳḳatlan* yani “ona sabret, katlan”. Ve *ṭaga daḳ gitdim* yani “dağa gittim” anlamında. Ayrıca *çaḳ* kelimesinden sonra acelelik ve çabukluk anlamı verilir. Örnek *çagadaḳ geldim ve çaġadaḳ gel* yani “çabucak geldim. ” Bahsi geçmişti.		
	A54a/8	El-meksūret		Esreli
2039	*ṣandıḳ*	A54a/9	صندق	
	T. T. Ç.	“Sandık” anlamında.		
2040	*fındıḳ*	A54a/9	فندق	
	T. T. Ç.	“Fındık”.		
2041	*ṣan-dıḳ*	A54a/9	صاندق	
	T. T. Ç.	Birinci çoğul geçmiş zamanın çekimi. *Ṣanmaḳ*, “sanmak” anlamında yani”zannettik”. *Ṣındıḳ* birinci çoğul geçmiş zamanın çekimi. Kaybetmek ve kırılmak anlamında yani “yenildik ve kırıldık”.		
	A54a/12	El-mażmūmet		Ötreli
2042	*ḳudaḳ*	A54a/12	قودق	
	T. T. Ç.	“Kudak”.		
2043	*ḳoduḳ*	A54a/12	قودق	
	T. T. Ç.	Birinci çoğul geçmiş zamanın çekimi, *ḳomaḳ* fiilinden *ḳoymaḳ*, *bıraḳmaḳ* yani “koyduk, bıraktık” anlamında.		
	A54a/14	**Faṣlu’r-ra el-sākine ve’l-aṣliyye**		**Asli re faslı**
2044	*arıḳ*	A54a/15	ارق	
	T. T. Ç.	“Nehir” anlamında. *Boḳ*kelimesinin tâbii. Örnek *boḳ arıḳ* yani “bok mok” anlamında.		
2045	*barḳ*	A54a/16	برق	
	T. T. Ç.	“Ev kelimesinin tâbii”. Örnek *ev barḳ* yani “ev bark”. Çekimi şöyledir: Evlenip barklanan için: *evlendi barḳlandı*.		
2046	*çarḳ*	A54a/17	چرق	
	T. T. Ç.	“Ünlem edatı”. Örnek: *çarḳadaḳvurdı* yani “aniden vurdu”.		

2047	*ṣarıḳ*	A54a/18	صارق	
	T. T. Ç.	*Ṣarḳmaḳ* fiilinden isim. “Sarık” anlamında. *Ṣarkmaḳ*fiilininettirgeni olarak da bir şeye eğilmek.		
2048	*furḳ*	A54a/19	فَورق	
	T. T. Ç.	“Şıllığa yakın, kadınlara sövme”.		
2049	*ḳırḳ-*	A54a/20	قِرق	
	T. T. Ç.	*Ḳırḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Makasla kesmek” anlamında.		
2050	*ḳırḳ*	A54a/21	قِرق	
	T. T. Ç.	Sayılardan kırk.		
2051	*ḳorḳ-*	A54a/21	قُورْق	
	T. T. Ç.	*Ḳorḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Korkmak” anlamında.		
2052	*larḳ*	A54a/22	لرْق	
2053	T. T. Ç. *yıtmaḳ*	*Yıtmaḳ* kelimesine tâbi olarak kullanılır. “Larkadak yutmak” anlamında. Örnek: *Larḳadaḳ yutdı*yani “larkadak yuttu”.		
2054	*narḳ*	A54a/23	نَرْق	
	T. T. Ç.	“Yenilirken narh”. Kaf sesi hı sesine de dönüşür.		
	A54b/1	**Ve’l-müteḫarika el-meftūḥa**		**Üstünlü olan harekeli fasıl**
2055	*ıraḳ*	A54b/1	ايرَاق	
	T. T. Ç.	“Uzak” anlamında. *Uzaḳ* kelimesinin benzeri.		
2056	*ḫıyaraḳ*	A54b/2	خِيَارق	
	T. T. Ç.	“Butta çıkan şişkinlik” (Lenf bezlerinin iltihaplanması sonucunda vücutta özellikle kasıkta beliren şişlik) patlar veya dağılır. Dağılırsa *ḫıyaraḳ,* bu hastalığa yakalanan kişi ölürse *y(um)rıcıḳ* yani “yumrucuk” olur.		
2057	*baraḳ*	A54b/4	بَرق	
	T. T. Ç.	“Köpegillerden gür saçlı, kıllı olan”.		

2058	*bıraḳ-*	A54b/4	بَرْقْ	
	T. T. Ç.	*Bırakmaḳ* fiilinin emir kipi. “Yukarıdan aşağıya bırakmak” anlamında. *Atmaḳ*kelimesi ise genel ve geniş kullanımlı atmak anlamında. Be sesinden önce elif de yazılır *ıpraḳ* gibi. *Ipraḳ* acem pe’si ile yazılır. Mef’ülün sıfat-ı müşebbehe, “ağzında durmayan laf” anlamında. Örnek: *ağzı ıpraḳ*yani “ağzında laf durmayan yani ketum değil, sır tutmaz”. Çekimi sonu nun olan fasılda gelecek.		
2059	*tobraḳ*	A54b/9	توبرق	
	T. T. Ç.	“Toprak” anlamında.		
2060	*yabraḳ*	A54b/9	يبرق	
	T. T. Ç.	“Ağaç ve gül yaprakları”. Kitap yapraklarına ise *ḳaġıd* denir.		
2061	*cıraḳ*	A54b/10	جراق	
	T. T. Ç.	“Çıra” demek.		
2062	*çoraḳ*	A54b/10	چورق	
	T. T. Ç.	“Çorak toprak”.		
2063	*duraḳ*	A54b/11	دورَاق	
	T. T. Ç.	“Çok duraklı, durak yeri veya durduğumuz yer”.		
2064	*ṭaraḳ*	A54b/12	طرق	
	T. T. Ç.	“Tarak” anlamında. Taramağa ise *ṭaramaḳ* denir.		
2065	*ṭoraḳ*	A54b/12	طورق	
	T. T. Ç.	“Bitki”. *Ṭoraḳ otu* denir. Tı sesi kalın dal sesi gibi okunur. Torak otu olmalıdır.		
2066	*oṭuraḳ*	A54b/13	اوطرق	
	T. T. Ç.	“İnsanın oturacak yeri ve istasyon” anlamında. Ayrıca “mevkiinden, saltanat hizmetinden aciz veya bakıma ayrılan; aylık karşılığında ücret alan, emekli” anlamlarında da kullanılır.		
2067	*buṭraḳ*	A54b/14	بوطرق	
	T. T. Ç.	“Ağaç veya kamçının düğmesi”.		
2068	*ḳışraḳ*	A54b/15	قيصرق	

	T. T. Ç.	“Atın dişisi, kısrak”.		
2069	*mıṭraḳ*	A54b/16	مَطرق	
	T. T. Ç.	“Beline dayanak, asa”.		
2070	*ṭumṭuraḳ*	A54b/16	طومطرق	
	T. T. Ç.	“Cemiyetlerde ve mevkilerde azamet ve heybet”.		
2071	*uġraḳ*	A54b/17	اوغرق	
	T. T. Ç.	*Uğramaḳ*kelimesinden “uğrak, geçit” anlamında.		
2072	*ṣaġraḳ*	A54b/18	صغرق	
	T. T. Ç.	“Tüp şeklinde kâse”, bilinir. Bu olasılık şin sesi ile *şaḳraḳ*.		
2073	*ḳuraḳ*	A54b/19	قوراق	
	T. T. Ç.	“Yer veya başka bir şeyin kurak ve kuru olması”. *Ḳurumaḳ* kelimesinden “kurumak” anlamında.		
2074	*çaḳraḳ*	A54b/20	چقرق	
	T. T. Ç.	“Şakrak kuşu”. Ayrıca “çok bozgunculuk yapıp konuşan”a denir. Örnek: *çaḳraḳ adamdır*.		
2075	*ḳorḳaḳ*	A54b/22	قورقق	
	T. T. Ç.	“Korkma, çok korkan”.		
2076	*çınḳıraḳ*	A54b/23	چنقرق	
	T. T. Ç.	*Zil*in benzeri “çıngırak”. Türkçenin *çañ*’ı gibi.		
2077	*yaraḳ*	A55a/2	يرق	
	T. T. Ç.	“Hayvanları arıklatmak ve onlara baş öğretmek”. Örnek *bu at yaraḳ olmuş* yani “bu at arıklatılmış ve baş öğretilmiş”. Ve *yaraḳ eyledim*yani “arıklattım ve baş öğrettim”.		
2078	*yaraḳ*	A55a/3	يَراق	
	T. T. Ç.	“Silah ve mühimmat”.		
2079	*yoraḳ*	A55a/3	يوراق	
	T. T. Ç.	“Rüyaları çokça yorumlayıp, mübhimi fazladan açıklayan kimse”. *Yormaḳ* kelimesinden “düş yorma ve mübhim olanı açıklama”. Sonu re olan babta bahsi geçmişti.		

2080	*bayraḳ*	A55a/5	بيراق	
	T. T. Ç.	“Alem, bayrak”.		
2081	*ḳıvraḳ*	A55a/6	قيوراق	
	T. T. Ç.	“Kıvrak ve kıvrım” anlamında. *ḳıvırcıḳ* kelimesinde bahsi geçmişti.		
2082	*-raḳ*	A55a/7	رق	
	T. T. Ç.	Karşılaştırma edatı. İsm-i fa’il, ism-i mef’ul veya sıfat-ı müşebbehe. Kalın ünlülü kelimelere eklenir. Örnek *Zeyd oḳuyucıraḳ, oḳunmışraḳ, tatlıraḳdır* yani “Zeyd pek çok okudu, konuştu ve tatlıca biridir”. Fiilinin emir kipina girerek hal ve aşamalık bildirir. Örnek *oḳuyaraḳ geldi*, yani “okuyarak geldi”. Ve benzeri *-rek* ince ünlülü kelimelere gelir, bahsi geçecektir. Ayrıca *-raḳ*ve *-rek* sonu dar ünlülü olan bazı camid isimlerin sonuna girerek nispet bildirir. Veya renklere ve sıfat-ı müşebbehe sonuna getirilerek benzerlik anlamını bildirir. Örnek *habeşirek, hindürek, rumirek, sarıraḳ, siyahrek, yassıraḳ, uzunaraḳ, ḳısaraḳ; acıraḳ, tatlıraḳ, ekşirek; semizrek, köserek* yani habeşiye, hindiye, hindiye, rumiye benzer ve sararmışa, yassımışa, uzamışa ve kısalmışa benzer; ayrıca daha acı, tatlı ve ekşi; daha şişman veya zayıf. Bazı isimlerde *-raḳ/–rek*’den önce sessiz mim (arkasında ünlü olmayan) ve sonrasınadar ünlülü tI sesi eklenir(: mtIrAk). Örnek: *ḳaramtıraḳ, sarımtıraḳ, yeşilimtirek, acimtirek, küsümtirek.* Bahsi geçen benzerliği ifade eder.		
	A55a/21	El-meksūre		Esreli
2083	*arıḳ*	A55a/21	ارق	
	T. T. Ç.	“İnce”.		
2084	*ibriḳ*	A55a/22	ابريق	
	T. T. Ç.	Bilinen “ibrik”.		
2085	*çarıḳ*	A55a/22	چارق	
	T. T. Ç.	“(Bedevinin ayağına giydiği) çarık”. Çarık, *tasma* ile müşterek bir kelimedir.		
2086	*badrıḳ*	A55a/23	بادريق	
	T. T. Ç.	“Vergi” anlamında. Örnek *bac badrıḳ aldım* yani “vergileri ve tahsilatları aldım”.		
2087	*ṣarıḳ*	A55b/1	صَاريق	

	T. T. Ç.	"Sarık".		
2088	*ṣırıḳ*	A55b/2	صرق	
	T. T. Ç.	"Mızrak, çirit".		
2089	*buṣarıḳ*	A55b/2	بوصَارق	
	T. T. Ç.	"Sis".		
2090	*ṭuṭarıḳ*	A55b/2	طوطارق	
	T. T. Ç.	"Cinden çarpılmış olan kimse". Örnek *ṭuṭarıḳlu* ve *ṭuṭarıgıvardır*.		
2091	*aġrıḳ*	A55b/3	اغرق	
	T. T. Ç.	"Ağırlık". Örnek: *Mine'den aġrıġını ilerü Mekke'ye göndermeye y*ani "Mine günlerinde ağırlığından dolayı Mine'den Mekke'ye ilerleyemedi. "		
2092	*ḳırıḳ*	A55b/5	قرق	
	T. T. Ç.	"Elbisesi şık olan ve dirhem muamelelerinden kırık olan". Mecaz olarak "cüreti ve cesareti olmayan korkak"a şöyle denir: *demiri ḳırıḳdır*.		
2093	*çıḳrıḳ*	A55b/7	چڤرق	
	T. T. Ç.	"Felek ve dikiş mekiği, çarkı".		
2094	*ıçḳırıḳ*	A55b/8	اچڤرق	
	T. T. Ç.	"Hıçkırık". Örnek: *ıçḳırıḳġum ṭutdı*. Çekimi *dutmaḳ* maddesiyle yapılır.		
2095	*yarıḳ*	A55b/9	يارِق	
2096	T. T. Ç. *yar-*	"Duvarın ve ahşabın yarığı". Kafasından yarık olan, *yarmaḳ* "yarma ve çatlamak" anlamında.		
2097	*yırıḳ*	A55b/11	يرق	
2098	T. T. Ç. *yır-*	Ye sesin dar ünlülü okunur. *yırmaḳ* kelimesinden "yırtmak" anlamında. Örnek: *Dudaġı yırıḳdır* yani "dudağı yırtıldı" anlamında.		
2099	*ayrıḳ*	A55b/12	ايرق	
	T. T. Ç.	"Ayrık" anlamında. *Ayırmaḳ* kelimesinden "ayırmak" anlamında.		

	A55b/13	El-mażmūmet		Ötreli
2100	*çaruḳ*	A55b/14	چاروق	
	T. T. Ç.	“Kervan, yağmur kuşu”. Şark diliyle cim sesi yerine şin sesi telaffuz edilir, Bağdatlılar gibi.		
2101	*ḍoruḳ*	A55b/15	ډورق	
	T. T. Ç.	“Her şeyin doruğu”. Örnek: *Ḍaġ doruġunda* yani “dağın doruğunda”. *Yelken doruḳda* yani “yelken, gemi direğinin üstünde”.		
2102	doruḳlama	“Kara biberli tabak dolusu pilav”a *doruḳlamadır* denir.		
2103	*boyunḍuruḳ*	A55b/18	بين‌ډرق	
	T. T. Ç.	“Çift süren öküz ve mandaların boyunlarına geçirilen ağaç”.		
2104	*oṣuruḳ*	A55b/19	اُصرُوق	
	T. T. Ç.	“Osuruk sesi”.		
2105	*dutruḳ*	A55b/20	دوترق	
	T. T. Ç.	“Odun ateş yakıtı”.		
2106	*ṭomruḳ*	A55b/20	طومرق	
	T. T. Ç.	“Tomruk, odundan iri veya tomruk”, suçluların ve kölelerin ayaklarına tomruk konur. “İşkence âleti”ne gardiyanlar *taĥta* derler.		
2107	*ḳoruḳ*	A56a/1	قورق	
	T. T. Ç.	“Üzümden koruk”.		
2108	*yumruḳ*	A56a/1	يومرق	
2109	*yumruḳla-*			
	T. T. Ç.	“El yumruğu”. Örnek: *yumruḳladı* ve *yumruḳ vurdu*yani “yumrukladı ve yumruk vurdu”.		
2110	*ḳuyruḳ*	A56a/3	قويرق	
	T. T. Ç.	“Hayvanların ve koyun kuyruğu”. İzafet alameti ile ayırt edilir. Örnek: *Eşek ḳuyruġı* yani “eşeğin kuyruğu”. *ḳoyun ḳuyruġı* yani “koyun kuyruğu”.		

2111	*buyruḳ*	A56a/5	بيورق	
	T. T. Ç.	*Buyurmaḳ* kelimesinin mastarı. “Buyruk, emir” anlamında.		
	A56a/6	**Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme**		**Zey faslı**
	A56a/11	Asli veya asli olmayan /z/ faslı. Asli olmayan /z/ sesi geniş zaman olumlu (-r) birinci çoğul ekinden sonra eklenir. Örnek: *ġelürüz* yani “geliriz”. Olumsuz şeklinde (-mez)’den sonra *ġelmeziz* yani “gelmeyiz”. İsimlere eklenen birinci iyelikten sonra eklenir. *Kitabımız, evimiz, ḳulumuz* yani “kitabımız, evimiz ve kulumuz”.		
	A56a/10	**Ve’l-zāy el-aṣliyye el-meftūḥa**		**Üstünlü asli ze**
2112	*azaḳ*	A56a/11	ازق	
	T. T. Ç.	Kefe’nin doğusunda bulunan “Azak beldesi”.		
2113	*uzaḳ*	A56a/11	اُوزاقٍ	
	T. T. Ç.	“Uzak”.		
2114	*ıraḳ*	*Iraḳ* kelimesinin eş anlamlısı.		
2115	*ḍuzaḳ*	A56a/12	ڈوزاق	
	T. T. Ç.	“Tuzak”.		
2116	*ḳurmaḳ*	*ḳurmaḳ* maddesiyle çekimlenir. Örnek: *Duzaḳḳurdı* yani “tuzak kurdu”.		
2117	*ḳazaḳ*	A56a/13	قزق	
	T. T. Ç.	“Kazak, bıyığı çıkmadan azametli ve gururlu genç”. Varaka bin Nevfel razıya’llahu anhu söylediği gibi: Keşke (islama davette) cesur genç olaydım, at gibi yeleyip yorgalaydım. Dilce anlamı “sakal traşı olma” anlamında. Örnek: *Saḳalını ḳaḳıdı* ve *ḳazındı*yani “sakalını traş etti yani traş bıçağıyla traş etti”.		
2118	*ḳaz-*			
2119	*ḳazın-*			
2120	*ḳızaḳ*	A56a/17	قزاق	
	T. T. Ç.	“Kazak, kayık”. Gemilerin denize indirilirken veya karaya çıkarılırması için yapılmış olan kayık veya ağır sütunlar ve kayalar altına çekilmesi için konur.		
2121	*doñuzaḳ*	A56a/19	دوڭوزاق	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Semizlenip kibirlenen kişi”ye denir.		
	A56a/20	El-meksūre		Esreli

2122	*azıḳ*	A56a/20	ازق	
	T. T. Ç.	“Yenilen öğün”.		
2123	*ḳazıḳ*	A56a/20	قازق	
	T. T. Ç.	“Kazık, çaktı” anlamında.		
2124	*yazıḳ*	A56a/21	يازق	
	T. T. Ç.	“Günah ve yazık”.		
2125	*dızıḳ-*	A56a/21	ديزق	
	T. T. Ç.	*Dızıḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Can sıkıntısı, usanmak” anlamında.		
2126	*zaḳ*	A56a/22	زق	
	T. T. Ç.	“Ruh” anlamında. *Zaḳım çıḳdı* yani “ruhum çıktı”. Farsça *cān* kelimesi daha ünlü. Türkçede *zaḳ* pek bilinmez.		
	A56b/2	El-maẓmūme		Ötreli
2127	*bozuḳ*	A56b/2	بُوزوق	
	T. T. Ç.	*Bozmaḳ* kelimesinden “bozuk olan, bozulan” anlamında. Yıkılan ev gibi		
	A56b/3	**Faṣlu’s-sin el-mühmele**		**Sin faslı**
	A56b/4	Sin faslını, kaf babında zikretmedim. Kaf bulunan kelimelerdeki ünlüler kalın olmasından dolayı, sin sesi olan kelimeleri sad sesine çevirdim. Ayrıca kef babında da sad sesli kelimeleri zikretmeyip tümünü sin sesine çevirdim. Bununla birlikte yine kaf babında te sesini tı sesine ve kef babında tı sesini te sesine çevirdim.		
	A56b/9	**Faṣlu’ş-şin el-mu‘ceme**		**Şin faslı**
	A56b/4	Şin faslı asli ve zayid olur.Zayid ise fiilinin emir kipina girerek, fiildeki işin iki kişi veya daha fazla kişiler birlikte yapıldığını bildirir. Örnek: *Zeyd veAmru dögüşdiler*. Düzenli olarak mastar alameti de fiilinin emir kipina gelerek kullanılır veya her ikisi de kullanılır. Aradaki fark ise tellafuz ve mana bakımından ayırt edilir. Örnek: *Dögüş, vuruş.* Müsellesat’ta açıkladım.		
	A56b/15	**(Şin) ve’l-aṣliyye meftūḥa**		**Üstünlü olan asli (ş)**
2128	*uşaḳ*	A56b/16	اوشق	
	T. T. Ç.	Çocuklardan “tıfl” olan.		

2129	*aġırşaḳ*	A56b/16	اغرشق	
	T. T. Ç.	“İğ üstüne konulan ağırlık”.		
2130	*ṭaşaḳ*	A56b/17	طشق	
	T. T. Ç.	“Taşak”.		
2131	*ḳuşaḳ*	A56b/17	قوشق	
	T. T. Ç.	“Kuşak”.		
2132	*ḳuşatmaḳ*	*ḳuşatmaḳ* ettirgen,		
2133	*ḳuşanmaḳ*	*ḳuşanmaḳ* ise geçişsizdir.		
2134	*yañşaḳ*	A56b/18	يكشق	
	T. T. Ç.	“Sözünü türlü türlü çeviren, sebatsız”.		
2135	*yañşamaḳ*	*Yañşamaḳ* “türlü türlü konuşmak, kararsız, dönek”.		
2136	*yumuşaḳ*	A56b/19	يومشق	
	T. T. Ç.	“Kumaş, beden ve kelamda yumuşak olan”. *Yumuşamaḳ*kelimesinden “yumuşaklık” anlamında.		
2137	*vaşaḳ*	A56b/21	وشق	
	T. T. Ç.	“Kürk çeşitlerden”. Samurdan daha kaliteli.		
	A56b/22	El-meksūre		Esreli
2138	*ışıḳ*	A56b/22	اشق	
	T. T. Ç.	“Demirden miğfer”. Savaşlarda başa takılır,		
2139	tolġa	eş anlamlısı *tolġa*. *Işıḳ* dervişlerden bir grup olup Mülhit Tarikatından El-hayderiyye’ye mensupturlar.		
2140	*yaraşıḳ*	A57a/1	يَراشِق	
	T. T. Ç.	/R/ sesi geniş ünlülü. “Layık ve uygun olan; elbisesi, konuşması ve davranışları uygun olan kimse”.		
2141	*yaraşmaḳ*	*Yaraşmaḳ* kelimesinden “yakışık, uygun, münasip” anlamında.		
2142	*ḳarışıḳ*	A57a/3	قارشق	

	T. T. Ç.	“Karışık”. *Ḳarışmaḳ*kelimesinden “karışmış” anlamında.		
2143	*ḳaşıḳ*	A57a/4	قاشق	
	T. T. Ç.	“Kaşık”.		
2144	*yarışıḳ*	A57a/4	يارشق	
	T. T. Ç.	/R/ sesi dar ünlülü. Sıfat-ı müşebbehe. “At ve maraton yarışmasında yarışan” anlamında veya “herhangi bir işte yarışmış”.		
2145	*yaḳışmaḳ*	A57a/6	يقشق	
	T. T. Ç.	“Elibise, konuşma ve davranışlarında yakışan ve uygun olan kimse”. *Yaraşıḳ*benzeri.		
2146	*alışıḳ*	A57a/7	الشق	
2147	T. T. Ç. *alışmaḳ*	Müşterilerinden dükkâna “alışık” olan. *Alışıḳ*“alıp vermek ve muamele etmek” anlamında. *Alışmaḳ* kelimesinden “ayırt edilemeyen karışım; sütle, su gibi, iki insanın birbirine alışması, kaynaşması” anlamında. Örnek: *Zeyd, Amru’yla alışdı* yani “Zeyd ve Amru birbirine alıştı”. *Bal yaġla alışdı* yani “bal yağla kaynaştı, karıştı”.		
2148	*bulaşıḳ*	A57a/11	بولاشق	
2149	T. T. Ç. *bulaşdırmaḳ*	“Bulaşık”. *Bulaşmaḳ* kelimesinden “bulaşmış” anlamında. *Bulaşdırmaḳ* “bulaştırmak” anlamında.		
2150	*ḍoḷaşıḳ*	A57a/13	ڈولاشق	
	T. T. Ç.	Mef’ul vezninde yani “dolaşık”. *Dolaşıḳ* yollar ve dağlar.		
2151	*ṣarmaşıḳ*	A57a/14	صرمشق	
2152	T. T. Ç. *Ṣarmaḳ*	“Sarmaşık” anlamında. Mef’ul vezninde, camid olarak *ṣarmaşmaḳ*kelimesinden *ṣarmaşıḳ* yani “sarmaşık” anlamında. *Ṣarmaḳ* kelimesinden *sarmaşıḳ*.		
2153	*danışıḳ*	A57a/16	دانشق	

	T. T. Ç.	Mastar ismi, “danışma” anlamında.		
	A56b/17		Ötreli	
2154	*buruşuḳ*	A57a/17	بورشوق	
	T. T. Ç.	İsm-i mef’ul. “Buruşuk” anlamında. *Buruşmaḳ* “buruşmak” fiilinden.		
2155	*yoluşuḳ*	A57a/18	يولشوق	
2156 *2157* 2158	T. T. Ç. *yoluşmaḳ* *yolmaḳ* *yoluḳ*	İsm-i mef’ul. *Yoluşmaḳ* kelimesinden “yolunmuş olan” anlamında. Benzeri “yolmak” anlamına gelen *yolmaḳ* kelimesinden *yoluḳ*yani “yolunmuş”.		
	A56b/20	**Faşlu’ṣ-ṣad el-mühmele**		**Sad faslı**
2159	*baṣaḳ*	A57a/21	بَصق	
2160	T. T. Ç. *baṣḳın*	*Baṣmaḳ* kelimesinin mastarı “(ayakla) basmak; aniden basmak” anlamında. Örnek: *Baṣaḳ düṣdi* yani “aniden bastı”. “Vali tarafından fuhuş meclislerine baskın”a da *baṣḳın* denir. Ayrıca “geminin alışılmıştan daha fazla olan yükü”, şöyle denir: *Geminin yükü ziyade baṣḳındır*.		
2161	*dutṣaḳ*	A57b/2	دوتصاق	
	T. T. Ç.	“Tutsak, esir”. *Dutmaḳ* kelimesinden “tutmak” anlamında. Yazılış olarak sin sesi ile yazılır: *dutsaḳ*.		
2162	*unuṭṣaḳ*	A57b/4	اونطصاق	
	T. T. Ç. unutmaḳ	Sıfat-ı müşebbehe. “Çok unutan, unutkan” anlamında. *Unuṭmaḳ* “unutmak” anlamında yazılışı yine sin sesiyle.		
2163	*ṣarımṣaḳ*	A57b/5	صَرمصَاق	
	T. T. Ç.	“Sarımsak”.		
2164	*baġırṣaḳ*	A57b/6	بغرصَاق	
	T. T. Ç.	“Bağırsak”.		

2165	*ḳurṣaḳ*	A57b/6	قورصَاق	
	T. T. Ç.	“Kursak”.		
2167	*ṣuṣaḳ*	A57b/6	صوصق	
	T. T. Ç.	“Cezve, su kabı” gibi.		
2168	*aḳṣaḳ*	A57b/7	اقصق	
	T. T. Ç.	“Aksak”.		
2169	*yaṣaḳ*	A57b/7	يصق	
2170	T. T. Ç. *yaṣaḳçı*	“Haciz ve yasak” anlamında. Türevinden *yaṣaḳçı.* Valiye ve imama karşı gelen insanları yasaklarlar.		
2171	*ṣaḳ*	A57b/9	صق	
2172	T. T. Ç. *ṣaḳla-*	+la- eki ile *ṣaḳla-,* *ṣaḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “saklamak” anlamında.		
	A57b/10	El-meksūret		Esreli
2173	*ḳaṣıḳ*	A57b/10	قاصق	
	T. T. Ç.	“Kasık. Erkek çocuğun buluğa ermesine işaret eden, kıl biten yer”.		
2174	*ḳaṣıḳ*	A57b/11	قاصق	
2175	T. T. Ç. *ḳaṣmaḳ*	“Kasık, bel, böğür”. *Ḳaṣmaḳ* kelimesinin mef’ulü. “Giyilen bir şeyi koltuk altından bele kadar çekip germek, kısaltmak, daraltmak”.		
2176	*ḳışıḳ*	A57b/13	قيصق	
2177	T. T. Ç. *ḳışac*	Mef’ul anlamını taşır. “Dirhemlerden elle avuçlanan”. Türevinden *ḳışac* “kıskaç” anlamında.		
2178	*ṣıḳ-*	A57b/14	صق	
	T. T. Ç.	*Ṣıḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Sıkmak” anlamında. Elbise veya üzümün sıkılması.		
2179	*ṣıḳ*	A57b/15	صق	

	T. T. Ç.	“Sık olan, sıkıştırılmış” anlamında. Örnek: *ṣıḳ otur* yani “çok yakın ve bitişik otur”.		
	A56b/17			
2180	*dil ṣoḳ-*	A57b/17	دل صوق	
	T. T. Ç.	*Dil ṣoḳmaḳ* fiilinin emir kipi, “laf sokuşturmak” anlamında.		
2181	*ṣoḳ-*	A57b/18	صق	
	T. T. Ç.	*Ṣoḳmaḳ* fiilinin emir kipi, “dil sokmak, akrep, yılan veya arı sokması”.		
2182	*ṣoḳ-*	A57b/20	صوق	
2183	T. T. Ç. *soḳulmaḳ*	*Ṣoḳmaḳ* fiilinin emir kipi, “toprağa, torbaya, sandığa, cebe sokmak veya insanlar arasına sokmak”. Dönüşlü olarak *soḳulmaḳ* “sokulmak” veya “insanlar arasına sokulmak” anlamında. Suya eli sokana, *elini suya soḳdı*, yani “elini suya girdirip soktu” denir. Mecaz olarak da “hiçbir iş yapmayan”a *elini suya soḳmaz* denir.		
	A58a/3	**Faṣlu’ṭ-ṭā**		Tı faslı
	A58a/5	Bu faslı tı sesi için düzenledim. Bazı kelimeler te sesi ile yazılmış olsa dakaf sesini kalın okutmak için yazılmıştır, daha önce açıklandığı gibi.		
	A58a/3	El-meftūḥa		Üstünlü
2184	*oṭaḳ*	A58a/5	اوطاق	
	T. T. Ç.	“Otağ, kamp ve büyük çadır” olarak bilinir.		
2185	*baṭaḳ*	A58a/6	بطق	
	T. T. Ç.	“Çamurdan bataklık”. “Batmak” anlamındaki *batmaḳ*kelimesinden.		
2186	*ḳara baṭaḳ*	A58a/7	قره بطق	
	T. T. Ç.	“Kara batak” adıyla bilinen kuşlardan. Rüstemoğlu Paşazade Hüseyin Efendi’nin güveyi olan Hüseyin Halebi’nin (Çelebi)’nin lakabı idi. Alim olan zatın son zamanına şahid olduk. Kara batak lakabının etkisi ise ordu paşasının Mahmud Paşa ve kendisinin haddi hesabı olmayan malla, Al’akir beldesine dönerken Cedde denizinde boğulmasıdır.		
2187	*orṭaḳ*	A58a/11	اورطاق	
	T. T. Ç.	“Ortak”. *Olmaḳ* yardımcı fiilinden ve türevlerinden başka fiille çekimlenmez.		

2188	*bağılṭaḳ*	A58a/12	بغلطاق	
	T. T. Ç.	“Tatar giysileri”nden. Düğmelerinin yerinden omuzun altına, koltuğa bağlarlar.		
2189	*ḳalṭaḳ*	A58a/14	قلطاق	
	T. T. Ç.	“Kukunsuz ve çıplak eyer tahtası. ”		
2190	*yalṭaḳ*	A58a/14	يلطق	
	T. T. Ç.	*Yalṭaḳlanmaḳ*kelimesinin mastar hali, “yaltak” anlamında.		
2191	*yaṭaḳ*	A58a/15	يَطق	
	T. T. Ç.	“Yatak, uyunacak yer”. “Yatmak” anlamındaki *yaṭmaḳ*kelimesinden, .		
2192	*ṭaḳ-*	A58a/16	طَق	
	T. T. Ç.	*Ṭaḳmaḳ* fiilinin emir kipi. “Takmak” anlamında. Örneğin düğmenin iliğe takılması, zinciri kolye dizip boyna takmak, küpeyi kulağa takma ve insanın beline kılıç ve hançer takması gibi. Örnek: *ḳılıç ḫançer ṭaḳındı* yani beline taktı.		
	A58a/20	El-meksūret		Esreli
2193	*çaṭıḳ*	A58a/20	چاطق	
2194	T. T. Ç. *çaṭmaḳ*	“Çatık”. *Çaṭmaḳ*kelimesinin ism-i mef’ulü. Örneğinyatağı kurmak gibi. “Tamamlanması için dikilen şey; toplantı ve kaş çatmak” anlamlarına gelir. Örnek: “kaşı çatık olan”a *ḳaşları çaṭıḳdır* veya “çatık kaşlı” anlamında *çaṭıḳḳaşlı* denir. Örnek: “Yüzünü somurtan ve öfkelenen”e *ḳaşlarını çatdı* denir.		
2195	*arṭıḳ*	A58b/2	آرطق	
	T. T. Ç.	“Artık” anlamında. *Arṭmaḳ*kelimesinden, “artmak” demek.		
2196	*yırṭıḳ*	A58b/2	يِرْطِق	
	T. T. Ç.	“Yırtık” anlamında. *Yırṭmaḳ* kelimesinden, “yırtmak” anlamında. .		
2197	*fıṣṭıḳ*	A58b/3	فِصطق	
	T. T. Ç.	“Yer fıstığı, çam fıstığı”.		
2198	*yaṣṭıḳ*	A58b/4	يَصطق	

	T. T. Ç.	“Yastık”.		
2199	*ḳaṭıḳ*	A58b/4	قاطِق	
2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208	T. T. Ç. *ḳaṭmaḳ* *ḳasım güni* *ḳatım güni* *ḳarmaḳ, ḳarışmaḳ,* *ḳaṭışıḳḳaṭmaḳ* *ḳarma ḳarış* *ḳarma ḳatış*	“Ekmek katığı”. Ekmeği yemeğe veya sirkeye katmak. *Ḳaṭmaḳ*kelimesinin mef’ul veznidir, “katmak” anlamında. Gerçi Rum memlektlerinde kış ayının başlarında genel olarak bilinen *ḳasım güni, ḳatım güni* kelimesinden tahrif olunmuştur (ḳasım<ḳatım). Oysa ki bugün çiftleşmek için koçları koyunlarla katarlar, *ḳatım güni* derleryani “koç katımı”. Örnek: *Erkek dişiye vardı ve aşdı ve bindi ve sikdi ve ḳardı*. *ḳarmaḳ,* *ḳarışmaḳ,* *ḳaṭışmaḳ,* *ḳaṭmaḳ* “katmak ve karıştırmak” anlamında. Örnek: Ayırt etmeksizin karmakarışığı anlatmak için kullanılır: *ḳarma ḳarış* ve *ḳarma ḳatış*.		
2209	*raṣṭıḳ*	A58b/14	راصطِق	
	T. T. Ç.	“Boya”.		
2210	*raṣṭıḳ daşı*	A58b/15	راصطِق دَاشي	
	T. T. Ç.	“Rastık taşı”.		
2211	*ṭıḳ-*	A58b/15	طِق	
	T. T. Ç.	*Ṭıḳmaḳ* fiilinin emir kipi. Yastığa veya çoraba pamuk veya yün “tıkamak”.		
	A58b/17	El-mażmūmet		Ötreli
2212	*ṭuṭaḳ*	A58b/17	طوُطق	
2213	T. T. Ç. *dutmaḳ*	“Tutulmuş” anlamında. *Dutmaḳ* kelimesinden, “tutmak” anlamında.		
2214	*ṭuṭuḳ*	A58b/18	طُوطق	

	T. T. Ç.	“Rehin” kelimesinin ismi, “tutuk” anlamında.		
2215	*ḳolṭuḳ*	A58b/18	قولطَق	
	T. T. Ç.	“Koltuk altı”.		
2216	*ṭoḳ*	A58b/19	طَوق	
	T. T. Ç.	“Tok”.		
	A58b/20	**Faṣlu’l-ġayın mü’ceme**		Gayın faslı
	A58b/21	El-meftūḥa		Üstünlü
	A58b/21	El-meksūret		Esreli
2217	*daġıḳ*	A58b/21	دَاغِق	
	T. T. Ç.	“Dağınık”. *Dağınmaḳ* kelimesinden, “dağınık” anlamında.		
	A58b/22	El-mażmūmet		Ötreli
2218	*boġuḳ*	A58b/22	بغُوق	
	T. T. Ç.	“Boğuk, konuşmasında ve sesinde boğukluk olan”.		
2219	*boġuḳ*	A58b/22	بُغوق	
	T. T. Ç.	“Boğuk”. *Boġmaḳ* kelimesinden, “boğmak” anlamında.		
	A59a/2	**Faṣlu’l-fā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü fe faslı**
2220	*ufaḳ*	A59a/2	اوفق	
	T. T. Ç.	“Her şeyin ufağı”. Örnek: *ufaḳ oġlancıḳlar.* Ufak ve kırıntı olana denir: *Ekmek ufaḳları vardır.*		
2221	*ufaḳ doġra-*	A59a/4	اوفق دوغره	
	T. T. Ç.	“Ufak doğra” veya “küçücük ufalt”.		
2222	*faḳ*	A59a/4	فق	
	T. T. Ç.	Serçe ve benzerini avlamak için “Kapan, fak”. Hı sesini kaf sesine çevirerek Arapçadan Türkçeye geçmiş olabilir.		
	A59a/6	El-meksūret		Esreli
	A59a/7	El-mażmūmet		Ötreli

	A59a/8	**Faṣlu'l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
2223	*ḳorḳaḳ*	A59a/8	قَورقق	
2224	T. T. Ç. *ḳorkmaḳ*	"Sakınan, korkak". *Ḳorkmaḳ* kelimesinden, "korkmak" anlamında. "Korkunç ve dilgir bir durum"a denir.		
2225	*şaḳaḳ*	A59a/10	شقق	
	T. T. Ç.	"Şakak, dolun; güneşe benzer mücevherli hışır ki süs olsun diye atın şakağına takılır. "		
2226 2227	*maḳaḳ* *maḳaḳlan-*	A59a/11	مقق	
	T. T. Ç.	"Mağlup olan, yenilen kişi"ye söylenir: *maḳaḳlandı*.		
2228	*ḳaḳ-*	A59a/12	قق	
	T. T. Ç.	*Ḳaḳmaḳ*"çakmak anlamında kapıyı çakmak, çiviyi duvara çakmak" gibi. *Ḳapı ḳaḳdı* ve *mıḫı ḳaḳdı*.		
	A59a/14	El-meksūret		Esreli
2229	*çıḳıḳ*	A59a/14	چِقق	
2230	T. T. Ç. *çıḳmaḳ*	"Çıkık. Gözü dışarı çıkık olan kimse; ağaç gövdesindeki ve duvarın çıkık kısmı" *çıḳmaḳ*"çıkmak" kelimesinden.		
2231	*ḳırḳıḳ*	A59a/16	قرقق	
2232	T. T. Ç. *ḳırḳmaḳ*	Mef'ul vezninde, "kırkık". *Ḳırḳmaḳ* kelimesinden, "kesmek" anlamında. Kağıt, altın, gümüş gibi "kesik".		
2233	*yıḳıḳ*	A59a/18	يقق	
2234	T. T. Ç. *yıḳmaḳ*	"Yıkık". *ıḳmaḳ* "yıkmak" kelimesinden.		
	A59a/19	El-mażmūmet		Ötreli
2235	*ḳoḳ-*	A59a/19	قوق	
2236	T. T. Ç. *ḳoḳla-*	*Ḳoḳmaḳ* fiilinin emir kipi, "koku çıkışı" anlamında. *+la-* ile *ḳoḳla-, ḳoḳlamaḳ*"koklamak" anlamında.		

	A59a/21	**Faṣlu'l-lam el-meftūḥa**		Üstünlü lam faslı
2237	*aḷlaḳ*	A59a/21	الڭ	
2238 2239	T. T. Ç. *aḷlaḳbullaḳ* *bulanmaḳ*	*Bullaḳ*kelimesini pekiştirmek için: *allaḳ bullaḳ*. "Kederli" anlamında. *Bulanmaḳ*kelimesi, "kederlenmek" anlamında.		
2240	*ulaḳ*	A59b/1	اولاق	
	T. T. Ç.	"Posta, haberci".		
2241	*çıplaḳ*	A59b/1	چِبلاق	
	T. T. Ç.	"Çıplak".		
2242	*ṭobalaḳ*	A59b/2	طوبلاق	
	T. T. Ç.	"Toparlak, yuvarlak; kabakgillerden hıyar ve benzeri".		
2243	*ṣobalaḳ*	A59b/2	صوبلق	
	T. T. Ç.	"Sakalı henüz çıkmayan genç.		
2244	*boḳurtlaḳ*	A59b/3	بقرتلق	
	T. T. Ç.	"Yemek borusu".		
2245	*çoḷaḳ*	A59b/4	چولڭ	
	T. T. Ç.	"Çolak".		
2246	*ḍaḷaḳ*	A59b/4	ڈلڭ	
	T. T. Ç.	"Dalak".		
2247	*doḷaḳ*	A59b/4	دولڭْ	
2248	T. T. Ç. *ḍola-*	"Dolaşmış olan". *ḍolamaḳ,* "sarmak, dolamak" anlamındaki fiilinden.		
2249	*parlaḳ*	A59b/5	پَارلق	
	T. T. Ç.	"Parlak, parlayan; yüzü ışık gibi parlayan ve ışıltan kişi". Sıfat-ı müşebbehe olarak kullanılır.		

2250	*parlamaḳ*	*Parlamaḳ* yani “ateşin yanışı”.		
2251	*ṭorlaḳ*	A59b/7	طورلق	
	T. T. Ç.	“Kuşgillerden, zavallı kuş”. Örnek: *yoḳdan ṭorlaḳyeğdir*.		
2252	*ḍazlaḳ*	A59b/8	ڈازلق	
	T. T. Ç.	“Kel”.		
2253	*ḍuzlaḳ*	A59b/9	ڈوزلق	
	T. T. Ç.	“Tuzluk.		
2254	*ḳozalaḳ*	A59b/9	قوزالق	
	T. T. Ç.	“Pamuk kozağı, kozak”.		
2255	*ḳışlaḳ*	A59b/10	قيشلق	
	T. T. Ç.	“Kışlak yer”.		
2256	*ṣolaḳ*	A59b/10	صُولق	
	T. T. Ç.	“Solak” ve “Yeniçerilerden, Âl-i Osman padişahının muhafiz birliği durumunda olan, solak ortaları; birliklerden birine mensup olan asker. ”		
2257	*ışlaḳ*	A59b/12	ايصلق	
2258	T. T. Ç. *ışla-*	“Islak, yaş”. *Işlamaḳ* kelimesinden, “ıslamak, yaş etmek” anlamında.		
2259	*ṭaşlaḳ*	A59b/13	طصلق	
	T. T. Ç.	“Dangalak insan”. Veya “Ahşaptan yapılan kalıplar. Marangozun kesip hazırlayarak tamir edip döşediği kalıp. Benzerini terzinin elbiselere, yapıcının binaya yaptığı kalıp veya planlama hazırlığı. ”		
2260	*oṭlaḳ*	A59b/16	اوطلق	
2261	T. T. Ç. *oṭla-*	“Otlak yer”. Mastarı *oṭlamaḳ* “otlamak” anlamında.		

2262	*çaṭlaḳ*	A59b/16	جطلق	
	T. T. Ç.	“Çatlak olan”.		
2263	*çaṭla-*	*Çaṭlamaḳ* “çatlamak” anlamında.		
2264	*oġlaḳ*	A59b/18	اوغلق	
	T. T. Ç.	“Oğlak”.		
2265	*ḳulaḳ*	A59b/18	قلق	
	T. T. Ç.	“Erkek penisinin başı”. “Fişle” denir.		
2266	*ḳovalaḳ*	A59b/19	قوالق	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe “zevzek, kovlanmış, zevzekleyen” anlamında.		
2267	*ḳovlaḳanmaḳ*	A59b/20	قوالقنمَق	
	T. T. Ç.	Mübalağa, abartmak için “Zevzeklenmek”.		
2268	*ḳulaḳ*	A59b/21	قولق	
	T. T. Ç.	“Kulak. Beş duyudan birisi. ”		
2269	*ḳara ḳulaḳ*	A59b/22	قره قولق	
	T. T. Ç.	“Kedigillerden karakulak. Kendi dışkısını yiyen yabani hayvan. ”		
2270	*avḷaḳ*	A59b/23	اولق	
	T. T. Ç.	“Av yeri, balık ağılı”.		
2271	*yalaḳ*	A59b/23	يلق	
	T. T. Ç.	“Köpek yalağı”.		
2272	*yalamaḳ*	*Yalamaḳ* kelimesinden, “yalamak” anlamında		
2273	*yavlaḳ*	A60a/1	يَولق	
	T. T. Ç.	“Güzel şey”.		
2274	*yuvaḷaḳ*	A60a/1	يوَالق	
	T. T. Ç.	“Yuvarlanmak. Tank için kullanılan demirden veya taştan top. ”		

2275	*aylaḳ*	A60a/2	ايلق	
	T. T. Ç.	“Aylak, başı boş gezen”. Örnek: *Aylaḳ durmaḳdan ise aylaḳ işlemek yeğdir* yani “Sözün özü, boş aylak gezmektense beş paraya çalışmak daha iyi”.		
2276	*çaylaḳ*	A60a/5	چيلق	
	T. T. Ç.	“Çaylak”.		
2277	*yaylaḳ*	A60a/5	ييلق	
	T. T. Ç.	“Yayla, yaz mevsimi başında (yazı geçirmek için) yerleşilen yer. ”		
2278	*ḳışlaḳ*	Karşıtı*ḳışlaḳ* “kışlık yer. ”		
	A60a/6	El-meksūret		Esreli
2279	*ılıḳ*	A60a/7	ايلق	
	T. T. Ç.	“Ilık, sıcak su”.		
2280	*balıḳ*	A60a/7	بالق	
	T. T. Ç.	“Balık”.		
2281	*çalıḳ*	A60a/7	چالق	
	T. T. Ç.	“Çalık”. *Çalmaḳ* kelimesinden, “çalmak” anlamında.		
2282	*oḍalıḳ*	A60a/8	اوڋه لق	
	T. T. Ç.	Bir erkeğin nikahsız olarak birlikte olduğu “kadın, cariye”. Çocuğunun annesi olur.		
2283	*ḳarlıḳ*	A60a/9	قارلق	
	T. T. Ç.	“Karlık”.		
2284	*aġırlıḳ*	A60a/9	اغِرلِق	
	T. T. Ç.	“Ağırlık, başlık. Geline başta verilen para, başlık. ” Mehr-i muacele ise nikahta “geline verilmesi taahhüt edilen para, ağırlık”. Ayrıca “Nikah akdine verilen ad”dır. Örnek: *kābín ḳıydı*“nikah kıydı, nikahlandı”. Nikaha ise*bu ‘avrat Zeydiñ kābínlisidir*yani “nikahlısı”dır.		
2285	*aġırlıḳ*	A60a/12	اغرلق	
	T. T. Ç.	“Kâbus. Uyuyanın üzerine çöken kâbus. ”		

2286	*ṣarılıḳ*	A60a/13	صَرلِق	
	T. T. Ç.	“Sarılık hastalığı. Hastanın vücudunu sarılığa düşüren hastalık. ”		
2287	*ıssızlıḳ*	A60a/14	ايسّزلق	
	T. T. Ç.	“Issız yer, çöl”. *Izsızlıḳ* olarak da yazılır, “izi olmayan yer. ”		
2288	*ḳızlıḳ*	A60a/15	قزلِق	
	T. T. Ç.	“Kuraklık zamanı. ”		
2289	*ḳızlıḳ*	A60a/16	قِزلِق	
	T. T. Ç.	“Kızlık zarı”. Çünkü *ḳız* kelimesi hem “kurak” hem de “kız” demek. Örnek: *ḳızlıġıbākídir* ve *ḳızlıġı gitdi* ve *ḳızlıġın aldı* yani “bakireliği devam ediyor” ve “kızlığı gitti” ve “kızlığını aldı. ”		
2290	*yazlıḳ*	A60a/19	يزلق	
	T. T. Ç.	Yazın gidilen “yazlık yer”. Veya “giysilerden yazlık olan”.		
2291	*ḳışlıḳ*	A60a/19	قيشلق	
	T. T. Ç.	“Kışlık. Kışın gidilen yer ve giyilen giysi. ” Bunlar *yayḷaḳ* ve *ḳışlaḳ*kelimelerinden daha yaygındır. Bahsi geçtiği gibi. → 2013, 1995		
2292	*ṣaḷıḳ*	A60a/21	صَالِق	
	T. T. Ç.	*Vermek* yardımcı fiiliyle çekimlenir. “Yol göstermek, delalet etmek” anlamında. Örnek: *ṣaḷıḳ verdi* yani “ona yolu gösterdi. ”		
2293	*aṣlıḳ*	A60a/22	اصلِق	
	T. T. Ç.	“Ferci bitişik, cinsel organındaki eksiklik dolayısıylaevlenmeye ve doğurmaya elverişli olmayan kadın”.		
2294	*maṣlıḳ*	A60a/23	مصلق	
	T. T. Ç.	“Beng, keyif verici, sangılık edici uyuşturucu”. *Bengilik* kelimesinin benzeri.		
2295	*aġḷıḳ*	A60a/23	اغلِق	
	T. T. Ç.	“Ağlık yeri”. Çünkü *aġ* “ağ” anlamında.		
2296	*aġalıḳ*	A60b/1	اغالق	

	T. T. Ç.	“Beylik”. Çünkü *aġa* “ağa” demektir.		
2297	*ṣaġlıḳ*	A60b/1	صَاغلق	
	T. T. Ç.	Hastalıktan sağ olma, “sağlık”.		
2298	*ḍaḷġalıḳ*	A60b/2	ڈالغلق	
	T. T. Ç.	“Fitne günlerinde gülüp eğlenme”.		
2299	*yaġlıḳ*	A60b/3	يَاغلق	
	T. T. Ç.	“Destmal, yağlı el ve yüzü silmeye yarayan mendil, yağlık”. Daha sonra destimal mutlak olarak genişleyip kullanıldı.		
2300	*yaġalıḳ*	A60b/4	يغالق	
	T. T. Ç.	“Yağılan zaman, yağalık” anlamında. *Yaġmaḳ* fiilinden yani “yağmur yağmak”.		
2301	*çıġlıḳ*	A60b/5	چغلق	
	T. T. Ç.	“Çığılık ve çağırma”. *Çaġırmaḳ* fiilinin mastar hali.		
2302	*ḳılık*	A60b/6	قلق	
	T. T. Ç.	“Kılık, kıyafet”. Örnek: *‘Ulema ḳılığında* yani “bilginler kılığına (benzer)”.		
2303	*ḳalıḳ*	A60b/7	قالق	
	T. T. Ç.	“Kalan, bir şeyde eksiklik. ” Örnek: *Bu sözde ḳalıḳ vardır* Yani “bu konuşmanın kalanı, eksiği vardır. ” anlamında.		
2304	*ıḳlıḳ*	A60b/9	ايقلق	
	T. T. Ç.	“Eğlence aletlerinden, bir çeşit enstrüman”. Çobanların çaldıkları kavala benzer.		
2305	*ṣıḳlıḳ*	A60b/10	صيقلق	
	T. T. Ç.	“Küçük” anlamında. Küçültülmesi ise *ṣıḳlıḳ vermek*. *Vermek* yardımcı fiiliyle çekimlenir. Örnek *ṣıḳlığı degdi* yani “sustu”.		
2306	*imlıḳ*	A60b/12	ايملق	
	T. T. Ç.	“İmlık horoz”.		
2307	*avadanlıḳ*	A60b/12	اوادنلق	

	T. T. Ç.	“Alet takımı. Esnafların kullandıkları aletler. Marangoz, demirci ve kuyumcunun kullandıkları aletler. Örnek: keser, tester, çekiç, kerpeten, kuyumcu ocağı, kalıp, pota, eğe, törpü gibi. ”		
2308	*aydı<n>lıḳ*	A60b/15	ايدلق [ايدلنق]	
2309	T. T. Ç. *aydın-*	“Aydınlık, nur”. Çünkü *aydın* “aydınlık” anlamında. Nur ise güneş, ay, sirac veya ateşten çıkandır. *Aydın* vasfını vurgulamak için *-lıḳ*eki kullanılır.		
2310	*Allahlıḳ*	A60b/17	اللّٰه لق	
	T. T. Ç.	“Sadaka, hayır. Söz, amel ve sadaka gibi hayratların Allah için yapılması anlamında. ”		
2311	*aylıḳ*	A60b/19	ايلق	
	T. T. Ç.	“Aylık”. Çünkü *ay* kelimesi yılın ayı anlamında ve ayni zamanda (uydu) aydır. Bahsi geçecek.		
2312	*ḳayalıḳ*	A60b/20	قيه لِق	
	T. T. Ç.	Nil’in gemilerinin kıçında çakmak taşı ve kaya bulunduğundan, savaş gemilerin ön tarafına benzer. *ḳayalıḳ* ise “çakmak taşının ve kayanın konulduğu yer”. Aslında bu taşlar geminin ön kısmında bulunan savaş aletinin önünde bulunur, daha sonra genişleyip geminin önünü ve savaş aletinin ön kısmının da adı olur.		
2313	*ḍayılıḳ*	A61a/1	ڔَايْلِقْ	
	T. T. Ç.	“Dayılık”. *Dayı* “annenin kardeşi” olur.		
2314	*-ḍıḳ*	A61a/1	لِق	
	T. T. Ç.	*-ḍıḳ*isimlerin sonuna gelen ek. Zaman ve mekân için kullanılan mif’al vezninde. *Ḳarpuzluḳ, hıyarlıḳ, aslanlıḳ* yani “karpuzluk, salatalık, aslanlık” bunlar yer bildirir. Zamana ise *ḳızlıḳ* yani “kuraklık zamanı”. *Ḳışlıḳ, yazlıḳ* hem zaman hem de mekân anlamına gelen *ḳışlıḳ* ve *yazlıḳ* zamanı veya yeri bildirir. İsteğe bağlıdır. Veya “kış ve yaz ile ilgili hazırlıklar”. Örnek: Kürklü, çuhalı elbisler, dolmalık ve sıva vurmak. Ayrıca bazı camid isimlere eklenir. *Ḳardaşlıḳ, atalıḳ, yoldaşlıḳ, ḳızlıḳ, aylıḳ, yıllıḳ* yani “kardeşlik, babalık, yoldaşlık, kızlık, aylık ve yıllık”. *-ḍıḳ*eki*ḳızlıḳ*kelimesinde mastar olarak veya zaman göstergesi olarak kullanılır. İsteye bağlıdır. Mimli mastardır. Türkçe açıklandığında, kelimenin masdarı yapılmak istendiğinde *(-maḳ)* mastar ekinden sonra *(-ḍıḳ)* eki getirilir. Örnek: *Vurmalıḳ*yani *“*vurmalık”. Bu da fazladan vasıf olarak adlandırır. Kıyasi olarak tek düzen şeklindedir.		

		Ayrıca vasfı pekiştirmek için semai olarak kullanılır. *Aydınlıḳ* kelimesinde olduğu gibi. *(-maḳ)* ekinden sonra *(-lıḳ)* eki olduğu gibi *(-mek)* ekinden sonra da *(-lik)* eki gelmektedir. Ve Allahu te'ala en iyi bilendir.		
	A61a/17	El-mażmūmet		Ötreli
2315	*oluḳ*	A61a/17	اولق	
	T. T. Ç.	"Oluk".		
2316	*muştuluḳ*	A61a/18	مشتلق	
2317	T. T. Ç. *muştla*	"İyi ve muştulu haber getirene verilen armağan, bahşiş, müjdelik". Mastarı *muştlamaḳ,* "müjdelemek" anlamında. Bizim Mısırımızda "bahşiş, elde edilen müjdelik" ile adlandırılır.		
2318	*doluk-*	A61a/20	دولوق	
	T. T. Ç.	*Doluḳmaḳ* fiilinin emir kipi, "gözün yaşla doluşu". Örnek: *Gözleri yaşladoluḳdı* yani "gözü yaşla doldu, taştı. "		
2319	*oġurluḳ*	A61a/22	اغورلق	
	T. T. Ç.	*Oġurlamaḳ*kelimesinden, "çalınan şey". Ayrıca "karısından gizli cariye ile ilişkiye girmek". Örnek: *Oġurluḳ eyledi.*		
2320	*yaġmurluḳ*	A61b/1	يغمورلق	
	T. T. Ç.	Bilinen feraceye benzeyen, yağmurdan koruyan "yağmurluk".		
2321	*ḳuşluḳ*	A61b/3	قوشلق	
	T. T. Ç.	"Kuşluk".		
2322	*ṣoluḳ*	A61b/3	صُوْلق	
	T. T. Ç.	"Soluk ve nefes alma". *Ṣoluġumualḍım* "nefes aldım, *ṣoluġumu alamadım* yani "soluğumu alamadım".		
2323	*muṣluḳ*	A61b/5	مُصلق	
	T. T. Ç.	"Boru, tüp. Musluk borusu gibi, tüp şeklinde ibrik akacı gibi, emzik" anlamında.		
2324	*uluḷuḳ*	A61b/7	اولولڤ	

2325	T. T. Ç. *ulu*	“Ululuk va azamet”. Sıfat-ı müşebbehesi *ulu* “azametli ve büyük olan”.		
2326	*bolluḳ*	A61b/8	بوللق	
	T. T. Ç.	“Bol” anlamında. *Bol* kelimesinin türevi, “bolluk, refah ve bereketli” anlamında. Örnek: *Bolluḳ yerde büyüdük* yani “bolluk, refah ve bereketli yerde büyüdük”.		
2327	*ḳulluḳ*	A61b/10	قوللق	
	T. T. Ç.	“Kulluk”.		
2328	*ḳavluḳ*	A61b/10	قاوْلَق	
	T. T. Ç.	“Miskin ve mütesebbep”. Türkçede aslı *ḳav yeri*. Çünkü *ḳav* “kav” demek bilindiği üzre *(-lıḳ)* mekâna tahsis olan bir ek.		
2329	*ḳorḳuluḳ*	A61b/12	قُورقولق	
	T. T. Ç.	“Tırabzan, binadaki düşmeyi engellemek için merdiven parmaklığı”.		
2330	*ḳorḳuluḳ*	A61b/13	قورقولق	
	T. T. Ç.	“Korkuluk yer veya yol”.		
2331	*doyumluḳ*	A61b/14	دويوملق	
	T. T. Ç.	“Ganime ve ganimet bilmek”. Örnek: *doyumluḳ maldır* yani “ganimet malıdır”.		
2332	*uyluḳ*	A61b/15	اويلق	
2333	T. T. Ç. *uyluḳlamaḳ*	“But” anlamında. *+la-* ile *uyluḳlamaḳ*“uyluklamak”.		
2334	*yoluḳ*	A61b/16	يُولَق	
	T. T. Ç.	*Yolmaḳ* “yolmak” kelimesinden “yolunmuş”.		
2335	*-lıḳ/-luḳ*	A61b/16	لق	
	T. T. Ç.	Bazı isimlere eklenen “mastar eki”. Örnek: *oğulluḳ, ḳulluḳ, dostluḳ, doyumluḳ* yani “oğulluk, kulluk ve hizmetlik, dostluk ve ganimetlik”. Ve (mekan ismi yapan) mef’il vezninde bazı kelimelere eklenir. Örnek: *ḳurdluḳ, ḳozluḳ* yani “kurt olan yer, ceviz bağı”.		
	A61a/21	**Faṣlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**

2336	*çomaḳ*	A61b/21	چومق	
	T. T. Ç.	“Çomak”. *Šavşan çomaġa rast geldi* yani “tavşan değneğe rast geldi” denilir ki “tesadüf etmek, ummadığı halde karşılaşmak” anlamında kullanılır. (Arapça atasözleri)nden bir durumun ters olması anlamındadır. Örnek: “devenin su havuzuna götürülmesi, eşeklerin büyük sepetlere, küfeye rast gelmesi” gibi.		
2337	*uçmaḳ*	A62a/1	اوچمَق	
2338	T. T. Ç. *ṭamu*	“Cennet”. “Cehhennem” anlamında*ṭamu* karşıtı.		
2339	*ḍamaḳ*	A62a/1	ڈمق	
	T. T. Ç.	“Üst ve alt çene”.		
2340	*barmaḳ*	A62a/2	برمق	
	T. T. Ç.	“Parmak”.		
2341	*ṣarça barmaḳ*	A62a/2	صرجه برمق	
	T. T. Ç.	“Serçe parmak”.		
2342	*ṣumaḳ*	A62a/3	صومق	
	T. T. Ç.	“İmsak yapmak için yenilen sumak”.		
2343	*baṣamaḳ*	A62a/3	بصمق	
	T. T. Ç.	“Basamak, merdiven basamağı” gibi.		
2344	*ṭomaḳ*	A62a/4	طومق	
	T. T. Ç.	Leventlerin ayaklarına giydiği “ayakkabı, postal, çetik”.		
2345	*ṭoḳmaḳ*	A62a/4	طوقمق	
	T. T. Ç.	“Tokmak”.		
2346	*çaḳmaḳ*	A62a/5	جقمق	
	T. T. Ç.	“Çakmak demiri, tetik”.		
2347	*yamaḳ*	A62a/5	يمق	

	T. T. Ç.	“Reisi kaybettiğinde ikinci reis adayı olarak bulunan kimse”.		
2348	*yumaḳ*	A62a/6	يومق	
	T. T. Ç.	“Saç, yün veya örgü yumağı”.		
2349	*oymaḳ*	A62a/7	اويمق	
	T. T. Ç.	İnsanlardan oluşan “küçük birlik, aileler”.		
2350	*yaymaḳ*	A62a/8	ييمق	
	T. T. Ç.	“Parmakları eğri olan kimse”.		
2351	*ḳaymaḳ*	A62a/8	قيمق	
	T. T. Ç.	Yoğurtan “kaymak”.		
2352	*ḳalmaḳ*	A62a/9	قلمق	
2353	T. T. Ç. *berg*	Sarığa kaplanan “kalmak”. *Berg* kelimesinin eş anlamlısı. *–maḳ*’lı söylenişi tüm bu kelimelerde kalın seslerle düzenli ve asli olarak geçmiştir. Fiilinin emir kipina getirilen mastar alamet olarak kullanılan ektir. *-maḳ* eki mastar olarak olaylara ve manaya delalet etmesinin tersine aynı kelimelerin asli şekline delalet edip özel ve soyut adlarda kullanılır.		
	A62a/14	El-meksūret		Esreli
2354	*ışmaḳ*	A62a/14	اِيصمق	
	T. T. Ç.	“Sıkı, şiddetli”.		
2355	*ḳaramık*	A62a/15	قرامق	
	T. T. Ç.	“Esmer” olan eşya, hayvan veya insan.		
2356	*ḳızamık*	A62a/15	قزامق	
	T. T. Ç.	“Kızamık”. Çiçek hastalığına benzer.		
	A62a/17	El-mażmūmet		Ötreli
2357	*pamuḳ*	A62a/17	پامُوق	
	T. T. Ç.	“Pamuk”.		
2358	*çarmuḳ*	A62a/17	چارمق	

	T. T. Ç.	“Gemi aletlerinden, gemi direğini zabtetmek için kullanılır”.		
2359	*yumuḳ*	A62a/18	يوموق	
	T. T. Ç.	Mef’ul vezninde. Örnek: *aġzı yumuḳ*yani “yumulmuş ağız”.		
	A62a/20	**Faṣlu’l-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlü nun faslı**
2360	*çanaḳ*	A62a/20	چنق	
	T. T. Ç.	“Çanak”.		
2361	*bacanaḳ*	A62a/21	بجناق	
	T. T. Ç.	“Bacanak”. İki kızkardeşle evlenen erkeklerin birbirine göre akrabalık adı.		
2362	*bocnaḳ*	A62a/22	بوچنق	
	T. T. Ç.	“Boşnak” kişi.		
2363	*ṭırnaḳ*	A62a/23	طرنق	
	T. T. Ç.	“Tırnak”.		
2364	*ḳırnaḳ*	A62a/23	قرنق	
	T. T. Ç.	“Cariye, halayık”.		
2365	*ṣaġanaḳ*	A62a/23	صغنق	
	T. T. Ç.	“Rüzgârın dalgalanması, Birdenbire başlayan, fakat genellikle kısa süren iri tâneli şiddetli yağmur, sağanak”.		
2366	*ḳonaḳ*	A62b/1	قونق	
	T. T. Ç.	“Durak, istasyon”. *Ḳonmaḳ*“durakta konmak, inmek” anlamında.		
2367	*ṭoynaḳ*	A62b/2	طينق	
	T. T. Ç.	“At ve benzeri gibi tek parmaklı hayvanların tırnağı”.		
2368	*ḳoynaḳ*	A62b/2	قينق	
	T. T. Ç.	“İnsanın koynu, oturak yeri ve kuşun pençesi”.		
	A62b/3	El-meksūret		Esreli
2369	*danıḳ*	A62b/3	دانق	

	T. T. Ç.	“Tanık”.		
2370	*ṣanıḳ*	A62b/3	صَانق	
	T. T. Ç.	“Sanık”. “Sanmak, zannetmek” anlamında *ṣanmaḳ* kelimesinin mastar ismi.		
2371	*ḳanıḳ*	A62b/4	قانق	
	T. T. Ç.	*Ḳanmaḳ* fiilinin emir kipi, “kan akıtmaya doymuş kimse”. *Ḳan aldım.* Örnek: *filan ḳanıḳdı*yani “kan akıtmaya doydu”.		
2372	*bulanıḳ*	A62b/6	بولانق	
	T. T. Ç.	“Doğal, baygınlık ve suyun bulanık olma durumu”.		
2373	*yanıḳ*	A62b/7	يَانق	
	T. T. Ç.	“Yanık”. “Yanmak” anlamındaki *yanmaḳ* kelimesinden.		
2374	*uyanıḳ*	A62b/8	اويَانق	
2375	T. T. Ç. *uyanmaḳ*	“Uyanık, uyanmış”. “Uyanmak” anlamındaki *uyanmaḳ* kelimesinden. Geçen dört kelimedeki kaf sesi(-k eki) sıfat-ı müşebbehe belirten ektir.		
2376	*çarnıḳ/çırnıḳ*	A62b/10	چرنق	
	T. T. Ç.	“Küçük tekne”. Deniz gemilerden.		
2377	*ṣınıḳ*	A62b/10	صنق	
	T. T. Ç.	Altın veya kabkaçaklardan “kırık, yarık olan”. Veya “muamelelerinde, ticaretinde veya dünyasında kırık, perişan olan kimse”. kaf sesi (-k eki) mef’ul vezninde kelime yapar, anlamca fiili güçlendirmektir.		
2378	*dağınıḳ*	A62b/13	داغنق	
2379	T. T. Ç. *dağıḳ*	“Dağınık”. Benzeri *dağıḳ* maddesi geçmişti. Nun sesi abartma belirtir. →		
	A62b/14	El-mażmūmet		Ötreli
2380	*ḍonuḳ*	A62b/15	ڈونق	

	T. T. Ç.	“Parlak ve cilâlı olmayan, donuk”.		
2381	*ḳonuḳ*	A62b/15	قونق	
	T. T. Ç.	“Konuk”.		
2382	*vaynuḳ*	A62b/16	وَينق	
	T. T. Ç.	“Kafir Rum tayfasından. Mısır’daki ahır ve çayır hizmetlerine bakan seyis; havşede görevliler, işleri oğlak ve kuzu besleme”.		
	A62b/18	**Faṣlu’l-vāv el-meftūḥa**		**Üstünlü vav faslı**
2383	*uvaḳ*	A62b/18	اواق	
2384	T. T. Ç. *ufat*	“Her şeyin küçük ve ufak olanı”. Bahsi geçen *ufat* kelimenin eş anlamlısı.		
2385	*duvaḳ*	A62b/19	دواق	
	T. T. Ç.	“Duvak”. Bekarların ve gelinlerin başlarına taktığı duvak. Rengi kırmızı. Örnek: *Al duvaḳ*.		
2386	*ḳavaḳ*	A62b/21	قواق	
	T. T. Ç.	“Ağaç ve tahtadan kavak”.		
	A62b/22	El-meksūret		Esreli
2387	*ṣıvıḳ*	A62b/22	صِوق	
	T. T. Ç.	“Cıvık”. Geçişsizde *olmaḳ*, geçişlide *eylemek* veya *etmek* yardımcı fiilleri ile çekimlenir. Örnek *ṣıvıḳ oldı* yani “cıvık oldu”. *Ṣıvıḳ eyledim* yani “cıvıklattım”.		
2388	*vıḳ*	A63a/1	وق	
	T. T. Ç.	“Vık diye ses çıkarmak”. Örnek: *Vıḳ demedi* yani “hiç ses çıkarmadı”.		
	A63a/3	El-mażmūmet		Ötreli
2389	*ṣavuḳ*	A63a/3	صاوق	
	T. T. Ç.	“Soğuk”. Çekimlendiğinde kaf sesi gayın sesine dönüşür. Örnek: *sovuġdı, sovuġur, sovuġmadı, sovuġmaz*.		
2390	*ṭavuḳ*	A63a/4	طاوق	

	T. T. Ç.	“Tavuk”.		
2391	*ḳavuḳ*	A63a/5	قاوق	
	T. T. Ç.	“Başa takılan kavuk”.		
2392	*ḳavuḳ*	A63a/5	قاوق	
	T. T. Ç.	“Mesane. İdrar yeri”.		
2393	*ḳovuḳ*	A63a/6	قووق	
	T. T. Ç.	“İçi boş olan her şey”. *Olmaḳ* ve *eylek* yardımcı fiilleriyle geçişli ve geçişsiz olarak çekimlenir.		
2394	*mavuḳ*	A63a/7	ماوق	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Tilki gibi; tecrübelere dayanan, işini çok iyi bilen insana veya hayvana sıfat olarak kullanılır”. Örnek: *Bu kişi mavuḳdı. Bu köpekmavuḳdı* yani “tilki olup önemsiz işleri akıbetini bilerek bırakıp büyük lokma kollar”.		
2395	*yavuḳ*	A63a/10	یاوق	
2396 2397	T. T. Ç. *yavuḳol* *yavuḳeyle-*	*Olmaḳ* veya *eylemek* yardımcı fiilleriyle geçişli ve geçişsiz olarak çekimlenir. Örnek: *Yavuḳ oldu* yani “kayboldu”. *Yavuḳ eyledim* yani “kaybettim”.		
2398	*yavuḳ*	A63a/12	یاوق	
	T. T. Ç.	“Nişanlı”. Örnek: *Filan ḳız yavuḳlumdur*.		
	A63a/13	**Faṣlu’l-yā el-müṣenāt taḥte’l-meftūḥa**		Üstünlü ye faslı
	A63a/14	**El-yā alāmeti Muzāfun İleyh**		Ye sesi tamlayan ekidir
2399	**ı/i; y**	A63a/14	(ى)	
	T. T. Ç.	“Ye sesi, 3. kişi tamlayan ekidir. ”Ayrıca tamlanan, belirtme durumu ekidir. Örnek: *Zeyd’iñḳulı geldi* yani “Zeyd’in kulu geldi”. Tamlanan ise belirtme olduğunda, ye sesinden önce esreli (dar ünlülü) nun. Örnek: *Zeyd’iñḳulını gördüm* yani “Zeyd’in kulunu gördüm”. Merhum Yahya Efendi (Arapçadaki) el-tarif yerindedir. Örnek: *at aldım* yani “at aldım”. *Atı aldım* yani “atı aldım”.		
2400	*ayaḳ*	A63a/20	ایق	
	T. T. Ç.	“Ayak”.		

2401	*ṣac ayaḳ*	A63a/20	صاج ايق	
	T. T. Ç.	Üzerine kazan konulan, demirden üçgen “ayaklı sac”. Demirden olan *saç* üzerinde et pişirilir.		
2402	*yaḷın ayaḳ*	A63a/22	ياڵن ايق	
	T. T. Ç.	“Yalınayak. Çıplak ayak”.		
2403	*yayıḳ*	A63a/22	ييق	
	T. T. Ç.	“Yaya, binen kelimesinin karşıtı”.		
2404	*yayan*	Eş anlamlısı *yayan.*		
2405	*atlu*	*Atlu* kelimesinin karışıtı.		
2406	*bayaḳ*	A63a/23	ييق	
	T. T. Ç.	“Herhangi bir şeyin değişik bir yönü olmayan. Aynı durumda kalması söz konusu”. Bahsi gayın sesinde geçti.		
2407	*dayaḳ*	A63b/1	ديق	
	T. T. Ç.	“Dayanak, asa, baston”. Ayrıca sıfat-ı müşebbehe olarak “bir kimseye dayanak” olarak kullanılır. Örnek: *Filana o duvara ḍayandım*ve *baña ḍayaḳdır* yani “Ona itimat edip dayandım” ve “O benim itimadım ve dayanağım”.		
2408	*dayamaḳ*	Türevi *dayamaḳ* kelimesinden geçişlide “isnat” anlamında. Örnek: Duvarı *ḍayaḍım* yani “duvarı dayattım” anlamında.		
2409	*dayanmaḳ*	*Dayanmaḳ* geçişsiz dönüşlüde “istinat ve itimat” anlamında.		
2410	*yaḳ-*	A63b/6	يق	
	T. T. Ç.	*Yaġmaḳ* fiilinin emir kipi, “yakmak” anlamında.		
2411	*yan-*	Dönüşlüsü *yan-, yanmaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşle yanmak veya bir zulümden yanmak”. Dönüşlü eksik veya artı.		
	A63b/8	El-meksūret		Esreli
2412	*ayıḳ*	A63b/8	ايق	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Ayık” anlamında.		

2413	*ayıl-*	*Ayılmaḳ* “ayılmak” anlamında. Eksik veya artıdır.		
2414	*ṣayıḳ*	A63b/10	صَايق	
	T. T. Ç.	*+la-* ile türetilir, “sayıklamak, uykuda veya ateşli bir hastalıkta veya yaşlılıkta hurefa, abuk sabuk sözler söylemek”.		
2415	*ḳayıḳ*	A63b/11	قايق	
	T. T. Ç.	Bilinen denizdeki “kayık”.		
2416	*ḫalāyıḳ*	A63b/12	خلايق	
	T. T. Ç.	“Esir edilmiş cariyeler ve benzeri”.		
2417	*ḳarnıḳ*	A63b/12	قرنق	
	T. T. Ç.	Benzeri *ḳaravaş* bahsi geçmişti. “cariye” anlamında.		
2418	*bıyıḳ*	A63b/12	بيق	
	T. T. Ç.	“Bıyık”, sakalın benzeri.		
2419	*ḳıyıḳ*	A63b/13	قيق	
2420	T. T. Ç. *ḳıymaḳ*	Davranışlarıyla ve konuşmalarıyla “cüretkâr ve cesur olmak”. *Ḳıymaḳ*kelimesinden, “insan için kıymetli olan bir şeye kıymak ve ona acımadan vurmak”. Örneğin Çocuğunu vurmak, malını sarf etmek ve canını tehlikelere atmak gibi.		
2421	*yıḳ-*	A63b/16	يق	
	T. T. Ç.	*Yıḳmaḳ* fiilinin emir kipi, “yıkmak” anlamında.		
	A63b/16	El-mażmūmet		Ötreli
2422	*oyuḳ*	A63b/16	اويق	
	T. T. Ç.	“Oyuk, içi boş olan”. *Oymaḳ*kelimesinden.		
2423	*oyuḳ*	A63b/17	اويوق	
	T. T. Ç.	“Bekçi, bostanlara ve çiftliklere korumak için konulan, insan suretine benzeyen korkuluk”. Ayrıca heykel de bununla adlandırılır.		
2424	*o yoḳ*	A63b/19	اويق	

	T. T. Ç.	“O değil”.		
2425	*bu yoḳ*	A63b/19	بويق	
	T. T. Ç.	“Bu değil”.		
2426	*yoḳ*	A63b/19	يوق	
2427	T. T. Ç. *evet*	Olumsuz edatı. Cevap olarak “hayır”, *evet* kelimesinin karşıtı. “Evet” anlamında. Allah bilendir. Buraya kadar cezmli, ünsüz kaf sesi(-k) tamamlandı.		
	A63b/21	**Ve neşre’ fimā aḫuruhū ḳāf müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan**		**Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan, kendinden sonra ünlü bulunan kaf babına giriş.**
	A63b/23	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan, kendinden sonra ünlü bulunan kaf babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.		
	A62a/20	**Faṣlu’l-hemze el-meftūḥa**		Üstünlü hemze faslı
2428	*arḳa*	A64a/1	ارقه	
	T. T. Ç.	“Sırt”.		
	A64a/2	El-meksūret		Esreli
2429	*ılḳı*	A64a/2	ايلقي	
	T. T. Ç.	“Hayvan sürüsü”. At sürüsü gibi.		
	A64a/3	El-mażmūmet		Ötreli
2430	*oḳu-*	A64a/3	اقوا	
	T. T. Ç.	*Oḳumaḳ* fiilinin emir kipi, “okumak” anlamında.		
2431	*uyḳu*	A64a/3	ايوقوا	
	T. T. Ç.	“Uyku. ”. Uyu- fiilinin mastarı.		
2432	*oḳḳa*	A64a/4	اقه	
	T. T. Ç.	İstanbul ağırlık biriminden “ratl, okka”. Ağırlığı dört yüz dirhem eder. Safran ve afyonun *oḳḳası* iki yüz elli dirhemdir.		
	A64a/6	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**

2433	*başḳı*	A64a/6	باصقي	
	T. T. Ç.	“Hâkimin etkisi, eli altında bırakan, zorlama, baskı”. Örnek: *Başḳı altındadır* yani “bakı altında olup zorla etkisi altında bulundurma”.		
2434	*başḳa*	A64a/8	بشقه	
	T. T. Ç.	“Başka, münferit”.		
2435	*baḍaloşḳa*	A64a/8	بڕالشقه	
	T. T. Ç.	“Kısa, ağzı geniş top”. Havan topunun değildir.		
	A64a/9	El-meksūret		Esreli
2436	*bıçḳı*	A64a/9	بيچقي	
	T. T. Ç.	“Büyük bıçkı”. *Biçmek* kelimesinden, bıçkı.		
2437	*bıcḳı*	A64a/10	بيچقي	
	T. T. Ç.	“Bilinen, deriyi kazır, kaşıyıp sıyırmak”.		
	A64a/11	**Faşlu’l-cim meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
2438	*calḳı*	A64a/11	جالقي	
	T. T. Ç.	Arap cimi ile yazılır. Sıfat-ı müşebbehe. “Calk, mastürbasyon”.		
2439	*çalḳa-*	A64a/12	چالقه	
	T. T. Ç.	*Çalḳamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir kapta sütü, yoğurdu çalkalamak; (Vücûdun kaba etli yerlerini) sallayıp oynatmak”.		
2440	*çapḳa*	A64a/13	چابقه	
	T. T. Ç.	Hıristiyanların “şapkası”.		
2441	*çaḳı-*	A64a/14	چاقي	
	T. T. Ç.	*Çaḳmaḳ* fiilinin emir kipi, “sesle birlikte şimşeğin çakması” anlamında. Örnek: *Şimşek çaḳdı* yani “gürültüyle birlikte şimşek çaktı”.		
2442	*çarḳa*	A64a/16	چارقه	
2443	T. T. Ç. *çarḳacı*	“Ordunun ön kısmındakinde bulunan öncü asker”. Türevlerinden *çarḳacı* “öncü askerler”.		

2444 2445 2446 2447	*dündar* *ṣağķol* *ṣol ķol* *ṣancaķ*	*Dündar ve* *sag ķol* “ordunun sağ kanadı”. *sol ķol* “ordunun sol kanadı”. *ṣancaķ dibi* “ordunun kalbi” ve bunlar düzenli ordudur.		
	A64a/18	El-mażmūmet		Ötreli
2448	*çuķa*	A64a/19	چوقه	
	T. T. Ç.	“çuha”.		
	A64a/19	**Faşlu’d-dāl el-mażmūmet**		**Ötreli dal faslı**
2449	*ḍoķu-*	A64a/19	ڈقو	
	T. T. Ç.	*Doķumaķ* fiilinin emir kipi, “dokumak” anlamında.		
	A64a/20	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-mażmūmet**		**Ötreli sin faslı**
2450	*sürtaķa*	A64a/20	سُوْرْتَقَه	
	T. T. Ç.	“(Sözme yoğurt, çökelek benzeri) yoğurtla yapılan bir tür yiyecek”.		
	A64a/23	**Faşlu’ş-şin el-mü’ceme el-meksūret**		**Üstünlü şin faslı**
2451	*şaķı-*	A64a/23	شاقي	
	T. T. Ç.	*Şaķımaķ* fiilinin emir kipi, “sesle beraber şimşeğin açılıp parıldaması”. Muhtemelen (ş) ve (ç) seslerinin her ikisi de kullanılır.		
2452	*şayķa*	A64b/2	شَايقَه	
	T. T. Ç.	“Tuzlu deniz (savaş) gemilerindendir”.		
	A64b/2	El-meksūret	Esreli	
2453	*şişķo*	A64b/2	ښښقو	
	T. T. Ç.	“Göbekli, karnı büyük, şişko”. *Şişmek* kelimesinden, “şişmek” anlamında.		
	A64b/4	**Faşlu’ṣ-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
2454	*ṣarķı*	A64b/4	صارقي	
	T. T. Ç.	*Ṣarķmaķ* kelimesinden “sarkmak” anlamında yani kovanın sarkması gibi. *ṣarķı*’nın geçişli şekli: *ṣarķıtmaķ* “sarkıtmak” anlaında.		

2455	*ṣalḳı*	A64b/5	صَالْقي	
	T. T. Ç.	*Ṣarḳı* kelimesine çok yakın. Ancak "davranışında ve konuşmasında itibari olmayan sülpek olan kimse".		
2456	*ṣanḳı*	A64b/7	صانقي	
	T. T. Ç.	"Hayretler. Şaşkınlık".		
	A64b/8	El-meksūret		Esreli
2457	*ṣıḳı*	A64b/8	صقي	
2458	T. T. Ç. *ṣıḳıla-*	"Sıkı olan". +la- ekiyle de *ṣıḳıla-, ṣıḳılamaḳ* fiilinin emir kipi, "av tüfeğini barutla sıkılaştırıp doldurup basması" anlamında. Sonu ünsüz olan kaf(-k) babında bahsi geçmişti.		
	A64b/11	El-mażmūmet		Ötreli
2459	*ṣoyḳa*	A64b/11	صويقه	
2460	T. T. Ç. *ṣoyḳun*	"İnsanın giydiği elbise". Türevi *ṣoyḳun* "bedenin giysisini soyma durumu; soygun" anlamında.		
	A64b/13	**Faṣlu'ṭ-ṭāü'l-meksūret**		**Esreli tı faslı**
2461	*ṭıraḳa*	A64b/13	طراقه	
	T. T. Ç.	"Ses, tüfek sesi".		
2462	*ṭıḳa-*	A64b/13	طقه	
2463	T. T. Ç. *ṭıḳaç*	*Ṭıḳamaḳ* fiilinin emir kipi, "ağızı tıkamak" anlamında. "Testi ve ibriği tıkaçla tıkama ve benzeri" *Ṭıḳaç* "tıkaç" anlamında. Sonu Arap cimi bahsinde geçti.		
	A64b/16	El-mażmūmet		Ötreli
2464	*ṭoyaḳa*	A64b/16	طوياقه	
	T. T. Ç.	(İki kat edilmiş bir ipin ucuna geçirilen ve ipi bükerek germeye yarayan) "büyük tahta parçası".		
2465	*ṭoḳa*	A64b/17	طوقه	

	T. T. Ç.	“Zırha benzer, küçük halkalı zencir bağı, siper”.		
	A64b/17	**Faşlu’l-fā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü fe faslı**
2466	*faḳı*	A64b/18	فقي	
	T. T. Ç.	Köylü Türklerin lehçesinde *faḳi* “fakih” anlamında. Örnek: Mısır’da 1014 yılında bulunan ve aynı yılda vefat eden ordugâh (asker) kadısı. Tursunzâde lakabıyla ünlenen Abdülbaki’nin babası olan ve Âl-i Osmanlı devletinde ilk hutbe veren (okuyan). *Ṭursun Efendi’dir. Ṭursun*Fakih’ten doğaçlama bilimi.		
	A64b/23	El-meksūret		Esreli
2467	*fışḳı*	A64b/23	فشقي	
	T. T. Ç.	“Hayvan tersi”, at gübresi gibi.		
	A64b/23	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
2468	*ḳaḳı-*	A65a/1	قاقي	
2469	T. T. Ç. *ḳaḳıtmaḳ*	*Ḳaḳımaḳ* fiilinin emir kipi, “kızmak ve öfkelenmek”. Geçişli olarak *ḳaḳıtmaḳ*“öfkelendirmek” anlamında.		
2470	*ḳanḳı*	A65a/2	قانقي	
	T. T. Ç.	İstifham edatı “hangi”. Herhangi bir şeyi sorma edatı. *Ḳanḳısı: B*belirli bir toplulukta bir şeyi belirleme edatı “hangisi”.		
2471	*ḳayḳı*	A65a/4	قايقي	
	T. T. Ç.	“Kaygan yer”.		
2472	*ḳaḳa*	A65a/4	ققه	
	T. T. Ç.	“Çocuklara söylenen kötü şey” anlamında.		
	A65a/6	El-mażmūmet		Ötreli
2473	*ḳoḳu*	A65a/6	قوقوا	
2474 2475	T. T. Ç. *ḳoḳlamaḳ* *ḳoḳutmaḳ*	“Koku”. Masdarı *ḳoḳlamaḳ.* Geçişlisi *ḳoḳutmaḳ*“kokutmak” anlamında.		

2476	*ḳuḳu*	A65a/6	قوقوا	
2477	T. T. Ç. *ḳuḳulamaḳ*	"Tavuğun kıdaglama sesi". Mastarı *ḳuḳulamaḳ* "tavuğun kıdaglama sesi" anlamında.		
2478	*ḳorḳu*	A65a/8	قورقو	
2479	T. T. Ç. *ḳorḳ-*	"Korku" anlamında mastar ismi. Mastarı *ḳorḳmaḳ,* emir durumu *ḳorḳ-* (Kaf sesi harekesiz).		
2480	*ḳuluçḳa*	A65a/10	قولجقه	
	T. T. Ç.	"Kuluçkaya yatan tavuk".		
2481	*ḳuluçḳa*	A65a/10	قولحقه[قولچقه]	
2482	T. T. Ç. *ülker*	*Ülker* kelimesinin eş anlamı olan yıldızlardan "Süreyya, Pervin yıldızı".		
2483	*ḳo-*	A65a/10	قو	
	T. T. Ç.	*Ḳomaḳ* fiilinin emir kipi, "koymak, konmak ve bırakmak" anlamında.		
	A65a/12	**Faṣlu'l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
2484	*yaḳı*	A65a/12	يَاقي	
	T. T. Ç.	"Ateşle yakmak" anlamında. Örnek: *ḳoluña yaḳı yaḳıdıñ mı* yani "koluna yakı yaktın mı?"		
2485	*yaḳı*	A65a/13	يَاقي	
	T. T. Ç.	"Yaraya konan laska".		
2486	*yanḳı*	A65a/14	يانقي	
	T. T. Ç.	"Kalpteki ateş".		
2487	*yayıḳa-*	A65a/15	يايقه	
2488	T. T. Ç. *yumaḳ*	*Yayıḳamaḳ* fiilinin emir kipi, "yıkamak" anlamında. *Yumaḳ* kelimesinin eş anlamlısı.		
2489	*yaḳa*	A65a/16	يقه	

	T. T. Ç.	*Ḳaba* adındaki “cep”.		
2490	*yaḳa*	A65a/16	يقه	
2491	T. T. Ç. *deñiz*	“Yaka, (yer, taraf) ” anlamında. *deñiz* kelimesinin “deniz”karşıtı. Örnek: *Arap yaḳasında* yani “Arap yakasında”.		
	A65a/17	El-mażmūmet		Ötreli
2492	*yufḳa*	A65a/17	يوفقه	
	T. T. Ç.	“Undan yapılan yufka”.		
2493	*yufḳa*	A65a/18	يوفقه	
2494	T. T. Ç. *iri*	“Her şeyin ince olanı”. “İri” anlamındaki *iri* kelimesinin karşıtı.		
2495	*yoḳa-*	A65a/19	يوقه	
	T. T. Ç.	*Yoḳamaḳ* fiilinin emir kipi, “elle yoklamak hissetmek” anlamında.		
2496	*yonḳa*	A65a/20	يونقه	
	T. T. Ç.	“Yontlama işinden artan, yontuk tahta parçaları”.		
	A65a/21	**Bāb mā aḫuruhū kāf bi nev’ayhi sākine av müteḥarrike**		**Sonu ünsüz ve ünlü olan kaf babı**
	A65b/2	Bahsi geçtiği üzere kef sesi, kaf sesin müradifidir. Aradaki farkı kelimenin sesleri ince veya kalın olmasıdır. Ancak kaf sesin müradifi Arap kef sesidir. Ayrıca bu babda sonu acem kefi olanı sonu Arap kefinden ayrı bir şekilde zikrettim.		
	A65b/2	**Nev’ü’l-evvel**		**Birinci tür**
	T. T. Ç.	Son harfin bir önceki ünsüz sesin harf ve ünlü olarak tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdığım sonu (sakin) ünsüz ile biten Arap kefi.		
	A65b/4	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
2497	*ek-*	A65b/4	اك	
	T. T. Ç.	*Ekmek* fiilinin emir kipi, “ (ekin) ekmek” anlamında.		
	A65b/5	**Faṣlu’l-bā el- meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
2498	*bek*	A65b/5	بك	

2499	T. T. Ç. *bekiş-*	“Kuru, zor, güç ve cimri olan”. Tek olarak çekimlenmez. Çekimi geçişli ve geçişsiz olarak *olmaḳ* ve *eylemek* yardımcı maddeleriyle yapılmaktadır. Genel olarak bu dört tane başta olmak üzere özel olarak ise şin sesi ile yapılır. Örnek: *bekişti* “kurusu berkleşip istihkam ettiyse”.		
2500	*başı bek*	A65b/8	باشي بَك	
	T. T. Ç.	“Başı berk ve sert olan”.		
2501	*yüregi bek*	A65b/9	يوريكي بك	
	T. T. Ç.	“Yüreği güçlü ve sert olan”.		
2502	*yüzi bek*	A65b/10	يوزي بك	
	T. T. Ç.	“Yüzü berk, küstah, yüzsüz olan”.		
2503	*sözi bek*	A65b/10	سوزي بك	
	T. T. Ç.	“Sözü sert olan”.		
2504	*ibek*	A65b/11	ايبك	
	T. T. Ç.	“Sökük ipek ipi, ipek”.		
2505	*bebek*	A65b/12	ببك	
	T. T. Ç.	“İnsan, göz”.		
2506	*dibek*	A65b/12	ديبك	
	T. T. Ç.	“Taştan veya ağaç kütüğünden yapılan ve içinde döülen havan”.		
2507	*sübek*	A65b/13	سوبك	
	T. T. Ç.	“Bebeğin çişini yapması için bacakları arasına konulan alet”.		
2508	*şebek*	A65b/14	شبك	
	T. T. Ç.	“Bir nevi maymun”. *Şadı cüce* adlandırılır.		
2509	*kepek*	A65b/15	كپك	
	T. T. Ç.	“Undan kepek”.		

2510	*köpek*	A65b/15	كوپك	
	T. T. Ç.	“Köpek”.		
2511	*göbek*	A65b/15	كوبك	
	T. T. Ç.	“Göbek”.		
2512	*köstebek*	A65b/16	كوستبك	
	T. T. Ç.	“Tarla faresi, yer sıçanı”.		
2513	*kelebek*	A65b/16	كلبك	
	T. T. Ç.	“Kelebek”. Ateşin etrafında döner.		
2514	*lebbeyk*	A65b/17	لَبَيك	
	T. T. Ç.	“Lebbeyk” anlamında çağrıya isticabet etmek.		
	A65b/17	El-meksūret		Esreli
2515	*ibik*	A65b/18	ايبك	
	T. T. Ç.	“Horoz ibiği”.		
2516	*kirbik*	A65b/18	كربك	
	T. T. Ç.	“Kirpik”.		
	A65b/18	El-mażmūmet		Ötreli
2517	*bük-*	A65b/18	بوك	
2518	T. T. Ç. *burmaḳ*	*Bükmek* fiilinin emir kipi, “ipek ve ipleri bükmek ve kıvırmak”. *Burmaḳ* kelimesinde bahsi geçti.		
2519	*çabuk*	A65b/20	چابوك	
	T. T. Ç.	“Hareketinde hafif ve hızlı olan”.		
2520	*köpük*	A65b/20	كوپك	
	T. T. Ç.	“Su ve başka bir şeyin yüzünde bulunan köpük ve benzeri bal köpüğü vb. “		
	A65b/22	**Faşlu’t-tā el-müfrede**		**Ek olan te faslı**

2521	*-t-*	Şunu bil ki te (-t-) eki, kelimelerin sonuna eklenen alamet ve eklerdendir. Geçişli fiil yapan eklerdendir. Örnek: *Oḳutmaḳ*“okutmak” ve *oturtmaḳ*“oturtmak” anlamındadır.		
	A66a/2	**Ve tā’ul el- meftūḥa ma’al- kaf ba’daha**		**Kef sesinin sonrası üstünlü te**
2522	*tek*	A66a/3	تك	
	T. T. Ç.	“Belki” anlamında. Umulmadık bir şey için kullaılır. Çekimi yok. Yapımda emir ve olumsuzlukta kullanılır. Örnek: *Tek otursun, tek oturmasun*.		
2523	*tek*	A66a/5	تك	
	T. T. Ç.	“Çift karşıtı tek”.		
2524	*tek*	A66a/5	تك	
	T. T. Ç.	“Hareketsizliği” ifade eder. Hercü merci az olana söylenir. Çok hareket veya hercü merci çok olana *pek oturmaz* denir. Bir kimseye burnunu her işe sokmaması için öğüt verildiğinde *tek otur* yani “sessiz otur”.		
2525	*etek*	A66a/7	اتك	
	T. T. Ç.	(Herhangi bir şeyin) “alt kenarı, kuyruğu”.		
2526	*mertek*	A66a/8	مرتك	
	T. T. Ç.	“Aktarlarda satılan bir nevi ilaç”.		
2527	*mertek*	A66a/8	مرتك	
	T. T. Ç.	“Bir nevi ahşap”.		
2528	*köstek*	A66a/9	كوستك	
	T. T. Ç.	“At veya benzerlerine vurulan köstek”.		
2529	*heştek*	A66a/10	هشتك	
	T. T. Ç.	Değer, fiyat aslı Farsça olup *heşt yek* kelimesindendir. “Sekizde bir”. Kaynaşıp Türkçede daha çok özelleştirilip kocaları vefat eden eşlerin (mirastan) sekizde birisini alması söz konusu. Ancak eşin bir kadından fazla eşi farsa ve eşlerin vefat eden eşinden çocuğu farsa sekizde birisini alır. Çocuk yoksa (mirasın) çeyreği alınır.		
2530	*beltek*	A66a/13	بلتك	

	T. T. Ç.	“Peltek”.		
2531	*kötek*	A66a/14	كوتك	
	T. T. Ç.	“Vuruştan dövmek, kötek” anlamında. Ayrıca “birisinin diline düşmek” anlamına da gelir. Örnek: *Dil ile kötekledim* ve *kötek yedirdim* yani “onu dilimle dövdüm”.		
	A66a/16	El-meksūret		Esreli
2532	*betik*	A66a/16	بتك	
	T. T. Ç.	“Petek”. İlk sesin üstünlü (geniş ünlülü). Kovan veya genel olan Mısır’daki balçıktan yapılan çömlek içine bal veya hurma konur.		
2533	*bitik*	A66a/18	بتك	
2534	T. T. Ç. *bitmek*	“Yaranın kapanması ve baş göstermesi”. Kapanma *bitmek* kelimesinden “kapanma, baş gösterme ve toplanıp düzelme” anlamında.		
2535	*tetik*	A66a/19	تتك	
	T. T. Ç.	“Tetik olan, sabit olmayan, hissi, manevi ve mekân olarak yerinde duramayıp sabit olmayan”.		
2536	*çetik*	A66a/20	چتك	
2537	T. T. Ç. *bisik*	“Kedi”. *Kedi* ve *bisik* kelimelerin eş anlamlıları.		
2538	*kertik*	A66a/21	كرتك	
2539	T. T. Ç. *kert-*	“Kertik”. Bu kelimeyle ilgili hikaye var. Müsellasat’ta zikretmiştim. Dilce bu kelimenin aslı kertik, *kertmek* kelimesinden *kertik* ve “kertmek” anlamında. Örneğin bıçakla tahtayı kesmek veya kılıçla boynu koparmak.		
2540	*tiftik*	A66a/23	تفتك	
	T. T. Ç.	“Keçi kılı ve parça yoluğu”. Örnek: *tiftik olmuş*.		
2541	*çeltik*	A66b/1	چلتك	
	T. T. Ç.	“Çeltik yeri. Kabuğu ayıklanmamış pirinç”.		
2542	*yitik*	A66b/2	يتك	

	T. T. Ç.	“Yitik, kaybolmuş, zâyi”.		
	A66b/3	El-mażmūmet		Ötreli
2543	*örtük*	A66b/3	اورتك	
	T. T. Ç.	“Örtük ve mestur olan”. “Örtmek ve setr etmek” anlamında *örtmek* kelimesinden. .		
2544	*kütük*	A66b/4	كوتك	
	T. T. Ç.	“Kalın ve metin olan kütük tutumu, demeti”.		
	A66b/5	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
	T. T. Ç.	İlk sesi Arap cimi olarak açıkladım.		
	A66b/6	El-meftūḥa		Üstünlü
2545	*-cek*	A66b/6	جك	
	T. T. Ç.	Bazı isimlere eklenen “(-cek) küçültme edatı”. Örnek: *Yüzücük* yani “küçük yüzük”. *Kürecük* yani “kürecik (şişmiş top)”. Ayrıca zamanı ve mekânı belirtmemek üzere fiilinin emir kipina girerek istihkak ve hazırlanmayı belirtir. Örnek: *gelecük, gidecük adam vardır. Öldürecük ve aşılacuḳ adamdır* yani “gelmeye ve gitmeye hazırlandı”. “Öldürülmeye ve asılmaya müstahak adamdır”. Zamanı ve mekânı belirtmek için mef’al vezninde. Ayın harfi geniş olarak yazılır. *Gelecek, gidecek yerdir* yani “gelinecek ve gidilecek yer”. Kaf sesi ise kalın seslerle uygulanır.		
2546	*köbrücek*	A66b/13	كوبرجك	
	T. T. Ç.	“Köprücük kemiği. Omuz başı ile göğüs kemiğinin üst ucu arasında ve derinin hemen altında bulunan uzunca kemik. ”		
2547	*böcek*	A66b/14	بوجك	
	T. T. Ç.	“Yer böceklerinden bok böceği ve kokar böcek” vb.		
2548	*kücücek*	A66b/15	كوججك	
	T. T. Ç.	“Küçücük”. (-cek) yuvarlak ünlülü olarak da yazılır.		
2549	*örümcek*	A66b/16	ارومجك	
	T. T. Ç.	“Örümcek”.		
2550	*giyecek*	A66b/16	كيجك	
	T. T. Ç.	“Giyilmeye hazırlanan elbise”.		

2551	*giysi*	Giyilen elbisenin ismi *giysi*.		
	A66b/17	El-meksūret		Esreli
2552	*-çik*	A66b/17	چك	
	T. T. Ç.	“(-çik) küçültme edatı”. Örnek: *demircik, baḳırcıḳ, incircik, güzelcik, biricik* yani “demircik, bakırcık, incircik, güzelcik ve biricik” anlamında.		
2553	*gicik*	A66b/19	كيجك	
	T. T. Ç.	“Kaşınma” anlamında.		
2554	*emcik*	A66b/20	امجك	
2555	T. T. Ç. *meme*	“Hayvanların memesi”. Kadınlarki ise *meme* “göğüs” anlamında.		
2556	*incik*	A66b/21	اينجك	
	T. T. Ç.	“Bacak”.		
2557	*pencik*	A66b/21	پنجك	
2558	T. T. Ç. *pencikci*	“Beşte biri”. Aslı Farsça penc yek. Türkçede kaynaşıp görüdüğün gibi özelleştirilip ele geçen ganimet esirlerinden beşte birini almak. Ayrıca pencik vergisi alma. Bu vergiyi alana *pencikci* denir.		
2559	*gelincik*	A67a/1	كلنجك	
	T. T. Ç.	“Gelincik, ev sakinlerinden”. *-cik* ekinin silinmesiyle “gelin yani düğüne hazırlanan gelin”.		
2560	*yancık*	A67a/2	يانجك	
	T. T. Ç.	“Dervişler ve avamın yan tarafa asılan çanta, kese, torba gibi taktıkları”.		
	A67a/3	El-mażmūmet		Ötreli
2561	*-cük*	A67a/3	جك	
	T. T. Ç.	“(-cük) Küçültme eki”. Örnek: *gülcük/gölcük, boncuḳ, göncük/güncük* yani “gülün/gölün küçültülmüş hali”. Gön/gün “uzaklık, sepilenmiş deri, gün” analmında.		

2562	*küncük*	A67a/5	كونجك	
	T. T. Ç.	"Dönen gemi(gondol)".		
2563	*küçücük*	A67a/5	كوججك	
	T. T. Ç.	"Küçücük". Üstünlü bölümünde geçti.		
2564	*küçük*	A67a/6	كوجك	
	T. T. Ç.	"Küçük" küçültme eki kullanmadan.		
2565	*gücük*	A67a/6	ڭوجك	
	T. T. Ç.	Acem kefle (g) yazılır. "Dayanılamayacak şiddetli ağır".		
2566	*büründcük*	A67a/7	بورنجك	
	T. T. Ç.	Bilinen "büründcük. İpekten örülmüş örgü".		
2567	*göncük*	A67a/8	كونجك	
	T. T. Ç.	"Gemiden dönen".Ayrıca *gön* kelimesinin küçültülmüş durumu yani sepilenmiş deri bahsi geçtiği gibi. Veya gün anlamında. Bil ki verdiğimiz örneklere göre *-cük* küçültme eki olarak kullanılmaktadır. Belirlenmiş yerlerde Arap cimi ile üç sesli ile değerlendirilir. Birinci örnekte ele alındığı üzre cim sesinden önce iki tür ötre (yuvarlak ünlü) varsa üstünlü (geniş ünlülü) *-cek* olarak kullanılmaktadır. İkinci örnekte ele alındığı üzre cim sesinden önce esreli (dar ünlü) var ise ve sonu ünsüz ile biterse esreli (dar ünlülü) olarak *-cik* kullanılmaktadır. Üçüncü örnekte ele alındığı üzre cim sesinden önce tek ötre ile (yuvarlak ünlü) var ise ve sonu ünsüz ile biterse ötreli (dar ünlülü) olarak -cük kullanılmaktadır. Nitekim kullanıldığı yerler böyledir. Bu şekilde çalışırsan sana yol gösterir. Allah en iyi bilendir.		
	A67a/15	**Faşlu'l-cim el-'acemiyye el-meftūḥa lā tekunu zaide**		**Acem cim sesi zayid olmaz.**
	A66b/6	El-meftūḥa		Üstünlü
2568	*çek-*	A67a/16	چك	
	T. T. Ç.	*Çekmek* fiilinin emir kipi, "çekmek" anlamında. Mecaz olarak da "zarara karşı dayanmak" anlamında kullanılır. Örnek: *Zararını çekdim* yani "zararına dayandım". Örnek: *"Deve bu yükü çekemez* yani "deve bu yüke dayanamaz".		
2569	*çiçek*	A67a/19	چچك	
	T. T. Ç.	İnsanın bedeninde çıkan "çiçek hastalığı".		

2570	*çiçek*	A67a/20	چچك	
	T. T. Ç.	“Bostan ve ağaçlarda çıkan çiçek”.		
2571	*gerçek*	A67a/20	كرچك	
2572	T. T. Ç. *yalan*	“Gerçek”. *Yalan* kelimesinin karşıtı.		
2573	*ölçek*	A67a/21	اولچك	
	T. T. Ç.	“Ölçek”. *Ölçmek* kelimesinden, “ölçmek” anlamında.		
2574	*köçek*	A67a/22	كوچك	
	T. T. Ç.	“Sütten kesilmiş deve”. Örnek: *deve köçeği*. *Deveyi gördüñ mi* yanıt olarak *ne deveyi gördüm ve ne köçeği* yani “ne deveyi ve ne de yavrusunu gördüm”. Ayrıca “dervişin talebesi”ne verilen addır. Örnek: *dedenüñ köçegi* yani “şeyhin talebesi”.		
2575	*kökçek*	A67b/2	كوكجك	
	T. T. Ç.	“Güzel ve iyi şey”.		
2576	*büyüncek-*	A67b/3	بيون جك	
	T. T. Ç.	*Büyüncekmek* fiilinin emir kipi, “kibir, ceberut gösterme ve teraffü eylemek”. Örnek: *büyüncekdi* “ceberut gösterdi” ve *büyüncekci* “saltanat, yüksek mevki sahibi ve kuvvetli” anlamında. Örnek: *Bıçaḳa büyüncekdi halḳınüzerine.* Yönelme durumu ile geçişliyi bildirmek için de kullanılır. Bu da “itaat etmek” anlamına gelmektedir. Örnek: *Zeyd’e büyüncekdi* yani Zeyd’e itaat etti. Dilce anlamı ise “boyun eğmek”.		
	A67b/8	El-meksūret		Esreli
2577	*biçik*	A67b/8	بچك	
2578	T. T. Ç. *bıçḳu*	“Kesik”. (b) sesinden sonra dar ünlülü kullanıldığında “kadınlara sövme” kelimesi olmaktadır. Örnek: *saçı biçik* yani “saçı kesilmiş, kopuk”. Çünkü *biçik* kelimesi *biçmek* kelimesindendir. Ahşapları biçmek gibi. Türevinden *bıçḳu* yani “bıçkı”. “Giyilen elbiseyi biçmek” anlamında da gelir. Örnek: *Esvabbiçdi* yani “elbise biçti”. *Cellād ḫırsızı iki biçdi* yani “ikiye böldü”. *Saçı biçdi* yani “saçı kesti”. Çünkü Rumlarda kadınları cezalandırıp rezil etmek için saçını keserler. Çünkü saç kadınların ziynetidir ve kesilmesi ise ayıptır.		

2579	*mecik*	A67b/15	مجك	
	T. T. Ç.	"Ucu yuvarlak halka şeklinde değnek". Davul çalmak için kullanılır.		
2580	*dilçik*	A67b/16	دیلچك	
	T. T. Ç.	"Küçük dil".		
	A67b/17	El-mażmūmet		Ötreli
2581	*çök-*	A67b/17	چوك	
	T. T. Ç.	*Çökmek* fiilinin emir durumu. Örnek: "devenin çökmesi (oturması) ".		
2582	*cök-*	A67b/18	جوك	
	T. T. Ç.	*Çökmek* fiilinin emir durumu, "diz çökmek" anlamında. Örnek: *Diz üzerineçökdi* yani "dizi üzerine oturdu". Mecaz olarak da "güçsüzlük, acizlik" anlamına gelir. Örnek: *Filan çökdü* yani "güçsüz düştü".		
2583	*çük*	A67b/21	چوك	
	T. T. Ç.	Çocuğun çükü. "Çük".		
2584	*çök-*	A67b/21	چوك	
	T. T. Ç.	"*Çök*", *çökmek'den* "bulanık ve tortunun çökmesi".		
2585	*çökek*	"Çökelti" ise *çökek*		
2586	*dordı*	ve benzeri *dordı*.		
	A67b/23	**Faşlu'l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
2587	*ėdek*	A67b/23	ايدك	
	T. T. Ç.	*Etmek* kelimesinden, "işi çok olan. Ederiz" anlamında. İnce sesli fiillerin yalın durumunun sonuna eklenen kef sesi, ikinci anlamda (edek) kıyasi olarak birinci çoğul şahısı ifade ederken, birinci anlamda ise semai olarak kullanılmaktadır.		
2588	*ödek*	A68a/4	اودك	
	T. T. Ç.	"Ceza".		
2589	*öde-*	*Öde-* ise *ödemek* kelimesinden. "Dünyevi ve uhrevi borcu ödemek" anlamında. Örnek: *Borcumı ödedim* yani "borcumu ödedim".		
2590	*şibedek*	A68a/6	شَبدك	

	T. T. Ç.	“Şipşak” anlamında. Haber ve yapı bakımından tezliği bildiren kelime. Örnek: *şibedek geldüm* yani “hemen, şimdi şipşak geldim. *Şibedek gel* yani “hemen, aceleyle gel. ”		
2591	*ördek*	A68a/8	اوردك	
	T. T. Ç.	“Ördek”.		
2592	*çipirdek*	A68a/8	چپردك	
	T. T. Ç.	“Pılı pırtı”.		
2593	*çekirdek*	A68a/9	چكردَك	
	T. T. Ç.	“Çekirdek, atom” anlamında. Keçiboynuzu çekirdeği gibi. Örnek: *ḳavun, ḳarpuz, ḳabaḳ çekirdegi* yani “kavun, karpuz, kapak çekirdeği”. Ayrıca *hurmaçekirdegi* yani “hurma çekirdeği”.		
2594	*gerdek*	A68a/13	كردك	
	T. T. Ç.	“Gerdek. Gelinle güveyin düğün gecesi yalnız kaldıkları oda, hacle ve halvet. ” Örnek: *gerdekhane* ve *gerdek gecesi*, “gerdek gecesi” anlamında.		
2595	*kemürdek*	A68a/14	كموردك	
	T. T. Ç.	“Kıkırdak”.		
2596	*özdek*	A68a/15	اوزدك	
	T. T. Ç.	“Ağaç gövdesinin içi”.		
2597	*bözdek*	A68a/15	بوزدك	
	T. T. Ç.	“Bir işe başlayıp tamamlamayan, davranışlarında telaşlı olan kimse”.		
2598	*göz deg-*	A68a/16	كوزدك	
	T. T. Ç.	*Göz degmek* fiilinin emir kipi, “nazar değmek” anlamında. Örnek: *gözidegdi* yani “nazarı değdi”.		
2599	*küdek*	A68a/18	كودك	
	T. T. Ç.	İki Arap kefi ile. “Küçük” anlamında.		
2600	*güdek*	A68a/18	كودَك	

	T. T. Ç.	“Görme engelli için yolu takip etme ve yönetme aleti, asa” gibi. “Çocukların okuma sırasında harfleri takip etme için kullandıklar asa”. *Güdmek* kelimesinden “güdmek ve sürmek” anlamında.		
2601	*yedek*	A68a/20	يدك	
	T. T. Ç.	“Kıralların ve emirlerin beraber götürdükleri yed”. *Yedmek* kelimesinden.		
2602	*-dek*	A68a/23	دَك	
	T. T. Ç.	“ (-dek) bir işin sona erdiğini ifade eder”. Ama sona erdiği yere henüz girilmemektedir. Girmeyiş örneklerinin Müsellasat’te zikrettim. Girişi ise başka bir kelimeyle sağlanır.		
	A68b/3	El-meksūret		Esreli
2603	*edik*	A68b/3	اديك	
2604	T. T. Ç. *çedikmest*	“Mest” giyilir. Ve benzeri *çedikmest* “içten giyilir”. Aslı *iç edik* daha sonra genişleyip sadece mest olarak kullanıldı.		
2605	*sidik*	A68b/5	سديك	
	T. T. Ç.	“Sidik”.		
2606	*cimdik*	A68b/5	جمديك	
2607	T. T. Ç. *çimdikle-*	“Parmakla çimdik”. Türevi *+la-* ile yapılır. Örnek: *çimdikledi* ve *çimdiledi* yani “çimdiklemek”.		
2608	*gedik*	A68b/6	كديك	
	T. T. Ç.	“Gedmek, yapı ve kılıcın ağzını gedmek. Askerlerin rütbelerinden bir rütbe”. Devlet rütbesinde ise *gedik.* Örnek: *Müteferriḳa gedigi* yani “ayrı (imtiyazlı) bir rütbesi var” anlamında.		
2609	*dikdik*	A68b/9	دكديك	
	T. T. Ç.	“Atın oturağı üstüne konulan dikdik”.		
2610	*venedik*	A68b/10	وناديك	
	T. T. Ç.	“Hiristiyan ülkelerinden bir bölge”.		
2611	*şindik* *şindik*	A68b/10	شندك شندك	

	T. T. Ç.	“Kılıçla veya bıçakla doğramak”. *Etmek* ve *eylemek* yardımcı fiilleriyle çekimlenir. Örnek: *ḳılıç ile şindik şindik etdim* veya *eyledim* yani “kılıçla doğradım”. Soğan doğramak gibi.		
2612	*dik-*	A68b/14	ديك	
	T. T. Ç.	*Dikmek* fiilinin emir kipi, “(ağaç, mızrak, bayrak) dikmek” anlamında.		
2613	*dik-*	A68b/15	ديك	
	T. T. Ç.	*Dikmek* fiilinin emir kipi, “sultan veya yardımcısı, vezirler, emirler veya kadıları tayin etmek ve bir göreve yerleştirme”. Ayrıca “kadıların çarşı için şeyhleri tayin etmek”.		
2614	*dik*	A68b/18	ديك	
	T. T. Ç.	“İnat ve muhalefet zarfı”. Örnek: *Dik geldi* yani “muhalefet ve inat etti”. Dörtlü anlamdır. (Sesteş).		
	A68b/20	El-mażmūmet		Ötreli
2615	*düdük*	A68b/20	دودوك	
	T. T. Ç.	“Düdük”.		
2616	*hödük*	A68b/20	هدوك	
	T. T. Ç.	“Kalbi yoran, anlayışsız, kaba”.		
2617	*dök-*	A68b/21	دوك	
	T. T. Ç.	*Dökmek* fiilinin emir kipi, “dökmek, akıtmak” anlamında.		
	A68b/22	**Faşlu’r-re el-mühmele sākine el-mażmūmet**		**Ötreli re sesi**
2618	*irük-*	A68b/23	ايرك	
	T. T. Ç.	*irükmek* fiilinin emir kipi, “kümelemek, toplamak ve yığmak”.		
2619	*ürk-*	A68b/23	اورك	
	T. T. Ç.	*Ürkmek* fiilinin emir kipi, “ürkmek ve nefret etmek”.		
2620	*ürkek*	Sıfat-ı müşebbehe olarak *ürkek* “ürkmek ve korkmak” anlamında.		
2621	*ürkün-*	İnsanların ürküp korkma zamanına ise *ürküdi zamanıdır* yani “ürküntü vakti”. Örnek: *şimdi bir ürkindi vardır* yani “ürküntü halen mevcuttur”.		

	A69a/4	**bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be**
2622	*berk*	A69a/4	برك	
	T. T. Ç.	“Berk, katı, sıkı olan”.		
2623	*berkit-*	(-t-) sesiyle geçişli olur. Örnek: *Anı berkitdi* yani “berkitti”.		
	A69a/5	El-meksūret		Esreli
2624	*birik-*	A69a/5	برك	
	T. T. Ç.	Re sesi esreli (dar ünlü). *Birikmek* fiilinin emir kipi, “birikmek” anlamında.		
	A69a/6	El-mażmūmet		Ötreli
2625	*börk*	A69a/6	بورك	
	T. T. Ç.	“Kadife, çuha, keçe ve özellikle hayvan postundan yapılmış başlık”. Yağmur ve kardan korur.		
	A69a/8	**tā el-meftūḥa**		**Üstünlü te**
2626	*terk*	A69a/8	ترك	
	T. T. Ç.	“Atlının içinde bir şeyler taşımak için arkasına taktığı şey, çengele benzer. Ayrıca Iraklı Türklere verilen addır”.		
	A69a/9	El-mażmūmet		ötreli
2627	*türk*	A69a/10	ترك	
	T. T. Ç.	Sultanımızın askeri, Allah onu nasretsin. Ayrıca “asker” demek.		
	A69a/11	**Cim el-meksūret**		**Esreli cim**
2628	*çirk*	A69a/11	چرك	
	T. T. Ç.	“Tortu”. Yağ ve sirke tortusu gibi. Ayrıca “piri pirti” anlamına gelir. Örnek: *Çirki mirki vardır* yani “bir şeyin içinde piri pirti var”.		
2629	*çirkinmirki*	Sıfat-ı müşebbehe türevi de *çirkin* “çirkin insan veya başkası”.		
2630	*çirkin*			
	A69a/15	**Kāf el-mażmūmet**		**Ötreli kef**
2631	*kürk*	A69a/15	كورك	

2632	T. T. Ç. *postki*	“Giyilen kürk”. *Postki* ise “serilen post”a denir, bahsi geçecektir.		
	A69a/16	**Ve’l müteḥarrike el-meftūḥa**		**Harekeli üstün**
2633	*ḫıyārik*	A69a/16	خيارك	
2634	T. T. Ç. *yumurcaḳ*	“Butta çıkan çıban”. Uzun hıyara benzer. Açılıp genişlediyse *ḫıyārik*. Kişiyi helak edip öldürürse *yumurcaḳ*.		
2635	*börek*	A69a/19	بورك	
	T. T. Ç.	Bilinen “börek”.		
2636	*zenberek*	A69a/19	زنبرك	
	T. T. Ç.	“Zemberek”. Örnek: *zemberek yayı* yani “zemberek yayı”. *Zemberek tüfegi* yani “zemberekli tüfek”.		
2637	*ditrek*	A69a/21	ديترك	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe “titrek” anlamında. *Titremek* kelimesinden “titremek” anlamında.		
2638	*cörek*	A69a/22	جورك	
	T. T. Ç.	“Çörek. Yenilir”.		
2639	*çevrek*	A69a/23	جوريك	
	T. T. Ç.	“Çevrek, her şeyin yuvarlağı”.		
2640	*direk*	A69a/23	ديرك	
	T. T. Ç.	“Geminin direği. Ayrıca tahtadan ve taştan direk. ”		
2641	*beserk*	A69b/1	بسرك	
	T. T. Ç.	“Deve”.		
2642	*kevserek*	A69b/1	كوسَرك	
	T. T. Ç.	“Sakalı ve bıyığı çıkmayan veya çok seyrek olan kimse”.		
2643	*gerek*	A69b/2	كرك	

	T. T. Ç.	“İhtiyaç”. *Gerekmez* ise olumsuz çekimi, “gerekmez” anlamında. Diğer çekimleri *olmaḳ* yardımcı fiiliyledir.		
2644	*gerek*	A69b/4	كرك	
	T. T. Ç.	Sonu (-se) olan fiilinin emir kipina girer. Örneğin *gelse gerek*yani “gelmek fiilini gelecek zamanda gerçekleştirmeli” demek. “Gelmeli” anlamında. *Gitsegerek* yani “gitmeli”. Fiillerde bu ek eklenmişse, bu şekilde kullanılır. Ayrıca tekil ve çoğul kişi eklerinden sonrada gelmektedir. Örnek: *versegerek, verseler gerek* yani “o vermeli ve onlar vermeliler”. *Versen gerek, verseniz gerek* yani “vermelisin ve vermelisiniz”. *Versem gerek, versek gerek* yani “vermek istiyorum ve vermek istiyoruz”. Dolayısıyla *gerek* kelimesi tekil ve çoğul şahıs eklerindan sonra gelir.		
2645	*körek*	A69b/12	كورك	
	T. T. Ç.	Bilinen “körek, külünk, ucu sivri taşçı kazması”.		
2646	*kürek*	A69b/13	كورك	
	T. T. Ç.	“Hayvanın omuz küreği”.		
2647	*kürek*	A69b/13	كورك	
	T. T. Ç.	“Tahtadan geniş kürek. Tahılları bir yerden alıp bir yere atmaya yarar. Ayrıca ekmek için kullanılır. ”		
2648	*kürek*	A69b/15	كورك	
2649	T. T. Ç. *küremek*	“Çapa, kürek”. Seyislerin gübre küreği gibi. Ayrıca fırında kullanılan kürek, köz ve kömür atma işinde kullanılır. Örnek: *küredi*, geçmiş zaman. *Küremek*, “küremek” anlamında. Dört anlamlı kelimedir. (Sesteş)		
2650	*bögrek*	A69b/17	بوڭرك	
	T. T. Ç.	“Böbrek”.		
2651	*ėñgrek*	A69b/17	ايكرك	
	T. T. Ç.	“Yılanlardan öldürücü olanı, engerek”.		
2652	*gevrek*	A69b/17	كورك	
	T. T. Ç.	“Böreğe benzer gevrek ve baklava ekmeği”. Gevrek olduğu için daha sonra yayılarak Şamlılar simit, çörek gibi yemeklerde kullandılar.		

2653	*levrek*	A69b/19	لورك	
	T. T. Ç.	Bir tür "balık".		
2654	*menevrek*	A69b/20	منورك	
	T. T. Ç.	"Şalvar" bir tür kumaştan veya pamuktan yapılır.		
2655	*yürek*	A69b/21	يورك	
	T. T. Ç.	"Yürek".		
2656	*çeyrek*	A69b/21	جيرك	
	T. T. Ç.	"Çeyrek" anlamında. Aslı Farsça *çāryek*. Türkçede çoğunlukla et alımında kullanılır. Örnek: *Bir çeyrek et alıver* yani "iki yüz elli gram et alıver".		
2657	*seyrek*	A69b/23	سيرك	
2658 2659	T. T. Ç. *sıḳ* *sıgıḳ*	"Seyrekleşmiş dişler" anlamında. "Göğüs ayrığı". Ayrıca "kumaş ve insanların yani bir safın aralığı" anlamı vb. *sıḳ*ve *sıgıḳ* kelimesinin zıttı. "Sık" anlamında.		
2660	*-rek*	A70a/2	رك	
	T. T. Ç.	"Karşılaştırma eki". İnce sesli. İsm-i fa'il, ism-i mef'ul ve sıfat-ı müşebbehe sonuna girer. Örnek: *gidicirek, bilinmişrek, güzelrek, yegrek, kötürek* yani "daha git, daha bilin, daha güzelleş, başkasından daha çirkin". Bahsi geçen *-raḳ* gibi.		
	A70a/6	El-meksūret		Esreli
2661	*erik*	A70a/6	اريك	
	T. T. Ç.	"Kurutulmuş erik ve şeftali" vb.		
2662	*esirik*	A70a/6	اسريك	
2663 2664 2665	T. T. Ç. *esirgelü* *esirmek* *esrit-*	"Aşk tutkusu". "Tutkun" ise *esirgelü*. Çekimi ise ekini düşürmek ile olur. Örneğin *esirmek* yani "aşk cazibesi".		

		Geçişlisi ise te sesi(-t-) ile oluşur. *Esritmek* yani "cezb etmek" anlamında. Örnek: *Mürid esridenekdir* yani "Mürid, kabiliyeti kadar şehyhleri kendine çeker. Yani avı ürkütüp kaldıran ve avlayanındır. " Edebiyat ehlinde çok ünlü hikayesi vardır. *Kendirek*		
2666	*sofra*	A70a/12	السفره	
	T. T. Ç.	"Sofra. "		
	A70a/13	El-mażmūmet		Ötreli
2667	*çürük*	A70a/13	جوروك	
	T. T. Ç.	"Meyvelerden çürük olan ve elbiselerden yıpranmış ve tahdan kurtlanmış olan. Yaramayan ve içi dışına göre aykırı olan insanlar. " Çekimi ise *çürümek* yani bahsi geçen.		
2668	*öksürük*	A70a/16	اوكسرك	
	T. T. Ç.	"Öksürük". Ve mastarı *öksürmek*, "öksürmek" anlamında.		
2669	*körük*	A70a/17	كوروك	
	T. T. Ç.	"Demircilerin körükü" gibi.		
2670	*tükürük*	A70a/17	توكرك	
	T. T. Ç.	"Tükürük". Mastarı *tükürmek*, "tükürmek" anlamında.		
2671	*büskürmek*	A70a/18	بوسكرك	
	T. T. Ç.	"Ağızdan suyu püskürmek". *Büskürmek* "ağızdan püskürtmek ve serpmek" veya "damarın güçlü bir şekilde kan fışkırması" anlamında.		
2672	*tüskürük*	A70a/20	توسكرك	
	T. T. Ç.	*Tüskürmek* mastarının hasılı "düşmanı savaş yerinden kovalayıp sürmek" anlamında.		
2673	*sümkürük*	A70a/22	سومكرك	
	T. T. Ç.	"Sümkürük". Mastarı *sümkürmek* "sümkürmek" anlamında.		
2674	*yügrük*	A70a/23	يوڭرك	
	T. T. Ç.	"Yürüyen". İsm-i failin sıfat-ı mübalağası. *Yürümek* "yürümek" anlamında.		
2675	*gümrük*	A70b/1	كومرك	

	T. T. Ç.	“Vergi, gümrük”.		
2676	*yörük*	A70b/1	يوروك	
	T. T. Ç.	“Türk yurtlarına konan bir tayfa adam”.		
	A70b/3	**Faṣlu’l-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü zey faslı**
2677	*bezek*	A70b/3	بزَك	
	T. T. Ç.	“Süs, ziynet eşyalarından”.		
2678	*tezek*	A70b/4	تزك	
	T. T. Ç.	*Tezek* “İnek pisliğine.		
2679	*fışḳı*	*Fışḳı* “Atın pisliğine.		
2680	*ḳıġ*	*ḳıġ* “Deve, koyun ve geyik pisliğine.		
2681	*boḳ*	*Boḳ* “İnsanın pisliğine. Bu kelime genel olabilir.		
2682	*ters*	Hepsi yerine kaba bir tabirden uzaklaşarak kelimelere kinaye olarak *ters* kullanılır		
2683	*tersle-*	ve +la- ile kullanılır: *Tersledi* vs.		
2684	*dizek*	A70b/8	ديزك	
	T. T. Ç.	Mücevherin “dizilip manzum oluşu”. Örnek: *Dizmek* “dizmek ve manzum etmek” gibi.		
2685	*gezek*	A70b/10	ڪزك	
	T. T. Ç.	“Çarşılarda ve yollarda gezilen yerler”. *Gezmek* kelimesinden, “çarşılarda veya başka bir yerde gezmek” anlamında. *Gezek sohbeti* denir. Nöbetleşe kardeşler arasında dolaşan ziyafet.		
2686	*süzek*	A70b/13	سوزك	
	T. T. Ç.	“Süzek”. *Süzmek* kelimesinden “süzmek” anlamında.		
2687	*zevzek*	A70b/14	زوزك	
	T. T. Ç.	“Narkozdan (esrar) bir iğne”.		
	A70b/14	El-meksūret		Esreli
2688	*çizek*	A70b/14	جزيك	
	T. T. Ç.	“Çizilmiş hat” anlamında olan *çizmek* kelimesinden “çizgi ve çizilen”.		

2689	*sezik*	A70b/15	سزيك	
	T. T. Ç.	Mef'ul vezninde. *Sezmek* kelimesinden "sezmek ve vehimlenen" anlamında.		
2690	*bilezik*	A70b/16	بلازيك	
	T. T. Ç.	Kadın süsünden "bilezik".		
2691	*emzik*	A70b/17	امزيك	
	T. T. Ç.	Onunla "emilen, emzik". Ayrıca "emzikli olan kadın"a denir. Örnek: *emzikli*.		
	A70b/18	El-mażmūmet		Ötreli
2692	*büzük*	A70b/18	بوزوك	
	T. T. Ç.	"Anüs".		
2693	*çözük*	A70b/19	چوزك	
	T. T. Ç.	"Çözmek" anlamında olan *çözmek* kelimesinden "çözük". Bağlanmış ve akd olmuş gibi.		
2694	*gözük-*	A70b/20	كوزك	
	T. T. Ç.	*Gözükmek* fiilinin emir kipi, "din, hastalık, korku veya başka bir şey gizlilikten sonra ortaya koymak". Türevinden *gözükdi* yani "hilal gözüktü".		
2695	*nazik*	A70b/23	نازك	
	T. T. Ç.	Her şeyin "şirin ve nazik" olması.		
2696	*yüzük*	A70b/23	يوزك	
	T. T. Ç.	Parmağa takılan "yüzük".		
	A71a/1	**Faṣlu'l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
2697	*ǵasek*	A71a/2	حسك	
	T. T. Ç.	Bilinen "at süsü".		
2698	*dirsek*	A71a/2	ديرسك	
	T. T. Ç.	"Dirsek".		
2699	*de-r-se-k*	A71a/3	ديرسك	

	T. T. Ç.	“Dersek, diyoruz” anlamında. Kelimedeki sin şart (eki: -sA) ve kef (-k) sesi birinci çoğul kişi eki -r geniş zaman ekinden sonra gelip *demek*, “demek” anlamında. (5. Satır) bir sonraki kelimenin devamı olarak yazılmış).		
2700	*sek-*	A71a/4	سك	
	T. T. Ç.	“Sekmek, hoplamak, zıplamak ve sıçramak” anlamında.		
2701	*siñirsek*	A71a/6	سكرسك	
2702	T. T. Ç. *siñir*	Sıfat-ı müşebbehe. “İnsan veya hayvanın sinirine benzeyen, dinç” anlamında. Çünkü *siñir* “sinir” anlamında. Sinir kelimesine eklenenler sıfat-ı müşebbehe türetmek içindir.		
2703	*siñir-se-k*	A71a/8	سكرسك	
2704	T. T. Ç. *siñmek*	“Sindirsek” anlamında. (2420 numarada) geçen kelimenin tellafuzu ve yazılışı aynısı olan ve (2418 numaralı) *dersek* (kelimesi) benzeri. Kelimedeki sin şart (eki: -sA) ve kef (-k) sesi birinci çoğul kişi eki -r geniş zaman ekinden sonra geldi. Ancak burada *siñmek*, yani “sindirmek” anlamında.		
2705	*kesek*	A71a/11	كسك	
	T. T. Ç.	“Çakıl taşı”.		
2706	*yüksek*	A71a/12	يوكسَك	
2707	T. T. Ç. *alçaḳ*	“Yüksek”. *Alçaḳ* karşıtı “alçak” anlamında.		
	A71a/12	El-meksūret		Esreli
2708	*bisik*	A71a/13	بسك	
2709 2710 2711 2712	T. T. Ç. *kedi* *çetük* *bisse* *bulga*	“Kedi”. Kedi kelimesinin eş anlamlısı *kedi* ve *çetük.* Ayrıca Yemen dilince *bisse* ve “yaban kedisine” *bulga* denir.		

2713	*kesik*	A71a/14	كاسك	
2714	T. T. Ç. *kesik akça*	"Kesik". *Kesmek* kelimesinden "kesmek" anlamında. Kesilene, *eli kesik* yani "eli kesik" ve *kesik akça* "dirhemin yarısı"na denir.		
2715	*eksik*	A71a/17	اكسك	
	T. T. Ç.	"Hissi veya manevi eksiklik, zamanda ihtiyac" anlamında. Olumsuz ve soruda "aldırış etmeme" anlamında. Örnek: *eksigüm degül* "aldırış etmiyorum anlamında. *Ne eksigüm* yani "Umurumda mı? Ne ihtiyacım var" anlamında.		
2716	*söyleme-se-ñ*	A71a/20	سويلمسك	
	T. T. Ç.	"Söyleme" anlamında.		
2717	*sik-*	A71a/21	سك	
	T. T. Ç.	*Sikmek* fiilinin emir kipi. "Sikmek" anlamında.		
2718	*sik*	A71a/21	سك	
2719	T. T. Ç. *göt*	"Sik". *Göt* kelimesinin karşıtı.		
	A71a/22	El-mażmūmet		Ötreli
2720	*süksek*	A71a/22	سوكسك	
	T. T. Ç.	Hayvanların yürüşü "seğirtmek".		
2721	*büksük*	A71a/23	بوكسك	
	T. T. Ç.	"Yüksük".		
2722	*sümsük*	A71a/23	سومسُك	
2723	T. T. Ç. *sümsükle-*	+la- ile türetilir. Örnek: *sümsüklemek* fiilinin emir kipi. *Sümsükle-*"parmağıyla burnu ile oynamak".		
2724	*sök-*	A71b/2	سوك	
	T. T. Ç.	*Sökmek* fiilinin emir kipi, "dikişin söküğü" gibi.		
	A71b/4	**Faşlu'ş-şin el-mü'ceme el-sākine**		**Şin faslı**

2725	*reşk*	A71b/4	رشك	
	T. T. Ç.	“Kıskanma, hased”.		
2726	*köşk*	A71b/4	كوشك	
	T. T. Ç.	Oturulan yerlerden “köşk”.		
2727	*meşk*	A71b/5	مشك	
	T. T. Ç.	Tulumdan yapılmış “su kabı, kırba”.		
	A69a/16	**Faşlu’l el-meftūḥa’l müteḥarrike**		**Üstünlü harekeli fasl**
2728	*eşek*	A71b/6	اشك	
	T. T. Ç.	“Eşek”.		
2729	*döşek*	A71b/6	دوشك	
	T. T. Ç.	“Döşek” anlamında. *Döşemek* kelimesinden “döşek, yatak” anlamında.		
2730	*fişek*	A71b/7	فشك	
	T. T. Ç.	“Baruttan yapılan yakı”.		
2731	*şimşek*	A71b/8	شمشك	
	T. T. Ç.	“Şimşek”.		
2732	*gevşek*	A71b/8	كوشك	
	T. T. Ç.	“Gevşek” anlamında. Bağlanan kemerin gevşeği veya insanın konuşmasında, davranışında ve erkek pensi olsa bile hareketlerinde gevşeklik.		
	A71b/10	El-meksūret		Esreli
2733	*eşik*	A71b/10	اشك	
	T. T. Ç.	“Yüksek veya alçaklık eşiği”.		
2734	*beşik*	A71b/11	بشك	
	T. T. Ç.	“Beşik”.		
2735	*deşik*	A71b/11	دشك	
	T. T. Ç.	“Deşilmiş”. *Deşmek* kelimesinden. Karın deşmek gibi.		

	A71b/12	El-mażmūmet		Ötreli
2736	*üşük*	A71b/12	اوشك	
	T. T. Ç.	"Üşümüş". Sıfat-ı müşebbehe. *Üşümek* kelimesinden "soğuktan bedenin üşümesi" anlamında.		
2737	*düşük*	A71b/14	دوشك	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe, "hamilenin düşük yapması" anlamında. Düşük, *düşmek* kelimesinden "düşmek" anlamında.		
	A71b/15	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
2738	*ekek*	A71b/16	اكك	
	T. T. Ç.	Birinci kef, Fars kefi. "Erkeğin güzelliğini gösteren".		
2739	*çökek*	A71b/17	چوكك	
	T. T. Ç.	"Çok çökük olan". Şarabın, sirkenin tortusu veya sulak, suyun bulantısı anlamında. "Çökmek" anlamında devenin çökmesi veya insanın zayıflıktan veya yaşlılıktan çökmesi. Tortunun çöküntüsü.		
2740	*dökek*	A71b/21	دوكك	
	T. T. Ç.	"Dökük". *Dökmek* kelimesinden "dökmek" anlamında.		
2741	*erkek*	A71b/21	اركك	
2742	T. T. Ç. *dişi*	"Erkek". karşıtı*dişi*		
2743	*irkek*	A71b/22	ايركك	
	T. T. Ç.	"Toplanmış, birikmiş şey".		
2744	*ürkek*	A71b/23	اوركك	
	T. T. Ç.	Hayvan veya insandan "ürken". *Ürkmek* kelimesinden "ürkmek ve irkileme" anlamında.		
2745	*sikek*	A72a/1	سكك	
	T. T. Ç.	"Çok ilişkiye giren (siken) " anlamında. *Sikmek* kelimesinden "sikmek" anlamında.		
2746	*siñek*	A72a/2	سكك	

	T. T. Ç.	Birinci kef rum kefi (sağır nun). “Sinek” anlamında.		
2747	*siñek*	A72a/2	سكاك	
	T. T. Ç.	“Tulumdan yapılmış su kabı, kırba”.		
2748	*sivri siñek*	A72a/3	سويري سكاك	
	T. T. Ç.	“Sivri sinek” anlamında.		
2749	*keşkek*	A72a/4	كشكاك	
	T. T. Ç.	Bilinen “keşkek. Tatlı helva” anlamında.		
	A72a/4	El-meksūret		Esreli
2750	*kekik*	A72a/4	كاكاك	
	T. T. Ç.	“Kekik. Bir nevi keskin arı balı kokusu”. Örneğin: *kekik balı*. Bu balın arısı ballıbabagillerden koklar.		
2751	*mekik*	A72a/7	مكاك	
	T. T. Ç.	Dikişçinin aletlerinden “mekik”.		
	A72a/7	El-mażmūmet		Ötreli
2752	*Şüñüg(süñüg)*	A72a/8	شكوك	
2753	T. T. Ç. *gemik*	Birinci kef sesi rumi “kemik” anlamında. *Gemik* kelimesinin eş anlamılısı. Not: Metinde şın ile yazılmış(*şüñük)* ama sin ile *olmalı.*		
2754	*kök*	A72a/8	كوك	
	T. T. Ç.	“Ağaç kökü”. Örnek: Kökü kırılana *kökü ḳırıldı* veya *kesildi* denir.		
2755	*gök*	A72a/10	كوك	
	T. T. Ç.	Birinci kef-i acem. “Gök ve mavi renk” anlamında. Gök ismini mavi renkten almış olabilir. Gök kelimesi Arapçada mavi ismi olarak geçer.		
	A72a/12	**Faşlu’l-lamel-sākine**		**Lam faslı**
2756	*ilk*	A72a/12	ايلك	
	T. T. Ç.	“İlk” anlamında.		

2757	*silk-*	A72a/13	سلك	
	T. T. Ç.	*Silkmek* fiilinin emir kipi. Yani “ağaçların veya eteğin toprağını silkmesi” gibi. Örnek: *Etegimi silkdim* yani “eteğimi silktim” anlamında.		
	A72a/13	El-meftūḥa		Üstünlü
2758	*elek*	A72a/15	ايلك	
2759	T. T. Ç. *elemek*	“Elek”. Veya *elemek* “elemek” anlamında.		
2760	*bilek*	A72a/15	بيلك	
	T. T. Ç.	“Elin bileği”.		
2761	*tülek*	A72a/16	تولك	
	T. T. Ç.	“Tülemiş, tüyleri dökülmüş, avda kullanılan kuş” gibi.		
2762	*dilek*	A72a/17	ديلك	
	T. T. Ç.	“Şefaat” anlamında. *Eylemek* veya *etmek* maddeleri ile çekimlenir.		
2763	*dölek*	A72a/17	دولك	
	T. T. Ç.	Hayvanlardan yavaş yavaş yürüyen, ağırbaşlı, temkinli, uyanık. *Nerem devol göle dölek*yani *dölek* yürüyüşünde temkinli ağır ağır yürüyen.		
2764	*dişlek*	A72a/19	ديشلك	
	T. T. Ç.	“Dişlek”.		
2765	*döglek*	A72a/20	دوكلك	
	T. T. Ç.	“Karpuzgillerden kelek olan kavun”.		
2766	*tekerlek*	A72a/20	تكرلك	
	T. T. Ç.	“(Araba) lastiği, yük taşır”. (Kısaca) “araba” diye adlandırılır.		
2767	*tekerlek*	A72a/21	تكرلك	
	T. T. Ç.	Peynir yuvarlağı. “Küreye benzeyen her şey”.		
2768	*kelek*	A72a/22	كلك	

	T. T. Ç.	“Karpuzgillerden ham kavun”. *Kelek* “kel olan”.		
2769	*göklek*	A72a/23	كوكلك	
	T. T. Ç.	“Yüklü deniz gemilerin direğinin üstündeki yelken direği”.		
2770	*çömlek*	A72b/1	چوملك	
	T. T. Ç.	“Çömlek”.		
2771	*gömlek*	A72b/1	كوملك	
	T. T. Ç.	“Gömlek”.		
2772	*leklek*	A72b/2	لكلك	
	T. T. Ç.	“Laklak”.		
	A72b/3	El-meksūret		Esreli
2773	*ėlik*	A72b/3	الك	
	T. T. Ç.	“Hürryet ve yönetmenlik maliyetlerinden (vergi) muaf olan ülkeler”.		
2774	*ilik*	A72b/4	ايلك	
	T. T. Ç.	“Kemek iliği”.		
2775	*murdar ilik*	A72b/4	مردار ايلك	
	T. T. Ç.	“Omurilik”.		
2776	*belik*	A72b/4	بلك	
	T. T. Ç.	“Çanta, torba, tirşek”.		
2777	*iplik*	A72b/5	ايپلك	
	T. T. Ç.	“Dikiş ipliğ”.		
2778	*diplik*	A72b/5	ديپلك	
	T. T. Ç.	“Dip”. Örneğin kap tabakların en aşağı kısmı ve bir şeyin bulunduğu bitişen veya bitişmeyen en alt kısımdaki yer. Çünkü *dip* “dip” demektir.		
2779	*dibelik*	A72b/7	ديبالك	

	T. T. Ç.	“Büsbütün, tamamıyla, temelden, dipten”. Örnek: *dibelik gelmez oldı* yani “tamamıyla (hiç) gelmez oldu”. Hem olumlu hem de olumsuzlukta kullanılır. Olumluda olumsuzluk anlamı katmaktadır. Örnek: *dibelik kesildi* yani “büsbütün kesildi”.		
2780	*çelik*	A72b/9	چالك	
	T. T. Ç.	“Demirden katı”.		
2781	*çelik*	A72b/10	چالك	
	T. T. Ç.	“Oyun aletinden top (çelik çomak)”.		
2782	*delik*	A72b/10	دالك	
	T. T. Ç.	“Delik ve yırtık”. *Delmek* kelimesinin mastarı “delmek”.		
2783	*erlik*	A72b/11	ارلك	
2784	T. T. Ç. *erlik suyu*	“Erkeklik”. “Erkeğin döl suyu”na *erlik suyu* denir. *Erligim kesildi* yani “erkekliğim kesildi”.		
2785	*birlik*	A72b/13	بيرلك	
	T. T. Ç.	“Birlik”. Örnek: *Allah’ın birligi ḥaḳḳíçün* yani “Allahu tealanın birliğinin hakkı için”.		
2786	*pírlik*	A72b/14	بيرلك	
	T. T. Ç.	“Yaşlılık”.		
2787	*terlik*	A72b/14	ترلك	
	T. T. Ç.	“Terlik”. Teri gidermek için kullanılır. Çünkü *ter* “ter” demektir.		
2788	*dirlik*	A72b/15	دیرلك	
	T. T. Ç. *dirilmek*	“Razı olarak geçinmek”. *Dirilmek* kelimesinden “geçinmek” anlamında. Ayrıca “ücret, karşılık” anlamında kullanılır. Örnek: *Dirligi var* yani “maaşı var”; çünkü geçinme sebebi maaştir.		
2789	*yüzerlik*	A72b/17	يوزرلك	
	T. T. Ç.	“Bitkigillerden, yüzerlik”. Araplar satarlar *yüzerlik* denir.		
2790	*beglik*	A72b/18	بيكلك	

	T. T. Ç.	“Saltanat ve beylik”. Hastalık ve saltanat zamanında *hasatalıḳ begligi geçmedi* yani “hastalık zamanı geçmedi” yani “saltanat ve güç zamanı” anlamında.		
2791	*keklik*	A72b/20	ككلك	
	T. T. Ç.	“Küvercin kadar kuş. Keklik”.		
2792	*ėlik*	A72b/21	اكلك	
	T. T. Ç.	“Hür, asil olma”, kölelik karşıtı. “İtaatkâr halk, zimmet ehli” anlamında. Örnek: *Bukāvlar ėlikdir* yani “hür değiller”. *Bu oġlan ėlik oldu* yani “kölelikten çıkıp hür oldu”. *Bu oġlan ėlike çıḳdi* yani “hür ve insan evladı (eloğlu) çıktı”. Şöyle ki hepsi *el* yani *ėl* kelimesine bağlıdır. Müsellasat’ta bahsi geçti, sonu lam faslında bahsi geçecektir. *-lik* eki mastar. Arapçada çok yayıldı: “Hür, asil olan el oğlu ve el kızı”na söylenir. Hatta bir insan evlendiğinde “el kızı aldı”, bir cariye ile evlendiyse “el kızı aldı” denmez. Türkçede ayrıca *kişi ḳızı aldı* yani “ekl kızını alan”a ve *kişi ḳızı almadı* “el kızı almayan”a denir.		
2793	*kemlik*	A73a/9	كملك	
	T. T. Ç.	“İhanet ve her şeyin kötülüğü” *kem, -lik* mastar.		
2794	*çenlik*	A73a/9	چنلك	
2795	T. T. Ç. *vírān*	“Şehir ve köylerin imarı”. *Vírān* kelimesinin karşıtı “harabe” demek. (<şenlik)		
2796	*ekinlik*	A73a/10	اكنلك	
	T. T. Ç.	“Tarım ve çiftlik” mastar veya meken olarak kullanılır.		
2797	*benglik*	A73a/12	بنكلك	
	T. T. Ç.	“Narkoz”.		
2798	*çevlik*	A73a/12	چولك	
	T. T. Ç.	“Su girdabı”.		
2799	*helik*	A73a/12	هلك	
	T. T. Ç.	“İçinde (bir bit yeniği var) şüphe” anlamında kullanılır. Örnek: *Bu sözde helek vardır*.		
2800	*eyilik*	A73a/14	ايلك	

	T. T. Ç.	“İyilik ve ihsan” anlamında. Sondaki *-lik* bazı isimlerin sonuna girerek *mef’ale* (yer belirten) vezninde kullanılır: Ekinlik gibi. Ve bazısında mastar olarak kullanılır: *Beglik* gibi yani “saltanat ve beylik”.		
	A73a/16	El-mażmūmet		Ötreli
2801	*lük*	A73a/16	لوك	
2802 2803 2804	T. T. Ç. *-lük* *bönlük* *bön*	“Kırmızı renk için kullanılan bir renk”. Ve bazı ince sesli kelimelerin sonuna girerek *mif’al* vezninde kullanılır. Örneğin *güllük* yani gül bahçesi yani yeri. “Edat mastarı” olarak da kullanılır. Örnek: *bönlük* “gafillik ve aptalık” anlamında. Çünkü *bön* “gafil ve ahmak” anlamında. *Bönlük* kelimesinde *Bön* (Arapça) “kahve” olarak kullanılırsa da “kahve çiftliği” şeklinde de kullanılabilinir.		
2805	*bölük*	A73a/21	بولك	
	T. T. Ç.	“Bölük”. Bir grubun her bir bölüğü. Bölmek kelimesinden, “bölmek” demek.		
2806	*çöllük*	A73a/22	چوللوك	
	T. T. Ç.	“Hiçbir bitki bitmez, çöl olan yer”. Veya (چوللك) bitişik olarak yazılır.		
2807	*körlük*	A73a/23	كورلك	
2808	T. T. Ç. *eyle-*	“İnatçılık ve kızmak, terk etmek”. Çekimi ve türevleri sadece *eylemek* yardımcı fiil maddesiyle yapılır.		
2809	*gözlük*	A73b/1	كوزلك	
	T. T. Ç.	“Camdan gözlük”. Görebilmek için kullanılır.		
2810	*yüzlük*	A73b/2	يوزلك	
	T. T. Ç.	“Dış yüzey; elbise ve herhangi bir şeyin astar kelimesinin karşıtı, dış yüzü. ”		
2811	*sülük*	A73b/3	سولك	
	T. T. Ç.	Sularda yaşayan, hayvanlar su içerken ağızlarına takılan ve kanını emen hayvan, sülük”. Ayrıca butta çıkan çıbanı tedavi eder.		

2812	*küllük*	A73b/5	كوللك	
	T. T. Ç.	"Kül yeri". Ayrıca *küllük tepesi:* Bekçinin beklediği bir yer Kevm-i İskenderiyye (İskenderiyye küllük yeri)olarak adlanır.		
2813	*güllük*	A73b/7	كوللك	
	T. T. Ç.	"Gül/çiçek bahçesi". Çünkü *gül,* "gül, çiçek" demektir.		
2814	*günlük*	A73b/8	كونلك	
	T. T. Ç.	"Günlük". Günbegün olarak belirlenir; çünkü *gün*, "gün" demektir.		
2815	*günlük*	A73b/8	ڭونلك	
	T. T. Ç.	"Buhur, tütsü". Tüm harfleri aslidir.		
2816	*yüñlük*	A73b/9	يوكلك	
	T. T. Ç.	"Yeniçerilerin takdığı tüylük, kaşıklık".		
	A73b/10	**Faṣlu'l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
2817	*emek*	A73b/10	امك	
2818 2819	T. T. Ç. *emektaş* *emekle-*	"Zahmet, yorgunluk". Ayrıca (-m-) sesin geniş ünlülü okunarak *emektaş* "zahmet ve yorgunlukta ortak". Yine dar ünlü olarak da kullanılır, örnek: *Emiktaş* "sütte ortak olan, emen ve emziren anlamında. *+la-* eklendiği zaman *emekle-, emeklemek* fiilinin emir kipi yani "bebeklerin dizleri üstünde emeklemesi, emekleme" anlamında.		
2820	*etmek*	A73b/14	اتمك	
	T. T. Ç.	"Ekmek".		
2821	*mercimek*	A73b/14	مرجمك	
	T. T. Ç.	"Mercimek".		
2822	*merdümek*	A73b/15	مردمك	

	T. T. Ç.	“Mürdümek, baklagillerden, yazın ekilen, menekşe renginde çiçekler açan, bir yıllık yem bitkisi”.		
2823	*göğüs geçirmek*	A73b/15	كوكس كچرمك	
	T. T. Ç.	“Göğüs geçirmek. Ah edip iç çekmek. ”		
2824	*ilmek*	A73b/16	ايلمك	
2825	T. T. Ç. *il-*	“İlmek ve ilmekteki ağ” anlamında. “İlmek” anlamı verdiğinde mim sesi asli ses olur. Ancak *ilmek ağı* olarak kullanılacaksa mastar olup mim sesi ektir.		
2826	*ekmek*	A73b/18	اكمك	
2827	T. T. Ç. *ek-*	“Ekmek”. Mastarı “tarım ekmek” anlamındadır. Buradaki (m) bir önceki (m)ye benzemektedir.		
	A73b/19	El-meksūret		Esreli
2828	*emik*	A73b/20	امك	
	T. T. Ç.	“Emilen yer”. “Emmek” anlamındaki *emmek* kelimesinden.		
2829	*kemik*	A73b/21	كمك	
	T. T. Ç.	“Kemik”. Birinci kef sesini Araplaştırmak gerekir.		
2830	*kesmek*	A73b/21	كسمك	
	T. T. Ç.	“Kesmek”. baklayı ortadan kesmek ve inciri yarmak.		
	A73b/22	El-mażmūmet		Ötreli
2831	*sümük*	A73b/22	سومك	
	T. T. Ç.	“Sümük”.		
2832	*kemük*	A73b/23	كمك	
	T. T. Ç.	“Kemik”, bahsi geçmişti. Mim sesi hem dar hem de yuvarlak ünlülü olur.		
	A74a/1	**Faşlu’l-nūn el-sākine**		**Nun faslı**
2833	*beñ*	A74a/1	بنڭ	
	T. T. Ç.	“Narkoz”.		

2834	*kepenek*	A74a/1	كپنك	
	T. T. Ç.	“Kepenek”. Merdvenlerin en üst kısmını kapatır. Örneğin dükkânın üst ve alt bölüme konulan kepenek.		
2835	*cenk*	A74a/3	جنك	
	T. T. Ç.	Arap cimi ile “savaş” anlamında. Kelime Farsçadır. Kullanılır.		
2836	*çenk*	A74a/3	چنك	
	T. T. Ç.	“Müzik aletlerinden ud benzeri”.		
2837	*denk*	A74a/4	دنك	
	T. T. Ç.	“Denk” anlamında. Yükün her bir tarafı. *Denk*.		
2838	*danık*	A74a/5	دانق	
	T. T. Ç.	(Dirhemin dörtte biri miktarındaki) eski bir ağırlık ölçüsü, “dânik”.		
2839	*renk*	A74a/5	رنك	
	T. T. Ç.	“Renk”. Örnek: *ne renkdir* yani “hangi renk”.		
2840	*renk*	A74a/6	رنك	
2841	T. T. Ç. *renkle*	“Küçülmek, alçaklık yapmak”. Örnek: *renk verdi* yani “renk verdi, bir kimseye karşı eksik bir işte bulunmak”. Türevi *+la-* ile yapılır. Örnek: *renkle-. Renklemek* fiilinin emir kipi, yani “alçaklık yapma durumu” anlamında.		
2842	*zeng*	A74a/9	زنك	
	T. T. Ç.	“Sudan zencileri”.		
2843	*tüfenk*	A74a/9	توفنك	
	T. T. Ç.	“Tüfek, topun küçüğü. ”		
2844	*gevenk*	A74a/10	كونك	
	T. T. Ç.	“Budala, konuşmaktan aciz olan, geveleyen (kimse)”.		
2845	*pelenk*	A74a/10	يلنك	
	T. T. Ç.	Yırtıcı hayvanlardan “kaplan”. Farsçadır. Kullanılır.		

2846	*külünk*	A74a/11	كولنك	
	T. T. Ç.	“Sivri gagalı; taşları parçalamakta kullanılan iki ucu sivri kazma, taşçı kazması. ”		
2847	*bezevenk*	A74a/12	بزونك	
	T. T. Ç.	“Pezevenk. Yolsuz kadın-erkek ilişkilerinde aracılık eden kimse. ”		
	A74a/1	El-meftūḥa	Üstünlü	
2848	*inek*	A74a/12	اينك	
2849	T. T. Ç. *sığır*	“Dişi inek”. *Sığır* genel olarak ineklere verilen addır.		
2850	*binek*	A74a/13	بينك	
2851	T. T. Ç. *binmek*	“Binmeye mahsus hayvanlardan, binek” anlamında. *Binmek* kelimesinden “binmek” anlamında.		
2852	*benek*	A74a/15	بنك	
	T. T. Ç.	“Kumaş ve perdelerden bohçaların pulu, benek, nokta”.		
2853	*kepenek*	A74a/16	كپنك	
	T. T. Ç.	“Keçeden yapılmış dervişlerin giydiği üstlük”.		
2854	*örnek*	A74a/17	اورنك	
	T. T. Ç.	“Örnek. Satılan (bir şeyin) nümunesi. ”		
2855	*dernek*	A74a/18	دیرنك	
	T. T. Ç.	“Toplantı ve toplantı yeri”.		
2856	*degnek*	A74a/18	دكنك	
	T. T. Ç.	“Değnek”.		
	A74a/19	El-meksūret		Esreli
2857	*enik*	A74a/19	انك	
	T. T. Ç.	“Köpeğin yavrusu”.		

2858	*şinik*	A74a/19	شنك	
	T. T. Ç.	İstanbul'da hububat için kullanılan bir "ölçek". Ağırlığı çeyrek kilo (250 gram) olan, Mısır'daki ölçek ağırlığı İstanbul'dakine yakın olduğu için çeyrek kiloya tekabül ettiğini yorumladım.		
	A74a/20	El-mażmūmet		Ötreli
2859	*dönek*	A74a/20	دونك	
2860	T. T. Ç. *dönmek*	"Mürtet, dönek", *dönmek* kelimesinden. İrtidat, zem sıfatıdır.		
2861	*sönük*	A74a/23	سينك	
2862	T. T. Ç. *sönmek*	"Sönük". "Sönmek" anlamında olan *sönmek* kelimesinden.		
2863	*göynük*	A74a/23	كۆينك	
	T. T. Ç.	"Yanık ve yanmış olan". *Göyünmek* kelimesinden "ateşlemek ve yanmak" anlamında.		
	A74b/2	**Faşlu'l-vāv el-meksūret**		**Esreli vav faslı**
2864	*çevik*	A74b/2	چوك	
	T. T. Ç.	Hareketinde ve konuşmasında "hafif, çevik olan kimse".		
2865	*gevik*	A74b/3	كۆك	
	T. T. Ç.	"Saman; devenin beslendiği diğer otlar. "		
	A74b/4	**Faşlu'l-yā el-meftūḥa ḫālin**		**Üstünlü ya faslı(Örnek yok)**
	A74b/5	El-meksūret		Esreli
2866	*peyik*	A74b/5	پيك	
	T. T. Ç.	Emirlerin elinin altında olan "postacı".		
2867	*seyik*	A74b/5	سيك	
	T. T. Ç.	"Alçı, organ kırıklarında çubuk ve alçıdan ibâret sert kalıp. " Aslı Farsça olan *se-yek* yani bir ve üç kelimesinin kaynaşmasından meydana gelmiştir. Zikredildiği şekilde kullanılmaktadır.		

2868	*üvegik*	A74b/8	اوكيك	
	T. T. Ç.	“Kuşgillerden, üveyik”.		
2869	*geyik*	A74b/9	كيك	
	T. T. Ç.	“Geyik”.		
	A74b/9	El-mażmūmet		Ötreli
2870	*burnı büyük*	A74b/9	بورني بيوك	
	T. T. Ç.	“Burnu büyük; Mecaz olarak: Büyüklenen ve kibirlenen kimse”.		
2871	*büyük*	A74b/10	بيوك	
	T. T. Ç.	“Büyük”.		
2872	*bu yük*	A74b/10	بو يوك	
	T. T. Ç.	“Bu yük” anlamında.		
	A74b/11	Buraya kadar durarak sonu ünsüz kef, Arap kef olmayanı tamamlamaktayız. **Mā āḫiruhu kāf sākine ġayr Arabiyye**		**Sonu Arap kefi olmayan bab**
	T. T. Ç.	İlk harfin ve harekenin tertibini göz önünde bulundurarak istisnai kelimeler olmak üzere sonu Arap kefi olmayan bab.		
	A74b/13	**Faşlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
2873	*ek-*	A74b/13	اك	
	T. T. Ç.	*Ekmek* fiilinin emir kipi, “ekmek” anlamında.		
2874	*eg-*	A74b/13	اڭ	
	T. T. Ç.	*Eğmek* fiilinin emir kipi, “eğmek” anlamında.		
2875	*ek*	A74b/14	اك	
	T. T. Ç.	Organın “eklemi”.		
2876	*añ-*	A74b/14	اك	
	T. T. Ç.	*Añmaḳ* fiilinin emir kipi, “dille anmak” anlamında.		

2877	*eñ*	A74b/15	اڭ	
	T. T. Ç.	"En". Bir şeyin birinci ve sonuncu olduğunu veya öncekinin ve sonrakinin bir önceki derecede olduğunu ifade etmektedir. Örnek: *Eñ evvel veya eñ āḫırında añurdı veya eñ soñra gel.* Birinci kef(ek-'de) Arap kefi, Müsellasat'ta Türkçede kullanılan dört kef olduğunu vurgulamıştım.		
	A74b/20	El-meksūret		Esreli
2878	*ig*	A74b/20	ايڭ	
	T. T. Ç.	"İğ".		
2879	*iñ*	A74b/20	ايڭ	
2880	T. T. Ç. *iñle-*	*+la-* eklenmesiyle *iñle-, iñlemek* fiilinin emir kipi, "Kahır veya hastalık yüzünden inlemek".		
	A74b/22	El-mażmūmet		Ötreli
2881	*ög-*	A74b/22	اوڭ	
	T. T. Ç.	*Ögmek* fiilinin emir kipi, "övmek" anlamında.		
2882	*oñ-*	A74b/22	اوڭ	
	T. T. Ç.	*Oñmaḳ* fiilinin emir kipi, "umutsuzluktan sonra iflah olma" durumu.		
2883	*öñ*	A74b/23	اوڭ	
	T. T. Ç.	"Ön" anlamında.		
2884	*öñ-*	A75a/1	اوڭ	
	T. T. Ç.	*Öñmek* fiilinin emir kipi, "beklemek" anlamında.		
	A75a/2	**Bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be**
2885	*bek*	A75a/2	بَڭ	
	T. T. Ç.	"Kuru". Kelimedeki *b* sesi Arap *(b)*'sidir.		
2886	*beg*	A75a/2	بڭ	
	T. T. Ç.	"Emir".		
2887	*bañ*	A75a/3	بڭ	

2888	T. T. Ç. *bañla-*	*+la-* eklenmesiyle *bañla-,* *bañlamaḳ* fiilinin emir kipi, “beş vakitte namaz okunuşu” anlamında.		
2889	*beñ*	A75a/4	بڭ	
	T. T. Ç.	“Yanakta bulunan ben; siyasetçilerin yanında çalışan gammaz ve casus”a verilen isimdir.		
	A75a/5	El-meksūret		Esreli
2890	*biñ*	A75a/5	بيڭ	
	T. T. Ç.	Sayılardan “bin”.		
	A75a/7	El-mażmūmet		Ötreli
2891	*buñ*	A75a/7	بوڭ	
2892	T. T. Ç. *buñal-*	“İhtiyaç ve zaruret”. Örnek: *Buñ deminde gelürüm* yani “darlık zaruret vaktinde gelirim. ” Dönüşlü(lük bildiren) *(-l-)* eklenmesiyle ve *(-n)* sesinden sonra geniş ünlü gelerek *buñalmaḳ* “ihtiyaç ve zaruret duymak” anlamına gelmektedir.		
2893	*büg-*	A75a/9	بوگ	
	T. T. Ç.	Acem kefiyledir. *Bügmek* fiilinin emir kipi, “toprakla suyun akmasını küremek ve tıkamak” anlamında.		
	A75a/11	**Faşlu’l-cim**		**Cim faslı**
2894	*çek-*	A75a/11	چڭ	
	T. T. Ç.	*Çekmek* fiilinin emir kipi, “çekmek” anlamında.		
2895	*çañ*	A75a/12	جڭ	
	T. T. Ç.	Çıngırak üstündeki “çan”.		
2896	*celek*	A75a/12	جلڭ	
	T. T. Ç.	“Kuş kanadının ön tarafında olan dört veya on tane yelekleri”.		
2897	*çelik*	A75a/13	جلڭ	
	T. T. Ç.	Demirden “çelik”.		

2898	*çelik*	A75a/13	جلك	
	T. T. Ç.	"Çelik çomak oyunun aleti". Arapça *(ḳıla)* olan kelime, kıyasi olmayan cem-i müzekker salim olarak çoğul yapılır *(ḳılun.)*		
	A75a/15	El-meksūret		Esreli
2899	*çig*	A75a/15	چيك	
	T. T. Ç.	"Çiy olan; meyve, pişirilmemiş yemekler; insanda veya sözlerinde çiy olma durumu". Örnek: *Bu çig adamdır ve çig sözlüdir* yani "bu adam çiğ ve sözüde çiğ anlamında. "		
	A75a/17	**Dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal**
2900	*-dek*	A75a/18	دك	
	T. T. Ç.	*"(-dek)* bir işin zaman ve mekânda sona erdiğini ifade eder; ama sona erdiği yere henüz girilmemektedir. Örneklerini Müsellasat'te zikrettim.		
2901	*deg-*	A75a/20	دڭ	
	T. T. Ç.	*Degmek* fiilinin emir kipi, "değmek" anlamında.		
2902	*deg-*	A75a/21	دك	
	T. T. Ç.	*Degmek* fiilinin emir kipi, "satılık değerine eşittir".		
2902	*dek*	A75a/22	دك	
	T. T. Ç.	*Degmek* fiilinin emir kipi, "ulaşmak" anlamında. Müsellasat'te Baki Efendi'nin gazelinden üçünün örneklerini zikrettim.		
2904	*deg-*	A75b/3	دك	
	T. T. Ç.	*Degmek* fiilinin emir kipi, "bir işe ilişmek, el atmak". El kelimesinden sonra kullanılır. Örnek: *Elim değmez* yani "elim boş değil ve müsait değilim" anlamında. Veya *elim deger* yani "elim boş ve ben müsaitim" anlamında. Dolaysıyla tüm çekimlerde olumlu ve olumsuz anlamında kullanılmaktadır.		
2905	*deñ*	A75b/4	دك	
2906	T. T. Ç. *deñsiz*	*-siz* eklenmesiyle kullanılır: Örnek: *deñsiz* "densiz" anlamında		
2907	*de-ñ*	A75b/4	دك	

	T. T. Ç.	İkinci çoğul kişi emir eki ile “deyin” anlamında. Arapçadaki (vav) çoğul ekine tekabül eden, ikinci çoğul kişi eki olan ve eklenen kelimede bir önceki kef sesi aslidir. *Demek* kelimesinden “demek” anlamında.		
	A75b/7	El-meksūret		Esreli
2908	*dik-*	A75b/7	ديك	
	T. T. Ç.	*Dikmek* fiilinin emir kipi, “dikmek” anlamında.		
2909	*dik-*	A75b/7	ديك	
	T. T. Ç.	*Dikmek* fiilinin emir kipi, “ağaçları dikmek” anlamında.		
2910	*dik-*	A75b/8	ديك	
	T. T. Ç.	*Dikmek* fiilinin emir kipi, “mızrak, bayrak ve sütunları dikmek” anlamında.		
2911	*diñ-*	A75b/9	ديك	
	T. T. Ç.	*Dinmek* fiilinin emir kipi, “konuşma, acı, endişe veya kanın akışı dinmek ve sakinleşmek” anlamında.		
2912	*dink*	A75b/11	دينك	
	T. T. Ç.	“Pirinç dövücü”. Bahsi geçti.		
	A75b/12	El-mażmūmet		Ötreli
2913	*dök-*	A75b/12	دوك	
	T. T. Ç.	*Dökmek* fiilinin emir kipi, “dökmek” anlamında.		
2914	*dög-*	A75b/13	دوك	
	T. T. Ç.	*Dögmek* fiilinin emir kipi, “dövmek” anlamında. Örneğin “kapı, havan ve taş havanda dövmek ve öğütmek” anlamında.		
2915	*doñ-*	A75b/14	دوك	
2916	T. T. Ç. *doñ yaġı*	*Doñmek* fiilinin emir kipi, “yağ, su, fıtrat ve zihinlerin donması” gibi. Örnek: *Tabiatı ve fikri doñmuş* yani “tabiatı ve düşünceleri camid ve donmuş olan kimse” anlamında. “İç yağa” ise *doñ yaġı* denir.		

	A75b/17	**Faşlu'l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
2917	*sek-*	A75b/18	سك	
	T. T. Ç.	*Sekmek* fiilinin emir kipi, "sekmek, atlamak, hoplamak" anlamında.		
2918	*kesek*	A75b/19	كسك	
	T. T. Ç.	Taşlardan "çakıl taşı".		
	A75b/19	El-meksūret		Esreli
2919	*sik*	A75b/19	سيك	
	T. T. Ç.	"Sik, erkeklik organı".		
2920	*sik-*	A75b/20	سيك	
	T. T. Ç.	*Sikmek* fiilinin emir kipi, "fiilî tenasül icra etmek, cima etmek" anlamında. Arap kefi.		
2921	*siñ-*	A75b/21	سيڭ	
	T. T. Ç.	*Siñmek* fiilinin emir kipi, "sinmek" anlamında. Mecaz olarak "kaybolmak" anlamında.		
	A75b/22	El-mażmūmet		Ötreli
2922	*sök-*	A75b/22	سوك	
	T. T. Ç.	*Sökmek* fiilinin emir kipi, "dikişin sökülmesi" anlamında.		
2923	*sög-*	A75b/23	سوڭ	
	T. T. Ç.	*Sögmek* fiilinin emir kipi, "sövüp saymak" anlamında.		
	A76a/1	**Faşlu'ṣ-ṣad el-mażmūmet**		**Ötreli sad faslı**
2924	*ṣoñ*	A76a/1	صوك	
2925	T. T. Ç. *öñi*	"Sonra" anlamında. Örnek: *öñi, ṣoñı*yani "bir öncesi ve bir sonrası" anlamında.		
	A76a/2	**ḳaf el-meksūret**		**Esreli kaf**
2926	*ḳırañ*	A76a/3	قِراك	
	T. T. Ç.	"Çöl".		
	A76a/3	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**

2927	*geñ*	A76a/3	كاك	
	T. T. Ç.	“Geniş yer”.		
2928	*geñiş*	Türevinden *geñiş,*		
2929	*boḷ*	*boḷ* kelimesinden daha özeldir.		
	A76a/5	**Yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye**
2930	*yeñ*	A76a/5	يَاك	
	T. T. Ç.	*Yeñmek* kelimesinin yalın durumu, “yenmek” anlamında		
2931	*yeg*	A76a/5	ياك	
	T. T. Ç.	“En iyi”.		
2932	*yeñ*	A76a/6	ياك	
	T. T. Ç.	“Gömleğin kolu”.		
2933	*ye-ñ*	A76a/6	ياك	
	T. T. Ç.	2. çoğul kişi emir eki, “yiyin” anlamında. Benzeri *de-ñ*, bahsi geçmişti.		
2934	*yalıñ*	A76a/8	ياڵاك	
	T. T. Ç.	“Ateşlenme, alevlenmek” anlamında. Örnek: *Od yalıñlandı* yani “yandı.		
2935	*yalıñ*	*yalıñ* “ateşin alevi”ne verilen addır.		
	A76a/9	El-mażmūmet		Ötreli
2936	*yük*	A76a/10	يوك	
	T. T. Ç.	“Yük. Bir hayvanın sırtında veya karnında taşıdığı yük. ”		
2937	*yüñ*	A76a/10	يوك	
	T. T. Ç.	“Yün, koyunların sırtından yapılır. ”		
	A76a/11	**İlā hüne temme mā vucide**		**Buraya kadar bulunanlar tamamlandı**
	T. T. Ç.	İçinde Arap kefi olan kelimeler olsa da buraya kadar Arap olmayan kef hakkında bilgi verdik. Ayrıca sonu ünsüz olan Arap sesi ve sakin Arap sesi olmayan kef zikredildi.		
	A76a/14	**Felnaşr’ bi Bāb kāf**		**Kef babına başlayalım**

	T. T. Ç.	Kef babını tamamlamak için bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli kef olana başlayalım. Ancak burada sondan olan harfin bir öncekini değil, ilk harfin tertibini göz önünde bulundurdum. Esreli (dar ünlüyle) biten tekil kef (ek olarak kullanılan keftir). Örnek: ke(كه), ki (كي), he sesi harekeyi zabt etmek için ye ise esreyi korumak yani birbirleri ile ilişkisi olan iki kavramı bağlayan edat için kullanılır. Örnek: Tabi ile matbu, illet ile malul, sebep ile müsebbip veya tam tersi. Ayrıca sahiplik, ilgi edatı olarak da kullanılır. Örnek: *Benimki, seniñki, anıñkidir* yani "bu benimki, seninki, onunki". Ve *Zeydiñki geldi* yani "özellikle Zeyd geldi". Buradaki *-ki* (bağlaç) olarak gelir. Örnek: *Benimki, seniñki, anıñkidir, Zeydiñki geldi* yani "benimki (benim olan geldi), seninki, onunki Zeyd'inki geldi. " Ve buradaki *müsnedün-ileyh* "ona isnad olunan" eğer nesneyse ikinci bir *y* eklenir. Örnek: *Benimkiyi, seniñkiyi, anıñkiyi, zeydiñkiyi gördüm* yani "benimkini (benim olanı), seninkini, onunkini gördüm. " Ayrıca bu örneklerdeki nesnenin birinci *y* sesi yerine *n* sesi de kullanılır. Anlamca bir değişikliğe uğramaz. Örneğin *benimkini, seniñkini, onuñkini Zeyd'iñkini gördüm. "*		
	A76b/6	**Ve emmā müteḥarrike**		**Ancak harekeli olan**
	T. T. Ç.	Kelimenin sonu harekeliye (ünlülüye) bağlı olan, ilk harfin ve harekesinin tertibini göz önünde bulundurarak fasl olarak adlandırdım.		
	A76b/8	**Faṣlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
2938	*esirge-*	A76a/14	اسركه	
	T. T. Ç.	*Esirgemek* fiilinin emir kipi, "esirgemek, acımak".		
2939	*eski*	A76b/9	اسكي	
	T. T. Ç.	"Eski". *Eskimek* fiilinin emir kipi, isim. Bir şeyin eski olma durumu.		
2940	*övke*	A76b/10	اوكه	
	T. T. Ç.	"Öfke ve kızgınlık".		
2941	*eygü*	A76b/11	ايكو	
	T. T. Ç.	"Eğe".		
2942	*ek-e*	A76b/11	اكا	
	T. T. Ç.	Arap kefi ile *ekmek* kelimesinin gelecek zamanı, "ekmek" anlamında.		
2943	*eg-e*	A76b/12	اكه	
	T. T. Ç.	*Egemek* kelimesinin gelecek zaman çekimi. "Eğri ve eğrilmek" anlamında.		
2944	*ege*	A76b/12	اڭه	

	T. T. Ç.	Demirden yapılan demir için kullanılan “eğe”.		
2945	*dürbi*	“Tahta için kullanılan eğe”ye ise *dürbi.*		
2946	*añа*	A76b/14	اكا	
	T. T. Ç.	Yönelme durumu alan fiillerle kullanılır. (Ona) gitmek, vermek gibi. Örnekler (Arapçadaki) sahiplik ve özelleştirmeyi bildiren lam değildir. Örnek: *añа verdüm, añа vardum* yani “ona verdim ve ona gittim” anlamında.		
2947	*añ-a*	A76b/16	اكا	
	T. T. Ç.	*Añmaḳ* fiilinin gelecek zaman çekimi, “dille anmak” anlamında.		
2948	*eksigi*	A76b/17	اكسكي	
	T. T. Ç.	“Takmamak, umursamamak” anlamında. Örnek: *ne eksigi ve neeksigüm senden ve ne eksigüm andan* yani “ona ne, bana ne, sana ne ondan yani umursamamak. ”		
	A76b/19	El-meksūret		Esreli
2949	*iki*	A76b/19	ايكي	
	T. T. Ç.	Sayılardan “iki”.		
2950	*ilki*	A76b/20	ايلكي	
2951	T. T. Ç. *ilk*	“İlki” belirtili. Çünkü *ilk* belirtisizdir.		
	A76b/21	El-mażmūmet		Ötreli
2952	*örege*	A76b/21	اوراكه	
	T. T. Ç.	*R* sesi üstünlü (geniş ünlülü) olarak okunur. Kadınların üzerinde çalıştığı “dokuma aleti”.		
2953	*ürkü*	A76b/22	اوركوا	
	T. T. Ç.	“Ürkmek, memlekete olan ürkü. Kurt, yırtıcı hayvanların ve develerin ürkmesi. ”		
2954	*örgü*	A76b/23	اركو	
2955 2956	T. T. Ç. *örmek* *örüli*	Saç veya dağların “örgüsü”. *Örmek* kelimesinden “örmek” anlamında. Ve benzeri *örülü* mastar ismi olsa gerek.		

2957	*özge*	A77a/2	اوزچه	
	T. T. Ç.	“Kötülük ve iyiliğin acayip ve garip olanı”.		
2958	*üzengi*	A77a/2	اوزنكي	
	T. T. Ç.	“Üzengi”.		
2959	*oṣurġan böcegi*	A77a/3	اوصرغان بوجكي	
	T. T. Ç.	“Osuruk böceği”.		
2960	*ög-e*	A77a/3	اوكه	
	T. T. Ç.	*Ögmek* kelimesinin gelecek zaman çekimi, “övmek” anlamında.		
2961	*oña*	A77a/4	اوكا	
	T. T. Ç.	“Ona”.		
2962	*oñ-a*	A77a/4	اوكا	
2963	T. T. Ç. *oñulmaḳ*	*Oñmaḳ* kelimesinin gelecek zaman çekimi. “Şiddetten sonra kurtuluş ve durumun düzelmesi”. Dönüşlü *(-l-)* ile *oñulmaḳ* “yaranın kapanıp iyileşmesi” anlamında.		
2964	*öñ-e*	A77a/6	اوكه	
	T. T. Ç.	*Öñmek* kelimesinin gelecek zaman çekimi. “Beklemek” anlamında.		
2965	*ol ki*	A77a/6	اولكي	
	T. T. Ç.	“O ki” anlamında.		
2966	*öñürge*	A77a/7	اكوركه	
	T. T. Ç.	“Sırt omurgası”.		
2967	*ülke*	A77a/7	اولكه	
	T. T. Ç.	“İklim, memleket” anlamında.		
2968	*ola ki*	A77a/7	اولە كي	
	T. T. Ç.	“Ola ki” anlamında. Örnek: *Ola ki gele* yani “ola ki, olabilir gelir” anlamında.		

2969	*önegü*	A77a/8	اوناڭو	
2970	T. T. Ç. *önegülik*	"İnatçılık ve sinirlenip kızmak" anlamında. Türevi *-lik* ile olur. Örnek: *önegülik eder benimle* yani "bana inatçılık edip sinirlendirip kızdırıyor. "		
	A77a/11	**Faşlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
2971	*baña*	A77a/11	بكا	
	T. T. Ç.	"Bana" anlamında.		
2972	*belki*	A77a/11	بلكي	
	T. T. Ç.	"Belki" anlamında. Edat.		
2973	*bengi*	A77a/12	بنڭي	
	T. T. Ç.	"Uyuşmuş olan, uyuşturucu yiyen, uyuşturucu. "		
	A77a/13	El-meksūret		Esreli
2974	*bilgi*	A77a/13	بلكي	
2975	T. T. Ç. *bilmek*	Bilim türlerinden. *Bilmek* mastarından türemiş "bilmek" anlamında.		
2976	*bilegi*	A77a/14	بيله كي	
2977	T. T. Ç. *bile-*	Bitişik olarak yazılır. Örnek: *bilegi* "bilegi" anlamında. *Bilemek* kelimesinden "bilemek" anlamında.		
2978	*bigi*	A77a/15	بيْكي	
	T. T. Ç.	*Gibi* kelimesinin tersine çevrilmişi, "gibi" anlamında, teşbih edatı.		
	A77a/16	El-mażmūmet		Ötreli
2979	*postki*	A77a/16	پوستكي	
	T. T. Ç.	Üzerine oturulan "post".		
2980	*püski*	A77a/17	پوسكي	
	T. T. Ç.	"*Eski* kelimesinin tabii". Örnek: *eski püski.*		

2981	*boḳ böcegi*	A77a/18	بوق بوجَكي	
	T. T. Ç.	“Bok böceği”.		
2982	*bolayki*	A77a/18	بوليكي	
	T. T. Ç.	“Belki, olur ki” anlamında.		
2983	*buña*	A77a/18	بوكا	
	T. T. Ç.	“Buna”.		
2984	*bügi*	A77a/19	بوكي	
2985 2986	T. T. Ç. *etmek* *eylemek*	“Büyü” anlamında. Çekimi *etmek* veya *eylemek* yardımcı fiilleri ile yapılır. Örnek: *bügi etdi* veya *eyledi* yani “onu büyüledi” anlamında.		
	A77a/20	**Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
2987	*terki*	A77a/21	تركي	
	T. T. Ç.	“Terkiye. Atlının yanında bulunan eşyaları bağlamaya yarayan kancaya benzer kayış. ”		
2988	*tereke*	A77a/22	تركه	
	T. T. Ç.	R sesi üstünlüdür. “Tahılların verimi”.		
2989	*temregi*	A77a/22	تمركي	
	T. T. Ç.	“Temreği, uyuz illeti vücutta görülür, kaşıntı yapar”.		
2990	*teneke*	A77a/23	تنكه	
	T. T. Ç.	“Demir ve bakırdan saç”.		
2991	*teke*	A77b/1	تكه	
	T. T. Ç.	“Teke, tekeleme”		
	A77b/1	El-meksūret	Esreli	
2992	*tizke*	A77b/1	تيزكه	
	T. T. Ç.	Bilinen. “Bağ, ayakkabı ve benzeri bağlanır”.		

	A77b/2	**Faşlu'l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
2993	*çerge*	A77b/2	چرچه	
	T. T. Ç.	"Kıldan ev".		
2994	*çekirge*	A77b/2	چكركه	
	T. T. Ç.	"Çekirge". Sultan Süleyman zamanında deniz gemilerinin reislerinin lakabıydı. Şu an yapılan Süleymaniye kubbesinin altında bulunan sütunları İskenderiyye'den İstanbul Samatya'ya taşımıştı. Onun hakkında söylenilene göre, Çekirge'nin, İstanbul'a getirdiği sütunları Sultan Süleyman görmeye gelir. Sultana bu sütunlar Süleyman'ın cinlerinden dedikleri zaman adı geçen Çekirge hemen şu şekilde cevap verir: "Ey Mevlamız Sultan, eğer ki bunlar (Hz.) Süleyman'ın cinlerinin işiyse de, Mevlamız Sultanın hizmetine, zamanın (Hz.) Süleyman'ın çekirgesinden bir çekirge Mevlanamızın huzuruna taşıdı. " Bu yanıtı hoşnutlukla karşılanıp ona sünet kaftanı ve yüksek makamlar verildi.		
2995	*çengi*	A77b/12	چنكي	
2996	T. T. Ç. *çeng*	"Çalgıyı çalan çalgıcı". *Çeng* "ud".		
2997	*çeñe*	A77b/13	چكه	
	T. T. Ç.	"Üst veya alt çene".		
2998	*çeki*	A77b/14	چكي	
	T. T. Ç.	Arap kefi ile. "Tartı". Gümüş ve altın tozunu tartmak için kullanılır. Mısır'ımızda natrune benzer.		
	A77b/15	El-mażmūmet		Ötreli
2999	*çünki*	A77b/16	جونكي	
3000	T. T. Ç. *çünkelmek*	"Çünkü, nitekim" anlamında. Çünkü: *ki, çün* kelimesine eklenir. Keza *ḳaçan* kelimesine eklenip kaçan ki "ne zaman" anlamı verir. Ayrıca şart olan çünkü (nerede) ve ne zaman kelimelerinden sonra gelip vurgu yapar. Dönüşlü *–l-* (eki) eklenip kef sesinden sonra geniş ünlü geldiğinde, örnek: *çünkelmek* vücudun ve kılıcın kuvvetsizleşmesi anlamına gelir.		
	A77b/20	**Faşlu'l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**

3001	*debkü*	A77b/20	دبكو	
	T. T. Ç.	“Ayakla tepmek” anlamına gelen *debmek* kelimesinden.		
3001	*deg-e*	A77b/21	دكه	
	T. T. Ç.	*Degmek* kelimesinden, “ulaşmak, dokunma ve satış yaparken değerinde olmak” anlamında. Örnek: *Değeribudur* yani “değeri budur” veya *bahası budur* yani “pahası budur. ”		
3002	*deñe-*	A77b/23	دگه	
	T. T. Ç.	*Deñemek* fiilinin emir kipi, “sınav ve denemek” anlamında.		
3003	*daña*	A78a/1	دكا	
3004 3005	T. T. Ç. *ṭaña* *ṭañla*	ṭile *ṭaña* şeklinde de yazılır. “Taaccüp” kelimesidir. Emir – isim olarak “şaşır-” anlamında. Örnek: *ṭañla-, tañlamaḳ* fiilinin emir kipi, “taaccüp” anlamında.		
	A78a/4	El-meksūret		Esreli
3006	*dilki*	A78a/4	ديكلي	
3007	T. T. Ç. *tilki*	*T* sesi ile de yazılır. *Tilki* “tilki” anlamında.		
3008	*diñi*	A78a/4	ديكي	
3009	T. T. Ç. *diñle-*	*Diñlemek* kelimesinin türevinden isim, “dinlemek”. Örnek: *Diñi diñler*yani “kötü bir iş yapmışçasına gizli dinler. ”		
3010	*dizge*	A78a/6	ديزكه	
	T. T. Ç.	Tizke şeklinde de yazılır. “Çorap ve çakşır bağı”.		
	A78a/7	El-mażmūmet		Ötreli
3011	*dünbeki*	A78a/7	دونبكي	
	T. T. Ç.	“Dümbelek”.		
3012	*döke*	A78a/8	دوكه	

	T. T. Ç.	Arap kef ile yazılır. “Dökmek” anlamında.		
3013	*dög-e*	A78a/9	دوڭه	
	T. T. Ç.	*Dögmek* fiilinin gelecek zaman çekimi. “Dövmek, tokmalamak” anlamında.		
3014	*doñ-a*	A78a/10	دوكه	
	T. T. Ç.	*Doñmaḳ* fiilinin gelecek zaman çekimi. “Soğuktan su ve yağın donması”.		
	A78a/11	**Faṣlu’s-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
3015	*sesizge*	A78a/11	سسزڭه	
	T. T. Ç.	*Sesirgemek* fiilinin emir kipi, “uyarı”.		
3016	*sevgü*	A78a/12	سوكو	
3017 3018	T. T. Ç. *sevmek* *sevgülü*	“Sevgi” mastar ismi. “Sevmek” anlamında olan *sevmek* mastar kelimesinden. “Sevgili” ise *sevgülü*.		
3019	*saña*	A78a/14	سكا	
	T. T. Ç.	“Sana” anlamında.		
3020	*seki*	A78a/14	سكي	
3021	T. T. Ç. *sekmek*	Üstüne oturulan “seki, kaldırım”. “Sekmek, atlamak” anlamında olan *sekmek* kelimesinden gelmiş olabilir.		
	A78a/16	El-meksūret		Esreli
3022	*sirke*	A78a/16	سركه	
	T. T. Ç.	“Sirke”.		
3023	*sirke*	A78a/16	سركه	
	T. T. Ç.	“Bitin küçüğü olan sirke”.		
3024	*siñsigi*	A78a/17	سكسيكي	
	T. T. Ç.	“Sinsi, kendini belli etmeden gizlenen ve saklanan kimse”.		

3025	*silgi*	A78a/17	سلكي	
	T. T. Ç.	“Silgi” anlamında. *Silmek* kelimesinden “Silmek” anlamında.		
	A78a/18	El-mażmūmet		Ötreli
3026	*sübke*	A78a/18	سوبكه	
	T. T. Ç.	“Altın ve gümüş benzerinin külçesi”.		
3027	*süzgi*	A78a/19	سوزكي	
	T. T. Ç.	“Süzgeç. “Süzmek” anlamında olan *süzmek* kelimesinden.		
3028	*süzmek*	Ve benzeri *süzek* kef faslında bahsi geçmişti.		
3029	*süzek*			
3030	*söyüg-e*	A78a/21	سويكه	
	T. T. Ç.	*Sögmek* kelimesinin gelecek zaman çekimi. “Sövmek ve küfretme” anlamında.		
3031	*sügü*	A78a/22	سوڭو	
	T. T. Ç.	“Süngü”. Örnek: *sügü çuvala sıgmaz* yani “süngü kaplamaya sığmıyor. Delip geçer gizlenmez ortaya çıkar. ”		
	A78b/2	**Faşlu’ş-şin el-mü’ceme el-mażmūmet**		**Ötreli şin faslı**
3032	*şuñki*	A78b/2	شونكي	
	T. T. Ç.	“Bu ki”.		
3033	*şuña*	A78b/3	شوكا	
	T. T. Ç.	“Şuna”.		
	A78b/3	**Faşlu’l-fā’ el-meksūret**		**Esreli fe faslı**
3034	*fiske*	A78b/3	فسكه	
	T. T. Ç.	Burun, alına veya başaka bir yere parmak ucuyla atılan “fiske”.		
	A78b/5	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
3035	*ḳarañu*	A78b/6	قره كو	
	T. T. Ç.	“Karanlık”.		

	A78b/6	**Faşlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
3036	*kereki*	A78b/7	كركي	
3037	T. T. Ç. *kereke*	"Geniş aba. Zenci, seyis ve oğlan kulların giydikleri aba". *K* sesi geniş olarak da yazılır. *Kereke*.		
3038	*geregi*	A78b/8	كركي	
	T. T. Ç.	"İhtiyaç, gerek olmak". *Gerek* kelimesinden. *Gerekmez* ise olumsuz geniş zaman çekimi, "gerekmez" anlamında. Örnek: *Geregi gerekmez iken almaḳgerek* yani "erdemlilik gerekmeyen bir şeyi ihtiyacı olmadığı halde alıp gerektiği zaman kullanmaktır. "		
3039	*kāşki*	A78b/12	كاشيكي	
	T. T. Ç.	*Keşke* şeklinde de yazılır. "Keşke" anlamında.		
3040	*kefeke*	A78b/13	كفكه	
	T. T. Ç.	"Topuk taşı, denek taşa benzeyen sünger gibi delik olan topuk taşı. "		
3041	*keki*	A78b/14	ككي	
	T. T. Ç.	"Kekeç". İki Arap kefi ile yazılır. Konuşurken heceleri tekrar edip kekeleyen kimse.		
	A78b/15	El-mażmūmet		Ötreli
3042	*közgü*	A78b/15	كوزكو	
3043	T. T. Ç. *ayna*	"Ayna". Yüz ve surat görülür. Farsçası *ayna,* Türkçede kullanılır.		
3044	*küski*	A78b/17	كوسكي	
	T. T. Ç.	"Demirden yapılan kesek".		
3045	*gölge*	A78b/17	كويكه[كولچه]	
	T. T. Ç.	"Gölge".		
3046	*güveygü*	A78b/18	كويكو	
3047	T. T. Ç. *gelin*	"Güvey". Kızın eşi, damat. "Geline" ise *gelin* denir.		
	A78b/19	**Faşlu'l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lem faslı**

3048	*leke*	A78b/19	لكه	
	T. T. Ç.	Arap *k* sesi ile. “Giyilen temiz kumaşta yağ ve benzeri leke”.		
3049	*leke*	A78b/21	لكه	
	T. T. Ç.	“Yermek ve sövgü”. Örnek: *filan lekedir* yani “filan kötü ve pis” anlamında.		
	A78b22	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
3050	*mezdeki*	A78b/23	مزده كي	
	T. T. Ç.	“Mezdeki”.		
	A78b/23	**Faşlu’n-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlü nun faslı**
3051	*ne eksigi*	A79a/1	نه اكسكي	
	T. T. Ç.	“Herhangi bir şeyden ona ne yani takmamak, umursamamak” anlamında. Örnek: *Ne eksilük* yani “sana ne ondan”. *Ve neeksigüm* “ondan bana ne. ” Bahsi geçmişti.		
	A79a/3	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
3052	*yenge*	A79a/3	ينكه	
	T. T. Ç.	“Güveyi, gelinle bir araya getiren kadın; gelin kuaförüne” söylenen addır.		
3053	*yeyegü*	A79a/5	ييكو	
3054	T. T. Ç. *yiyecek*	“Yiyecek”. Çiftçiler arasında *yiyecek* denir.		
3055	*yeke*	A79a/6	يكه	
	T. T. Ç.	“Yeke, def, defçinin dokunduğu def. ”		
3056	*yaña*	A79a/6	يكا	
	T. T. Ç.	“Yan, cihet”.		
3057	*yeñi*	A79a/7	يكي	
3058	T. T. Ç. *eski*	“Yeni”. *Eski* karşıtı “eski” anlamında.		
	A79a/7	الحمد لله رب العالمين		**El-ḥamdü li’llāhi rabbil âlemin.**

	T. T. Ç.	Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. İyi sonuç müttakilerindir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (a. s)'e, onun bütün ehl-i beytine ve ashâbına salât ve selâm olsun.	
	A79a/9	و بعد فهذا باب ماالخره لام	**Ve ba'd fe-heźā bāb mā āḫirihu lām**
	T. T. Ç.	Ve daha sonra. Fasıl olarak adlandırdığım harekelerin, ilk harfin tertibini göz önünde bulundurduğum sonu dizili lam babı. Bir önceki örneklerine benzeyen sonu ünsüzle biten ve sonu ünlüyle biten veya bir sonrakine bağlanan ek olan, asli olmasa da eklenen seslerden yararlanmak suretiyle bahsedeceğim. Dönüşlülük için kullanılan lam*(-l-)* eki ve bazı yerlerde üstünlü olarak gelen *+la-* (sonraki ünlü geniş) ekiyle olur. *+la-*, tef'il veznindedir. Örnek: *Toprakladı* yani "toprakladı" anlamında. Bu da dönüşlülük eki *–l-* benzeridir, isim olan kelimeyi türetir (fiil yapar). Geçişli şekline ise dönüşlülük eki *–n-* eklenir. Ve benzeri birinciye uygun olarak *–t-* ekinin eklenmesi, ünsüz dönüşlünün eklenmesi örneğine benzer. Geniş ünlülü *+la-* eki de bu babda ikinci tür olana uygundur. İsimlerden sonra gelen bir başka ek *(l)* ünsüzüne yuvarlak ünlü eklenmesiyle oluşan –lU'dur. Bu ek de sahiplik bildirmeye yarar. Kıyasi olarak tek düzenlidir. Örnek: *mallu* yani "mallı, malı olan" yani vasf olan mevsuf, (79b/1) mef'ul veznine dönüşür. Örnek: *at eyerlü* yani "at eyerli". *Filan evlü* yani "evli" ama ev sahibi değil semai olarak (düzensiz) olur. Ayrıca ism-i fa'il olarak da kullanılır. Örnek: *Ekmeklü* yani "ekmekçi" ama ekmekli değil, semai. *Gözü yaşlı* "göz yaşı çok akan, gözü yaşlı" ama gözünde yaş olan değil. İlaveten mensubiyet olan *(–î)*'nin anlamını verir; yani mevsuf olan mensubiyet anlamı taşır. Örnek: *Filan Mısırlu, Rumlu* yani "Mısırlı ve Rumlu", semaidir. Fars olan, Arap olan ve Acem olana *Farslu*, *'Acemlu* ve *Araplu* denmez. Bunun yanı sıra geleceği ifade eden tipden sonra kullanılarak bir gayeye başlamayı belirtir. Örnek: *Gelelü, gidelü, eleyelü, arayalu, oḳuyalu, eskiyelü gelmedim* yani "(o) geleli, gideli, eleyeli, arayalı, okuyalı, ve eskiyeli gelmedim. " Buna kanıt olarak da *-den* analmında olan *-den* eklenmesidir; yani gayeye başlamayı belirtir. Örnek: *Gelelüden* vs. Karşılığı ise *dek*'dir, bir gayenin sona ermesi anlamını belirtir. Örnek: *Gelelüden beri, buana dekgelmedüm* yani "geldiğinden beri, bu ana dek gelmedim. " Nehiy olan olumsuz *-mA*'dan sonra gelip hazırlanmayı ve gerekliliği belirtir. Örnek: *Zeyd gelmelü ya gitmelüdür* yani "Zeyd gelmeye hazır ve gitmeye hazırdır" anlamında. Şairleri şöyle der: *Gelmelü olsa ādeme devlet* *Yedilür bir ḳıl-ıla bí-minnet* *Gitmelü olsa ėtmeñiz tedbír*	

		ṭutmaz anı niçe biyik zencír Yani söylenene göre şu şekilde çevirdim: Yani ademe devlet gelirse, bir kıl ile minnetsiz yedilir. Ancak bu bolluğun gideceği varsa tedbir almayın, her ne kadar zincirlerde vursanız onu tutmaz (Yani, insan, yaşadığı durumda iyilik, bolluk verildiği zaman ve şansıda yaver giderse bolluk olur. Ancak bulunduğu durum zor olursa her taraftan zorluk yaşanır). Ve ayrıca -lU eki yuvarlak ünlülü geldiği gibi esreli yani dar ünlülü olarak da gelir: -lI. Bu ye sesi sebebiyledir. Hatta sonu yuvarlak olan tüm zikrettiklerim (80a/1) esreli yani düz ünlülü ve diğer harekeler olmaksızın dar ünlülü şekilde de yazılır. Velhasıl kelimelerin sonuna eklenen lam, ünsüz olan dönüşlü lamdır(: -l-). Üstünlü (geniş ünlülü) olan *+la'*dır. Ötreli (yuvarlak ünlülü) ve esreli (dar ünlülü) olan*(-lU/-lI)* ise başka anlamları belirtmektedir. Bu babadan birinci tür şöyledir:		
	A80a/4	**Faşlu'l-hemze**		**Hemze faslı**
3059	*abdal*	A80a/5	ابدال	
	T. T. Ç.	"Aptal".		
3060	*apıl apıl*	A80a/5	آپل آپل	
	T. T. Ç.	"Abıl abıl (yürümek) yani salına salına (yürümek)" anlamında.		
3061	*ezil-*	A80a/6	ازل	
	T. T. Ç.	Ez-, *ezilmek* fiilinin emir kipi, "ezilmek ve erimek" anlamında. *–l-* eki dönüşlü. Geçişlisi sonu (z) olan fasılda geçti.		
3062	*ezil-*	A80a/8	ازل	
	T. T. Ç.	*Ezilmek* fiilinin emir kipi, "sevgilinin aşka tutulup alçalması".		
3063	*aġıl*	A80a/9	اغل	
	T. T. Ç.	"Ay ve güneş ağılı". Ayrıca "hayvanların koyun ve devenin ağılı, yeri".		
3064	*añıl añıl*	A80a/10	اڭل اڭل	
	T. T. Ç.	"Ağır ağır (yürümek)". Örnek: *añıl añıl yürümek*.		
3065	*ayrık*	A80a/11	ايرك	

	T. T. Ç.	*Ayrılmaḳ* fiilinden isim türevi, “ayrılmış” anlamında.		
3066	*ayıḷ-*	A80a/12	ايڵ	
	T. T. Ç.	*Ayılmaḳ* fiilinin emir kipi, “sarhoşluktan, gafletten ve körlükten ayılmak”.		
3067	*el*	A80a/12	ال	
	T. T. Ç.	İnce okunur. “El” anlamında.		
3068	*aḷ*	A80a/13	اڵ	
	T. T. Ç.	“Al rengi”.		
3069	*al-*	A80a/13	ال	
	T. T. Ç.	*Almaḳ* fiilinin emir kipi, “almak” anlamında		
3070	*alkum ṣıġmal*	A80a/14	الكوم صغمل	
	T. T. Ç.	“Gökkuşağı”. Muhtemelen (*m*)’den sonra (*l*) gelmemektedir. Şöyle: *elkümṣıġma*.		
	A80a/15	El-meksūret		Esreli
3071	*ayrıl-*	A80a/15	ايرل	
	T. T. Ç.	*Ayrılmaḳ* fiilinin emir kipi, “korkarak gitmek” anlamında.		
3072	*ısḳandil*	A80a/16	اسقندل	
	T. T. Ç.	“Gemilerde bulunan, denizin derinliğini ölçen gümüşten bir alet”.		
3073	*il*	A80a/17	ايل	
	T. T. Ç.	“El, yabancı insanlar” anlamında. Üstünlü olarak da okunur (*el*) veyaikisi arasında (ėl).		
3074	*ėv*	A80a/17	ايل	
	T. T. Ç.	“El, yabancı insanlar” anlamında. Üstünlü olarak da okunur (*el*) veyaikisi arasında (ėl).		
3075	*il-*	A80a/18	ايل	
	T. T. Ç.	*İlmek* fiilinin emir kipi, “ağı ilmek bir düğümü tutturmak”.		

3076	*iliş-*	*–ş-* sesi eklenir. Örnek: *filan bir yere ilişdi* yani “falan bir yere bağlandı, tuttu”. Buradaki *-ş* eki (dönüşlüdür).		
3077	*il-*	A80a/20	ايل	
	T. T. Ç.	*İlmaḳ* fiilinin emir kipi, “sıyrılıp sıvışmak gizli bir şekilde çıkmak”.		
	A80a/21	El-mażmūmet		Ötreli
3078	*obrul-*	A80a/21	ابرول	
	T. T. Ç.	*Obrulmaḳ* fiilinin emir kipi, “duvarın çöküp yıkılması” anlamında. hār “Uçurum kenarı”kelimesinden alınmış.		
3079	*üzül-*	A80a/23	اوزول	
	T. T. Ç.	*Üzülmek* fiilinin emir kipi, “zeval olmak, ayrılmak ve helak olmak” anlamında. Örnek: *Beli üzüldi* yani “soyu kopmak, bir korkudan veya kaldırdığı bir ağırlıktan dolayı kısır olma durumu. ”		
3080	*üzül-*	A80b/2	اوزل	
	T. T. Ç.	*Üzülmek* fiilinin emir kipi, “hastanın depreşmesi, nüksetmesi” anlamında. Örnek: *Saġlıḳdan sonra üzüldi* yani “iyileştikten sonra tekrar depreşti. ”		
3081	*oġul*	A80b/3	اغول	
	T. T. Ç.	“Oğul” anlamında. “Arının oğulu”na verilen addır.		
3082	*öñdül*	A80b/4	اكدول	
	T. T. Ç.	“Kazanılan mükafat, ödül”. (Peygamber) aleyhi’s-selam hadisinden: “Her kim (savaşta) birini öldürürse; (öldürdüğü kimsenin) selebi kendisine âittir. ”Seleb; (maktûlün) üzerindeki elbise, süs/takı, silâh, (eyer, semer gibi) âletleri ile birlikte atıdır.		
3083	*evetyel*	A80b/5	اوتيال	
	T. T. Ç.	“Kim ne dese ona uyan, asalak”.		
3084	*öl-*	A80b/6	اول	
	T. T. Ç.	İnce okunur. *Ölmek* fiilinin emir kipi, “ölmek” anlamında.		
3085	*ol*	A80b/7	اول	

	T. T. Ç.	Kalın okunarak. İşaret zamiri “o” anlamında.		
3086	*oḷ-*	A80b/7	اولڭ	
	T. T. Ç.	Kalın okunur. *Olmaḳ* fiilinin emir kipi; yani “olmak, kılınmak, imkan” anlamında. Ayrıca müftü sorusuna yanıt olarak kullanılır. Örnek: *olurmı olmaz mı* yanıt olarak da *olur* veya *olmaz* “olur” veya “olmaz” anlamında.		
	A80b/11	**Faṣlu’l-bā el-muvaḥḥade el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
3087	*basıl-*	A80b/12	باصل	
	T. T. Ç.	*Başılmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyin basılıp ezilmesi ve yenilmek” anlamına gelir. Örnek: *Ne yavuz ol asıl ne yavaş ol başıl* yani “şeker içerikli olma seni yerler, ebucehil karpuzu olma tadıp atarlar. (Cezaya çarpılacak denli saldırganlaşma ama herkesin seni ezmesine de izin verme)”.		
3088	*bayıḷ*	A80b/15	بايڭ	
	T. T. Ç.	*Bayılmaḳ* fiilinin emir kipi, “bayılmak” anlamında.		
3089	*baḷ*	A80b/15	بالڭ	
	T. T. Ç.	“Bal”.		
3090	*barṭal*	A80b/15	برطال	
	T. T. Ç.	“İnsanın kullanmaktan yıpranmış olan giyimi, yatağı ve eşyaları”dır.		
3091	*bestil*	A80b/16	بستيل	
	T. T. Ç.	“Pestil”.		
3092	*beştamal*	A80b/17	بشتمال	
	T. T. Ç.	“Peştamal”.		
3093	*bel*	A80b/17	بل	
	T. T. Ç.	“Bel”.		
3094	*bel*	A80b/19	بل	
	T. T. Ç.	“Bel (soy)”. Örnek: *Bu oġlan belimden geldi* yani “bu çocuk belimden (bel suyumdan) geldi”.		
3095	*bel*	A80b/21	بل	

3096	T. T. Ç. *belle-*	“Saban yerine yapılan küreğin kenarına ayakla basılıp yere batırılmak suretiyle toprağı kazarak altüst etmeye yarayan alet”. *+la-* ile de *belle-, bellemek* fiilinin emir kipi. “Tarlayı bellemek” anlamında.		
	A80b/23	El-meksūret		Esreli
3097	*bel*	A80b/23	بل	
	T. T. Ç.	“Dağın çatal yolları”. Örnek: *Ġırsızlar bel kestiler ve šarīḳa* yani “hırsızlar dağın yolunu kestiler”.		
3098	*bil-*	A80b/23	بيل	
	T. T. Ç.	*Bilmek* fiilinin emir kipi, “bilmek” anlamında.		
	A80b/23	El-mażmūmet	Ötreli	
3099	*burunsak*	A81a/1	بورنساك	
	T. T. Ç.	“Burunsak, atın burnuna geçirilen nesne”.		
3100	*burġul*	A81a/1	بورغل	
	T. T. Ç.	Bilinen, “bulgur”.		
3101	*büskül*	A81a/2	بوسكل	
	T. T. Ç.	Elbiseye takılan “püskül”.		
3102	*boṣṭal*	A81a/2	بوصطال	
	T. T. Ç.	“Postal, Türk katırcıların giydiği ayakkabı”.		
3103	*buñal-*	A81a/3	بوكال	
	T. T. Ç.	*Buñalmaḳ* fiilinin emir kipi, “acizlik, zarar görme ve zorlanmak”.		
3104	*bülbül*	A81a/4	بلبل	
	T. T. Ç.	Bilinen “bülbül”.		
3105	*böl-*	A81a/5	بول	
	T. T. Ç.	*Bölmek* fiilinin emir kipi, “bölmek” anlamında.		
3106	*buḳ-*	A81a/5	بوڭ	

	T. T. Ç.	*Bulmaḳ* fiilinin emir kipi, “kaybolanı bulmak” anlamında.		
3107	*bol*	A81a/6	پول	
3108	T. T. Ç. *geniş*	“Bol olan”. Bu kelime *geniş* kelimesinden daha geneldir. Çünkü *geniş* yerin genişliği ile ilgilidir. Örnek: *geniş yer*.		
3109	*puḷ*	A81a/7	پولڕ	
	T. T. Ç.	Alışverişte kullanılan “para; balık pulu”.		
3110	*boġuḷ-*	A81a/8	بوغڵ	
	T. T. Ç.	*Boġulmaḳ* fiilinin emir kipi, “boğulmak” anlamında.		
3111	*bükül-*	A81a/9	بوكل	
	T. T. Ç.	*Bükülmek* fiilinin emir kipi, ip ve ipek gibi şeyler için “bükülmek, burmak ve bürünmek” anlamında. Örnek: *Bükülmüş ibrişim* yani “bükülmüş ve bürünmüş ipek”. Ayrıca “eğilme” anlamında da gelir. Örnek: *İḳi ḳat* yani “iki kat büküldü” anlamında.		
3112	*boyuñga al-*	A81a/9	بوينكه ال	
	T. T. Ç.	*Boyuñga almaḳ* fiilinin emir kipi, “kefalet ve kefil olmak”. Örnek: *Boynuña aldı* yani “kefil olup garanti verdi”.		
	A81a/14	**Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
3113	*taḫıl*	A81a/14	تخل	
	T. T. Ç.	“Tahıl”. Örnek: *Taḫıl pazarı*yani “tahıl pazarı”.		
3114	*tegel*	A81a/15	تڭل	
3115 3116	T. T. Ç. *tegelgi-* *tegelle-*	“Yiv”. K sesini üstünlü olarak okunur. Örnek: *tegelli* “elbisenin kenarlarını birleştirdikten sonra dikilmiş”. *+la-* ile fiili yapılır. Örnek: *tegelle-, tegellemek* fiilinin emir kipi, “yivle-” demek.		
3117	*temel*	A81a/17	تمل	
	T. T. Ç.	“Temel”.		
3118	*tenbel*	A81a/18	تنبل	

	T. T. Ç.	“Tembel”.		
3119	*tel*	A81a/	تل	
	T. T. Ç.	“Tel, Habeşî ve Yemenlilerin başlarına taktığı nesne” anlamında. Ayrıca “saç tokalarına, sırmaya ve ipek”e verilen addır. Örnek: *Telli ḳaftan* ve *telli tülbent* yani “telli sırma”.		
3120	*tel*	A81a/18	تل	
	T. T. Ç.	“Bakır, gümüş, altın ve benzerinden madeni tel”.		
	A81a/22			
3121	*çaṭal*	A81a/23	چتل	
	T. T. Ç.	“Kalabalık, insan, ev, yolun kalabalığı”.		
3122	*çaṭal*	A81a/23	چيطل	
3123	T. T. Ç. *çaṭallan-*	“Ağaç dalı, yol veya konuşmanın çatallanma durumu, karışık”. Örnek: *Söz çaṭallandı* yani “sözü çatallandı”. Örnek: *‘Avratın çaṭalına girdi* yani “kadının çatalının arasına girdi”.		
3124	*çaḳıl*	A81b/4	چاقل	
3125	T. T. Ç. *çaḳıl ekmegi*	“Çakıl, taş” anlamında. Ve benzeri *çaḳıl ekmegi* yani “taş ekmeği”.		
3126	*çaḳal*	A81b/5	چقل	
	T. T. Ç.	Kaf sesi üstünle okunur. “Kurttan daha küçük olan çakal”. Şam’da çakal denir. Şair der ki: Avı zor olan çakal; avlansa da hardal otuna eş değer.(Arapça atasözü)		
3127	*çanḳal*	A81b/8	چنقل	
	T. T. Ç.	“Çangal”. Örnek: *çenk yazar idi* yani “çanḳal yazardı (dallı budaklı)”. Yazıda kullanılmaktadır.		
3128	*çengel*	A81b/9	چَنَكِل	
	T. T. Ç.	“Köpek”.		

3129	*çal-*	A81b/13	چل	
	T. T. Ç.	*Çalmaḳ* fiilinin emir kipi, “vurmak, çarpmak” anlamında. Örnek: *Ayaġıyla çaldıve eliyle çaldı* yani “ayağıyla vurup eliyle çarptı”. Ayrıca “kapmak” anlamında. Örnek: *Çaylaḳ et çaldı* yani “çaylak eti kapıp çaldı”. Ve *şikar çaldı* yani “av, şikarı kapıp çaldı”.		
3130	*çal-*	A81b/14	حل[چل]	
	T. T. Ç.	*Çalmaḳ* fiilinin emir kipi, mecaz olarak “çalmak (hırsızlık yapmak)” anlamında. Örnek: *Esvab çaldı* yani “elbise çaldı, oğurladı, aşırdı”.		
3131	*çal-*	A81b/17	چل	
	T. T. Ç.	*Çalmaḳ* fiilinin emir kipi, “takılmak” şartıyla başka bir dille konuşulduğunda şive, pelteklik, zor konuşma anlamında. Örnek: *Dili çalar* yani “başka bir dil konuştuğunda kendi asli dilinin şivesini yansıtıyor ve peltekler”.		
	A81b/18	El-meksūret		Esreli
3132	*çıl*	A81b/19	چيل	
	T. T. Ç.	“Parlak, berrak”. Örnek: *çıl aḳçe ve çıl altun*.		
	A81b/18	El-mażmūmet	Ötreli	
3133	*çömel-*	A81b/19	چومَل	
	T. T. Ç.	*Çömelmek* fiilinin emir kipi, “çömelmek” anlamında. Helada oturma şekli.		
3134	*çöngül-*	A81b/20	چونكل	
	T. T. Ç.	*Çöngülmek* fiilinin emir kipi, “çöngülmek (körlemek)” anlamında. Kılıç veya tabiatın körleşmesi.		
3135	*çuval*	A81b/22	چوال	
	T. T. Ç.	“Çuval, torba”.		
3136	*çuḷ*	A81b/22	چولڭ	
	T. T. Ç.	“Atın çulu”.		
3137	*çöl*	A81b/22	چولڭ	
	T. T. Ç.	Uzatıp *(l)* sesini ince okunur “çöl, arazi bitki bitmeyen yer”.		

	A82a/1	**Faṣlu'd-dāl el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
3138	*destmāl*	A82a/1	دستمال	
	T. T. Ç.	Bilinir. "Peşkir, mendil "		
3139	*daġıl-*	A82a/1	داغيل	
	T. T. Ç.	*Daġılmaḳ* fiilinin emir kipi, "dağılmak, parçalanmak, ayırmak" anlamında.		
3140	*degül*	A82a/2	دكول	
	T. T. Ç.	"Değil". *-g* sesini esreyle (dar ünlülü) okuna bilinir: *değil*		
3141	*ḍavuḷ*	A82a/3	ڈاوڵ	
	T. T. Ç.	"Davul".		
3142	*del-*	A82a/3	دل	
3143	T. T. Ç. *delik*	*Delmek* fiilinin emir kipi, "delmek" anlamında. Deliğe ise *delik* denir.		
3144	*dal*	A82a/4	ڈال	
	T. T. Ç.	"(Ağaç) dalı. Ekin yaprağı, reyhan" gibi.		
3145	*ḍaḷ*	A82a/5	ڈاڵ	
	T. T. Ç.	"Sıyırılmış kılıç, hançer ve bıçak" gibi. Örnek: *dal ḳılıç, dal hançer, dal bıçaḳ oldı* yani "kınından çekildi" anlamında.		
3146	*ḍaḷ-*	A82a/6	ڈَاڵ	
3147	T. T. Ç. *dalġış*	*Dalmaḳ* fiilinin emir kipi, "suya dalmak" anlamında. "Dalgıç"a ise *dalġış* denir. Ayrıca "uykuya dalmak" anlamında. Diğer anlamı da "düşünceye dalmak". Örnek: *Efkāra daldı* yani "düşünceye daldı".		
3148	*dil*	A82a/9	دل	
	T. T. Ç.	"Dil, lisan" anlamında.		
	A82a/9	El-meksūret		Esreli

3149	*diril-*	A82a/9	دیریل	
3150	T. T. Ç. *diri*	*Dirilmek* fiilinin emir kipi. Gerçek anlamı olarak "ölümden sonra dirilmek". Mecaz olarak da "fakirlikten sonra varlığa kavuşmak" anlamında; çünkü "diri" olana *diri* denir. "Geçinmek ve yaşamak" anlamında da kullanılır.		
3151	*degil*	A82a/11	دیکل	
3152 3153	T. T. Ç. *de-* *-gil*	*Demek* fiilinin emir kipi. *-gil* "pekiştirme"vurgulamak için kullanılmaktadır. Pekiştirme *(n)*'si (2. çoğul şahıs emir eki) ile "deyin" anlamında.		
3154	*dingil*	A82a/13	دینکل	
	T. T. Ç.	"Sudanlı kölelerin oyunu"na verilen addır.		
3155	*dil*	A82a/13	دیل	
	T. T. Ç.	"Dil (organ)" anlamında.		
3156	*dil-*	A82a/14	دیل	
	T. T. Ç.	*Dilmek* fiilinin emir kipi, "dilmek" anlamında. Karpuz vb dilmek gibi.		
	A82a/15	El-mażmūmet		Ötreli
3157	*durul-*	A82a/15	دورول	
	T. T. Ç.	*Durulmaḳ*fiilinin emir kipi, "Bulanık suyun durulması" anlamında. İnsanın çocukluk döneminden sonra durgunlaşması yani bulanık suyun durulması anlamında. Örnek: *Zeyd tāzelikten soñra duruldu*.		
3158	*düzel-*	A82a/18	دوزول	
	T. T. Ç.	*Düzelmek* fiilinin emir kipi, "zorluktan sonra halin düzelmesi". Örnek: *fitnedensoñra düzeldi.* Ayrıca "mekanların sarsıntısından sonra düzelmesi". Örnek: *yer düz oldı*.		
3159	*dökül-*	A82a/20	دوکل	
	T. T. Ç.	*Dökülmek* fiilinin emir kipi, "dökülüp akıtmak" anlamında.		
3160	*dögül-*	A82a/21	دوکل	

	T. T. Ç.	*Dögülmek* fiilinin emir kipi, “dövmek, vurmak” anlamında		
3161	*dünbal*	A82a/22	دونبل	
	T. T. Ç.	“(Göz) kuyruğu, göz pınarı”.		
3162	*düvāl*	A82a/23	دوال	
	T. T. Ç.	“Üzengi kayışı”.		
3163	*döl*	A82a/23	دول	
	T. T. Ç.	“Nesil, döl”. Kısrak ve dişi develer veya er olanları nesli devam ettirme için çiftleşme kullanırlar. Örnek: *bu eb döl içindür*.		
3164	*ḍuḷ*	A82b/2	ڈولڵ	
3165	T. T. Ç. *ergen*	“Bekar kadın”. Bekar erkek için ise *ergen* denir. Sonu *n* faslında bahsi geçecektir.		
3166	*domal-*	A82b/3	دومال	
	T. T. Ç.	*Domalmaḳ* fiilinin emir kipi, “domalmak ve çömelmek” anlamında.		
	A82b/4	**Faşlu’r-re el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü re faslı**
3167	*reçel*	A82b/5	رحل [رچل]	
	T. T. Ç.	“Reçel”. Kabak, ağaç kavunu, Hindistan ilaçları ve zencefilin reçeli, balı gibi.		
3168	*rencíl*	A82b/5	رنجيل [رنچيل]	
	T. T. Ç.	“Verem hastalığına yakalanan hasta”.		
	A82b/7	**Faşlu’z-zāy el-mu’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü ze faslı**
3169	*zenbíl*	A82b/7	زنبيل	
	T. T. Ç.	“Zembil, küfe”.		
3170	*zebil*	A82b/8	زبيل	
	T. T. Ç.	Arapçadaki “zelil” kelimesine vurgulamak. Örnek: *zelil zibildir* yani “zillet ve alçaklık”.		
3171	*zencebíl*	A82b/9	زنجبيل	
	T. T. Ç.	“Zencefil” olarak bilinir.		

	A82b/10	**Faşlu's-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
3172	*sekil<i>*	A82b/10	سكل	
	T. T. Ç.	Arap *k* sesi ile okunur. "Sekili, ak at ve benzeri".		
3173	*sehel*	A82b/11	سهل	
	T. T. Ç.	"Azıcık". Örnek: *Sehil ḳatlan* yani "biraz sabret" anlamında.		
3174	*sehil*	A82b/12	سهيل	
	T. T. Ç.	"Deniz kenarında sahil" anlamında.		
	A82b/12	El-meksūret		Esreli
3175	*sigil*	A82b/12	سَكل	
	T. T. Ç.	"Siğil". Elde çıkar.		
3176	*sigil*	A82b/13	سَڭل	
	T. T. Ç.	"Kazık, Habur".		
3177	*sil-*	A82b/13	سل	
	T. T. Ç.	*Silmek* fiilinin emir kipi, "silmek" anlamında.		
	A82b/14	El-mażmūmet		Ötreli
3178	*sünbül*	A82b/14	سنبل	
	T. T. Ç.	"Reyhangillerden sümbül".		
3179	*süzül-*	A82b/14	سوزول	
	T. T. Ç.	*Süzülmek* fiilinin emir kipi, "atmacanın avını yakalamak için havada kayar gibi süzülmesi". Örnek: *ḫırsız dağdan süzüldiler ḳafileye* yani "hırsızlar dağdan kafileye çöktü".		
3180	*sökül-*	A82b/17	سوكل	
	T. T. Ç.	*Sökülmek** fiilinin emir kipi, "bariz olma, görünme" anlamında.		
	A82b/18	**Faşlu'ş-şin el-mu'ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**

3181	*şabşal*	A82b/18	شبشال	
	T. T. Ç.	Konuşma, davranma ve giyim olarak "budala, şapşal kimse".		
3182	*şal*	A82b/19	شال	
	T. T. Ç.	"Hindistan'dan getirilen, rengarenk olan omuza atılan atkı, şal; örtülen geniş yünlü hırka".		
	A82b/19	El-mażmūmet		Ötreli
3183	*şol*	A82b/21	شول	
	T. T. Ç.	"Şu". İşaret zamirlerden.		
	A82b/23	**Faşlu'ş-şad el-mühmele el-meftūḥā**		**Üstünlü sad faslı**
3184	*şaḷ*	A82b/23	صَالْ	
	T. T. Ç.	"Kalın ahşap direklerden veya kabaktan veya şişkin uyuzdan yapılmış, suya bırakılır yük taşımaya mahsus gemiye benzeyen taşıt".		
3185	*şaḷ-*	A83a/2	صالْ	
	T. T. Ç.	*Şalmaḳ* fiilinin emir kipi, "salmak, göndermek veya borcunu havale etmek" anlamında. Örnek: *Borcunu Amra şaldı Zeyd üzerine* yani "Zeyd üzerinden (Zeyd'le) borcunu Amr'a bıraktı".		
3186	*şaḳal*	A83a/4	صقل	
	T. T. Ç.	"Sakal".		
3187	*şavul-*	A83a/5	صاول	
	T. T. Ç.	*Şavulmaḳ* fiilinin emir kipi, "bertaraf edilmek, dağılmak, kırılmak" anlamında. Buradaki *–l-* dönüşlülüğü belirtmektedir.		
	A83a/6	El-meksūret		Esreli
3188	*şıyrıl-*	A83a/6	صيريل	
	T. T. Ç.	*Şıyrılmaḳ* fiilinin emir kipi, "içinde bulunan durumdan sıyrılıp sürçmek" anlamında. "Kaymak, elden sabunun kayması" anlamındadır.		
	A83a/8	El-mażmūmet		Ötreli
3189	*şol*	A83a/8	صول	

3190	T. T. Ç. *ṣaġ*	"Sol". *Ṣaġ* kelimesinin karşıtı "sağ" anlamında.		
3191	*ṣol-*	A83a/9	صول	
	T. T. Ç.	*Ṣolmaḳ* fiilinin emir kipi, "kokulu reyhanların (bitkilerin) ve güzelliğin solması" gibi. Örnek: *Gül ṣoldı* ve *benzi ṣoldı* yani "gül soldu ve benzi soldu".		
	A83a/12	**Faṣlu't-ṭā el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
3192	*ṭavṣancıl*	A83a/12	طوشنجل	
	T. T. Ç.	"Yırtıcı kuşlar kartal ve benzeri tavşan avlayarak beslenenler".		
3193	*ṭaḳıl-*	A83a/13	طاقل	
	T. T. Ç.	*Ṭaḳılmaḳ* fiilinin emir kipi, "takılmak" anlamında. Örnek: Kimseyle takılırsa *kimselere ṭaḳıldı* denir.		
	A83a/15	El-meksūret		Esreli
3194	*ṭırıl*	A83a/15	طرىل [طريل]	
	T. T. Ç.	"Sövme kelimesi; parasızlık, züğürtleşmek". Vezir büyüklerinden duymuştum ki "çocuğunu kucağına alarak insanlardan soğuk bir kanla dilenen bir kimse"ye denir.		
3195	*ṭıḳıl-*	A83a/17	طقيل	
	T. T. Ç.	*Ṭıḳılmaḳ* fiilinin emir kipi, "daracık yerlerde insanların arasına katılıp sıkışıp sokulmak".		
3196	*ṭıḳıl-*	A83a/18	طيقيل	
	T. T. Ç.	"Konuşmakta kasılıp takılmak". Örnek: Konuşurken kasılıp konuşamamak durumunda olana, (*söz söyler iken ṭaḳıldı)* denir.		
	A83a/19	El-mażmūmet		Ötreli
3197	*ṭopal*	A83a/19	طوپال	
	T. T. Ç.	"Topal; veba veya eksikliği yüzünden yürürken aksayan kimse."		
3198	*ṭomal-*	A83a/20	طومال	
	T. T. Ç.	*Ṭomalmaḳ* fiilinin emir kipi, "domalmak" anlamında. Dal faslında bahsi geçmiştir.		
	A83a/22	**Faṣlu'l-fā' el-meksūret**		**Esreli fe faslı**

3199	*fırıl fırıl*	A83a/22	فرل فرل	
	T. T. Ç.	“Dönmeyi pekiştirmek için kullanılır”. Örnek: *fırıl fırıl döner* yani “fırıl fırıl” dönüyor.		
	A83a/23	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
3200	*ḳıṭ ḳal-*	A83b/1	قيٹ قال	
	T. T. Ç.	*ḳıt ḳalmaḳ* fiilinin emir kipi, “acizlik ve mecbur olmak”. Örnek: *Çalıştım ḳıtḳalınca* yani “güçsüz düşene kadar çabalayıp çalıştım”.		
3201	*ḳal*	A83b/3	قالٍ	
	T. T. Ç.	“Karışık durumdaki altın, gümüş mâdenlerinisüzme, rafine etme, birbirinden ayırma işlemi; insanın beşerî sıkıntılardan ve üzüntülerden kurtulması”na da kullanılır. Örnek: *ḳal oldı* yani “arındı”.		
3202	*ḳaravul*	A83b/4	قراول	
	T. T. Ç.	“Ordunu başı, önü”.		
3203	*ḳarṭal*	A83b/5	قرطالٍ	
	T. T. Ç.	“Kartal kuşu”. Tüyleri ok olarak kullanılır. Örnek: *ḳarṭala bir oḳ toḳunmuş bakmışgörmüş kendü yelegindendir* yani “Kartala bir ok değmiş, yine kendi yeleğinden” yanimecazi anlamı “sirkenin kurdu kendiliğindendir. ”		
3204	*ḳanḳal-*	A83b/7	قنقال	
	T. T. Ç.	“Halkalanmak”. Örneğin yılanın kendi etrafına sarılması. Veya “büyük gemilerin iplerini halka şeklinde kendi etrafına sarılması”.		
3205	*ḳāyıl*	A83b/9	قايل	
	T. T. Ç.	“Razı olan”. Geçişli ve geçişsiz olmak üzere *olmaḳ* veya *eylemek* yardımcı fiilleri ile çekimlenir.		
3206	*ḳaval*	A83b/10	قوال	
	T. T. Ç.	“Çobanların kavalı.		
3207	*ḳal-*	A83b/10	قل	
	T. T. Ç.	*ḳalmaḳ* fiilinin emir kipi, “kalmak ve gecikmek” anlamında.		
	A83b/11	El-meksūret		Esreli

3208	*ḳıral*	A83b/11	قرال	
	T. T. Ç.	“Macaristan savaş kıralı”.		
3209	*ḳırġıl*	A83b/12	قرغل	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Sakalı ağaran, siyah yerine beyaz olan sakal”. Örnek: *ḳırġıl ṣaḳalı.*		
3210	*ḳırġıl-*	A83b/13	قرغل	
	T. T. Ç.	*Ḳırmaḳ* fiilinin emir kipi, “kırmak” anlamında. Ve “kıl pekiştirmek için kullanılır. ”		
3211	*ḳızıl*	A83b/14	قزيل	
	T. T. Ç.	“Kızıl”.		
3212	*ḳıġıl*	A83b/14	قيغل	
	T. T. Ç.	“Sıfat”. İnsanı vasfeden sıfat.		
3213	*ḳıl*	A83b/15	قيل	
	T. T. Ç.	“İnsan ve hayvandaki kıl”.		
3214	*ḳıl-*	A83b/16	قيل	
3215	T. T. Ç. *namaz ḳıl*	*Ḳılmaḳ* fiilinin emir kipi, “kılmak” anlamında. Namaz isminin çekiminde kullanılır. Örnek: *namaz ḳıldı* veya *ḳılar* yani “namaz kıldı, kılar”.		
	A83b/17	El-mażmūmet		**Ötreli**
3216	*ḳumral*	A83b/18	قومرَال	
	T. T. Ç.	“Sarı ile kırmızı arasındaki renk, kumral; Sakalı vasfeder”. Örnek: *ḳumral ṣaḳallıdır*.		
3217	*ḳumsal*	A83b/19	قومسال	
	T. T. Ç.	“Büyük kumsal”.		
3218	*ḳovla-*	A83b/20	قواله	
	T. T. Ç.	*ḳovlamaḳ* fiilinin emir kipi. Örnek: *Üzerimize ḳovlama* yani “üzerimize fışkırma, palavra anlatma”.		
3219	*ḳul*	A83b/21	قول	

	T. T. Ç.	“İnsandan kul ve memluk olan”. Örnek: *padişah ḳulı* yani “padişahın kulu”.		
3220	*ḳol*	A83b/22	قول	
	T. T. Ç.	“İnsanın veya hayvanın kolu; asker kolu”na da verilen addır. Örnek: *ṣaġḳol, ṣol ḳol* yani “sağ ve sol kol”. “Nöbetçi asker birliği”ne söylenir. Örnek: *ḳol geceylegezer* yani “askerler gece gezerler”. Ayrıca “sarığın sarma şekli”nde de kullanılır. Örnek: *ṣarıġı ḳoḽḳoḽ ṣardı* yani “sarığı yuvarlak bir şekilde sardı”.		
	A84a/4	**Faṣlu’l-kaf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
3221	*kerdel*	A84a/4	كردل	
	T. T. Ç.	“Tahtadan yapılan kovaya benzer, kepçe”.		
3222	*geril-*	A84a/5	كرِل	
	T. T. Ç.	“Gerin!”. Tembellikten gerinmek.		
3223	*gerį*	A84a/6	كِرِڭ	
	T. T. Ç.	“Geril”. *Gerilmek* fiilinin emir kipi. Yün ipinin esnemesi, germesi gibi.		
3224	*kākül*	A84a/7	كاكول	
	T. T. Ç.	“Saç lülesi”.		
3225	*kāhil*	A84a/7	كاهل	
	T. T. Ç.	“Tembel”.		
3226	*kel*	A84a/8	كل	
	T. T. Ç.	“Başı kel olan, saçı olmayan”.		
3227	*gel-*	A84a/8	كِل	
	T. T. Ç.	*Gelmek* fiilinin emir kipi, “gelmek” anlamında.		
	A84a/8	El-meksūret		Esreli
3228	*kil*	A84a/8	كل	
	T. T. Ç.	“Kil; kadınların çocuklarının başlarını yıkamak için kullandığı kil”.		

3229	*-gil*	A84a/9	كِل	
3230	T. T. Ç. *bilgil*	“Pekiştirme eki”. Pekiştirme *n*’unun benzeri (2. çoğul emir şahıs zamiri.) İnce seslerle kullanılan şekli: *bilgil* yani “bilin”.		
	A84a/10	El-mażmūmet		Ötreli
3231	*küral*	A84a/11	كورال	
3232	T. T. Ç. *miskāv*	İnce okunur. “Rus çobanlarından”. Makbul olanı da *misḳāv*.		
3233	*güzel*	A84a/12	كِوزل	
	T. T. Ç.	“Güzel. İyi olan”.		
3234	*göñül*	A84a/12	كِوڭول	
	T. T. Ç.	“Gönül, hatır”.		
3235	*kül*	A84a/12	كول	
	T. T. Ç.	“Kül”.		
3236	*gül̨*	A84a/13	كول	
	T. T. Ç.	“Gül (çiçek) ”.		
3237	*köl*	A84a/13	كول	
	T. T. Ç.	“Göl”.		
3238	*kül-*	A84a/14	كول	
	T. T. Ç.	“Gülmek” anlamında.		
	A84a/14	**Faṣlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
3239	*marul*	A84a/15	ماروِل	
	T. T. Ç.	“Yenilen baklagillerden marul”.		
3240	*merul*	A84a/15	مريول	
	T. T. Ç.	“Alçak, adi ”.		

3241	*Masal/ maṣal*	A84a/16	مسل	
3242	T. T. Ç. *söyle-*	“Masal, hikâye”. *Söylemek*fiiliyle çekimlenir. Örnek: *maṣal söyledi*“bir hikâye anlattı”.		
3243	*maṭal*	A84a/17	مطل	
3244	T. T. Ç. *çatal maṭal*	“*Çatal* kelimesine tâbi. Örnek: *çatal maṭal* “çatal matal”.		
3245	*mandal*	A84a/17	مندل	
	T. T. Ç.	“Kapının mandalı, sürgüsü”.		
	A84a/19	El-meksūret		Esreli
3246	*mırıl mırıl*	A84a/19	مرلڕ مرل	
3247	T. T. Ç. *söyle-*	“Konuşurken mırıldanmak”. *Söylemek*fiiliyle çekimlenir.		
3248	*mısḳaḷ*	A84a/20	مسقال	
	T. T. Ç.	“Miskal; eğlence aletlerinden, üflenir”.		
3249	*mismil*	A84a/21	مسمل	
	T. T. Ç.	“Mis, temiz, arınmış olan”.		
	A84a/21	**Faşlu’l-vāv el-meftūḥa**		**Üstünlü vav faslı**
3250	*varil*	A84a/22	واريل	
	T. T. Ç.	“Genellikle yolculukta kullanılan, içine su konulan ahşaptan varil”.		
3251	*vazgil-*	A84a/22	وَازڭل	
	T. T. Ç.	*Vazgilmek* fiilinin emir kipi, “terk edip vazgeçmek” anlamında. “Bir şeyden vaz geçip tenezzül etmek”.		
	A84b/1	**Faşlu’l-yā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
3252	*yañıl-*	A84b/1	يا ڭل	

	T. T. Ç.	*Yañılmaḳ* fiilinin emir kipi, “yanlışa düşmek” anlamında.		
3253	*yeñil-*	A84b/2	ياكل	
	T. T. Ç.	*Yeñilmek* fiilinin emir kipi, “yenilmek” anlamında.		
3254	*yeşil*	A84b/2	يشيل	
	T. T. Ç.	“Yeşil”.		
3255	*yavḳıl-*	A84b/2	ياوقيل	
	T. T. Ç.	*Yavḳılmaḳ*birleşik fiilinin emir kipi, “kaybetmek” anlamında.		
3256	*yal*	A84b/3	يال	
	T. T. Ç.	“Geniş omuzlar”.		
3257	*yel-*	A84b/4	يل	
	T. T. Ç.	*Yalmaḳ* fiilinin emir kipi, “yürümek” anlamında.		
3258	*yėl*	A84b/4	يل	
	T. T. Ç.	“Yel” anlamında.		
	A84b/4	El-meksūret		Esreli
3259	*yıġıl*	A84b/5	يغل	
	T. T. Ç.	*Yıġılmaḳ* fiilinin emir kipi, “toplanmak ve yığmak” anlamında.		
3260	*yıḳıl-*	A84b/5	يقل	
	T. T. Ç.	*Yıḳılmaḳ* fiilinin emir kipi, “yıkılmak; çökmek, bir şeyin harap olması” anlamında. Örnek: *dünya yıḳıldı* yani “dünya yıkıldı” anlamında. Başkasına beddua olarak da “yok olma” anlamında kullanılır.		
3261	*yıl*	A84b/7	يِيل	
	T. T. Ç.	“Yıl, sene” anlamında.		
3262	*yıl-*	A84b/8	ييل	
3263	T. T. Ç. *yılan*	*Yılmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir çırpıda kaçmak veya süzülerek sızmak” anlamında.		

		Türevi *yılan*, “yılan” anlamında; çünkü *yılan* kendi inine girerken sızarak girer. Müsellesat ’ta açıklamıştım.		
	A84b/10	El-mażmūmet		Ötreli
3264	*yoḫsul*	A84b/11	يخسول	
	T. T. Ç.	“Fakir, yoksul olan kimse”.		
3265	*yönel-*	A84b/11	يونل	
	T. T. Ç.	*Yönelmek* fiilinin emir kipi, “bir yana yönelmek” anlamında. Örnek: *sefereyöneldim* yani “yolculuğa çıktım” anlamında.		
3266	*yoḷ*	A84b/12	يولڭ	
	T. T. Ç.	“Yol”.		
3267	*yoḷ-*	A84b/13	يولڭ	
	T. T. Ç.	*Yolmaḳ* fiilinin emir kipi, “yolmak” anlamında.		
	A84b/14	**El-nev’ul ṯāni mā aḫuruhū lām müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan**		**İkinci tür Sonu ünsüz ve ünlü ile biten veya bir sonraki kelime ile bağlı olan lam babı**
	T. T. Ç.	Yalın durumda, sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli, faslı olarak adlandırdım. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurdum.		
	A84b/16	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
3268	*aç gözli*	A84b/16	آج كوزلي	
	T. T. Ç.	“Tamah, cimri, gözü aç olan”.		
3269	*ardla-*	A84b/17	اردله	
	T. T. Ç.	*Ardlamaḳ* fiilinin emir kipi, “kaba et” anlamında. Çünkü *ard*“ard, arka” anlamında.		
3270	*arḍala*	A84b/18	ارڈله	
	T. T. Ç.	“Etten olan kas” anlamında. Bazı selis askerlerin lakabı idi. Örnek: *Mahmud ardala*. Ayrıca merhum Sultan Ahmed devletinde vezir Muhammed Paşa’yı Yemen’e sürgün ettiklerine verilen unvandı.		
3271	*arḳurla-*	A84b/20	ارقرله	

	T. T. Ç.	*Arḳurlamaḳ*fiilinin emir kipi, “manevi ve maddi muhalefet ve itiraz” anlamında. Veya “konuya aykırı bir şekilde davranmak, itiraz etmek” anlamında.		
3272	*arala-*	A84b/22	اره له	
	T. T. Ç.	*Aralamaḳ* fiilinin emir kipi, “iki kavgacının arasını ayırmak ve aralarına engel olma durumu”.		
3273	*azarla-*	A84b/23	ازارله	
	T. T. Ç.	*Azarlamaḳ* fiilinin emir kipi, “dille azarlamak” anlamında.		
3274	*esle-*	A85a/1	اسله	
	T. T. Ç.	*Eslemek* fiilinin emir kipi, “itaat” anlamında.		
3275	*aşıḳla-*	A85a/1	اشڤله	
	T. T. Ç.	*Aşılamaḳ* fiilinin emir kipi, “ağaçları aşılama” anlamında.		
3276	*aṭla-*	A85a/2	اطله	
3277	T. T. Ç. *adım*	*Aṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “adım atlamak” anlamında. *Adım* ise “adım” anlamında.		
3278	*aġırıḳla-*	A85a/3	اغرڤله	
	T. T. Ç.	*Aġırlamaḳ* fiilinin emir kipi, “saygı ve yüceltme”.		
3279	*aġla-*	A85a/4	اغله	
	T. T. Ç.	*Aġlamaḳ* fiilinin emir kipi, “ağlamak” anlamında.		
3280	*aġıla-*	A85a/4	اغله	
	T. T. Ç.	*Aġılamaḳ* fiilinin emir kipi. Örneğin “kapıyı sürgülemek” anlamında.		
3281	*aġula-*	A85a/6	اغوله	
	T. T. Ç.	*Aġulamaḳ* fiilinin emir kipi, “zehirlemek” anlamında. Çünkü *aġı,* ağı anlamında.		
3282	*ekle-*	A85a/6	اكله	
	T. T. Ç.	*Eklemek* fiilinin emir kipi, bir şeyi başka bir şeye “ulamak, eklemek”. Örneğin kadının saçına başka bir saç eklemek anlamında.		

		Çivi çakmadan tahtaları birbirine “takmak”, sandık ve depolar gibi.		
3283	*añla-*	A85a/9	اكلە	
	T. T. Ç.	*Añlamaḳ* fiilinin emir kipi, “anlamak” anlamında.		
3284	*alṭla-*	A85a/9	الطلە	
3285	T. T. Ç. *ötlemek*	*Altlamaḳ* fiilinin emir kipi, “çabukluk” anlamında. *Ötlemek* fiilinin eş anlamlısı. Ayrıca “satır atlamak” içinde kullanılır.		
3286	*ele-*	A85a/10	الە	
	T. T. Ç.	*Elemek* fiilinin emir kipi, “elemek” anlamında. Un elemek gibi.		
3287	*elle-*	A85a/11	الله	
	T. T. Ç.	*Ellemek* fiilinin emir kipi. Örneğin eşyaları “elle ellemek veya insana dille dokunmak”. Örnek: *diliyle elledi* yani “ona diliyle dokundu ve üzdü”.		
3288	*elli*	A85a/13	اللي	
	T. T. Ç.	“Sayılardan elli”.		
3289	*emekle-*	A85a/14	اَمَكْلە	
	T. T. Ç.	*Emeklemek* fiilinin emir kipi, “diz üstü emeklemek” anlamında.		
3290	*avla-*	A85a/15	اولە	
	T. T. Ç.	*Avlamaḳ* fiilinin emir kipi, “avlama” anlamında. Türevinden *av* yani “avlanan av” anlamında.		
3291	*ötele-*	A85a/16	اوتلە	
	T. T. Ç.	*Ötelemek* fiilinin emir kipi, “Çabukluk” anlamında.		
3292	*ayıṭla-*	A85a/17	ايطلە	
	T. T. Ç.	*Ayıṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “temizlemek ve toplamak” anlamında.		
3293	*ayaḳ dola-*	A85a/18	ايق دولە	
	T. T. Ç.	*Ayaḳ dolamaḳ* fiilinin emir kipi, “başkasına karşı önlem alıp onu haksız yere suçlama”.		

3294	*ayaḳ yolı*	A85a/19	ايق يولي	
	T. T. Ç.	“Ayak yolu, tuvalet”. Verilen isimlerden *āp ḫane*“su evi”. *Edep ḫane, ṣu yolı* ve *top ḫane*.		
3295	*eyle*	A85a/21	ايله	
	T. T. Ç.	“Naat ve vasıf edatı”. Örnek: *Bir yigit gördüm eyle yigit uṣlıdır* yani “çok uslu bir genç gördüm”.		
3296	*eyle*	A85a/22	ايله	
	T. T. Ç.	“Öyle” anlamında.		
3297	*eyle-*	A85a/23	ايله	
	T. T. Ç.	*Eylemek* fiilinin emir kipi, “iş, çalışmak, yapmak” anlamında.		
3298	*aḷa*	A85a/23	اڵه	
	T. T. Ç.	“Göz için söylenen güzel sıfat”. Örnek: *aḷa gözlü dilber* yani “ela gözlü dilber”.		
	A85b/1	El-meksūret		Esreli
3299	*ırġala-*	A85b/1	ارغله	
	T. T. Ç.	*Irġalamaḳ* fiilinin emir kipi, “uzaklaştırma ve bir yerden ayrılma”.		
3300	*ırla-*	A85b/2	ايرله	
	T. T. Ç.	*Irlamaḳ* fiilinin emir kipi, “şarkı söylemek” anlamında.		
3301	*izle-*	A85b/3	ايزله	
	T. T. Ç.	*İzlemek* fiilinin emir kipi, bir izi “izlemek;” maddi ve manevi şekilde takip etmek, izlemek.		
3302	*iskemli*	A85b/4	ايسكملي	
	T. T. Ç.	“İskemle”.		
3303	*iskele*	A85b/5	ايسكله	
	T. T. Ç.	“Gemi veya yapı için iskele”.		
3304	*işle-*	A85b/5	ايشله	
	T. T. Ç.	*İşlemek* fiilinin emir kipi, iş ve “işlemek, çalışmak” anlamında.		

3305	*ışmarla-*	A85b/6	ايصمرله	
	T. T. Ç.	*Işmarlamaḳ* fiilinin emir kipi, “ısmarlamak” anlamında.		
3306	*iñle-*	A85b/7	ايكڵه	
	T. T. Ç.	*İñlemek* fiilinin emir kipi, “inlemek” anlamında		
3307	*ile*	A85b/7	ايله	
	T. T. Ç.	“İle, beraber” anlamında.		
3308	*ılı-*	A85b/8	ايڵي	
	T. T. Ç.	*Ilımaḳ* fiilinin emir kipi, “ılık olmak” anlamında.		
3309	*ılı-*	A85b/9	ايلي	
	T. T. Ç.	“Ilı!” değiştirmeden emir kipi çekimi.		
	A85b/9	El-mażmūmet		Ötreli
3310	*ütüle-*	A85b/9	اوتله	
	T. T. Ç.	*Ütülemek* fiilinin emir kipi, “elbiseleri ütülemek” anlamında.		
3311	*örsele-*	A85b/10	اورسله	
3312	T. T. Ç. *ellemek*	*Örselemek* fiilinin emir kipi, “örselemek, ovalamak” anlamında. Benzeri *ellemek*“çitilemek” anlamında.		
3313	*özle-*	A85b/11	اۏزلَه	
	T. T. Ç.	*Özlemek* fiilinin emir kipi, “yurdu özlemek ve bir şeye eğilimli olmak”. Örnek: *gönlüm özledi* yani “özleyip ona eğilimli olmak” anlamında.		
3314	*özle*	A85b/13	اوزله	
	T. T. Ç.	“Özü güçlü olan kimse veya hamuru”. Örnek: *bu ḫamur özledir* yani “bunun özü güçlüdür”.		
3315	*üsküli*	A85b/15	اوسكلي	
	T. T. Ç.	“taranmış, bağlam yapılmış temiz keten soğan”		
3316	*uşlı*	A85b/15	اوصلي	

	T. T. Ç.	“Uslu”.		
3317	*oṭlu*	A85b/17	اوطلو	
3318	T. T. Ç. *ot*	“Otlu arazi”. Çünkü: *oṭ*, “otugillerden ot” anlamında.		
3319	*oṭlu*	A85b/18	اوطلوا	
3320	T. T. Ç. *oṭlan*	“Otlu. Tiryaki, keyifli, uyuşan”. Örnek: Afyon ile uyuşturucu kullandığında *oṭlandı* denir. Çünkü ot, “keyif ve uyuşturucu”.		
3321	*oṭla-*	A85b/19	اوطله	
	T. T. Ç.	*Oṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “otlamak” anlamında. Bahsi geçti. “Otlu yerlerden otlamak” anlamında.		
3322	*oṭla-*	A85b/19	اوطله	
3323 3324	T. T. Ç. *oṭ* *ası oṭ*	*Oṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “zehirlenmek” anlamında. +la- eki ile ve z sesi ile geçişli olur. Ama burada *-r* sesi ile gösterildi. *Oṭ*“ateş” anlamında da kullanılır. *Acı* kelimesinden sonra gelerek “acı ilaç” anlamında kullanılır. Örnek: *acı oṭ* yani “acı ilaç”. Beş anlamlı bir kelimedir.		
3325	*ulula-*	A86a/3	[اولوله]	
	T. T. Ç.	(Satır eksik A86a/12’de tekrar yazılmıştır). Yani içeriği “büyüğünü tanımayan köpek gibi ulusun”; yani “her kim döneminin imamını bilmezse cahil ölümü gibi ölür. Yani şeyhi olmayanın hocası şeytan olur”.		
3326	*ulula-*	A86a/3	اولوله	
3327	T. T. Ç. *aġırlamaḳ*	“Ululamak, yüceltmek ve saygı göstermek”. Ancak dilce *aġırlamaḳ* “saygı gösterme” ve *ululamaḳ*“yüceltmek” olarak kullanılır.		
3328	*oġurla-*	A86a/5	اغورله	
	T. T. Ç.	*Oġurlamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi çalmak” anlamında.		
3329	*uġurla-*	A86a/6	اوغورله	
	T. T. Ç.	*Uġurlamaḳ*, “yolcuya güle güle, bereketle, selametle gitmesi için edilen dua”.		

3330	*uġurlı*	A86a/8	اغورلي	
	T. T. Ç.	“Uğurlu, mübarek zat”. Kadri veya yaşı büyük olan zat onunla bereketlenirler.		
3331	*oḳla-*	A86a/9	اوقله	
	T. T. Ç.	- “Oklamak”		
3332	*ögürtle-*	A86a/9	اوكورتله	
	T. T. Ç.	*Ögürtlemek* fiilinin emir kipi, “altın ve gümüşün paraya çevrilmesi; sikke olduktan sonra iyisini ve kötüsünü ayırmak”.		
3333	*ölü*	A86a/11	اولو	
	T. T. Ç.	“Ölü”.		
3334	*ülü*	A86a/12	اولو	
	T. T. Ç.	“Bölünen pay, nasip, kısmet”. *Üleşmek* kelimesinden “bölmek ve elde etmek” anlamında.		
3335	*uḷu*	A86a/12	اولو	
	T. T. Ç.	“Yüce.		
3336	*ulula-*	A86a/16	اولوله	
	T. T. Ç.	*Ulumaḳ* fiilinin emir kipi, “köpeğin uluması”. Örnek: *Ulusını bilmeyen uluyu ḳalur* yani “içeriği büyüğünü tanımayan köpek gibi ulusun”. Yani “her kim döneminin imamını bilmezse cahil ölümü gibi ölür. Yahut şeyhi olmayanın hocası şeytan olur”.		
3337	*ulula-*	A86a/16	اولوله	
3338	T. T. Ç. *aġırlamaḳ*	*Ululamaḳ* fiilinin emir kipi, “ululamak, yüceltme ve saygı gösterme”. Ancak dilde*aġırlamaḳ* “saygı gösterme” ve *ululamaḳ* “yüceltmek” olarak kullanılır. (A86a/3’te tekrarlandı)		
3339	*öyle*	A86a/18	اويله	
	T. T. Ç.	İşaret zamiri. “Öyle” demek.		
3340	*öyle*	A86a/18	اويله	
	T. T. Ç.	“Beş vakitten öğle vakti”.		

3341	*ula-*	A86a/19	اولە	
	T. T. Ç.	*Ulamaḳ* fiilinin emir kipi, “az olan bir şeyi başka bir şeye ulamak, çoğalıp yayılana kadar”.		
	A86a/21	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
3342	*parḷa-*	A86a/21	پارڵە	
	T. T. Ç.	*Parlamaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşin parlayıp alevlenmesi”.		
3343	*besle-*	A86a/22	بسلە	
	T. T. Ç.	*Beslemek* fiilinin emir kipi, “terbiye etmek, beslemek” anlamında.		
3344	*besili*	A86a/23	بسلي	
	T. T. Ç.	“Besili”. Mef’ul vezninde beslenen anlamında.		
3345	*başla-*	A86a/23	بشلە	
	T. T. Ç.	*Başlamaḳ* fiilinin emir kipi, “başlamak” anlamında.		
3346	*başlı*	A86b/1	بشلى	
	T. T. Ç.	“Başlı; gelecek; başına buyruk”.		
3347	*baṭla-*	A86b/1	بطلە	
	T. T. Ç.	*Baṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “tüfek vb patlaması”.		
3348	*çatlamaḳ*	Benzeri *çaṭlamaḳ*.		
3349	*bağışla-*	A86b/2	بغشلە	
	T. T. Ç.	*Bağışlamaḳ* fiilinin emir kipi, “suçu bağışlamak” anlamında. Örnek: *Suçınbağışladı*.		
3350	*bağla-*	A86b/4	بغلە	
	T. T. Ç.	*Bağlamaḳ* fiilinin emir kipi, “maddi ve manevi olarak bağlamak”.		
3351	*baḳla*	A86b/4	بقلە	
	T. T. Ç.	“Bakla”.		
3352	*bekle-*	A86b/5	بكلە	

	T. T. Ç.	*Beklemek* fiilinin emir kipi, “bir şeyi korumak, gözetmek ve beklemek” anlamında. Şairler der ki: *ḫaramın ʻömri ṣavurduḳ dānesin dirmekle* *yüz bir degürmendür cihānir bunda nevbet beklerüz.* Sonu *-r* sesinde *-dUr* bahsinde geçmiştir.		
3353	*belli*	A86b/9	بللّي	
	T. T. Ç.	“Görünen, belli olan”.		
3354	*beli*	A86b/9	بلى	
	T. T. Ç.	Cevap olarak “evet” anlamında.		
3355	*beliñle-*	A86b/11	بلكله	
	T. T. Ç.	*Beliñlemek* fiilinin emir kipi, “kalbin rahatsız olması, ürkmek”		
3356	*belle-*	A86b/11	بللە	
3357	T. T. Ç. *bel*	*Bellemek* fiilinin emir kipi, bel ile tarlanın “bellenmesi”. *Bel*, “bel” anlamında. İkincisi ise *+le-* ekidir.		
3358	*belle-*	A86b/12	بللّه	
	T. T. Ç.	*Bellemek* fiilinin emir kipi, “yüzleri yakından incelemek; teyakkuzdan sonra olayları kontrol etmek, zabıt etmek. ”		
	A85b/13	El-meksūret		Esreli
3359	*bir ḫamle*	A86b/14	برحمله	
	T. T. Ç.	“Bir hamlede. Kısa bir zaman içerisinde”. Örnek: *Bir ḫamleden ṣoñra gel* yani “biraz sonra gel” anlamında.		
3360	*bile-*	A86b/15	بيلە	
	T. T. Ç.	*Bilemek* fiilinin emir kipi, “kılıcı veya bıçağı belemek” anlamında.		
3361	*bile*	A86b/16	بيلە	
	T. T. Ç.	“İle, beraberlik” anlamında. Ancak *ile* (ايله) ve *bile* (بيله)’nin arasındaki fark; *bile* (بيله) başta ve sonda gelir.		

3362	*ile*	Ama *ile* (ايله) sadece sonda gelir. Ayrıca *bile* (بيله), *ile* (ايله)'yi vurgulamak için kullanılmaktadır. Örnek: *Zeyd bile geldi 'Amru ile*. *İle*nin tersidir.		
3363	*bil-e*	A86b/19	بيله	
	T. T. Ç.	"Bilmek" anlamında *bilmek* kelimesinin gelecek zaman çekimi yani "bilecek" anlamında.		
3364	*bil-e*	A86b/20	بيله	
	T. T. Ç.	2. tekil şahıs emir çekimi. "Bil!" anlamında. /*l*/sesinden sonra geniş ünlülü kullanıldı. *He* veya *elif* uyarı için kullanıldı. Ve geçen bu dört kelimenin yazılışı aynı fakat anlamları farklıdır.		
	A86b/22	El-mażmūmet		Ötreli
3365	*budala*	A86b/22	بودالە	
	T. T. Ç.	"Budala". Bahsi geçen *abdal* kelimesinin benzeri.		
3366	*pürçüklü*	A86b/23	پرچكلو	
3367	T. T. Ç. *havuç*	"Havuç" anlamında. *Havuç* kelimesinin eş anlamlısı. (kelime eksik).		
3368	*buṣula*	A86b/23	بوصله	
	T. T. Ç.	"Pusula, denizde ve yoları yönünü bilmek kullanılmaktadır".		
3369	*buṣula*	A87a/1	بوصله	
	T. T. Ç.	"Kanun şeklinde ihracat olan yem harcamalarını tutan bir defterdir".		
3370	*Buğday renglü*	A87a/2	بغداي رنڭلو	
	T. T. Ç.	"Esmer renkli, buğday renkli".		
3371	*boġazla-*	A87a/3	بغزله	
	T. T. Ç.	*Boġazlamaḳ* fiilinin emir kipi, "boğazlama" anlamında.		
3372	*boḳunla-*	A87a/3	بوقتله	
	T. T. Ç.	*Boḳunlamaḳ* fiilinin emir kipi, "ağızda murdar etmek".		

3373	*boḳla-*	A87a/4	بوقله	
	T. T. Ç.	*Boḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “boklamak, çirkin etmek, kirletmek”. Mecaz olarak “heder etmek” anlamında.		
3374	*böyle*	A87a/5	بويله	
	T. T. Ç.	“Böyle” anlamında.		
3375	*böl-e*	A87a/5	بوله	
	T. T. Ç.	Gelecek zaman çekimi. “Bölmek” anlamında.		
3376	*bula*	A87a/6	بولا	
	T. T. Ç.	Seçkin sınıf çocukların “dadı”sı.		
3377	*bulma-*	A87a/6	بولمه	
	T. T. Ç.	*Bulmaḳ*kelimesinin gelecek zaman çekimi. “Bulmak” anlamında.		
3378	*bula-*	A87a/7	بوله	
	T. T. Ç.	“Bulamak, dağıtmak” anlamında. Örneğin kavrulmuş buğday ununu yağ ile bulaması. Bahsi geçen dört kelimenin yazılışı aynı fakat anlamları farklıdır.		
	A87a/9	**Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
3379	*tepele-*	A87a/9	تپله	
3380	T. T. Ç. *öldürmek*	*Tepelemek* fiilinin emir kipi, “katletmek” anlamında. *Öldürmek* ise “öldürmek” anlamında.		
3381	*tepelemek*	A87a/10	تپلمك	
	T. T. Ç.	“Ayakla tepelemek” anlamında. Benzeri *tepmek*.		
3382	*tepmek*	A87a/11	تپمك	
	T. T. Ç.	“Tepmek” anlamında. Çünkü *tepmek*’in aynısı *tepme*dir. +la- mübalağa için (: *tepele*-), tef’il veznine benzer.		
3383	*terle-*	A87a/13	ترله	
	T. T. Ç.	*Terlemek* fiilinin emir kipi, “insanın terlemesi” durumu.		

3384	*tāzele-*	A87a/14	تازله	
	T. T. Ç.	*Tazelemek* fiilinin emir kipi, “tazelemek ”anlamında. Çünkü *taze*, “taze, yumuşak” anlamında.		
	A87a/15	**Faṣlu’l-cim meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
3385	*çapala-*	A87a/15	چپله	
	T. T. Ç.	*Çapalamaḳ* fiilinin emir kipi, “çabalamak” anlamında.		
3386	*çaṭla-*	A87a/16	چطله	
	T. T. Ç.	*Çaṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “çatlamak” anlamında. Parmakları çatlatmak ve ses çatlatması gibi.		
3387	*çaṭla-*	A87a/17	چطله	
	T. T. Ç.	*Çaṭlamaḳ* fiilinin emir kipi, “çatlamak ve infilak” anlamında. Duvar, ahşap, karın, dolu veya şişkin sokakların veya kahırdan insanın vb çatlaması.		
3388	*çaġla-*	A87a/19	جاغله	
	T. T. Ç.	*Çaġlamaḳ* fiilinin emir kipi, “suyun çağlaması” anlamında.		
3389	*çaġla*	A87a/20	جاغله	
	T. T. Ç.	“Hurma, yeşil badem, henüz pişmemiş tüm meyve türlerine verilen addır; yarı pişmiş”. Örnek: *ḫurma çaġlası badem* yani “yeşil badem”.		
3390	*çalı*	A87a/22	چالي	
	T. T. Ç.	“Çalı. Bir tür odun, diken, şaşa ve halfa otu”.		
	A87a/23	El-meksūret		Esreli
3391	*çimdile-*	A87a/23	چمديله	
	T. T. Ç.	*Çimdilemek* fiilinin emir kipi, “parmak vb uçlarıyla çimdiklemek” anlamında.		
	A87b/1	El-mażmūmet		ötreli
3392	*çorlu*	A87b/1	چورلو	
	T. T. Ç.	Arazilerden “çorlu” olanı.		
3393	*çorlu*	A87b/2	چورلو	

	T. T. Ç.	“Anadolu’da bulunan bir belde”. Örnek: *Çorlu ḳırında yad ḳulıyım* yani “Çorlu kırına feda edeyim. Ona beddua etti. ”		
	A87b/3	**Faṣlu’l-ḫā el-mu’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
3394	*ḫırla-*	A87b/4	خرلە	
	T. T. Ç.	*Ḫırlamaḳ* fiilinin emir kipi, “uykuda olanın horlaması; boğazlananın (boğazı kesilen) hırıltısı”.		
3395	*ḫalı*	A87b/5	خالي	
	T. T. Ç.	“Rum halısı”. Kaf sesi ile de yazılır. Örnek: *ḫalı ve ḫaliçe*.		
3396	*ḫaylı*	A87b/6	خيلي	
	T. T. Ç.	“Çok, hayli” anlamında. Örnek: *ḫaylı müşkildir kişi terk eylemek mü’tadíni* yani “içeriğialışılanı terk etmek çok zordur”.		
3397	*ḫayla-*	A87b/8	خيلە	
	T. T. Ç.	*Ḫaylamaḳ* fiilinin emir kipi, “zannetmek ve kuruntuya düşmek”. *Ḫ*(خ)sesi *ḥ* (ح)sesiyle değişiklik gösterebilir.		
3398	*ḫavlı*	A87b/9	خاوِلي	
3399	T. T. Ç. *ḫav*	“Tüylü. Halı tüyü” gibi. Çünkü *ḫav* “tüy” demek.		
	A87b/10	El-meksūret		Esreli
3400	*ḫırlı*	A87b/10	خرلي	
	T. T. Ç.	“İyi veya kötü insan”. Örnek: *ḫırlı degil* ve türevi*ḫırsız,* “hırsız” anlamında.		
3401	*ḫırbala-*	A87b/11	خربلە	
	T. T. Ç.	*Ḫırpalamaḳ* fiilinin emir kipi, “heder etmek ve yapılanı bozmak, mahvetmek”.		
3402	*ḫışla-*	A87b/12	خشلە	
	T. T. Ç.	*Ḫışlamaḳ*“uyuyanın ve hastanın çıkardığı üfürerek hırlama sesi”.		
	A87b/13	El-mażmūmet		Ötreli
3403	*ḫorla-*	A87b/13	خورلە	

	T. T. Ç.	*Ḫorlamaḳ* fiilinin emir kipi, “uykuda olanın horlaması; boğazlananın (boğazı kesilenin) hırıltısı. ”			
3404	*ḫorla-*	A87b/14	خورله		
3405	T. T. Ç. *ĥor*	*Ḫorlamaḳ* fiilinin emir kipi, “hor görmek” anlamında. Çünkü *ĥor* “hor, aşağı” anlamında.			
	A87b/15	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**	
3406	*daşla-*	A87b/16	داشله		
	T. T. Ç.	*Daşlamaḳ* fiilinin emir kipi, “aşla taşlamak” anlamında.			
3407	*deli*	A87b/16	دلي		
	T. T. Ç.	“Deli”.			
3408	*daġla-*	A87b/17	داغله		
	T. T. Ç.	*Dağlamaḳ* fiilinin emir kipi, “kolu dağlama” anlamında.			
3409	*deñli*	A87b/17	داكلي		
	T. T. Ç.	“Miktar” anlamında. Örnek: *Ne deñli* yani “ne miktar”.			
3410	*damla-*	A87b/18	داملە		
	T. T. Ç.	*Damlamaḳ* fiilinin emir kipi, “damlamak” anlamında. Örnek: *Aḳmazsa damlar* yani “akmazsa damlar”.			
3411	*damla*	A87b/20	داملە		
	T. T. Ç.	“Damla” demek. Örnek: *Bir damla damlamadı* yani “bir damla damlamadı”.			
3412	*dala-*	A87b/21	دله		
	T. T. Ç.	*Dalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yılanın veya köpeğin dalması, sokması; insanın zarar vermesinden dolayı sokmak”.			
	A87b/22	El-meksūret		Esreli	
3413	*dişle-*	A87b/22	ديشله		
	T. T. Ç.	*Dişlemek* fiilinin emir kipi, “diş ile ısırmak” anlamında.			
3414	*diñle-*	A87b/23	ديكله		

	T. T. Ç.	*Diñlemek* fiilinin emir kipi, “kulakla dinlemek” anlamında.		
3415	*dile-*	A88a/1	دیله	
3416	T. T. Ç. *dilenci*	*Dilemek* fiilinin emir kipi, “istemek, sormak ve dilemek”. Türevinden *dilenci,* “dilenci” anlamında.		
	A88a/2	El-mażmūmet		Ötreli
3417	*dürlü*	A88a/3	دورلو	
	T. T. Ç.	“Türlü.		
3418	*durulu*	A88a/3	دورولو	
	T. T. Ç.	Bulanıktan sonra “duru olma, durulma” durumu.		
3419	*dolı-*	A88a/4	دولي	
	T. T. Ç.	“Dolmak” anlamında olan *dolmaḳ* kelimesinden “dolu olan” anlamında.		
3420	*doḷı*	A88a/4	دولې	
	T. T. Ç.	“Dolu; çoğu zaman yağmurla birlikte gökyüzünden yağan dolu”.		
3421	*dükeli*	A88a/5	دوکلي	
	T. T. Ç.	Manevi pekiştirme edatlarından “hep, bütün” anlamında.		
3422	*doyla-*	A88a/6	دویله	
	T. T. Ç.	*Doylamaḳ* fiilinin emir kipi, “nimet sürmek, nimete dalmak”.		
3423	*dola-*	A88a/7	دوله	
	T. T. Ç.	*Dolamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeye halka şeklinde çerçevelemek, sarmak ve dolanmak”.		
3424	*dola-*	A88a/8	دوله	
	T. T. Ç.	*Dolamaḳ* fiilinin emir kipi, “başkalarını kötüleme, onları batıl, suçu dolamak” anlamında. *Ayaḳ* kelimesinden sonra kullanışı. Örnek: *Ayaḳ doladı* yani “onu suçladı, itham etti”, *suçu ayağına doladı* yani “dolandırdı”.		
3425	*dol-a*	A88a/11	دوله	
	T. T. Ç.	*Dolmaḳ* kelimesinin gelecek zamanın çekimi. Yani “dolacak” anlamında.		

		Bahsi geçen üç kelimenin(dola) yazılışı aynı ama anlamı farklıdır.		
	A88a/13	**Faşlu'r-rā el-meftūḥa**		**Üstünlü re faslı**
3426	*rendele-*	A88a/13	رنده له	
	T. T. Ç.	*Rendelemek* fiilinin emir kipi, "ahşapları fare/zımpara ile rendelemek" demek.		
3427	*rendele-*	A88a/14	رندله	
	T. T. Ç.	*Rendelemek* fiilinin emir kipi, "rende ile kabağı rendelemek" anlamında.		
	A88a/15	**Faşlu'l-zāy el-mu'ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü ze faslı**
3428	*zerdālū*	A88a/16	زردالو	
	T. T. Ç.	"Zerdali, sarı erik".		
3429	*ḳaysı*	"Bademli olana, kaysı" *ḳaysı* denir.		
3430	*zavallı*	A88a/16	زوالي	
	T. T. Ç.	"Zavallı".		
	A88a/17	El-meksūret		Esreli
3431	*zıvıla-*	A88a/17	زيوله	
	T. T. Ç.	*Zıvılmaḳ* fiilinin emir kipi, "gizli bir şekilde sıyrılıp çıkmak, gizlice gitmek ve süzülmek". "Gizlice çekilen"e *zıvıladı* denir.		
	A88a/19	**Faşlu's-sinü'l-mühmele**		**Üstünlü sin faslı**
3432	*sepele-*	A88a/19	سپله	
	T. T. Ç.	*Sepelemek* fiilinin emir kipi, "suyu serpmek" anlamında. Örnek: *Yüregime suserpildi* yani "yüreğime su serpildi".		
3433	*sevgilü*	A88a/20	سوكلو	
	T. T. Ç.	"Sevgili", "sevmek" anlamında olan *sevmek* kelimesinden sıfat-ı müşebbehe.		
	A88a/21	El-meksūret		Esreli
3434	*sızla-*	A88a/21	سيزله	
	T. T. Ç.	*Sızlamaḳ* fiilinin emir kipi, "çıbanın sızlaması, yaranın ve kemiğin sızlaması" anlamında.		

3435	*siñirle-*	A88a/23	سكرله	
	T. T. Ç.	*Siñirlemek* fiilinin emir kipi, “sinir kesti ve kesmek” anlamında. Hayvanın ve insanın sinirini kesip atmak gibi. Zamanımızda bazılarına yaptıkları gibi.		
3436	*sille*	A88b/1	سلله	
	T. T. Ç.	“Yüze elle sille çekmek”.		
	A88b/2	El-mażmūmet		Ötreli
3437	*söyle-*	A88b/2	سويله	
	T. T. Ç.	*Söylemek* fiilinin emir kipi, “söylemek” anlamında.		
	A88b/3	**Faṣlu’ṣ-ṣinü’l-mü’ceme’l-meftūḥa**		**Üstünlü şin faslı**
3438	*şapla-*	A88b/3	شابله	
	T. T. Ç.	*Şaplalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yüze, göğse ve arkaya vurarak çarpmak”.		
3439	*şaftālū*	A88b/5	شافتالو	
	T. T. Ç.	“Pembe tüylü şeftali”. Vasıf olarak ayırt etmek için *tüylü şeftalu*, “tüylü şeftali”ye ve *tüysüz şeftalu*“pembe olan”a denir.		
3440	*şeftālū*	A88b/7	شفتالوا	
3441	T. T. Ç. *ḳaysı*	“Öpücük ve buse” anlamında. Çekimi sadece *vermek* veya *olmaḳ*yardımcı fiilleriyle çekimlenir. Tasriflerinden *öpmek*“öpme ve öpmek” anlamında. Bu da anlam karışıklığına yol açmaktadır. Şairler der ki: *Saña şeftalu gerekse* *Baña canum ḳaysı* Sonu harekeli *sin*de bahsi geçtiği gibi *ḳaysı* kelimesinin de iki anlamı vardır. Birisi “bademli kaysı” diğeri ise “umursamak ve ilgilenmek” anlamında.		
	A88b/12	El-mażmūmet		Ötreli
3442	*şöyle*	A88b/12	شويله	
	T. T. Ç.	“Şöyle”.		
3443	*şöle*	A88b/12	شله	

	T. T. Ç.	“Bir nevi biberli pirinç pilavı”. Örnek: *şöle pilav* yani “ıspanak ile karışık pilav” anlamında.		
	A88b/13	**Faṣlu’ṣ-ṣadü’l-meftūḥa**		Üstünlü sin faslı
3444	*ṣapla-*	A88b/14	صپلە	
3445	T. T. Ç. *ṣaplama*	*Ṣaplamaḳ* fiilinin emir kipi, bıçak, hançer veya çangalın ete “saplanması”. Ayrıca “okla saplamak; kendi cinsinden, türünden olmayan veya insanın başkasından yardım istemesi; “dürtmek, nişan tutmak”, bunun üzerine ona *ṣaplama* denir.		
3446	*ṣaḳlı*	A88b/16	صقلي	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe, mef’ul vezninde. “Gizli, saklı” olan şey.		
3447	*ṣaḳla-*	A88b/17	صقله	
	T. T. Ç.	*Ṣaḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “saklamak” anlamında.		
3448	*ṣalı*	A88b/20	صالي	
	T. T. Ç.	“Salı günü”. Örnek: *Ṣalı güni.*		
3449	*ṣal-ı*	A88b/21	صالي	
	T. T. Ç.	“Salmak ve koyuvermek” . Örnek: *ṣalı ver, ṣalı vermek* fiilinin emir kipi, “göndermek ve salı vermek” anlamında. Bu anlamda kullanılması da *vermek* maddesiyle oluşur. Örnek: *Ṣalı verdi* yani “salı verip gönderdi” anlamında.		
3450	*ṣalā*	A89a/1	صلا	
	T. T. Ç.	İsim- fiil, “Hadi, buraya geliniz!” anlamında. Örnek: *yemege ṣalā* yani “Hadi yemeği yiyelim”.		
3451	*ṣayıḳla-*	A89a/2	صايقله	
	T. T. Ç.	*Ṣayıḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “hastalıktan, yaşlılıktan, uykudan dolayı sayıklamak”.		
	A89a/3	El-maẕmūmet		Ötreli
3452	*ṣuçla-*	A89a/4	صولچله	
	T. T. Ç.	*Ṣulamaḳ* fiilinin emir kipi, “sulamak ve püskürtmek” anlamında.		

3453	*ṣulı*	A89a/4	صولي	
	T. T. Ç.	“Sıvı, sulu” anlamında.		
3454	*ṣoḷu-*	A89a/5	صولو	
	T. T. Ç.	*Ṣolumaḳ* fiilinin emir kipi, “solumak” anlamında.		
3455	*ṣolu-*	A89a/5	صولو	
	T. T. Ç.	“Solmak, reyhan, gül ve güzelliğin solması gibi” anlamında.		
3456	*ṣu yolı*	A89a/6	صويولي	
	T. T. Ç.	“Tuvalet” isimlerinden biri. Konuşma dilinde“su yolu”. Kullanılan isimlerinden		
3457	*ayaḳ yolı*	*ayaḳ yolı*		
3458	*ab-ẖane*	*ab-ẖane*		
3459	*ṭop-ẖane*	*ṭop-ẖane*		
3460	*ḳadem-gah*	*ḳadem-gah*		
3461	*ẖelā*	*ẖelā*		
3462	*ṣıçtım-ẖane*	ve en kötüsü *ṣıçtım-ẖane* yani “sıçma yeri”.		
	A89a/9	**Faṣlu’l-ṭa’ el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
3463	*ṭatlı*	A89a/10	طتلي	
	T. T. Ç.	“Tatlı”.		
3464	*ṭarla*	A89a/10	طرله	
	T. T. Ç.	“Araziden tarla”.		
3465	*ṭaṣla-*	A89a/10	طصله	
	T. T. Ç.	*Ṭaṣlamaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi acemice, dangalak bir şekilde yapma”.		
3466	*ṭaḳla-*	A89a/11	طَقله	
	T. T. Ç.	“Takla atmak, pehlivan, cambaz ve oyuncuların yaptığı takla”. Örnek: *Taḳla ḳıldı* yani “oyuncu takla attı”. Çekimi *ḳılmaḳ*yardımcı fiiliyle ile yapılır.		
3467	*ṭaşımla-*	A89a/14	طصمله	

	T. T. Ç.	*Ṭaşımlamaḳ* fiilinin emir kipi, “deneyim ve tahmin” anlamında.		
3468	*ṭavla-*	A89a/15	طوله	
	T. T. Ç.	“Gereken ısı ve nemi vermek, tav vermek; elde etmek, kandırmak”		
3469	*ṭavlı*	A89a/15	طولي	
	T. T. Ç.	“Tavla”. Nerdiş oyunu oynanır.		
	A89a/16	El-meksūre		Esreli
3470	*ṭırmala-*	A89a/16	طرمله	
	T. T. Ç.	*Ṭırmalamaḳ* fiilinin emir kipi, “tırnakla tırmalamak”.		
	A89a/17	El-mażmūmet		Ötreli
3471	*ṭoparla-*	A89a/17	طوپارله	
	T. T. Ç.	*Ṭoparlamaḳ* fiilinin emir kipi, “toparlamak” anlamında. Örnek: *Zeyd’i ṭoparladı* yani “Zeydi zor kılarak toparladı”.		
3472	*ṭuzla-*	A89a/19	طوزله	
	T. T. Ç.	*Ṭuzlamaḳ* fiilinin emir kipi, “tuzlamak” anlamında.		
3473	*ṭuzla*	A89a/20	طوزلا	
	T. T. Ç.	“Tuzla, tuzculuk” anlamında.		
3474	*ṭuzlı*	A89a/20	طوزلي	
	T. T. Ç.	“Tuzlu.		
3475	*ṭoḳlu*	A89a/20	طوقلى	
3476	T. T. Ç. *ḳuzu*	“Altı aylık, toklu”. Daha küçüğüne ise *ḳuzu* denir.		
3477	*ṭūla*	A89a/21	طوله	
	T. T. Ç.	“Tuğla”.		
	A89a/22	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
3478	*ḳalı*	A89a/22	قالي	

	T. T. Ç.	“Rum halısı”. Hı faslında bahsi geçmişti.		
3479	*ḳapla-*	A89a/23	قيله	
	T. T. Ç.	*Ḳaplamaḳ* fiilinin emir kipi, “kaplamak, sarmak, kapsamak” anlamında. Örnek: *Duman şehri ḳapladı* yani “sis şehri kaplayıp çevirdi”. *Başımı meshileḳapladım* yani “tüm başımı kaplayarak sildim”. Ayrıca “kürk ve örtülerin kaplanması”. Örnek: *kürkünüferaceye ḳabladı* yani “kürkü feraceyle kapladım”. *Şerfi yorġanaḳabladı* yani “yorganı çarşafa kapladı”.		
3480	*ḳabala*	A89b/6	قبله	
	T. T. Ç.	“İş yerinde tezgâhın üzerine atılan bir bölüm iş, işçinin verilen işi tamamlaması”dır.		
3481	*ḳara gönüllü*	A89b/6	قره كوكللو	
	T. T. Ç.	“İçi siyah olan”.		
3482	*ḳaḳala-*	A89b/8	قڤلهْ	
	T. T. Ç.	*ḳaḳalamaḳ* fiilinin emir kipi, “kakalama”. Tavuk ve kuşların tanelerinin kakalaması gibi.		
3483	*ḳañlı*	A89b/10	قاكلي	
	T. T. Ç.	“Lastiğin yuvarlakları”.		
3484	*ḳavla-*	A89b/10	قوله	
	T. T. Ç.	*ḳavlamaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşle kavlamak” demek.		
	A89b/11	El-meksūret		Esreli
3485	*ḳıcıḳla-*	A89b/11	قجقله	
	T. T. Ç.	*Ḳıçıḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “cıvıldamak” anlamında.		
3486	*ḳışla-*	A89b/12	قيشله	
	T. T. Ç.	*ḳışlamaḳ* fiilinin emir kipi, “insanın kışlaması” anlamında.		
	A89b/12	El-maẕmūmet		Ötreli
3487	*ḳuşdili*	A89b/13	قوش دلي	
	T. T. Ç.	Terim olarak “konuşma tarzı dili”.		

		Konuşma dilinde “kuş dili”.		
3488	*ḳuṭlı*	A89b/14	قوطلي	
	T. T. Ç.	“Şanslı ve kutlu kişi”.		
3489	*ḳuṭlı*	A89b/14	قوطِلي	
	T. T. Ç.	“Mübarek” anlamında. İnsanın dua ederken kullandığı bir ifade. Örnek: *Bir emek ḳutlu olsun*vs.		
3490	*ḳuḳla*	A89b/16	قوقله	
	T. T. Ç.	“Kukla”.		
3491	*ḳoḳla-*	A89b/16	قوقله	
	T. T. Ç.	*ḳoḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “koklamak” anlamında.		
3492	*ḳovla-*	A89b/17	قوله	
	T. T. Ç.	*ḳovlamaḳ* fiilinin emir kipi, “gammazlamak, suçlamak”		
3493	*ḳula*	A89b/17	قولا	
	T. T. Ç.	“Al ile kır arasında bir at rengi”. Kabul edilmeyen “sarı” rengi. Örnek: *(at ki) ola ḳula alma bir pula.*		
3494	*ḳovaḷa-*	A89b/19	قواڵه	
	T. T. Ç.	*Ḳovalamaḳ* fiilinin emir kipi, “arka arkaya düşmanı kovalamak” anlamında.		
	A89b/20	**Faṣlu’l-kef el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
3495	*kertenkele*	A89b/21	كرتنكله	
	T. T. Ç.	“Kelergillerden kertenkele”.		
3496	*kūḷa*	A89b/22	كوڵه	
	T. T. Ç.	“Vida adı verilen çivi”.		
3497	*gövele-*	A89b/22	كوله	
	T. T. Ç.	*Gövelemek* fiilinin emir kipi, “çiğnemek” anlamında, bayat ekmeği ağızda çiğnemek gibi.		

		“Yararsız yere konuşmak; atın yuları gevelemesi” gibi…		
3498	*kehle*	A90a/1	كهله	
3499	T. T. Ç. *bit*	“Bit”. Eş anlamlısı *bit*.		
3500	*kile*	A90a/2	كيله	
3501	T. T. Ç. *oḳḳa*	K sesini uzatarak. “Ölçek”. İstanbul ölçeği genel olarak yirmi okkaya tekabül eder. Bir *oḳḳa* ise genel olarak dört yüz dirhemdir. Ve genel ölçekten pirincin vezin ağırlığı ölçeğin yarısıdır. Dolaysıyla pirincin vezni on okkadır. Ancak *oḳḳa* ise iki yüz elli dirheme tekabül edebilir. Afyon ve safranın okkası gibi.		
3502	*gel-e*	A90a/6	كله	
	T. T. Ç.	*Gelmek* fiilinin gelecek zaman çekimi “gelsin”.		
	A90a/6	El-meksūret		Esreli
3503	*kirli*	A90a/6	كيرلي	
3504	T. T. Ç. *kir*	Sıfat-ı müşebbehe. “Kirli” anlamında. “Kir”e ise *kir* denir.		
3505	*gizli*	A90a/7	كزلي	
	T. T. Ç.	“Gizli”. Sıfat-ı müşebbehe, mef’ul vezninde. “Gizli ve saklı olan”.		
3506	*gizle-*	A90a/8	كيزله	
	T. T. Ç.	*Gizlemek* fiilinin emir kipi, “gizlemek ve saklamak” anlamında.		
	A90a/9	El-maẕmūmet		Ötreli
3507	*güclü*	A90a/9	كوچلو	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Kudretli” anlamında. Cesur olma değil. Çünkü “kuvvet”, *güç* yani “kudret ve güç” demektir.		
3508	*gücle*	A90a/11	كوجله	

	T. T. Ç.	“Güçlükle” anlamında. Çünkü *güc*“gasp etmek, zor, şiddet ve güç” anlamında. Her iki kelimede de *c* sesi Arap olan *c* sesidir.		
3509	*gürle-*	A90a/13	كورله	
	T. T. Ç.	*Gürlemek* fiilinin emir kipi, “gök gürleme sesi”. vb.		
3510	*gözle-*	A90a/14	كوزله	
	T. T. Ç.	*Gözlemek* fiilinin emir kipi, “gözle gözetmek ve korumak” anlamında.		
3511	*kösele*	A90a/15	كوسَاله	
	T. T. Ç.	“Kösele”. Uzatmadan okunur ve telaffuz edilir. Şöyle: *kösele* (كسله)		
3512	*küşümle-*	A90a/16	كوشوملە	
	T. T. Ç.	*Küşümlemek* fiilinin emir kipi, “Farkında olmadığı bir şeye karşı uyarmak”.		
3513	*gönile-*	A90a/17	كونيله	
	T. T. Ç.	*Gönilemek* fiilinin emir kipi, “imrenmek ve gıpta etmek”. “Haset” olarak da kullanılır.		
3514	*göhregile*	A90a/17	كهره كله	
	T. T. Ç.	“Siyah olmadan önce beyaz barut, güherçile”. *Her* kelimesi ise “tuz” demek.		
3515	*köle*	A90a/20	كوله	
	T. T. Ç.	Beyaz tenlilerden “köle, memluk” olanlar.		
3516	*göñüllü*	A90a/20	كوكللوا	
	T. T. Ç.	“Kibirlenme, söylenen üzre nefis sahibi olan kimse”.		
3517	*göñüllü*	A90a/21	كوكللو	
	T. T. Ç.	“Özel bir asker tayfasına verilen unvandır. Mısır’daki sipahilerin üst mertebesidir”.		
3518	*köklü*	A90a/22	كوكلو	
	T. T. Ç.	Gerçek anlamı “muhkem olan, kök”. Ağaçların kökü gibi. Veya anlamca “gerek mal mülk gerekse aile yönünde mevki sahibi olan insan”dır.		
3519	*güher çile*	A90a/üst Kn.	كُويلُو	

	T. T. Ç.	“Hekimlerin tozu”.		
3520	*köylü*	A90a/Kn.	كُويلُو	
	T. T. Ç.	“Köylü” anlamında.		
3521	*gömüli*	A90b/1	كوملي	
	T. T. Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. İsm-i mefuldür. “Gömülü” demek. Çünkü *gömmek*, “gömmek” anlamında.		
	A90b/2	**Faşlu’l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
3522	*ḷaḷa*	A90b/2	لالا	
	T. T. Ç.	“Dadı” kelimesinin eş anlamlısı. (Erkek için kullanılır) “cariyelerden efendisinin oğlunu yetiştiren kimse”.		
3523	*lale*	A90b/3	لاله	
	T. T. Ç.	“Güllerden lale”. Haşhaş çiçeğine benzer. Bilinir.		
	A90b/4	El-mażmūmet		Ötreli
3524	*lüle*	A90b/4	لولا	
	T. T. Ç.	“Musluk lülesi, musluk ağzı”.		
	A90b/6	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
3525	*mele-*	A90b/6	مَله	
	T. T. Ç.	*Melemek* fiilinin emir kipi, “koynun melemesi” demek.		
3526	*mavla-*	A90b/7	موله	
	T. T. Ç.	*Mavlamaḳ* fiilinin emir kipi, “kedinin miyavlaması”.		
	A90b/8	El-mażmūmet		Ötreli
3527	*muṭlı*	A90b/8	موطلي	
	T. T. Ç.	“Başkasına hayırlı dua etme”. Örnek: *Ne muṭlı saña* yani “ne mutlu, kutlu ve mübarek sana”.		
3528	*mührle-*	A90b/9	مهرله	

3529	T. T. Ç. *mühür*	*Mührlemek* fiilinin emir kipi, "bir şeyi mühürlemek" anlamında. Nakışlı olan mühür ise *h* sesinden sonra yuvarlak ünlü gelir: *mühür*.		
3530	*mührele-*	A90b/11	مُهْرلە	
	T. T. Ç.	Mührelemek fiilinin emir kipi, "kâğıt, kılıcın vb perdahlanması".		
	A90b/13	**Faṣlu'l-nūn el-meftūḥa**		Üstünlü nun faslı
3531	*netli-*	A90b/13	نتلي	
	T. T. Ç.	"Taammütle konuşma veya çalışma". Örnek: *netli söyledi* yani "taammüden söyledi". *Netli işledi* yani "taammüden işledi".		
3532	*namlı*	A90b/15	نملى	
	T. T. Ç.	"Kılıç namlusu" gibi.		
3533	*nadazla-*	A90b/15	ندزلە	
	T. T. Ç.	*Nadazlamaḳ* fiilinin emir kipi, "ayırma, tarlayı ekin için çift sürmek, nadaslamak" gibi.		
	A90b/16	El-maẕmūmet		Ötreli
3534	*nola*	A90b/17	نولا	
	T. T. Ç.	"Sorana yanıt" anlamında. Yanıtı ise "baş üstüne" menzilindedir.		
	A90b/18	**Faṣlu'l-he el-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
3535	*hele*	A90b/18	هله	
	T. T. Ç.	"Teenni ve ağır davranma" kelimesi. Ayrıca bir lafı tekrarlanması istenildiğinde kullanılır. Örnek: *hele söyle*.		
3536	*hergele*	A90b/20	هركله	
	T. T. Ç.	"Hayvan sürüsü, at, eşek veya katırların sürüsü".		
	A90b/21	**Faṣlu'l-yā**		**Ye faslı**
3537	*yalın yüzli*	A90b/21	يالن يوزلي	
	T. T. Ç.	"Tüysüz yüzlü".		
3538	*yalı*	A90b/22	يالي	

	T. T. Ç.	“Deniz sahili”.		
3539	*yarala-*	A90b/22	يره له	
	T. T. Ç.	*Yaralamaḳ* fiilinin emir kipi, “yaralamak” anlamında.		
3540	*yaşlı*	A90b/22	يصلى	
3541	T.T.Ç. *yaş*	“Hüzünlü”. Çünkü *yaş*“hüzün” demek. Ayrıca *sin* harfiyle de yazılır.		
3542	*yaşanla-*	A90b/23	يصنله	
	T.T.Ç.	*Yaşanlamaḳ* fiilinin emir kipi, “kendine yarar sağlayacak bir şeyi doğru bir biçimde düşünmek”.		
3543	*baṭaḳla-*	A91a/1	بطقله	
	T.T.Ç.	*Baṭaḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “Birisinin haberi olmadan onu takip etmek, arkasından vurmak, casusluk yapmak”.		
3544	*yaṭlı*	A91a/3	يطلى	
3545	T.T.Ç. *iyyü*	“Çirkin.” *İyü*“iyi” kelimesinin karşıtı. Örnek: *iyyü yaṭlı* yani “iyi, çirkin” anlamında.		
3546	*yaġmala-*	A91a/4	يغمله	
	T.T.Ç.	*Yaġmalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yağmalamak”.		
3547	*yaḳala-*	A91a/4	يقله	
	T.T.Ç.	*Yaḳalamaḳ* fiilinin emir kipi, “şiddetli bir şekilde köstekleyip yakalamak”.		
3548	*yañşıla-*	A91a/5	يكصله	
	T.T.Ç.	*Yañşılamaḳ* fiilinin emir kipi, “birisiyle alay ederek, konuşmasını ve davranışlarının taklidini yapmak”. Başkasını taklidini edene *yañşıladı* yani “taklit etti” denir.		
3549	*yayla*	A91a/7	ييلا	
3550	T.T.Ç. *yaylaḳ*	“Sahra”. Türevi *yaylaḳ*“yazlık” anlamında.		
3551	*yele*	A91a/8	يله	

	T.T.Ç.	“Atın ensesinde bulunan uzun kıllar, yele”.		
3552	*yele-*	A91a/8	يله	
	T.T.Ç.	*Yelemeḳ* fiilinin gelecek zaman çekimi, “hızlı koşmak” anlamında.		
3553	*yaḷa-*	A91a/9	يڵه	
	T.T.Ç.	*Yalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yalamak”.		
	A91a/10	El-meksūret		Esreli
3554	*yırla-*	A91a/10	يرله	
	T.T.Ç.	*Yırlamaḳ* fiilinin emir kipi, “sesle şarkı söylemek”.		
3555	*yerli*	A91a/11	يرلي	
	T.T.Ç.	“Yerli yani belde ahalisi”; çünkü *yer*“yer” demek ve *-li* mensubiyet edatı.		
	A91a/12	El-maẓmūmet		Ötreli
3556	*yokla-*	A91a/12	يوقله	
	T.T.Ç.	*Yoḳlamaḳ* fiilinin emir kipi, “yoklama, teftiş etme” anlamında.		
3557	*yükli*	A91a/13	يوكلي	
	T.T.Ç.	“Sırtında veya karnında yükü olan, hamile” anlamında.		
3558	*yülü*	A91a/14	يولو	
	T.T.Ç.	İnce okunur. “Tıraş olma”. Örneğin saç tıraşı.		
3559	*yollama-*	A91a/14	يوللە	
	T.T.Ç.	*Yollamaḳ* fiilinin emir kipi, “branşlaşmak, dallanmak, teferrüt”.		
3560	*yollu*	A91a/15	يوللو	
	T.T.Ç.	“Edepli, konuşmalarında ve davranmalarında yol yordam bilen kimse”.		
3561	*yüzlü*	A91a/16	يوزلو	
	T.T.Ç.	“Yüzü olan şey, yüzlü; yorgan gibi hem yüzü hem de astarı olan. ”		
3562	*yüzlü*	A91a/17	يوزلو	

	T.T.Ç.	“Yüz (para)ya sahip olan kimse.”		
3563	*yuvala-*	A91a/17	يوالٖه	
	T.T.Ç.	*Yuvalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yuvarlamak anlamında.”		
3564	*yuvarla-*	A91a/18	يوارله	
	T.T.Ç.	*Yuvarlamaḳ* fiilinin emir kipi, “yuvarlamak.” anlamında. Ancak bu kelime mübalağa için kullanılır. Allah en bilendir.		
3565	*yuvarlaḳ*	A91a/	يُووآرلاق	
	T.T.Ç.	“Yuvarlak, toplanmış tuğla veya başkası topa benzer.”		
	A91a/19	**Mā āḫuruhū mim sākine**		**Sonu ünsüz olan mim babı**
	T.T.Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu mim(-m) babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırıp sonu ünsüz olan mimi(-m) sundum.		
	A91a/22	**Sümme el-mim el-müfrede**		**(Ek olan) müfret mim (m)**
	T.T.Ç.	Müfret mim(m), sona eklenen eklerden ve edatlardandır ki eklerin hepsi sona eklenir. /m/ bazı pekiştirme edatlarının aksine başa gelmektedir. Bunları Müsellesat‘ta açıkladım. Bunların dışında zait olan mim, hem sakin (ünsüz) hem de harekeli (ünlülü) olur. Sakin (sonu ünsüz) olan etken veya edilgen, olumlu veya olumsuz geçmiş zaman veya geniş zamanın sonuna sadece mütekellim birinci şahıs zamiri olarak gelmektedir. Örnek: *bildü-m, bilmedi-m, bilir-ü-m, bilmez-em, bilindi-m, bilinmedi-m, bilinir-ü-m, bilinmez-em* yani “bildim, bilmedim, bilirim, bilmem, bilindim, bilinmedim, bilinirim, bilinmem”.		
	A91b/5	**Ve keẕālike**		**Ve keza**
	T.T.Ç.	Genel olarak isim tamlamasında isimlere eklenip onun zamirini oluşturur. Tamlayan mim olur. Tamlayan tekil, çoğul, türemiş veya camit olabilir. Örnek: *bilicim, biliclerim*, *ḳulum, ḳullarım* yani “bilgim, “bilgilerim, “kulum, “kullarım anlamında. *Bilicim* (بيلجيم) kelimesinde *c* sesinden sonraki *y* sesi sükûn olarak okunup *bilici* (بيلجي)’ye mim eklenip tamlanan olur. Yani bilgi tamlayanın mütekellim zamiri olur. Yahut *c* sesinden sonraki *y* sesi üstünle (geniş ünlülü: bilce) olursa başka bir durum olup anlamı da “ben bilgeyim” olur. Ancak cümleyi kısıtlayıp belirler ve muhatabı değiştirip kelime kimi kastettiğini bilmemek durumunda olur.		
	A91b/12	**El- müteḥarrike**		**Harekeli olan**
	T.T.Ç.	Harekeli, üstünlü (geniş ünlülü) olarak yalın duruma girip ikinci şahıs emir için olumsuzluk ekidir. Mim için (ه) veya (ا) şeklinde geniş ünlü(-mA) türetir. Örnek: *gelme, yalama,arama, oḳuma* yani “gelme, yalama, arama, okuma”.		

	A91b/15	**Ve ḳadd tekūnu**		**Ayrıca olabilir**
	T.T.Ç.	Ya da bu kelimeler mastar şeklinde olmaktadır. Bu da *-mek* ve *-maḳ* mastarının kısaltılmış durumu olabilir. Mastar ve olumsuz şeklini ayırt etmek, cümle içerisindeki lafzî ve manevî alametler olmaktadır. Mastar olan izafet alır. Örnek: *gelmesi, bilmesi* yani "gelmesi" ve "bilmesi." Olumsuzluk ekinin aksine tamlayanolmaz. Muhatap olduğun kişinin (bir şeyi) yapmamasını istersen ona *gelme hey âdem* yani "gelme ya insan."dersin.		
	A91b/19	**Ve mimmā yüştebeh**		**Benzer ihtimali**
	T.T.Ç.	Ayrıca 2. çoğul şahıslarda izafet durumunda mastar ve olumsuzluğun karıştırılma ihtimali vardır. Örnek: *gelmenüz* hem "gelmeyin" hem de "gelmeyiniz" anlamlarını taşımaktadır. Bu da verilen cümledeki anlamlarına göre ayırt edilebilmektedir. Arapçadaki nefiy "lā"sı ile nehiy "lā"sının sonu sahih olan geniş zamana girmesine benzer. Zira cümle içerisinde lafzi anlamlar yoluyla ayırt edilmektedir. Mesela birinin sonu irap edilirken diğeri edilmez. Bu da cümle içerisinde, yerine göre manevi delaletle ayırt edilir. (Yani ilki fiili bozmazken, ikincisi fiilin sonunu cezmeder).		
	A92b/3	**Ve hāke aḫuruhū mim sākine aṣliyye av kel-aṣliyye**		**Ve işte sonu asli veya asliye benzeyen mim babı**
	A92a/4	**Faṣlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
3566	*ebsem*	A92a/5	ابسم	
	T.T.Ç.	İsim-fiil, "sus" anlamında.		
3567	*aḫşam*	A92a/5	اخشام	
	T.T.Ç.	Beş vakitten "akşam" anlamında.		
3568	*adım*	A92a/6	اڊيم	
	T.T.Ç.	"Adım."		
3569	*adem*	A92a/6	اڊم	
	T.T.Ç.	"İnsan". Arapça olmasına rağmen pek sık kullanılmaktadır.		
3570	*idim*	A92a/Kn.	بُويْلَه اِيدِمْ	
	T.T.Ç.	*Böyleidim*"eskiden böyle idim" anlamında.		
3571	*alayım alayım*	A92a/Kn.	الايم الايم	
	T.T.Ç.	Manevi vurgulama olarak "hepsi, alayı" anlamında.		

3572	*alayım*	A92a/Kn.	آلاَيِمْ	
	T.T.Ç.	“Emrettiğin gibi alayım”. Bu ana kadar almadım. Ancak da edatından sonra soru olarak kullanılır. “Alayım da (mı).”		
3573	*ülem ülem*	A92a/Kn.	اَلاَمْ اَلاَمْ كلديلر	
	T.T.Ç.	*Ülem ülem geldiler* “Alay alay geldiler.”		
3574	*em-*	A92a/8	ام	
	T.T.Ç.	İnce okunur. *Emmek* fiilinin emir kipi, “emmek ve süt emmek” anlamında.		
3575	*içim*	A92a/9	اچم	
	T.T.Ç.	“İçmek” anlamında olan *içmek* kelimesinin mastarı. Örnek: *bir içim su* yani “bir içim su” anlamında.		
3576	*açım*	A92a/9	آچِمْ	
	T.T.Ç.	“Açım” anlamında. *Aç*“aç” anlamında. “Aç-” fiil olarak da kullanılır.		
3577	*aṃ*	A92a/10	آمِ	
	T.T.Ç.	Kalın okunur. “Kadının tenasül organı, am.”		
3578	*endām*	A92a/11	اندآم	
	T.T.Ç.	“Organ.”		
	A92a/11	El-meksūret		Esreli
3579	*ılġım şalġım*	A92a/12	ايلغيم صالغيم	
	T.T.Ç.	“Serap, gün yalımı. Uzaktan görünen su gibi. ”		
3580	*erim*	A92a/12	ايرم	
	T.T.Ç.	*Göz* kelimesinden sonra gelip “göz erimi” demek. Örnek: *göz erimi* yani “göz erimi. Göz görme uzaklığı.”		
	A92a/12	El-maẕmūmet		Ötreli
3581	*uçurum*	A92a/12	اوجروم	
	T.T.Ç.	“Düşmesinden korkulan, çöken yüksek yerin uçurumu, uçurum.”		
3582	*urum*	A92a/15	اروم	

	T.T.Ç.	“Urum, Yunan tayfası; vurmak” kelimesinin ismi. Ayrıca “bir çeşit miktar ölçüsü”. Örnek: *bir urum tırhane degmez* yani bir pişirimlik tarhana değmez anlamında.		
3583	*üzüm*	A92a/17	ازوم	
	T.T.Ç.	“Kuru üzüm ve üzüm”. Aralarındaki fark vasıfla olur. Örnek: *ḳuru üzüm yaş üzüm.*		
3584	*öz*	A92a/17	اوز	
	T.T.Ç.	“Öz”, manevi pekiştirme kelimelerinden. “Öz” anlamında -m eki birinci şahsı belirtmektedir. Örnek: *özüm*.		
3585	*uḷam uḷam*	A92a/20	اولام اولام	
	T.T.Ç.	“Kuş ve koyun sürüsü ve sıra şeklinde asker topluluğu.”		
3586	*ölcüm*	A92a/22	اولجوم	
	T.T.Ç.	“İnsandan iri yapılı olan kimse.”		
3587	*ölüm*	A92a/22	الوم	
	T.T.Ç.	“Ölüm.” Mastar.		
3588	*um-*	A92a/23	أوم	
	T.T.Ç.	*Ummaḳ* fiilinin emir kipi, “ummak” anlamında.		
	A92b/1	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
3589	*badem*	A92b/1	بادام	
	T.T.Ç.	“Badem.”		
3590	*bayam*	A92b/1	بايام	
	T.T.Ç.	“Bir önceki kelimenin benzeri, badem.”		
3591	*bayram*	A92b/2	بيرام	
	T.T.Ç.	“Bayram.”		
3592	*paldım*	A92b/2	پالدم	
	T.T.Ç.	“At ve katırın kuyruk kayışı.”		
	A92b/3	El-meksūret		Esreli

3593	*bıḳım*	A92b/3	بيقم	
	T.T.Ç.	“İnce bel, haşin olan ağır kaba eti” olmak suretiyle kullanılan sıfat kelimesi.		
3594	*pirpirim*	A92b/4	پرپرم	
	T.T.Ç.	“Semiz otu.”		
	A92b/4	El-maẓmūmet		Ötreli
3595	*bodrum*	A92b/4	بوڈروم	
	T.T.Ç.	“Yer altındaki bodrum veya depo.”		
3596	*boğum*	A92b/5	بغوم	
	T.T.Ç.	“Parmak boğumu vb. şeylerin boğumu.”		
	A92b/6	**Faṣlu’l-tā’**		**Te faslı**
3597	*terkim*	A92b/6	ترکیم	
	T.T.Ç.	“Vadedilen bir söz veya iş için anlaşmak.” Çekimi geçişlide *etmek* ve *eylemek* yardımcı fiilleri ile, geçişsizde ise *olmak* yardımcı fiil maddesiyle olur.		
3598	*terkim etdiler*	A92b/8	ترکیم اتدیلر	
	T.T.Ç.	“Aralarında geçen bir söze veya işe anlaştılar”. *Terkim oldu*ı yani “anlaşma gerçekleşip imzalandı.”		
	A92b/9	El-maẓmūmet		Ötreli
3599	*toḫum*	A92b/9	تخوم	
	T.T.Ç.	“Ekin tohumları”, “çekirdek”e ise *çekirdek* denir.”		
	A92b/11	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
3600	*çam*	A92b/11	چام	
	T.T.Ç.	“Sakız akıtan ağaç, çam.” Örnek: *çam ṣaḳızı*.		
3601	*cam*	A92b/12	جام	
	T.T.Ç.	“Cam.”		
3602	*çalım*	A92b/12	چالیم	

	T.T.Ç.	Çalma kelimesinin mastar ismi. “Çalım.”		
3603	*çaḷam*	A92b/13	چالم	
3604	T.T.Ç. *çalgam*	*Çalgam* kelimesinin eş anlamlısı. “Şalgam” demek.		
	A92b/13	**Faṣlu’l-ḫā**		**hı faslı**
3605	*ḫam*	A92b/14	خام	
3606	T.T.Ç. *çig*	“Meyve, insan veya cildin tabakalamak olmadan önceki durumu.” Et ve yemeklere ise *çig,* “çiğ” denir.		
	A92b/16	El-meksūret		Esreli
3607	*ḫışım*	A92b/16	خصم	
	T.T.Ç.	“Akrabalardan yakın olan veya düşman, hısmı.”		
3608	*ḫışım*	A92b/17	خشيم	
	T.T.Ç.	“Kızgınlık, sinirlilik.”		
3609	*ḫımḫım*	A92b/17	خمخم	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe “dilsiz” anlamında.		
	A92b/18	El-mażmūmet		Ötreli
3610	*ḫunam*	A92b/18	خونام	
	T.T.Ç.	“Boğazdaki cüzzam izi.”		
	A92b/19	**Faṣlu’l-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
3611	*ḍam*	A92b/19	پام	
	T.T.Ç.	“Dam üstü.”		
3612	*ḍam-*	A92b/19	پام	
	T.T.Ç.	*Dammaḳ* fiilinin emir kipi, “damla akıntısı, damla damlatmak.”		
	A92b/21	El-mażmūmet		Ötreli
3613	*ḍutum*	A92b/21	پتوم	

	T.T.Ç.	Mastar ismi. “Tutum” anlamında.		
3614	*ḍutam*	A92b/21	پوتام	
	T.T.Ç.	Bir *tutam* gül gibi. “Tutulacak kabza, kulp, tutam.”*Altı dutam* yani “altı tutam. dört parmak sakal uzunluğu”. Örnek: *bir dutam* ve *dörd barmaḳ*.		
3615	*düşnām*	A93a/1	دوش نام	
	T.T.Ç.	“Yaşlı, abraş burun.”		
3616	*dögüm*	A93a/2	دكوم	
	T.T.Ç.	“Vücudun dağlanması.”		
3617	*dügüm*	A93a/2	دوكوم	
	T.T.Ç.	“Bohçaya bağlanan düğüm.” Örnek: *dügüm bağladı* yani “düğüm bağladı ve bağlanan düğüm”.		
3619	*dönüm*	A93a/3	دنوم	
	T.T.Ç.	“Bir miktar alan ölçüsü. Arazi ölçüsü.” Ayrıca “Rum sabanı.”		
3619	*ḍoyum*	A93a/5	ڈيوم	
3620 3621	T.T.Ç. *doyumluḳ* *toḳ*	“Ganimet, doyum.” Geçişli ve geçişsiz fiil oluşturmak için *olmaḳ* ve *eylemek* yardımcı fiilleriyle çekimlenir. Örnek: *doyum oldum* yani “ganimetli oldum”. -*luḳ*eklenir. Örnek: *doyumluḳ,*bahsi geçti*toḳ doyum geldi* yani “tok ganimetle geldi”.		
	A93a/8	**Faşlu’l-sinel-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
3622	*sersem*	A93a/8	سرسم	
	T.T.Ç.	“Sersem.” Aslı Farsçadır.		
	A93a/9	El-meksūret		Esreli
3623	*sicim*	A93a/9	سجيم	
	T.T.Ç.	“Sicim ip.”		
	A93a/9	El-mażmūmet		Ötreli
3624	*susam*	A93a/10	سوسام	

	T.T.Ç.	“Susam.”		
	A93a/10	**Faşlu’l-şin el-mu’ceme**		**Şin faslı**
3625	*şalġam*	A93a/10	شلغم	
	T.T.Ç.	“Şalgam.” Cim faslında bahsi geçti. Her iki kullanım da geçerlidir.		
	A93a/12	**Faşlu’l-şad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
3626	*şalḳım*	A93a/12	صالقيم	
	T.T.Ç.	“Hurma veya üzüm salkımı.”		
	A93a/13	El-meksūret		Esreli
3627	*şıḳılcım*	A93a/13	صقلجم	
	T.T.Ç.	“Zaruri bir işten sıklık, darlık.”		
	A93a/14	El-mażmūmet		Ötreli
3628	*şom*	A93a/14	صوم	
	T.T.Ç.	“Som” anlamında. Örnek: *şom alṭun*yani “som altın”.		
3629	*şoḳum*	A93a/15	صقوم	
	T.T.Ç.	“Kuyruk sokumu, değilen yer.”		
	A93a/16	**Faşlu’l-ṭa’ el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
3630	*ṭaşım*	A93a/16	طصم	
3631	T.T.Ç. *ṭaşımla-*	*+la-* ile *şaṭımla-, şaṭımlamaḳ* fiilinin emir kipi, “tahmin ve yasamak” anlamında.		
3632	*taḳım*	A93a/17	طقم	
	T.T.Ç.	“Takım.” Düğme takılması gibi.		
	A93a/18	El-mażmūmet		Ötreli
3633	*ṭuṭam*	A93a/18	طوطم	
	T.T.Ç.	“Tutam.” Gül ve menekşe tutamı gibi. Dal faslında bahsi geçmişti. Her iki kullanım da kabul görür.		

3634	*ṭulum*	A93a/20	طلوم	
	T.T.Ç.	"Tulum."		
	A93a/21	**Faṣlu'l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
3635	*ḳaṭım*	A93a/21	قطم	
	T.T.Ç.	Mastar ismi. *Ḳaṭmaḳ*kelimesinden "katmak" anlamında. *-m* sesi *ḳaṭmaḳ* kelimesinin bugün çiftleşmek için kullanılır, koçları koyunlarla katarlar. *Ḳaṭım güni* tahrif ederek yani "koç katımı" bahsi geçmişti.		
	A93b/1	El-meksūret		Esreli
3636	*ḳırım*	A93b/1	قريم	
	T.T.Ç.	"Kefe'de bir bölge, Kırım."		
3637	*ḳığılcım*	A93b/1	قغيلجم	
	T.T.Ç.	"Ateş kıvılcımı."		
3638	*ḳışım*	A93b/2	قيصم	
	T.T.Ç.	Altın veya gümüş vs. "elle bir avuç."		
	A93b/3	El-mażmūmet		Ötreli
3639	*ḳurum*	A93b/3	قروم	
	T.T.Ç.	"Ocakların başında olan siyah toz duman."		
3640	*ḳum*	A93b/3	قوم	
	T.T.Ç.	"Kum."		
3641	*ḳuyum*	A93b/4	قيوم	
3642	T.T.Ç. *ḳuyumcu*	"Kuyum." Kuyumcuya *ḳuyumcu* denir.		
3643	*ḳoldam*	A93b/4	قولـدام	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. "İsteği yerine getiren." Örnek: *ḳoluma ḳoldam* yani "itaatkâr, bana hiç itiraz etmiyor".		
	A93b/6	**Faṣlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**

3644	*geyim*	A93b/7	كيم	
	T.T.Ç.	“Savaşta giyilen. İnsan veya atın giydiği. ”		
3645	*kem*	A93b/8	كم	
	T.T.Ç.	“Kem, her şeyin kötü olanı.”		
3646	*gem*	A93b/8	كم	
	T.T.Ç.	“Gem.”		
3647	*kösem*	A93b/8	كوسم	
	T.T.Ç.	“Önden gidip sürüye kılavuzluk eden teke.” Osmanlı sultanlarından “bir Sultanın annesinin lakabı.”		
	A93b/9	El-meksūret		Esreli
3648	*kim*	A93b/9	كيم	
	T.T.Ç.	“Kim.” Bir şeyi bilene sormak için kullanılan soru zamiri.		
3649	*kesim*	A93b/10	كسيم	
	T.T.Ç.	“Kesim. İnsana günde, ayda veya yılda kesilen ödeyeceği belli bir ücret, vergi. ” Türevinden *şu kesimi*“Haliç’i geçme karşılığında verilen vergi. Ve benzeri fuhuş vergisi, cinayetlerin kesimi”. *Kesime kesildi*.		
3650	*kelim*	A93b/14	كلم	
3651	T.T.Ç. *laḫana*	“Lahana”, *laḫana* kelimesinin eş anlamlısı.		
	A93b/14	El-mażmūmet		Ötreli
3652	*kötürüm*	A93b/14	كوتروم	
	T.T.Ç.	“Kötürüm.”		
3653	*külim*	A93b/15	كلّيم	
	T.T.Ç.	“Tüysüz kilim.”		
3654	*gügüm*	A93b/15	كوكوم	
	T.T.Ç.	“Bakırdan büyük kap.”		

3655	*göm-*	A93b/16	كوم	
	T.T.Ç.	*Gömmek* fiilinin emir kipi, “gömmek” anlamında.		
	A93b/16	**Faşlu’l-lām el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
3656	*lağım*	A93b/17	لغم	
	T.T.Ç.	“Duvara ve temellere açılan lağım.”		
	A93b/18	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
3657	*merdüm*	A93b/18	مردوم	
	T.T.Ç.	“Asil olan insan; çelebi.”		
3658	*melhem*	A93b/18	مَلهم	
	T.T.Ç.	“Yaralara konulan merhem.”		
	A93b/19	El-mażmūmet		Ötreli
3659	*mum*	A93b/19	موم	
	T.T.Ç.	“Mum.” Sıfat-ı müşebbehe olarak kullanılır. “Huyu yumuşayan ve şiddetli gururdan sonra tabiatı ve huyu değişen kimse”. Örnek: *mum oldı* yani “mum gibi yumuşayan ve uysal oldu”.		
	A93b/22	**Faşlu’l-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlünun faslı**
3660	*nem*	A93b/22	نم	
	T.T.Ç.	“Islaklıktan nem.”		
3661	*nem*	A93b/22	نم	
	T.T.Ç.	İki kelimenin birleşimi sonucundan oluşan. “Ne” anlamında olan *ne* soru zamiri ve birinci şahıs *-m* sesinden “hangisi benim”. *Ne* bir işi yapana sorulur; *kim* anlamında. Örnek: *Ol benim nemdir*? “O benim neyim anlamında olur”.		
	A94a/2	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		Üstünlü ye faslı
3662	*yardım*	A94a/3	يَاردم	
	T.T.Ç.	*Eylemek*, *etmek* ve *olmaḳ* yardımcı fiilleriyle çekimlenir. “Yardım etmek” anlamında. Örnek: *yardım etdi* yani “yardım etti”.		
3663	*yarım*	A94a/4	يارم	

3664 3665	T.T.Ç. *buçuḳ* *yarı*	“Yarım” anlamında. *Buçuḳ*ve *m* sesi olmayan *yarı* kelimelerinin eş anlamlısı.		
3666	*yaṭım*	A94a/5	يطيم	
	T.T.Ç.	“Dile yatkın”, mecaz olarak “sözün içeriği” anlamında. Örnek: *bu sözünyaṭımı beyle şöyledir*. Yani “bu sözün içeriği böyle ve şöyledir”.		
3667	*yem*	A94a/7	يم	
	T.T.Ç.	“Hayvanlar için yem.”		
3668	*yeyim*	A94a/7	ييم	
	T.T.Ç.	“Yiyim.” Örnek: *yeyim yeridir* yani “yenilen yerdir”.		
	A94a/8	El-meksūret		Esreli
3669	*yıldırım*	A94a/8	يلدرم	
	T.T.Ç.	“Yıldırım.”		
	A94a/9	El-mażmūmet		Ötreli
3670	*yüm*	A94a/9	يوم	
	T.T.Ç.	“İyimserlik ve uğur” anlamında.		
3671	*yum-*	A94a/9	يوم	
	T.T.Ç.	*Yummaḳ* fiilinin emir kipi, “gözün yumması ve ağzın kilitlenmesi” anlamında.		
3672	*yudum*	A94a/10	يوڤوم	
	T.T.Ç.	“Bir içimlik, yudum.” Yemekte de *yutmaḳ* kelimesi kullanılır “yutmak” anlamında. Kelimede *t* sesi *d* sesine dönüştü. Ayrıca kalın okunması için *ṭ* sesine de dönüşebilir. Örnek: *yuṭum*.		
3673	*yordam*	A94a/10	يوردام	
	T.T.Ç.	“Konuşma yordamı.” Örnek: *söz yordamından bellidir* yani “söz yordamından belli”. *Farisî yordamından bilinür* yani “Fars olan söz yordamında ve üslubundan bellidir”.		
	A94a/16	**Ve māaḫuruhū mim aṣliyye av kel-aṣliyye**		**Sonu asli veya asliye benzeyen mim babı**

	T.T.Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu mim babı. İlk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırıp sonu asli veya asliye benzeyen mim.		
	A94a/18	**Faşlu'l-hemze el-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
3674	*aşma*	A94a/18	اصمه	
	T.T.Ç.	"Asma; asılan üzüm ağaçların bahçesi". "Asılı olmayan"a *üzüm bağı* denir.		
3675	*aşma-*	A94a/20	اصمه	
	T.T.Ç.	*Aşmaḳ* fiilinin olumsuzu. "Asmak, çarmığa germek, idam etmek" anlamında. Yani "asma, çarmığa germe, idam etme" demek.		
3676	*aḳṭarma*	A94a/21	اقطرمه	
	T.T.Ç.	Eskiden düşmandan zaptedilen ve ganîmet.		
3677	*aḳṭarma*	A94a/22	اقطرمه	
	T.T.Ç.	"Altüst etmek; yukarıdan aşağıya dökmek, taşımak; kap içindekinin dökülmesi; insanın, atlının attan yüz üstü düşmesi. "		
3678	*alma*	A94b/2	الما	
	T.T.Ç.	"Elma."		
3679	*alma-*	A94b/2	الما	
	T.T.Ç.	*Almaḳ* fiilinin olumsuzu. "Almak demek" yani "Alma!" anlamında.		
3680	*eme*	A94b/2	امَه	
	T.T.Ç.	*-m* sesi ince okunarak. "Yararlı ilaç." Genel olarak "yararlı". Örnek: *bu eme yaramaz* yani "gerek bu ilaç veya başka bir şey yaramaz".		
	A94b/4	El-meksūret		Esreli
3681	*it üzümü*	A94b/4	ايت ازومي	
	T.T.Ç.	"Kuru üzüm."		
3682	*ısıtma*	A94b/5	ايستمه	
	T.T.Ç.	"Isıtma; hastalık yüzünden olan sıcaklık".		
3683	*ısıtma-*	A94b/6	ايستمه	

	T.T.Ç.	*Isıtmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Isıtmak, ısıtma” anlamında.		
	A94b/6	El-mażmūmet		Ötreli
3684	*ütme*	A94b/6	اوتمه	
	T.T.Ç.	İnce okunur. “Buğdaydan firik.”		
3685	*ötme-*	A94b/7	اوتمه	
	T.T.Ç.	*Ötmek* fiilinin olumsuzu. “Ötme” anlamında. “Horoz veya bülbüllerin ötmesi.”		
3686	*örme*	A94b/8	اورمه	
	T.T.Ç.	“Örme; gömlek, mendil ve şalvarları bağlamak”.		
3687	*örme-*	A94b/9	اورمه	
	T.T.Ç.	*Örmek* fiilinin emir kipi, “ip ve saç örmesi gibi.”		
3688	*ürme-*	A94b/10	اورمه	
	T.T.Ç.	*Ürmek* fiilinin emir kipi, “köpek ürümesi gibi.” Sonu *r* faslında bahsi geçmişti.		
3689 3690	*oyma-* *oyma*	A94b/11	اويمه	
	T.T.Ç.	*Oymaḳ* fiilinin olumsuzu. “Oyma”; Sıfat-ı müşebbehe olarak da kullanılır. Örnek: *oyma pek* yani “ne kadar oymalı”.		
3691	*uyma-*	A94b/13	اويمه	
	T.T.Ç.	*Uymaḳ* fiilinin olumsuzu. “Tabi olmak, ittibâ etmek, ayak uydurmak” anlamında. Tümünde y (ي) sesi sukunludur. Sonu sakin *y* faslında bahsi geçecektir. Beş anlamlı bir kelime.		
	A94b/16	**Faṣlu’l-bā el-muvaḥḥade el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
3692 3693	*baştırma* *başmaḳ*	A94b/16	باصطرمه	
	T.T.Ç.	“Pastırma. Dilimlenmiş pastırma et.” Şimdi Mısır’da satılıyor. Aslı, etin basılması. *Baştırmaḳ* geçişlidir. *Başmaḳ* ise “basmak” anlamında. Her bastırılan şeye de *baştırma* adı verilir. Hurma, kuru üzüm vs.		
3694	*baştırma-*	A94b/19	باصطرمه	

	T.T.Ç.	*Başṭırmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Bastırmak” anlamında. Yani “bir şeyi bastırtma”. Aslında *başmaḳ*fiilinin geçişlisi “basmak, ezmek” anlamında bahsi geçmişti.		
3695	*başma*	A94b/21	بصمه	
	T.T.Ç.	“Çizilen nakışlardan.” Örneğin yastık ve mendillere vb. kalıp ile çizilir.		
3696	*başma-*	A94b/23	بصمه	
	T.T.Ç.	*Başmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Ayakla basmak ve ezmek” anlamında. İki defa bahsi geçti.		
	A95a/1	El-mażmūmet		Ötreli
3697	*burma*	A95a/1	بورمه	
	T.T.Ç.	“İpek, ip, kalın ip ve tomardan sarmaşık burma.”		
3698	*burma-*	A95a/2	بورمه	
	T.T.Ç.	*Burmaḳ*fiilinin olumsuzu. “Burmak” anlamında. *Elli ve levli* yani “burma”		
3699	*boġma*	A95a/4	بوغمه	
	T.T.Ç.	“Boğmak; bir çeşit kadınların boyunlarına taktığı kolye, gerdanlık. ”		
3700	*boġma-*	A95a/5	بوغمه	
	T.T.Ç.	*Boġmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Boğmak, boğma” anlamında.		
3701	*bükme*	A95a/5	بوكمه	
	T.T.Ç.	“Bükülen şey. Hasır gibi bükülen sarılan şey”. *Burma* ve *urma* kelimelerine yakın. Ayrıca “bükülen, burulan ve kıvrılan” anlam olarak birbirilerine çok yakın.		
3702	*bulama*	A95a/7	بولمه	
	T.T.Ç.	Bir çeşit “sıvı pekmez.”		
3703	*bula-ma-*	A95a/8	بولمه	
	T.T.Ç.	Lam sesinden sonra geniş ünlülü okunarak. “Bulamak” anlamında olan *bulamaḳ*fiilinin olumsuzu. “Bulama” anlamında. Ayrıca “kavutu dağıtmak” anlamında.		
3704	*boyama*	A95a/9	بويمه	
	T.T.Ç.	“Boyatılan, boyama” anlamında.		

3705	*boya-ma-*	A95a/10	بويمه	
	T.T.Ç.	“Boyamak” anlamında olan *boyamaḳ* fiilinin olumsuzu. “Boyama” anlamında.		
	A95a/11	**Faṣlu’t-tā el-müṣenāt favkal meftūā**		**Üstünlüte faslı**
3706	*tepme*	A95a/11	تيمه	
	T.T.Ç.	“Ayakla tepmek” anlamında.		
3707	*tepme-*	A95a/12	تيمه	
	T.T.Ç.	*Tepmek* fiilinin emir kipi, “tepmek” anlamında.		
3708	*teleme*	A95a/12	تَلَمَه	
	T.T.Ç.	“Peynir sütünden yapılan bir çeşit tatlı peynir.”		
	A95a/13	**Faṣlu’l-cim meftūḥa**		**Cim faslı**
3709	*çaṭma*	A95a/14	چاطمه	
	T.T.Ç.	Bir tür “sargı kumaş ki bundan yorgan, yastık ve kaftan yapılır.” Örnek: *çaṭma yorġan* v.s.		
3710	*çalma*	A95a/15	چالمه	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Çalık.” Eşyalardan “perde” vb. ayrıca “sarık” anlamında kullanılır.		
3711	*çekme-*	A95a/17	چكمه	
	T.T.Ç.	“Çekmek” anlamında olan *çekmek* fiilinin olumsuzu. “Çekme” anlamında.		
3712	*çekme*	A95a/18	چكمَه	
3713	T.T.Ç. *çekmece*	“Sandığın çekmecesi.” Ayrıca sandığa *çekmece* denir. Örnek: *büyük çekmelü* yani “büyük sarıklı”.		
3714	*çalma-*	A95a/19	چالمه	
	T.T.Ç.	“Çalmak” anlamında olan *çalmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Çalma, vurma” anlamında.		
3715	*çalma-*	A95a/20	چالمه	
	T.T.Ç.	“Çalmak” anlamında olan *çalmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Çalmak” anlamında. Örneğin *ut çalmaḳ. Cenk ve nevbet* “davul ve zurna”.		
	A95a/21	El-meksūret	Esreli	

3716	*çizme*	A95a/22	جزمه	
3717	T.T.Ç. *şoḳman*	Çorabı giydikten sonra giyilen "çizme." Divanda çalışanlar giyerler. İsimlerinden *şoḳman* garip bir kelime kullanılmamaktadır.		
	A95b/1	**Faşlu'l-ḫā el-mü'ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
3718	*ḫurma*	A95b/1	خورما	
	T.T.Ç.	"Hurmanın tüm çeşitlerine verilen isim." Sıfat kullanılarak ayırt edilir. Örnek: *yaġırḫurma* "taze hurma". *Ḳuru ḫurma*"hurma". *Ḳızıl ḫurma*"yaş kırmızı hurma", *ḫurma aġacı*"hurma ağacı".		
	A95b/5	**Faşlu'd-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
3719	*degme*	A95b/5	دكمه	
	T.T.Ç.	"Uzaklaştırma" kelimesi. Örnek: soru olarak *gelür mi,*yanıt olarak *degme* yani "gelir mi?" Yanıt olarak "uzak, ırak".		
3720	*degme-*	A95b/7	دكمه	
	T.T.Ç.	*Değmek* fiilinin olumsuzu. "Değmek ve satılanın değeri" anlamında.		
3721	*ḍamu*	A95b/8	ڈامو	
	T.T.Ç.	"Cehennem."		
3722	*degirmi*	A95b/8	دكرمي	
	T.T.Ç.	"Yuvarlak." Ceviz, yumurta ve yuvarlak gibi. Yuvarlak olan *değirmi çenber* "kadınları idam etmek için kullanılan yuvarlak çember".		
	A95b/10	El-meksūret		Esreli
3723	*dikme*	A95b/10	ديكمه	
	T.T.Ç.	Dikişteki "dikiliş, dikilen iplik."		
3724	*dikme-*	A95b/10	ديكمه	
	T.T.Ç.	"Dikmek" anlamında olan *dikmek* kelimesinin olumsuzu. "Dikme" anlamında.		
3725	*dimi*	A95b/11	ديمي	
	T.T.Ç.	"Rum memleketinden örülen bir nevi elbise, bez. Mısır'da *madrap* adı verilir. Çoğunlukla Rum gemiciler giyerler."		

	A95b/13	El-mażmūmet		Ötreli
3726	*düzme*	A95b/13	دوزمه	
	T.T.Ç.	“Uydurma, yapma, sahte masnu” anlamında.		
3727	*düzme-*	A95b/14	دوزمه	
	T.T.Ç.	“Düzmek anlamında *düzmek* fiilinin olumsuzu. “Düzme düzene koyma” anlamında.		
3728	*döşeme*	A95b/15	دُوشمَه	
	T.T.Ç.	“Döşeme.” Ev döşemesi gibi. Örnek: *ev döşemesi* yani “ev döşemesi ve kat döşeme”.		
3729	*döşeme-*	A95b/16	دوشمَه	
	T.T.Ç.	“Döşemek” anlamındaki *döşemek* fiilinin olumsuz. “Döşeme” anlamında.		
3730	*dökme*	A95b/17	دَوكمه	
	T.T.Ç.	“Dökmek, aktarmak” anlamında. Mahsulü, ürünü bağlamadan gemiye dökmek, boşaltmak. Ve “kaplara doldurmak” anlamında.		
3731	*dökme-*	A95b/19	دوَكمَه	
	T.T.Ç.	“Dökmek” anlamında olan *dökmek* fiilinin olumsuzu. “Dökme” anlamında.		
3732	*dügme*	A95b/20	دَوْكمَه	
	T.T.Ç.	“Düğme”. İlik karşıtı.		
3733	*dögme-*	A95b/20	دوكمَه	
	T.T.Ç.	“Dövmek, vurmak” anlamında olan *dögmek* fiilinin olumsuz. “Dövme, vurma” anlamında. En son geçen iki kelimenin kefi acem *g*’si ve bir önceki iki kelimenin kefi ise Arap *k*’idir		
3734	*dolma*	A95b/23	پولمه	
	T.T.Ç.	“Yerde veya başkasında dolu olan.”		
3735	*dolma-*	A95b/23	پوْلمه	
	T.T.Ç.	“Dolmak” anlamında olan *dolmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Dolma” anlamında.		
3736	*dolama*	A96a/1	پولامه	

	T.T.Ç.	Bilinen “dolama, çuha gibi giyilir, kuşakla tutturulur. ”		
3737	*serme*	A96a/3	سَرْمَه	
	T.T.Ç.	“Serme, yeri seren.” İncir, hurma ve kuru üzüm kuruması için serilir.		
3738	*serme-*	A96a/4	سَرمَه	
	T.T.Ç.	“Sermek” anlamında olan *sermek* fiilinin olumsuzu. “Serme” anlamında.		
3739	*seme*	A96a/5	سَمَه	
	T.T.Ç.	“Dehşete düşen, şaşkın.”		
	A96a/5	El-mażmūmet		Ötreli
3740	*sürme*	A96a/5	سورمه	
3741	T.T.Ç. *sürgün*	“Sürme.” (Göze çekilir). Ayrıca “bir memleketten başka bir memlekete sürülen”e *sürgün* denir.		
3742	*süzme*	A96a/	سوزمه	
	T.T.Ç.	“Süzme işi” bal süzmesi vb.		
3743	*süzme*	A96a/6	سُوزمَه	
	T.T.Ç.	“Undan elde edilen bir nevi yemek, bulamaç benzeri.”; çünkü süzgeçten geçirilerek süzülür.		
3744	*süzme-*	A96a/7	سوزمه	
	T.T.Ç.	“Süzmek” anlamında olan *süzmek* fiilinin olumsuzu. “Süzme” anlamında.		
	A96a/10	**Faṣlu’l-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
3745	*ṣapma*	A96a/10	صَيْمَه	
	T.T.Ç.	“Sapma yolu.”		
3746	*ṣapma-*	A96a/11	صَيْمَه	
	T.T.Ç.	“Sapmak” anlamında olan *ṣapmaḳ*fiilinin olumsuzu. “Yoldan, haktan sapma” anlamında. Örnek: *yoldan yahut ḥaḳdanṣapma* yani “yoldan yahut haktan sapma.”		
3747	*ṣaplama*	A96a/14	صيلمه	

3748	T.T.Ç. *şaplan-*	“Saplama.” Kendi tayfasından veya türünden olmayanın içine girmek, saplanmak. Ayrıca *şaplamaḳ*, “bağlayıp saplamak” anlamında. Örneğin balığa saplamak gibi. Dönüşlü fiili ise *şaplanmaḳ*.		
3749	*şaçma*	A96a/16	صچمه	
	T.T.Ç.	“Saçılar ve yayılan şey.” Örneğin tüfeğin barut saçması.		
3750	*şaçma-*	A96a/17	صچمه	
3751	T.T.Ç. *şaçu*	“Saçmak” anlamında olan *şaçmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Saçma” anlamında. Türevinden *şaçu* “düğün ve eğlencelerde saçılan takı”.		
3752	*şalma*	A96a/19	صَالمه	
3753	T.T.Ç. *şalıver-*	“Demirden olan kılıcın keskin tarafı; somut veya soyut olarak kayıtsız salıverilen”. Hayvanlar veya hükümden, yemekten hariç olan eminler. *Şalıver,şalıvermek* fiilinin emir kipi, “salıvermek, bırakmak, koyu vermek” anlamında. Ayrıca “boşanma kinayesi” olarak da kullanılır.		
	A96a/23	El-meksūret		Esreli
3754	*şırma*	A96a/23	صِرْمَه	
	T.T.Ç.	“Tel sırma” anlamında.		
3755	*şıkma*	A96a/23	صِقمَه	
	T.T.Ç.	“Delgi; kol ve çeteninin delgisi. ”		
3756	*şıkma-*	A96b/1	صقمَه	
	T.T.Ç.	“Sıkmak” anlamında olan *şıḳmaḳ* fiilinin olumsuzu. Örneğin elbise veya üzüm sıkması.		
	A96b/2	**Faşlu’l-ṭāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
3757	*ṭaşma*	A96b/3	طَصَمه	
	T.T.Ç.	“Tasma, nal ve takunya tasması”.		
3758	*ḳamu*	A96b/4	قامُوا	
	T.T.Ç.	Manevi olarak pekiştirme “kamu, bütün” demek.		
3759	*ḳapama*	A96b/5	قِيامَه	

	T.T.Ç.	“İçi dolu olan, giyilen kaftan, aba benzeri.” (Takım elbise gibi).		
3760	*ḳıyma*	A96b/6	قيمه	
	T.T.Ç.	“Kuzu, tencerede bütünü veya yarısı pişen kuzu eti”. Bilinir.		
3761	*ḳarma*	A96b/7	قرمه	
	T.T.Ç.	*Ḳarış* kelimesiyle birlikte kullanılır. Örnek: *ḳarmaḳarış*“karma karış” anlamında.		
3762	*ḳazma*	A96b/8	قزمه	
	T.T.Ç.	“Bilinen kazı aleti, kazma.” Çalışanlar (bir yeri) kazmak için kullanırlar. Arapçada aynı kelime kullanılır.		
3763	*ḳanṭarma*	A96b/9	قنطرمه	
	T.T.Ç.	Seyisler arasında kullanılır. “Atların ağızlarına takılan kantarma, vurulan demir.”		
3764	*ḳama*	A96b/10	قمه	
	T.T.Ç.	*ḳammaḳ* fiilinin isim hâli, “Perçin. Çiviyi perçem etmek gibi.”		
3765	*ḳavurma*	A96b/11	قورمه	
	T.T.Ç.	Bilinen “kavurma”.		
3766	*ḳavurma-*	A96b/12	قاورمه	
	T.T.Ç.	“Ateşte kavurmak” anlamında olan *ḳavurmaḳ*fiilinin olumsuzu. “Ateşte kavurma” anlamında.		
	A96b/13	El-meksūret		Esreli
3767	*ḳırma*	A96b/13	قرمه	
	T.T.Ç.	“Kırılmış, ufalanmış.”		
3768	*ḳırma*	A96b/14	قرمه	
	T.T.Ç.	“Kırmak” anlamında olan *ḳırmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Kırma, ufalama” anlamında.		
3769	*ḳıyma*	A96b/14	قيمَه	
	T.T.Ç.	“Et kıyması.”		
3770	*ḳıyma*	A96b/15	قيمه	

	T.T.Ç.	“Kıymak, doğramak” anlamında olan *ḳıymaḳ* fiilinin olumsuzu. “Kıyma, doğrama” anlamında.		
3771	*ḳıyma-*	A96b/16	قيمه	
	T.T.Ç.	“Kıymak” anlamında olan *ḳıymaḳ* fiilinin olumsuzu. “Değerli bir şeye kıyma, itlaf etme” anlamında.		
	A96b/17	El-mażmūmet		Ötreli
3772	*ḳuma*	A96b/17	قومه	
3773	T.T.Ç. *ortaḳ*	“Kuma.” Ayrıca *ortaḳ* kelimesi “eşte ortak” anlamında kullanılır		
3774	*ḳoma*	A96b/18	قومَه	
	T.T.Ç.	“Azarlama ve teşvik etme” kelimesi. “Avlarken köpeği teşvik etme”; ayrıca *ḳoma* “insanı bir şey yapmaya teşvik edip kışkırtmak”.		
3775	*ḳoma-*	A96b/20	قومَهْ	
	T.T.Ç.	“Koymak, terk etmek ve bırakmak” anlamında olan *ḳomaḳ* fiilinin olumsuz şekli.		
3776	*ḳurma*	A96b/21	قورما	
	T.T.Ç.	Ḳāf yerine hı sesi kullanılır. “Hurma” anlamında. Çeşitleri sıfat alarak ayırt edilir. *Yaş ḫurma* vs. hı faslında bahsi geçti.		
	A96b/23	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
3777	*kesme*	A96b/23	كسمه	
	T.T.Ç.	“Temrenli büyük ok.”		
3778	*kesme-*	A97a/1	كسمه	
	T.T.Ç.	“Kesmek” anlamında olan *kesmek* fiilinin olumsuzu. “Kesme” anlamında.		
3779	*gemi*	A97a/2	كمي	
	T.T.Ç.	“Gemi.”		
	A97a/2	**Faṣlu’l-lām el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
3780	*yıḳma*	A97a/3	يقمه	
	T.T.Ç.	“Yırtmaç. Feracede bulunan yırtmaç, cebe benzer, eller içine girer”.		

	A97a/4	El-mażmūmet	Ötreli	
3781	*loḳma*	A97a/4	لڤمه	
	T.T.Ç.	"Lokma." Hamurdan yapılan bir seferde yutulacak lokma kadar. Zülübiyeye benzer, üzerine bal dökülür. Mevsiminde yapılır.		
	A97a/6	**Faşlu'l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
3782	*meleme*	A97a/6	ملمه	
	T.T.Ç.	Lam sesini ince okuyarak sıfat-ı müşebbehe. "Seçtiği bir şeyde yararı ve zararı olmayan insan; koyun sesi".		
3783	*meleme-*	A97a/8	ملمه	
	T.T.Ç.	"Melemek anlamında olan *melemek* fiilinin olumsuzu. "Meleme" anlamında.		
3784	*meme*	A97a/9	ممه	
3785	T.T.Ç. *emcek*	"Meme, kadının göğsü vb.". *emcek* kelimesi hayvanlar için kullanılır. Sonu kef olan babda bahsi geçmişti.		
3786	*-ma*	A97a/10	مه	
	T.T.Ç.	Fiilinin emir kipinden sonra gelen "*-ma"* olumsuzluk ekidir. Geçmiş zaman yalın durumdaki ve geçmiş zaman alametinden önce gelen olumsuz şekli defalarca tekrarlandı. Örnek: *almadı* yani "almadı". Ancak olumsuz -m sesinden sonra ek geldiği için *-A* sesi yazılmadan üstünle (geniş ünlü) yazılması yeterli oldu.		
	A97a/13	El-meksūret		Esreli
3787	*-mı*	A97a/14	مي	
	T.T.Ç.	Soru eki. Arapçadaki soru hemzesi yerine geçer. Prensip veya fazla olarak sorulandan sonra gelir.		
	A97a/15	**Faşlu'l-yā' el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
3788	*yarma*	A97a/16	يارمه	
	T.T.Ç.	"Yarma; ortadan yarılmış olduğundan yarma; ayrıca odun ve tahtanın bölüğü."		
3789	*yarma-*	A97a/17	يارمه	
	T.T.Ç.	"Yarmak" anlamında olan *yarmaḳ* fiilinin emir kipi, "Bölme, kesme ve kafayı yarma" anlamında.		

3790	*yaġma*	A97a/18	يغما	
	T.T.Ç.	“Yağma” anlamında. Yağma olan.		
3791	*yaġma-*	A97a/18	يغمه	
3792	T.T.Ç. *yaġmala-*	“Yağmur yağması” anlamında olan *yaġmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Yağmur yağma” anlamında. (Bir önceki kelime) yağmanın olumsuz şekli ise *+la-* eklendikten sonra olumsuzlaşır. Örnek: *yaġmala-, yaġmalamaḳ* fiilinin emir kipi, “yağmalamak, yağmalama” anlamında.		
3793	*yanaşma*	A97a/21	يناشمه	
	T.T.Ç.	“Uşak; sığıntı”		
3794	*Yanma-*	A97a/23	ينمه	
	T.T.Ç.	“Yanmak” anlamında olan *yanmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Gerçek ateşte yanmak, zulüm ateşinde yanmak veya ayrılık ateşinde yanmak”.		
3795	*yanma*	A97a/23	ينمه	
	T.T.Ç.	“Vücutta veya elbisede yanma” durumu.		
3796	*yanaşma-*	A97a/23	ينشمه	
	T.T.Ç.	“Yanaşmak” anlamında olan *yanaşmaḳ* fiilinin olumsuzu. “Yaklaşma” anlamında.		
3797	*yama*	A97b/1	يمه	
	T.T.Ç.	“Yama.” Elbise veya oyuklarda bulunan yama.		
3798	*yama*	A97b/2	يمه	
	T.T.Ç.	*Yamaḳ* fiilinin emir kipi, “yamamak” anlamında.		
	A97b/3	El-meksūret		Esreli
3799	*yigirmi*	A97b/3	يگرمي	
	T.T.Ç.	Sayılardan “yirmi.”		
	A97b/3	El-mażmūmet		Ötreli

3800	*yüzerlik tohumı*	A97b/3	يوزرلك تخومي	
	T.T.Ç.	"Yüzerlik tohumu." Çünkü *yüzerlik*, "yüzerlik" ve *toḫum*, tohum anlamında.		
3801	*yoşma*	A97b/4	يوصمه	
	T.T.Ç.	İnsan için kullanılır, sıfat-ı müşebbehe. "İtidal, adalete yolundan bariz bir şekilde çıkan, adi."		
	A97b/3	فالميم الزائدة	**Fel-mim el zā'ide**	**Zaid (ek) olan mim**
	T.T.Ç.	Bazı örneklerde mastar, ayın ismi, alet ismi, meful veya sıfat-ı müşebbehe olarak türlerine göre özelleştirildi. Uygun olanı da türevden alınmış veya ikinci şahıs olumsuz türevinden alınmış olması. Allah en iyisini bilendir.		
	A97b/10	**Bāb mā aḫuruhū nūn sākine vaḳfen av müteḥarrike vaḳfen ve vaşlan**		**Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) nun (-n) babı**
	T.T.Ç.	Sonu ünsüz olan veya bir sonraki kelime ile bağlanan sonu harekeli (ünlülü) nūn (-n) Bābı. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım. Bu iki türde oluşur.		
	A97b/12	**النون المفردة**		**El-nūn el-müfrede**
	T.T.Ç.	Tekil (ek) olan nun (-n), fiil ve isimlerin sonuna eklenen alamet ve eklerdendir. Sakin (kendinden sonra ünlü almamış), harekeli (kendinden sonra ünlü almış), fiiller ve isimlere sakin olarak gelmektedir. Özellikle geçmiş zaman ve mastarda fiillerde dönüşlü çatı kurar, etken fiili edilgen yapar. Örnek: *silindi, silinmiş, silinmek*yani "silindi, silinmiş, silinmek". Ayrıca *bilindi, bilinmiş, bilinmek*yani "bilindi, bilinmiş, bilinmek". Bu nun (-n-) benzeri lam (-l-) vardır. Yalın duruma girerek eliften sonra gelir. İsm-i fail ve ism-i mefule eklenen elif için yalın durumda olan fiilin sonuna bakılır, sahih olursa (ünsüz ile biterse) üstün (geniş ünlü) eklenir dolaysıyla elif meydan gelir. Harekeli ise (ünlü ile bitmişse) üstünlü (geniş ünlü) y sesi getirilir ve bahsi geçen nun (-n-) özel olarak ism-i fail eklenir. Ancak ism-i mefulde eliften sonra dönüşlü nun (-n-) yeterli bulunur. Sonu sahih olarak aynı yeknesak ile oluşturulur. Sondaki elif ve nun, ism-i failin ve ism-i mefulün önde olan elif ve nun yerindedir. Örnek: *bilen, bilinen, vuran, vurulan* yani "bilen, bilinen, vuran, vurulan" ayrıca *oḳuyan,oḳunan, yalayan, yalana*, *eskiyen* yani "okuyan, okunan, yalayan, yalanan, eskiyen". İsimlerin sonundaki nun ise, üçüncü şahıs zamiri olarak geçer. Bir önceki isim ise -dan veya -de ablatif durumda olur. Örnek: *Zeyd'in ḳolundan aldım* veya *Zeyd'insanduğunda ḳodum*yani "Zeyd'in kolundan aldım" ve "Zeyd'in sandığına koydum". Bu örnekler sonu sahih (ünsüz) olan kelimeler nun eklenirse. Ancak sonu ünlü ile biten kelimelerde koruyucu esreli (dar ünlülü) sin (s) eklendikten sonra bahsi geçen nun (n) eklenir. Örnek: *Zeyd'in anasından aldım* yani "Zeyd'in annesinden aldım". *Ḳutısında aḳça vardır* yani "Zeyd'in kutusunda para vardır".		

	A98a/12	**ve'l müteḥarrike fi'l ef'āl ve'l esmā fe fi'l fi'il**	**İsim ve fiillerde harekeli (ünlülü) olandaFiilde ise**
	T.T.Ç.	Geniş zaman ve türevlerinde; dönüşlü olarak ism-i fail, birinci ve ikinci sesinde ötreli (yuvarlak ünlülü) hariç, esreli (dar ünlülü) olan etkeni edilgene çevirmek. Örnek: *silinir, bilinir, alınır* yani "silinir, bilinir, alınır". Ve ötreli birinci sesi (yuvarlak ünlülü) olan. Örnek: geniş zamanda *oḳunur* yani "okunur". Ayrıca ism-i failde *silinici*, *bilinici, oḳunıcı* yani "silinen, bilinen ve okunan". Üstünlü (geniş ünlülü) üçüncü şahıs zamiri yerinde olup bir önceki isim-fiile bağlanan -A veya elifin üstünlü (geniş ünlülü) eklenen yani -A halini bildirmen yerinde olur. Örnek: *Zeyd'in ḳuluna gitdim* yani "Zeyd'in kuluna gittim". Esreli (dar ünlülü) aynı şekilde olup bir önceki isim ise bağlayan bir ad durum olmaksızın sarih yani belirli nesne menzilinde. Sonu sahih (ünsüz) olan kelimelere nun(n) eklenir. Örnek: *Zeyd'inḳulini aldım* yani "Zeyd'in kulunu aldım". Ancak sonu mutel (ünlü) ile biten kelimelerde koruyucu esreli (dar ünlülü) sin(s) eklendikten sonra nun(n) ve tekrar üstünlü (geniş ünlülü) sin(s) eklenir. -A haline. Örnek: *Zeyd'in anasına gitdim* yani "Zeyd'in annesine gittim". Belirli nesnede ise esreli (dar ünlülü) olur. Örnek: *Zeyd'in atasını gördüm* yani "Zeyd'in babasını gördüm". Müfret nun yani ek olan *n*'yi cezimli -A eklenip üstünlü (geniş ünlülü) olarak ayrı yazılır. Örnek: *ne*yani "ne, her ne". Bilinmeyen bir şey hakkında sorulan soru edatı *kim* yani "kim". Belirli bir kimse hakkında sorulan soru. Örnek: *nedir bu* yani "Bu nedir?". İsimlerde iki kez tekrarlandığında olumsuz olur. Örnek: *ne odur nebudur* yani "ne o ne de budur". Ayrıca emirde nehiy ve atıf. Örnek: *ne gel ne git* yani "Ne gel ne git".	
	A98b/11	**El-nev'ul evvel mā aḫuruhū nūn sākine vaḳfen**	**Birinci tür sonu nun**
	T.T.Ç.	Sonu ünsüz olan nun(-n)ilk harfin tertibini göz önünde bulundurup fasıl olarak adlandırdım.	
	A98b/13	**Faṣlu'l-hemze el-meftūḥa**	**Üstünlü hemze faslı**
3802	*arşun*	A98b/13	آرشون
	T.T.Ç.	"Ölçü birimi, arşın." Ayrıca "İstanbul arşını, Mısır'dakinin bir çeyrek arşınına tekabül etmektedir".	
3803	*arşılan, aşlan*	A98b/14	ارْصِلان
	T.T.Ç.	"Arslan." Ayrıca *aşlan* olarak da kullanılır.	

3804	*arḳun*	A98b/15	ارقون	
3805 3806	T.T.Ç. *acele* *yap yap*	"Teenni, yavaş", *acele* kelimesinin karşıtı. *Yap yap* kelimesinin eş anlamlısıdır.		
3807	*arḳlan-*	A98b/16	ارقلان	
	T.T.Ç.	*Arḳlanmaḳ* fiilinin emir kipi, "başkasına korunmak ve eş birliği yapmış gibi görünmek. .."		
3808	*erken*	A98b/17	ارَكَن	
	T.T.Ç.	"Erken vakit."		
3809	*ergen*	A98b/18	اَركَن	
3810	T.T.Ç. *dul*	"Erkeklerden bekar olan." Kadınlara ise *dul* denir.		
3811	*armaġan*	A98b/18	ارمغان	
	T.T.Ç.	"Armağan, hediye."		
3812	*esen*	A98b/19	اسن	
	T.T.Ç.	"İnsan oğlundan sağlam esen olan kimse." Örnek: *saġ esen* yani "sağ esen".		
3813	*aşın-*	A98b/20	آشن	
	T.T.Ç.	Kalın okunur. *Aşınmaḳ* fiilinin emir kipi, "aşınma" anlamında. Örneğin bıçak ve kuyunun ağzının aşınması gibi.		
3814	*eşin-*	A98b/21	اشن	
3815	T.T.Ç. *eşmek*	İnce okunur. *Eşinmek* fiilinin emir kipi, "toprağı tarumar edip eşmek" gibi. "Eşmek" anlamında olan *eşmek* kelimesinin dönüşlü çatısı.		
3816	*aḳın*	A98b/23	آقن	
	T.T.Ç.	"Karar olmadan bir memlekete askerlerin akını"		
3817	*ekin*	A99a/1	اكين	
	T.T.Ç.	"Ekin." Çekimi n sesinin düşmesiyle olmaktadır (<ek-). Sonu kef babında bahsi geçmişti.		

3818	*alan*	A99a/2	الإن	
	T.T.Ç.	“Hela, ova ve kara” anlamında.		
3819	*altun*	A99a/3	التون	
	T.T.Ç.	“Altın.”		
3820	*eldevan*	A99a/3	الدوان	
	T.T.Ç.	“Eldiven.”		
3821	*aldan-*	A99a/4	الڈان	
	T.T.Ç.	*Aldanmaḳ* fiilinin emir kipi, “muamelelerde aldanmak ve dolandırılmak.”		
3822	*alın*	A99a/5	الڽ	
	T.T.Ç.	“Alın.”		
3823	*alın-*	A99a/5	الڽ	
	T.T.Ç.	*Alınmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir sözden, davranıştan veya bir başkasından incinmek, gücenmek ve daralıp infiale kapılmak.”		
3824	*-incileyin*	A99a/7	انجِلَين	
	T.T.Ç.	“Teşbih eki.” zamirler ve işaret isimlerinin benzetilene olması. Örnek: *oncılayın*, *sencileyin, buncilayın* yani “onun gibi, senin gibi, benim gibi ve bunun gibi”.		
3825	*anınçün*	A99a/10	انكچون	
	T.T.Ç.	“Onun için.”		
3826	*engin*	A99a/10	انڭين	
	T.T.Ç.	“Deniz seviyesi”.		
3827	*evcimen*	A99a/10	اوَجِمَنْ	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Metih sıfat olup evi geçindiren” anlamında.		
3828	*aydın*	A99a/11	ايدیْن	
	T.T.Ç.	“Nur, aydınlık.” Örnek: *ay aydını* yani “ayın nuru”.		
3829	*ayran*	A99a/12	ايران	

	T.T.Ç.	“Su ile karıştırılan yoğurt, ayran.”		
3830	*eylen-*	A99a/13	اي لن	
	T.T.Ç.	*Eylenmek* fiilinin emir kipi, “yollara bakarak eylenmek.”		
3831	*āyin*	A99a/14	آين	
	T.T.Ç.	“Adet ve davranış.”		
3832	*en*	A99a/14	آن	
	T.T.Ç.	“Güzelin üstü olağan üstü güzellik.”		
3833	*en*	A99a/14	ان	
3834	T.T.Ç. *uzun*	“En.” *Uzun* kelimesinin karşıtı, “uzun” anlamında.		
	A99a/15	El-meksūret		Esreli
3835	*içün*	A99a/15	ايچۇن	
	T.T.Ç.	“İçin.” Bir sebebi açıklama için kullanılan bir kelime.		
3836	*edin-*	A99a/16	ايدين	
	T.T.Ç.	*Edinmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyi edinmek ve kendine almak” anlamında.		
3837	*asrağı gün*	A99a/17	اسرغي كون	
	T.T.Ç.	“Önceki gün” anlamında. Senin bulunduğun günün bir önceki günü.		
3838	*igrin-*	A99a/18	ايڭرن	
	T.T.Ç.	*İgrinmek* fiilinin emir kipi, “insanın her şeyden iğrenmesi.”		
3839	*igen*	A99a/19	ايڭن	
	T.T.Ç.	“Olmasa (her ne olursa olsun), eğer olmasaydı tehdit olarak” kullanılmaktadır. Örnek: *igen nazlanma* yani “katiyen hiç de ondan güç alma”. *Allah’dan ḳorḳarımyoḫsa seni incidirdim* yani “Allah’tan korkmasaydım seni incitir zarar verirdim”.		
3840	*ırġın-*	A99a/22	ايرغن	
	T.T.Ç.	*Irġınmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir yerden vazgeçmek veya uzaklaşmak.” Benzeri *ırġılandı*.		

3841	*irin*	A99b/1	ايرين	
	T.T.Ç.	“İrin.”		
3842	*ışın-*	A99b/1	ايصين	
	T.T.Ç.	*Işınmaḳ* fiilinin emir kipi, “ateş, güneş veya başka bir şeyden ısınma durumu.”		
3843	*ışın-*	A99b/2	ايصين	
	T.T.Ç.	*Işınmaḳ* fiilinin emir kipi, “kuvvetlenip korkunun dinmesi. Başkasına abanıp korunmak.”		
3844	*imrin-*	A99b/4	امرن	
	T.T.Ç.	*İmrinmek* fiilinin emir kipi, “yemek, meyve, çocuk ve kadınlara imrenmek, canı çekmek.”		
3845	*ımızġın-*	A99b/5	ايمزغن	
	T.T.Ç.	*Imızġın-* fiilinin emir kipi, “uyuklama.”		
3846	*ılġın*	A99b/6	ايلغِن	
	T.T.Ç.	“Pırıldayan odun.”		
3847	*ilin-*	A99b/6	ايلن	
	T.T.Ç.	*Ilınmek* fiilinin emir kipi, “beddua” anlamında.		
3848	*incin-*	A99b/7	انجين	
	T.T.Ç.	*İncinmek* fiilinin emir kipi, “incinmek ve zarar görmek” anlamında.		
3849	*enin-*	A99b/8	اينِن	
	T.T.Ç.	İnce okunarak *eninmek* fiilinin emir kipi, “koçun enesi, hadımı.”		
3850	*inan-*	A99b/9	اينان	
	T.T.Ç.	Kalın okunarak *inanmaḳ* fiilinin emir kipi, “inanmak” anlamında.		
3851	*in*	A99b/10	اين	
	T.T.Ç.	“İn. Yer böceklerinin ve yılanın ini. ”		
3852	*in-*	A99b/11	اين	
	T.T.Ç.	*İnmek* fiilinin emir kipi, “inmek” anlamında.		

	A99b/12	El-mażmūmet		Ötreli
3853	*utan-*	A99b/12	اوتِن	
	T.T.Ç.	*Utunmaḳ* fiilinin emir kipi, “utanmak ve haya etme” anlamında.		
3854	*odun*	A99b/13	اوڤُون	
	T.T.Ç.	Odun.		
3855	*oran*	A99b/13	اورَان	
3856	T.T.Ç. *oranla-*	“Oran, kıyas.” Örnek: *aş tuzuyla tuz oranla* yani “yemek tuzla tuz oranla”. *Oranlamaḳ* ise *eşle-* yani kıyasla- ve oranla yapmak. *+la-* eklenmesiyle de “oranlama ve oranlamak” anlamında olan *oranlama, oranlamaḳ* fiilinin emir kipi.		
3857	*ırġan*	A99b/17	ارغان	
	T.T.Ç.	“Kendir teli.”		
3858	*orman*	A99b/17	ارمان	
	T.T.Ç.	“Orman.”		
3859	*uzun*	A99b/17	اوزون	
	T.T.Ç.	“Uzun.”		
3860	*özen-*	A99b/18	اوزان	
	T.T.Ç.	İnce okunarak, *özenmek* fiilinin emir kipi, bir şeye “eğilimli olma, örneğin vatan ve çocuğu özlemek” gibi. Yani “özleme”.		
3861	*uzun*	A99b/19	اوزِان	
	T.T.Ç.	Kalın okunarak bir nevi “Türkler, Çingeneler” gibi. Türkülerin ismi olarak da geçer “uzunhava”. Arapçadaki uzun hava, türkü gibi.		
3862	*uzan*	A99b/21	اوزان	
	T.T.Ç.	Kalın okunarak *uzanmaḳ* fiilinin emir kipi, “uzanan bir şey veya bir kimse uzanmak” anlamında.		
3863	*üstün*	A99b/22	استون	
	T.T.Ç.	“Üst, yüce olan.”		

3864	*üstün*	A99b/23	استون	
	T.T.Ç.	“Harekelerden ötre ve üstün anlamında. Çocukların hecelediği.”		
3865	*üstün*	A99b/23	استون	
	T.T.Ç.	“Üstünlük.		
3866	*üşen*	A99b/23	اوشن	
	T.T.Ç.	*Üşenmek* fiilinin emir kipi, “üşenmek” anlamında.		
3867	*üşen-*	A100a/1	اوشن	
	T.T.Ç.	*Üşenmek* fiilinin emir kipi, “korkmak ve canı sıkılmak” anlamında.		
3868	*uṣan*	A100a/2	اوصن	
	T.T.Ç.	*Uṣanmaḳ* fiilinin emir kipi, “usanmak, bıkmak” anlamında.		
3869	*uṣlan-*	A100a/3	اوصلن	
	T. T. Ç.	“Damla” demek. Örnek: *Bir damla damlamadı* yani “bir damla damlamadı”.		
	T.T.Ç.	*Uṣlanmaḳ* fiilinin emir kipi, “edepsizlikten ve delilikten sonra uslanmak”, anlamında.		
3870	*üşen-*	A100a/1	اوشن	
	T.T.Ç.	*Üşenmek* fiilinin emir kipi, “korkmak, canı sıkılmak” anlamında.		
3871	*uṣan-*	A100a/2	اوصن	
	T.T.Ç.	*Uṣanmaḳ* fiilinin emir kipi, “usanmak, bıkmak” anlamında.		
3872	*uṣlan-*	A100a/3	اوصلن	
	T.T.Ç.	*Uṣlanmaḳ* fiilinin emir kipi, “edepsizlikten ve delilikten sonra uslanmak”, anlamında.		
3873	*uġrun*	A100a/4	اوغرون	
	T.T.Ç.	“Gizli, saklı” bir iş yapmak. *İşlemek* yardımcı fiiliyle çekimlenir.		
3874	*uġrun*	A100a/5	اوغرون	
	T.T.Ç.	“Uğrun. Gizli olan bir kapı.” Örnek: *uġrun ḳapı* yani küçük, gizli kapı.		
3785	*oġlan*	A100a/6	اغلان	

	T.T.Ç.	“Oğlan” anlamında.		
3876	*uġun-*	A100a/6	اغون	
	T.T.Ç.	*Uġunmaḳ* fiilinin emir kipi, “bayılmak” anlamında. *Bayılmaḳ* kelimesinin eş anlamlısı.		
3877	*ögren-*	A100a/7	اوكرن	
	T.T.Ç.	*Ögrenmeḳ* fiilinin emir kipi, “öğrenme ve alışılmış” anlamında		
3878	*ögün-*	A100a/8	اكون	
	T.T.Ç.	*Öğünmek* fiilinin emir kipi, “övgü ve gurur duyma” anlamında.		
3879	*uyan-*	A100a/9	اويان	
	T.T.Ç.	*Uyanmaḳ* fiilinin emir kipi, “uyanmak” anlamında.		
3880	*egen*	A100a/9	ايكن	
	T.T.Ç.	“Karaciğerine bitişik olanakciğer”.		
3881	*ögen-*	A100a/10	اويكن	
	T.T.Ç.	*Ögenmek* fiilinin emir kipi, “başkalarının yaptığı eylemlerini, konuştuklarını taklit etme onlara benzeme” anlamında.		
3882	*oyulġan-*	A100a/11	اويولغن	
	T.T.Ç.	*Oyulġanmaḳ* fiilinin emir kipi, “gelişigüzel, seyrek seyrek, hızlıca yürüyüş.Yılanın sinsice ve hızlıca süzülmesi gibi.Barutun yükselmesinden sonra yaptığı hareket gibi.”		
3883	*oyalan-*	A100a/13	اويلان	
3884	T.T.Ç. *oya*	*Oyalanmek* fiilinin emir kipi, “yavaşlamak ve eğlenmek” anlamında. “Yavaşlamak” ise *oya.* Sıfat-ı müşebbehedir.		
3885	*oyun*	A100a/14	ايون	
	T.T.Ç.	“Oyun” anlamında.		
3886	*ün*	A100a/15	اون	
	T.T.Ç.	“Ses yansıması. Dağda ve kuyulardaki sesin yansıması.”		
3887	*un*	A100a/15	اون	

	T.T.Ç.	“Buğday unu.”		
3888	*on*	A100a/16	اون	
	T.T.Ç.	Sayılardan “on”		
	A100a/17	**Faṣlu’l-bā el-muvahhade el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
3889	*basaban*	A100a/17	باسَبان	
	T.T.Ç.	“Bekçi, muhafız.”		
3890	*beşimān*	A100a/17	بشمان	
	T.T.Ç.	“Pişman.” Geçişsiz türevi *olmaḳ,*geçişlide ise *eylenmek* yardımcı fiiliyle yapılır .		
3891	*beşmin*	A100a/19	بشمين	
	T.T.Ç.	“Pişmaniye, pişmaniye helvası.” Örnek: *beşimin helvası.*		
3892	*başḳın*	A100a/19	باصقين	
	T.T.Ç.	“Baskın.” Düşmanlara baskın. *Baskın* düşmana yapılan baskının adına verilen isimdir. Vali tarafından fuhuş meclislerine ve hırsızlara yapılan da *baskın*dır.		
3893	*baṭman*	A100a/21	بطمن	
	T.T.Ç.	“Rıtl”. Her memleketin kendine has bir ölçüsü vardır.		
3894	*pekin-*	A100a/22	پكين	
	T.T.Ç.	*Pekinmek* fiilinin emir kipi, “kapanma, kilitlenme ve tıkanma” anlamında.		
3895	*begen-*	A100a/23	بكن	
	T.T.Ç.	*Begenmek* filinin yalın durumu, “kabul etmek, razı olmak beğenmek” anlamında. Örnek: *begendim* yani “kabul ettim ve razı oldum ya da beğendim”.		
3896	*paḷan*	A100b/1	پلان	
	T.T.Ç.	“Develerin ve katırlarını ayağı.”		
3897	*baḷaban*	A100b/1	بلبان	
	T.T.Ç.	“Balaban, bir çeşit atmaca.”		
3898	*beyin*	A100b/2	بين	

	T.T.Ç.	“Beyin; kafatasının içinde bulunan beyin”.		
3899	*ben*	A100b/2	بن	
	T.T.Ç.	“Ben; birinci tekil şahıs zamiri”.		
3900	*ban-*	A100b/3	بن	
	T.T.Ç.	*Banmaḳ* fiilinin emir kipi, “banmak”. Lokmayı yemeğe, tuza, sirkeye banmak.		
	A100b/4	El-meksūret		Esreli
3901	*biçin*	A100b/4	بيچين	
3902 3903	T.T.Ç. *biçim* *bişin*	“Biçin.”*Biçmek* fiilinin emir kipi, “biçmek” anlamında. *-n* sesi yerine *-m* sesi de kullanılır. Örnek: *biçim* veya *bişinzamanıdır* yani biçim zamanı.		
3904	*piryān*	A100b/6	پريان	
	T.T.Ç.	“Biryan, ızgara” anlamında.		
3905	*bıldırcın*	A100b/6	بلدرجين	
	T.T.Ç.	“Bıldırcın; av kuşu.”		
3906	*bin-*	A100b/7	بن	
	T.T.Ç.	*Binmek* fiilinin emir kipi, “bilmek” anlamında.		
	A100b/8	El-mażmūmet		Ötreli
3907	*bütün*	A100b/8	بتون	
	T.T.Ç.	“Bütün; tam doğru olan; kırılgan olmayan”.		
3908	*bürün-*	A100b/8	برون	
	T.T.Ç.	“Bürün.” İnce okunarak *bürünmek* fiilinin emir kipi, “bürünmek” anlamında. Soğuktan battaniyeye *bürünmek* misali.		
3909	*burun*	A100b/10	برون	
	T.T.Ç.	Kalın okunarak “burun” anlamında.		
3910	*buzun*	A100b/10	بوزون	

	T.T.Ç.	“Baldan yapılan şarap.”		
3911	*bostan*	A100b/10	بوستان	
	T.T.Ç.	Bilinen “bostan.” Türkçe ’de *-s* sesi kalın okunur.		
3912	*boṣun*	A100b/11	بوصون	
	T.T.Ç.	“Boy pos”. *Boy* kelimesinden sonra kullanılır. Örnek: *boy boṣun yerindedir* yani “boyun posun yerindedir” anlamında.		
3913	*bu gün*	A100b/13	بوكون	
	T.T.Ç.	“Bugün”. → Benzeri bir sonraki kelime.		
3914	*bugün*	A100b/13	بكون	
	T.T.Ç.	“Bugün” anlamında.		
3915	*bulan-*	A100b/13	بولَن	
	T.T.Ç.	*Bulanmaḳ* fiilinin emir kipi, “huy olarak kederlenmek veya suyun bulanması.”		
3916 3917	*bulan-* *bulmaḳ*	A100b/17	بولان	
	T.T.Ç.	“Bulmak” anlamında olan *bulmaḳ* kelimesinin ismi fa’ili.		
3918	*boyun*	A100b/15	بيون	
	T.T.Ç.	“Boyun anlamında.		
3919	*boyun*	A100b/15	بيون	
	T.T.Ç.	“Boyun, zimmet, kefalet, garanti.” Örnek: *borucu bu oyunumda bakidir* yani “borcu zimmetimdedir”. Ayrıca *filan borcuna boyun oldum* yani “birisinin borcunu ödemesine kefil oldum, garanti verdim”.		
3920	*bun*	A100b/18	بون	
	T.T.Ç.	“Ebleh; kahvenin çekirdeği; bilinen kahve kökü” anlamında.		
	A100b/19	**Faṣlu’t-tāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
3921	*tepren-*	A100b/19	تبرن	
	T.T.Ç.	*Teprenmek* fiilinin emir kipi, “tepinme, hareket etmek” anlamında.		

3922	*tekin*	A100b/20	تكين	
	T.T.Ç.	“Tekin, bilinmeyen bir yer; kendini alim, arif ve veli zanneden bir kimseye denir”. Örnek: *tekin degüldir*.		
	A100b/22	El-mażmūmet	Ötreli	
3923	*tütirġen*	A100b/22	تترغان	
3924	T.T.Ç. *pirinç*	“Pirinç.” *Pirinç* kelimesinin eş anlamlısı.		
3925	*tütün*	A100b/23	توتن	
	T.T.Ç.	“Tütün” anlamında.		
3926	*tüken-*	A100b/23	توكن	
	T.T.Ç.	“Tüken.”*Tükenmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyin tükenmesi, boşalması, bitmesi” anlamında.		
3927	*tümen*	A101a/1	تومن	
	T.T.Ç.	“Tümen ölçü. Bilinen bir tartı ağırlık miktarı. Doğu dilinde bir sayı olarak kullanılır”. Örnek: *Malı tümen tümendir* ve *bu meta’ı on tümene alırum.*		
	A101a/3	**Faṣlu’l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
3928	*çapan*	A101a/3	چپَان	
3929	T.T.Ç. *çapmaḳ*	Sıfat-ı müşebbehe. “Memleketlere akın etme” anlamında. *Çapmaḳ*kelimesinden “memleketlere yerleşmeksizin akın etme” anlamında.		
3930	*çetin*	A101a/5	چتين	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Çetin” anlamında. Örnek: *Zor ve engebeli yol*, “zor bir durum” anlamında. Örnek: Huyu zor olan bir kişinin zorla boyun eğmesine şöyle denir: *Çetin koz gibi ḳırılmayınca yenmez* yani “Çetin koz, kırılmayınca yenmez”.		
3931	*çegzin-*	A101a/8	جيكرين	
	T.T.Ç.	*Çegzinmek* fiilinin yalım durumu, “başın dumanlaşıp dönmesi” anlamında.		
3932	*çegzin-*	A101a/9	چَكزين	
	T.T.Ç.	*Çegzinmek* fiilinin emir kipi, “bir şeyin etrafında dönmek.” Kuşun veya arının bir şeyin etrafında dönmesi gibi.		

3933	*çekin*	A101a/11	چكين	
	T.T.Ç.	Bilinen “sorumluluk”.		
3934	*çemren-*	A101a/11	چمرن	
3935	T.T.Ç. *sığanmaḳ*	*Çemrenmek* fiilinin emir kipi, “özel olarak ayağı sıvamak veya kolu sıvamak.” Gerçek veya mecaz olarak *sığanmaḳ* denir. Bahsi geçecektir.		
3936	*cevşen*	A101a/13	جوشن	
3937	T.T.Ç. *cebe*	“Cevşen. Savaşlarda giyilen zırh”. Örnek: *cebe* ve *cevşen*. Bilinir. Türevinden *cevşen*“dua” anlamında.		
3938	*çevgān*	A101a/15	چوكان	
	T.T.Ç.	“Çevgan; solucan adı verilen asa; bir tarafında eğilme var”.		
	A101a/15	El-meksūret		Esreli
3939	*çıban*	A101a/16	چبان	
	T.T.Ç.	“Çıban” demek.		
3940	*çirkin*	A101a/16	چركين	
	T.T.Ç.	“Çirkin, canavar” anlamında.		
3941	*çigin*	A101a/16	چكين	
	T.T.Ç.	“Omuz.”		
3942	*çimen/ çemen*	A101a/17	چمن	
	T.T.Ç.	“Çimen, bitki ve sebzeler.” ç- sesinden sonra geniş ünlü gelmektedir. Buna tanık olarak da şair: *Her çeşme-i ‘ayn çeşmeí olsa hadr olsa çemen* *Yanımda bir benefşe-i hat olmaz ise içemen.*		
3943	*ciyan*	A101a/19	جيان	

	T.T.Ç.	“Zararlı yer böcekleri.”		
3944	*cigzen-*	A101a/20	جكزان	
3945	T.T.Ç. *çegzen-*	*Çigzenmek* fiilinin emir kipi, “baş dönmesinin dönme durumu.” Örnek: *başımçigzendi* yani “başım döndü”. Ayrıca *ç-* sesinden sonra geniş ve dar ünlü olarak da kullanılabilir. Geniş ünlülü olanın bahsi geçmişti.		
	A101a/22	El-mażmūmet		Ötreli
3946	*çoban*	A101a/23	چوبان	
	T.T.Ç.	“Hayvanları güden çoban, herhangi bir şeyi güden kimse.”		
3947	*çoġan*	A101a/23	چوغان	
	T.T.Ç.	“Deniz yosunu.”		
3948	*çün*	A101b/1	جون	
	T.T.Ç.	“Çünkü” anlamında.		
	A101b/1	**Faṣlu’l-ḫā el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
3949	*ḫan*	A101b/2	خان	
	T.T.Ç.	“Han; Tatarların sultanı anlamında”.		
3950	*ḫān*	A101b/2	خان	
	T.T.Ç.	“Han, bilinen yolcuların indikleri han”.		
3951	*ḫaḳan*	A101b/3	خاقان	
	T.T.Ç.	“Hakan, sultan” anlamında.		
	A101b/3	El-mażmūmet		Ötreli
3952	*ḫuni*	A101b/3	خون	
	T.T.Ç.	“Huni, içinden gül suyu veya benzeri akıtılır”.		
	A101b/4	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
3953	*daralġan-*	A101b/5	دارلغان	
	T.T.Ç.	*Darġalanmaḳ* fiilinin emir kipi, “sıkılmak” anlamında.		

3954	*debren-*	A101b/6	دبرن	
3955	T.T.Ç. *tebren-*	*Debrenmek* fiilinin emir kipi, “depremek, hareket etmek” anlamında. Bazen *d-* sesi *t-*’ye dönüşmektedir. Bahsi geçti.		
3956	*debelen-*	A101b/7	دبلان	
	T.T.Ç.	*Deblenmek* fiilinin emir kipi, “boğazlanan (bir şey veya bir kimse için) can çekişmek” anlamında.		
3957	*depin-*	A101b/7	دَبن	
	T.T.Ç.	*Debinmek* fiilinin emir kipi, “hayvanların tepmesi” anlamında.		
3958	*ḍaḍan-*	A101b/8	ډډن	
3959 3960	T.T.Ç. *dad* *daṭlı*	*Dadanmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyden tat almak” anlamında. Çünkü *dad*“tat anlamında. Türevinden *daṭlı* “tatlı” demek. Kalın ve farklı olarak iki tı ve iki de harfleri ile yazılmaktadır.		
3961	*darlıġan*	A101b/10	دارلغان	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Daralan, içi sıkılan kimse.”		
3962	*darġın*	A101b/11	دارغين	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Dargın, içi sıkılan kimse.”		
3963	*dardaġan*	A101b/12	دردغان	
	T.T.Ç.	“Dağılan.” Camit bir kelime. Geçişsiz çekiminde *eylemek*, geçişli de ise *olmaḳ* yardımcı fiilleri ile çekimlenir.		
3964	*dermān*	A101b/13	درمَان	
	T.T.Ç.	“Derman, ilaç”. Kökeni Farsçadır.		
3965	*dervān*	A101b/14	دروان	
	T.T.Ç.	“Ucu kesilen gizli yer, yol.”		
3966	*derin*	A101b/14	درين	
	T.T.Ç.	“Derin, su derinliği veya manevi derinlik.”		

3967	*degirmen*	A101b/15	دكرمن	
	T.T.Ç.	"Değirmen ve değirmen taşı" anlamındadır. Birinci kelime bağımsız olarak söylenir. İkinci kelime ise *el* kelimesi ile birlikte söylenir. Örnek: *el değirmeni* denir. Birinci kelime "su hayvan veya rüzgârla döndürülen değirmen taşı"dır. Şair korkarak şöyle der: *Kendüm gözüm yaşıyla Döner bir değirmenin* *Çarḳı felekde kimseye Nevbet degirmenim*		
3968	*degin*	A101b/20	دكين	
3969	T.T.Ç. *deg-*	"Değin, -e kadar" anlamında olan *deg-* ve *-g* sesinden sonraki bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir. Örnek: *ahşam degin yürüdüm* yani "akşama kadar yürüdüm" anlamından. Ayrıca *evedegin gitdim* yani "eve dek gittim" anlamında.		
3970	*demren*	A101b/23	دمرن	
	T.T.Ç.	"Ok, mızrak ve süngü ucundaki sivri demir, peykan."		
3971	*demin*	A101b/23	دمين	
	T.T.Ç.	"Demin" anlamında.		
3972	*davran-*	A102a/1	دورن	
	T.T.Ç.	*Davranmaḳ* fiilinin yanın durumu, "acizlik, hastalık veya fakirlikten sonraki güç ve kuvvet, doğrulup kalkmak".		
3973	*devin-*	A102a/2	دوين	
	T.T.Ç.	*Devinmek* fiilinin emir kipi, "çabalayarak, çalışarak muradını elde etmek, ferahlık" anlamında.		
3974	*-den*	A102a/3	دن	
	T.T.Ç.	"*-dan/ -den*". Uzaklaşma, ayrılma durumu eki.		
3975	*ḍayan-*	A102a/4	ډين	
	T.T.Ç.	*Dayanmaḳ* fiilinin emir kipi, "dayanmak, abanmak, ihtimal etmek bir yere dayanmak, yaslanmak" anlamında.		
	A102a/5	El-meksūret		Esreli
3976	*dirgen*	A102a/5	ديركن	

	T.T.Ç.	“Tahtadan ve beş demir parmaktan oluşan yaba, tarım aracı, ekini savurur.”		
3977	*dıraġman*	A102a/6	دراغمان	
	T.T.Ç.	“Tercüman.”		
3978	*dizgin*	A102a/7	ديزكين	
	T.T.Ç.	“Dizgin; at dizgin.”		
3979	*dizmen*	A102a/7	ديزمان	
	T.T.Ç.	“Dizmen, sakalı çıkmadan önceki hali olan, güçlü delikanlı.”		
3980	*diñlen-*	A102a/8	ديكلن	
	T.T.Ç.	“Dinlen”. *Diñlenmek* fiilinin emir kipi, “yorgunluktan sonra dinlenmek” anlamında.		
3981	*dignen-*	A102a/9	ديكنن	
	T.T.Ç.	*Dignenmek* fiilinin emir kipi, “dinlemek, işitmek” anlamında.		
3982	*digen*	A102a/10	ديكن	
3983	T.T.Ç. *dikmek*	“Diken, terzi ve ağaç veya mızrak diken” anlamına gelmektedir. *Dikmek* kelimesinden “ağaç veya mızrak dikmek” anlamında.		
3984	*dilen-*	A102a/12	ديلن	
	T.T.Ç.	“Dilenen. *Dilenmek* fiilinin emir kipi, “dilenci”.		
	A102a/13	El-mażmūmet		Ötreli
3985 3986	*dütün* *tütün*	A102a/13	دتون	
	T.T.Ç.	“Tütün.”*d-* sesi yerine *t-* ile de yazılır *tütün* şeklinde.		
3987	*duzġun*	A102a/14	دزغون	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. Yermek için kullanılır. “Yerinde dikilen, korkak” gibi.		
3988	*düzigün*	A102a/15	دوزيكون	
3989	T.T.Ç. *hüsn-ü yusuf*	“Düzgün, süslenme aletlerinden ruj, kadınların süslenmek için satın aldıkları ruj”. *Hüsn-ü yusuf* adı verilir.		

3990	*düşkün*	A102a/17	دوشكون	
	T.T.Ç.	“Düşkün, güçlükten sonra gelinen durum; acizlik, maddi ve manevi güçsüzlük.”		
3991	*düzün-*	A102a/18	دوزن	
	T.T.Ç.	*Düzenmek* fiilinin emir kipi, “duru düzenlenmesi; kadının kocası için “süslenip giyinmesi”, yatağa doğru hazırlanması. Her iki eş için durumlarının düzelmesi için dua edilmesi” anlamlarında. Örnek: *Allah’u te’ale düzenlik versün* Arapça’daki gibi eşlere hayırlı refah ve hayırlı çoluk çocuk nasip etme duası.		
3992	*düşen-*	A102a/22	دوشن	
	T.T.Ç.	*Düşenmek* fiilin yalın duruma. “Muradına elde etmek için insanları idare edip onlara yumuşak davranmak, (Alttan almak)”		
3993	*döşen-*	A102a/23	دوشن	
3994	T.T.Ç. *döşemek*	*Döşenmek* fiilinin emir kipi, “döşeği döşemek” anlamında. Dönüşlü türevi ise *döşemek* yani “döşemek” anlamında.		
3995	*düşün-*	A102b/2	دوشون	
3996	T.T.Ç. *düşünce*	*Düşünmek* fiilinin emir kipi, “düşünmek” anlamında. “Düşünme” kelimesine ise *düşünce* demek.		
3997	*düşün-*	A102b/3	دوشون	
	T.T.Ç.	*Düşünmek* fiilinin emir kipi, “muradına ermek için birilerine yaranma ve yaltaklık yapmak” anlamında.		
3998	*düşegen*	A102b/5	دوشكان	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Çok düşen” anlamında.		
3999	*doġan*	A102b/5	دوغان	
	T.T.Ç.	“Doğan, kartal ailesinden yırtıcı kuş”.		
4000	*doġan*	A102b/5	دوغان	
4001	T.T.Ç. *doġmaḳ*	“Doğan, ortaya çıkan”. Örneğin, gezegenlerin ortaya çıkması, doğması. *Doġmaḳ* kelimesinden olan “doğan ve ortaya çıkan gezegenler” anlamında.		
4002	*dokun-*	A102b/7	دقون	

	T.T.Ç.	“Dokun.”*Doḳunmaḳ* fiilinin emir kipi, “dokunmak ve çarpışmak” anlamında.		
4003	*doksan*	A102b/8	دقسَان	
	T.T.Ç.	Sayılardan “doksan.”		
4004	*dügen*	A102b/9	دوكن	
	T.T.Ç.	“Hasattan sonra düven.”		
4005	*dügün*	A102b/9	دوكون	
	T.T.Ç.	“Düğün” anlamında.		
4006	*dügün-*	A102b/10	دوكون	
	T.T.Ç.	*Dögünmek* fiilinin emir kipi, “kendi kendini dövmek, kendini oradan oraya vurmak” anlamında. Ayrıca “geminin denizde çalkalanması”.		
4007	*dökün-*	A102b/11	دوكون	
	T.T.Ç.	*Dökünmek* fiilinin emir kipi, “su veya terin dökülmesi” anlamında.		
4008	*doḷan-*	A102b/13	دولڽ	
	T.T.Ç.	*Dolanmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyin etrafında dolanmak, dolan” anlamında.		
4009	*dolan-*	A102b/13	دولان	
4010	T.T.Ç. *dolandırmaḳ*	*Dolanmaḳ* fiilinin emir kipi. Dönüşlü türevi *dolandırmaḳ* “insanları parasını alma, onları dolandırmak.”		
4011	*dölen-*	A102b/15	دولان	
	T.T.Ç.	İnce okunur. *Dolanmaḳ* fiilinin emir kipi, “yürüyerek dinlenmek yani yavaş yavaş yürümek” anlamında. *Nerim zo ol ki ola dolan*.		
4012	*ḍuḷun-*	A102b/17	ڊلڤون	
	T.T.Ç.	*Dulunmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyin ortada olduktan sonra gizlenmesi.” Ayrıca “güneşin, ayın ve gezegenlerin batışı, ortadan kayboluşu” anlamındadır. Örnek: *Güneş dolandı* yani “güneş battı”. *Filan gözümden dolandı* yani “bir kişi gözümün önünden kayboldu”.		
4013	*dümen*	A102b/21	دومن	

	T.T.Ç.	“Dümen, geminin dümeni”.		
4014	*duman*	A102b/21	دومن	
	T.T.Ç.	“Duman, sis” anlamında.		
4015	*donan-*	A102b/22	دونن	
4016	T.T.Ç. *donanma*	*Donanmaḳ* fiilinin emir kipi, “elbise giyinip süslenmek, donanmak ve güzelleşmek” anlamında. Türevinden *donanma* “memleketlerin zaferlerden sonra memleketlerin süslenmesi veya savaşçı gemilerin donanması”.		
4017	*dün*	A103a/1	دون	
	T.T.Ç.	“Dün, bir önceki gün” anlamında. “Gece”yi de ifade eden bir kelimedir. Örnek: *dünlegeldi* yani “gece geldi”.		
4018	*dön-*	A103a/3	دون	
	T.T.Ç.	*Dönmek* fiilinin emir kipi, “dön, dönmek veya bir şeyin etrafında dolanmak; çevirebilmek dervişlerin zikir ederken kendi etrafında dönmeleri” gibi.		
4019	*ḍon*	A103a/4	ډون	
	T.T.Ç.	“Don; mutlak olarak, elbise, iç çamaşırı”. Birinci anlamı; örnek: *ata dona ḳadirdir* yani “ata binmeye gücü yeter”. İkinci giyilen giysi, giyilen iç çamaşırdır. İkincisi ise aşağıdaki (*diz donı*) gibi.		
4020	*diz ḍonı*	A103a/7	ديزډوني	
	T.T.Ç.	“Diz donu.”		
	A103a/7	**Faṣlu’l-zāy el-meftūḥa**		**Üstünlü ze faslı**
4021	*zebūn*	A103a/8	زبون	
	T.T.Ç.	“Aciz” anlamında.		
4022	*zaḫman*	A103a/8	زخمن	
	T.T.Ç.	“Vatan” anlamındadır.		
	A103a/8	El-meksūret		Esreli
4023	*zıbun*	A103a/8	زبون	
	T.T.Ç.	“Zıbın” anlamında. Ayrıca *z*- sesinden sonra yuvarlak ünlü ile de yazılır		

4024	*zindān*	A103a/9	زِندان	
	T.T.Ç.	"Zindan, hapis zindan" anlamında.		
4025	*ziyān*	A103a/10	زيان	
	T.T.Ç.	"Ziyan, hüsran" anlamında. Geçişsiz türevi *olmaḳ*, geçişli türevi*eylemek* yardımcı fiilleriyle çekimlenir.		
	A103a/11	El-mażmūmet ḫalen		Ötreli boş
	A103a/12	**Faṣlu'l-sin el-mühmele el- meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
4026	*saḫtiyān*	A103a/12	سختيان	
	T.T.Ç.	"Sahtiyan, bilinen dabagat olmuş keçi postu."		
4027	*seran*	A103a/13	سران	
	T.T.Ç.	"Gemi direği takılan gönder, yelkenli gemilerde üzerine yelken çekilmek üzere direklere) haçvari takılan gönder".		
4028	*sezin-*	A103a/14	سزين	
	T.T.Ç.	*Sezinmek* fiilinin emir kipi, "sezmek" anlamında.		
4029	*sesirgen-*	A103a/14	سسركان	
	T.T.Ç.	*Sezirgenmek* fiilinin emir kipi, "gafil olduğu bir durumdan uyanmak, teyakkuz, gözünü açmak" anlamında.		
4030	*seksen*	A103a/15	سكسَان	
	T.T.Ç.	Sayılardan "seksen" anlamında.		
4031	*sevin-*	A103a/16	سوين	
4032 *sevinç*	T.T.Ç.	*Sevinmek* fiilinin emir kipi, "insanın sevilmesi" anlamında. Ayrıca düşman kelimesine isnat olursa. Örnek: *düşman sevindi* yani "düşmanın acısına sevinmek" anlamında. Mastarı *sevinç*"sevinç" anlamında		
4033	*sen*	A103a/19	سن	
	T.T.Ç.	"Sen, ikinci tekil kişi zamiri".		

4034	*-sen*	A103a/20	سن	
	T.T.Ç.	"-sen"; fiilinin emir kipina eklenen ek, şart anlamı verir. Örnek: *Gelsen olur* "gelirsen olur" anlamında. Doğrusu ise *n* sesi yerine *sağırkef* kullanılmasıdır yani *gelseñolur*.		
	A103a/22	El-meksūret		Esreli
4035	*sıçan*	A103a/22	سچان	
	T.T.Ç.	"Sıçan" anlamında.		
4036	*silkin-*	A103a/23	سلكن	
	T.T.Ç.	"Silkin."*Silkinmek* fiilinin emir kipi, "idrardan silkinmek; toprak, giyilen veya benzerinden silkinmek veya bir köpeğin, kuşun sudan silkelenmesi".		
4037	*sikişken*	A103b/3	سكشكان	
	T.T.Ç.	"Sikişken". Sıfat-ı müşebbehe. Alışmış olan *sikişken* kelimesinin mübalağası.		
4038	*sin*	A103b/4	سن]	
	T.T.Ç.	"Sin, içine gömülen kabir."		
4039	*-sin*	A103b/4	سن	
	T.T.Ç.	"-sin; olumlu ve olumsuz geniş zamanında kullanılan ikinci tekil şahıs eki". Örnek: *gelürsin, gelmezsin* yani "gelirsin gelmezsin". Ayrıca *sin* ikinci tekil şahıs zamirini pekiştirmek için kullanılır. *Sensin* yani "sensin". Nitekim sen ikinci kişi zamirinin tam tersine *-sin* ayrı yazılmamakla birlikte başta da gelmemektedir.		
4040	*-sin*	A103b/8	سن	
	T.T.Ç.	"-sin" emir kipinde üçüncü tekil kişi olumlu ve olumsuzda kullanılan ek. Örnek: *gelsin* yani "gelsin". Olumsuzu *Zeyd gelmesin*yani "gelmesin". Çoğul yapılmak istenirse, üçüncü tekil kişi ekine çoğul eki eklenir. Örnek*: gelsinler* yani "gelsinler", *gelmesinler* yani "gelmesinler" ayrıca *-s-* sesinden sonra yuvarlak ünlü eklenir(-sUn)).		
	A103b/12	El-mażmūmet		Ötreli
4041	*sürtün-*	A103b/12	سورتون	
	T.T.Ç.	*Sürtünmek* fiilinin emir kipi, "dirsek üzerinde emeklemek". Çocuğun dirseği ve dizi üzerinde emeklemesi gibi.		
4042	*sürgün*	A103b/14	سوركون	

4043	T.T.Ç. *sürmek*	“Sürgün”. Sıfat-ı müşebbehe. “Bir memleketten başka bir memlekete sürgün olmak”. *Sürmek* kelimesinden “sürmek, çekmek” anlamında.		
4044	*sürün-*	A103b/16	سُورون	
	T.T.Ç.	“Sürün.”*Sürünmek* fiilinin emir kipi, “sürünmek” anlamında.		
4045	*süvigen*	A103b/17	سويكن	
	T.T.Ç.	“Değnek” anlamında.		
4046	*süvigen*	A103b/17	سويكان	
	T.T.Ç.	*Süvigenmek* fiilinin emir kipi, “dayanmak, bir insanın değneğe yaslanması veya kalkıp yürümek için bir kişiye veya iki kişi arasına girip yaslanması”.		
4047	*sön-*	A103b/19	سون	
4048	T.T.Ç. *söndürmek*	*Sönmek* fiilinin emir kipi. Geçişli türevi durumu *söndürmek*“söndürmek” anlamdadır.		
4049	*-sün*	A103b/21	سون	
	T.T.Ç.	“-sün” olumlu ve olumsuz emir kipinin üçüncü tekil şahıs eki. Örnek: *alsun* yani “alsın”, *almasun* yani “almasın” anlamında.		
	A104a/1	**Faṣlu’ş-şin el-mü’ceme el- meftūḥa**		**Şin faslı**
4050	*şadırvān*	A104a/1	شادروان	
	T.T.Ç.	Bilinen, “şadırvan” anlamında.		
4051	*şahin*	A104a/2	شاهين	
	T.T.Ç.	Bilinen, “kartal ailesinden şahin.”		
4052	*şamdān*	A104a/2	شمدان	
	T.T.Ç.	“Şamdan”. Ayın sesini düşürerek Arapça ve Farsça’dan alınmıştır.		
5053	*şen*	A104a/3	شين	
4054	T.T.Ç. *vīrān*	“Şen”, uzatarak okunur. “Ülkelerin ve mekanların mamur olanı”. “Harabe” anlamında*vīrān* kelimesinin karşılığı.		

		Örnek: *Şenlik memleketidir* yani" mamur olan bir memlekettir". Ayrıca Farsça 'da "yüzü iç açıcı olan" anlamında kullanılmaktadır. Örnek: *Şen adamdır* yani "yüzü sevinçli, iç açıcı adam"dır. *Ekşi yüzlü*"ekşi yüzlü" kelimesinin karşıtı. Dolaysıyla *şen* kelimesi "memleket ve mekanlardan imar olan; insanlarda ise iç açıcı güler yüzlü" anlamında.		
	A104a/8	El-meksūret		Esreli
4055	*şirdān*	A104a/8	شردان	
	T.T.Ç.	"Şirden; sütten peynir yapmak için kullanılan maya".		
4056	*şirin*	A104a/9	شيرين	
	T.T.Ç.	"Şirin". Farsça "tatlı" anlamında; Türkçe ise "daha iyi ahlaklı, tatlı". Tat bakımından daha baskındır. Onun için iyi ahlaklı olarak kullanılır.		
4057	*-şın*	A104a/11	شين	
	T.T.Ç.	"Sarı, insana mahsus renk".		
4058	*ṣarışın*	A104a/12	صاري شين	
4059 4060	T.T.Ç. *yağız* *anlu*	"Sarışın." Sarı kanlılar gibi. Ayrıca "siyah tenli" insana *yağız* denir. Örnek: *ḳara yağız* yani "esmer tenli." Ayrıca *anlu* buğdaya kelimesine tabi. Örnek: *buġday anlu* yani "esmer, buğday benizli."		
	A104a/15	**Faşlu'l-ṣadel-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
4061	*ṣarışın*	A104a/16	صاري شين	
	T.T.Ç.	"Sakallı, sarı renkli olan". Bahsi geçmiştir.		
4062	*ṣapan*	A104a/16	صپان	
	T.T.Ç.	"Sapan, çift aleti sapan" anlamında.		
4063	*ṣaban*	A104a/17	صبان	
	T.T.Ç.	"Saban, recim, taşa tutma aleti, taşa tutma" anlamında.		
4064	*ṣapan-*	A104a/17	صپان	
	T.T.Ç.	*Ṣapmaḳ* kelimesinden "yoldan, haktan veya başka bir şeyden sapmak" anlamında.		
4065	*ṣapḷan-*	A104a/19	صپلن	

	T.T.Ç.	“Saplanma”. *Ṣaplanmaḳ* fiilinin emir kipi, “okun saplanması, etin çangala saplanması veya ayaklarını çamura saplanması” vb.		
4066	*ṣabun*	A104a/21	صابون	
	T.T.Ç.	“Sabun”, birçok dilde ortak bilinin kelimedir.		
4067	*ṣaṭun*	A104a/22	صاتون	
	T.T.Ç.	“Satın” anlamında. Türevi ise *olmaḳ*yardımcı fiili ile yapılır. Örnek: *ṣatun aldı* yani “satın aldı”. *Ṣatmaḳ* kelimesinin mastarı “satmak” anlamında. Sonu te olan fasılda*ṣatmaḳ* türevlerinin de bahsi geçmişti.		
4068	*ṣazan*	A104b/1	صازان	
	T.T.Ç.	“Bir çeşit balık, sazan balığı.”		
4069	*ṣaḳın-*	A104b/2	صقين	
	T.T.Ç.	*Ṣaḳınmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyden sakınmak” anlamında.		
4070	*ṣaḳınġan*	A104b/2	صاقنغن	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Sakınan” anlamında.		
4071	*ṣalın-*	A104b/3	صالن	
4072	T.T.Ç. *ṣalıncaḳ*	*Ṣalınmaḳ* fiilinin emir kipi, “salınarak yürümek, sallanmak” anlamında. Türevinden *ṣalıncaḳ* yani “salıncak”. “Hissi ve manevi olarak da sarsıntı” anlamına gelmektedir.		
4073	*ṣamson*	A104b/5	صمصون	
	T.T.Ç.	“Samsun, zağar köpek.”		
4074	*ṣaman*	A104b/5	صمن	
	T.T.Ç.	“Saman.		
4075	*ṣāyebān*	A104b/6	صايبان	
	T.T.Ç.	“Sayeban” anlamında. Aslı Farsça olan kelime daha sonra Arapça ve Türkçe ’ye geçmiştir.		
4076	*ṣaḳsaġan*	A104b/7	صقصغان	
	T.T.Ç.	“Saksağan, bir kuş ismidir.”		
4077	*ṣan-*	A104b/7	صن	

	T.T.Ç.	“San.”*Ṣanmaḳ* fiilinin emir kipi, “sanmak” anlamında.		
	A104b/8	El-meksūret		Esreli
4078	*ṣıbḳan*	A104b/8	صبقن	
	T.T.Ç.	“ Balık tutmak için kullanılan oltanın benzeri demirden tarak”.		
4079	*ṣırtlan*	A104b/9	صرتلان	
	T.T.Ç.	“Sırtlan.”		
4080	*ṣığın*	A104b/9	صغن	
	T.T.Ç.	“Sığın, yabani inek” anlamında.		
4081	*ṣığın-*	A104b/9	صغن	
	T.T.Ç.	Gayın sesinden sonra dar ünlü de gelir. *Ṣığınmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir insana veya bir yere sığınmak, iltica olmak.”		
4082	*ṣığan-*	A104b/9	صغن	
4083	T.T.Ç. *çemrenmek*	Gayın sesinden sonra geniş ünlü gelmektedir. *Ṣığanmaḳ* fiilinin emir kipi, “hissen ve manen teşhir etme” durumu. “ Ayak çemremesi” ise *çemrenmek* anlamında bahsi geçmiştir.		
4084	*ṣın-*	A104b/13	صن	
	T.T.Ç.	*Ṣınmaḳ* fiilinin emir kipi, Mecaz olarak “kırılmak” anlamında. Kalp kırılması, tüccarların ticaretlerinden iflas edip kırılması, zenginlikten sonra fakirleşme, askerlerin yenilip kırılması anlamında.		
4085	*ṣınḳın*	A104b/16	صنقن	
	T.T.Ç.	*Ṣınḳın* sıfat-ı müşebbehe. “Yenilmek, askerin kırılması” anlamında. Örnek: *Ṣınḳın seferi*, merhum olan Sultan Selim bin Süleyman zamanında Müslümanların bir savaşta kaybettiği bir seneye *sınḳın seferi* dendi. Bir sonraki yıl ise Cenab-ı Hak yardımıyla Müslümanlar kazanarak Halkı’l-Vad’ı da kazandılar. Ayrıca “kalbi kırık olan” için de söylenir. Örnek: *yüregi ṣınḳın*; ayrıca “tüccarlık ve zenginlikten sonra fakirleşme durumu”na *sınḳın* ve “kibar olan”a da *sınḳın* denir.		
	A104b/23	El-mażmūmet		Ötreli
4086	*ṣoġan*	A104b/23	صوغان	

	T.T.Ç.	“Soğan” anlamında.		
4087	*ṣoġulcan*	A104b/23	صوغلجان	
	T.T.Ç.	“Solucan, karında veya toprakta olan solucanlar.”		
4088	*ṣoḳman*	A105a/1	صوقمان	
	T.T.Ç.	“Sokman, çorabın üzerine giyilen çizme”. Bu kelime Türk Fıkıh Tatlı kitabında geçmektedir. Bu kitapta değişik ve şaşırtıcı şeylerden bahsedilebilmektedir.		
4089	*ṣomurdan-*	A105a/3	صموردن	
	T.T.Ç.	*Ṣomurdanmaḳ* fiilinin emir kipi, “anlaşılmayacak bir şekilde konuşurken somurdanmak, söylenmek.”		
4090	*ṣomun*	A105a/4	صومون	
	T.T.Ç.	“Somun ekmek.” Bilinir. Şimdi Mısır’da pek çok yerde yapılıyor.		
4091	*ṣun-*	A105a/5	صون	
	T.T.Ç.	“Sun-.”*Ṣunmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeyi sunmak ve elden ele uzatmak.”		
4092	*ṣoyḳun*	A105a/6	صويقون	
4093	T.T.Ç. *ṣoymaḳ*	“Soygun, ölüden bir şey soymak veya insanın soyunması”. *Ṣoymaḳ* kelimesinden “soymak” anlamında. Ayrıca “kırmışın soyunması” anlamında.		
4094	*ṣulan-*	A105a/8	صولان	
	T.T.Ç.	*Ṣulanmaḳ* fiilinin emir kipi, “suyun sızması ve serpiştirilmesi” anlamında.		
	A105a/9	**Faṣlu’l-ṭa’el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
4095	*ṭaban*	A105a/9	طبن	
	T.T.Ç.	“Taban, ayak tabanı ve devenin nalı” anlamında. Örnek: *deveṭabanı*.		
4096	*ṭaban*	A105a/10	طبن	
	T.T.Ç.	“Taban, kaide, mermer sütun” gibi.		
4097	*ṭaḳın-*	A105a/11	طاقن	
	T.T.Ç.	*Ṭaḳınmaḳ* fiilinin emir kipi, “takılmak, kolyenin boyna, küpenin kulağa takılması” anlamında.		

4098	*ṭavşan*	A105a/12	طوشان	
	T.T.Ç.	“Tavşan” anlamında.		
4099	*ṭavan*	A105a/12	طوان	
	T.T.Ç.	“Tavan” anlamında.		
	A105a/13	El-meksūret	Esreli	
4100	*ṭın-*	A105a/13	طن	
	T.T.Ç.	*Ṭınmaḳ* fiilinin emir kipi, “konuşmak” anlamında. Örnek: *ṭınama* yani “hiç konuşma”. Çoğunlukla kelime olumsuz durumda kullanılmaktadır.		
	A105a/14	El-mażmūmet		Ötreli
4101	*ṭuman*	A105a/14	طومان	
4102	T.T.Ç. *don*	“Kadının örtünmesi için giyilen tuman, iç don”. Erkek için de kullanılır. *Don* kelimesinden daha özel. Dövüşçülerin tabanı bundan alınmış olabilir		
	A105a/16	**Faşlu’l-fā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü fe faslı**
4103	*feslegen*	A105a/17	فسلكان	
	T.T.Ç.	“Fesleğen, bitkilerden fesleğen.”		
	A105a/17	El-mażmūmet	Ötreli	
4104	*furun*	A105a/18	فورون	
	T.T.Ç.	“Fırın” kelimesidir. Ortak kelime.		
	A105a/18	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
4105	*ḳalın*	A105a/19	قالين	
	T.T.Ç.	“Kalın olan, iri cüsseli.”		
4106	*ḳan*	A105a/19	قان	
	T.T.Ç.	“Kan” anlamında.		
4107	*ḳapan*	A105a/19	قيان	
4108	T.T.Ç.	“Kapan, fare için kullanılan kapan”.		

	ḳapmaḳ	*Ḳapmaḳ* kelimesinden “kapmak” anlamında.		
4109	*ḳapan*	A105a/20	قپان	
	T.T.Ç.	“Kaban, Terazi aleti.”		
4110	*ḳapan-*	A105a/21	قپن	
	T.T.Ç.	*Ḳapanmaḳ* fiilinin emir kipi, “kapanmak” anlamında. Örneğin “kapının ağzının kapanması ya da konuşmada kapanmak veya düşman ablukası”.		
4111	*ḳapudan*	A105a/23	قپودان	
	T.T.Ç.	“Deniz kaptanları, reislerin başkanı.”		
4112	*ḳabran*	A105b/1	قبران	
	T.T.Ç.	“Savaşta korkak olan kişi.”		
4113	*ḳaplan*	A105b/1	قپلان	
	T.T.Ç.	“Kaplan” anlamında.		
4114	*ḳatlan-*	A105b/2	قتلن	
	T.T.Ç.	*Ḳatlanmaḳ* fiilinin emir kipi, “sabretmek, katlanmak” anlamında.		
4115	*ḳaçḳın*	A105b/3	قچقین	
	T.T.Ç.	“Kaçkın.” Sıfat-ı müşebbehe. *ḳaçmaḳ* kelimesinin mübalağası, “kaçmak” anlamında.		
4116	*ḳaçġan*	A105b/4	قچغن	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Kaçmak alışkanlığı olan bazı kölelerin yaptığı, şeriate göre ayıptır.”*Ḳaçan*“soru ve şart edatı ne zaman” anlamında.		
4117	*ḳaçan*	A105b/5	قچن	
	T.T.Ç.	Soru ve şart kelimesi. “Ne zaman” anlamında.		
4118	*ḳaçan*	A105b/6	قچن	
4119	T.T.Ç. *ḳaçmaḳ*	“Kaçan”. *Ḳaçmaḳ*kelimesinden “kaçmak ve beklememek” anlamında.		
4120	*ḳadın*	A105b/6	قادین	

4121 4122	T.T.Ç. *efendi* *ağa*	“Kadın, dişi” anlamında. “Bay, erkek” ise *efendi*ve*ağa*.		
4123	*ḳarın*	A105b/7	قرين	
	T.T.Ç.	“Karın” anlamında.		
4124	*ḳarġa bugün*	A105b/7	قَرغَهْ بوكن	
	T.T.Ç.	“Mantar, karga büken” anlamında.		
4125	*ḳazan*	A105b/8	قزان	
	T.T.Ç.	“Kazan.”		
4126	*ḳazġan*	A105b/8	قزغان	
4127	T.T.Ç. *ḳazan*	“Bakırdan kazan” anlamında. Bir önceki kelimenin, *kazan*ın eş anlamlısı. Kazgan; resmî dilde, yazı dilinde kullanılmaktadır. *Kazan* kelimesi ise daha çok konuşma dilinde kullanılmaktadır.		
4128	*ḳazan-*	A105b/9	قزن	
	T.T.Ç.	“Kazan”. *Ḳazanmaḳ* fiilinin emir kipi, “dünyevi ve uhrevi kazanç” anlamında.		
4129	*ḳalçın*	A105b/11	قالچين	
	T.T.Ç.	“Çorap veya konçlu çorap” anlamında.		
4130	*ḳalbazan*	A105b/11	قلبزن	
	T.T.Ç.	“Kalpazan, aldatma, hile” anlamında.		
4131	*ḳalḳan*	A105b/12	قلقان	
	T.T.Ç.	“Kalkan.”		
4132	*ḳaftan*	A105b/12	قفتان	
	T.T.Ç.	Bilinen “kaftan.”		
4133	*avun*	A105b/12	قاوون	
	T.T.Ç.	“Sarı kavun, kavunun bütün türleri”. Vasıflarla ayırt edilir.		

4134	*ḳayın*	A105b/13	قاين	
4135	T.T.Ç.	“Kayın” anlamında.		
4136	*ḳayınlıḳ*	“Kayınlık” kelimesine ise *ḳayınlıḳ* denir.		
4137	*ḳayın ata*	“Kocanın babası veya karının babası”na*ḳayın ata;*		
4138	*ḳayın ana*	*“*Kocanın annesi veya kadının annesi”ne *ḳayın ana;*		
4139	*ḳayın*	“Karının kardeşi”ne *ḳayın* ve		
	enişte	“Kız kardeşin kocası”na *enişte* denir. Bahsi geçmiştir.		
4140	*ḳan-*	A105b/16	قن	
	T.T.Ç.	“Kanma.”*Ḳanmaḳ* fiilinin emir kipi, “suya kanmak” anlamında. Susamanın zıttı.		
	A105b/17	El-meksūret		Esreli
4141	*ḳın*	A105b/17	قين	
	T.T.Ç.	“Kın, kılıç kını, kılıf” anlamında.		
4142	*ḳın-*	A105b/17	قين	
4143	T.T.Ç.	*Ḳınmaḳ* fiilinin emir kipi, “geri durmak, boyun eğdirmek” anlamında.		
	ḳındırmaḳ	Geçişli türevi *ḳındırmaḳ* yani “boyun eğdirmek.		
4144	*ḳızḳan-*	A105b/19	قزقن	
	T.T.Ç.	*Ḳızḳanmaḳ* fiilinin emir kipi, “kıskanmak, haset etmek” anlamında.		
4145	*ḳızḳın*	A105b/20	قزقين	
	T.T.Ç.	“Kızgın.” Sıfat-ı müşebbehe. “Ateşli bir şekilde isteğini elde etmek için hırslı olmak.” Örnek: *ḳızḳın müşteri* ve *ḳızḳın avrat* “kızgın olan kadın” anlamında.		
4146	*ḳımıldan-*	A105b/23	قميلدن	
	T.T.Ç.	“Kımıldan”. *Ḳımıldanmaḳ* fiilinin emir kipi, “kımıldanmak” anlamında.		
	A105b/23	El-mażmūmet		Ötreli
4147	*ḳocun-*	A105b/23	قوجون	
	T.T.Ç.	“Gocun”. *ḳocunmaḳ* fiilinin emir kipi, “konuşmasından, davranışından, insandan veya hayvandan sevmediği, hoşlanmadığı, zarar gördüğü bir durumdan alınmak”. Türevinden		

		ḳaşığından. Örnek: *yaġrı olan ḳaşığıdan ḳocunur* yani "yarası olan gocunur yani tedirgin olmak, pirelenmek" anlamında.		
4148	*ḳocaman*	A106a/4	قوجمان	
	T.T.Ç.	"Kocaman". Sıfat-ı müşebbehe. "Yaşça büyük ama dinç olan." Ayrıca "köylü, muhtar" anlamında.		
4149	*ḳoçan*	A106a/6	قوچان	
	T.T.Ç.	"Koçan, iç, marul ve lahananın iç kısmı gibi".		
4150	*ḳorun-*	A106a/6	قورون	
4451	T.T.Ç. *ḳoru*	*Ḳorunmaḳ* fiilinin emir kipi, "korunmak" anlamında. "Bir başkası tarafından korunmak, sığınmak" anlamında. "Koru" kelimesine ise *ḳoru* denir. Örnek: *Padişah ḳorusu* yani "padişahın koruyanları".		
4512	*ḳurban*	A106a/8	قوربَان	
	T.T.Ç.	"Kurban, Mekke'ye kurban bağışı etmek" anlamında.		
4153	*kurşun*	A106a/9	قورشون	
	T.T.Ç.	"Kurşun" anlamında.		
4154	*ḳorşan*	A106a/9	قورصان	
	T.T.Ç.	"Korsan, denizde hırsızlık yapan" anlamında. Müslümanlar ve Hristiyanlar tarafından bilinen kişilerdir.		
4155	*ḳuzġun*	A106a/10	قوزغون	
	T.T.Ç.	"Kuzgun, karga" anlamında.		
4156	*ḳuzḳun*	A106a/11	قوزقون	
	T.T.Ç.	"Kuzgun." Bir önceki kelimenin(*ḳuzġun*) benzeri.		
4157	*ḳusḳun*	A106a/11	قوسقون	
	T.T.Ç.	Hayvanlardan "mundar" olan.		
4158	*ḳuşan-*	A106a/11	قوشن	
4159	T.T.Ç. *ḳuşaḳ*	"Kuşan."*Ḳuşanmaḳ* fiilinin emir kipi, "kuşakla kuşanmak" anlamında. İsmi ise *ḳuşaḳ*.		

4160	*ḳoşun-*	A106a/12	قوشون	
	T.T.Ç.	"Kuşan". *ḳoşunmaḳ* fiilinin emir kipi, "düzenlenip kuşanmak" anlamında. Örnek: *düzündi, koşundı*.		
4161	*ḳullan-*	A106a/14	قوللن	
	T.T.Ç.	"Kullan."*Ḳullanmaḳ* fiilinin emir kipi, "kullanmak" anlamında.		
4162	*ḳulan*	A106a/14	قولان	
	T.T.Ç.	"Kulan, yabani şeritli at."		
4163	*ḳovan*	A106a/15	قوان	
	T.T.Ç.	"Kovan, arı kovanı".		
4164	*ḳoyun*	A106a/15	قيون	
	T.T.Ç.	"Koyun" anlamında.		
4165	*ḳoyun*	A106a/16	قيون	
	T.T.Ç.	"Koyun" anlamında. Örnek: *ḳoynunda besledi* yani "koynunda besledi" anlamında. *Koynunda akça koydu* yani "koynuna para koydu" anlamında.		
4166	*ḳon-*	A106a/18	قون	
	T.T.Ç.	"Kon."*Ḳonmaḳ* fiilinin emir kipi, "bir istasyona konmak veya bir şeye konmak" anlamında.		
	A106a/20	**Faṣlu'l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
4167	*kābin*	A106a/20	كابين	
4168	T.T.Ç. *aġırlıḳ*	"Kalın, çeyiz, mihir, kadının müeccel mihri". Ayrıca nikaha verilen isim. Örnek: *bu 'avratkābinlımdır* yani "bu kadın nikahlımdır, mihirilimdir". Müeccel mihre ise *aġırlıḳ* denir. Kaf faslında bahsi geçmiştir.		
4169	*ketān*	A106a/23	كتان	
	T.T.Ç.	"Keten" bilinir.		
4170	*geçkin*	A106a/23	كچكين	

	T.T.Ç.	“Geçkin.” Sıfat-ı müşebbehe. “Yeterlilik ve güçlükten aşkın, aşmış olan, kendinden geçen keyiflenen kimse. Örnek: *geçkin tiryakidir*.		
4171	*geren*	A106b/2	كِرَن	
	T.T.Ç.	“Duru su için kullanılan sıfat, Zemzem ve kuyu suyu” gibi. Örnek: *geren sudur.*		
4172	*gergin-*	A106b/3	كركين	
	T.T.Ç.	*Gerginmek* fiilinin emir kipi, “eril hayvanların, dişilerle çiftleşmek için yaptığı aygırlık”. Mecaz olarak da “bir başkasına sıçramak.”		
4173	*kāryān*	A106b/5	كاريان	
4174	T.T.Ç. *kārvān*	“Karayan, kafile”. Farsça asıllı bir kelimedir. Popülerdir, yanlış olarak da bilinir. Aslı *kārvān*dır.		
4175	*gergen*	A106b/6	كركان	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Pek çok dönen” anlamında.		
4176	*kesken*	A106b/7	كسكان	
4177	T.T.Ç. *ṣıçan*	“Kesken, fare” isimlerinden. *ṣıçan* sad ve sin sesleri ile de yazılır.		
4178	*keskin*	A106b/8	كسكين	
	T.T.Ç.	“Keskin.” Sıfat-ı müşebbehe. *Kesmek* kelimesinin mübalağası. Ayrıca sıfat-ı müşebbehe olarak “felah bulan” anlamında.		
4179	*gelin*	A106b/10	كلين	
4180	T.T.Ç. *güvegü*	“Gelin” anlamında. *Güvegü* kelimesinin karşıtı, “güveği” demek. Oğulun eşi. Örnek: *Ḳızım sana söylerim gelinim sen işit* yani “kızım sana söylüyorum gelinim sen işit”.		
4181	*keyvān*	A106b/14	كيوان	
	T.T.Ç.	“Zühal gezegeni.”		
	A106b/15	El-meksūret		Esreli
4182	*kemnūn*	A106b/15	كمنون	

	T.T.Ç.	“Kimyon.”		
4183	*kin*	A106b/15	كين	
	T.T.Ç.	“Kin, haset” demek.		
	A106b/16	El-mażmūmet		Ötreli
4184	*koçan*	A106b/16	كوچان	
	T.T.Ç.	“Kürk”. Eskisi giyilir; çünkü yenisi çok kötü kokar. Kokusu, kullandıkça geçer. Çarçabuk yıpranmaz uzun ömürlüdür.		
4185	*gücen-*	A106b/18	كوجان	
4186	T.T.Ç. *güç*	*Gücenmek* fiilinin emir kipi, Bir durumun zor olup zarar vermesi. “Gücenmek” anlamında. Çünkü *güç*“zor” demek.		
4187	*görün-*	A106b/20	كورون	
	T.T.Ç.	*Görünmek* fiilinin emir kipi, “görünmek, ortaya çıkmak” anlamında. Mecaz olarak “düşmanın karşısına çıkmak”.		
4188	*küsegen*	A106b/21	كوسكان	
	T.T.Ç.	“Çok küsen kimse”.		
4189	*güçle bogan*	A106b/22	كوجلهبوكان	
4190	T.T.Ç. *ḳarġa bogan*	Bir çeşit “mantar, karga büken.” *Ḳarġa bogan* kelimesinin eş anlamlısı.		
4191	*gügercin*	A106b/22	كوكرجين	
	T.T.Ç.	Kuşlardan “güvercin.”		
4192	*gönül bulan-*	A106b/23	كوكل بلان	
	T.T.Ç.	“Gönül bulan.”*Gönül bulanmaḳ* fiilinin emir kipi, “baş dolanması ve bulanması” anlamında; çünkü *bulanmaḳ* kelimesi “bulanmak” anlamında. “Su veya başka bir şeyin bulanma durumu”. Bu babda bahsi geçmiştir.		
4193	*gön-*	A107a/2	كون	
	T.T.Ç.	*Gönmek* fiilinin emir kipi, “kıvanç” anlamında.		
4194	*külḫan*	A107a/3	كولخان	

	T.T.Ç.	“Külhan, hamam ocağı.” Kelime, yapı bakımından “kül evi”, daha sonra kelime özelleştirildi.		
4195	*küyün-*	A107a/4	كويون	
	T.T.Ç.	*Küyünmek* fiilinin emir kipi, “ateşten veya sıcaklıktan alazlanmak.” Örnek: *yüregi küyünli* yani “yüreği yanık”.		
4196	*gün*	A107a/6	كون	
	T.T.Ç.	“Gün” anlamında.		
4197	*gön*	A107a/6	كون	
4198 4199	T.T.Ç. *saḫtiyān* *meşīn*	“Manda ve ineğe ait olan tabakalınmış deri,*saḫtiyān”.* Keçinin tabakalanmış” derisine koyunun tabakalınmış derisine *meşīn* denir.		
4200	*gün*	A107a/8	كون	
	T.T.Ç.	“Güneş” anlamında. Örnek: *gün yüzümi yaḳdı* yani “güneş yüzümü yaktı”.		
	A107a/10	**Faşlu’l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**
4201	*legen*	A107a/10	لكن	
	T.T.Ç.	“Leğen” anlamında.		
4202	*-leyin*	A107a/10	لين	
	T.T.Ç.	“*-leyin*” geçmiş zamanın birinci ve üçüncü kişi eki. “-dığı vakitte, -dığı..., geçmişi ve ani bir olayı ifade eder.” Örnek: *geldigileyin ve geldigimleyin* ve *geldiginleyin ikram eyle* yani “o geldiğinde ve ben geldiğimde ve sen geldiğinde ikram eyle”.		
4203	*-leyin*	A107a/14	لين	
	T.T.Ç.	“-leyin” benzetme edatı *gibi* menzilinde, tanığı benim tanığımdan, Allah rahmet eylesin. Örnek: *oḳu duruş gece gündüz sıġırleyin olma* yani “gece gündüz oku ve çaba göster, inek gibi olma”.		
	A107a/16	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
4204	*memūn*	A107a/17	مامون	
	T.T.Ç.	“Helak olma ve beddua” için kullanılan bir kelimedir.		

		Örnek: *Allahu te'ala ḳafiri memun eylesün*. Bir şeyin bozulduğunu haber verildiğinde: *memun oldu* denir.		
4205	*merdüvān*	A107a/19	مردوان	
4206	T.T.Ç. *nerdübān*	"Merdiven, çıkış ve iniş için kullanılan alet". Benzeri *nerdübān*.		
4207	*mezelen-*	A107a/20	مزه لن	
4208	T.T.Ç. *horlamaḳ*	*Mezelenmek* fiilinin emir kipi, "alay etmek" anlamında. Eş anlamlısı *horlamaḳ*.		
4209	*meşīn*	A107a/21	مشين	
	T.T.Ç.	"Meşin, koyunun tabakalınmış derisi".		
4210	*maymun*	A107a/21	ميمون	
	T.T.Ç.	"Maymun" anlamında.		
	A107a/22	**Faṣlu'l-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlünun faslı**
4211	*nerdübān*	A107a/22	نردبان	
4212	T.T.Ç. *merdüvān*	"Merdiven." *Merdüvān* eş anlamı.		
4213	*narin*	A107a/23	نارين	
	T.T.Ç.	"Narin, ince, insanın kalbine yakın, ince ve narin olan". vb.		
4214	*nazlan-*	A107b/1	نزلن	
	T.T.Ç.	"Nazlan". *Nazlanmaḳ* fiilinin emir kipi, "çocuğu ebeveynine, sevgilinin aşığına nazlanması" gibi.		
4215	*navlun*	A107b/3	نَولون	
	T.T.Ç.	"Navlun, bir geminin malı ve yolculardan elde ettiği gelir".		
4216	*niçün*	A107b/3	نيچون	
	T.T.Ç.	"Niçin, niye" anlamında ilet ve sebep, soru zamiri. Asıl olarak da *ne içün* buradaki *ne* soruyu ve *içün* sebebi yani illeti bildirmek için kullanılır.		

	A107b/5	El-meksūret		Esreli
4217	*niçün*	A107b/5	نیچُون	
	T.T.Ç.	"Niçin" anlamında. *n-* sesinden sonra geniş ünlü gelmektedir. Ancak *-y-* sesin etkisiyle dar ünlüye dönüşmektedir. Aslı olan ise *ne içün* soru ve içün illet sebebi bildirmek için kullanılır.		
4218	*nişān*	A107b/7	نشان	
	T.T.Ç.	"Nişan, alamet ve emirlik" anlamında.		
	A107b/8	**Faşlu'l-vāv**		**Vav faslı**
4219	*virān*	A107b/8	ویْران	
4220	T.T.Ç. *şenlik*	"Viran, yıkık, harap" anlamında. *Şenlik* kelimesinin karşıtı "imar" anlamında.		
	A107b/9	El-mażmūmet		Ötreli
4221	*vurġun*	A107b/9	ورغون	
	T.T.Ç.	"Vurgun, aşık". Sıfat-ı müşebbehe. "Sevgilinin okuyla vurulmuş misali aşık"a denir.		
	A107b/11	**Faşlu'l-hā' el-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
4222	*hemen*	A107b/11	همان	
	T.T.Ç.	"Hemen." Fiil-isim "yeter" anlamında. Ayrıca "hızlan" anlamında.		
4223	*havan*	A107b/12	هوان	
	T.T.Ç.	"Havan". İçinde biber vb. dövülür.		
	A107b/13	**Faşlu'l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
4224	*yan*	A107b/13	یَان	
	T.T.Ç.	"Yan" anlamında. 3. tekil kişi iyelik+ zamir *–n*'den sonra, 1. Tekil *-m* iyelikten sonra veya 2. Tekil *-n* iyelikten sonra *-dA* eki eklendiğinde, zarf anlamı katar. Örnek: *yanında* yani "onun yanında", *yanımda* yani "benim yanımda", *yanında* yani "senin yanında". Allah'u Teâlâ daha iyi bilendir.		
4225	*yaban*	A107b/17	یبان	
	T.T.Ç.	"Yaban, bariz, dış olan şey." İnsan, yer, yabani insan veya sözler, hayvan, kuşlardan yabani olan.		

4226	*yayın-*	A107b/19	يَاين	
	T.T.Ç.	*Yayınmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir işe kalkışmak” anlamında.		
4227	*yadırġan-*	A107b/20	يادر غن	
	T.T.Ç.	“Yadırgan”. *Yadırġanmaḳ* fiilinin emir kipi, “insanın yatağını, yerini yadırgaması” anlamında. “Olayları ve alıştığı şeyi birden hatırlayıp bulunduğu yerde yabancılık çekip yurdundan ayrı düşmek”.		
4228	*yārān*	A107b/22	ياران	
	T.T.Ç.	“Yaran, dostlar”. Farsça asıllı olan kelime, Türkçe’ de kullanılmaktadır.		
4229	*yarın*	A107b/23	يارين	
	T.T.Ç.	“Yarın” anlamında. “Bulunduğun günden bir sonraki gün”.		
4230	*yaṣan-*	A108a/1	يصن	
	T.T.Ç.	*Yaṣanmaḳ* fiilinin emir kipi, “bir şeye bakıp geri dönmesini isteyip dönmesini sağlaması.”		
4231	*yaġrın*	A108a/2	يغرين	
	T.T.Ç.	“Sırt kürek kemiği.”		
4232	*yaġan-*	A108a/2	يغان	
	T.T.Ç.	*Yaġanmaḳ* fiilinin emir kipi, “başkası üzerine yemin ettirmek ve onun hakkında kötülük istemek.”		
4233	*yaḳın*	A108a/4	يَقين	
4234	T.T.Ç. *yıraḳ*	“Yakın.” *Yıraḳ* kelimesinin karşıtı, “uzak” anlamında.		
4235	*yegen*	A108a/4	يكن	
	T.T.Ç.	“Torun, oğlun oğlu” anlamında.		
4236	*yeñen*	A108a/5	يكن	
4237	T.T.Ç. *yeñenmek*	Sıfat-ı müşebbehe. “Yenen” anlamında. *Yeñenmek* kelimesinde “yengi ve yenmek” anlamında.		
4238	*Yaḷın*	A108a/6	ياڵين	

	T.T.Ç.	“Yalın, çıplak.” Örnek: *yalın ayaḳ* yani yalın ayak demek. *Yalın yüzlü* yani henüz sakal ve bıyığı olmayan genç. *Yalın ḳat* bilim ve paradan yalın olan yani bilgisiz ve parasız olan kimse.		
4239	*yaḷın ḳılıç*	A108a/8	یاڵن	
4240	T.T.Ç. *ṣalta malṭa*	“Yalın kılıç.” Örnek: *ṣalta malṭa*, “kılıfsız ve kınsız kılıç”.		
4241	*yelten-*	A108a/9	یلتن	
	T.T.Ç.	“Yelten.”*Yeltenmek* fiilinin emir kipi, “yaşamak için çabalayıp didinmek”.		
4242	*yalṭaḳlan-*	A108a/10	یلطقلن	
	T.T.Ç.	“Yaltaklan”. *Yalṭaḳlanmaḳ* fiilinin emir kipi, “yaltaklanmak” anlamında.		
4243	*yelegen*	A108a/10	یلکان	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “Yeleme” anlamında.		
4244	*yelken*	A108a/11	یلکن	
	T.T.Ç.	“Yelken, geminin yelkeni” anlamında.		
4245	*yalman*	A108a/12	یلمان	
	T.T.Ç.	“Yalman, kılıcın kesen ve batan kısmı.”		
4246	*yalaman-*	A108a/12	یلمان	
	T.T.Ç.	*Yalanmaḳ* fiilinin emir kipi, “insanın diliyle ağzının ve dudağının etrafındaki yemeği yalamak”.		
4247	*yalan*	A108a/14	یلان	
	T.T.Ç.	“Yalan” anlamında.		
4248	*yaman*	A108a/14	یَمان	
	T.T.Ç.	“Yaman, çirkin” anlamında.		
4249	*yevşen*	A108a/14	یوشن	
	T.T.Ç.	“Yarış ringi.”		
4250	*yavan*	A108a/15	یوان	

	T.T.Ç.	“Yavan.” Yemek veya insanlardan yavan olanı.		
4251	*yayan*	A108a/16	ییان	
4252	T.T.Ç. *atlı*	“Yayan” yürüyüş, *Atlı* kelimesinin karşıtı “atlı” anlamında.		
4253	*yayvan*	A108a/17	ییون	
	T.T.Ç.	“Yayvan”. Yayılmış bir şekilde basık ve geniş olan, insanın ağzı ve testinin ağzı gibi.		
4254	*yan-*	A108a/18	ین	
	T.T.Ç.	“Yan.”*Yanmaḳ* fiilinin emir kipi, “ateşle veya zulümden dolayı yanmak”.		
4255	*yen-*	A108a/19	ین	
	T.T.Ç.	“Yenmiş.”-*n* sesini ince olarak okunur. *Yenmek* fiilinin emir kipi, “yenmiş” anlamında.		
	A108a/20	El-meksūret		Esreli
4256	*yıġın*	A108a/20	یغن	
	T.T.Ç.	“Yığın, buğday ve tahılların yığınmış olanı, kümelenmiş.” vb.		
4257	*yıġın*	A108a/20	یغن	
	T.T.Ç.	“İmtina etmek, sakınmak ve çekinmek” anlamında		
4258	*yılan*	A108a/22	یلان	
	T.T.Ç.	“Yılan” anlamında.		
4259	*yılġın*	A108a/22	یلغن	
	T.T.Ç.	Yılgın. “Bir tarafından budanmış odun.”		
	A108a/23	El-mażmūmet		Ötreli
4260	*yuṭḳun-*	A108a/23	یوطقن	
	T.T.Ç.	“Yutkun.”*Yuṭḳunmaḳ* fiilinin emir kipi, “kızgınlığına hâkim olup yutkunmak”.		
4261	*yuṭḳun-*	A108b/1	یطقن	
4262	T.T.Ç. *yuṭmaḳ*	“Yutkun.”*Yuṭḳunmaḳ* fiilinin emir kipi, “yutkunmak” anlamında. *Yuṭmaḳ* kelimesinden “yutmak” anlamında.		

4263	*yorġun*	A108b/2	يورغن	
4264	T.T.Ç. *yorulmaḳ*	"Yorgun." Sıfat-ı müşebbehe. "Yorgun ve hasta" anlamında. *Yorulmaḳ* kelimesinden "yorulmak ve hastalanmak anlamında.		
4265	*yorġan*	A108b/3	يورغان	
	T.T.Ç.	"Yorgan anlamında.		
4266	*yoṣun*	A108b/3	يوصون	
	T.T.Ç.	"Yosun." Su yüzeyinde yetişen yosun.		
4267	*yoġun*	A108b/4	يغون	
	T.T.Ç.	"Yoğun, iri cüsseli, haşin ve yaramaz huylu kimse".		
4268	*yön*	A108b/4	يون	
4269	T.T.Ç. *yönlen-*	"Yön." İnce okunur yön anlamında. Dönüşlü türevi *-le* ile çekimlenir. Örnek: *yönlendi* yani "yöneldi". *Zeyd ṭayıp oldınefs yöninden* yani "Zeyd psikolojik yönünden iyileşti".		
4270	*yon-*	A108b/7	يون	
	T.T.Ç.	"Yon." Kalın okunur. *Yonmaḳ* fiilinin emir kipi, "yontmak" anlamında. Marangozun yontması, taşın yontması gibi.		
4271	*yun-*	A108b/8	يون	
4272	T.T.Ç. *yumaḳ*	"Yıka". *Yunmaḳ* fiilinin emir kipi, "yıkanma" anlamında dönüşlü türevi. *Yumaḳ*, "yıkamak" anlamında.		
	A108b/9	**Ve mā aḫuruhū nūn müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan**		**Sonu ünsüz ve ünlü ile biten veya bir sonraki kelime ile bağlı olan nun babı**
		Sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli, faslı olarak adlandırdım. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurdum.		
	A108b/11	**Faṣlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
4273	*abḥāne*	A108b/11	ابخانه	
	T.T.Ç.	"Hela, tuvalet" anlamında.		

4274	*edepḫāne*	A108b/11	ادبخانه	
	T.T.Ç.	“Tuvalet” isimlerinden. Örtülü dili kullanılır.		
4275	*esne-*	A108b/12	اسنه	
	T.T.Ç.	“Esne-”. *Esnemek* fiilinin emir kipi, “esnemek” anlamında.		
4276	*āşina*	A108b/13	اشنا	
	T.T.Ç.	“Aşina”. İnsan tanışıklığı. Farsça asıllı kelime, Türkçede kullanılmaktadır.		
4277	*aġaç ḳavunı*	A108b/14	اغج قاووني	
	T.T.Ç.	“Ağaç kavunu.”		
	A108b/14	El-meksūret		Esreli
4278	*igne*	A108b/14	ايكنَه	
	T.T.Ç.	“İğne” anlamında.		
4279	*iki ḳardaş ḳanı*	A108b/	أيكى قرداش قاني	
	T.T.Ç.	“İki kardeş kanı.”		
4280	*ine-*	A108b/15	انه	
	T.T.Ç.	*İnemek* fiilinin emir kipi, “koç, öküz ve atın hadımı.”		
	A108b/16	El-mażmūmet		Ötreli
4281	*örfāne*	A108b/16	اورفانه	
	T.T.Ç.	“Fahişe” kadınlara verilen isimdir.		
4282	*öne-*	A108b/17	اونه	
	T.T.Ç.	*Önemek* fiilinin emir kipi, Bir kimseye “itibar etmemek, önemsemek.” Örnek: *beni önemedi* yani “beni önemsemedi”.		
4283	*oyna-*	A108b/18	اوينه	
	T.T.Ç.	“Oyna”. *Oynamaḳ* fiilinin emir kipi, “oynamak” anlamında.		
	A108b/19	**Faṣlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
4284	*badana*	A108b/19	بدنه	

	T.T.Ç.	“Badana, duvarların alçı ile bembeyaz olması”. Çekimi *olmaḳ*, *eylenmek* ve *sürmek* yardımcı fiilleri iledir. Birinci yardımcı fiil geçişsiz, diğerlerinde de geçişli türev olarak kullanılmaktadır.		
4285	*baġna*	A108b/21	بغنه	
	T.T.Ç.	“Çocuk” anlamında.		
4286	*bahāne*	A108b/22	بهانه	
	T.T.Ç.	“Bahane, sebep” anlamında.		
	A108b/22	El-meksūret		Esreli
4287	*bini*	A108b/22	بيني	
	T.T.Ç.	“Binit.” Mevkib, kralların mevkibi vb. Örnek: *bini vardır* yani “Mevkib veya alay vardır.”		
	A109a/1	El-mażmūmet		Ötreli
4288	*borani*	A109a/1	بوراني	
	T.T.Ç.	“Borani, pişirilmiş kabak veya benzeri sebze yemeği.”		
4289	*burun ḳanı*	A109a/2	برون قاني	
	T.T.Ç.	“Burun kanaması.”		
4290	*buna-*	A109a/2	بُونَه	
4291 4292 4293	T.T.Ç. *bu ne* *böyle* *şöyle*	“Buna-.”*Bunamaḳ* fiilinin emir kipi, “bunamak” anlamından “hasta ve ileri yaşlılarda ortaya çıkan bunaklık”. Ayrıca {*bu ne* soru ve ünlem bildirir. Örneğin neden yaptın, bu yaptığın ne, “azarlama” anlamında. *Böyle mi ėderler* yani böyle mi ederler? *Şöyle böyle dėr ėken yapdır* içeriği gelip gider sonunda istediğini yapar.}		
	A109a/4	**Faṣlu’l-tā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü te faslı**
4294	*tarḫana*	A109a/4	ترخانه	
	T.T.Ç.	“Tarhana.”		
4295	*tekne*	A109a/	تكنه	

	T.T.Ç.	“Tekne, tahtadan yapılan uzun, yuvarlak tekne çanak”.		
4296	*tene*	A109a/4	تنه	
	T.T.Ç.	“Tene, terbiyeli pirinç pilavı” anlamında.		
4297	*teroğlanı*	A109a/6	تراوغلاني	
	T.T.Ç.	Dilce “ter oğlan.” Terim olarak ise “hizmetkar ve kiralanan erkek çocuk.”		
	A109a/7	**Faşlu’l-cim meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
4298	*çeşni*	A109a/7	چاشني	
	T.T.Ç.	“Çeşni, yenilir, lezzet, tat.” Söz için de kullanılmaktadır.		
4299	*çağana*	A109a/8	چغانه	
	T.T.Ç.	“Çağana, tambur ve ud benzeri çalgı aleti.”.		
4300	*cine-*	A109a/9	جينه	
	T.T.Ç.	“Çiğne-.”*Çinemek* fiilinin emir kipi, “çiğnemek” anlamında.		
	A109a/10	El-meksūret		Esreli
4301	*cigne-*	A109a/10	جكنه	
	T.T.Ç.	“Çiğne-.”*Çignemek* fiilinin emir kipi, “ayakla basıp ezmek” anlamında.		
4302	*çınna*	A109a/11	چكنه	
	T.T.Ç.	“Çınlama”. Kulak çınlaması anlamında.		
4303	*cini*	A109a/11	جيني	
	T.T.Ç.	“Çini, üretimden fincan” vb.		
4304	*cingene*	A109a/12	جنكه	
	T.T.Ç.	“Çingene; Rum seyislerinden ve dansçılardan bir tayfa”.		
	A109a/13	El-mażmūmet		Ötreli
4305	*curcini*	A109a/13	جورچني	
	T.T.Ç.	“Bir tür dans, kalçaları sallayarak oynanır.” Genellikle Sudan dansına benzer.		
	A109a/14	**Faşlu’l-ḫā el-mu’ceme el-meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**

4306	*ḫāne*	A109a/15	خانه	
	T.T.Ç.	“Ev.” Ayrıca *ḳahve-ḫāne*“kahve hane”, *mey-ḫāne*“meyhane”, *saadet-ḫāne*“saadet hane”*āb-ḫāne*“tuvalet, hela” kelimesine kinaye olarak kullanılmaktadır.		
	A109a/17	El-mażmūmet		Ötreli
4307	*hurma bini*	A109a/17	خورْمَابيني	
	T.T.Ç.	“Hurma ağacının iliği.”		
4308	*ḫuni*	A109a/18	خوني	
	T.T.Ç.	“Huni.” Ağzı dar kaplara aktarmaya yarayan alet. Gül suyunu aktarmak için kullanılır.		
	A109a/19	**Faşlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
4309	*dāne*	A109a/19	دانا	
	T.T.Ç.	“Bir tane, tahıl veya sayıdan bir teki, bir tanesi”.		
4310	*ḍana*	A109a/20	ڈنـا	
	T.T.Ç.	“Dana.” İnek yavrusu. Örnek: *ev danası öküz olmaz* içeriği “evin kızı avre (kıymetli, gizlenir)” anlamında.		
4311	*ḍanḍana*	A109a/22	ڈنـڈنا	
	T.T.Ç.	“Hayır ve şerrin yayılması, ifşa olması.”		
4312	*deve dikeni*	A109a/23	دوه دكني	
	T.T.Ç.	“Deve dikeni.”		
	A109a/23	El-meksūret		Esreli
4313	*digne-*	A109a/23	ديكنه	
	T.T.Ç.	*Dignemek* fiilinin emir kipi, “dinlemek” anlamında		
	A109b/1	**Faşlu’r-rā el-meftūḥa**		**Üstünlü re faslı**
4314	*rāzyāne*	A109b/2	رازيانه	
	T.T.Ç.	“Rezene” anlamında.		
	A109b/3	**Faşlu’l-zāy el- mażmūmet**		**Ötreli ze faslı**
4315	*zurna*	A109b/3	زرنا	

	T.T.Ç.	“Davul zurnası.”		
	A109b/4	**Faşlu’s-sin el-mühmele el-meksūret**		**Esreli sin faslı**
4316	*sini*	A109b/5	سني	
	T.T.Ç.	“Sini, bakırdan tepsi.”		
	A109b/6	**Faşlu’ṣ-ṣad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
4317	*ṣanu-*	A109b/6	صانو	
	T.T.Ç.	“Sanma.”*Ṣanmaḳ*fiilinin mastar türevi, “sanmak” anlamında.		
	A109b/8	El-meksūret		Esreli
4318	*ṣına-*	A109b/8	صنه	
	T.T.Ç.	“Sına”. *Ṣınmaḳ* fiilinin emir kipi, “deneme ve imtihan etme” anlamında. Örnek: *seni ṣınadım* yani “seni denedim” anlamında.		
	A109b/9	El-mażmūmet	Ötreli	
4319	*ṣurna*	A109b/9	صورنا	
	T.T.Ç.	*sin* harfi ile de yazılır. “Zurna” anlamında.		
4320	*ṣorı güni*	A109b/10	صوري كوني	
	T.T.Ç.	“Hesap günü, kıyamet günü demek.” Bu kelime hakkında bir dilbilimcisine sorduğumda; “Türkçe’de soru günü kelimesinden daha uygunu bir kelime yoktur.” dedi.		
	A109b/14	**Faşlu’l-ṭāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
4321	*ṭana-*	A109b/14	طنه	
4322	T.T.Ç. *anmaḳ*	*Ṭanamaḳ*fiilinin emir kipi, “bir kimseye itibar etmek, onunla ilgilenmek” anlamında. Örnek: *beni ṭanmadı* yani “bana itibar etmedi”. Ayrıca *anmaḳ* kelimesinin eş anlamlısı.		
4323	*ṭarḫana*	A109b/16	طرخانه	
	T.T.Ç.	“Tarhana”*t-* sesinde bahsi geçmişti. Her iki yazılış da kabul edilir.		
	A109b/17	El-mażmūmet	Ötreli	
4324	*ṭoplu igne*	A109b/17	طوبلي اكنه	

	T.T.Ç.	“Toplu iğne.” Elbiseye takmak için kullanılan toplu iğne.		
4325	*ṭurna*	A109b/18	طورنه	
	T.T.Ç.	Kuşlardan “turna.”		
4326	*ṭuna*	A109b/18	طونه	
	T.T.Ç.	Rum eli memleketlerinin kıyısında bulunan çok büyük bir “nehir.”		
	A109b/19	**Faṣlu’l-fā’ el- mażmūmet**		**Ötreli fe faslı**
4327	*furtuna*	A109b/20	فورتونه	
	T.T.Ç.	“Fırtına, denizde oluşan fırtına”.		
	A109b/20	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
4328	*ḳayġana*	A109b/21	قيغنه	
	T.T.Ç.	“Kaygana” Rumlar’da genellikle kadınlar doğurduklarında yumurta balla pişirilip onlara yedirilir.		
4329	*ḳayın ana*	A109b/22	قاين انا	
	T.T.Ç.	“Eşlerin anneleri, kayınvalide.”		
4330	*ḳana-*	A109b/23	قنه	
	T.T.Ç.	*Ḳanamaḳ* fiilinin emir kipi, “vücuttan kanın akması.” Çünkü *ḳan*“kan” demek.		
4331	*ḳanı*	A110a/1	قنى	
	T.T.Ç.	“Hani, hangi” anlamında.		
4332	*ḳayna-*	A110a/1	قينه	
	T.T.Ç.	“Kayna”. *Ḳaynamaḳ* fiilinin emir kipi, “kaynamak” anlamında.		
	A110a/2	El-meksūret		Esreli
4333	*ḳına-*	A110a/2	قنه	
	T.T.Ç.	“Kına-.”*Ḳınamaḳ* “kınama, ayıplama”		
4334	*ḳına*	A110a/2	قنا	
	T.T.Ç.	“Kına” anlamında.		

	A110a/3	El-mażmūmet		Ötreli
4335	*ḳurna*	A110a/3	قورنه	
	T.T.Ç.	“Hamamda kullanılan yuvarlak tekne, curun.”		
4336	*ḳonı*	A110a/3	قوني	
	T.T.Ç.	*Eni* kelimesiyle birlikte kullanılır. Örnek: *eni ḳonuişledi* yani “Yavaş yavaş yaptı.”		
	A110a/5	**Faşlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
4337	*kesdane*	A110a/5	كسدانه	
	T.T.Ç.	“Kestane” anlamında.		
4338	*kene*	A110a/6	كنه	
	T.T.Ç.	“Kene, kenenin her türlüsü” anlamında		
4339	*gene*	A110a/6	كنه	
4340	T.T.Ç. *yine*	“Gene”. *Yine* kelimesinin sesteşi, “yine” anlamında.		
	A110a/7	El-meksūret	Esreli	
4341	*kimesne*	A110a/7	كمسنه	
	T.T.Ç.	“Kimse, kişi” için kullanılan bir kelime. “Kim” anlamında.		
	A110a/8	El-mażmūmet	Ötreli	
4342	*küne-*	A110a/8	كونه	
4343 4344	T.T.Ç. *küni* *künilemek*	*Künelemek* fiilinin emir kipi. Benzeri *küni*“imrenme” anlamında. Ancak *+la-* ekiyle çekimlenir. örnek: *künilemek*“imrenmek anlamında.		
4345	*köhne*	A110a/10	كهْنَه	
	T.T.Ç.	“Eski”. Farsça asıllı bir kelime Türkçeleştirilmiş.		
	A110a/12	**Faşlu’l-lam el-meftūḥa**		**Üstünlü lam faslı**

4346	*lahana*	A110a/12	لخنه	
	T.T.Ç.	“Lahana” anlamında.		
	A110a/13	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
4347	*mengene*	A110a/13	منچنه	
	T.T.Ç.	“Mengene, iki şeyi birleştirmeye veya sıkıp giymeye yarayan alet, sıkan, sıkıştıran.”		
4348	*mavna*	A110a/14	ماونه	
	T.T.Ç.	“Algalayun ile Algurab’a arasında, gazilere erzak ve savaş aletlerini taşıyan, geniş gövdeli, kare yelkenli ile Algalayun, Algurab’da ise kürekle yürüyen büyük gemi”.		
	A110a/18	**Faşlu’l-nūn el-meftūḥa**		**Üstünlünun faslı**
4349	*nesne*	A110a/18	نسنه	
	T.T.Ç.	“Nesne” anlamında.		
4350	*ne*	A110a/18	نه	
	T.T.Ç.	“Ne.” Bir nesneyi sormak için kullanılan, soru zamiri. Ayrıca *kim* bir kişi hakkında sormak için kullanılır. Örnek: *Nedir bu* yani “bu şey nedir” anlamında. İsimlerde iki defa tekrarlanırsa olumsuzluk anlamı katar. *Ne budur ne odur* yani “ne bu ne de o”. Ayrıca fiillerin yalın durumuna girerek atf ve nehiy anlamı katar. Örnek: *ne gel ne git* yani “ne gel ne git”.		
4351	*pıh*	A110a/22	په	
	T.T.Ç.	“Nah.” Kalın okunarak isim-fiil “al” anlamında. Örnek: *nah bunu* yani “al bunu”. Eşanlamlı bahsi geçmişti.		
	A110a/23	**Faşlu’l-hā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü he faslı**
4352	*herni*	A110b/1	هرني	
	T.T.Ç.	“Bakırdan kazan.”		
	A110b/1	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
4353	*yeyni*	A110b/2	ييني	
4354	T.T.Ç.	“Hafif.”		

	aġır	*Aġır* kelimesinin karşıtı “ağır” anlamında.		
4355	*yabana*	A110b/2	يبانه	
	T.T.Ç.	Yerinde veya konuşmasında “bariz, hariç” olan şey.		
	A110b/3	El-meksūret		Esreli
4356	*yine*	A110b/3	يِنَه	
	T.T.Ç.	“Yine” anlamında.		
	A110b/4	**Bāb mā āḫiruhu vav sākine vaḳfen**		**Sonu ünsüz ile biten vav babı**
		İlk harfin ve harekenin tertibini göz önünde bulundurarak fasıl olarak adlandırdığım yalın durumda, sonu ünlü veya bir sonraki kelime ile bağlı olan veya ünsüz ile biten, sonu sükûn olan vav babı.		
	A110b/7	**Faṣlu’l-hemzeel-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
4357	*ev*	A110b/7	او	
	T.T.Ç.	“Ev.”		
4358	*av*	A110b/8	آو	
4359	T.T.Ç. *Avla-*	“Av.” Vav sesi kalın, elif medli olarak okunur. “Deniz veya karada avlanma” anlamında. *+la-* ile çekimlenir *avlamaḳ* yani “avlamak” anlamında.		
4360	*ayu*	A110b/9	ايو	
	T.T.Ç.	“Ayı.” Hayvanlardan ayı.		
4361	*eyü*	A110b/10	ايو	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. “İyi, güzel” anlamında. *Vav* sesi *ye* sesiyle değiştirilebilir. Örnek: eyi (أَي) ve (أَيِي) İki kelimede de iki ye sesi ile yazılmaktadır. Bu kelime bir savaşta 1029’da zalimleri öldürürken Ma’nevi ve soyut şeklinde kullanıldı; *eyigaza* yani “iyi gaza” anlamında.		
4362	*alev*	A110b/13	الو	
	T.T.Ç.	“Alev.” *-l-* sesini ince okuyup bir sonraki sesi üstünlü; geniş ünlülü okunur. “Ateşin alevlenmesi” anlamında. Nazik bir şekilde konuşanlar ise hemze sesi yerine Ay’ın sesini telaffuz ederler.		

4363	*alıḳo-*	A110b/15	اليقو	
	T.T.Ç.	*Alıḳomaḳ* fiilinin emir kipi, “alıkoymak, geciktirmek” anlamında. Örnek: *bunıalıḳo* yani “bunu geciktir ve alıkoy”.		
	A110b/16	El-meksūret		Esreli
4364	*ev-*	A110b/16	ايو	
	T.T.Ç.	*Evmek* fiilinin emir kipi, “acele” anlamında.		
	A110b/17	El-mażmūmet		Ötreli
4365	*o*	A110b/17	او	
	T.T.Ç.	“O.” Üçüncü tekil kişi zamiri “o” anlamında.		
4366	*ov-*	A110b/18	او	
	T.T.Ç.	“Ov.”*Ovmaḳ* fiilinin emir kipi, “ovmak” anlamında. Gusül ve abdest alanın vücudunu ovması gibi.		
4367	*ov-*	A110b/19	او	
	T.T.Ç.	“Ov.”*Ovmaḳ* fiilinin emir kipi, “kulak burmak”. Elbiseye bulaşan sümsük, meni veya çamurun ovuşturarak çıkartılması.		
4368	*ov-*	A110b/21	او	
	T.T.Ç.	“Ov.”*Ovmaḳ* fiilinin emir kipi, “bacakların dayı organlarını birbirine sürtünmesi” anlamında. Bu dört anlamda müşterek bir kelimedir.		
4369	*ölü*	A110b/23	الو	
	T.T.Ç.	“Ölü.” İnce okunarak, “ölü” anlamında.		
4370	*ülü*	A110b/23	اولو	
4371	T.T.Ç. *ülüştürmek*	İnci okunarak, “hisse ve bölüm” anlamında. Tanıdığım biri şöyle dedi: *ülü behredi.Ügüşmek* kelimesinden alınmaktadır, “bölüşmek” anlamında. Geçişli olarak *ülüştürmek* bölüştürmek anlamında.		
4372	*uḷu*	A111a/3	اوڵو	
4373	T.T.Ç. *ulula-*	“Ulu yüceltmek ve ulumak” anlamında.		

		Çekimi *+la-* ile yapılır. Örnek: *ulula-*, *ululamaḳ* fiilinin emir kipi, "yüceltmek" anlamında. Bahsi geçti.		
4374	*ulu-*	A111a/4	اولو	
	T.T.Ç.	*Ulumaḳ*kelimesinden olup "köpeğin uluması" anlamında. Örnek: *ulusını ulumayan ḳalır* yani "büyüğünü yüceltmeyen köpek gibi havlayıp kovalanır". Aslında bu iki madde hareketli lam faslında geçti. Burada kullanıma sebebi *vav* sesiyle yazılmasıdır.		
	A111a/8	**Faṣlu'l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
4375	*baṣṭav*	A111a/8	بصطاو	
	T.T.Ç.	"Hile ve sihirbazlık; ayrıca çuhadan olan pastav pek çok arşın uzunluğu"nda olur.		
	A111a/10	El-meksūret	Esreli	
4376	*bırav*	A111a/10	برو	
	T.T.Ç.	"Bağırarak uyarı kelimesi."		
4377	*pilav*	A111a/11	پلاو	
	T.T.Ç.	"Pilav."		
	A111a/11	El-mażmūmet	Ötreli	
4378	*bu*	A111a/11	بو	
	T.T.Ç.	"Bu." İşaret zamirlerinden "bu" anlamında.		
4379	*büyü-*	A111a/12	بيو	
	T.T.Ç.	"Büyü."*Büyümek* fiilinin emir kipi, "büyük anlamında, bir şeyin büyük oluşu".		
	A111a/14	**Faṣlu'l-cim el-meftūḥa**		**Üstünlü cim faslı**
4380	*çav*	A111a/14	چاو	
4381	T.T.Ç. *çavlan-*	"Şöhret." Çekimi *+la-* ve dönüşlü *-n* sesi ile oluşmaktadır. Örnek: *çavlandı* yani "şöhretlendi" anlamında.		
	A111a/17	**Faṣlu'l-ḫā'u'l mu'ceme el- meftūḥa**		**Üstünlü hı faslı**
4382	*hav*	A111a/17	خاو	

	T.T.Ç.	“Halı ve kadife tüyleri.” Tüylerden soyulmuş olana *havı gitmiş* denir. Türk filologlar kadifenin tüyden soyulmuşuna *havı gitmiş ḳatife* olarak kullanırlar.		
	A111a/21	**Faşlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
4383	*dav*	A111a/21	داو	
	T.T.Ç.	Bir nevi “nerde oyunu”.		
	A111a/22	El-meksūret		Esreli
4384	*dīv*	A111a/22	دیو	
	T.T.Ç.	(ي) sesinden sonra ünlü getirmeden okunur. “Cin ve peri” anlamında.		
4385	*diyü*	A111a/23	دیو	
	T.T.Ç.	(ي) sesini ötreyle (yuvarlak ünlülü) okunur. “Açıklama edatı”, Arapçadaki *hani* ve *-sa* açıklama edatları gibi. Ayrıca küçültme edatı menzilinde Arapçadaki illet lamı gibi.		
	A111b/1	El-mażmūmet		Ötreli
4386	*ḍuyu*	A111b/1	ڈیو	
4387	T.T.Ç. *duymaḳ*	(ي) sesini ötreli (yuvarlak ünlülü) okunur. Örnek: *duyusu vardır* yani “haberi ve bilgisi vardır” anlamında. *Duymaḳ* kelimesinden türemiş olup “bilime ve anlama” anlamında.		
	A111b/4	**Faşlu’l-zāy el-mu’cemeel- meftūḥa**		**Üstünlü zey faslı**
4388	*zerdeçav*	A111b/4	زردچاو	
	T.T.Ç.	“İlaçlardan zerdali.” Ayrıca sarı renk elde edilmektedir.		
	A111b/5	El-meksūret		Esreli
4389 4390	*zıvu* *zıvula-*	A111b/5	زیو	
	T.T.Ç.	*+la-* ile çekimlenir *zıvula-, zıvulmaḳ* fiilinin emir kipi, “sıvışmak” anlamında. Yılanın inine sıvışması veya gizlice bir yerden sıyrılıp kaçmak gibi. Örnek: *zıvuladı* yani “gizlice gitti” anlamında.		
	A111b/8	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
4391	*servi*	A111b/8	سرو	

	T.T.Ç.	“Selvi” ağaçlardan bilinir.		
4392	*sev-*	A111b/8	سَو	
	T.T.Ç.	“Sev”. *Sevmek* fiilinin emir kipi, “sevmek” anlamında.		
	A111b/9	El-mażmūmet		Ötreli
4393	*sözṣav*	A111b/10	سوزصَاو	
	T.T.Ç.	Konuşma ile ilgili bir kinaye, “Dedikodu” anlamında.		
4394	*su*	A111b/10	سُو	
	T.T.Ç.	“Su”. Mutlak anlamda su kelimesi Doğu dillerinden popüler olanı ise sad (ص) sesiyle yazılandır. Ayrıca Fuzuli El-Bağdadi bunun hakkında su çeşmesine şiir ve tarih yazmıştır. Şöyle: *Hüseyin’le Hasan ‘aşḳına su* Daha sonra dokuz yüz altmış üç (963) yılında, İstanbul’da Bağdadi’den otuz yıl sonra bir çeşme daha yapıldı. Ve üzerine şöyle yazıldı: *Maa Hüseyin’le Hasan ‘aşḳına su.* Birinci çeşme dokuz yüz altmış üç yılında olup diğeri ise dokuz yüz doksan üç yılında yapılmıştır. İkinci yazı, birinci yazının çevirisi yani İstanbul Türkçesine çevirisi. İnşaatçıları seçip getirtti.		
	A111b/18	**Faşlu’ş-şin el-mü’ceme el-mażmūmet**		**Ötreli şin faslı**
4395	*şu*	A111b/19	شُو	
	T.T.Ç.	“Şu.” İşareti zamirlerinden “şu” anlamında.		
	A111b/20	**Faşlu’l-şad el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
4396	*şav*	A111b/20	صَاو	
4397	T.T.Ç. *söz çalcı*	“*Söz* kelimesini tabi.” Örnek: *söz şav oldu* yani “dedikodu oldu (elin diline düştü)” benzeri *söz calcı*.		
4398	*şav-*	A111b/22	صو	
4399	T.T.Ç. *şavulmaḳ*	*şavmaḳ* fiilinin emir kipi, Emir kipinde. “Olayları savma veya toplanan insanları dağıtmak.” Dönüşlü türevi ise *şavulmaḳ* yani “dağıtmak” anlamında.		
	A111b/23	El-mażmūmet	Ötreli	
4400	*şu*	A111b/23	صو	

	T.T.Ç.	“Su” anlamında.		
4401	*şulu*	A112a/1	صولو	
	T.T.Ç.	“Sulu, sulanmış” anlamında.		
	A112a/1	**Faşlu’l-ṭāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
4402	*ṭavlu*	A112a/2	طاولو	
	T.T.Ç.	“Altının tavlaması, ısındırılması.”		
4403	*ṭav*	A112a/2	طاو	
	T.T.Ç.	“Tav, ısıtma fırınların ve insanın sıcaklığı.”*Ṭavanda iken söyledi* yani “sıcak sıcağına şöyleme” anlamında.		
	A112a/4	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlükaf faslı**
4404	*ḳaracav*	A112a/4	قراجاو	
	T.T.Ç.	“Yapı iskelesi”.		
4405	*ḳav*	A112a/5	قاو	
	T.T.Ç.	“Kav, yakıcı” anlamında.		
4406	*ḳara ev*	A112a/5	قرا او	
	T.T.Ç.	Yolcuları ve tüccarları ağırlayan “kara evi, çadırı, karavan.”		
	A112a/6	El-mażmūmet		Ötreli
4407	*ḳuyu*	A112a/6	قيو	
	T.T.Ç.	“Kuyu” anlamında. Ayrıca *vav* sesini düşürüp *ye* sesine *-den* veya *-de* eklenebilir. Örnek: *ḳuyudan çıḳardım* yani “kuyudan çıkardım”. *Ḳuyuda su vardır* yani “kuyuda su vardır”.		
4408	*ḳoyu*	A112a/8	قيو	
4409	T.T.Ç. *sıvıḳ*	“Koyu, kalın” anlamında. Karşıtı *sıvıḳ* yani “cıvık” anlamında.		
4410	*ḳo-*	A112a/9	قو	
	T.T.Ç.	*Ḳomaḳ* fiilinin emir kipi, “koymak, konmak ve bırakmak” anlamında.		

4411	*ḳov-*	A112a/10	قو	
	T.T.Ç.	*Ḳovmaḳ* fiilinin emir kipi, uzatarak okunur “kovmak” anlamında.		
4412	*ḳov-*	A112a/10	قو	
	T.T.Ç.	“Şikâyet, gammazlık ve nemime etmek” anlamında.		
	A112a/11	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
4413	*meşav*	A112a/11	مصَاو	
	T.T.Ç.	“Yermek” için kullanılan. Sıfat-ı müşebbehe. “Yuvarlak bal kabağı” anlamında. Zamanımızda bir kişinin lakabıydı. Bu lakapla bilinir. Söylendiği gibi lakaplar gökyüzünden iner.		
4414	*manav*	A112a/14	مناو	
	T.T.Ç.	“Manav.” İstanbul’da bulunan meyve ve sebze satan bir grup dükkancılar. Mısırımız’daki kaba huylu, hoyratlık yapan buhutiyyeler’e benzerler. Aralarından ulema ve mevaliler ortaya çıktı. ‘Avad Efendi Mevlâ gibi. Ünlü ve nakledilen pek çok menakıba, eserler ve tenkitleri bulunmaktadır. Merhum Sultan Selim’in oğlu Sultan Murat zamanında askerlerin kadılığına tayin edilmiştir. Keza Mısır’da da buhutiyyeler’den ortaya çıkan ulamalardan El-Şeyh Abdurrahman el-Buhuti el-Hanbeli ile babası, pek çok ilme davet etmesi sayesinde emirlerle ve vezirlerle menkıbeler ve eserleri bulunmaktadır.		
4415 4416	*mav* *mavla-*	A112a/22	ماو	
	T.T.Ç.	*+la-* eklenmesiyle *mavla-, mavlamaḳ* fiilinin emir kipi, “kedinin miyavlaması” anlamında.		
	A112a/23	**Faşlu’l-yā el- meksūret**		**Esreli ye faslı**
4417	*yiv*	A112a/23	یو	
	T.T.Ç.	“Yiv, oyuk, bir kâğıt veya bir kumaşın yüzeyinde enine boyuna veya çevresine dolanacak şekilde açılmış düzenli oyuk girinti”.		
	A112b/2	El-mażmūmet		Ötreli
4418	*yu*	A112b/2	یو	
	T.T.Ç.	“Şiddetli bir şekilde uyarma kelimesi, ünlem edatı.”		
4419	*yu-*	A112b/2	یو	

4420	T.T.Ç. *yıḳa-*	*Yumaḳ* fiilinin emir kipi, “yıkamak” anlamında. “Yıkamak” anlamında olan *yıḳa-* kelimesinin eş anlamlısı bahsi geçmişti.		
	A112b/3	**vāv müteḥarrike vaḳfen ve vaṣlan**		**Ünsüzile biten veya bir sonraki kelime ile bağlı vav**
	A112b/4	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
4421	*ayva*	A112b/4	ايوا	
	T.T.Ç.	“Ayva” anlamında.		
	A112b/5	El-mażmūmet		Ötreli
4422	*ova*	A112b/5	او	
	T.T.Ç.	“Ova ve sahra” anlamında.		
	A112b/6	**Faṣlu’l-cim**		**Esreli cim faslı**
4423	*çivi*	A112b/6	چوي	
	T.T.Ç.	“Çivi.” Tahtadan olana da *çivi* denir. İki tahtayı birbirine tutturmak için kullanılan çivi.		
4424	*cıva*	A112b/7	جوا	
	T.T.Ç.	Arap cimi (ج)ile yazılar. “Cıva” anlamında.		
	A112b/8	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
4425	*deve*	A112b/8	دوا	
	T.T.Ç.	“Deve” anlamında.		
	A112b/9	**Faṣlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
4426	*sevi*	A112b/9	ساوي	
	T.T.Ç.	“Sevgi” anlamında.		
	A112b/10	**Faṣlu’ş-şin el-mü’cemeel-meksūret**		**Esreli cim faslı**
4427	*şīve*	A112b/10	شيوا	
	T.T.Ç.	“Hoş gelen, naz, eda ve işve.”		
	A112b/11	**Faṣlu’ṣ-ṣad el-mühmele el-meftūḥā**		**Üstünlü sad faslı**

4428	*şava-*	A112b/11	صوا	
	T.T.Ç.	“Olayları çözmek” anlamında. Mastarı ise *vav* faslında bahsi geçmiştir.		
4429	*şava*	A112b/12	صوا	
	T.T.Ç.	Mastar isimi “ölüm uyanışı” anlamında.		
	A112b/13	El-meksūret		Esreli
4430	*şıva-*	A112b/13	صوا	
	T.T.Ç.	*Şıvamaḳ* fiilinin emir kipi, “duvarları beyaz renge sıvamak” anlamında.		
4431	*şıva-*	A112b/14	صِوَا	
4432	T.T.Ç. *ıl̦dız*	“Kalaylamak ve cilalamak” anlamında. Ancak altın kalaylaması değil. Çünkü altın yıldızlamasını için *ıldız* denir.		
	A112b/16	**Faşlu’l-tāü’l-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
4433	*ṭava*	A112b/16	طوا	
	T.T.Ç.	“Tava, içinde kızartmak için kullanılan tava”.		
	A112b/17	**Faşlu’l-ḳāf el- mażmūmet**		**Ötreli kaf faslı**
4434	*ḳov*	A112b/17	قوو	
4435	T.T.Ç. *ḳovulmaḳ*	“Şikâyet ve gammazlık.” Mastarı *ḳovulmaḳ* “şikâyet ve gammazlık” anlamında. *Vav* faslında bahsi geçmiştir.		
	A112b/19	**Faşlu’l-vāv el-meksūret**		**Esreli vav faslı**
4436	*virevi*	A112b/19	ويروي	
	T.T.Ç.	“Bir eşyanın veya bir yerin açığı.”		
	A112b/20	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
4437	*yava*	A112b/21	ياوا	
	T.T.Ç.	“Hezeyan, sayıklama” anlamında. Ayrıca konuşan için kullanılan sıfat-ı müşebbehe. Bizim zamanımızda bir eşkıyanın lakabıydı. Gerçek şu ki, insanlar arasındaki en akıllı olan kişiye sıfatının zıttı olarak lakap takılmıştı. Ayrıca haber olarak kullanılır. Hayırlı haber alâmetidir.		

	A113a/1	El-mażmūmet		Ötreli
4438	*yuva*	A113a/1	يوا	
4439 4440	T.T.Ç. *kümes* *in*	"Kuşların yuvası" anlamında. Ayrıca *kümes* "küme, tavukların barındığı yer" anlamında, *in* kelimesi "çiyan, keler ve yılanın barındığı yer"dir.		
	A113a/3	**Ve mā aḫuruhū yā sākine vaḳfen ve vaṣlan**	**Sonu ünsüz ile biten veya bir sonraki kelime ile bağlı olan ye babı**	
		Sonu ünsüz ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu sakin olan, faslolarak adlandırdım. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurdum.		
	A113a/6	**Faṣlu'l-hemzetü'l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
4441	*ay*	A113a/6	أي	
	T.T.Ç.	"Yılın ayı" anlamında.		
4442	*ay*	A113a/6	أي	
	T.T.Ç.	"Ay" gökyüzünde bulunan ay" anlamında.		
4443	*alay*	A113a/6	ألاي	
	T.T.Ç.	"Alay, tayfa, herhangi bir cinsten olan" anlamda.		
4444	*aḷay*	A113a/7	إلاي	
	T.T.Ç.	"Alay, mevkib, konvoy" anlamında. Örnek: *alay güni* yani "alay günü".		
4445	*eyi*	A113a/8	ايي	
	T.T.Ç.	Sıfat-ı müşebbehe. "İyi güzel" anlamında. Ayrıca birinci *ye* sesini ötreli yani *ye* sesinden sonra yuvarlak ünlülü, ikinci *ye* sesini ise *vav* olarak da okunur(öyüv).		
	A113a/9	El-mażmūmet		Ötreli
4446	*oy*	A113a/9	اوي	
	T.T.Ç.	"Oy" kalın okunur. "Dağlarda veya kuyularda yankılanan, yanıtlayan ses". Örnek: *oy verdi* yani "cevapladı". Çağırana da *oy ver* yani "cevap ver" anlamında.		
4447	*uy-*	A113a/11	اوي	

	T.T.Ç.	*Uymaḳ* fiilinin emir kipi, “itiraz etmeden uymak.” Büyük devenin küçük çocuğa (güdümde) uyuması gibi veya bir insandan başkasına itaat edip uyuması anlamında.		
4448	*uy-*	A113a/14	اوي	
	T.T.Ç.	*Uymaḳ* fiilinin emir kipi, “uyum” anlamında. Konuşmaların birbirine uyması. Ayrıca giysilerin birbirine uyum sağlaması anlamında.		
4449	*oy-*	A113a/15	اوي	
	T.T.Ç.	*Oymaḳ* fiilinin emir kipi, “tahtanın oyması ve mağaranın içini oymak” anlamında.		
4450	*oy-*	A113a/17	اوي	
	T.T.Ç.	*Oymaḳ* fiilinin emir kipi, “herhangi bir giysi oyması” anlamında. Örneğin gömlek ve kaftanın yakasını oyma, ferace ve kaftanın kollarını oymak anlamında. Bu beş anlamda ortak eş sesliler.		
	A113a/19	**Faşlu’l-bā el-meftūḥa**		**Üstünlü be faslı**
4451	*bay*	A113a/19	باي	
4452	T.T.Ç. *yoḫsul*	“Zengin” anlamında. *Yoḫsul* kelimesinin karşıtı “fakir, yoksul” anlamında.		
4453	*bay-*	A113a/20	باي	
4454	T.T.Ç. *bügi*	*Paymaḳ* fiilinin emir kipi, “sihir” anlamında. Örnek: *göz yapacı* yani “gözleri büyüyen büyücü” gibi. Sihir isimlerinden ise *bügi* denir. Sonra hareketli kef faslında geçmiştir.		
4455	*pay*	A113a/23	پاي	
4456	T.T.Ç. *paylaş-*	Hisselerden “hisse ve pay” anlamında. Geçişli şekli *+la-* ve *–ş-* ekleriyle olur. Örnek: *Paylaş-, paylaşmaḳ* fiilinin emir kipi, “paylaşmak, bölüşmek” anlamında.		
4457	*pay*	A113b/5	پاي	
	T.T.Ç.	“Pay.”*Biçmek* kelimesi ile kullanılır. “İtibar edip öğüt almak. Örnek: *Bu sözden ve buişden kendünge pay biç* yani “bu söz ve işten kendine bir pay biç, öğüt al, ibret al”.		
4458	*beri*	A113b/5	بري	
	T.T.Ç.	“Beri.” Mekân isimlerindendir, “beri” anlamında. Bahsi geçmişti.		

	A113b/6	El-mażmūmet	Ötreli	
4459	*boy*	A113b/6	بوي	
4460	T.T.Ç. *boyla-*	“Boy pos” anlamında. *+la-* ile *boyla-, boylamaḳ* fiilinin emir kipi, “ortaya çıkarma, ayrıca suyu boyla takdir edip ölçmek” anlamında.		
4461	*bolay*	A113b/8	بولاي	
4462	T.T.Ç. *bola ki*	“Keşke” anlamında. Ayrıca ki’ye tabi *bola ki*.		
	A113b/9	**Faṣlu’t-tā el-müṣenāt favkal mażmūmet**		**Ötreli te faslı**
4463	*tüy*	A113b/9	توي	
	T.T.Ç.	“Tüy” anlamında. Örneğin devenin tüyü gibi. Ayrıca küçük kuşların tüyleri ve ilk ortaya çıkan tüyleri, kılları.		
	A113b/11	**Faṣlu’l-cim**	Cim faslı	
4464	*çay*	A113b/11	چاي	
	T.T.Ç.	“Çay, nehir” anlamında.		
4465	*çanṭay*	A113b/11	چنطاي	
	T.T.Ç.	“Çuhadan yapılan çanta, genellikle yolcular içine eşyalarını koyup beraber taşlarlar”.		
	A113b/13	**Faṣlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü dal faslı**
4466	*ḍayı*	A113b/13	ډايي	
	T.T.Ç.	“Dayı.”*d-* sesini kalın okuyarak, “annenin erkek kardeşi, dayı” anlamında.		
	A113b/14	El-mażmūmet	Ötreli	
4467	*döy-*	A113b/14	دوي	
	T.T.Ç.	İnce okunur *döymek* fiilinin emir kipi, “dayanmak, cefaya hastalıklara ve yaralara tahammül etmek” anlamında. Tüm bunlara dayanan kişiye örnek: *cefaye döyür alıh* denir.		
4468	*ḍuy-*	A113b/16	ډوي	

	T.T.Ç.	*"*Duy*"* kalın okunur. *Duymaḳ* fiilinin emir kipi, "duymak, anlamak, bilmek ve tecrübeli olmak" anlamında. Örnek: *duyusu vardır* yani "bir şeye duyu, anlama kabiliyeti, bilgisi ve deneyimi vardır" anlamında.		
4469	*ḍoy-*	A113b/19	پوي	
	T.T.Ç.	Kalın ve uzatarak okunur. *Doymaḳ* fiilinin emir kipi, "yemekten doymak" anlamında. Örnek: *doyunca vurdum* yani "doyana kadar vurdum".		
	A113b/21	**Faṣlu'l-sin el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
4470	*saray*	A113b/22	سراي	
	T.T.Ç.	"Saray, büyük ev; sultan, vezir veya emirlerin oturdukları yer sarayı" gibi. Aslı Farsçadır, mutlak olarak "ev" anlamında. Türkçe'de ise bahsi geçtiği gibi özelleştirilmiştir.		
4471	*siy-*	A114a/1	سي	
	T.T.Ç.	*Siymek* fiilinin emir kipi, "kedinin veya köpeğin idrarını yaptıktan sonra damıtmak" anlamında.		
	A114a/2	El-meksūret	Esreli	
4472	*ṣay-*	A114a/3	صاي	
	T.T.Ç.	*Ṣaymaḳ* fiilinin emir kipi, "saymak ve hesap etmek" anlamında.		
	A114a/3	**Faṣlu'l-ṣad el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
4473	*ṣı-*	A114a/3	صي	
4474	T.T.Ç. *ṣınıḳ*	*Ṣımaḳ* fiilinin emir kipi, "izah etmeden kırıp yenmek" anlamında. Ayrıca yenilen ve kaybeden orduya *ṣınıḳ* denir.		
	A114a/5	El-mażmūmet	Ötreli	
4475	*ṣoy-*	A114a/5	صوي	
	T.T.Ç.	*Ṣoymaḳ* fiilinin emir kipi, "soymak, bir şeyin kabuğunu soymak" anlamında.		
4476	*ṣoy-*	A114a/6	صوي	
4477	T.T.Ç. *ṣoyunmaḳ*	*Ṣoymaḳ* fiilinin emir kipi, "soymak" anlamında. Eşkıyaların yoldan geçenleri soyması (gibi). Ayrıca insanın elbisesinden soyup yıkanması anlamında vb. "soyunmak" kelimesine ise *ṣoyunmaḳ* denir.		

4478	*ṣoy*	A114a/8	صوي	
4479	T.T.Ç. *ṣoysop*	“Soy, nesil, zürriyet” anlamında. Ve daha çok *sop* kelimesinden önce kullanılır. Örnek: *Ṣoysop* yani “nesil ve zürriyet” anlamında.		
	A114a/10	**Faṣlu’l-ṭa’el-meftūḥa**		**Üstünlü ṣı faslı**
4480	*ṭay*	A114a/10	طاي	
4481	T.T.Ç. *elfelü ṭay*	“Tay, atların yavrusu”na denir. *Elfelü ṭay* “iki tarafa yüklenen yükün bir tarafı denk” anlamında.		
	A114a/12	El-mażmūmet	Ötreli	
4482	*ṭoy*	A114a/12	طوي	
		Toy “ebleh, aptal, toy olan bir kimseyi zem sıfatı”.		
4483	*ṭoy ḳuşı*	A114a/12	طوي	
	T.T.Ç.	“Toy, özel bir kuş ismi”. Örnek: *ṭoy ḳuşı* denir.		
	A114a/13	**Faṣlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlükaf faslı**
4484	*ḳalay*	A114a/14	قلاي	
	T.T.Ç.	“Kalay” anlamında.		
4485	*ḳay-*	A114a/14	قاي	
4486	T.T.Ç. *ḳaydırmaḳ*	*Ḳaymaḳ* fiilinin emir kipi, “kaymak” anlamında. Geçişli olanı ise *ḳaydırmaḳ* yani “kaydırmak” anlamında.		
4487	*ḳaydırmaḳ*	A114a/15	قايدرمق	
	T.T.Ç.	*Ḳaydırmaḳ* yani “kaydırmak” anlamında.		
	A114a/16	El-meksūret	Esreli	
4488	*ḳıy-*	A114a/16	قي	
4489	T.T.Ç. *ḳıyma*	*Ḳıymaḳ* fiilinin emir kipi, “eti kıyma”. Ayrıca kıyılmış ete *ḳıyma* denir.		
4490	*ḳıy-*	A114a/17	قي	

	T.T.Ç.	*Ḳıymaḳ* fiilinin emir kipi, “insan için kolay olmayan zor bir işe cüret edip ilerlemek” anlamında.		
4491	*ḳıyı*	A114a/19	قِي	
4492	T.T.Ç. *deñiz*	“Kara, kıyı” anlamında. “Deniz” anlamında olan *deniz* kelimesinin karşıtı. Örnek: *Gemiyiḳıyıya çekdiler* yani “gemiyi kıyıya çektiler”.		
4493	*ḳıyı*	A114a/20	قي	
	T.T.Ç.	“Kıyı, bir şeyin kenarı” anlamında. Karanın kenarı gibi. Örnek: *ḳıyısın gör bezin a,lanasın göre ḳızın al* yani “kenarına bak bezini al anasına bak kızını al”.		
4494	*ḳıy-*	A114a/23	قي	
	T.T.Ç.	*Ḳıymaḳ* fiilinin emir kipi, “nikah kıymak” anlamında. Örnek: *ḳayın ḳıydı* yani “nikah kıydı”. Beş anlamlı bir kelimedir.		
	A114b/1	El-mażmūmet	Ötreli	
4495	*ḳolay*	A114b/2	قولاي	
4496	T.T.Ç. *güç*	“Kolay” anlamında. *Güç* kelimesinin karşıtı *güç* “zor” anlamında.		
4497	*ḳoy-*	A114b/2	قوي	
	T.T.Ç.	*Ḳoymaḳ* fiilinin emir kipi, “kalbe tesir etmek” anlamında. Geniş zamanı ise *ḳoyar* “bir şeyin tesir etmesi, koyması” anlamında.		
4498	*ḳoy-*	A114b/2	قوي	
4499	T.T.Ç. *ḳo-*	*Ḳoymaḳ* fiilinin emir kipi, “koymak, bırakmak, konmak” anlamında. *Ḳomaḳ*kelimesinin benzeri. Sonu *vav* olan faslında bahsi geçti. Her iki görüşte geçerlidir.		
	A114b/6	**Faṣlu’l-kāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kef faslı**
4500	*kārvān saray*	A114b/6		كاروان سَراي
	T.T.Ç.	“Kervan saray. Ana yollar üzerinde gidip gelen kervanların konaklaması için yapılmış büyük han”.		
4501	*giy-*	A114b/8	كِي	

	T.T.Ç.	“Giy.”*Giymek* fiilinin emir kipi, “kıyafet, giyinme” anlamında.		
	A114b/8	El-meksūret		Esreli
4502 4503	*ki* *ke*	A114b/8	كي	
	T.T.Ç.	“Ki” ve benzeri *ke.* İki kavram arasını bağlayan edattır. Sonu hareketli *kef* olan babda geçti.		
	A114b/10	El-mażmūmet	Ötreli	
4504	*köy*	A114b/10	كۏي	
	T.T.Ç.	“Köy” anlamında		
	A114b/11	**Faşlu’l-vāv**		**Vav faslı**
4505	*vay*	A114b/11	واي	
	T.T.Ç.	“Vay, hasret çekme, üzülme” anlamında.		
4506	*vıy*	A114b/11	وي	
	T.T.Ç.	“Vıy” anlamında.		
	A114b/12	**Faşlu’l-yā el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
4507	*yay*	A114b/12	ياي	
	T.T.Ç.	“Yay” anlamında.		
4508	*yay*	A114b/13	ياي	
4509	T.T.Ç. *yaz*	Yılın mevsimlerinden “yaz.” Eş anlamlısı *yaz*.		
4510	*yay-*	A114b/14	ياي	
	T.T.Ç.	*Yaymaḳ* fiilinin emir kipi, “elbiseleri dağıtmak söz vb. yaymak.” Örnek: *sözyayıldı* yani “söz yayıldı”.		
	A114b/15	El-meksūret		Esreli
4511	*ye-*	A114b/15	يِي	
	T.T.Ç.	*Yemek* fiilinin emir kipi, “yemek” anlamında. Şöyle de yazılır: ye (يه).		

4512	*yıy-*	A114b/16	يي	
	T.T.Ç.	*Yıymaḳ* fiilinin emir kipi, “kötü koku”. Allah doğrusunu bilendir.		
	A114b/17	**El-nev’u’l-ṯāni**		**İkinci tür**
	A114b/22	Sonu ünlü ile biten ve bir sonraki kelime ile bağlanan, sonu harekeli, fasl olarak adlandırdım. İlk harfin tertibini ve harekesini göz önünde bulundurdum. Burada tamamlanmış olup Allah’a hamd olsun. Daha sonra geniş zamanın eki olan *ye* sesinden önce süreklilik durumu bildirmek için *ye* eklenir. Örnek: *geliyor, eriyor, oḳuyor* yani geliyor, eriyor, okuyor anlamında. Yaşanan durumun devamlılığı ve sürekliliği bildiriyor.		
	A114b/22	**Faṣlu’l-hemzetü’l-meftūḥa**		**Üstünlü hemze faslı**
4513	*eyi*	A114b/23	ايي	
	T.T.Ç.	“İyi.”		
4514	*eyü*	A114b/23	ايو	
	T.T.Ç.	“İyi, güzel” anlamında.		
4515	*ayu*	A114b/23	ايو	
	T.T.Ç.	Hayvanlardan “ayı” anlamında.		
	A115a/1	El-mażmūmet		Ötreli
4516	*oya*	A115a/1	اويه	
4517	T.T.Ç. *oyala-*	“Oya”, sıfat-ı müşebbehe yavaş olma anlamında. Türevi de *+la* ile olur. Örnek: *oyala. Oyalamaḳ* fiilinin emir kipi, “oyalamak, yavaşlatmak” anlamında.		
4518	*uyu-*	A115a/3	اويو	
	T.T.Ç.	*Uyumaḳ* fiilinin emir kipi, “uyumak” anlamında.		
	A115a/4	**Faṣlu’l-bāu’l-muvvaḥade taḥta’l-el- mażmūmet**		**Ötreli be faslı**
4519	*boya*	A115a/4	بويَا	
	T.T.Ç.	“Boya, çivit, kırmızı boya ve aspur” anlamında.		
4520	*boya-*	A115a/5	بويه	

	T.T.Ç.	*Boyamaḳ* fiilinin emir kipi, “boyamak” anlamında.		
	A115a/6	**Faşlu’d-dāl el-meftūḥa**		**Üstünlü del faslı**
4521	*daya-*	A115a/7	ديه	
5422	T.T.Ç. *dayan-*	*Dayamaḳ* fiilinin emir kipi, “(maddi ve manevi) dayamak” anlamında. Dönüşlü çekimi ise “dayanmak, güvenmek” anlamında.		
	A115a/8	El-meksūret		Esreli
5423	*diyü*	A115a/8	ديو	
	T.T.Ç.	“Açıklama edatı: oysaki, fakat ve hani” anlamında. Talil lamı menzilinde. Örnek: *oglumu vurdum uslanur deyü* yani “Oğlumu gördün akıllanıp uslansın diye”.		
	A115a/11	El-mażmūmet		Ötreli
4524	*duyu*	A115a/11	دويو	
4525	T.T.Ç. *duymaḳ*	“İlim, bilgi, anlama ve deneyim” anlamında. Örnek: *Duyusı vardır* yani “İlmi, bilgisi, anlama ve tecrübesi vardır” anlamında. *Duymaḳ* kelimesiyle aynı anlamda. Sonu ye faslında bahsi geçmiştir.		
	A115a/14	**Faşlu’l-zāy el-mu’ceme el- mażmūmet**		**Ötreli zey faslı**
4526	*zülebiye*	A115a/14	زلبيا	
	T.T.Ç.	“Zülebiye tatlı lokumu.” Örnek: *zülebiye halvası.*		
	A115a/15	**Faşlu’l-sin el-mühmele el-meftūḥa**		**Üstünlü sin faslı**
4527	*saye*	A115a/16	سَايه	
4528	T.T.Ç. *gölge*	“Gölge” anlamında. Aslı Farsçadır, Türkçe’de kullanılır. Türkçesi *gölge* kelimesidir.		
	A115a/17	El-meksūret		Esreli
4529	*sipa*	A115a/17	سيبا	
	T.T.Ç.	“Geminin gerisi, geciktirmesi.”		
	A115a/18	El-mażmūmet		Ötreli
4530	*sümeye*	A115a/18	سومَيا	

	T.T.Ç.	“Yararsız, iş tutmak.” Farsçası beyhūde.		
	A115a/18	**Faşlu’l-şad el-mühmeleEl-meftūḥa**		**Üstünlü sad faslı**
4531	*şaya*	A115a/19	صَايه	
	T.T.Ç.	“Ayakkabının tabanı dışında kalan deri kısmı, yüzü.”		
4532	*şayı-*	A115a/19	صَايي	
4533	T.T.Ç. *şaymaḳ*	*Şaymaḳ* kelimesinin mastarı, “say” anlamında, *ver-* yardımcı fiili ile çekimlenir. Örnek: *şayıver* yani “say” anlamında. *Şaymaḳ* fiilinin emir kipi, “saymak” anlamında.		
	A115a/22	El-mażmūmet		Ötreli
4534	*şoya*	A115a/22	صويه	
	T.T.Ç.	“Soya, kapanır bıçak” anlamında.		
4535	*şuguriye*	A115a/22	صڭريه	
	T.T.Ç.	“Hazır durumunda bulunan kimse veya şey; geminin yola çıkması için hazır olma durumu.” Örnek: *Gemişuġuriye turayor.* Türkçe ’de de bu anlamda kullanılmaktadır, kelime Süryanice olabilir.		
	A115b/2	**Faşlu’l-ṭa’ el-meftūḥa**		**Üstünlü tı faslı**
4536	*ṭaye*	A115b/2	طايه	
4537	T.T.Ç. *emzikli*	Sütnine, kendi çocuğundan başka bir çocuğa bakan, “dadı.” “Süt veren, emziren” kadına ise *emzikli* denir.		
	A115b/4	**Faşlu’l-ḳāf el-meftūḥa**		**Üstünlü kaf faslı**
4538	*ḳaya*	A115b/5	قايه	
	T.T.Ç.	“Kaya, deri ve palandız taşı.”		
4539	*ḳuyu*	A115b/5	قويو	
	T.T.Ç.	“Kuyu” anlamında. *Vav* sesini düşürüp *ye* sesinden sonra *-de* veya *-den* eklenirse şöyle denir; Örnek: *ḳuyuda su vardır* yani kuyuda su var. *Ḳuyudan çıḳardım* yani kuyudan çıkardım.		
4540	*ḳoyu*	A115b/8	قويو	

	T.T.Ç.	“Kalın”.		
4541	*ṣıvıḳ*	*ṣıvıḳ* kelimesinin karşıtı “cıvık” anlamında.		
4542	*ḳoyulan-*	*Vav* sesini düşürüp ye sesine *+la* ve dönüşlü *-n* eklenebilir. Örnek: *ḳoyulandı* yani “kalınlaştı”. *“*Cıvık durumundan sonra gelinen durum. Ayrıca kaynayan ve kıvamı koyu duruma gelen herhangi bir şey”e söylenir.		
	A115b/11	**Faşlu’l-mim el-meftūḥa**		**Üstünlü mim faslı**
4543	*maya*	A115b/12	مايه	
	T.T.Ç.	“Maya” anlamında. “Ekmek hamurunda vb. kullanılan maya”. Ayrıca “para”ya verilen isimdir. Örnek: *filan mayaludur* yani “o kişi mayalı yani parası, sermayesi olan” anlamında.		
	A115b/14	**Faşlu’l-yā’ el-meftūḥa**		**Üstünlü ye faslı**
4544	*yaya*	A115b/14	يايه	
4545	T.T.Ç.	“Yaya” anlamında.		
	atlı	“Atlı” anlamındaki *atlı* kelimesinin karşıtı.		
4546	*ya*	A115b/15	يه	
	T.T.Ç.	“Ya, şaşırmak ve taaccüp” kelimesi.		
	A115b/15	El-meksūret		Esreli
4547	*ye-*	A115b/16	يه	
	T.T.Ç.	*Yemek* fiilinin emir kipi, “yemek” anlamında. Bahsi geçti		
4548	*yu-*	A115b/16	يو	
	T.T.Ç.	*Yumaḳ* fiilinin emir kipi, “yıkamak” anlamında.		
4549	*yu*	A115b/17	يو	
	T.T.Ç.	Ünlem ve uyarı edatı. Bitti Allahu Teâlâ daha iyi bilendir.		
	A115b/18	**Tenbih**		**Uyarı**
	T.T.Ç.	Bilinmesi gereken şu ki; Türk dilinde türemiş kelimeler, yalın durumundan yani emir kipinden oluşturulur. Arapça ise Basralılar mastardan türemiş kelimeler oluştururken, Kufiler geçmiş zamandan türetirler. Ayrıca Farsçada kelime türetimde geçmiş zaman		

		kullanırlar. Bunu Arapça ve Farsça kelime türetişin *Yaiyye El-farisiyye* adlı kitabında merhum İbn-i Kemal Paşa zikretmiş. Türkçe'de yalın durum ihtiyaridir. Bu konu ile ilgili kimse çalışma yapmamıştır. Gerçi türemiş kelime yalın durumun köküdür. Türkçe'de emir kipi, yalın durumdur. Genel olarak bu dilde yalın durum hiçbir şeyden türememiş olup yalın durumdan türetmek için eklenen ekler ile oluşur. Bu da fiil durumunda. Allah daha iyi bilendir. Ona hamdolsun. Faziletiyle ilmimizi arttırsın ve Hazreti Muhammed *sallallahu aleyhi veselleme* iyaline ve sahabilerine salât ile selam eyle. Bu mübarek nüshayı, Al-sayyid Al-Cemazi'nin nüshasından 1069 yılının Cemaziyelsani ayının pazar günü ikindi vaktinden önce istinsahını bitirdim. El-Seyyid Al-Cemazi'nin nüshasına göre tasnif ve tetkik edildi. Bu nüshanın Kenar yazısı bölümü, düzeltmeler El-Seyyid El-Cemazi'nin nüshasına göre tasnif eden kişi tarafında yazıldı. Allah'ın rahmet ve mağfiretine muhtaç olan kulların en fakiri, günahkâr ve asisi olan, Kerim ve Mennan'dan gani ve kerim olan kendine ve Müslüman kardeşlerine mağfiret dileyen, Mevla'ya inanan, Musa Şerefüddin bin Ali El-Cireysi El-Ezhari El-Hamedi tarafından istinsah edildi. Allah onu, Müslümanları ve ebeveyninin günahlarını bağışlasın. O her şeye kadir olan ve icabet edendir. Ve tek Allah'a hamdolsun ve Allah'ın selamı ondan sonra peygamber olan efendimiz Muhammed'in evladı iyaline, eşlerine, Ensar'ına, zürriyetine, iyi ve tahir olan ehli beytine ve çalışan ulemalarına olsun. Ve Allah'a sonsuz hamdolsun Tamamlandı.

III. DİZİN

1. ÇEVİRİ YAZILI TÜRKÇE KELİMELERİN ALFABETİK DİZİNİ

Transkripsiyon	Arap. yazı	Kelime sıra no.
aṛıt-	ارت	114
ab-ẖane	آب خانه	3458
abā	ابَا	64
abansız	ابَان سز	1218
abdal	ابدال	3059
ābdest	ابدست	110
ābdest al	ابدست ال	112
abẖāne	ابخانه	4273
acele	عَجَلة	3805
acı	اَجِي	470
acı-	اجي	471
acıḳ-	اجِق	1979
aç	اَج	375
aç	آچ	527
aç gözli	آج كوزلي	3268
aç-	اچ	526
açım	آچِمْ	3576

ad	آدْ	607
ạda	اپه	651
ạda-	اپه	652
adaḳ	ادق	2027
ạdaḳ	اپق	653
adaş	اداش	1522
adem	اپم	3569
ạdım	اپيم	3568
adım	آدم	3277
aġ	آغ	1792
aġ-	آغ	1793
aġa	اغا	1707
aġa	اَغا	1831
aġa	اَغا	1832
aġa	اغا	4122
aġaç	اغج	371
aġaç ḳavunı	اغج قاووني	4277
aġalıḳ	اغالق	2296
aġar-	اغر	732
aġda	اغده	646
aġı	اغي	1834
aġıl	اغل	3063
aġıla-	اغله	3280
aġır	اغِر	733
aġır	آغر	4354

aġırcaḳ	اغرچق	2009
aġırḷa-	اغرلە	3278
aġırlamaḳ	اغرلمق	3327
aġırlamaḳ	اغرلمق	3338
aġırlıḳ	اغِرلِق	2284
aġırlıḳ	اغرلق	2285
aġırlıḳ	اغرلق	4168
aġırşaḳ	اغرشق	2129
aġız	اغز	1215
aġla-	اغله	3279
aġḷıḳ	اغلِق	2295
aġrı	اغري	1058
aġrıḳ	اغرق	2091
aġu	اغو	1833
aġula-	اغوله	3281
aḫşam	اخشام	3567
aḫşam namāz	اخشام نماز	1382
āhū	اهو	361
aḫur	اخور	724
aḳ	اق	562
aḳ	اق	1934
aḳ	اق	1935
aḳça	اقچه	560
aḳın	آقن	3816
aḳındı	آقندي	648

aḳlı	اقلی	365
aḳṣaḳ	اقصق	2168
aḳşasız	اقشه سز	1317
aḳtar-	اقتر	734
aḳṭarma	اقطرمه	3676
aḳṭarma	اقطرمه	3677
aḷ	اڵ	3068
al aṣaġa	ال اشغا	1871
al-	ال	3069
aḷa	اڵه	3298
aḷa karġa	اڵه قرغه	1858
aḷa ḳarġa	اڵه قرغه	1855
alaca	الاجه	469
aḷaca sıġırcıḳ	اڵاجه صغرجق	1983
aḷan	اڵان	3818
aḷarġa	اڵرغه	1859
alay	آلاي	4443
aḷay	اڵاي	4444
alayım	آلاَيِمْ	3572
alayım alayım	الايم الايم	3571
alçaḳ	الچق	2014
alçaḳ	الجق	2707
alçı	الچي	564
aḷḍa-	اڵده	649

aldan-	آلدان	3821
alev	الو	4362
alıḳo-	اليقو	4363
aḷın	اِلِنْ	3822
aḷın-	الِن	3823
aḷış-	الِش	1530
alışık	الشق	2146
aḷışmaḳ	الِشمق	2147
alḳış	القش	1529
alkum ṣıġmal	الكوم صغمل	3070
Allahlıḳ	اللّه لق	2310
aḷlaḳ	الِق	2237
aḷlaḳ buḷlaḳ	الِق بولاق	2238
allaş-	اللش	1531
aḷma	الِمه	3678
aḷma-	الِمه	3679
almaḳ	المق	111
almaḳ	المق	381
aḷṭ	الِټ	117
altanḳaç	التنقج	372
altı	التى	269
aḷṭla-	التِله	3284
altmış	التمش	1528
altun	التون	561
altun	التون	3819

aṃ	آمْ	3577
añ-	اك	2876
añ-a	اكا	2947
ańa	اكا	2946
anaç	انج	373
anaẖtar	انختار	742
añarı	اڭاري	1059
anbār	انبار	741
ancaḳ	انجق	1972
anda	انده	650
añıl añıl	اڭل اڭل	3064
anınçün	انكچون	3825
añla-	اكله	3283
añlu	اڭلو	4060
anmaḳ	انمق	4322
añra-	اكره	1062
añsız	اكسز	1217
ap	اَپْ	3
apaḳ	اَپق	4
apansız	اپان سز	1214
apar-	اپر	723
apıl apıl	آپل آپل	3060
aṛ-	اُر	750
aṛa	ارا	1066
aṛa-	ارھ	1067

araba	آرَبه	62
araḳ	آرق	1314
arala-	اره له	3272
ārāyiş	ارايش	1523
ārāyişle-	ارايشله	1524
ard	ارْد	603
arḍala	ارڈله	3270
ardla-	اردله	3269
arġaç	ارغج	369
arġaç	ارغج	1521
arı	اري	1068
arı	اري	1070
arı-	اري	1069
arıḳ	ارق	2044
arıḳ	ارق	2083
arış	اريش	1520
arḳa	ارقه	2428
arḳırlamaḳ	ارقرلمق	971
arḳlan-	ارقلان	3807
arḳun	ارقون	3804
arḳun arḳun	ارقون	61
arḳurı	ارقري	1055
arḳurla-	ارقرله	3271
armaġan	ارمغان	3811
armud	ارمُود	604

arpa	ارَپه	63
arṣılan/ aṣlan	ارْصِلان	3803
arşun	آرشون	3802
arṭ-	ارتْ	113
arṭık	آرطق	2195
ārzū	اَرزو	1408
aṣ	اَصْ	1749
ası oṭ	اِسي	3324
aṣlık	اصلِق	2293
aṣma	اصمه	3674
aṣma-	اصمه	3675
asraġı gice	ايسرغي كيجه	472
asraġı gün	اسرغي كون	3837
aṣṣı	اصّي	1770
aṣṭar	اصطر	729
astar	استار	728
aş	اش	1536
aş-	ايش	1519
aş-	اش	1537
aṣaġa	اشغة	1208
aṣaġa	اشغا	1869
aşılla-	اشلِه	3275
aşın-	آشِنْ	3813
aşır-	اشر	731
aşırı	اشري	1057

aşıt	آشت	116
āşina	اشنا	4276
aşuv	اشو	1700
aṭ	اَتٖ	122
aṭ-	اتٖ	123
ata	اتا	272
atıcılar	اتجيلَر	124
aṭla-	اطله	3276
atlı	اتلي	4252
atlı	اتلي	4545
atlu	اتلو	2405
aṭmaca	اطمجه	468
av	آو	4358
avadanļıḳ	اوادنلق	2307
āvāre	اواره	1064
āvāz	اواز	1220
āvāze	اوازه	1410
avla-	اوله	3290
avla-	اوله	4359
avļaḳ	اولق	2270
avuç	اوج	374
avun	قاوون	4133
avurd	آوُرْدْ	606
avut-	اوت	120
ay	آي	4441

ay	آي	4442
ayafta	ايَافته	274
ayaḳ	ايق	2400
ayaḳ baṣ-	اياق بص	1750
ayaḳ dola-	ايق دوله	3293
ayaḳ yolı	ايق يولي	3294
ayaḳ yolı	اياق يولي	3457
ayaz	ايازْ	1221
aydı<n>lıḳ	ايدلق(ايدلنق)	2308
aydın	آيدين	3828
aydın-	آيدين	2309
aydur	آيدرْ	126
ayġır	أيْغرْ	745
ayıḳ	ايق	2412
ayıl-	ايل	2413
ayıḷ-	ايڸ	3066
ayır-	اَيِر	747
ayıt-	آيت	125
ayıṭla-	ايطله	3292
āyin	آين	3831
aylaḳ	ايلق	2275
aylandır-	ايلندر	751
aylıḳ	ايلق	2311
ayna	اينه	3044
ayran	آيران	3829

<a>yrancıḳ	يَرانجق	1993
ayrı	ايري	1065
ayrık	ايرك	3065
ayrıḳ	ايرق	2099
ayrıl-	ايرل	3071
ayruḳsı	ايروقسي	1477
ayu	ايو	4360
ayu	ايو	4515
ayva	ايوا	4421
az	ازِ	1224
aẓ	ازِ	1223
āzād	ازاد	605
azaḳ	ازق	2112
azar-	ازار	725
azarla-	ازارله	726
azarla-	ازارله	3273
azav dişi	ازاوديش	1525
aẓdır-	ازِدِر	1225
azıḳ	ازق	2122
azıḳış- /azıġış-	ازقيش	1526
azış	ازش	1527
azıt-	ازت	115
azu	ازو	1411
/b/	ب	1

2	ب	*/b/*
391	بابونج	*bābunec*
393	باج	*bac*
486	باجه	*baca*
1962	بجق	*bacaḳ*
1971	بجق	*bacaḳ*
2361	بجناق	*bacanaḳ*
487	باجي	*bacı*
2005	بچق	*baçaḳ*
2435	بڈالشقه	*baḍaloşḳa*
4284	بدنه	*badana*
1092	بداوره	*badavra*
3589	بادام	*badem*
2086	بادريق	*badrıḳ*
1796	باغ	*baġ*
1797	باغ	*baġ*
1798	باغ	*baġ*
1795	باغ	*bāġ*
1838	بغه	*baġa*
569	باغچه	*bāġçe*
1559	بغداش	*baġdaş*
2188	بغلطاق	*baġılṭaḳ*
789	باغِر	*baġır*
787	باغِر	*baġır-*
2165	بغرصَاق	*baġırṣaḳ*

baġışla-	بغشله	3349
baġla-	بغله	3350
baġna	بغنه	4285
bahadır	بهادر	799
bahāne	بهانه	4286
baḳ-	بق	1946
bakır	باكير	792
baḳır	باقر	791
baḳla	بقله	3351
baḷ	بالڀ	3089
baḷaban	بلڀبان	3897
balçıḳ	بالچِق	2017
baḷdır	بالڀدر	795
balıḳ	بالق	2280
baḷıḳ yumurdası	بالڀق يمرده سي	1480
balluṭ	بلوط	1791
balṭa	بلطه	292
balyoz	باليوز	1244
bañ	بك	2887
ban-	بن	3900
bañna	بكا	2971
bancar	بانجر	797
bañla-	بكله	2888
baraḳ	بَرق	2057
barça	بارچه	572

barçaḳ	برچق	2007
bardaḳ	بردق	2030
barış-	باریش	1558
bārí	باري	1085
barḳ	برق	2045
barmaḳ	برمق	2340
bart	بارت	163
bart baş	بارت بَاش	164
bart baş	بارت باش	1564
barṭal	برطال	3090
bārū	بارو	1087
barut	باروت	161
baṣ	بص	1754
basaban	باسَبان	3889
baṣaḳ	بَصق	2159
baṣamaḳ	بصمق	2343
baṣıl-	باصل	3087
baṣḳı	باصقي	2433
baṣkın	باصقين	3892
baṣḳın	بصقين	1755
baṣḳın	بصقين	2160
baṣma	بصمه	3695
baṣma-	بصمه	3696
baṣmaḳ	باصمق	3693
baṣṭav	بصطاو	4375

baṣṭırma	باصطرمه	1756
baṣṭırma	باصطرمه	3692
baṣṭırma-	باصطرمه	3694
baş	باش	1562
baş	باش	1563
baş tepesi	باش تبه سي	72
başa	باشا	1705
başar-	بشَر	786
başı bek	باشي بَك	2500
başı ḳaba	بَاشى قَبَه	70
başḳa	بشقه	2434
başla-	بشله	3345
başlı	بشلى	3346
baṭaḳ	بطق	2185
baṭaḳla-	بطقله	3543
batı	بَاتي	289
baṭla-	بطله	3347
baṭlamaḳ	بطلمق	3348
baṭman	بطمن	3893
bay	باي	4451
bayaġı	بَياغي	1900
bayaġı	بياغي	1903
bayaḳ	بيق	2406
bayam	بايام	3590
bayat	بَيات	17

bayat	بيّات	170
baydız	بايدز	1250
bayıl-	بايل	3088
bayır	باير	800
bayḳuş	بايقوش	1560
bayraḳ	بيراق	2080
bayram	بيرام	3591
bayram namāz	بيرم نمازي	1386
bāzār	بازار	784
bazlambac	بزلمبج	390
bāzū	بازو	1417
bāzūbend	بازوبنده	1418
bebek	ببك	2505
becer-	بجَر	780
becid	بجيد	611
beçe	بچه	570
bedter	بدتر	779
beg	بڭ	2886
begen-	بڭن	3895
begir	باڭير	793
beglik	بيكلك	2790
begsimed	بكسِمد	612
bek	بك	2498
bek	بَك	2885
bekiş-	بكش	2499

bekişdir-	باكشِدر	794
bekit-	بكيت	165
bekle-	بكله	3352
bekmez	بكمز	1248
bekrí	بكري	1088
bel	بل	3093
bel	بل	3094
bel	بل	3095
bel	بل	3097
bel	بل	3357
Belġrad	بلغراد	613
beli	بلى	3354
belik	بلك	2776
beliñle-	بلكله	3355
belir-	بلر	168
belir-	بالر	796
belki	بلكي	2972
belle-	بلله	3096
belle-	بلله	3356
belle-	بللّه	3358
bellet-	بلت	166
belli	بللي	167
belli	بللّي	1785
belli	بللّي	3353
belte	بلته	291

beltek	بلتك	2530
ben	بن	3899
beñ	بنڭ	2833
beñ	بك	2889
benek	بنك	2852
bengi	بنكي	2973
benglik	بنكلك	2797
beñiz	بڭز	1249
beñze	بكزه	1413
berāber	برابر	782
berber	بربر	781
bere	بره	1090
berg	برڭ	2353
beri	بري	1060
beri	بري	1091
beri	بري	4458
berk	برك	2622
berkit-	برِكت	162
berkit-	بركتدي	2623
beserk	بسرك	2641
besili	بسلي	3344
besle-	بسله	3343
bestil	بستيل	3091
beşe	باشا	1704
beşik	بشك	2734

beşimān	بشمان	3890
beşmin	بشمين	3891
beşrez	بشرز	1245
beştamal	بشتمال	3092
beter	بتر	778
betik	بتك	2532
beyin	بين	3898
bez	بز	1251
bez-	بز	1252
beze-	بزه	1415
bezek	بزَك	2677
bezevenk	بزونك	2847
bezir	بزِرْ	785
bezmek	بزمك	2002
bıcḳı	بيچقي	2437
bıç-/ biç-	بيچ	537
bıçaḳ	بيچق	2006
bıçḳı	بيچقي	2436
bıçḳu	بيجقو	538
bıçḳu	بجقو	2578
bıḳ-	بق	1952
bıḳım	بيقم	3593
bıl̨dır	بلڊر	805
bıldırcın	بلدرجين	3905
bıñar	بڭار	804

bıraḳ-	بَرْقْ	2058
bırav	برو	4376
bıyıḳ	بيق	2418
biber	ببر	801
biçik	بچك	2577
biçim	بيچم	3902
biçin	بيچين	3901
bigi	بيْكي	2978
bil-	بيل	3098
bil-e	بيله	3363
bil-e	بيله	3364
bile	بيله	3361
bile-	بل	2977
bile-	بيله	3360
bilegi	بيله كي	2976
bilek	بيلك	2760
bilezik	بلازيك	2690
bilgi	بلكي	2974
bilgil	بيلكل	3230
bilic	بليج	358
bilic	بليج	396
biliş	بليش	1566
bilmece	بِيلمجه	491
bilmek	بلمك	2975
biñ	بيك	2890

bin-	بن	3906
binek	بينك	2850
bini	بيني	4287
binit	بنت	172
binmek	بينمك	2851
binti	بنتي	294
bir	بير	807
bir ḥamle	برحمله	3359
bir uġurda	بيراغورده	673
biraz	برز	1254
birik-	برك	2624
birinc	برنج	394
birinc	برنج	395
birlik	بيرلك	2785
bisik	بسك	2537
bisik	بسك	2708
bisse	بسه	2711
biş	بيش	1561
biş-	بيش	1567
bişi	بيشي	1708
bişin	بشين	3903
bişir-	بشر	803
bişirmek	بشرمك	1568
bit	بيت	173
bit	بيت	3499

bit-	بيت	174
biti	بيتي	293
bitik	بتك	2533
bitiş-	بتيش	1565
bitmek	بيتمك	2534
bitür-	بتر	802
biz	بيز	1255
biz	بيز	1256
bízār	بيزار	806
boca	بوجا	2015
bocı	بوجي	1774
boçnaḳ	بوچنق	2362
boḍrum	بودڕوم	3595
boduc	بودج	397
boḍur	بودڕ	809
boġ-	بوغ	1800
boġa-	بوغا	1840
boġaça	بغاچه	574
boġaşa	بوغشه	1709
boġaz	بغاز	1258
boġazla-	بغزله	3371
boġça	بوغچه	573
boġma	بوغمه	3699
boġma-	بوغمه	3700
boġuḳ	بغوُق	2218

boġuḳ	بُغوق	2219
boġuḷ-	بوغلِ	3110
boġum	بغوم	3596
boġuṣ-	بغوش	1570
boḳ	بوق	1452
boḳ	بوق	1959
boḳ	بوق	2681
boḳ böcegi	بوق بوجَكي	2981
boḳca	بقجه	492
boḳçalı	بقجة لي	493
boḳla-	بوقله	3373
boḳunla-	بوفتله	3372
boḳurtlaḳ	بقرتلق	2244
bol	پول	3107
boḷ	بولِ	2929
bola ki	بولا يكي	4462
bolay	بولاي	4461
bolayki	بوليكي	2982
bolluḳ	بوللق	2326
boncuḳ	بونجق	2000
borani	بوراني	4288
borc	بورج	398
borı	بوري	1099
bost	بوسْت	175
boṣṭal	بوصطال	3102

bostan	بوستان	3911
boṣun	بوصون	3912
boş	بوش	1574
boşa-	بوشه	1575
boşa-	بوشه	1710
boşet	بوشت	176
boy	بوي	4459
boya	بويَا	4519
boya-	بويه	4520
boya-ma-	بويمه	3705
boyama	بويمه	3704
boyla-	بويله	4460
boynuz	بينوز	1259
boyun	بيون	3918
boyun	بيون	3919
boyunḍuruḳ	بينڈرق	2103
boyuñga al-	بوينكه ال	3112
boẓ	بوز	1264
boẓ-	بور(بوز)	1262
boẓa	بوزه	1419
bozuḳ	بوزوق	1263
bozuḳ	بُوزوق	2127
böcek	بوجك	2547
bögrek	بوڭرك	2650
bögrülce	بوكرلجه	494

böl-	بول	3105
böl-e	بوله	3375
bölük	بولك	2805
bön	بون	2804
böñizde	بوڭزده	676
bönlük	بونلك	2803
börek	بورك	2635
börk	بورك	2625
böyle	بويله	3374
böyle	بُويْلَه	4292
bözdek	بوزدك	2597
bre	بره	1093
bu	بو	4378
bu da	بوده	678
bu gün	بوكون	3913
bu ne	بُونَه	4291
bu yoḳ	بويق	2425
bu yük	بو يوك	2872
bucaḳ	بوجاق	1739
bucaḳ	بوجَاق	1963
buçuḳ	بچوق	2022
buçuḳ	بچوق	3664
bud	بود	614
buḍa-	بوڈه	679
budaḳ	بودق	2028

budala	بوداله	3365
buġ	بوغ	1799
buġa	بوغا	1839
buġday biti	بغداي بيتي	296
buġday renglü	بغداي(رنڭلو)	3370
buġra	بغره	1095
buġu	بوغو	1841
bugün	بكون	3914
buḳaġu	بوقغُوا	1880
buḷ-	بولڭ	3106
bula	بولا	3376
bula-	بوله	3378
bula-ma-	بولمه	3703
bulama	بولمه	3702
bulamac	بولمج	399
bulan-	بولَن	3915
bulan-	بولان	3916
bulanıḳ	بولانق	2372
bulanmaḳ	بولنمق	2239
bulaş-	بولاش	1571
bulaşdırmaḳ	بولاشدرمق	2149
bulaşıḳ	بولاشق	2148
bulġa	بلغه	2712
bulma-	بولمه	3377
bulmaḳ	بولمق	3917

buluc/puluc	بولوج	400
buluş-	بولوش	1572
buḷuş-	بولش	1517
bulut	بولوت	177
bun	بون	3920
buñ	بوك	2891
buña	بوكا	2983
buna-	بُونَه	4290
buñal-	بكلمق	2892
buñal-	بوكال	3103
bunca	بونجه	495
buncaḳ	يونجق	1999
bunda	بونده	677
buṛ-	بورِ	812
buṛa	بورِه	1098
burada	بورداه	675
burçaḳ	بورچق	2008
burġu	بورغو	1848
burġul	بورغل	3100
burma	بورمه	3697
burma-	بورمه	3698
burmaḳ	بورمق	2518
burnaz	بورناز	1257
burnı büyük	بورني بيوك	2870
burun	برون	3909

burun ḳanı	برون قاني	4289
burunsak	بورنساك	3099
buruş-	بوروش	1569
buruşuḳ	بورشوق	2154
buṣ	بوص	1757
buṣarıḳ	بوصَارق	2089
busu	پوسو	1481
buṣula	بوصله	3368
buṣula	بوصله	3369
buṭraḳ	بوطرق	2067
buyruḳ	بيورق	2111
buyuṛ-	بيور	811
buẓ	بُوزِ	1261
buzaġu	بوزاغو	1867
buzun	بوزون	3910
büg-	بوك	2893
bügi	بوكي	2984
bügi	بوكي	4454
bügri	بوكرى	1096
bük-	بوك	2517
bükme	بوكمه	3701
büksük	بوكسك	2721
bükül-	بوكل	3111
bülbül	بلبل	3104
büri-	بورى	1097

bürün-	برون	3908
bürüncük	بورنجك	2566
büskül	بوسكل	3101
büskürmek	بوسكرك	2671
bütün	بتون	3907
büyü-	بيو	4379
büyük	بيوك	179
büyük	بيوك	2871
büyük diş	بيوك ديش	1573
büyüncek-	بيون جك	2576
büyüt-	بيوت	178
büz-	بوز	1260
büzük	بوزوك	2692
cadı	جادي	318
-caġaz/-cegez	جغز/جكز	1276
+caḳ	جق	1960
calḳ	جالق	319
calḳı	جالقي	2438
calḳzan	جالقزان	320
cam	جَام	321
cam	جام	3601
camış	چميش	1581
cān	جَان	322
canik	جانك	323
cebe	جبه	324

cebe	جبه	354
cebe	جبه	3937
cegzen-	جكزان	3945
cehūd	جهود	196
-cek	جك	2545
celek	جلك	2896
cemlus	جملوس	347
cendere	جندره	350
cenk	جنك	2835
cerb	جربْ	14
cerb	جرب	328
cerez	جرز	1274
ceviz	جوِز	1277
cevşen	جوشن	353
cevşen	جوشن	3936
cıġıḷdı	جغڵدي	332
cıḳ-	جق	1808
cılġava	جلغاوه	338
cılız	جلز	337
cıḷız	جڵز	1279
cıraḳ	جراق	2061
cıva	جوا	4424
cici	جيجي	325
cici	جيجي	496
cidā	جدًا	326

ciger	جكر	333
ciger	جكر	790
ciger	چكر	833
cigne-	جكنه	4301
cigzen-	جكزان	3944
cikçigi	جكچكي	334
cilasun	جلاسن	335
cilayır	جلاير	336
cimāre	جماره	343
cimāre	جمَاره	1110
cimbistre	جمبستره	344
cimdik	جمديك	2606
cimlevez	جملوز	1280
cimri	جمري	346
cimri	جمري	1111
cine-	جينه	4300
cingene	جنڭنه	351
cingene	جنكه	4304
cini	جيني	4303
ciren	جيران	359
civa	جوه	356
civan	جوان	352
ciyan	جيان	3943
cök-	جوك	2582
cömerd	جومرد	355

cömerd	جَومرد	616
cörek	جورك	2638
cözük	جوزوك	1286
cuġaş	جوغش	1586
-cuḳ	جق	2003
culfa	جولفا	340
culḫa	جولخا	339
cum	جوم	341
cum‘a namāz	جمعه نمازي	1387
cum(b)	جومب	342
cunbaraḳ	جونبرق	348
cunda	جوندا	349
cura	جوره	329
cura	جوره	1112
curcini	جورچِني	4305
curcunı	جورجنى	330
cüce	جوجه	357
cüce	جوجه	497
cüdā	جُدا	327
cüfüt	جفوت	618
cühūd	جُهُود	617
-cük	جك	2561
cümbüldi	جومبلدي	345
çabuk	چابوك	2519
çac	چج	404

çādır	چادر	822
çaġ	جاغ (چاغ)	1801
çaġa	چغه	1842
çaġadaḳ	چاغه دق	2033
çaġana	چغانه	4299
çaġılda-	چْاغِلده	680
çaġıldaḳ	جاغلدق	2034
çaġır-	جَاغر	823
çāgird	شاكِرْدْ	615
çaġla	جاغله	3389
çaġla-	جاغله	3388
çaḳ	چاق	2004
çaḳal	چقل	3126
çaḳaloz	چقلوز	1275
çaḳı-	چاقي	2441
çaḳıl	چاقل	3124
çaḳıl ekmegi	چاقل اكمكي	3125
çaḳılış	جقلش	1587
çaḳır	چاقر	824
çaḳış-	جاقيش	1579
çakic	چاكج	403
çaḳmaḳ	جقمق	2346
çaḳraḳ	چقرق	2074
çaḳşir	چقشير	825
çal-	چل	3131

çal-	چَل	3129
çal-	چل	3130
çaḷam	چاڵم	3603
çalap	چَلَپْ	15
çalġam	جلغم	3604
çalġı	چالغي	1886
çalı	چالي	3390
çalıḳ	چالق	2281
çalım	چاليم	3602
çalış-	جاليش	1580
çalḳa-	چالقه	2439
çaḷma	چاڵمه	3710
çalma-	چالمه	3715
çaḷma-	چاڵمه	3714
çam	چام	3600
çam saḳızı	چام سقزي	1311
çamur	چامور	826
çañ	جك	2895
çanaḳ	چنق	2360
çanḳal	چنقل	3127
çanṭay	چنطاي	4465
çap-	چَپْ	18
çap-ıp	چَبِپْ	20
çapa	چپه	77
çapaḳ	چپق	1937

çapala-	چپله	3385
çapan	چپَان	3928
çapḳa	چابقه	2440
çapmaḳ	چپمق	3929
çarçı	چارچي	575
çardaḳ	چاردق	2031
çāre	چاره	1106
çarıḳ	چارق	2085
çarḳ	چرق	2046
çarḳa	چارقه	2442
çarḳacı	چارقجي	2443
çarmuḳ	چارمق	2358
çarnıḳ /çırnıḳ	چِرنق	2376
çarp-	چَارْپ	12
çarpılmış	چَارْپِلمِشْ	13
çārşaf	چارشف	1910
çarşanba	چارشنبه	74
çaruḳ	چاروق	2100
çaṭ-	چت-	185
çaṭal	چيطل	3122
çaṭal	چتل	3121
çatal maṭal	چطل مطل	3244
çaṭallan-	چطللن	3123
çaṭıḳ	چاطق	2193
çaṭla-	چطله	3386

çaṭla-	چطله	3387
çaṭḷa-	جطلمه	2263
çaṭlaḳ	جطلق	2262
çaṭma	چاطمه	3709
çaṭmaḳ	جطمق	2194
çav	چاو	4380
çavlan-	چاولن	4381
çavuş	جاويش	1583
çay	چاي	4464
çayır	چاير	830
çaylaḳ	چيلاق	409
çaylaḳ	چيلق	2276
çé	چِه	559
çé	چِه	577
çebe	جَبَهْ	76
çedik mest	ايچ ادك	2604
çegzin-	جيكرين	3931
çegzin-	چَكزين	3932
çek-	چك	2568
çek-	چك	2894
çeki	چكي	2998
çekin	چكين	3933
çekirdek	چِكِردَك	2593
çekirge	چكركه	2994
çekiş-	چكسدى(چكشدى)	1516

çekiş-	جكِش	1582
çekme	چكمَه	3712
çekme-	چكمه	3711
çekmece	جكمجه	3713
çelebi	چلبي	75
çelik	چالك	2780
çelik	چالك	2781
çelik	جلك	2897
çelik	جلك	2898
çeltik	چلتك	2541
çemren-	چمرن	3934
çemrenmek	جمرنمك	4083
çenber	چَنبر	827
çeñe	چكه	2997
çeng	جنك	2996
çengel	چنچل	3128
çengi	چنچي	2995
çenk	چنك	2836
çenlik	چنلك	2794
çent-	جنت	186
çentik	چنتك	187
çerçi	چرچي	576
çerd	چرد	364
çerge	چركه	2993
çeri	چَرى	1108

çerviş	جرويش	1578
çeşni	چاشني	4298
çetik	چتك	2536
çetin	چتين	3930
çetük	چتك	2710
çevgān	چوكان	3938
çevik	چوك	2864
çevir-	چور	829
çevlik	چولك	2798
çevre	چوره	1107
çevrek	جوريك	2639
çeyrek	جيرك	2656
çıban	چبان	3939
çıġır-	چغر	831
çıġlıḳ	چغلق	2301
-çık	چق	1991
çıḳ-	چِق	2019
çıḳar-	چِقر	832
çıḳık	چِقق	2229
çıḳış	جقيش	1585
çıḳış-	جقيش	1584
çıḳmaḳ	جقمق	2230
çıḳrık	چِقرق	2093
çıl	چيل	3132
çınḳıraḳ	چنقرق	2076

çınna	چكنه	4302
çıplaḳ	چِبلاق	2241
çırp-	چِرپْ	19
çırpıçı	چرپچي	578
çiçek	چچك	2569
çiçek	چچك	2570
çift	چفت	189
çig	چِيك	2899
çig	چيك	3606
çiger	چِكر	834
çigin	چِكين	3941
-çik	چك	2552
çimdikle-	جمديكله	2607
çimdile-	چمديله	3391
çimen/çemen	چمن	3942
çinar	جنار	835
çipirdek	چِپردك	2592
çirk	چرك	2628
çirki mirki	جركي مركي	2629
çirkin	چركين	2630
çirkin	چركين	3940
çirpi	چِرپي	78
çit	چِت	192
çit-	چيت	193
çivi	چِوي	4423

çivit	چوت	191
çiz-	چيز	1281
çizek	جزيك	2688
çizi	چيزي	1282
çizi	جيزي	1424
çizik	چزك	1283
çizme	جزمه	3716
çoban	چوبَان	251
çoban	چوبان	3946
çocuḳ	چوجق	1996
çoġac	چوغج	405
çoġaḷa-	چوغلپه	2024
çoġalır	چوغَلر	2025
çoġan	چوغان	3947
çoḳ	چوق	2023
çoḳar-	چقار	837
çoḳmaḳ	چوقمق	2026
çoḳra-	چوقره	1117
çoḷaḳ	چولپق	2245
çomaḳ	چومق	2336
çoraḳ	چورق	2062
çorap	چُوْرَپْ	21
çorlu	چورلو	3392
çorlu	چورلو	3393
çögür	چڭور	839

çök-	چوك	2581
çök-	چوك	2584
çökek	جوكك	2585
çökek	چوكك	2739
çöl̦	چول	3137
çöllük	چوللوك	2806
çömçe	چومچه	579
çömel-	چومَل	3133
çömlek	چوملك	2770
çöngül-	چونكل	3134
çöp	چُوْپ	22
çöz-	چوز	1285
çözük	چوزك	2693
çuḳa	چوقه	2448
çuḳur	چقور	836
çul̦	چول	3136
çupuḳ	چيوق	1953
çupuḳ	چيوق	1954
çuval	چوال	3135
çuval̦dız	چوالدز	1284
çüfüt	چفوت	195
çük	چوك	2583
çükündür	چكوندر	838
çün	جون	3948
çünkelmek	چونكلمك	3000

çünki	جونكي	2999
çürü-	چرو	1113
çürük	چروك	1114
çürük	جوروك	2667
çürük yemiş	يمش جورك	1115
çürüt-	چوروت	194
daḷabı	دَڵاڤِي	79
daꞟt-	دټ	199
dad	داد	3959
ḍaḍ	ډآډ	619
ḍaḍan	ډډن	3958
ḍaḍı	ډاډی	684
ḍaḍmaḳ	ډَآډمَق	620
daġ	داغ	1802
daġ-	داغ	1803
daġar	دغر	844
daġarcıḳ	دغرجق	1982
daġdaġa	دغدغه	1843
daġıḳ	داغق	2379
daġıḳ	دَاغِق	2217
daġıl-	داغيل	3139
daġınıḳ	داغنق	2378
daġıt-	داغت	198
daġla-	داغله	1804
daġla-	داغله	3408

daḳ	دق	2038
ḏal	ډال	3144
ḏaḷ	ډاڵ	3145
ḏaḷ-	ډَاڵ	3146
dala-	دله	3412
ḏaḷaḳ	ډڵق	2246
ḏalaz/šalaz	ډلز	1295
ḏaḷġalıḳ	ډاڵغلق	2298
dalġış	دالغش	3147
dalḳıc	دالقج	406
dalḳmaḳ	دالقمق	407
ḏam	ډام	3611
ḏam-	ډام	3612
damaġı / dumaġı	دمَاغي	1897
ḏamaḳ	ډمق	2339
ḏamar	ډمر	846
ḏamız	ډامیز	1296
damla	داملە	3411
ḏamla	ډامَله	842
damla-	داملە	3410
ḏammaḳ	ډاممق	843
ḏamu	ډامو	3721
ḏamur	دمور	847
ḏaṃzır-	ډَمِزر	841

daña	دکا	3004
ḍana	ډنا	4310
ḍanḍana	ډنډنا	4311
dāne	دانا	4309
danıḳ	دانق	2369
danıḳ	دانق	2838
danış-	دَانش	1594
danışıḳ	دانشق	2153
dānişmend	دانشمند	1595
ḍar	ډار	852
ḍara	ډره	1121
daralġan-	دارلغان	3953
dardaġan	دردغان	3963
darġın	دارغين	3962
darı	داري	1118
ḍarılġa	ډارلغه	1887
ḍariz	ډرز	1293
darlıġan	دارلغان	3961
darṭ-	درټ	197
dārū	داروا	1122
daş	داش	1598
daş- / šaş-	داش	1599
ḍaşı-	ډاشي	1714
daşla-	داشله	3406
daṭlı	داطلی	3960

dav	داو	4383
davar	دوار	851
davran-	دورن	3972
ḍavuḷ	ډاوڵ	3141
daya-	ديه	4521
dayaḳ	ديق	2407
dayamaḳ	ديامق	2408
dayan-	دينمق	4522
ḍayan-	ډين	3975
dayancaḳ	داينجق	1978
dayanmaḳ	ديانمق	2409
ḍayı	ډايې	4466
ḍayılıḳ	ډَايْلِقْ	2313
ḍazlaḳ	ډازلق	2252
(-)ḍe /(-)ḍa	ډه	685
de-	ديمك	3152
ḍe-	ډه	686
de-ñ	دك	2907
de-r-se-k	ديرسك	2699
debelen-	دبلان	3956
debkü	دبكو	3001
debren-	دبرن	3954
dede	دده	683
def	دف	1911
deg-	دڭ	2901

deg-	دك	2902
deg-	دك	2904
deg-	دك	3969
deg-e	دكه	3002
degil	ديكل	3151
degin	دكين	3968
degir-	دێير	845
degirmen	دكرمن	3967
degirmi	دێرمی	1914
degirmi	دكرمي	3722
degiş-	دكيش	1592
degme	دكمه	3719
degme-	دكمه	3720
degnek	دكنك	2856
degül	دكول	3140
deh düş-	ده دوش	1596
-dek	دَك	2602
-dek	دك	2900
dek	دك	2903
del-	دل	3142
deli	دلي	3407
delik	دالك	2782
delik	دالك	3143
delir-	دلير	848
demed	دَمَدْ	622

demin	دمين	3971
demren	دمرن	3970
-den	دن	3974
deñ	دك	2905
deñe-	دگه	3003
deñiz	دنكز	1164
deñiz	دكيز	2491
deñiz	دكز	4492
ḍeñiz	دڭيز	1294
denk	دنك	2837
deñli	داكلي	3409
deñsiz	دك سيز	2906
depin-	دَبن	3957
depreş-	دبرش	1591
der-	در	853
derd	دَرْد	621
derd-i aġu	درداغو	1844
dere	دره	1119
deri	دري	1120
derin	درين	3966
dermān	درمَان	3964
dernek	ديرنك	2855
dervān	دروان	3965
derzi	درزي	1425
deste	دسته	302

destere	دستره	539
desti	دستي	304
destmāl	دستمال	3138
deş-	ديش	1593
deş-	دش	1600
deşik	دشك	2735
deve	دوا	4425
deve dikeni	دوه دكني	4312
deve ḳuşı	دوه قوشي	1715
devin-	دوين	3973
devir-	دوير	850
devlengec	دولنكج	408
devşir-	دوشر	849
deyiş	ديش	1597
dırağman	دراغمان	3977
dırḳaz	درقاز	1297
dış	ديش	529
dış	ديش	1603
dışarı	ديشاري	1072
dışarı	ديشاري	1126
dışra	ديشره	1125
dıvar	ديوار	855
dıyrancaḳ	ديرنجق	1973
dızıḳ-	ديزق	2125
dibek	ديبك	2506

dibelik	ديبالك	2779
digen	ديكن	3982
digne-	ديكنه	4313
dignen-	ديكنن	3981
dik	ديك	2614
dik-	ديك	2612
dik-	ديك	2908
dik-	ديك	2909
dik-	ديك	2910
dik-	ديك	2613
dikdik	دكديك	2609
dikiş	دكيش	1601
dikme	ديكمه	3723
dikme-	ديكمه	3724
dikmek	ديكمك	3983
dil	دل	3148
dil	ديل	3155
dil ṣoḳ-	دل صوق	2180
dil-	ديل	3156
dilber	ديلبر	854
dilçik	ديلچك	2580
dile-	ديله	3415
dilek	ديلك	2762
dilen-	ديلن	3984
dilenci	ديلنجي	3416

dilki	ديكلي	3007
dilsiz	ديلسز	1298
dimi	ديمي	3725
diñ-	ديك	2911
dinc	دينج	410
dingil	دينكل	3154
diñi	ديكي	3009
dink	دينك	2912
diñle-	ديكله	3010
diñle-	ديكله	3414
diñlen-	ديكلن	3980
dip	دِيبْ	23
diplik	ديبلك	2778
dir-	دير	856
direk	ديرك	2640
dirgen	ديركن	3976
diri	ديري	1128
diri	ديري	3150
diril-	ديريل	3149
dirlik	ديرلك	2788
dirsek	ديرسك	2698
diryāḳ	دريَاق	1123
diş	ديش	1602
dişe-	ديشه	1718
dişi	ديشي	1716

dişi	ديشى	2742
dişle-	ديشله	3413
dişlek	دشلك	2764
dit-	ديت	201
ditre-	دتره	1124
ditrek	ديترك	2637
dīv	ديو	4384
divit	دويت	200
diyü	ديو	4385
diyü	ديو	4523
diz	ديز	1299
diz-	ديز	1300
dizḍonı	ديزډوني	4020
dizek	ديزك	2684
dizge	ديزكه	3011
dizgin	ديزكين	3978
dizik	ديزك	1301
dizmen	ديزمان	3979
doġ-	دوغ	1805
doġ-	دوغ	1807
doġan	دوغان	3999
doġan	دوغان	4000
doġmaḳ	دوغمق	4001
doġra-	دغره	1129
doġrı	دوغري	1130

doġur-	دغور	858
doġurmaḳ	دوغرمق	1806
doksan	دقسَان	4003
ḍoḳu-	ډقو	2449
dokun-	دقون	4002
doḳuş-	دقوش	1606
doḳuz	دقوز	1302
dol-a	دوله	3425
dola-	دوله	3423
dola-	دوله	3424
ḍola-	ډله	2248
doḷaḳ	دولڤْ	2247
ḍolama	ډولامه	3736
dolan-	دولان	4009
doḷan-	دولڼ	4008
dolandırmaḳ	دولندرمق	4010
dolap	دُوْلَابْ	24
ḍoḷaş-	ډولاشِ	1608
ḍolaşıḳ	ډولاشق	2150
doḷı	دولي	3420
dolı-	دولي	3419
ḍoḷma	ډولمه	3734
ḍoḷma-	ډوْلمه	3735
doluḳ-	دولوق	2318
domal-	دومال	3166

domalıc	دومالیج	413
don	دون	4102
ḍon	ډون	4019
doñ yaġı	دُك ياغي	2916
doñ-	دوك	2915
doñ-a	دوكه	3015
donan-	دونن	4015
ḍonanma	ډوننمه	4016
ḍonuḳ	ډونق	2380
doñuz	دڭوز	1303
doñuzaḳ	دوڭوزاق	2121
dordı	دردي	2586
dorı	دوري	1132
ḍoruḳ	ډورق	2101
doruḳla	دورقله	2102
dost	دوست	204
ḍoy-	ډوي	4469
doyla-	دويله	3422
ḍoyum	ډيوم	3619
doyumluḳ	دويوملق	2331
doyumluḳ	ديوملق	3620
doyur-	دويور	863
dög-	دوك	2914
dög-e	دوكه	3014
dögec	دكج	411

döglek	دوكلك	2765
dögme-	دوكمَه	3733
dögmek	دوكمك	412
dögül-	دوكل	3160
dögüm	دكوم	3616
döğüş-	دڭوش	1607
dök-	دوك	2617
dök-	دوك	2913
döke	دوكه	3013
dökek	دوكك	2740
dökme	دوكمه	3730
dökme-	دوكمه	3731
dökül-	دوكل	3159
dökün-	دوكون	4007
döl	دول	3163
dölek	دولك	2763
dölen-	دولان	4011
dön-	دون	4018
döndür-	دوندر	861
dönek	دونك	2859
dönmek	دونمك	2860
dönüm	دنوم	3618
dörd	دُوْرد	624
dörpi	درپي	80
döşe-	دوشه	1719

döşek	دوشك	2729
döşeme	دوشمه	3728
döşeme-	دوشمه	3729
döşemek	دوشمك	3994
döşen-	دوشن	3993
döşet-	دوشت	205
döy-	دوي	4467
dudaḳ	دودق	2029
ḍuḍı	ډوډي	687
duḷ	دُولْ	3810
ḍuḷ	ډولْ	3164
ḍuḷun	ډلون	4012
duman	دومن	4014
dur-	دُور	865
duraḳ	دورَاق	2063
durul-	دورول	3157
durulu	دورولو	3418
duruş-	دروش	1605
ḍuş	ډوش	1611
dut-	دوت	206
ḍutam	ډوتام	3614
dutmaḳ	دوتمق	2213
dutruḳ	دوترق	2105
dutṣaḳ	دوتصاق	2161
ḍutum	ډتوم	3613

duvaḳ	دواق	2385
ḍuy-	ډوي	4468
duymaḳ	دويمق	4387
duymaḳ	دويمق	4525
duyu	دويو	4524
ḍuyu	ډيو	4386
duyur-	ديور	862
duzaḳ	دوزاق	2115
duzġun	دزغون	3987
ḍuzlaḳ	ډوزلق	2253
düdük	دودوك	2615
dügen	دوكن	4004
dügme	دوكمه	3732
dügüm	دوكوم	3617
dügün	دوكون	4005
dügün-	دوكون	4006
dükeli	دوكلي	3421
dülbend	دُلبَند	625
dülger	دلڭر	859
dümen	دومن	4013
dün	دون	4017
dün gice	دون كيجه	498
dün namāz	دون نمازي	1384
dünbal	دونبل	3161
dünbeki	دونبكي	3012

dündar	دوندار	2444
dünya el ver-	دنيا ال وير	860
düp	دُوبْ	25
düpdüz	دُوپ دُوْز	26
dür-	دور	864
dürbi	دوربي	2945
dürlü	دورلو	3417
dürt-	دُرت	202
düş	دوش	1609
düş-	دوش	1610
düş-/ düş	دُوشْ	1720
düşegen	دوشكان	3998
düşen-	دوشن	3992
düşkün	دوشكون	3990
düşnām	دوش نام	3615
düşük	دوشك	2737
düşün-	دوشون	3995
düşün-	دوشون	3997
düşünce	دوشنج	3996
düşür-	دشور	857
dütün	دتون	3985
düvāl	دوال	3162
düz	دوز	1304
düz-	دوز	1306
düzel-	دوزول	3158

düzet-	دوزت	203
düzigün	دوزيكون	3988
düzme	دوزمه	3726
düzme-	دوزمه	3727
düzün-	دوزن	3991
ebe	اَبَه	65
ebem gümeci	ابم كومجي	467
ebsem	ابسم	3566
edebsiz	ادب سيز	1318
ėdek	ايدك	2587
edepḫāne	ادبخانه	4274
éder	ايدر	137
edik	اديك	2603
edin-	ايدين	3836
efendi	افندي	647
efendi	افندي	4121
eg-	اڭ	2874
eg-e	اكه	2943
ege	اكه	81
ege	اڭه	2944
egen	ايكن	3880
eger	اَكر	737
egir	اِڭر	735
egir-	اِڭير	736
egreti	اِڭرتي	273

egri	اِكِري	1061
egri	اكرى	1131
egrigiz	اكريكز	1216
ek	اك	2875
ek-	اك	2497
ek-	اك	2827
ek-	اك	2873
ek-e	اكا	2942
ekek	اكك	2738
ekin	اكين	3817
ekindi	اكندى	601
ekinlik	اكنلك	2796
ekisi	اكسي	1475
ėkiz	اكيز	1219
ekle-	اكله	3282
ekmek	اكمك	2826
ekseri	اكسري	1073
eksigi	اكسكي	2948
eksik	اكسك	2715
ekti	اكتي	271
el	ال	3067
elçi	الچي	563
eldevan	الدوان	3820
ele-	اله	3286
elek	ايلك	2758

elemek	المك	2759
élet-	ايلت	129
elevėrir	الورير	738
elfelü ṭay	الفلو طآي	4481
ėlik	الك	2773
ėlik	اكلك	2792
elle-	الله	3287
ellemek	اللمك	3312
elli	اللّي	1787
elli	اللي	3288
elvėre	الوره	1063
em-	ام	3574
emcek	امجك	3785
emcik	امجك	2554
eme	امَه	3680
emek	امك	2817
emekle-	امكله	2819
emekle-	اَمَكْلَه	3289
emekṭaş	امك طاش	2818
emik	امك	2828
emiş -	اميس(اميش)	1533
emiş-	اميش	1532
emzik	امزيك	2691
emzikli	اَمزِكلي	4537
emzir-	امزر	739

en	آنْ	3832
en	اَنْ	3833
eñ	اك	2877
enār	انار	740
endām	اندآم	3578
endāze	اندازه	1409
engin	اَنكِين	3826
ėñgrek	ايكرك	2651
enġūr	انغور	743
enik	انك	2857
enin-	اينِن	3849
enişte	انشته	270
enişte	اِنشته	4139
ense	اكسه	1476
er	ار	748
ėr	اُر	749
ergen	اركن	3165
ergen	اَرگَن	3809
ėri-	ايري	1075
erik	اريك	2661
erim	ايرم	3580
eriş-	اريش	1538
eriş-	اريش	1539
erit-	اِريت	127
erkeç	اركج	370

erkek	اركك	1717
erkek	اركك	2741
erken	اركَن	3808
erlik	ارلك	2783
erlik ṣuyu	ارلك صوي	2784
erte	ارته	268
es-	آس	1440
esen	اسن	3812
esir-	اسر	730
esirge-	اسركه	2938
esirgelü	اسريكلو	2663
esirik	اسريك	2662
esirmek	اسريمك	2664
eski	اسكي	2939
eski	اسكي	3058
esle-	اسله	3274
esne-	اسنه	4275
esre	اسرَه	1056
esrit-	اسرد	2665
eş	ايش	1534
eş-	اش	1535
eşek	اشك	2728
eşek arısı	اشك آرِسي	1474
eşik	اشك	2733
eşin-	اَشن	3814

éşit-	ايشت	128
éşle	ايشله	148
eşmek	اشمك	3815
et	ات	121
ét-	ايت	136
ét-	ايت	138
etek	اتك	2525
etmek	ايتمك	474
etmek	ايتمك	727
etmek	اتمك	2820
etmek	ايتمك	2985
ev	او	4357
ėv	او	3074
ev-	ايو	4364
evcimen	اوجمَن	3827
ever-	اور	744
evet	اَوَت	118
evet	اوت	2427
évet	ايوَات	133
evetle-	اوتله	119
évetle-	ايواتلمك	134
evetyel	اوتيال	3083
eyer	اير	746
eygü	ايڭو	2941
eyi	ايي	4445

eyi	ايي	4513
eyilik	ايلك	2800
eyle	ايله	3295
eyle	ايله	3296
eyle-	ايله	2808
eyle-	ايله	3297
eylemek	ايلمك	475
eylemek	ايلمك	1247
eylemek	ايلمك	2986
eylen-	اي لن	3830
eyü	ايو	4361
eyü	ايو	4514
ez-	از	1222
ezil-	ازل	3061
ezil-	ازل	3062
faḳ	فق	2222
faḳı	فقي	2466
farfara	فرفره	1153
fener	فنر	923
feslegen	فسلكان	4103
fındıḳ	فندق	2040
fırça	فرچه	584
fırıl fırıl	فرل فرل	3199
fıṣṭıḳ	فِصطق	2197
fışḳı	فسقى	1449

fışḳı	فشقي	2467
fışḳı	فشقي	2679
filis	فِلس	1461
filori	فلوري	1154
fiṛ fiṛ	فرِفرِ	924
fiske	فسكه	3035
fişek	فشك	2730
foluḳ-	فلق	1003
fos	فوس	1462
fuçı	فوچي	585
furḳ	فَورق	2048
furtuna	فورتونه	4327
furun	فورون	4104
ġasek	حسك	2697
ġavġā	غوغا	1899
gavrı[yavrı]	[يوري] كوري	1202
gavur	ڮاور	981
gebe	كبَه	96
geber-	ڮبر	965
gebeş	كبش	1665
gece	كيْجَهْ	517
geç-	كچ	551
geç-e	كچَه	592
geçir-	كچِر	967
geçit	ڮچت	234

geçkin	كچكين	4170
gedik	كديك	2608
gegez	كگز	1351
gegir-	كاكير	974
gel-	كل	3227
gel-e	كله	3502
gelin	كلين	3048
gelin	كلين	4179
gelincik	كلنجك	2559
gem	كم	3646
gemi	كمي	3779
gemik	كمك	2753
gemir-	كمير	977
geñ	كك	2927
genc	كنج	449
genc	كنج	450
gendi	كندي	710
gene	كنه	4339
geniş	ككش	3108
geñiş	ككش	1667
geñiş	ككش	2928
gepre	كپره	1172
ger-	كر	985
gerçek	كرچك	2571
gerçi	كرچي	589

gerdek	كردك	2594
geregi	كركي	3039
gerek	كرك	2643
gerek	كرك	2644
geren	ڪرن	4171
gerez	ڪرز	1350
gergef	ڪركف	1918
gergen	كركان	4175
gerges	ڪرڪس	1464
gergin-	كركين	4172
geriļ	ڪرلٍ	3223
geril-	كرِل	3222
getür-	ڪتور	966
gevde	ڪوده	711
gevenk	كونك	2844
geveze	كوزه	1433
gevik	ڪوك	2865
geviş	كوش	1669
gevrek	كورك	2652
gevşek	كوشك	2732
geyc	ڪيج	451
geyik	ڪيك	360
geyik	ڪيك	366
geyik	ڪيك	2869
geyim	كيم	3644

gez	ڭز	1354
gez	كز	1355
gez-	ڭز	1356
gezdir-	كزدر	968
gezek	ڭزك	2685
gibi	ڭيبي	98
gicek	ڭيجك	519
gici-	ڭيجي	518
gicik	كيجك	2553
giciş-	كجش	1670
gider-	ڭيدر	986
gidi	كيدي	714
-gil	كل	3153
-gil	ڭل	3229
gir-	ڭير	991
girü	كيرو	1175
git-	ڭيت	245
giy-	ڭي	4501
giyecek	كيجك	2550
giysi	كيسي	1506
giysi	كيسي	2551
giz	ڭيز	1360
gizle-	كزله	1361
gizle-	كيزله	3506
gizli	ڭزلي	3505

gizlü	كِيزلو	1362
göbek	كوبك	2511
göç-	كِوچ	553
göç-e	كوجه	598
göçür-	كوجور	994
göger-	كِوكر	998
gögüs	كِوكوس	1467
gögüs gecir-	كِوكوس كجر	999
gögüs geçirmek	كِوكِس كِچرمك	2823
göhregile	كهره كله	3514
gök	كوك	2755
göklek	كِوكلك	2769
gölge	كولكه	3046
gölge	كوكله	4528
göm-	كوم	3655
gömlek	كوملك	2771
gömüli	كوملي	3521
gön	كون	4197
gön-	كون	4193
göncük	كونجك	2567
gönder	كوندر	1002
gönder-	كوندر	1001
gönile-	كونيله	3513
göñül	كِوڭول	3234
gönül bulan-	كوكل بلان	4192

göñüllü	كوكللوا	3516
göñüllü	كوكللو	3517
gör-	ڭور	1006
görce	كورْجَه	515
görümce	كُورُمْجَهَ	516
görün-	كورون	4187
göster-	ڭوستر	995
göt	كوت	248
göt	كوت	2719
götür-	ڭوتور	993
götüri	ڭتوري	1178
gövele-	كوله	3497
göynük	ڭوينك	2863
göz	ڭوز	1367
göz	ڭوز	1368
Göz bıñarı	كوزبيڭاري	1180
göz deg-	كوزدك	2598
göz göre	كوزكوره	1181
gözet-	كوزت	246
gözle-	كوزله	1369
gözle-	كوزله	3510
gözlük	ڭوزلك	2809
gözsüz	كوزسز	1366
gözük-	كوزك	2694
ġuḷāmpāre	غلامبره	1167

gūşe	ڭوشه	1738
gübe	ڭوبه	100
gübe gündür	ڭوبه كوندر	101
gübre	ڭوبره	1177
güc	كوج	457
gücen-	كوجان	4185
gücle	ڭوجله	3508
güclü	ڭوچلو	3507
güç	كوچ	1352
güç	كوچ	4186
gücük	ڭوجك	2565
güç	ڭوچ	554
güç	كوچ	4496
güçle bogan	كوجله بوكان	4189
güdek	كودَك	2600
güder	كودر	250
gügercin	كوكرجين	4191
gügüm	ڭوڭوم	3654
güher çile	ڴويلُو	3519
güḷ	كولڵ	3236
güleç	ڴولَچْ	555
gülenc	ڭولانج	455
güllac	ڭولاج	453
güllük	كوللك	2813
gülünc	ڭولَنج	454

gümec	كومج	456
gümrük	كومرك	2675
gümüş	كموش	1674
gün	كون	4196
gün	كون	4200
gün doġusu	كون دوغسي	1510
gündüz	كوندز	1365
güneş	كونش	1675
günlük	كونلك	2814
günlük	ڪونلك	2815
gür	ڪور	1005
güre	ڪوره	1186
güreş	ڪوراش	1673
gürle-	كورله	3509
gürülde-	ڪورلده	715
gürz	كورز	1364
güt-	ڪوت	249
güvegü	كويكو	4180
güveygü	كويكو	3047
güzāf	ڪيزاف	1921
güzel	ڪوزل	1744
güzel	ڪوزل	3233
ẖaḳan	خاقان	3951
ẖalāyıḳ	خلايق	2416
ẖalı	خالي	3395

ẖam	خام	3605
ẖan	خان	3949
ẖān	خان	3950
ẖāne	خانه	4306
hapaz	هپز	1392
hapazla-	هپزله	1393
ẖartı	خارتی	300
ẖaşẖāş	خشخاش	1589
hav	خاو	4382
ẖav	خاو	3399
havan	هوان	4223
havan destesi	هون دسته سي	303
ẖavlı	خاوِلي	3398
ẖavruz[ẖoruz]	خوروز	1287
havuc	هاوج	458
havuç	هاوج	973
havuç	هاوج	3367
havyar	حوير	840
hayḳır-	هيقر	1029
ẖayla-	خيله	3397
ẖaylı	خيلي	3396
heç	هيج	557
hegbe	ڪهبَه(هڪبه)	104
ẖelā	خلا	3461
hele	هله	3535

helik	هلك	2799
helmet	هَلْمَتْ	255
hemen	همان	4222
henepe	هنپه	105
hep	هبْ	58
her	هر	1028
hergele	هركله	3536
herni	هرني	4352
heştek	هشتك	2529
ẖımẖım	خمخم	3609
ẖırbala-	خربله	3401
ẖırla-	خرله	3394
ẖırlı	خرلي	3400
ẖırsız	خرسيز	1288
ẖışım	خصم	3607
ẖışım	خشيم	3608
ẖışla-	خشله	3402
ẖıyaraḳ	خِيَارق	2056
ẖıyārik	خيارك	2633
ẖız	خيز	1290
ĥor	خور	3405
ẖorata-	خوراته	301
ẖorde	خورده	681
ẖorla-	خورله	3403
ẖorla-	خورله	3404

ẖorlamaḳ	خورلمق	4208
ẖoroz/ẖoros	خوروز	1291
ẖorulda-	خورولده	682
ẖoş	خوش	1590
ẖoṭaz	خوطاز	1292
hödük	هدوك	2616
ẖunam	خونام	3610
ẖuni	خون	3952
ẖuni	خوني	4308
ẖurma	خورما	3718
hurma bini	خورْمَابيني	4307
hülüt-	هلوت	256
hüner	هُنر	1030
hüsn-ü yusuf	حسن يوسف	3989
ı/i; y	(ى)	2399
ıçḳırıḳ	اچقرق	2094
ıḳlıḳ	ايقلق	2304
ıl̤dız	الدز	4432
ılġa	اِيلْغه	1883
ılġar	ايلغار	1884
ılġım ṣalġım	ايلغيم صالغيم	3579
ılġın	ايلغِن	3846
ılı-	ايلي	3309
ıl̤ı-	ايلِي	3308
ılıca	ايلجه	478

ılıḳ	ايلق	2279
ılıt-	ايلت	131
ılḳı	ايلقي	2429
ımızġın-	ايمزغن	3845
-Ip	اِيپْ	5
ıpısıcaḳ	اِسِجَقْ	6
ır	اِيِر	757
ır-	اير	759
ıraḳ	ايرَاق	2055
ıraḳ	ئراق	2114
ırġa-	ايرَغه	1845
ırġad	اِيرغاد	608
ırġala-	ايرغله	1846
ırġala-	ارغله	3299
ırġaḷan-	ايرغلن	1847
ırġan	ارغان	3857
ırġın-	ايرغن	3840
ırla-	اِيرلْه	758
ırla-	ايرله	3300
ış	ايص	1751
ısı	ايسي	1478
ısıcaḳ	ايسجق	1968
ışın-	ايصين	3842
ışın-	ايصين	3843
ışır-	اِيصِر	753

ışıt-	اِصت	130
ısıtma	ايستمه	3682
ısıtma-	ايستمه	3683
ışlaḳ	ايصلق	2257
ışlamaḳ	ايصَلمق	2258
ışmaḳ	اِيصمق	2354
ışmarla-	ايصمرله	3305
ışşı	اصّي	1784
ıssızlıḳ	ايسّزلق	2287
ışıḳ	اشق	2138
ibek	ايبك	2504
ibik	ايبك	2515
ibriḳ	ابريق	2084
iç	أيچ	1604
iç-	ايچ	528
içeri	ايچاري	1071
içi	ايچي	565
içim	اچم	3575
içir-	ايچير	752
içre / içeri	ايچره/ ايچاري	1127
içün	ايچوُن	3835
idi	يءِدي	658
idi	ايدي	667
idim	بُويْلَه اِيدِمْ	3570
ig	ايك	2878

igen	ايڭن	3839
iglence	ايكلنجه	477
igne	ايكنَه	4278
igrin-	ايڭرِن	3838
iki	ايكي	2949
iki ḳardaş ḳanı	أيكى قرداش قاني	4279
ikide birde	ايكيده بيرده	656
ikindi	ايكندي	655
ikindi namāz	ايكندي نماز	1381
ikiz	ايكيز	1226
ikser	اكسر	755
il	ايل	3073
il-	ايل	2825
il-	ايل	3075
il-	ايل	3077
ile	ايله	3307
ile	ايله	3362
ilen-	ايلن	377
ilenc	ايلنج	376
ilik	ايلك	2774
ilin-	ايلن	3847
iliş-	اليش	1540
iliş-	ايلش	3076
ilk	ايلك	2756
ilk	ايلك	2951

ilki	ايلكي	2950
ilmek	ايلمك	2824
imdi	ايمدي	657
imece	امج	378
imlıḳ	ايملق	2306
imrin-	امرن	3844
in	اين	3851
in	اين	4440
iñ	ايك	2879
in-	اين	3852
inan-	اينان	3850
ince	اينجه	479
inci	اينجي	482
incik	اينجك	2556
-incileyin	انجلين	3824
incin-	انجين	3848
incir	انجير	754
incit-	اينجت	132
incü	اينجو	481
ine-	انه	4280
inek	اينك	2848
iniş	انيش	1541
iniş	انيش	1698
iñizde	ايڭزده	654
iñle-	ايكله	2880

iñٟle-	ايكٟه	3306
inmek	اينمك	1794
iplik	ايٟلك	2777
ir-	اِيْرْ	756
iri	ايري	1074
iri	ايري	1305
iri	اِري	2494
irin	ايرين	3841
irkek	ايركك	2743
irük-	ايرك	2618
is	ايس	1441
ise	يسه(ئسه)	1479
isḳandil	اسقندل	3072
iskele	ايسكله	3303
iskemli	ايسكملي	3302
issi	ايسّي	1783
iste-	ايسته	276
istif	استف	1904
iş	ايش	1543
işe-	ايشه	1701
işkence	ايشكنجه	473
işle-	ايشله	1544
işle-	ايشله	3304
işte	ايشته	277
it	اِيت	135

it balığı	ايت بَالغي	1892
it üzümü	ايت ازومي	3681
iter	ايتر	139
iti	ايتى	278
iti	ايتي	279
iyyü	ايُّو	3545
iz	ايز	1227
izle-	ايزله	3301
izsiz	ازسز	1228
-ḳ /-k (Ç. I. Ş.)	ق , ک	1932
-ḳ /-k; -Ak (F. İ. Y. E.)	ق , ک	1933
ḳab	قاب	47
ḳaba	قبه	93
ḳaba-/ḳapa-	قپه	92
ḳabaḳ	قبق	1940
ḳabala	قبله	3480
ḳabar-	قَبَر	925
ḳabara	قبره	1156
ḳabarcıḳ	قبارجق	1980
ḳabarcıḳ	قبارجق	1981
kābin	گابين	4167
ḳabran	قبران	4112
ḳaburġa	قابرغه	1849
ḳac	قآجْ	430

ḳac-	قاج	429
ḳacaḳ	قجق	1969
ḳacmaḳ	قجمق	4119
ḳaç	قچ	547
ḳaç-	قچ	550
ḳaçaḳ	قچق	2012
ḳaçan	قچن	4117
ḳaçan	قچن	4118
ḳaçġan	قچغن	4116
ḳaçır-	قچر	927
ḳaçḳın	قچقين	4115
ḳadem-gah	قدم كاه	3460
ḳadın	قادين	4120
ḳadırġa	قادرغه	1850
ḳafaṣırġa	قفاصرغه	1454
ḳafes	قفس	1463
ḳaftan	قفتان	4132
kāġıd	كاغد	632
ḳagışa-	قكشه	1729
kāhil	كاهل	3225
ḳaḳ-	قق	2228
ḳaḳa	ققه	2472
ḳaḳac	ققج	431
ḳaḳac	ققج	432
ḳaḳala-	ققلهْ	3482

ḳaḳı-	قاقي	2468
ḳaḳırdaḳ	قاقردق	2032
ḳaḳıtmaḳ	قاقتمق	2469
ḳaḳmaḳ	قمق	433
kākül	كاكول	3224
ḳaḷ	قال	3201
ḳal-	قل	3207
ḳaḷaba	قلابه	91
ḳalabaḳ	قلبق	1944
ḳalay	قلاي	4484
ḳalb	قَالْب	45
ḳalbaḳ	قلبق	1943
ḳalbazan	قلبزن	4130
ḳalbur	قالبور	931
ḳalçın	قالچين	4129
ḳaḷdır-	قالدر	932
ḳaḷdırmaḳ	قلدرمق	241
ḳalfa	قلفه	1925
ḳalġı	قالغي	1888
ḳalı	قالي	3478
ḳalıḳ	قالق	2303
ḳaḷın	قالن	480
ḳaḷın	قالين	4105
ḳalice	قاليجه	508
ḳalḳan	قلقان	4131

ḳaḽmaḳ	قلمق	2352
ḳalṭaḳ	قلطاق	2189
ḳama	قمه	3764
ḳamara	قمارة	1157
ḳamaş-	قماش	1651
ḳamçı	قمچي	587
ḳamış	قمِش	623
ḳamış	قامش	1650
ḳamu	قاموا	3758
ḳan	قان	4106
ḳan-	قن	4140
ḳana-	قنه	4330
ḳanat	قنت	224
ḳanbur	قانبور	933
ḳanca	قانجه	509
ḳancıḳ	قانجق	1988
ḳañça-	قكچه	586
ḳançarı	قنجرى	705
ḳançarı	قنجري	1159
ḳanda	قنده	704
ḳanda	قنده	1160
ḳandır-	قندر	947
ḳanḍır-	قانڈر	934
ḳanı	قنى	4331
ḳanıḳ	قانق	2371

ḳanḳal-	قنقال	3204
ḳanḳı	قانقي	2470
ḳanḳısı	قانقسي	1493
ḳañlı	قاكلي	3483
ḳannāre	قنارة	1158
ḳanṭarma	قنطرمه	3763
ḳap-	قب	48
ḳapaḳ	قپق	1941
ḳapaḳ	قپق	1942
ḳapama	قپامَه	3759
ḳapan	قپان	4107
ḳapan	قپان	4109
ḳapan-	قپن	4110
ḳapış-	قاپش	1641
ḳapla-	قپله	3479
ḳaplan	قپلان	4113
ḳaplubaġa	قپلوبغه	1837
ḳapluca	قبلوجه	503
ḳapmaḳ	قپمق	4108
ḳapu	قاپو	94
ḳapudan	قپودان	4111
ḳapuḳ	قاپوق	1956
ḳar	قار	644
ḳar	قار	940
ḳar-	قر	941

ḳara	قره	1163
ḳara baṭaḳ	قره بطق	2186
ḳara çörek otı	قرهچورك اوتي	308
ḳara ev	قرا او	4406
ḳara gönüllü	قره كوكلُو	3481
ḳara ḳulaḳ	قره قولق	2269
ḳaraca	فزجه	363
ḳaraca	قره جه	504
ḳaraca	قَرَجَه	506
ḳaraca	قَرَجَه	507
ḳaracav	قراجاو	4404
ḳaraġı	قراغي	1866
ḳaramıḳ	قرامق	2355
ḳarañu	قره كو	3036
ḳarar	قرر	928
ḳaravaş	قراوَش	1642
ḳaravul	قراول	3202
kārbān	كاريان	4173
ḳardaş	قرداش	1644
ḳardeş	قرداش	1706
ḳarġa	قرغه	1856
ḳarġa bogan	قرغه بوكن	4190
ḳarġa bugün	قَرغَهْ بوكن	4124
ḳarġacıḳ	قرغجق	1994
ḳarġı	قرغي	1861

ḳargıġış-	قرغش	1645
ḳarı	قاري	645
ḳarı	قارى	1155
ḳarın	قرين	4123
ḳarın aġrısı	قارن اغرس	1492
ḳarınca	قرنجه	505
ḳarındaş	قارنداش	1646
ḳarış	قارش	1648
ḳarış-	قارش	1518
ḳarış-	قريش	1643
ḳarış-	قارش	1649
ḳarışık	قارشق	2142
ḳarışmaḳ	قارِشمَق	2204
ḳarḳaşa	قرقشه	1728
ḳarlık	قارلق	2283
ḳarma	قرمه	3761
ḳarma ḳarış	قَرْمَه قارِشْ	2207
ḳarma ḳatış	قارمه قاطِشْ	2208
ḳarmaḳ	قارمَقْ	2203
ḳarnık	قرنق	2417
ḳarpuz	قارْبوز	1329
ḳarṣ	قرص	1761
ḳarṣ-	قرص	1760
ḳarşı	قارشي	1727
ḳart	قارِت	223

ḳarṭaḷ	قرطاڵ	3203
kārvān	كاروان	4174
kārvān saray	كاروان سَراي	4500
ḳaṣ-	قص	1762
kāse	كاسَه	1501
ḳaṣıḳ	قاصق	1763
ḳaṣıḳ	قاصق	2173
ḳaṣıḳ	قاصق	2174
ḳasım güni	قاسِم كِوني	2201
ḳaṣırġa	قاصرغه	1852
ḳaṣmaḳ	قاصمق	2175
ḳaṣ	قاش	1654
ḳaṣ(ı)	قاشى	1731
ḳaṣaġı	قشغي	1872
ḳaṣı-	قاشى	1730
ḳaṣıḳ	قاشق	2143
kāṣí	كاشي	1736
kāṣki	كاشيكي	3040
ḳat	قات	226
ḳat-	قت	227
ḳaṭar	قطار	929
ḳaṭarla-	قطرله	930
ḳaṭayıf	قطايف	1913
ḳatı	قاتى	307
ḳaṭıḳ	قاطِق	2199

ḳaṭım	قطم	3635
ḳaṭım güni	قاطِم كِوني	2202
ḳatır	قاتر	926
ḳaṭış-	قاطش	1647
ḳaṭışıḳ	قاطِشِق	2205
ḳatlan-	قتلن	4114
ḳaṭmaḳ	قطمق	2200
ḳaṭmaḳ	قَطْمَقْ	2206
ḳav	قاو	4405
ḳavaḳ	قواق	2386
ḳaval	قوال	3206
ḳavanoz	قوانوز	1330
ḳavara	قواره	1162
ḳavla-	قوله	3484
ḳavluḳ	قاوْلُق	2328
ḳavra-	قوره	1161
ḳavuḳ	قاوق	2391
ḳavuḳ	قاوق	2392
ḳavur-	قاور	935
ḳavurma	قاورمه	936
ḳavurma	قورمه	3765
ḳavurma-	قاورمه	3766
ḳavuş-	قاوُش	1652
ḳavut	قاوت	225
ḳay-	قاي	4485

ḳaya	قايه	4538
ḳayalıḳ	قيه لِق	2312
ḳaybaḳ	قيبق	1947
ḳaydır-	قايدر	937
ḳaydırmaḳ	قايدرمق	4486
ḳaydırmaḳ	قايدرمق	4487
ḳayġana	قيغنه	4328
ḳayġu	قيغو	1901
ḳayı	قيى	1451
ḳayıb	قَايب	46
ḳayıḳ	قايق	2415
ḳāyıl	قايل	3205
ḳayın	قاين	4134
ḳayın	قاين	4138
ḳayın aʿta	قاين ا تا	309
ḳayın ana	قاين انا	4137
ḳayın ana	قاينِ انا	4329
ḳayın ata	قاين اتا	4136
ḳayınlıḳ	قاينلق	4135
ḳayır-	قاير	939
ḳayırmaḳ	قايرمق	1497
ḳayırmaz	قايرمز	1498
ḳayış	قايش	1653
ḳayḳı	قايقي	2471
ḳaymaḳ	قيمق	2351

ḳayna-	قينه	4332
ḳayra	قاير	938
ḳaysı	قيسى	3429
ḳaysı	قيسي	3441
ḳaz	قاز	1331
ḳaz	قاز	2118
ḳaz-	قز	1332
ḳazaḳ	قزق	2117
ḳazan	قزان	4125
ḳazan	قزن	4127
ḳazan-	قازنمق	4128
ḳazanc	قزنج	428
ḳazġan	قزغان	4126
ḳazı	قازي	1429
ḳazıḳ	قازق	2123
ḳazın	قازن	2119
ḳazma	قزمه	3762
ke	كه	4503
kebe	كبه	95
kebkeb	كبكب	54
keçe	كچه	591
keçi	كچي	593
keçi boynuzı	كچي بينوري	1432
kedi	كدَي	712
kedi	كدي	2709

kef	كف	1916
kefe	كفه	1927
kefe	كفا	1928
kefeke	كفكه	3041
kefle-	كفله	1917
kefret	كفرت	239
-kegiz	كگِز	1353
kehle	كهله	3498
keki	كگي	3042
kekik	كاكك	2750
kekit-	ككيت	240
keklik	ككلك	2791
kekre	ككره	1174
kekremsi	ككرمسي	1502
kel	كل	3226
kelebek	كلبك	2513
kelek	كلك	2768
keler	كلر	975
kelim	كلم	3650
kem	كم	3645
kemend	كمند	633
kemendci	كمندجي	634
kemer	كمر	976
kemik	كمك	2829
kemlik	كملك	2793

kemnūn	كمنون	4182
kemük	كمك	2832
kemürdek	كموردك	2595
kenar	كنار	978
kendir	كندر	979
kendüyi göre-	كندوني كورا	982
kene	كنه	1865
kene	كنه	4338
kene otı	كنه اوتي	313
kenevir	كنور	980
kenze	كنزه	1173
kepçe	كبچه	588
kepek	كپك	2509
kepenek	كپنك	2834
kepenek	كپنك	2853
kerbic	كربج	447
kerdel	كردل	3221
kereke	كركة	3038
kereki	كركي	3037
kereste	كرسته	312
kerevet	كرَوات	238
kereviz	كراويز	1347
keriz	كريز	1348
kerpiç	گَرْپِچْ	552
kert-	كرت	235

kert-	كرت	2539
kertenkele	كرتنكله	3495
kertic	كرتج	448
kertik	كرتك	236
kertik	كرتك	2538
kes-	كس	1465
kesdane	كسدانه	4337
kese	كيسه	1505
kese-	كسه	1504
kesek	كسك	2705
kesek	كسك	2918
keser	كسر	969
kesik	كاسك	2713
kesik akça	كسك اقچه	2714
kesim	كسيم	3649
kesken	كسكان	4176
keskin	كسكين	4178
kesme	كسمه	3777
kesme-	كسمه	3778
kesmek	كسمك	2830
kestir-	كستر	970
keş	كش	1668
keşer	كشر	972
keşiş	كشش	1666
keşkek	كشكك	2749

ketān	كتان	4169
kevetríz	كوتريز	1349
[kevger]	[كوكره]	1179
kevserek	كوسَرك	2642
keyür-	كير	983
keyvān	كيوان	4181
ḳıc	قج	435
ḳıcıḳ	قيجق	1984
ḳıcıḳla-	قيجقله	1985
ḳıcıḳla-	قجقله	3485
ḳıcıḳḷan-	قيجقلڽ	1986
ḳıcırda-	قجرده	706
ḳıçın	قجين	436
ḳıġ	قيغ	1822
ḳıġ	قيغ	2680
ḳıġıl	قيغل	3212
ḳıġılcım	قغيلجم	3637
ḳıġıra-	قغره	946
ḳıḳ	قيق	1657
ḳıl	قيل	3213
ḳıl-	قيل	3214
ḳılaġı	قلاغي	1891
ḳılçıḳ	(قيلجق)	2018
ḳılıç	قليج	440
ḳılıf	قلف	1915

ḳılık	قلق	2302
ḳımılḍa-	قملده	707
ḳımıldan-	قميلدن	4146
ḳımız	قمز	1333
ḳın	قين	4141
ḳın-	قين	4142
ḳına	قنا	4334
ḳına-	قنه	4333
ḳındırmaḳ	قيندرمق	4143
ḳıp-	قيپ	51
ḳıpık	قبق	1950
ḳır	قير	950
ḳır-	قير	951
ḳıral	قرال	3208
ḳırañ	قِراك	2926
ḳırbac	قرباج	434
ḳırġıl	قرغل	3209
ḳırġıl-	قرغل	3210
ḳırık	قرق	2092
ḳırım	قريم	3636
ḳırıntı	قرنتى	602
ḳırḳ	قِرق	2050
ḳırḳ-	قِرق	2049
ḳırḳık	قرقق	2231
ḳırḳmaḳ	قرقمق	2232

ḳırlanḳıc	قرلنقج	437
ḳırma	قرمه	3767
ḳırma	قرمه	3768
ḳırmızı	قرمزي	1430
ḳırnaḳ	قرنق	2364
ḳırp-	قِرپ	49
ḳırpıḳ	قرْپق	50
ḳırpıḳ	قربق	1949
ḳış-	قيص	1764
ḳışa	قصَة	1780
ḳışac	قيصج	441
ḳışac	قيصج	2177
ḳışaç	قيصج	1765
ḳışıḳ	قيصق	2176
ḳışım	قيصم	3638
ḳışır	قصير	945
ḳışraḳ	قيصرق	2068
ḳış	قيش	1658
ḳış	قيش	1401
ḳış-	قيش	1656
ḳışḳıra-	قشقره	944
ḳışla-	قيشله	3486
ḳışlaḳ	قيشلق	2255
ḳışlaḳ	قيشلاق	2278
ḳışlıḳ	قيشلق	2291

ḳıt	قيت	228
ḳıṭ	قط	1337
ḳıṭ ḳal-	قطٍ قال	3200
ḳıtlıḳ	قيتلق	229
ḳıṭlıḳ	قطلق	1338
ḳıvır-	قور	948
ḳıvırcıḳ	قورجق	949
ḳıvırcıḳ	قويرجق	1990
ḳıvraḳ	قيوراق	2081
ḳıy-	قِي	4488
ḳıy-	قِي	4490
ḳıy-	قِي	4494
ḳıyı	قِي	4491
ḳıyı	قِي	4493
ḳıyıḳ	قيق	2419
ḳıyısı	قيسي	1494
ḳıyısı	قيسي	1496
ḳıyma	قيمه	3760
ḳıyma	قيمَه	3769
ḳıyma	قيمه	3770
ḳıyma	قيمه	4489
ḳıyma-	قيمه	3771
ḳıymaḳ	قيمق	2420
ḳıysı	قيسي	1495
ḳız	قِز	1334

ḳız	قِز	1335
ḳız	قيز	230
ḳız-	قز	1339
ḳızaġı	قزاغي	1868
ḳızaḳ	قزاق	2120
ḳızamıḳ	قزامق	2356
ḳızar-	قزار	943
ḳızdır-	قزدر	942
ḳızıl	قزيل	3211
ḳızılca	قزلجه	510
ḳızılcıḳ	قزلجق	1987
ḳızılcıḳ	قزلجق	1995
ḳızın-	قزقن	439
ḳızḳan-	قزقن	4144
ḳızḳanc	قزقنج	438
ḳızḳardaş	قزقرداش	1655
ḳızḳın	قزقين	4145
ḳızlıḳ	قزلق	1336
ḳızlıḳ	قزلق	2288
ḳızlıḳ	قزلق	2289
ḳızlıḳ	قيزلق	231
ki	كي	4502
kibrit	كِبريت	242
kiçi	كيچي	594
kikiz	كِكز	1358

kil	كل	3228
kile	كيله	3500
kiler	كلار	988
kilid	كليد	635
kilinder	كلندر	987
kim	كيم	3648
kimer	كيمار	989
kimesne	كمسنه	4341
kimse	كمسة	1507
kimsene	كمسنه(كننسه)	1508
kin	كين	4183
kint	كنت	243
kintle-	كينتله	244
kip	كيپ	55
kir	كير	990
kir	كير	3504
kiraz	كراز	1357
kirbik	كربك	2516
kirde	كردَهْ	713
kirec	كرج	452
kireç	كِرَجْ	558
kiremit	كرمت	237
kiriş	كريش	1671
kirli	كيرلي	3503
kirpi	كرپي	97

kişi	كيشي	1737
kişniş	كشنش	1672
kiydirmek	كيدرمك	984
ḳo-	قو	2483
ḳo-	قو	4410
ḳo-	قو	4499
ḳoca	قوجه	511
ḳocaman	قوجمان	4148
ḳocun-	قوجون	4147
ḳoç	قُوْچ	512
ḳoçaḳ	قوجق	2013
koçan	كوچان	4184
ḳoçan	قوچان	4149
ḳodaḳ	قودق	87
ḳodoş	قودوش	1659
ḳoduḳ	قودق	2043
ḳoġa	قوغه	1881
ḳoḳ-	قوق	2235
ḳoḳla-	قوقله	2236
ḳoḳla-	قوقله	3491
ḳoḳlamaḳ	قوقلمق	2474
ḳoḳu	قوقوا	2473
ḳoḳutmaḳ	قوقتمق	2475
ḳol	قول	3220
ḳolay	قولاي	4495

ḳolçaḳ	قولجق	2016
ḳoldam	قولدام	3643
ḳolṭuḳ	قولطُق	2215
ḳoma	قومَه	3774
ḳoma-	قومَهْ	3775
ḳon-	قون	4166
ḳonaḳ	قونق	2366
ḳondaḳ	قنداق	2036
ḳondur-	قوندر	959
ḳonı	قوني	4336
ḳoñşı	قوكشي	1735
ḳonuḳ	قونق	2381
ḳonuş-	قونوش	1661
ḳop-	قوپ	53
ḳopar-	قوپر	954
ḳopuḳ	قوپوق	1957
ḳopuz	قپوز	1340
ḳor	قور	960
ḳorḳ-	قُورْق	2051
ḳorḳ-	قورق	2479
ḳorḳaḳ	قورقق	2075
ḳorḳaḳ	قَورقق	2223
ḳorḳmaḳ	قورقمق	444
ḳorḳmaḳ	قوقمق	2224
ḳorḳu	قورقو	2478

ḳorḳuluḳ	قُورقولق	2329
ḳorḳuluḳ	قورقولق	2330
ḳorḳunc	قورقنج	443
ḳorṣan	قورصان	4154
ḳoru	قوري	4151
ḳoruḳ	قورق	2107
ḳorun-	قورون	4150
ḳoş	قُوشْ	1732
ḳoş-	قوش	1664
ḳoşı	قوشي	1733
ḳoşun-	قوشون	4160
ḳoṭar-	قوطَر	958
ḳov	قوو	4434
ḳov-	قو	4411
ḳov-	قو	4412
ḳovaḷa	قواڵه	3494
ḳovalaḳ	قوالق	2266
ḳovan	قوان	4163
ḳovla-	قواله	3218
ḳovla-	قوله	3492
ḳovlaḳanmaḳ	قوالقنمَق	2267
ḳovuḳ	قووق	2393
ḳovulmaḳ	قولمق	4435
ḳovuş	قووش	1662
ḳoy-	قوي	4497

ḳoy-	قوي	4498
ḳoynaḳ	قينق	2368
ḳoyu	قيو	4408
ḳoyu	قويو	4540
ḳoyulan-	قويلن	4542
ḳoyun	قيون	4164
ḳoyun	قيون	4165
ḳoyuver-	قويور	964
ḳoz	قوز	1278
ḳoz	قوز	1346
ḳozalaḳ	قوزالق	2254
köbrücek	كوبرجك	2546
köçek	كوچك	2574
köfter	كوفتر	996
köhne	كهنه	4345
kök	كوك	2754
kökçek	كوكجك	2575
köklü	كوكلو	3518
köl	كول	3237
köle	كوله	3515
kömür	كموُر	1000
köpek	كوپك	2510
köpri	كوبري	1176
köpük	كوپك	2520
köpür-	كوپر	992

kör	كور	1004
körce	كورجه	520
körce	كورجه	596
körek	كورك	2645
körfes	كورفس	1466
körlük	كورلك	2807
körük	كوروك	2669
kös	كوس	1469
köse	كوسه	1509
kösele	كوسَاله	3511
kösem	كوسم	3647
köskötüri	كوس كوتري	1182
köstebek	كوستبك	2512
köstek	كوستك	2528
köşk	كوشك	2726
kötek	كوتك	2531
köti	كوتى	315
kötürüm	كوتروم	3652
köy	كوْي	4504
köylü	كُويلُو	3520
közgü	كوزكو	3043
ḳubur	قبور	952
ḳuc-	قوج	445
ḳucaḳ	قوجاق	446
ḳucaḳ	قوجق	1970

ḳucdım	قُوْجدِمْ	514
ḳuç-	قُوْچ	513
ḳudaḳ	قودق	2042
ḳudur-	قودر	955
ḳudurmuş	قودرمش	956
ḳuġu	قوغو	1882
ḳuġulḍa-	قغولډه	709
ḳuḳla	قوقله	3490
ḳuḳnūz	قوقنوز	1344
ḳuḳu	قوقوا	2476
ḳuḳulamaḳ	قوقولمق	2477
ḳul	قول	3219
kūḽa	کولډه	3496
ḳula	قولا	3493
ḳulac	قولاج	442
ḳulaġuz	قولاغوز	1345
ḳulaḳ	قلق	2265
ḳulaḳ	قولق	2268
ḳuḽaḳ yumuşaġı	قولاق يومشغي	1873
ḳuḽambara / ḳulampara	قلامږه	1166
ḳulan	قولان	4162
ḳullan-	قوللن	4161
ḳulluḳ	قوللق	2327
ḳulp	قولپ	52

ḳuluçḳa	قولجقه	2480
ḳuluçḳa	قولچقه) قولحقه)	2481
ḳum	قوم	3640
ḳuma	قومه	3772
ḳumaş	قماش	1660
ḳumbara	قومبره	1170
ḳumbara	قومبره	1171
ḳumısı	قومسي	1499
ḳumral	قومرَال	3216
ḳumsal	قومسال	3217
ḳundaḳ	قوندق	2035
ḳunduz ḫāyesi	قزندوز خايه سي	1500
ḳur	قور	961
ḳur-	قور	962
ḳuraḳ	قوراق	2073
ḳurbaġa	قوربَغه	1835
ḳurban	قوربَان	4152
ḳurcaḳ	قورجق	1965
ḳurcaḳla-	قورجقله	1966
ḳurd /ḳurt	قورد	631
ḳurı	قوري	1168
ḳurma	قورما	3776
ḳurmaḳ-	قورمق	2116
ḳurna	قورنه	4335
ḳurṣaḳ	قورصَاق	2166

kurşun	قورشون	4153
ḳurt	قورت	232
ḳurtar-	قورتر	957
ḳuru-	قورو	1169
ḳuruġı egri	قوروغي اكري	1165
ḳurul-	قورل	963
ḳuruḷda-	قورولَڈه	708
ḳurum	قروم	3639
ḳuṣ-	قوص	1766
ḳusḳun	قوسقون	4157
ḳuṣundı	قوصندي	1767
ḳuş	قوش	1663
ḳuş dili	قوش دلي	3487
ḳuş(ı)	قُوشِی	1734
ḳuşaḳ	قوشق	2131
ḳuşaḳ	قشاق	4159
ḳuşan-	قوشن	4158
ḳuşanmaḳ	قوشنمق	2133
ḳuşatmaḳ	قوشتمق	2132
ḳuşluḳ	قوشلق	2321
ḳuşluḳ namāz	قوشلوق نمازي	1385
ḳut	قوت	233
ḳuṭ	قوط	1342
ḳutı/ḳuṭı/ḳuytı	قوتي\قوطون\قويتي	311
ḳuṭlı	قوطلي	3488

ḳuṭlı	قوطِلي	3489
ḳuṭsız	قوط سيز	1341
ḳuṭuz	قطوز	1343
ḳuyruḳ	قويرق	2110
ḳuytı	قويتي	310
ḳuyu	قيو	4407
ḳuyu	قويو	4539
ḳuyum	قيوم	3641
ḳuyumcu	قيومجى	3642
ḳuzġun	قوزغون	1857
ḳuzġun	قوزغون	4155
ḳuzı	قوزي	1431
ḳuzı ḳulaġı	قوزِي قولاغي	1890
ḳuzḳun	قوزقون	4156
ḳuzu	قوزي	3476
kücücek	كوججك	2548
küçücük	كچوچك	595
küçücük	كوججك	2563
küçük	كوجك	2564
küdek	كودك	2599
küf	كوف	1919
küflen-	كفلن	1920
küflenmiş	كوفلنمش	1116
küfür	كفور	997
kükre-	كوكره	1183

kükürt	كوكورت	247
kül	كول	3235
kül-	كول	3238
külçe	كُلْچَهَ	556
külçe	كولچه	597
külḫan	كولخان	4194
külim	كليم	3653
küllük	كوللك	2812
külünk	كولنك	2846
kümelte	كوملته	314
kümes	كومس	1468
kümes	كمس	4439
kümürde-	كموردە	716
kün doġusı	كون دغوسي	290
küncük	كونجك	2562
küne-	كونه	4342
küni	كوني	4343
künilemek	كونيلمك	4344
küp	كوپ	56
küpe	كوبه	99
küral	كورال	3231
kürde	كوردە	717
kürek	كورك	1185
kürek	كورك	2646
kürek	كورك	2647

kürek	كورك	2648
küremek	كوركمك	2649
kürk	كورك	2631
kürü-	كورو	1184
küs-	كوس	1470
küsegen	كوسكان	4188
küski	كوسكي	3045
küşümle-	كوشوماه	3512
kütük	كوتك	2544
küyün-	كويون	4195
küzbüz	كوزبوز	1363
lāf	لاف	1922
laġım	لغم	3656
lahana	لخنه	4346
laḫana	لخنه	3651
laḫūse	لخوسا	1511
ḷaḷa	ڵاڵا	3522
lale	لاله	3523
ḷapa	ڵپه	102
-lar	لر	1007
larḳ	لڑق	2052
lebbeyk	لبّيك	2514
leblebi	لبلبي	103
legen	لڭن	4201
leke	لكه	3049

leke	لكه	3050
leklek	لكلك	2772
levedre	لودره	1187
levrek	لورك	2653
-leyin	لين	4202
-leyin	لين	4203
-ļıḳ	ڵق	2314
-lıḳ/-luḳ	لق	2335
ļoḳma	ڵقمه	3781
ļor	ڵور	1008
-lük	لوك	2802
lük	لوك	2801
lüle	لولا	3524
ma	مه	3786
maġdonoz	مغدونوز	1372
mahmūz	مهموز	1374
maḳaḳ	مقق	2226
maḳaḳlan-	مقاقلن	2227
maḳara	مقره	1192
manav	مناو	4414
mandal	مندل	3245
manḍıra	منڍره	1191
manḳır	منقر	1012
manṭar	منطر	1011
mart	مَارت	252

marul	ماروڵ	3239
maṣad/ masaṭ	مصد	636
masal/maṣal	مسل/مصل	3241
maṣlıḳ	مصلق	2294
maṣura	مصره	1189
maş	ماش	1677
maşa	مَاشه	1742
mat	مَات	253
maṭal	مطل	3243
maṭara	مطره	1190
maṭrabaz	مطربَاز	1371
mav	ماو	4415
mavla-	موله	3526
mavla-	ماوله	4416
mavna	ماونه	4348
mavuḳ	ماوق	2394
maya	مايه	4543
mayıs	مايس	1471
maymun	ميمون	4210
-maz	مز	1375
mazı	مَازي	1435
mecik	مجك	2579
medre	مدره	1188
meger	مڭر	1013
mekik	مكك	2751

mele-	مَله	3525
meleme	ملمه	3782
meleme-	ملمه	3783
melez	ملز	1373
melhem	مَلهم	3658
meme	مه	2555
meme	مه	3784
memūn	مامون	4204
menegşe	منچشه	1740
menevrek	منورك	2654
menfiş	منفش	1676
mengene	منچنه	4347
mercimek	مرجمك	2821
merdüm	مردوم	3657
merdümek	مردمك	2822
merdüvān	مردوان	4205
merdüvān	مردوان	4212
mermer	مَرمَر	1009
mersin balıġı	مرسين بالغي	1893
mertek	مرتك	2526
mertek	مرتك	2527
merul	مريول	3240
meṣav	مصَاو	4413
mesír	مَسير	1010
meşe	مشه	1741

meşīn	مشين	4199
meşīn	مشين	4209
meşk	مشك	2727
metāris	متارس	1472
mezdeki	مزدَكي	3051
meze	مزه	1434
mezelen-	مزه لن	4207
mı	مي	3787
mırıl̦ mırıl̦	مرلِ مرلِ	3246
-mIş	مش	1678
mısḳal̦	مسقالِ	3248
mıṭraḳ	مَطرق	2069
-mIz	مز	1376
minder	مندر	1014
mirze	مِرزه	1436
mirze	مَرزه	1931
miskāv	مسقاو	3232
mismil	مسمل	3249
mol̦oz	مولِوز	1377
mor	مور	1018
mud/muṭ	مُود	637
mum	موم	3659
mumbar	مومبر	1016
murdār	مردار	1015
murdar ilik	مردارايلك	2775

muṣluḳ	مُصلق	2323
muştlamaḳ	مشتلمق	2317
muştuluḳ	مشتلق	2316
muṭlı	موطلي	3527
müfit	مُفت	254
mühre	مهره	1195
mührele-	مهرله	1196
mührele-	مهرله	3530
mührle-	مهرله	3528
mühür	مُهر	1017
mühür	مُهْرله	3529
münāvere / münevvere	مناوره	1194
müsendere	مسندره	1193
-ñ(lz)	كيز	1359
nadazla-	ندزله	3533
namāz	نماز	1378
namaz ḳıl	نماز قل	3215
namlı	نملى	3532
nar / enar	نار	1019
narin	نارين	4213
narḳ	نَرْق	2054
navlun	نَولون	4215
nāz	نار (ناز)	1389
nazik	نازك	2695

nazlan-	نزلن	4214
nazl̨an-	نرلن	1390
ne	نه	4350
ne deñlü	نه دكلو	549
ne eksigi	نه اكسكي	3052
ne olaydı	نَه اليدي	718
nem	نم	3660
nem	نم	3661
nerd	نرد	638
nerdübān	نردبَان	4206
nerdübān	نردبان	4211
nesne	نسنه	4349
neṣter	نشتر	1020
netli-	نتلي	3531
nevrūz	نوروز	1391
nezkep	نزكپ	57
nice	نيجه	521
niçe	نيچه	548
niçe	نچه	599
niçün	نيچون	4216
niçün	نيچُون	4217
nişān	نشان	4218
nite	نيته	316
noḫūd	نخود	639
noḳra	نقرة	1197

nola	نولا	3534
nöker	نوكر	1021
-ñuz	كوز	1370
o	او	4365
o yoḳ	اويق	2424
oba	اُوَبا	68
obrul-	ابرول	3078
ocaḳ	اوجق	1961
oḍ/oṭ	اوُدْ	610
oḍa	اودپه	670
oḍalıḳ	اودپه لق	2282
oḍun	اودُون	3854
oġlaḳ	اوغلق	2264
oġlan	اغلان	3875
oġlancıḳ	اوغلانجق	1992
oġrı	اغري	1081
oġrı	اوغري	1289
oġul	اغول	3081
oġurla-	اغورله	3328
oġurluḳ	اغورلق	2319
oġuz	اغوْز	1232
oḳ	اوق	1936
oḳḳa	اقه	3501
oḳḳa	اوْقّه	1790
oḳḳa	اقه	2432

oḳla-	اوقله	3331
oḳlaġu	اوقلَغو	1889
oḳu-	اقوا	2430
oḳumaḳ	اقومَق	108
oḳutmaḳ	اقوتمق	109
ol	اول	3085
ol ki	اولكي	2965
oḷ-	اولڀ	3086
ol-aydı	اوليدي	665
ol-ur idi	اولوريدي	666
ola ki	اوله كي	2968
olmaḳ	اولمق	476
olmaḳ	اولمق	1246
olta	اولته	284
oluḳ	اولق	2315
omac	اومج	385
omuz	اموز	1235
on	اون	3888
oñ-	اوك	2882
oñ-a	اوكا	2962
oña	اوكا	2961
oñar-	اوڭار	769
oncaḳ	اونجق	1998
onda	اونده	668
oñulmaḳ	اوكوكمق	2963

ora	اورا	1083
ora-da	اوراده	661
oran	اوران	3855
oranla-	اورانله	3856
ordı	اوردي	660
orman	ارمان	3858
orṣa	اورصَا	1773
orsbı	اورسبِي	66
orṭa	اورتِه	280
ortaḳ	اورتق	3773
orṭaḳ	اورطاق	2187
oruc	اروج	383
oṣa	اوصَا	1772
oṣur-	اصُور	764
oṣurġan böcegi	اوصرغان بوجكي	2959
oṣuruḳ	اُصرُوق	2104
oṣ	اوش	1557
ot	اوط	3318
oṭ	اوط	3323
oṭ	اوتِ	158
oṭaḳ	اوطق	921
oṭaḳ	اوطاق	2184
oṭar-	اوطار	160
oṭar-	اُوطار	765
oṭla-	اوطله	159

oṭla-	اوطلمه	2261
oṭla-	اوطله	3321
oṭla-	اوطله	3322
oṭlaḳ	اوطلق	2260
oṭlan	اوطلن	3320
oṭlu	اوطلو	3317
oṭlu	اوطلوا	3319
otur-	اوتور	760
oṭuraḳ	اوطرق	2066
otuz	اوتوز	1229
ov-	او	4366
ov-	او	4367
ov-	او	4368
ova	او	4422
oy	اوي	4446
oy-	اوي	4449
oy-	اوي	4450
oya	اويا	3884
oya	اويه	4516
oyala-	اويله	4517
oyalan-	اويلان	3883
oyalandır-	اويلندر	772
oyma	اويمه	3690
oyma-	اويمه	3689
oymaḳ	اويمق	2349

oyna-	اوينه	4283
oynamaḳ	اوينمق	331
oynaş	اويناش	1553
oyuḳ	اويق	2422
oyuḳ	اويوق	2423
oyulġan-	اويولغن	3882
oyun	ايون	3885
öc	اوج	387
öc	اُوْج	534
öcüş-	اوجش	1546
öçeşmek	اوجَشمك	1684
öçüş	اوجش	1545
öd	اُوُدْ	609
öde-	اوده	669
öde-	اودَ	2589
ödek	اودك	2588
ödeş-	اودش	1547
ödeşmek	اودشمك	1588
ödünc	ادنج	379
ödünç ver-	ادنج ويرمك	380
ödünç vėr-	اوُدُنج وير	763
öf	اوف	1905
ög-	اوك	2881
ög-e	اوكه	2960
ögen-	اويكن	3881

ögren-	اوكرن	3877
ögrence	اڭرنجه	483
ögret-	اوكرت	149
ögüc	اوكوج	384
ögün-	اكون	3878
ögürdi	اكوردي	662
ögürtle-	اوكورتله	3332
ögüt	اوكوت	150
ögüt-	اوڭوت	152
ökçe	اكچه	566
öksür-	اكسور	768
öksürük	اوكسرك	2668
öksüz	اوكسوز	1233
öküz	اكوز	1234
öl-	اولْ	154
öl-	اول	3084
ölcek	اولجك	531
ölcüm	اولجوم	3586
ölç-	اولچ	530
ölçek	اولچك	2573
ölçi-	الچي	567
ölçmek	اولچمك	568
öldürmek	الدرمك	3380
ölet	اولات	153
ölü	اولو	3333

ölü	الو	4369
ölü namāz	اولو نمازي	1388
ölüm	الوم	3587
öñ	اوڭ	2883
öñ-	اوك	2884
öñ-e	اوكه	2964
öñ-ünde	اوڭوندە	664
öñdül	اكدول	3082
öne-	اونه	4282
önegü	اوناڭو	2969
önegülik	اوناكولك	2970
öñi	اوڭي	2925
öñürge	اكوركه	2966
öp-	اُوپْ	7
ör-	اور	774
ördek	اوردك	2591
örege	اوراكه	2952
öret-	اُورَتْ	140
örfāne	اورفانه	4281
örgü	اركو	2954
örgüç	ازكوج [اركوج]	382
örme	اورمه	3686
örme-	اورمه	3687
örmek	اورمك	2955
örnek	اورنك	2854

örs	اورس	1442
örsele-	اورسله	3311
örselemek	اورسَلمك	1484
örti	اورتى	281
örtük	اورتك	2543
örüli	اورولي	2956
örümcek	ارومجك	2549
öründi	اورندي	659
öt-	اوت	157
öte	اوته	286
ötele-	اوتله	3291
ötlemek	اوتلمك	3285
ötme-	اوتمه	3685
ötrü	اؤتورو	1077
ötü	اوتو	287
ötüri	اتوري	1076
övke	اوكه	2940
öyle	اويله	3339
öyle	اويله	3340
öyle namāz	اويله نماز	1380
öyünti	ايونتي	285
öz	اوز	1239
öz	اوز	3584
özdek	اوزدك	2596
özen-	اوزان	3860

özge	اوزگه	2957
özle	اوزله	3314
özle-	اۏزلَه	3313
pabaz	پباز	1243
paça	پاچه	571
paḳraç	پقرج	392
paḷan	پلان	3896
paldıṃ	پالدم	3592
pālūze	پالوزه	1414
pamuḳ	پامُوق	2357
pance	پانجَهْ	485
parca	پارجه	488
pāre	پاره	1086
parılda-	پارلده	672
parḷa-	پارلَه	3342
parlaḳ	پَارلق	2249
parlamaḳ	پارلمق	2250
parpar	پَرپَر	783
pas	پاس	1444
paşa	پاشا	1703
paṭ-	پټ	171
pay	پاي	4455
pay	پاي	4457
pay-	باي	4453
paylaş-	پايلش	4456

pazı	پازي	1416
peçe	پچَهَ	489
pekin-	پكين	3894
pelenk	پلنك	2845
pelit/beluṭ	پليت	169
pencere	پنجره	1089
pencik	پنجك	2557
pencikci	پنجكجي	2558
pençşenbe	پنحشنبَه	69
penir	پنير	798
penz	پَنز	1253
perde	پرده	671
peṛe	پرِه	1203
pes	پس	1445
peydaḳ	پيدق	2037
peyik	پيك	2866
pıh	په	4351
pide	پيده	674
pilav	پلاو	4377
pír	پير	808
pire	پيره	1094
pirinç	پرنج	3924
pírlik	پيرلك	2786
pirpirim	پرپرم	3594
piryān	پِريان	3904

pis	پيس	1446
postki	بوستكي	2632
postki	پوستكي	2979
pota	پوته	295
puḷ	پولڕ	3109
puṣu	پوصو	1775
put	پوت	180
püf	بوف	1907
pürçüklü	پرچكلو	3366
püski	پوسكي	2980
püskür-	بوسكر	813
/r/	الراء المفردة	722
rāġ	راغ	1809
-raḳ	رق	2082
raṣṭıḳ	راصطِق	2209
raṣṭıḳ daşı	راصطِق دَاشي	2210
rasṭıḳ daşı	راستِق داشي	1723
rāzyāne	رازيانه	4314
reçel	رچل	3167
-rek	رك	2660
rencíl	رنچيل	3168
rende	رنده	688
rendele-	رنده له	3426
rendele-	رندله	3427
renk	رنك	2839

renk	رنك	2840
renkle	رنكله	2841
reşk	رشك	2725
reze	رزه	1426
rūzgār	روزكار	866
rūzigār	روزكار	867
rūzigār alıver-	رُوزكار الوير	868
sā'ir	ساير	1143
ṣab	صَابْ	35
ṣaban	صبان	4063
ṣabun	صابون	4066
ṣac	صَاج	419
ṣac ayaḳ	صاج ايق	2401
ṣacaḳ	صجق	2011
ṣaç	صاچ	542
ṣaç-	صچ	543
ṣaçaḳ	صچق	2010
ṣaçma	صچمه	3749
ṣaçma-	صچمه	3750
ṣaçu	صچو	544
ṣaçu	صَاچو	582
ṣaçu	صاجو	3751
sāde	ساده	689
ṣaġ	صَاغ	1812
ṣaġ	صاغ	1814

ṣaġ	صاغ	3190
ṣaġ ḳol	صاغ قول	2445
ṣaġ-	صَغ	1815
ṣaġanaḳ	صغنق	2365
ṣaġır	صَاغر	904
ṣaġış	صاغش	1630
ṣaġış	صَاغش	1631
ṣaġlıḳ	صَاغلق	2297
ṣaġraḳ	صغرق	2072
ṣaġrı	صغرى	1141
ṣaġu	صَاغوا	1876
saḫtiyān	سختيان	4026
saḫtiyān	سختيان	4198
ṣaḳ	صق	2171
ṣaḳal	صقل	3186
ṣaḳar	صَاقر	905
ṣaḳın-	صقين	4069
ṣaḳınġan	صاقنغن	4070
ṣaḳırġa	صاقرغه	1455
ṣaḳırġa	صَاقرغه	1862
ṣaḳırġa	صاقرغه	1864
saḳız	سقز	1310
ṣaḳla-	صقله	2172
ṣaḳla-	صقله	3447
ṣaḳlı	صقلي	3446

ṣaḳṣaġan	صقصغان	4076
ṣaḳṣı	صَقصي	1489
ṣaḳṣı	صقصي	1776
ṣaḷ	صَالپ	3184
ṣaḷ-	صالپ	3185
ṣal-ı	صالي	3449
ṣalā	صلا	3450
salamura	سلامورة	1134
ṣalı	صالي	3448
ṣaḷıḳ	صَالپق	2292
ṣalın-	صالن	4071
ṣalıncaḳ	صالنجق	1976
ṣalıncaḳ	صَلنجق	4072
ṣalıntı	صَالنتي	306
ṣalıver-	صاليور	906
ṣalıver-	صاليوير	3753
ṣalḳı	صَالقي	2455
ṣalḳım	صالقيم	3626
ṣalla-	صلّه	1789
ṣalma	صالمه	3752
ṣalt	صَالت	216
ṣalta malṭa	صلتا ملطا	4240
ṣaḷyar	صالپيار	907
ṣaman	صمن	4074
ṣamson	صمصون	4073

samur	سمور	882
ṣan-	صن	4077
ṣan-dıḳ	صاندق	2041
sañа	سكا	3020
ṣanc-	صَانج	420
ṣancaḳ	صنجق	1974
ṣancaḳ	صنجق	2447
ṣancı	صانجي	501
ṣandıḳ	صندق	2039
ṣanıḳ	صَانق	2370
ṣanḳı	صانقي	2456
ṣanu-	صانو	4317
ṣap-	صَابْ	36
ṣap̧lan-	صپلن	4065
ṣapa	صَپَهْ	37
ṣapa	صَپَهْ\صَپه	85
ṣapan	صپان	4062
ṣapan-	صپان	4064
ṣapla-	صپله	3444
ṣaplama	صپلمه	3445
ṣaplama	صپلمه	3747
ṣaplan-	صپلن	3748
ṣapma	صپمه	3745
ṣapma-	صپمه	3746
ṣar-	صر	909

ṣarar-	صرر	902
ṣarat	صرت	219
saray	سراي	4470
saray çevresi	سراي جوره سي	1487
ṣarça barmaḳ	صرجه برمق	2341
ṣarġı	صارغي	1851
ṣarı	صَاري	1140
ṣarıḳ	صارق	910
ṣarıḳ	صارق	2047
ṣarıḳ	صَاريق	2087
ṣarılıḳ	صرلق	2286
ṣarımṣaḳ	صَرمصَاق	2164
ṣarışın	صاري شين	4058
ṣarışın	صاري شين	4061
ṣarḳı	صارڤي	2454
ṣarḳuc	صارقوج	418
ṣarmaḳ	صرمق	2152
ṣarmaşıḳ	صرمشق	2151
ṣarp	صَارْپ	34
ṣarṣ-	صرص	1758
ṣat-	صت	218
ṣaṭaş-	صطش	1632
ṣaṭır	صاطر	903
ṣaṭun	صاڟون	4067
ṣav	صَاو	4396

ṣav-	صو	4398
ṣava	صَوَا	4429
ṣava-	صوا	4428
ṣavaş	صَواش	1633
ṣavaş-	صواش	1634
ṣavat	صَوات	217
ṣavṣa	صَوصه	1777
ṣavṣa	صَوصه	1778
ṣavuḳ	صاوق	2389
ṣavul-	صاول	3187
ṣavulmaḳ	صاولمق	4399
ṣavur-	صاور	908
ṣavurd	صَاورد	630
ṣay-	صاي	4472
ṣaya	صَايه	4531
saye	سَايه	4527
ṣāyebān	صايبان	4075
ṣayı-	صَايي	4532
ṣayıḳ	صَايق	2414
ṣayıḳḷa-	صايقلڤه	3451
ṣayır ṣayır	صَاير صاير	901
ṣayış	صَايش	1635
ṣāyirí	صايري	1142
ṣaymaḳ	صايمق	4533
ṣayru	صيرو	1144

saz	ساز	1307
saẓ	ساڕ	1308
ṣazan	صازان	4068
seç-	سچ	540
segir-	سڭر	879
segirt-	سڭرت	210
sehel	سهل	3173
sehil	سهيل	3174
sek-	سك	2700
sek-	سك	2917
seki	سكي	3021
sekil<i>	سكل	3172
sekird-	سَكِرد	627
sekiz	سكز	1312
sekmek	سكمك	3022
seksen	سكسَان	4030
sekütmek	سكوتمك	628
selbar	سلبر	885
seme	سَمه	3739
semer	سَمَرْ	880
semir-	سمر	881
semiz	سمز	1313
semizot	سَمِزاوت	211
-sen	سن	4034
sen	سن	4033

sepele-	سپله	3432
sepet	سپت	207
ser-	سر	883
ser-ber	سربر	878
seran	سران	4027
serçe	سَرچه	580
serd	سرد	209
serd	سرد	626
serme	سَرْمَه	3737
serme-	سَرمَه	3738
serp-	سَرْپ	29
serpildi	سرپلدي	690
serpilmek	سَرْپلمك	30
sersem	سرسم	3622
serseri gez-	سرسري ڭز	1309
serseri güzer	سرسري كزر	884
sert	سرت	208
servi	سرو	4391
ses	سَس	1456
ses-	سس	1457
sesirgen-	سسركان	4029
sesizge	سسزكه	3016
seş-	سَيش	1612
sev-	سَو	4392
sevgilü	سوكلو	3433

sevgü	سوكو	3017
sevgülü	سوكِلو	3019
sevi	ساوي	4426
sevin-	سوين	4031
sevinc	سوِنج	414
sevinç	سوينج	4032
sevmek	سومك	3018
seyik	سيك	2867
seyrek	سيرك	2657
sez-	سَز	1315
sezik	سزيك	2689
sezin-	سزين	4028
ṣı-	صي	4473
ṣıba	صبَا	86
ṣıbḳan	صبقن	4078
ṣıç-	صِچ	545
sıçan	سچان	4035
ṣıçan	صچان	4177
ṣıçra-	صچر	911
ṣıçra-	صچره	1145
ṣıçra-	صچره	1148
ṣıçtım-ẖane	صيجم خانه	3462
ṣıġ	صيغ	1816
ṣıġ-	صيغ	1817
ṣıġa	صيغه	1878

ṣıġa-	صيغه	1877
ṣıġan-	صغن	4082
sıġanmaḳ	صغنمق	3935
ṣıġıḳ	صغيق	2659
ṣıġın	صِغِن	362
ṣıġın	صغن	4080
ṣıġın-	صغن	4081
ṣıġıncaḳ	صغِنجق	1975
ṣıġır	صغر	912
ṣıġır	صغر	2849
ṣıġırtmaḫ	صغرتماخ	421
ṣıḳ	صق	2179
ṣıḳ	صيق	2658
ṣıḳ-	صق	2178
ṣıḳı	صقي	2457
ṣıḳıla-	صقيله	2458
ṣıḳılcım	صقلجم	3627
ṣıḳlıḳ	صيقلق	2305
ṣıkma	صقمه	3755
ṣıkma-	صقمه	3756
ṣın-	صن	4084
ṣın-dı	صندي	696
ṣına-	صنه	4318
sıñarı	سڭاري	1135
ṣındı	صِندِي	695

ṣınıḳ	صنق	2377
ṣınıḳ	صنق	4474
ṣınır	صنر	913
ṣınḳın	صنقن	4085
ṣıpıt-	صِپت	220
ṣıra	صره	1146
ṣıra	صره	1149
ṣıra vardı	صرا وردي	697
ṣırça	صرچه	583
ṣırıḳ	صرق	2088
ṣırıt-	صِرِت	222
ṣırma	صرمه	3754
ṣırt-	صرت	221
ṣırtlan	صرتلان	4079
ṣıva	صوا	4431
ṣıva-	صِوا	4430
ṣıvar-	صور	914
ṣıvıḳ	صِوق	2387
ṣıvıḳ	صوق	4409
ṣıvıḳ	صوق	4541
sıvış-	سوش	1613
ṣıyır-	صير	915
ṣıyrıl-	صيريل	3188
sız-	سِز	1320
sızıntı	سزنتي	1321

sızla-	سيزله	3434
sicim	سجيم	3623
sidik	سديك	2605
sigil	سَكل	3175
sigil	سَڭل	3176
sik	سك	2718
sik	سيك	2919
sik-	سك	2717
sik-	سيك	2920
sikek	سكك	2745
sikiş	سكش	1615
sikiş-	سكش	1614
sikişĥāne	سكش خانه	1616
sikişken	سكشكان	4037
sil-	سل	3177
silgi	سلكي	3026
silistre	سلستره	1137
silk-	سلك	2757
silkin-	سلكن	4036
sille	سلّه	1788
sille	سله	3436
simid	سمِيد	629
-sin	سن	4039
-sin	سن	4040
sin	(سن)	4038

siñ-	سيڭ	2921
sincef	سنجف	1912
siñek	سكك	2746
siñek	سكك	2747
sini	سني	4316
siñir	سكر	886
siñir	سكر	2702
siñir-	سكر	887
siñir-se-k	سكرسك	2703
siñirle-	سكرله	3435
siñirsek	سكرسك	2701
siñmek	سكمك	2704
siñsigi	سكسيكي	3025
sipa	سيبا	4529
sirke	سركه	3023
sirke	سركه	3024
síse	سيسه	1488
sivri	سيوري	1136
sivri siñek	سويري سكك	2748
siy-	سي	4471
siybe	سيبا	82
-siz	سيز	1316
siz	سز	1319
ṣobalaḳ	صوبلق	2243
sofra	السفره	2666

ṣoġan	صوغان	4086
ṣoġulcan	صوغلجان	4087
ṣoḳ-	صق	2181
ṣoḳ-	صوق	2182
ṣoḳmaḳ	صوقق	423
ṣoḳman	صُوقمان	3717
ṣoḳman	صوقمان	4088
ṣoḳra-	صقره	1147
ṣoḳra-	صقره	1150
ṣoḳuc	صوقج	422
ṣoḳulmaḳ	صوقولمق	2183
ṣoḳum	صقوم	3629
ṣol	صول	1813
ṣol	صول	3189
ṣol ḳol	صول قول	2446
ṣol-	صول	3191
ṣolaḳ	صُولق	2256
ṣolu-	صولو	3455
ṣoḷu-	صولو	3454
ṣoluḳ	صُوْلق	2322
ṣom	صوم	3628
ṣomun	صومون	4090
ṣomurdan-	صموردن	4089
ṣoñ	صوك	2924
ṣoñra	صڭر(ه)	1151

ṣoñra	صڭره	663
ṣop	صُوْپ	39
ṣor-	صُور	916
ṣorı güni	صوري كوني	4320
soruş	سروش	1620
ṣoy	صوي	4478
ṣoy ṣop	صُوىْ صُوْپ	40
ṣoy ṣop	صوي صوب	4479
ṣoy-	صوي	4475
ṣoy-	صوي	4476
ṣoya	صويه	4534
ṣoyķa	صويقه	2459
ṣoyķun	صويقون	2460
ṣoyķun	صويقون	4092
ṣoymaķ	صويمق	4093
ṣoyṭarı	صويطاري	1152
ṣoyunmaķ	صوينمق	4477
sög-	سوڭ	2923
sögec	سوكج	415
Sögmek	سوكمك	416
sögüş	سڭوش	1622
sögüş-	سڭوش	1621
sögüt	سڭوت	212
sök-	سوك	2724
sök-	سوك	2922

sökül-	سوكل	3180
sön-	سون	4047
söndürmek	سوندرمَك	4048
sönmek	سينمك	2862
sönük	سينك	2861
söpi	سُوپي	83
söyle-	سيلمك	3242
söyle-	سله	3247
söyle-	سويله	3437
söyleme-se-ñ	سويلمسك	2716
söylemek	سيلمك	590
söyüg-e	سويكه	3031
söz	سُوز	1322
sözcalcı	سوزجلجى	4397
sözi bek	سوزي بك	2503
sözṣav	سوزصَاو	4393
su	سُو	4394
ṣu	صو	4400
ṣu yolı	صويولي	3456
ṣucuḳ	صوجق	1997
ṣuç	صوچ	546
ṣuġ	صوغ	1818
ṣuguriye	صڭريه	4535
ṣuḳurda-	صقورده	698
ṣuḽa-	صولپه	3452

ṣulan-	صولان	4094
ṣulı	صولي	3453
ṣulp	صُوْلپ	38
ṣulu	صولو	4401
ṣumaḳ	صومق	2342
ṣumurda-	صموردە	699
ṣun-	صون	4091
ṣurna	صورنا	4319
sus-	سُوس	1458
ṣuṣ-	صوص	1759
ṣuṣa-	صوصه	1779
ṣuṣaḳ	صوصق	2167
susam	سوسام	3624
ṣuvar-	صُوَار	917
sübek	سوبك	2507
sübke	سوبكه	3027
süci	سوجى	500
süci	سوجي	1503
sügü	سوڭو	3032
süksek	سوكسك	2720
sülük	سولك	2811
sümeye	سومَيا	4530
sümkür-	سمكور	890
sümkürük	سومكرك	2673
sümsük	سومسُك	2722

sümsükle-	سومسكله	2723
sümük	سومك	2831
sümür-	سمور	889
-sün	سون	4049
sünbül	سنبل	3178
sünger	سونڭر	891
süprindi	سيرندي	600
süpür-	سيور	888
sür-	سور	892
sürç-	سورچ	541
sürçe	سورچه	581
süre	سره	1133
sürgün	سوركون	893
sürgün	سوركون	3741
sürgün	سوركون	4042
süri	سوري	1138
sürme	سورمه	3740
sürmek	سورون	4043
sürş-	سُورش	1617
sürtaḳa	سُوْرْتَقَه	2450
sürtün-	سورتون	4041
sürü-	سورو	1139
sürün-	سويكن	4044
sürüş-	سورش	1618
sürüşdür-	سورشدرمك	1619

süt	سوت	213
süvigen	سويكان	4045
süvigenmek	سويكانمك	4046
süz-	سُوز	1323
süzek	سوزك	2686
süzek	سوزك	3030
süzgi	سوزكي	3028
süzme	سوزمه	3742
süzme	سوزمه	3743
süzme-	سوزمه	3744
süzmek	سوزمك	3029
süzül-	سوزول	3179
/ş/	ش	1515
şab	شاپْ	31
şabşal	شبشال	3181
şādı	شادي	691
şadırvān	شادروان	4050
şaftālū	شافتالو	3439
şahin	شاهين	4051
şahnezec	شاهتزج	417
şaḳaḳ	شقق	2225
şaḳı-	شاقي	2451
şal	شال	3182
şalġam	شلغم	3625
şalvar	شلوار	895

ṣamdān	شمدان	4052
ṣap	شپ	32
ṣapla-	شپله	33
ṣapla-	شابله	3438
ṣaṣ-	شاش	1623
ṣaṣı	شاشي	1624
ṣaṣı	شاشي	1721
ṣaṣıt	شاشت	214
ṣaṣıt-	شاشت	215
ṣaṭır	شاطر	894
ṣayḳa	شايقه	2452
ṣe'riyye	شَعْرِيَّة	490
ṣebek	شبك	2508
ṣeftālū	شفتالوا	3440
ṣehir	شهر	897
ṣeker	شكر	896
ṣelfe	شلفه	1924
ṣen	شين	4053
ṣenlik	شنلك	4220
ṣeṣte	ششته	305
ṣıġıt	شغت	188
-ṣın	شين	4057
ṣibedek	شَبدك	2590
ṣikenbe	شكنبه	84
ṣimdi	شمدي	692

şimşek	شمشك	2731
şimşír	شمشير	898
şindi	شِندي	693
şindik şindik	شندك شندك	2611
şinik	شنك	2858
şirdān	شردان	4055
şirin	شيرين	4056
şiriş	شِرش	1625
şiş	شيش	1626
şiş	شيش	1628
şiş-	شيش	1627
şişe	شيشه	1722
şişḳo	ششقو	2453
şīve	شيوا	4427
şol	شول	3183
şor	شور	899
şoryer	شورير	900
şöle	شله	3443
şöyle	شويله	3442
şöyle	شُويْله	4293
şu	شو	4395
şuña	شوكا	3034
şunda	شوْنْدَه	694
şuñki	شونكي	3033
şūríze	شوريزه	1427

şüñüg(süñüg)	شكوك	2752
şüş	شوش	1629
-t-	ت	2521
/-t/	ت	107
ṭabaḳ	طبق	1939
ṭaban	طبن	4095
ṭaban	طبن	4096
ṭabur	طابور	920
ṭaburda-	طاپورده	700
taḫıl	تخل	3113
taḫta	تخته	297
taḫta biti	تخته بيتي	298
ṭaḳ-	طَق	2192
ṭaḳıl-	طاقل	3193
ṭaḳım	طقم	3632
ṭaḳın-	طاقن	4097
ṭaḳırda-	طاقرده	701
ṭaḳız	طقز	1324
taḳız /šaḳız	تقز	1265
ṭaḳla-	طَقله	3466
ṭalaş	طلش	1637
ṭamāşa	طماشه	1724
tamġa	تمغا	1895
tamġala-	تمغله	1896
ṭamu	طَامُو	2338

ṭañ namāz	طڭ نمازي	1379
ṭaña	طكا	3005
ṭana-	طنه	4321
ṭanbūr	طنبور	918
ṭandır	طاندر	919
ṭañla-	طكله	3006
ṭap-	طَپْ	42
ṭapu	طاپُو	88
ṭapu ḳıl	طاپُو قيل	89
ṭapurdı	طابورده	702
ṭaraba	طرَبَه	90
ṭaraḳ	طرق	2064
ṭarb	طارْپ	41
tarḫana	ترخانه	4294
ṭarḫana	طرخانه	4323
ṭariz	طرز	1325
ṭarla	طرله	3464
ṭas	طاس	1459
ṭas	طاس	1460
ṭasa	طاسه	1490
ṭaşım	طصم	3630
ṭaşımla-	طصمله	3467
ṭaşımla-	طصمله	3631
ṭaşla-	طصله	3465
ṭaşlaḳ	طصلق	2259

ṭaşma	طصمه	3757
ṭaş	طَاش	1725
ṭaşaḳ	طشق	2130
ṭaşı	طَاشي	1726
Tatarĥan	تتارخان	1930
ṭatlı	طتلي	3463
ṭav	طاو	4403
ṭava	طَوا	4433
ṭavan	طوان	4099
ṭavla-	طوله	3468
ṭavlı	طولي	3469
ṭavlu	طاولو	4402
ṭavşan	طوشان	4098
ṭavşancıl	طوشنجل	3192
ṭavuḳ	طاوق	2390
ṭavuḳ ḳaraġusı	طاووق قراغوسي	1491
ṭay	طاي	4480
ṭaye	طايه	4536
ṭayış-	طايش	1636
taze	تازه	1423
tāzele-	تازله	3384
ṭazı	طازي	1428
teber	تبر	814
tebren-	تبرن	3955
tebsi	تبسي	1482

tegel	تِگِل	3114
tegelgi-	تِگِلگی	3115
tegelle-	تِگِلله	3116
tegelti	تِگِلتي	299
tek	تك	190
tek	تك	2522
tek	تك	2524
tek	تك	2523
teke	تكه	368
teke	تكه	2991
teker	تكر	816
tekerle-	تكرله	818
tekerlek	تكرلك	819
tekerlek	تكرلك	2766
tekerlek	تكرلك	2767
tekerlen-	تكرلن	817
tekin	تكين	3922
tekne	تكنه	4295
tel	تل	3119
tel	تل	3120
teleme	تَلَمَه	3708
telesi-	تلسي	1483
temel	تمل	3117
temiz	تميز	1266
temizle-	تميز	1267

temregi	تمركي	2989
tenbel	تنبَل	3118
tencere	تنجره	1100
tene	تنه	4296
tenef	تنف	1908
teneke	تنكه	2990
teñri	تَكْرِي	16
teñri	تڭري	1102
tep-	تَپْ	10
tepe	تپه	71
tepele-	تپله	3379
tepelemek	تپلمك	3381
tepme	تپمه	3706
tepme-	تپمه	3707
tepmek	تپمك	3382
tepren-	تبرن	3921
tepreş-	تبرس (تبرش)	1576
ter	تر	815
ter oġlanı	تراوغلاني	4297
terāzū	ترازو	1420
tere	تره	1101
tereke	تركه	2988
terk	ترك	2626
terki	تركي	2987
terkim	تركيم	3597

terkim etdiler	تركيم اتديلر	3598
terle-	ترله	3383
terlik	ترلك	2787
ters	ترس	1447
ters	ترس	1448
ters	ترس	2682
tersle-	ترسله	2683
terzi	ترزي	1421
tetik	تتك	2535
teyze	تيزه	1422
tezek	تزك	1450
tezek	تزك	2678
ṭıḳ-	طِق	2211
ṭıḳa-	طقه	2462
ṭıḳac	طيقج	424
ṭıḳaç	طقج	2463
ṭıḳıl-	طقيل	3195
ṭıḳıl-	طيقيل	3196
ṭın-	طن	4100
ṭıraḳa	طراقه	2461
tırāş	تِرآشْ	1711
ṭırāş	طراش	1638
ṭırıl	طريل	3194
ṭırmala-	طرمله	3470
ṭırmaş-	طرمش	1639

ṭırnaḳ	طرنق	2363
tiftik	تفتك	2540
tilki	تكلي	3008
tiriz	ترز	1269
tirkeş	تركاش	953
tírkeş	تركاش	1577
tirşe	ترشه	1712
titiz	تِتز	1268
titre-	تتره	1103
tiz	تيز	1270
tizke	تيزكه	2992
ṭobalaḳ	طوبلاق	2242
tobraḳ	توبرق	2059
toḫum	تخوم	3599
toḳ	طوق	3621
ṭoḳ	طُوق	2216
ṭoḳa	طوقه	2465
ṭoḳlu	طوقلى	3475
ṭoḳmaḳ	طوقمق	2345
tolġa	تولغا	2139
tolġa / šolġa	تولغا	1885
ṭomaḳ	طومق	2344
ṭomal-	طومال	3198
ṭomruḳ	طومرق	2106
ṭomurcuḳ	طومرجق	1964

ṭoncuḳ-	طونجق	2001
ṭop	طُوپْ	43
ṭop	طُوپْ	44
ṭop-ḫane	طوب خانه	3459
ṭopac	طوپچ	425
ṭopal	طوپال	3197
ṭoparla-	طوپارله	3471
ṭoplu igne	طوبلي اكنه	4324
ṭopuḳ	طيوق	1955
ṭopuz	طيوز	1326
ṭor	طور	922
ṭoraḳ	طورق	2065
ṭorba	تُورْبَه	73
ṭorlaḳ	طورلق	2251
ṭosbaġa	طوس بغه	1836
ṭoy	طوي	4482
ṭoy kuşı	طوي قوشي	4483
ṭoyaḳa	طوياقه	2464
ṭoynaḳ	طينق	2367
ṭoz	طوز	1328
toz/šoz	توز	1273
töre	توره	1104
töz	توز	1271
tuc	توج	402
ṭuc	طوج	427

ṭufanda	طوفانده	703
ṭūġ	طوغ	1819
ṭūġ	طوغ	1820
ṭūġ	طوغ	1821
ṭuġa	طوغا	1879
ṭūla	طوله	3477
ṭulum	طلوم	3634
ṭuman	طومان	4101
ṭumṭuraḳ	طومطرق	2070
ṭuna	طونه	4326
ṭunca	طونجه	502
ṭuṛa /ṭura	ټورﻫ	1105
ṭurfa	طورفه	1926
ṭurna	طورنه	4325
turp	تُورْپ	11
turşı	تورشي	1713
turunc	ترنج	401
tut	توت	184
ṭuṭaḳ	طوُطق	2212
ṭuṭam	طوطم	3633
ṭuṭarıḳ	طوطارق	2090
ṭuṭmac	طُوطمج	426
ṭuṭuḳ	طُوطق	2214
ṭutuş-	طوتش	1640
ṭuz	طوْز	1327

tuz/šuz	توز	1272
ṭuzla	طوزلا	3473
ṭuzla-	طوزله	3472
ṭuzlı	طوزلي	3474
tüf	توف	1909
tüfenk	توفنك	2843
tüken-	توكن	3926
tüket-	توكت	181
tükür-	تكور	821
tükürük	توكرك	2670
tülek	تولك	2761
tümen	تومن	3927
türk	ترك	2627
tüskür-	توسكور	820
tüskürük	توسكرك	2672
tüt-	توت	182
tütirġen	تترغان	3923
tütsi	توتسي	1485
tütsi ver-	توتسي وير	1486
tütün	توتن	183
tütün	توتن	3925
tütün	تتون	3986
tüy	توي	4463
uc	اوج	388
uc	اوج	389

uc	اُوْج	535
uca	اوجا	484
uca	اُوجْهَ	533
ucuz	اجوز	1230
uç-	اوچ	536
uçḳur	اُچقور	762
uçmaḳ	اوچمَق	2337
uçuḳ	اوچوق	2020
uçuḳ	اوچوق	2021
uçur-	اچوُر	761
uçurum	اوجروم	3581
ufaḳ	اوفق	2220
ufaḳ doġra-	اوفق دوغره	2221
ufat	افات	2384
ufat-	افات	146
uġra-	اغره	1080
uġraḳ	اوغرق	2071
uġraş-	اوغرش	1548
uġrun	اوغرون	3873
uġrun	اوغرون	3874
uġun-	اغون	3876
uġur	اغور	766
uġurla-	اوغورله	3329
uġurlı	اغورلي	3330
uġursuz	اوغورسز	1231

ula-	اوله	3341
ulaḳ	اولاق	2240
uḷam uḷam	اوڵام اوڵام	3585
ulaş-	اولش	1552
uḷaş-	اولپش	1551
uḷat-	اولاپت	155
ulu	اولو	2325
uḷu	اولو	3335
uḷu	اولو	4372
ulu-	اولو	4374
ulula-	(اولوله)	3325
ulula-	اولوله	3326
ulula-	اولوله	3336
ulula-	اولوله	3337
ulula-	اولوله	4373
uluḷuḳ	اولولڤ	2324
uḷuş-	اولش	1550
umˌ-	أوْمْ	3588
un	اون	3887
uñat	اوڭات	147
unmaḳ	اونمق	2163
unut-	اونوت	156
unuṭṣaḳ	اونطصاق	2162
up uzun	اوُپْ اءُزُوْن	9
uṛ	اورِ	776

ur-	اور	775
urġa	اورغا	788
urum	اروم	3582
us	اوس	1443
uṣ	اوص	1752
uṣan	اوصن	3868
uṣan-	اوصن	3871
uṣlan-	اوصلن	3869
uṣlan-	اوصلن	3872
uṣlat-	اوصلت	145
uṣlat-	اوصلت	1753
uṣlı	اوصلي	3316
usta	اُوستا	282
ustura	استره	1078
uṣaḳ	اوشق	2128
uṣta	اوشتا	283
uṭan-	اوتِن	3853
utı	اوتِي	275
uvaḳ	اواق	2383
uy-	اوي	4447
uy-	اوي	4448
uyan-	اويان	3879
uyanıḳ	اويَانق	2374
uyanmaḳ	اويَنمق	2375
uyar-	اويَار	773

uyḳu	ايوقوا	2431
uyluḳ	اويلق	2332
uyluḳlamaḳ	اويلقلمق	2333
uyma-	اويمه	3691
uyu-	اويو	4518
uyuş	اويوش	1555
uyuş-	ايوش	1554
uyuver-	اويور	777
uyuz	ايوز	1238
uz	اوز	1240
uz düş-	اوزدوش	1241
uẓa-	اوزه	1412
uzaġzı	اوزاغزي	1929
uzaḳ	اُوزاق	2113
uzan	اوزان	3862
uzat-	اوزات	143
uzla-	اوزله	1242
uzun	اعُزُوْن	8
uzun	اوزون	1781
uzun	اوزون	3834
uzun	اوزون	3859
uzun	اوزان	3861
üç	اوچ	532
üfür-	افور	767
ülem ülem	اُلآمْ اُلآمْ كلديلر	3573

üleş-	اولش	1549
ülke	اولكه	2967
ülker	اولكر	771
ülker	اولكر	2482
ülper-	اولپر	770
ülü	اولو	3334
ülü	اولو	4370
ülüştürmek	اولشترمك	4371
ümiz	اميز	1236
ümizlendi	اوميزلن	1237
ün	اون	3886
ür-	اور	1082
ürk-	اورك	2619
ürkek	اوركك	142
ürkek	اوركك	2620
ürkek	اوركك	2744
ürkü	اوركوا	2953
ürkün-	اوركن	2621
ürküt-	اوركوت	141
ürme-	اورمه	3688
üsküf	اوسكف	1906
üsküli	اوسكلي	3315
üsküre	اسكره	1079
üst	اوست	144
üstübec	استباج	386

üstübi	أُوْستبي	67
üstün	استون	3863
üstün	استون	3864
üstün	استون	3865
üş-	اوش	1556
üşen	اوشن	3866
üşen-	اوشن	3867
üşen-	اوشن	3870
üşü-	اوشو	1702
üşük	اوشك	2736
üti	اوتي	288
ütme	اوتمه	3684
ütüle-	اوتله	3310
üvegik	اوكيك	2868
üzengi	اوزنكي	2958
üzre	اوزره	1084
üzül-	اوزول	3079
üzül-	اوزل	3080
üzüm	ازوم	3583
var	وَار	1023
var-	وار	1025
varil	واريل	3250
varṣaġı	وارصَاغي	1874
varṣaġı	وارصغي	1875
vaṣaḳ	وشق	2137

vay	واي	4505
vaynuḳ	وَينق	2382
vaz gil-	وَازڭِل	3251
venedik	وناديك	2610
vermek	ويرمك	151
vıḳ	وق	2388
vıy	وي	4506
vir-	وِير	1026
virān	ويران	4219
vírān	ويران	2795
vīrān	ويران	4054
vire	ويره	1198
virevi	ويروي	4436
vur-/ ur-	ور	1027
vurġun	ورغون	4221
ya	يه	4546
yaban	يبان	4225
yabana	يبانه	4355
yabansı	يبان سي	1514
yabraḳ	يبرق	2060
yād	يَاد	640
yadırġan-	يادرغن	4227
yaġ	ياغ	1823
yaġ-	يغ	1824
yaġalıḳ	يغالق	2300

yaġan-	يغان	4232
yaġı	ياغي	1902
yaġır	ياغر	1034
yaġır	ياغر	1035
yaġırlıḳ	يغرلق	1826
yaġız	ياغز	1395
yaġız	يغز	4059
yaġlıḳ	يَاغلق	2299
yaġma	يغما	3790
yaġma-	يغمه	3791
yaġmala-	يغمله	3546
yaġmala-	يغمله	3792
yaġmur	يغمور	1825
yaġmurca	يغمورجه	367
yaġmurca	يغمورجَه	523
yaġmurluḳ	يغمورلق	2320
yaġrın	يغر	4231
yaġurt	يغورت	258
yaḫşı	يخشي	1743
yaḳ-	يق	2410
yaḳa	يقه	2489
yaḳa	يقه	2490
yaḳala-	يقله	3547
yaḳar-	يقر	1036
yaḳı	يَاقِي	2484

yaḳı	يَاقِي	2485
yaḳın	يَقين	4233
yaḳış-	يقش	1685
yaḳışmaḳ	يقشق	2145
yaḳlaş-	يقلش	1686
yal	يال	3256
yaḷa	يلپه	3553
yalaḳ	يلق	2271
yalamaḳ	يلمق	2272
yalaman-	يلمان	4246
yalan	يلان	2572
yalan	يلان	4247
yaḷdız	يالډز	1397
yalı	يالي	3538
yalıñ	يالك	2934
yalıñ	يالك	2935
Yaḷın	يالپن	4238
yaḷın ayaḳ	يالپن ايق	2402
yaḷın ḳılıç	يالپن	4239
yalın yüzli	يالن يوزلي	3537
yalıncaḳ	يالنجق	1977
yalman	يلمان	4245
yalñuz	يالكوز	1398
yalṭaḳ	يلطق	2190
yalṭaḳlan-	يلطقلن	4242

yalvar yaḳar	يالوار يقر	1038
yalvar-	يالوار	1037
yam-	يم	462
yama	يمه	461
yama	يمه	3797
yama	يمه	3798
yamac	يمج	460
yamaḳ	يمق	2347
yaman	يَمان	4248
yan	يان	1691
yan	يَان	4224
yan kesici	يَان كسيجي	522
yan-	ين	2411
yan-	ين	4254
yaña	يكا	3056
yanaş-	يانش	1680
yanaş-	يناش	1690
yanaşma	يناشمه	3793
yanaşma-	ينشمه	3796
yañaz	يكْز	1396
yancık	يانجك	2560
yancıḳ	يانجق	1989
yanıḳ	يَانق	2373
yañıl-	ياڭل	3252
yañıltmac	يكلتماج	459

yanḳı	يانقي	2486
yañlış	يڭلش	1687
yanma	ينمه	3795
Yanma-	ينمه	3794
yañṣıla-	يڭصله	3548
yañşaḳ	يڭشق	2134
yañşamaḳ	يڭشمق	2135
yanvėr	يانور	1039
yap yap	ياپ ياپ	60
yap yap	ياپْ ياپْ	3806
yap-	يَپْ	59
yapaḳ	يپاق	1945
yapaz	يپز	1394
yapı	ياپي	106
yapış-	ياپش	1679
yapuḳ	ياپوق	1958
yaṛ	يارْ	1041
yaṛ	يارْ	1042
yaṛ	يارْ	1043
yar-	ير	1044
yar-	ير	2096
yaṛa-	يرْه	1204
yaraḳ	يرق	2077
yaraḳ	يَراق	2078
yarala-	يره له	3539

yārān	يَاران	4228
yarasa	يراسه	1513
yaraş	يَراش	1682
yaraşık	يَراشِق	2140
yaraşmaḳ	يراشمق	2141
yarat-	يرت	257
yardım	يَاردم	3662
yarı	ياري	1199
yarı	ياري	3665
yarık	يارِق	2095
yarım	يَارم	1200
yarım	يارم	3663
yarın	يارين	4229
yarış-	ياريش	1683
yarışık	يارشق	2144
yārí	ياري	1201
yarlıġa-	يارلغه	1894
yarma	يارمه	3788
yarma-	يارمه	3789
yas	ياس	1473
yaṣ	ياص	3541
yaṣ-	يص	1768
yaṣaḳ	يصق	2169
yaṣaḳçı	يصقجى	2170
yaṣan-	يصن	4230

yaṣanla-	يصنله	3542
yaṣlı	يصلى	3540
yaṣṣı	يصي	1769
yaṣṣı	يَصَي	1782
yaṣṣı	يصّي	1786
yaṣṭıḳ	يَصطق	2198
yaş	ياش	1033
yaş	ياش(eksik)	1693
yaş	ياش	1694
yaşa-	يشه	1746
yaşar-	يشر	1032
yaṭ-	يټ	260
yaṭaḳ	يَطق	2191
yaṭı-	ياټي	317
yaṭım	يطيم	3666
yaṭlı	يطلى	3544
yaṭmaḳ	يطمق	873
yatsu	ياتسو	1512
yatsu namāz	يتسو نمازي	1383
yav ḳıl-	ياوقيل	3255
yava	ياوا	4437
yavan	يوان	4250
yavaş	يواش	1692
yavaşa	يواشه	1745
yavlaḳ	يَولق	2273

yavuḳ	ياوق	2395
yavuḳ	ياوق	2398
yavuḳ eyle-	ياوق ايله	2397
yavuḳ ol-	ياوق اول	2396
yavuz	ياوز	1399
yay	يَاي	4507
yay	ياي	4508
yay-	ياي	4510
yaya	يايه	4544
yayan	ييق	2404
yayan	ييان	4251
yayġara	بيغره	1205
yayıḳ	ييق	2403
yayıḳa-	يايقه	2487
yayın-	يَاين	4226
yayla	ييلا	3549
yaylaḳ	ييلق	2277
yaylaḳ	ييلاق	3550
yaymaḳ	ييمق	2350
yayvan	ييون	4253
yaz	ياز	1400
yaz	ياز	4509
yaz-	ياز	1402
yaẓı	يازِي	1438
yaẓı	يازِي	1439

yazıḳ	يازق	2124
yazlıḳ	يزلق	2290
ye-	يِي	4511
ye-	يه	4547
ye-miş	يمش	1689
ye-ñ	يك	2933
yed-	يد	641
yedek	يدك	642
yedek	يدك	2601
yedi	يدي	720
yeg	يك	2931
yegen	يكن	4235
yeke	يكه	3055
yėl	يل	3258
yel-	يل	3257
yele	يله	3551
yele-	يله	3552
yelegen	يلكان	4243
yelken	يلكن	4244
yelken çember	يلكن چنبر	828
yelkeni sevde	يلكني سوده	719
yelpāze	يلپزه	1437
yelten-	يلتن	4241
yem	يم	3667
yemiş	يمش	1688

yeñ	يَك	2930
yeñ	يك	2932
yen-	ين	4255
yeñen	يكن	4236
yeñenmek	(يكنمك)	4237
yenge	ينكه	3053
yengec	ينكج	463
yeñi	يكي	3057
yeñiçeri	ينكچري	1109
yeñil-	ياكل	3253
yėr-	ير	1040
yerleş-	يرلش	1695
yerli	يرلي	3555
yeşer-	يشر	1031
yeşil	يشيل	3254
yet-	يت	259
yetmiş	يتمش	1681
yevşen	يوشن	4249
yeyegü	ييكو	3054
yeyim	ييم	3668
yeyni	ييني	4353
yıġ-	يغ	1827
yıġıl-	يغلٖ	3259
yıġın	يغن	1829
yıġın	يغن	4256

yıġın	يغن	4257
yıġnaḳ	يغناق	1828
yıġoṣ	يغوص	1853
yıġoṣ	يغوص	1863
yıḳ-	يق	2421
yıḳa-	ييقه	4420
yıḳıḳ	يقق	2233
yıḳıl-	يقل	3260
yıḳma	يقمه	3780
yıḳmaḳ	يقمق	2234
yıl	يِيل	3261
yıl-	ييل	3262
yılan	يلان	3263
yılan	يلان	4258
yılḍıra-	يلدٖره	1206
yıldırım	يلدرم	3669
yılġın	يلغن	4259
yılıḳ	يليق	1951
yımırda	يمرده	721
yır-	ير	2098
yıraḳ	يَراق	4234
yırıḳ	يرق	2097
yırla-	يرله	3554
yırṭ	يرتٖ	261
yırṭ-	يِرتٖ	465

yırṭ-	يِرتْ	466
yırtalaz	يرتلاز	1403
yırṭıḳ	يِرْطِق	2196
yırtmac	يرتماج	464
yıtmaḳ	يتمق	2053
yıy-	يي	4512
yigirmi	يِكرمي	3799
yigit	يِكت	262
yine	ينه	4340
yine	يِنَه	4356
yir	يير	1046
yit-	يت	263
yitik	يتك	2542
yitür-	يتور	1045
yiv	يو	4417
yoġ	يوغ	1830
yoġun	يغون	4267
yoġur-	يغور	1050
yoḫsul	يخسول	3264
yoḫsul	يخسول	4452
yoḳ	يوق	1024
yoḳ	يوق	2426
yoḳa-	يوقه	2495
yokla-	يوقله	3556
yoḳuş	يوقوش	1542

yoḳuş	يقوش	1697
yoḷ	يولڕ	3266
yol vėr-	يولوير	1052
yoḷ-	يولڕ	3267
yoldaş	يولداش	1699
yoldaş	يولداش	1022
yollama-	يوللە	3559
yollu	يوللو	3560
yolmaḳ	يولمق	2157
yoluḳ	يولوق	2158
yoluḳ	يولق	2334
yoḷuşmaḳ	يولڕشمق	2156
yoluşuḳ	يولشوق	2155
yon-	يون	4270
yonca	يونجا	524
yonġa	يونغه	1898
yonḳa	يونقه	2496
yor-	يور	1054
yoṛ-	يورِ	1053
yoraḳ	يوراق	2079
yordam	يوردام	3673
yorġa	يورغه	1860
yorġan	يورغان	4265
yorġun	يورغن	4263
yorṭ-	يورټ	265

yorulmaḳ	يورلمق	4264
yoṣma	يوصمه	3801
yoṣun	يوصون	4266
yön	يون	4268
yönel-	يونل	3265
yönlen-	يونلن(يونن)	4269
yöre	يوره	1212
yörük	يوروك	2676
yu	يو	4418
yu	يو	4549
yu-	يو	4419
yu-	يو	4548
yuḍum	يوڈوم	3672
yuf	يوف	1923
yufḳa	يوفقه	2492
yufḳa	يوفقه	2493
yuḳarı	يوقاري	1207
yuḳaru	يقارو	1870
yuḳur	يقور	810
yuḷar	يولار	1051
yum-	يوم	3671
yumaḳ	يومق	2348
yumaḳ	يومق	2488
yumaḳ	يومق	4272
yumracaḳ	يومرجق	1967

yumruḳ	يومرق	2108
yumruḳla-	يومرقله	2109
yumuḳ	يوموق	2359
yumurcaḳ	يومورجق	1211
yumurcaḳ	يومورجق	2634
yumuşaḳ	يومشق	2136
yun-	يون	4271
yupur-	يپور	1047
yurd	يورد	643
yurṭ	يورټ	264
yuşva-	يوشوا	1748
yuṭ-	يوټ	266
yuṭḳun-	يوطقن	4260
yuṭḳun-	يطقن	4261
yuṭmaḳ	يوطمق	4262
yuva	يوا	4438
yuvaḷa-	يواڵه	3563
yuvaḷaḳ	يوَاڵق	2274
yuvarla-	يوارله	3564
yuvarlaḳ	يُووآرلاق	3565
yüce	يوجه	525
yügrük	يوكروك	1210
yügrük	يوڭرك	2674
yük	يوك	2936
yükli	يوكلي	3557

yüksek	يوكسَك	2706
yülü	يولو	3558
yülüt-	يلوت	267
yüm	يوم	3670
yüñ	يوك	2937
yüñlük	يوكلك	2816
yüregi bek	يوريكي بك	2501
yürek	يورك	2655
yürü-	يورو	1209
yüz	يوز	1404
yüz	يوز	1405
yüz çevir-	يوزچور	1048
yüz vėr-	يوزوِير	1049
yüz-	يوز	1406
yüz-	يوز	1407
yüzerlik	يوزرلك	2789
yüzerlik tohumı	يوزرلك تخومي	3800
yüzgeç	يوزكش	1696
yüzi bek	يوزي بك	2502
yüzlü	يوزلو	3561
yüzlü	يوزلو	3562
yüzlük	يوزلك	2810
yüzük	يوزك	2696
yüzük ḳaşı	يوزك قاشي	1747
/z/	ز	1213

zaġ	زاغ	1810
zaġar	زاغر	869
zaġla-	زاغله	1811
zaḫman	زخمن	4022
zaḳ	زق	2126
zākir	زاكر	870
zanbaḳ	زنبق	1938
zance	زانجه	499
zavallı	زوالي	3430
zebil	زبيل	3170
zebūn	زبون	4021
zenberek	زنبرك	2636
zenbíl	زنبيل	3169
zencebíl	زنجبيل	3171
zencír	زنجير	871
zeng	زنك	2842
zerd çup	زَردَ چُوپْ	27
zerdālū	زردالو	3428
zerdeçav	زردچاو	4388
zevzek	زوزك	2687
zıbar-	زِبر	872
zıbun	زبون	4023
zıpıḳ	زپق	1948
zıpır	زير	875
zıṛ	زِر	874

zırbar	زِربر	876
zırp	زِرپْ	28
zıvıla-	زیوله	3431
zıvu	زیو	4389
zıvula-	زیوله	4390
zifos	زیفوس	1453
ziġoṣ	زیغوص	1854
zindān	زِندان	4024
ziyān	زیان	1771
ziyān	زیان	4025
zor	زور	877
zurna	زرنا	4315
zülebiye	زلَبیا	4526

2. TÜRKÇE KELİMELERİN ARAP ALFABESİYLE DİZİNİ

Arp. Yazılışı	*Transkript*	kelime sıra no.
آب خانه	*ab-ḫane*	3458
آپل آپل	*apıl apıl*	3060
آچ كوزلي	*aç gözli*	3268
آچ	*aç*	527
آچِمْ	*açım*	3576
اركج	*erkeç*	370
آدْ	*ad*	607
آدم	*adım*	3277
آرشون	*arşun*	3802
آرطق	*arṭıḳ*	2195
آرق	*araḳ*	1314
آس	*es-*	1440
آشت	*aşıt*	116
آشِنْ	*aşın-*	3813
آغ	*aġ*	1792
آغ	*aġ-*	1793
آغر	*aġır*	4354
آقن	*aḳın*	3816
آقندي	*aḳındı*	648

آلاي	*alay*	4443
آلاَيِمْ	*alayım*	3572
آلدان	*aldan-*	3821
آمْ	*aṃ*	3577
آنْ	*en*	3832
آو	*av*	4358
آوُرْدْ	*avurd*	606
آي	*ay*	4441
آي	*ay*	4442
آيت	*ayıt-*	125
آيدْ	*aydur*	126
آيدين	*aydın-*	2309
آيدين	*aydın*	3828
آيران	*ayran*	3829
آين	*āyin*	3831
أوْمْ	*umˌ-*	3588
أيچ	*iç*	1604
أيْغرْ	*ayġır*	745
أيكى قرداش قاني	*iki ḳardaş ḳanı*	4279
ئراق	*ıraḳ*	2114
اْرت	*aˌrıt-*	114
اءُزُوْن	*uzun*	8
ابَا	*abā*	64
ابَان سز	*abansız*	1218
ابخانه	*abḫāne*	4273

ابدال	*abdal*	3059
ابدست	*ābdest*	110
ابدست ال	*ābdest al*	112
ابرول	*obrul-*	3078
ابريق	*ibriḳ*	2084
ابسم	*ebsem*	3566
ابم كومجي	*ebem gümeci*	467
اَبَه	*ebe*	65
اَپْ	*ap*	3
اپان سز	*apansız*	1214
اَپق	*apaḳ*	4
اپر	*apar-*	723
اپٹ	*aṭ-*	123
اَپٹ	*aṭ*	122
ات	*et*	121
اتا	*ata*	272
اتجيلَر	*atıcılar*	124
اتك	*etek*	2525
اتلو	*atlu*	2405
اتلي	*atlı*	4252
اتلي	*atlı*	4545
اتمك	*etmek*	2820
اتوري	*ötüri*	1076
اَج	*aç*	375
اجِق	*acıḳ-*	1979

اجوز	*ucuz*	1230
اجي	*acı-*	471
اَجِي	*acı*	470
اچ	*aç-*	526
اچقرق	*ıçḳırıḳ*	2094
اُچقور	*uçḳur*	762
اچم	*içim*	3575
اچوُر	*uçur-*	761
اخشام	*aḫşam*	3567
اخشام نماز	*aḫşam namāz*	1382
اخور	*aḫur*	724
اداش	*adaş*	1522
ادب سيز	*edebsiz*	1318
ادبخانه	*edepḫāne*	4274
ادق	*adaḳ*	2027
ادنج	*ödünc*	379
ادنج ويرمك	*ödünç ver-*	380
اديك	*edik*	2603
اڈق	*aḍaḳ*	653
اڈم	*adem*	3569
اڈه	*aḍa*	651
اڈه	*aḍa-*	652
اڈيم	*aḍım*	3568
ار	*er*	748
اُر	*aṛ-*	750

اُر	*ėr*	749
ارا	*aṛa*	1066
ارایش	*ārāyiş*	1523
ارایشله	*ārāyişle-*	1524
اَرَبه	*araba*	62
ارَپه	*arpa*	63
اريڽ	*arṭ-*	113
ارته	*erte*	268
اڑد	*ard*	603
اردله	*ardla-*	3269
اردڸه	*arḍala*	3270
اَرزو	*ārzū*	1408
اڑصِلان	*arṣılan/ aṣlan*	3803
ارغان	*ırġan*	3857
ارغج	*arġaç*	369
ارغج	*arġaç*	1521
ارغله	*ırġala-*	3299
ارق	*arık*	2044
ارق	*arık*	2083
ارقرلمق	*arḳırlamaḳ*	971
ارقرله	*arḳurla-*	3271
ارقري	*arḳurı*	1055
ارقلان	*arḳlan-*	3807
ارقه	*arḳa*	2428
ارقون	*arḳun arḳun*	61

ارقون	*arḳun*	3804
اركك	*erkek*	1717
اركك	*erkek*	2741
اركن	*ergen*	3165
ارَگن	*erken*	3808
اَرگن	*ergen*	3809
اركو	*örgü*	2954
ارلك	*erlik*	2783
ارلك صوي	*erlik ṣuyu*	2784
ارمان	*orman*	3858
ارمغان	*armaġan*	3811
ارمُود	*armud*	604
ارِه	*aṛa-*	1067
اره له	*arala-*	3272
اروج	*oruc*	383
اروم	*urum*	3582
ارومجك	*örümcek*	2549
اري	*arı*	1068
اري	*arı-*	1069
اري	*arı*	1070
اِري	*iri*	2494
اِريت	*erit-*	127
اريش	*arış*	1520
اريش	*eriş-*	1538
اريش	*eriş-*	1539

اريك	*erik*	2661
از	*ez-*	1222
ازِ	*aẓ*	1223
ازِ	*az*	1224
ازاد	*āzād*	605
ازار	*azar-*	725
ازارله	*azarla-*	726
ازارله	*azarla-*	3273
ازاوديش	*azav dişi*	1525
ازت	*azıt-*	115
ازِدِر	*azḍır-*	1225
ازسز	*izsiz*	1228
ازش	*azış*	1527
ازق	*azaḳ*	2112
ازق	*azıḳ*	2122
ازقيش	*azıḳış- /azıġış-*	1526
ازكوج [اركوج]	*örgüç*	382
ازل	*ezil-*	3061
ازل	*ezil-*	3062
ازو	*azu*	1411
ازوم	*üzüm*	3583
استار	*astar*	728
استباج	*üstübec*	386
استره	*ustura*	1078
استف	*istif*	1904

استون	*üstün*	3863
استون	*üstün*	3864
استون	*üstün*	3865
اِسِجَقْ	*ıpısıcaḳ*	6
اسر	*esir-*	730
اسرد	*esrit-*	2665
اسرغي كون	*asraġı gün*	3837
اسركه	*esirge-*	2938
اسرَه	*esre*	1056
اسريك	*esirik*	2662
اسريكلو	*esirgelü*	2663
اسريمك	*esirmek*	2664
اسقندل	*isḳandil*	3072
اسكره	*üsküre*	1079
اسكي	*eski*	2939
اسكي	*eski*	3058
اسله	*esle-*	3274
اسن	*esen*	3812
اسنه	*esne-*	4275
اِسي	*ası oṭ*	3324
اش	*eş-*	1535
اش	*aş*	1536
اش	*aş-*	1537
اشر	*aşır-*	731
اشري	*aşırı*	1057

اشغا	*aşaġa*	1869
اشغة	*aşaġa*	1208
اشق	*ışıḳ*	2138
اشك	*eşek*	2728
اشك	*eşik*	2733
اشك آرِسي	*eşek arısı*	1474
اشپه	*aşıḷa-*	3275
اشمك	*eşmek*	3815
اَشن	*eşin-*	3814
اشنا	*āşina*	4276
اشو	*aşuv*	1700
اَصْ	*aṣ*	1749
اِصت	*ışıt-*	130
اُصرُوق	*oṣuruḳ*	2104
اصطر	*aṣṭar*	729
اصپق	*aṣḷıḳ*	2293
اصمه	*aṣma*	3674
اصمه	*aṣma-*	3675
اصُور	*oṣur-*	764
اصّي	*aṣṣı*	1770
اصّي	*ışṣı*	1784
اطله	*aṭla-*	3276
اطمجه	*aṭmaca*	468
اغا	*aġa*	1707
اغا	*aġa*	4122

1831	*aġa*	آغا
1832	*aġa*	آغا
2296	*aġalıḳ*	اغالق
371	*aġaç*	اغج
4277	*aġaç ḳavunı*	اغج قاووني
646	*aġda*	اغده
732	*aġar-*	اغر
733	*aġır*	اغِر
2009	*aġırcaḳ*	اغرچق
2129	*aġırşaḳ*	اغرشق
2091	*aġrıḳ*	اغرق
2285	*aġırlıḳ*	اغرلق
4168	*aġırlıḳ*	اغرلق
2284	*aġırlıḳ*	اغِرلِق
3327	*aġırlamaḳ*	اغرلمق
3338	*aġırlamaḳ*	اغرلمق
3278	*aġırḷa-*	اغرلە
1080	*uġra-*	اغره
1058	*aġrı*	اغري
1081	*oġrı*	اغري
1215	*aġız*	اغز
3063	*aġıl*	اغل
3875	*oġlan*	اغلان
3279	*aġla-*	اغله
3280	*aġıla-*	اغله

2295	*aġlıḳ*	اغلق
1833	*aġu*	اغو
766	*uġur*	اغور
2319	*oġurluḳ*	اغورلق
3328	*oġurla-*	اغورله
3330	*uġurlı*	اغورلي
1232	*oġuz*	اغوز
3081	*oġul*	اغول
3281	*aġula-*	اغوله
3876	*uġun-*	اغون
1834	*aġı*	اغي
146	*ufat-*	افات
2384	*ufat*	افات
647	*efendi*	افندي
4121	*efendi*	افندي
767	*üfür-*	افور
562	*aḳ*	اق
1934	*aḳ*	اق
1935	*aḳ*	اق
734	*aḳtar-*	اقتر
560	*aḳça*	اقچه
1317	*aḳṣasız*	اقشه سز
2168	*aḳṣaḳ*	اقصق
3676	*aḳṭarma*	اقطرمه
3677	*aḳṭarma*	اقطرمه

اقلى	*aḳlı*	365
اقه	*oḳḳa*	2432
اقه	*oḳḳa*	3501
اقوا	*oḳu-*	2430
اقوتمق	*oḳutmaḳ*	109
اقومَق	*oḳumaḳ*	108
اك	*ek-*	2497
اك	*ek-*	2873
اك	*ek*	2875
اك	*añ-*	2876
اك	*eñ*	2877
اك	*ek-*	2827
اكا	*ek-e*	2942
اكا	*aña*	2946
اكا	*añ-a*	2947
اكتي	*ekti*	271
اكچه	*ökçe*	566
اكدول	*öñdül*	3082
اكره	*añra-*	1062
اكرى	*egri*	1131
اكريكز	*egrigiz*	1216
اكسر	*ikser*	755
اكسري	*ekseri*	1073
اكسز	*añsız*	1217
اكسك	*eksik*	2715

اكسكي	*eksigi*	2948
اكسه	*ense*	1476
اكسور	*öksür-*	768
اكسي	*ekisi*	1475
اكك	*ekek*	2738
اكلك	*ėlik*	2792
اكله	*ekle-*	3282
اكله	*añla-*	3283
اكمك	*ekmek*	2826
اكندى	*ekindi*	601
اكنلك	*ekinlik*	2796
اكه	*ege*	81
اكه	*eg-e*	2943
اكوردي	*ögürdi*	662
اكوركه	*öñürge*	2966
اكوز	*öküz*	1234
اكون	*ögün-*	3878
اكيز	*ėkiz*	1219
اكين	*ekin*	3817
اكر	*eger*	737
اڭاري	*añarı*	1059
اڭل اڭل	*añıl añıl*	3064
اڭلو	*añlu*	4060
اڭ	*eg-*	2874
اڭه	*ege*	2944

735	*egir*	اِكِر
273	*egreti*	اِكرتي
483	*ögrence*	اِكرنجه
1061	*egri*	اِكري
736	*egir-*	اِكِير
3067	*el*	ال
3069	*al-*	ال
1871	*al aṣaġa*	ال اشغا
3573	*ülem ülem*	اُلآمْ اُلآمْ كلديلر
469	*alaca*	الاجه
3571	*alayım alayım*	الايم الايم
3284	*alṭla-*	التِله
1528	*altmış*	التمش
372	*altanḳaç*	التنقج
561	*altun*	التون
3819	*altun*	التون
269	*altı*	التى
2707	*alçaḳ*	الجق
2014	*alçaḳ*	الچق
563	*elçi*	الچي
564	*alçı*	الچي
567	*ölçi-*	الچي
3380	*öldürmek*	الدرمك
3820	*eldevan*	الدوان
722	*/r/*	الراء المفردة

السفره	*sofra*	2666
الشق	*alışık*	2146
الفلو طآي	*elfelü ṭay*	4481
القش	*alḳış*	1529
الك	*ėlik*	2773
الكوم صغمل	*alkum ṣıġmal*	3070
اللش	*allaş-*	1531
اللمك	*ellemek*	3312
الله	*elle-*	3287
اللّه لق	*Allahlık*	2310
اللي	*elli*	3288
اللّي	*elli*	1787
المق	*almaḳ*	111
المق	*almaḳ*	381
المك	*elemek*	2759
اله	*ele-*	3286
الو	*alev*	4362
الو	*ölü*	4369
الوره	*elvėre*	1063
الورير	*elevėrir*	738
الوم	*ölüm*	3587
اليش	*iliş-*	1540
اليقو	*alıḳo-*	4363
الپ	*aḷ*	3068
الاجه صغرجق	*aḷaca sıġırcık*	1983

3818	*aḷan*	الان
4444	*aḷay*	الاي
117	*aḷṭ*	الټ
4432	*ıḷdız*	الدز
649	*aḷḍa-*	الډه
1859	*aḷarġa*	الرغه
1530	*aḷış-*	الش
2147	*aḷışmaḳ*	الشمق
2237	*aḷlaḳ*	الق
2238	*aḷlaḳ buḷlaḳ*	الق بولاق
3678	*aḷma*	المه
3679	*aḷma-*	المه
3823	*aḷın-*	الن
3822	*aḷın*	الڼ
3298	*aḷa*	اله
1855	*aḷa ḳarġa*	اله قرغه
1858	*aḷa karġa*	اله قرغه
3574	*em-*	ام
378	*imece*	امج
2554	*emcik*	امجك
3785	*emcek*	امجك
3844	*imrin-*	امرن
739	*emzir-*	امزر
4537	*emzikli*	اَمزِكلي
2691	*emzik*	امزيك

امك	*emek*	2817
امك	*emik*	2828
امك طاش	*emekṭaş*	2818
امكله	*emekle-*	2819
اَمَكْلَه	*emekle-*	3289
امَه	*eme*	3680
اموز	*omuz*	1235
اميز	*ümiz*	1236
اميس(اميش)	*emiş -*	1533
اميش	*emiş-*	1532
اَنْ	*en*	3833
انار	*enār*	740
انبار	*anbār*	741
انج	*anaç*	373
انجق	*ancaḳ*	1972
انجلين	*-incileyin*	3824
انجير	*incir*	754
انجين	*incin-*	3848
انختار	*anaḫtar*	742
اندآم	*endām*	3578
اندازه	*endāze*	1409
انده	*anda*	650
انشته	*enişte*	270
اِنِشته	*enişte*	4139
انغور	*enġūr*	743

انك	*enik*	2857
انكچون	*anınçün*	3825
اَنكِين	*engin*	3826
انمق	*anmaḳ*	4322
انه	*ine-*	4280
انيش	*iniş*	1541
انيش	*iniş*	1698
اهو	*āhū*	361
او	*ėv*	3074
او	*ev*	4357
او	*o*	4365
او	*ov-*	4366
او	*ov-*	4367
او	*ov-*	4368
او	*ova*	4422
اوڭار	*oñar-*	769
اوادنلق	*avadanḷıḳ*	2307
اواره	*āvāre*	1064
اواز	*āvāz*	1220
اوازه	*āvāze*	1410
اواق	*uvaḳ*	2383
اُوَبا	*oba*	68
اوُپْ	*öp-*	7
اوُپْ اءُزُوْن	*up uzun*	9
اوتِ	*oṭ*	158

3853	*uṭan-*	اوتِن
120	*avut-*	اوت
157	*öt-*	اوت
2427	*evet*	اوت
118	*evet*	اَوَت
3285	*ötlemek*	اوتلمك
119	*evetle-*	اوتله
3291	*ötele-*	اوتله
3310	*ütüle-*	اوتله
3684	*ütme*	اوتمه
3685	*ötme-*	اوتمه
286	*öte*	اوته
287	*ötü*	اوتو
760	*otur-*	اوتور
1077	*ötrü*	اوْتورو
1229	*otuz*	اوتوز
275	*utı*	اوتي
288	*üti*	اوتي
3083	*evetyel*	اوتيال
374	*avuç*	اوج
387	*öc*	اوج
388	*uc*	اوج
389	*uc*	اوج
534	*öc*	اُوْج
535	*uc*	اُوْج

اوجا	*uca*	484
اوجروم	*uçurum*	3581
اوجش	*öçüş*	1545
اوجش	*öcüş-*	1546
اوجَشمك	*öçeşmek*	1684
اوجق	*ocaḳ*	1961
اوجمَن	*evcimen*	3827
اُوجْهَ	*uca*	533
اوچ	*üç*	532
اوچ	*uç-*	536
اوچمَق	*uçmaḳ*	2337
اوچوق	*uçuḳ*	2020
اوچوق	*uçuḳ*	2021
اودَ	*öde-*	2589
اوُدْ	*oḍ/oṭ*	610
اُوُدْ	*öd*	609
اودش	*ödeş-*	1547
اودشمك	*ödeşmek*	1588
اودك	*ödek*	2588
اوُدُنج وير	*ödünç vėr-*	763
اوده	*öde-*	669
اوڈه	*oḍa*	670
اوڈه لق	*oḍalıḳ*	2282
اوڈُون	*oḍun*	3854
اور	*ever-*	744

اور	*ör-*	774
اور	*ur-*	775
اور	*ür-*	1082
اورِ	*uṛ*	776
اورا	*ora*	1083
اوراده	*ora-da*	661
اوراكه	*örege*	2952
اوران	*oran*	3855
اورانله	*oranla-*	3856
اورتِه	*orṭa*	280
اُورَتْ	*öret-*	140
اورتق	*ortaḳ*	3773
اورتك	*örtük*	2543
اورتى	*örti*	281
اوردك	*ördek*	2591
اوردي	*ordı*	660
اورس	*örs*	1442
اورسِي	*orsbı*	66
اورسَلمك	*örselemek*	1484
اورسله	*örsele-*	3311
اورصَا	*orṣa*	1773
اورطاق	*orṭaḳ*	2187
اورغا	*urġa*	788
اورفانه	*örfāne*	4281
اورك	*ürk-*	2619

اوركك	*ürkek*	142
اوركك	*ürkek*	2620
اوركك	*ürkek*	2744
اوركن	*ürkün-*	2621
اوركوا	*ürkü*	2953
اوركوت	*ürküt-*	141
اورمك	*örmek*	2955
اورمه	*örme*	3686
اورمه	*örme-*	3687
اورمه	*ürme-*	3688
اورندي	*öründi*	659
اورنك	*örnek*	2854
اورولي	*örüli*	2956
اوز	*öz*	1239
اوز	*öz*	3584
اوز	*uz*	1240
اوزات	*uzat-*	143
اوزاغزي	*uzaġzı*	1929
اُوزاق	*uzaḳ*	2113
اوزان	*özen-*	3860
اوزان	*uzan*	3862
اوزان	*uzun*	3861
اوزدك	*özdek*	2596
اوزدوش	*uz düş-*	1241
اوزره	*üzre*	1084

اوزگه	*özge*	2957
اوزل	*üzül-*	3080
اوزله	*uzla-*	1242
اوزله	*özle*	3314
اوْزلَه	*özle-*	3313
اوزنكي	*üzengi*	2958
اوزغ	*uẓa-*	1412
اوزول	*üzül-*	3079
اوزون	*uzun*	1781
اوزون	*uzun*	3834
اوزون	*uzun*	3859
اوس	*us*	1443
اوست	*üst*	144
اُوستا	*usta*	282
اُوْستبي	*üstübi*	67
اوسكف	*üsküf*	1906
اوسكلي	*üsküli*	3315
اوش	*üş-*	1556
اوش	*oş*	1557
اوشتا	*uşta*	283
اوشق	*uşaḳ*	2128
اوشك	*üşük*	2736
اوشن	*üşen*	3866
اوشن	*üşen-*	3867
اوشن	*üşen-*	3870

1702	*üşü-*	اوشو
1752	*uṣ*	اوص
1772	*oṣa*	اوصَا
2959	*oṣurġan böcegi*	اوصرغان بوجكي
145	*uṣlat-*	اوصلت
1753	*uṣlat-*	اوصلت
3869	*uṣlan-*	اوصلن
3872	*uṣlan-*	اوصلن
3316	*uṣlı*	اوصلي
3868	*uṣan*	اوصن
3871	*uṣan-*	اوصن
3318	*ot*	اوط
3323	*oṭ*	اوط
160	*oṭar-*	اوطار
765	*oṭar-*	أوطار
2184	*oṭaḳ*	اوطاق
2066	*oṭuraḳ*	اوطرق
921	*oṭaḳ*	اوطق
2260	*oṭlaḳ*	اوطلق
2261	*oṭla-*	اوطلمه
3320	*oṭlan*	اوطلن
159	*oṭla-*	اوطله
3321	*oṭla-*	اوطله
3322	*oṭla-*	اوطله
3317	*oṭlu*	اوطلو

اوطلوا	*oṭlu*	3319
اوغرش	*uġraş-*	1548
اوغرق	*uġraḳ*	2071
اوغرون	*uġrun*	3873
اوغرون	*uġrun*	3874
اوغري	*oġrı*	1289
اوغلانجق	*oġlancıḳ*	1992
اوغلق	*oġlaḳ*	2264
اوغورسز	*uġursuz*	1231
اوغورله	*uġurla-*	3329
اوف	*öf*	1905
اوفق	*ufaḳ*	2220
اوفق دوغره	*ufaḳ doġra-*	2221
اوق	*oḳ*	1936
اوقلَغو	*oḳlaġu*	1889
اوقله	*oḳla-*	3331
اوڤّه	*oḳḳa*	1790
اوك	*ög-*	2881
اوك	*oñ-*	2882
اوك	*öñ-*	2884
اوكا	*oña*	2961
اوكا	*oñ-a*	2962
اوكرت	*ögret-*	149
اوكرن	*ögren-*	3877
اوكسرك	*öksürük*	2668

اوكسوز	*öksüz*	1233
اوكه	*övke*	2940
اوكه	*ög-e*	2960
اوكه	*öñ-e*	2964
اوكوت	*ögüt*	150
اوكوج	*ögüc*	384
اوكورتله	*ögürtle-*	3332
اوكوكمق	*oñulmaḳ*	2963
اوكي	*öñi*	2925
اوكيك	*üvegik*	2868
اوڭ	*öñ*	2883
اوڭات	*uñat*	147
اوڭوت	*ögüt-*	152
اوڭونده	*öñ-ünde*	664
اول	*öl-*	3084
اول	*ol*	3085
اولْ	*öl-*	154
اولاڟت	*uḷat-*	155
اولات	*ölet*	153
اولاق	*ulaḳ*	2240
اولپر	*ülper-*	770
اولته	*olta*	284
اولجك	*ölcek*	531
اولجوم	*ölcüm*	3586
اولچ	*ölç-*	530

اولچك	*ölçek*	2573
اولچمك	*ölçmek*	568
اولش	*üleş-*	1549
اولش	*ulaş-*	1552
اولشترمك	*ülüştürmek*	4371
اولق	*oluḳ*	2315
اولكر	*ülker*	771
اولكر	*ülker*	2482
اولكه	*ülke*	2967
اولكي	*ol ki*	2965
اولمق	*olmaḳ*	476
اولمق	*olmaḳ*	1246
اوله	*avla-*	3290
اوله	*ula-*	3341
اوله	*avla-*	4359
اوله كي	*ola ki*	2968
اولو	*ulu*	2325
اولو	*ölü*	3333
اولو	*ülü*	3334
اولو	*ülü*	4370
اولو	*ulu-*	4374
اولو نمازي	*ölü namāz*	1388
اولوريدي	*ol-ur idi*	666
اولوله	*ulula-*	3326
اولوله	*ulula-*	3336

3337	*ulula-*	اولوله
4373	*ulula-*	اولوله
3325	*ulula-*	(اولوله)
2324	*uluḷuḳ*	اولولڤ
665	*ol-aydı*	اوليدي
3086	*oḷ-*	اولڤ
3585	*uḷam uḷam*	اولام اولام
1550	*uḷuş-*	اولش
1551	*uḷaş-*	اولش
2270	*avḷaḳ*	اولڤ
3335	*uḷu*	اولو
4372	*uḷu*	اولو
385	*omac*	اومج
1237	*ümizlendi*	اوميزلن
3886	*ün*	اون
3887	*un*	اون
3888	*on*	اون
2970	*önegülik*	اوناكولك
2969	*önegü*	اوناڤو
1998	*oncaḳ*	اونجق
668	*onda*	اونده
2162	*unuṭṣaḳ*	اونطصاق
2163	*unmaḳ*	اونمق
4282	*öne-*	اونه
156	*unut-*	اونوت

اوي	*oy*	4446
اوي	*uy-*	4447
اوي	*uy-*	4448
اوي	*oy-*	4449
اوي	*oy-*	4450
اويا	*oya*	3884
اويَار	*uyar-*	773
اويان	*uyan-*	3879
اويَانق	*uyanıḳ*	2374
اويق	*oyuḳ*	2422
اويق	*o yoḳ*	2424
اويكن	*ögen-*	3881
اويلان	*oyalan-*	3883
اويلق	*uyluḳ*	2332
اويلقلمق	*uyluḳlamaḳ*	2333
اويلندر	*oyalandır-*	772
اويله	*öyle*	3339
اويله	*öyle*	3340
اويله	*oyala-*	4517
اويله نمازى	*öyle namāz*	1380
اويمق	*oymaḳ*	2349
اويمه	*oyma-*	3689
اويمه	*oyma*	3690
اويمه	*uyma-*	3691
اويناش	*oynaş*	1553

331	*oynamaḳ*	اوينمق
2375	*uyanmaḳ*	اوىَنمق
4283	*oyna-*	اوينه
4516	*oya*	اويه
4518	*uyu-*	اويو
777	*uyuver-*	اويور
1555	*uyuş*	اويوش
2423	*oyuḳ*	اويوق
3882	*oyulġan-*	اويولغن
3830	*eylen-*	اي لن
1221	*ayaz*	اياز
274	*ayafta*	ايَافته
1750	*ayaḳ baṣ-*	اياق بص
3457	*ayaḳ yolı*	اياق يولي
2504	*ibek*	ايبك
2515	*ibik*	ايبك
2777	*iplik*	ايپلك
136	*ét-*	ايت
138	*ét-*	ايت
135	*it*	اِيت
3681	*it üzümü*	ايت ازومي
1892	*it balıġı*	ايت بَالغي
139	*iter*	ايتر
474	*etmek*	ايتمك
727	*etmek*	ايتمك

ايتمك	*etmek*	2985
ايتى	*iti*	278
ايتي	*iti*	279
ايچ	*iç-*	528
ايچ ادك	*çedik mest*	2604
ايچاري	*içeri*	1071
ايچره/ ايچاري	*içre / içeri*	1127
ايچوُن	*içün*	3835
ايچي	*içi*	565
ايچير	*içir-*	752
ايدر	*éder*	137
ايدك	*ėdek*	2587
ايدلق(ايدلنق)	*aydı<n>lıḳ*	2308
ايدي	*idi*	667
ايدين	*edin-*	3836
اير	*eyer*	746
اير	*ır-*	759
اَيِر	*ayır-*	747
اِيِر	*ır*	757
اِيْرْ	*ir-*	756
ايرَاق	*ıraḳ*	2055
اِيرغاد	*ırġad*	608
ايرغله	*ırġala-*	1846
ايرغلن	*ırġaḷan-*	1847
ايرغن	*ırġın-*	3840

ايرَغه	*ırġa-*	1845
ايرق	*ayrıḳ*	2099
ايرك	*irük-*	2618
ايرك	*ayrık*	3065
ايركك	*irkek*	2743
ايرل	*ayrıl-*	3071
ايرله	*ırla-*	3300
اِيرلْه	*ırla-*	758
ايرم	*erim*	3580
ايروقسي	*ayruḳsı*	1477
ايري	*ayrı*	1065
ايري	*iri*	1074
ايري	*ėri-*	1075
ايري	*iri*	1305
ايرين	*irin*	3841
ايز	*iz*	1227
ايزله	*izle-*	3301
ايس	*is*	1441
ايستمه	*ısıtma*	3682
ايستمه	*ısıtma-*	3683
ايسته	*iste-*	276
ايسجق	*ısıcaḳ*	1968
ايسرغي كيجه	*asraġı gice*	472
ايسّزلق	*ıssızlıḳ*	2287
ايسكله	*iskele*	3303

ايسكملي	*iskemli*	3302
ايسي	*ısı*	1478
ايسّي	*issi*	1783
ايش	*aş-*	1519
ايش	*eş*	1534
ايش	*iş*	1543
ايشت	*éşit-*	128
ايشته	*işte*	277
ايشكنجه	*işkence*	473
ايشله	*éşle*	148
ايشله	*işle-*	1544
ايشله	*işle-*	3304
ايشه	*işe-*	1701
ايص	*ış*	1751
اِيصِر	*ışır-*	753
ايصلق	*ışlaḳ*	2257
ايصَلمق	*ışlamaḳ*	2258
ايصمرله	*ışmarla-*	3305
اِيصمق	*ışmaḳ*	2354
ايصين	*ışın-*	3842
ايصين	*ışın-*	3843
ايطله	*ayıtla-*	3292
ايق	*ayaḳ*	2400
ايق	*ayıḳ*	2412
ايق دوله	*ayaḳ dola-*	3293

ايق يولي	*ayaḳ yolı*	3294
ايقلق	*ıḳlıḳ*	2304
ايك	*ig*	2878
ايك	*iñ*	2879
ايكرك	*ėñgrek*	2651
ايكلنجه	*iglence*	477
ايكله	*iñle-*	2880
ايكڵه	*iñḷe-*	3306
ايكن	*egen*	3880
ايكندي	*ikindi*	655
ايكندي نماز	*ikindi namāz*	1381
ايكنَه	*igne*	4278
ايكي	*iki*	2949
ايكيده بيرده	*ikide birde*	656
ايكيز	*ikiz*	1226
ايكرِن	*igrin-*	3838
ايكِن	*igen*	3839
ايڭزده	*iñizde*	654
ايڭو	*eygü*	2941
ايل	*ayıl-*	2413
ايل	*il*	3073
ايل	*il-*	3075
ايل	*il-*	3077
ايل	*il-*	2825
ايلت	*élet-*	129

ايلجه	*ılıca*	478
ايلش	*iliş-*	3076
ايلغار	*ılġar*	1884
ايلغِن	*ılġın*	3846
اِيلْغه	*ılġa*	1883
ايلغيم صالغيم	*ılġım ṣalġım*	3579
ايلق	*aylaḳ*	2275
ايلق	*ılıḳ*	2279
ايلق	*aylıḳ*	2311
ايلقي	*ılḳı*	2429
ايلك	*ilk*	2756
ايلك	*elek*	2758
ايلك	*ilik*	2774
ايلك	*eyilik*	2800
ايلك	*ilk*	2951
ايلكي	*ilki*	2950
ايلمك	*eylemek*	475
ايلمك	*eylemek*	1247
ايلمك	*ilmek*	2824
ايلمك	*eylemek*	2986
ايلن	*ilin-*	3847
ايلن	*ilen-*	377
ايلنج	*ilenc*	376
ايلندر	*aylandır-*	751
ايله	*eyle-*	2808

ايله	*eyle*	3295
ايله	*eyle*	3296
ايله	*eyle-*	3297
ايله	*ile*	3307
ايله	*ile*	3362
ايلي	*ılı-*	3309
ايڵ	*ayıl-*	3066
ايڵت	*ılıt-*	131
ايڵي	*ılı-*	3308
ايمدي	*imdi*	657
ايمزغن	*ımızġın-*	3845
ايملق	*imlıḳ*	2306
اين	*in*	3851
اين	*in-*	3852
اين	*in*	4440
اينان	*inan-*	3850
اينجت	*incit-*	132
اينجك	*incik*	2556
اينجه	*ince*	479
اينجو	*incü*	481
اينجي	*inci*	482
اينك	*inek*	2848
اينمك	*inmek*	1794
اينِن	*enin-*	3849
اينه	*ayna*	3044

ايو	*ayu*	4360
ايو	*eyü*	4361
ايو	*ev-*	4364
ايو	*eyü*	4514
ايو	*ayu*	4515
ايُو	*iyyü*	3545
ايوا	*ayva*	4421
ايوَات	*évet*	133
ايواتلمك	*évetle-*	134
ايوز	*uyuz*	1238
ايوش	*uyuş-*	1554
ايوقوا	*uyḳu*	2431
ايون	*oyun*	3885
ايونتي	*öyünti*	285
ايي	*eyi*	4445
ايي	*eyi*	4513
اِيپْ	*-Ip*	5
ب	*/b/*	1
ب	*/b/*	2
بابونج	*bābunec*	391
بَاتي	*batı*	289
باج	*bac*	393
باجه	*baca*	486
باجي	*bacı*	487
بادام	*badem*	3589

بادريق	*badrıḳ*	2086
بارت	*bart*	163
بارت باش	*bart baş*	1564
بارت بَاش	*bart baş*	164
بارچه	*barça*	572
بارو	*bārū*	1087
باروت	*barut*	161
باري	*bārí*	1085
باريش	*barış-*	1558
بازار	*bāzār*	784
بازو	*bāzū*	1417
بازوبنده	*bāzūbend*	1418
باسَبان	*basaban*	3889
باش	*baş*	1562
باش	*baş*	1563
باش تبه سي	*baş tepesi*	72
باشا	*beşe*	1704
باشا	*başa*	1705
بَاشى قَبَه	*başı ḳaba*	70
باشي بَك	*başı bek*	2500
باصطرمه	*baṣṭırma*	1756
باصطرمه	*baṣṭırma*	3692
باصطرمه	*baṣṭırma-*	3694
باصقي	*baṣḳı*	2433
باصقين	*baṣkın*	3892

باصل	*baṣıl-*	3087
باصمق	*baṣmaḳ*	3693
باغ	*bāġ*	1795
باغ	*baġ*	1796
باغ	*baġ*	1797
باغ	*baġ*	1798
باغچه	*bāġçe*	569
باغِر	*baġır-*	787
باغِر	*baġır*	789
باقر	*baḳır*	791
باكشِدر	*bekişdir-*	794
باكير	*bakır*	792
باڭير	*begir*	793
بالچِق	*balçıḳ*	2017
بالر	*belir-*	796
بالق	*balıḳ*	2280
بالڭق يمرده سي	*baḷıḳ yumurdası*	1480
باليوز	*balyoz*	1244
بالڭ	*baḷ*	3089
بالڭدر	*baḷdır*	795
بانجر	*bancar*	797
باي	*bay*	4451
باي	*pay-*	4453
بايام	*bayam*	3590
بايدز	*baydız*	1250

بایر	*bayır*	800
بایقوش	*bayḳuş*	1560
بایڵ	*bayıl-*	3088
ببر	*biber*	801
ببك	*bebek*	2505
بتر	*beter*	778
بتر	*bitür-*	802
بتك	*betik*	2532
بتك	*bitik*	2533
بتون	*bütün*	3907
بتیش	*bitiş-*	1565
بجَر	*becer-*	780
بجق	*bacaḳ*	1962
بجق	*bacaḳ*	1971
بجقو	*bıçḳu*	2578
بجناق	*bacanaḳ*	2361
بجید	*becid*	611
بچق	*baçaḳ*	2005
بچك	*biçik*	2577
بچه	*beçe*	570
بچوق	*buçuḳ*	2022
بچوق	*buçuḳ*	3664
بداوره	*badavra*	1092
بدتر	*bedter*	779
بدنه	*badana*	4284

بډالشقه	*baḍaloṣḳa*	2435
برابر	*berāber*	782
بربر	*berber*	781
برحمله	*bir ḥamle*	3359
برچق	*barçaḳ*	2007
بردق	*bardaḳ*	2030
برز	*biraz*	1254
برطال	*barṭal*	3090
برق	*barḳ*	2045
بَرق	*baraḳ*	2057
بَرْقْ	*bıraḳ-*	2058
برك	*berk*	2622
برك	*birik-*	2624
برکِت	*berkit-*	162
برکتدي	*berkit-*	2623
برڭ	*berg*	2353
برمق	*barmaḳ*	2340
برنج	*birinc*	394
برنج	*birinc*	395
برنج	*pirinç*	3924
بره	*bere*	1090
بره	*bre*	1093
برو	*bırav*	4376
برون	*bürün-*	3908
برون	*burun*	3909

برون قاني	*burun ḳanı*	4289
بري	*beri*	1060
بري	*beri*	1091
بري	*beri*	4458
بز	*bez*	1251
بز	*bez-*	1252
بزٍرْ	*bezir*	785
بزَك	*bezek*	2677
بزلمبج	*bazlambac*	390
بزمك	*bezmek*	2002
بزه	*beze-*	1415
بزونك	*bezevenk*	2847
بستيل	*bestil*	3091
بسرك	*beserk*	2641
بسك	*bisik*	2537
بسك	*bisik*	2708
بسله	*besle-*	3343
بسلي	*besili*	3344
بسه	*bisse*	2711
بشتمال	*beştamal*	3092
بشر	*bişir-*	803
بشَر	*başar-*	786
بشرز	*beşrez*	1245
بشرمك	*bişirmek*	1568
بشقه	*başḳa*	2434

بشك	*beşik*	2734
بشله	*başla-*	3345
بشلى	*başlı*	3346
بشمان	*beşimān*	3890
بشمين	*beşmin*	3891
بشين	*bişin*	3903
بص	*baṣ*	1754
بصطاو	*baṣṭav*	4375
بَصق	*baṣaḳ*	2159
بصقين	*baṣḳın*	1755
بصقين	*başḳın*	2160
بصمق	*başamaḳ*	2343
بصمه	*başma*	3695
بصمه	*başma-*	3696
بطق	*baṭaḳ*	2185
بطقله	*baṭaḳla-*	3543
بطلمق	*baṭlamaḳ*	3348
بطله	*baṭla-*	3347
بطمن	*baṭman*	3893
بغاچه	*boġaça*	574
بغاز	*boġaz*	1258
بغداش	*baġdaş*	1559
بغداي بيتي	*buġday biti*	296
بغداي(رنڭلو)	*buġday renglü*	3370
بغرصَاق	*baġırṣaḳ*	2165

بغره	*buġra*	1095
بغزله	*boġazla-*	3371
بغشله	*baġışla-*	3349
بغلطاق	*baġılṭaḳ*	2188
بغله	*baġla-*	3350
بغنه	*baġna*	4285
بغه	*baġa*	1838
بغوش	*boġuş-*	1570
بغوُق	*boġuḳ*	2218
بُغوق	*boġuḳ*	2219
بغوم	*boġum*	3596
بق	*baḳ-*	1946
بق	*bıḳ-*	1952
بقجة لي	*boḳçalı*	493
بقجه	*boḳca*	492
بقرتلق	*boḳurtlaḳ*	2244
بقله	*baḳla*	3351
بك	*bek*	2498
بك	*bañ*	2887
بك	*beñ*	2889
بَك	*bek*	2885
بكا	*baña*	2971
بكري	*bekrí*	1088
بكزه	*beñze*	1413
بكسِمد	*begsimed*	612

بكش	*bekiş-*	2499
بكلمق	*buñal-*	2892
بكله	*bañla-*	2888
بكله	*bekle-*	3352
بكمز	*bekmez*	1248
بكون	*bugün*	3914
بكيت	*bekit-*	165
بڭار	*bıñar*	804
بڭز	*beñiz*	1249
بڭ	*beg*	2886
بڭن	*begen-*	3895
بل	*bile-*	2977
بل	*bel*	3093
بل	*bel*	3094
بل	*bel*	3095
بل	*bel*	3097
بل	*bel*	3357
بلازيك	*bilezik*	2690
بلبل	*bülbül*	3104
بلڤه	*balṭa*	292
بلت	*bellet-*	166
بلتك	*beltek*	2530
بلته	*belte*	291
بلدرجين	*bıldırcın*	3905
بلر	*belir-*	168

بلغراد	*Belġrad*	613
بلغه	*bulġa*	2712
بلك	*belik*	2776
بلكله	*beliñle-*	3355
بلكي	*belki*	2972
بلكي	*bilgi*	2974
بلله	*belle-*	3096
بلله	*belle-*	3356
بللّه	*belle-*	3358
بللي	*belli*	167
بللّي	*belli*	1785
بللّي	*belli*	3353
بلمك	*bilmek*	2975
بلوط	*balluṭ*	1791
بلى	*beli*	3354
بليت	*pelit/beluṭ*	169
بليج	*bilic*	358
بليج	*bilic*	396
بليش	*biliş*	1566
بلبان	*baḷaban*	3897
بلدر	*bıḷdır*	805
بن	*ben*	3899
بن	*ban-*	3900
بن	*bin-*	3906
بنت	*binit*	172

بنتي	*binti*	294
بنجكجي	*pencikci*	2558
بنحشنبَه	*pençşenbe*	69
بنك	*benek*	2852
بنكلك	*benglik*	2797
بنڭ	*beñ*	2833
بنڭي	*bengi*	2973
بهادر	*bahadır*	799
بهانه	*bahāne*	4286
بو	*bu*	4378
بو يوك	*bu yük*	2872
بوجا	*boca*	2015
بوجاق	*bucaḳ*	1739
بوجَاق	*bucaḳ*	1963
بوجك	*böcek*	2547
بوجي	*bocı*	1774
بوچنق	*boçnaḳ*	2362
بود	*bud*	614
بوداله	*budala*	3365
بودج	*boduc*	397
بودق	*budaḳ*	2028
بوده	*bu da*	678
بوڤر	*boḍur*	809
بوڤروم	*boḍrum*	3595
بوڤه	*buḍa-*	679

812	*buṛ-*	بورِ
1262	*boẓ-*	بورِ(بوزِ)
4288	*borani*	بوراني
398	*borc*	بورج
2008	*burçaḳ*	بورچق
675	*burada*	بورداه
2154	*buruşuḳ*	بورشوق
3100	*burġul*	بورغل
1848	*burġu*	بورغو
2625	*börk*	بورك
2635	*börek*	بورك
2518	*burmaḳ*	بورمق
3697	*burma*	بورمه
3698	*burma-*	بورمه
1257	*burnaz*	بورناز
2566	*büründcük*	بورنجك
3099	*burunsak*	بورنساك
2870	*burnı büyük*	بورني بيوك
1098	*buṛa*	بورهِ
1569	*buruş-*	بوروش
1097	*büri-*	بورى
1099	*borı*	بوري
1260	*büz-*	بوز
1264	*boẓ*	بوزِ
1261	*buẓ*	بُوزِ

بوزاغو	*buzaġu*	1867
بوزدك	*bözdek*	2597
بوزِه	*boẓa*	1419
بوزوق	*bozuḳ*	1263
بُوزوق	*bozuḳ*	2127
بوزوك	*büzük*	2692
بوزون	*buzun*	3910
بوسْت	*bost*	175
بوستان	*bostan*	3911
بوستكي	*postki*	2632
بوسكر	*püskür-*	813
بوسكرك	*büskürmek*	2671
بوسكل	*büskül*	3101
بوش	*boş*	1574
بوشت	*boşet*	176
بوشه	*boşa-*	1575
بوشه	*boşa-*	1710
بوص	*buṣ*	1757
بوصَارق	*buṣarıḳ*	2089
بوصطال	*boṣṭal*	3102
بوصله	*buṣula*	3368
بوصله	*buṣula*	3369
بوصون	*boṣun*	3912
بوطرق	*buṭraḳ*	2067
بوغ	*buġ*	1799

بوغ	*boġ-*	1800
بوغا	*buġa*	1839
بوغا	*boġa-*	1840
بوغچه	*boġça*	573
بوغشه	*boġaşa*	1709
بوغلڀ	*boġuḷ-*	3110
بوغمه	*boġma*	3699
بوغمه	*boġma-*	3700
بوغو	*buġu*	1841
بوف	*püf*	1907
بوفتله	*boḳunla-*	3372
بوق	*boḳ*	1452
بوق	*boḳ*	1959
بوق	*boḳ*	2681
بوق بوجَكي	*boḳ böcegi*	2981
بوقغُوا	*buḳaġu*	1880
بوقله	*boḳla-*	3373
بوك	*bük-*	2517
بوك	*buñ*	2891
بوك	*büg-*	2893
بوكا	*buña*	2983
بوكال	*buñal-*	3103
بوكرلجه	*bögrülce*	494
بوكرى	*bügri*	1096
بوكسك	*büksük*	2721

بوكل	*bükül-*	3111
بوكمه	*bükme*	3701
بوكون	*bu gün*	3913
بوكي	*bügi*	2984
بوكي	*bügi*	4454
بوكرك	*bögrek*	2650
بوكزده	*böñizde*	676
بول	*böl-*	3105
بولا	*bula*	3376
بولا يكي	*bola ki*	4462
بولاش	*bulaş-*	1571
بولاشدرمق	*bulaşdırmaḳ*	2149
بولاشق	*bulaşıḳ*	2148
بولان	*bulan-*	3916
بولانق	*bulanıḳ*	2372
بولاي	*bolay*	4461
بولك	*bölük*	2805
بوللق	*bolluḳ*	2326
بولمج	*bulamac*	399
بولمق	*bulmaḳ*	3917
بولمه	*bulma-*	3377
بولمه	*bulama*	3702
بولمه	*bula-ma-*	3703
بولَن	*bulan-*	3915
بولنمق	*bulanmaḳ*	2239

بوله	*böl-e*	3375
بوله	*bula-*	3378
بولوت	*bulut*	177
بولوج	*buluc/puluc*	400
بولوش	*buluş-*	1572
بولڭ	*boļ*	2929
بولڭ	*buļ-*	3106
بولڭش	*buļuş-*	1517
بوليكي	*bolayki*	2982
بون	*bön*	2804
بون	*bun*	3920
بونجق	*boncuķ*	2000
بونجه	*bunca*	495
بونده	*bunda*	677
بونلك	*bönlük*	2803
بُونَه	*buna-*	4290
بُونَه	*bu ne*	4291
بوي	*boy*	4459
بويَا	*boya*	4519
بويق	*bu yoķ*	2425
بويله	*böyle*	3374
بويله	*boyla-*	4460
بُوىْلَه	*böyle*	4292
بُوىْلَه اِيدِمْ	*idim*	3570
بويمه	*boyama*	3704

بويمه	*boya-ma-*	3705
بوينكه ال	*boyuñga al-*	3112
بويه	*boya-*	4520
بيَات	*bayat*	170
بَيات	*bayat*	17
بياغي	*bayaġı*	1903
بَياغي	*bayaġı*	1900
بيت	*bit*	173
بيت	*bit-*	174
بيت	*bit*	3499
بيتمك	*bitmek*	2534
بيتي	*biti*	293
بيجقو	*bıçḳu*	538
بيچ	*bıç-/ biç-*	537
بيچق	*bıçaḳ*	2006
بيچقي	*bıçḳı*	2436
بيچقي	*bıcḳı*	2437
بيچم	*biçim*	3902
بيچين	*biçin*	3901
بيدق	*peydaḳ*	2037
بير	*bir*	807
بيراغورده	*bir uġurda*	673
بيراق	*bayraḳ*	2080
بيرام	*bayram*	3591
بيرلك	*birlik*	2785

بيرلك	*pírlik*	2786
بيرم نمازي	*bayram namāz*	1386
بيز	*biz*	1255
بيز	*biz*	1256
بيزار	*bízār*	806
بيش	*biş*	1561
بيش	*biş-*	1567
بيشي	*bişi*	1708
بيغره	*yayġara*	1205
بيق	*bayaḳ*	2406
بيق	*bıyıḳ*	2418
بيقم	*bıḳım*	3593
بيك	*biñ*	2890
بيكلك	*beglik*	2790
بيْكي	*bigi*	2978
بيل	*bil-*	3098
بيلك	*bilek*	2760
بيلكل	*bilgil*	3230
بِيلمجه	*bilmece*	491
بيله	*bile-*	3360
بيله	*bile*	3361
بيله	*bil-e*	3363
بيله	*bil-e*	3364
بيله كي	*bilegi*	2976
بين	*beyin*	3898

بينڈرق	*boyunḍuruḳ*	2103
بينك	*binek*	2850
بينمك	*binmek*	2851
بينوز	*boynuz*	1259
بيني	*bini*	4287
بيو	*büyü-*	4379
بيوت	*büyüt-*	178
بيور	*buyuṛ-*	811
بيورق	*buyruḳ*	2111
بيوك	*büyük*	179
بيوك	*büyük*	2871
بيوك ديش	*büyük diş*	1573
بيون	*boyun*	3918
بيون	*boyun*	3919
بيون جك	*büyüncek-*	2576
پټ	*paṭ-*	171
پقرج	*paḳraç*	392
پوت	*put*	180
پوته	*pota*	295
پاچه	*paça*	571
پارجه	*parca*	488
پارلده	*parıḷda-*	672
پَارلق	*parlaḳ*	2249
پارلمق	*parlamaḳ*	2250
پارڵه	*parḷa-*	3342

پاره	*pāre*	1086
پازي	*pazı*	1416
پاس	*pas*	1444
پاشا	*paşa*	1703
پالډم	*paldı̨m*	3592
پالوزه	*pālūze*	1414
پامُوق	*pamuḳ*	2357
پانجَهْ	*pance*	485
پاي	*pay*	4455
پاي	*pay*	4457
پايلش	*paylaş-*	4456
پباز	*pabaz*	1243
پچَهَ	*peçe*	489
پَرپَر	*parpar*	783
پرپرم	*pirpirim*	3594
پرچكلو	*pürçüklü*	3366
پرده	*perde*	671
پرِهـ	*peı̨re*	1203
پِريان	*piryān*	3904
پس	*pes*	1445
پكين	*pekin-*	3894
پلاو	*pilav*	4377
پلان	*paḷan*	3896
پنجره	*pencere*	1089
پنجك	*pencik*	2557

پَنز	*penz*	1253
پنير	*penir*	798
په	*pıh*	4351
پوستكي	*postki*	2979
پوسكي	*püski*	2980
پوسو	*busu*	1481
پوصو	*puṣu*	1775
پول	*bol*	3107
پولڀ	*puḷ*	3109
پيده	*pide*	674
پير	*pír*	808
پيره	*pire*	1094
پيس	*pis*	1446
پيك	*peyik*	2866
ټورھ	*ṭuṛa /ṭura*	1105
ت	*/t/*	107
ت	*-t-*	2521
تازله	*tāzele-*	3384
تازه	*taze*	1423
تبر	*teber*	814
تبرس (تبرش)	*tepreş-*	1576
تبرن	*tepren-*	3921
تبرن	*tebren-*	3955
تبسي	*tebsi*	1482
تَپْ	*tep-*	10

تپه	*tepe*	71
تپلمك	*tepelemek*	3381
تپله	*tepele-*	3379
تپمك	*tepmek*	3382
تپمه	*tepme*	3706
تپمه	*tepme-*	3707
تتارخان	*Tatarĥan*	1930
تترغان	*tütirġen*	3923
تتره	*titre-*	1103
تِتز	*titiz*	1268
تتك	*tetik*	2535
تتون	*tütün*	3986
تخته	*taḫta*	297
تخته بيتي	*taḫta biti*	298
تخل	*taḫıl*	3113
تخوم	*toḫum*	3599
تر	*ter*	815
تِرآشْ	*tırāş*	1711
ترازو	*terāzū*	1420
تراوغلاني	*ter oġlanı*	4297
ترخانه	*tarḫana*	4294
ترز	*tiriz*	1269
ترزي	*terzi*	1421
ترس	*ters*	1447
ترس	*ters*	1448

ترس	*ters*	2682
ترسله	*tersle-*	2683
ترشه	*tirşe*	1712
ترك	*terk*	2626
ترك	*türk*	2627
تركاش	*tirkeş*	953
تركاش	*tírkeş*	1577
تركه	*tereke*	2988
تركي	*terki*	2987
تركيم	*terkim*	3597
تركيم اتديلر	*terkim etdiler*	3598
ترلك	*terlik*	2787
ترله	*terle-*	3383
ترنج	*turunc*	401
تره	*tere*	1101
تزك	*tezek*	1450
تزك	*tezek*	2678
تفتك	*tiftik*	2540
تقز	*taḳız /šaḳız*	1265
تك	*tek*	190
تك	*tek*	2522
تك	*tek*	2523
تك	*tek*	2524
تكر	*teker*	816
تكرلك	*tekerlek*	819

تكرلك	*tekerlek*	2766
تكرلك	*tekerlek*	2767
تكرلن	*tekerlen-*	817
تكرله	*tekerle-*	818
تَكْرِي	*teñri*	16
تكلكى	*tegelgi-*	3115
تكلله	*tegelle-*	3116
تكلي	*tilki*	3008
تكنه	*tekne*	4295
تكه	*teke*	368
تكه	*teke*	2991
تكور	*tükür-*	821
تكين	*tekin*	3922
تڭل	*tegel*	3114
تڭري	*teñri*	1102
تڭلتي	*tegelti*	299
تل	*tel*	3119
تل	*tel*	3120
تلسي	*telesi-*	1483
تَلَمَه	*teleme*	3708
تمركي	*temregi*	2989
تمغا	*tamġa*	1895
تمغله	*tamġala-*	1896
تمل	*temel*	3117
تميز	*temiz*	1266

تميز	*temizle-*	1267
تنبَل	*tenbel*	3118
تنجره	*tencere*	1100
تنف	*tenef*	1908
تنكه	*teneke*	2990
تنه	*tene*	4296
توبرق	*tobraḳ*	2059
توت	*tüt-*	182
توت	*tut*	184
توتسي	*tütsi*	1485
توتسي وير	*tütsi ver-*	1486
توتن	*tütün*	183
توتن	*tütün*	3925
توج	*tuc*	402
تُوڕبَه	*ṭorba*	73
تُوڕپ	*turp*	11
تورشي	*turşı*	1713
توره	*töre*	1104
توز	*töz*	1271
توز	*tuz/šuz*	1272
توز	*toz/šoz*	1273
توسكرك	*tüskürük*	2672
توسكور	*tüskür-*	820
توف	*tüf*	1909
توفنك	*tüfenk*	2843

توكت	*tüket-*	181
توكرك	*tükürük*	2670
توكن	*tüken-*	3926
تولغا	*tolġa / šolġa*	1885
تولغا	*tolġa*	2139
تولك	*tülek*	2761
تومن	*tümen*	3927
توي	*tüy*	4463
تيز	*tiz*	1270
تيزكه	*tizke*	2992
تيزه	*teyze*	1422
جادي	*cadı*	318
جاغ (چاغ)	*çaġ*	1801
جَاغر	*çaġır-*	823
جاغلدق	*çaġıldaḳ*	2034
جاغله	*çaġla-*	3388
جاغله	*çaġla*	3389
جاقيش	*çaḳış-*	1579
جالق	*calḳ*	319
جالقزان	*calḳzan*	320
جالقي	*calḳı*	2438
جاليش	*çalış-*	1580
جام	*cam*	3601
جَام	*cam*	321
جَان	*cān*	322

جانك	*canik*	323
جاويش	*çavuş*	1583
جبه	*cebe*	324
جبه	*cebe*	354
جبه	*cebe*	3937
جَبَهْ	*çebe*	76
جدَا	*cidā*	326
جُدا	*cüdā*	327
جراق	*cıraḳ*	2061
جرب	*cerb*	328
جربْ	*cerb*	14
جرز	*cerez*	1274
جركي مركي	*çirki mirki*	2629
جرويش	*çerviş*	1578
جزمه	*çizme*	3716
جزيك	*çizek*	2688
جطلق	*çaṭlaḳ*	2262
جطللن	*çaṭallan-*	3123
جطلمه	*çaṭla-*	2263
جطمق	*çaṭmaḳ*	2194
جغز/جكز	*-caġaz/-cegez*	1276
جغلدي	*cıġıldı*	332
جفوت	*cüfüt*	618
جق	*cıḳ-*	1808
جق	*+caḳ*	1960

2003	*-cuḳ*	جق
1587	*çaḳılış*	جقلش
2230	*çıḳmaḳ*	جقمق
2346	*çaḳmaḳ*	جقمق
1584	*çıḳış-*	جقيش
1585	*çıḳış*	جقيش
2545	*-cek*	جك
2561	*-cük*	جك
2895	*çañ*	جك
334	*cikçigi*	جكچكي
333	*ciger*	جكر
790	*ciger*	جكر
3944	*cigzen-*	جكزان
3945	*cegzen-*	جكزان
1582	*çekiş-*	جكِش
3713	*çekmece*	جكمجه
4301	*cigne-*	جكنه
335	*cilasun*	جلاسن
336	*cilayır*	جلاير
337	*cılız*	جلز
338	*cılġava*	جلغاوه
3604	*çalġam*	جلغم
2896	*celek*	جلك
2897	*çelik*	جلك
2898	*çelik*	جلك

جلِز	*cılız*	1279
جماره	*cimāre*	343
جمَاره	*cimāre*	1110
جمبستره	*cimbistre*	344
جمديك	*cimdik*	2606
جمديكله	*çimdikle-*	2607
جمرنمك	*çemrenmek*	4083
جمري	*cimri*	346
جمري	*cimri*	1111
جمعه نمازي	*cum‘a namāz*	1387
جملوز	*cimlevez*	1280
جملوس	*cemlus*	347
جنار	*çinar*	835
جنت	*çent-*	186
جندره	*cendere*	350
جنك	*cenk*	2835
جنك	*çeng*	2996
جنكه	*cingene*	4304
جنڭنه	*cingene*	351
جهود	*cehūd*	196
جُهُود	*cühūd*	617
جوا	*cıva*	4424
جوان	*civan*	352
جوجه	*cüce*	357
جوجه	*cüce*	497

جورجنى	*curcunı*	330
جورجِني	*curcini*	4305
جورك	*cörek*	2638
جوره	*cura*	329
جوره	*cura*	1112
جوروك	*çürük*	2667
جوريك	*çevrek*	2639
جوِز	*ceviz*	1277
جوزوك	*cözük*	1286
جوشن	*cevşen*	353
جوشن	*cevşen*	3936
جوغش	*cuġaş*	1586
جوك	*cök-*	2582
جوكك	*çökek*	2585
جولخا	*culḫa*	339
جولفا	*culfa*	340
جوم	*cum*	341
جومب	*cum(b)*	342
جومبلدي	*cümbüldi*	345
جومرد	*cömerd*	355
جَومرد	*cömerd*	616
جون	*çün*	3948
جونبرق	*cunbaraḳ*	348
جوندا	*cunda*	349
جونكي	*çünki*	2999

جوه	*civa*	356
جيان	*ciyan*	3943
جيجي	*cici*	325
جيجي	*cici*	496
جيران	*ciren*	359
جيرك	*çeyrek*	2656
جيكرين	*çegzin-*	3931
جينه	*cine-*	4300
جيني	*cini*	4303
چَارْپ	*çarp-*	12
چَارْپِلمِشْ	*çarpılmış*	13
چارشنبه	*çarşanba*	74
چَبِپْ	*çap-ıp*	20
چَپْ	*çap-*	18
چپه	*çapa*	77
چِرپْ	*çırp-*	19
چِرپِي	*çirpi*	78
چلبي	*çelebi*	75
چَلَپْ	*çalap*	15
چُوْپ	*çöp*	22
چُوْرَپْ	*çorap*	21
حسك	*ǵasek*	2697
حسن يوسف	*hüsn-ü yusuf*	3989
حوير	*havyar*	840
خارتى	*ẖartı*	300

خاقان	*ẖaḳan*	3951
خالي	*ẖalı*	3395
خام	*ẖam*	3605
خان	*ẖan*	3949
خان	*ẖān*	3950
خانه	*ẖāne*	4306
خاو	*ẖav*	3399
خاو	*hav*	4382
خاوِلي	*ẖavlı*	3398
خربله	*ẖırbala-*	3401
خرسيز	*ẖırsız*	1288
خرله	*ẖırla-*	3394
خرلي	*ẖırlı*	3400
خشخاش	*ẖaşẖāş*	1589
خشله	*ẖışla-*	3402
خشيم	*ẖışım*	3608
خصم	*ẖışım*	3607
خلا	*ẖelā*	3461
خلايق	*ẖalāyıḳ*	2416
خمخم	*ẖımẖım*	3609
خور	*ĥor*	3405
خوراته	*ẖorata-*	301
خورده	*ẖorde*	681
خورلمق	*ẖorlamaḳ*	4208
خورله	*ẖorla-*	3403

خورله	*ẖorla-*	3404
خورما	*ẖurma*	3718
خورْمَابيني	*hurma bini*	4307
خوروز	*ẖavruz[ẖoruz]*	1287
خوروز	*ẖoroz/ẖoros*	1291
خورولده	*ẖorulda-*	682
خوش	*ẖoş*	1590
خوطاز	*ẖoṭaz*	1292
خون	*ẖuni*	3952
خونام	*ẖunam*	3610
خوني	*ẖuni*	4308
خِيَارق	*ẖıyaraḳ*	2056
خيارك	*ẖıyārik*	2633
خيز	*ẖız*	1290
خيله	*ẖayla-*	3397
خيلي	*ẖaylı*	3396
چابقه	*çapḳa*	2440
چابوك	*çabuk*	2519
چادر	*çādır*	822
چارچي	*çarçı*	575
چاردق	*çardaḳ*	2031
چارشف	*çārṣaf*	1910
چارق	*çarıḳ*	2085
چارقجي	*çarḳacı*	2443
چارقه	*çarḳa*	2442

2358	*çarmuḳ*	چارمق
1106	*çāre*	چاره
2100	*çaruḳ*	چاروق
4298	*çeşni*	چاشني
2193	*çaṭıḳ*	چاطق
3709	*çaṭma*	چاطمه
680	*çaġılda-*	چاغِلده
2033	*çaġadaḳ*	چاغه دق
2004	*çaḳ*	چاق
824	*çaḳır*	چاقر
3124	*çaḳıl*	چاقل
3125	*çaḳıl ekmegi*	چاقل اكمكي
2441	*çaḳı-*	چاقي
403	*çakic*	چاكج
1886	*çalġı*	چالغي
2281	*çalıḳ*	چالق
2439	*çalḳa-*	چالقه
2780	*çelik*	چالك
2781	*çelik*	چالك
3715	*çalma-*	چالمه
3390	*çalı*	چالي
3602	*çalım*	چاليم
3603	*çaḷam*	چاڵم
3710	*çaḷma*	چاڵمه
3714	*çaḷma-*	چاڵمه

3600	*çam*	چام
1311	*çam saḳızı*	چام سقزي
826	*çamur*	چامور
4380	*çav*	چاو
4381	*çavlan-*	چاولن
4464	*çay*	چاي
830	*çayır*	چاير
3939	*çıban*	چبان
2241	*çıplaḳ*	چِبلاق
3928	*çapan*	چپَان
2592	*çipirdek*	چپِردك
1937	*çapaḳ*	چپق
3385	*çapala-*	چپله
3929	*çapmaḳ*	چپمق
1953	*çupuḳ*	چپوق
1954	*çupuḳ*	چپوق
3121	*çaṭal*	چټل
192	*çit*	چِت
185	*çaṭ-*	چت٘
2536	*çetik*	چتك
2710	*çetük*	چتك
3930	*çetin*	چتين
404	*çac*	چج
2569	*çiçek*	چچك
2570	*çiçek*	چچك

چرپچي	*çırpıçı*	578
چرچي	*çerçi*	576
چرد	*çerd*	364
چرق	*çarḳ*	2046
چرك	*çirk*	2628
چركين	*çirkin*	2630
چركين	*çirkin*	3940
چركه	*çerge*	2993
چرنق	*çarnıḳ /çırnıḳ*	2376
چرو	*çürü-*	1113
چروك	*çürük*	1114
چَرى	*çeri*	1108
چزك	*çizik*	1283
چطل مطل	*çatal maṭal*	3244
چطله	*çaṭla-*	3386
چطله	*çaṭla-*	3387
چغانه	*çaġana*	4299
چغر	*çıġır-*	831
چغلق	*çıġlıḳ*	2301
چغه	*çaġa*	1842
چفت	*çift*	189
چفوت	*çüfüt*	195
چق	*-çık*	1991
چِق	*çıḳ-*	2019
چقار	*çoḳar-*	837

چِقر	*çıḳar-*	832
چقرق	*çaḳraḳ*	2074
چِقرق	*çıḳrıḳ*	2093
چقشير	*çaḳşir*	825
چِقق	*çıḳıḳ*	2229
چقل	*çaḳal*	3126
چقلوز	*çaḳaloz*	1275
چقور	*çuḳur*	836
چك	*-çik*	2552
چك	*çek-*	2568
چك	*çek-*	2894
چكر	*ciger*	833
چكركه	*çekirge*	2994
چَكزين	*çegzin-*	3932
چكسدى(چكشدى)	*çekiş-*	1516
چكمه	*çekme-*	3711
چكمَه	*çekme*	3712
چكنه	*çınna*	4302
چكه	*çeñe*	2997
چكوندر	*çükündür*	838
چكي	*çeki*	2998
چكين	*çekin*	3933
چكِين	*çigin*	3941
چكِر	*çiger*	834
چِكِردَك	*çekirdek*	2593

چۆگور	*çögür*	839
چل	*çal-*	3130
چل	*çal-*	3131
چَل	*çal-*	3129
چلتك	*çeltik*	2541
چمديله	*çimdile-*	3391
چمرن	*çemren-*	3934
چمن	*çimen/çemen*	3942
چميش	*camış*	1581
چَنبر	*çenber*	827
چنتك	*çentik*	187
چنطاي	*çanṭay*	4465
چنق	*çanaḳ*	2360
چنقرق	*çınḳıraḳ*	2076
چنقل	*çanḳal*	3127
چنك	*çenk*	2836
چنچل	*çengel*	3128
چنچي	*çengi*	2995
چنلك	*çenlik*	2794
چِه	*çé*	559
چِه	*çé*	577
چوال	*çuval*	3135
چوالدز	*çuvalḍız*	1284
چوبان	*çoban*	3946
چوبَان	*çoban*	251

چوت	*çivit*	191
چوجق	*çocuḳ*	1996
چور	*çevir-*	829
چورق	*çoraḳ*	2062
چورلو	*çorlu*	3392
چورلو	*çorlu*	3393
چوره	*çevre*	1107
چوروت	*çürüt-*	194
چوز	*çöz-*	1285
چوزك	*çözük*	2693
چوغان	*çoġan*	3947
چوغج	*çoġac*	405
چوغَلر	*çoġalır*	2025
چوغلپه	*çoġaḷa-*	2024
چوق	*çoḳ*	2023
چوقره	*çoḳra-*	1117
چوقمق	*çoḳmaḳ*	2026
چوقه	*çuḳa*	2448
چوك	*çök-*	2581
چوك	*çük*	2583
چوك	*çök-*	2584
چوك	*çevik*	2864
چوكان	*çevgān*	3938
چوكك	*çökek*	2739
چولك	*çevlik*	2798

چوللوك	*çöllük*	2806
چوڵ	*çuḷ*	3136
چوڵ	*çöḷ*	3137
چولڤ	*çoḷaḳ*	2245
چومچه	*çömçe*	579
چومق	*çomaḳ*	2336
چومَل	*çömel-*	3133
چوملك	*çömlek*	2770
چونكل	*çöngül-*	3134
چونكلمك	*çünkelmek*	3000
چِوي	*çivi*	4423
چيت	*çit-*	193
چيز	*çiz-*	1281
چيزي	*çizi*	1282
چيزي	*çizi*	1424
چيطل	*çaṭal*	3122
چيك	*çig*	3606
چِيك	*çig*	2899
چيل	*çıl*	3132
چيلاق	*çaylaḳ*	409
چيلق	*çaylaḳ*	2276
دَڵابِي	*daḷabı*	79
داد	*dad*	3959
دارغين	*darġın*	3962
دارلغان	*daralġan-*	3953

دارلغان	*darlıġan*	3961
داروا	*dārū*	1122
داري	*darı*	1118
داش	*daş*	1598
داش	*daş- / šaş-*	1599
داشله	*daşla-*	3406
داطلى	*daṭlı*	3960
داغ	*daġ*	1802
داغ	*daġ-*	1803
داغت	*daġıt-*	198
داغق	*daġıḳ*	2379
دَاغِق	*daġıḳ*	2217
داغله	*daġla-*	1804
داغله	*daġla-*	3408
داغنق	*daġınıḳ*	2378
داغيل	*daġıl-*	3139
داكلي	*deñli*	3409
دالغش	*dalġış*	3147
دالقج	*dalḳıc*	406
دالقمق	*dalḳmaḳ*	407
دالك	*delik*	2782
دالك	*delik*	3143
داملە	*damla-*	3410
داملە	*damla*	3411
دانا	*dāne*	4309

دَانش	*danış-*	1594
دانشق	*danışıḳ*	2153
دانشمند	*dānişmend*	1595
دانق	*danıḳ*	2369
دانق	*danıḳ*	2838
داوِ	*dav*	4383
داينجق	*dayancaḳ*	1978
دبرش	*depreş-*	1591
دبرن	*debren-*	3954
دبكو	*debkü*	3001
دبلان	*debelen-*	3956
دَبن	*depin-*	3957
دتِ	*da˛t-*	199
دتره	*ditre-*	1124
دتون	*dütün*	3985
دده	*dede*	683
در	*der-*	853
دراغمان	*dıraġman*	3977
درپي	*dörpi*	80
درتِ	*darṭ-*	197
دُرت	*dürt-*	202
دَرْد	*derd*	621
درداغو	*derd-i aġu*	1844
دردغان	*dardaġan*	3963
دردي	*dordı*	2586

درزي	*derzi*	1425
درقاز	*dırḳaz*	1297
درمَان	*dermān*	3964
دره	*dere*	1119
دروان	*dervān*	3965
دروش	*duruş-*	1605
دري	*deri*	1120
دريَاق	*diryāḳ*	1123
درين	*derin*	3966
دزغون	*duzġun*	3987
دستره	*destere*	539
دستمال	*destmāl*	3138
دسته	*deste*	302
دستي	*desti*	304
دش	*deş-*	1600
دشك	*deşik*	2735
دشلك	*dişlek*	2764
دشور	*düşür-*	857
دغدغه	*daġdaġa*	1843
دغر	*daġar*	844
دغرجق	*daġarcıḳ*	1982
دغره	*doġra-*	1129
دغور	*doġur-*	858
دف	*def*	1911
دق	*daḳ*	2038

دقسَان	*doksan*	4003
دقوز	*doḳuz*	1302
دقوش	*doḳuş-*	1606
دقون	*dokun-*	4002
دك	*-dek*	2900
دك	*deg-*	2902
دك	*dek*	2903
دك	*deg-*	2904
دك	*deñ*	2905
دك	*de-ñ*	2907
دك	*deg-*	3969
دَك	*-dek*	2602
دك سيز	*deñsiz*	2906
دُك ياغي	*doñ yaġı*	2916
دكا	*daña*	3004
دكج	*dögec*	411
دكديك	*dikdik*	2609
دكرمن	*degirmen*	3967
دكرمي	*degirmi*	3722
دكز	*deñiz*	4492
دكمه	*degme*	3719
دكمه	*degme-*	3720
دكنك	*degnek*	2856
دكه	*deg-e*	3002
دگه	*deñe-*	3003

3140	*degül*	دكول
3616	*dögüm*	دكوم
2491	*deñiz*	دكيز
1592	*degiş-*	دكيش
1601	*dikiş*	دكيش
3968	*degin*	دكين
1303	*doñuz*	دڭوز
2901	*deg-*	دڭ
1914	*degirmi*	دڭرمى
1607	*döğüş-*	دڭوش
845	*degir-*	دڭير
1294	*ḍeñiz*	دڭيز
3142	*del-*	دل
3148	*dil*	دل
2180	*dil ṣoḳ-*	دل صوق
625	*dülbend*	دُلبَند
859	*dülger*	دلڭر
3412	*dala-*	دله
3407	*deli*	دلي
848	*delir-*	دلير
1897	*damaġı / dumaġı*	دمَاغي
622	*demed*	دَمَدْ
3970	*demren*	دمرن
847	*ḍamur*	دمور

دمين	*demin*	3971
دن	*-den*	3974
دنك	*denk*	2837
دنكز	*deñiz*	1164
دنوم	*dönüm*	3618
دنيا ال وير	*dünya el ver-*	860
ده دوش	*deh düş-*	1596
دوا	*deve*	4425
دوار	*davar*	851
دواق	*duvaḳ*	2385
دوال	*düvāl*	3162
دُوبْ	*düp*	25
دُوپ دُوْز	*düpdüz*	26
دوت	*dut-*	206
دوترق	*dutruḳ*	2105
دوتصاق	*dutṣaḳ*	2161
دوتمق	*dutmaḳ*	2213
دودق	*dudaḳ*	2029
دودوك	*düdük*	2615
دور	*dür-*	864
دُور	*dur-*	865
دورَاق	*duraḳ*	2063
دوربي	*dürbi*	2945
دُوْرد	*dörd*	624
دورقله	*doruḳla*	2102

دورلو	*dürlü*	3417
دورن	*davran-*	3972
دورول	*durul-*	3157
دورولو	*durulu*	3418
دوري	*dorı*	1132
دوز	*düz*	1304
دوز	*düz-*	1306
دوزاق	*duzaḳ*	2115
دوزت	*düzet-*	203
دوزمه	*düzme*	3726
دوزمه	*düzme-*	3727
دوزن	*düzün-*	3991
دوزول	*düzel-*	3158
دوزيكون	*düzigün*	3988
دوست	*dost*	204
دوش	*düş*	1609
دوش	*düş-*	1610
دُوشْ	*düş-/ düş*	1720
دوش نام	*düşnām*	3615
دوشت	*döşet-*	205
دوشر	*devşir-*	849
دوشك	*döşek*	2729
دوشك	*düşük*	2737
دوشكان	*düşegen*	3998
دوشكون	*düşkün*	3990

3994	*döşemek*	دوشمك
3728	*döşeme*	دوشمه
3729	*döşeme-*	دوشمه
3992	*düşen-*	دوشن
3993	*döşen-*	دوشن
3996	*düşünce*	دوشنج
1719	*döşe-*	دوشه
3995	*düşün-*	دوشون
3997	*düşün-*	دوشون
1805	*doġ-*	دوغ
1807	*doġ-*	دوغ
3999	*doġan*	دوغان
4000	*doġan*	دوغان
1806	*doġurmaḳ*	دوغرمق
1130	*doġrı*	دوغري
4001	*doġmaḳ*	دوغمق
2617	*dök-*	دوك
2913	*dök-*	دوك
2914	*dög-*	دوك
2915	*doñ-*	دوك
2740	*dökek*	دوكك
3159	*dökül-*	دوكل
3160	*dögül-*	دوكل
2765	*döglek*	دوكلك
3421	*dükeli*	دوكلي

دوكمك	*dögmek*	412
دوكمه	*dökme*	3730
دوكمه	*dökme-*	3731
دوكمه	*dügme*	3732
دوكمَه	*dögme-*	3733
دوكن	*dügen*	4004
دوكه	*döke*	3013
دوكه	*doñ-a*	3015
دوكوم	*dügüm*	3617
دوكون	*dügün*	4005
دوكون	*dügün-*	4006
دوكون	*dökün-*	4007
دوڭه	*dög-e*	3014
دوڭوزاق	*doñuzaḳ*	2121
دول	*döl*	3163
دُوْلَابْ	*dolap*	24
دولان	*dolan-*	4009
دولان	*dölen-*	4011
دولك	*dölek*	2763
دولندرمق	*dolandırmaḳ*	4010
دولنكج	*devlengec*	408
دوله	*dola-*	3423
دوله	*dola-*	3424
دوله	*dol-a*	3425
دولوق	*doluḳ-*	2318

دولي	*dolı-*	3419
دُولْ	*duḷ*	3810
دولڤْ	*doḷaḳ*	2247
دولڹ	*doḷan-*	4008
دولي	*doḷı*	3420
دومال	*domal-*	3166
دوماليج	*domalıc*	413
دومن	*dümen*	4013
دومن	*duman*	4014
دون	*dün*	4017
دون	*dön-*	4018
دون	*don*	4102
دون كيجه	*dün gice*	498
دون نمازي	*dün namāz*	1384
دونبكي	*dünbeki*	3012
دونبل	*dünbal*	3161
دوندار	*dündar*	2444
دوندر	*döndür-*	861
دونك	*dönek*	2859
دونمك	*dönmek*	2860
دونن	*donan-*	4015
دوه دكني	*deve dikeni*	4312
دوه قوشي	*deve ḳuşı*	1715
دوي	*döy-*	4467
دويت	*divit*	200

دوير	*devir-*	850
دويله	*doyla-*	3422
دويمق	*duymaḳ*	4387
دويمق	*duymaḳ*	4525
دوين	*devin-*	3973
دويو	*duyu*	4524
دويور	*doyur-*	863
دويوملق	*doyumluḳ*	2331
ديامق	*dayamaḳ*	2408
ديانمق	*dayanmaḳ*	2409
دِيبْ	*dip*	23
ديبالك	*dibelik*	2779
ديبك	*dibek*	2506
ديپلك	*diplik*	2778
ديت	*dit-*	201
ديترك	*ditrek*	2637
دير	*dir-*	856
ديرسك	*dirsek*	2698
ديرسك	*de-r-se-k*	2699
ديرك	*direk*	2640
ديركن	*dirgen*	3976
ديرلك	*dirlik*	2788
ديرنجق	*dıyrancaḳ*	1973
ديرنك	*dernek*	2855
ديري	*diri*	1128

ديري	*diri*	3150
ديريل	*diril-*	3149
ديز	*diz*	1299
ديز	*diz-*	1300
ديزډوني	*dizḍonı*	4020
ديزق	*dızıḳ-*	2125
ديزك	*dizek*	2684
ديزك	*dizik*	1301
ديزكه	*dizge*	3011
ديزكين	*dizgin*	3978
ديزمان	*dizmen*	3979
ديش	*dış*	529
ديش	*deş-*	1593
ديش	*deyiş*	1597
ديش	*diş*	1602
ديش	*dış*	1603
ديشاري	*dışarı*	1072
ديشاري	*dışarı*	1126
ديشره	*dışra*	1125
ديشله	*dişle-*	3413
ديشه	*dişe-*	1718
ديشى	*dişi*	2742
ديشي	*dişi*	1716
ديق	*dayaḳ*	2407
ديك	*dik-*	2612

2613	*dik-*	ديك
2614	*dik*	ديك
2908	*dik-*	ديك
2909	*dik-*	ديك
2910	*dik-*	ديك
2911	*diñ-*	ديك
3151	*degil*	ديكل
3980	*diñlen-*	ديكلن
3010	*diñle-*	ديكله
3414	*diñle-*	ديكله
3007	*dilki*	ديكلي
3983	*dikmek*	ديكمك
3723	*dikme*	ديكمه
3724	*dikme-*	ديكمه
3982	*digen*	ديكن
3981	*dignen-*	ديكنن
4313	*digne-*	ديكنه
3009	*diñi*	ديكي
3155	*dil*	ديل
3156	*dil-*	ديل
854	*dilber*	ديلبر
2580	*dilçik*	ديلچك
1298	*dilsiz*	ديلسز
2762	*dilek*	ديلك
3984	*dilen-*	ديلن

3416	*dilenci*	ديلنجي
3415	*dile-*	ديله
3152	*de-*	ديمك
3725	*dimi*	ديمي
410	*dinc*	دينج
2912	*dink*	دينك
3154	*dingil*	دينكل
4522	*dayan-*	دينمق
4521	*daya-*	ديه
4384	*dīv*	ديو
4385	*diyü*	ديو
4523	*diyü*	ديو
855	*dıvar*	ديوار
862	*duyur-*	ديور
3620	*doyumluḳ*	ديوملق
619	*ḍaḍ*	ډآډ
620	*ḍaḍmaḳ*	ډَآډمَق
684	*ḍaḍı*	ډاډی
852	*ḍar*	ډار
1887	*ḍarılġa*	ډارلغه
2252	*ḍazlaḳ*	ډازلق
1714	*ḍaşı-*	ډاشي
3144	*ḍal*	ډال
3145	*ḍaḷ*	ډاڵ
3146	*ḍaḷ-*	ډَاڵ

ډالغلق	*ḍaḷġalıḳ*	2298
ډام	*ḍam*	3611
ډام	*ḍam-*	3612
ډامله	*ḍamla*	842
ډاممق	*ḍammaḳ*	843
ډامو	*ḍamu*	3721
ډامیز	*ḍamız*	1296
ډاوڵ	*ḍavuḷ*	3141
ډَائِلِقْ	*ḍayılıḳ*	2313
ډايي	*ḍayı*	4466
ډتوم	*ḍutum*	3613
ډډن	*ḍaḍan*	3958
ډرز	*ḍariz*	1293
ډره	*ḍara*	1121
ډقو	*ḍoḳu-*	2449
ډلز	*ḍalaz/šalaz*	1295
ډله	*ḍola-*	2248
ډلق	*ḍaḷaḳ*	2246
ډلون	*ḍuḷun*	4012
ډمر	*ḍamar*	846
ډَمزر	*ḍaṃzır-*	841
ډمق	*ḍamaḳ*	2339
ډنا	*ḍana*	4310
ډنډنا	*ḍanḍana*	4311
ډه	*(-)ḍe /(-)ḍa*	685

686	*ḍe-*	ډه
3614	*ḍutam*	ډوتام
687	*ḍuḍı*	ډوډي
2101	*ḍoruḳ*	ډورق
2253	*ḍuzlaḳ*	ډوزلق
1611	*ḍuş*	ډوش
1608	*ḍoḷaş-*	ډولاش
2150	*ḍolaşıḳ*	ډولاشق
3736	*ḍolama*	ډولامه
3164	*ḍuḷ*	ډول
3734	*ḍoḷma*	ډولمه
3735	*ḍoḷma-*	ډوْلمه
4019	*ḍon*	ډون
2380	*ḍonuḳ*	ډونق
4016	*ḍonanma*	ډوننمه
4468	*ḍuy-*	ډوي
4469	*ḍoy-*	ډوي
3975	*ḍayan-*	ډين
4386	*ḍuyu*	ډيو
3619	*ḍoyum*	ډيوم
4314	*rāzyāne*	رازيانه
1723	*raṣṭıḳ daşı*	راسټق داشي
2209	*raṣṭıḳ*	راصطِق
2210	*raṣṭıḳ daşı*	راصطِق دَاشي
1809	*rāġ*	راغ

رچل	*reçel*	3167
رزه	*reze*	1426
رشك	*reşk*	2725
رق	*-raḳ*	2082
رك	*-rek*	2660
رنچيل	*rencíl*	3168
رندله	*rendele-*	3427
رنده	*rende*	688
رنده له	*rendele-*	3426
رنك	*renk*	2839
رنك	*renk*	2840
رنكله	*renkle*	2841
روزكار	*rūzgār*	866
روزكار	*rūzigār*	867
رُوزكار الوير	*rūzigār alıver-*	868
ز	*/z/*	1213
زاغ	*zaġ*	1810
زاغر	*zaġar*	869
زاغله	*zaġla-*	1811
زاكر	*zākir*	870
زانجه	*zance*	499
زِير	*zıbar-*	872
زبون	*zebūn*	4021
زبون	*zıbun*	4023
زبيل	*zebil*	3170

زيق	*zıpıḳ*	1948
زخمن	*zaḫman*	4022
زِر	*zıṛ*	874
زِرير	*ẓırbar*	876
زِرپْ	*zırp*	28
زَردَ چُوپْ	*zerd çup*	27
زردالو	*zerdālū*	3428
زردچاو	*zerdeçav*	4388
زرنا	*zurna*	4315
زق	*zaḳ*	2126
زلَبيا	*zülebiye*	4526
زنبرك	*zenberek*	2636
زنبق	*zanbaḳ*	1938
زنبيل	*zenbíl*	3169
زنجبيل	*zencebíl*	3171
زنجير	*zencír*	871
زِندان	*zindān*	4024
زنك	*zeng*	2842
زوالي	*zavallı*	3430
زور	*zor*	877
زوزك	*zevzek*	2687
زيان	*ziyān*	1771
زيان	*ziyān*	4025
زير	*zıpır*	875
زيغوص	*ziġoṣ*	1854

زيفوس	*zifos*	1453
زيو	*zıvu*	4389
زيوله	*zıvıla-*	3431
زيوله	*zıvula-*	4390
ساده	*sāde*	689
ساز	*saz*	1307
ساڕ	*saẓ*	1308
ساوي	*sevi*	4426
ساير	*sā‘ir*	1143
سَايه	*saye*	4527
سپت	*sepet*	207
سپرندي	*süprindi*	600
سپله	*sepele-*	3432
سپور	*süpür-*	888
سجيم	*sicim*	3623
سختيان	*saḫtiyān*	4026
سختيان	*saḫtiyān*	4198
سچ	*seç-*	540
سچان	*sıçan*	4035
سديك	*sidik*	2605
سر	*ser-*	883
سران	*seran*	4027
سراي	*saray*	4470
سراي جوره سي	*saray çevresi*	1487
سربر	*ser-ber*	878

سَرْپ	*serp-*	29
سَرْپلمك	*serpilmek*	30
سرپلدي	*serpildi*	690
سرت	*sert*	208
سَرچه	*serçe*	580
سرد	*serd*	209
سرد	*serd*	626
سرسري كزر	*serseri güzer*	884
سرسري گز	*serseri gez-*	1309
سرسم	*sersem*	3622
سركه	*sirke*	3023
سركه	*sirke*	3024
سَرمَه	*serme-*	3738
سَرْمَه	*serme*	3737
سره	*süre*	1133
سرو	*servi*	4391
سروش	*soruş*	1620
سز	*siz*	1319
سَز	*sez-*	1315
سِز	*sız-*	1320
سزنتي	*sızıntı*	1321
سزيك	*sezik*	2689
سزين	*sezin-*	4028
سس	*ses-*	1457
سَس	*ses*	1456

سسركان	*sesirgen-*	4029
سسزكه	*sesizge*	3016
سقز	*saḳız*	1310
سك	*sek-*	2700
سك	*sik-*	2717
سك	*sik*	2718
سك	*sek-*	2917
سكا	*saña*	3020
سكر	*siñir*	886
سكر	*siñir-*	887
سكر	*siñir*	2702
سَكِرد	*sekird-*	627
سكرسك	*siñirsek*	2701
سكرسك	*siñir-se-k*	2703
سكرله	*siñirle-*	3435
سكز	*sekiz*	1312
سكسَان	*seksen*	4030
سكسيكي	*siñsigi*	3025
سكش	*sikiş-*	1614
سكش	*sikiş*	1615
سكش خانه	*sikişĥāne*	1616
سكشكان	*sikişken*	4037
سكك	*sikek*	2745
سكك	*siñek*	2746
سكك	*siñek*	2747

سكل	*sekil<i>*	3172
سَكل	*sigil*	3175
سكمك	*siñmek*	2704
سكمك	*sekmek*	3022
سكوتمك	*sekütmek*	628
سكي	*seki*	3021
سَكِل	*sigil*	3176
سكّاري	*sıñarı*	1135
سكِر	*segir-*	879
سكِرت	*segirt-*	210
سكِوت	*sögüt*	212
سكِوش	*sögüş-*	1621
سكِوش	*sögüş*	1622
سل	*sil-*	3177
سلامورة	*salamura*	1134
سلبر	*selbar*	885
سلستره	*silistre*	1137
سلك	*silk-*	2757
سلكن	*silkin-*	4036
سلكي	*silgi*	3026
سله	*söyle-*	3247
سله	*sille*	3436
سلّه	*sille*	1788
سمر	*semir-*	881
سَمَرْ	*semer*	880

1313	*semiz*	سمز
211	*semizot*	سَمِزاوت
890	*sümkür-*	سمكور
3739	*seme*	سَمه
882	*samur*	سمور
889	*sümür-*	سمور
629	*simid*	سمِيد
4038	*sin*	(سن)
4033	*sen*	سن
4034	*-sen*	سن
4039	*-sin*	سن
4040	*-sin*	سن
3178	*sünbül*	سنبل
1912	*sincef*	سنجف
4316	*sini*	سني
3173	*sehel*	سهل
3174	*sehil*	سهيل
4392	*sev-*	سَو
4394	*su*	سُو
2507	*sübek*	سوبك
3027	*sübke*	سوبكه
83	*söpi*	سُوپِي
213	*süt*	سوت
500	*süci*	سوجى
1503	*süci*	سوجي

سور	*sür-*	892
سُوْرْتَقَه	*sürtaḳa*	2450
سورتون	*sürtün-*	4041
سورچ	*sürç-*	541
سورچه	*sürçe*	581
سورش	*sürüş-*	1618
سُورش	*sürş-*	1617
سورشدرمك	*sürüşdür-*	1619
سوركون	*sürgün*	893
سوركون	*sürgün*	3741
سوركون	*sürgün*	4042
سورمه	*sürme*	3740
سورو	*sürü-*	1139
سورون	*sürmek*	4043
سوري	*süri*	1138
سُوز	*söz*	1322
سُوز	*süz-*	1323
سوزجلجى	*sözcalcı*	4397
سوزصَاو	*sözṣav*	4393
سوزك	*süzek*	2686
سوزك	*süzek*	3030
سوزكي	*süzgi*	3028
سوزمك	*süzmek*	3029
سوزمه	*süzme*	3742
سوزمه	*süzme*	3743

سوزمه	*süzme-*	3744
سوزول	*süzül-*	3179
سوزي بك	*sözi bek*	2503
سُوس	*sus-*	1458
سوسام	*susam*	3624
سوش	*sıvış-*	1613
سوك	*sök-*	2724
سوك	*sök-*	2922
سوكج	*sögec*	415
سوكسك	*süksek*	2720
سوكل	*sökül-*	3180
سوكلو	*sevgilü*	3433
سوكمك	*Sögmek*	416
سوكو	*sevgü*	3017
سوڭ	*sög-*	2923
سوڭلو	*sevgülü*	3019
سوڭو	*sügü*	3032
سولك	*sülük*	2811
سومسُك	*sümsük*	2722
سومسكله	*sümsükle-*	2723
سومك	*sümük*	2831
سومك	*sevmek*	3018
سومكرك	*sümkürük*	2673
سومَيا	*sümeye*	4530
سون	*sön-*	4047

سون	*-sün*	4049
سوِنج	*sevinc*	414
سوندرمَك	*söndürmek*	4048
سونڭر	*sünger*	891
سويري سكك	*sivri siñek*	2748
سويكان	*süvigen*	4045
سويكانمك	*süvigenmek*	4046
سويكن	*sürün-*	4044
سويكه	*söyüg-e*	3031
سويلمسك	*söyleme-se-ñ*	2716
سويله	*söyle-*	3437
سوين	*sevin-*	4031
سوينج	*sevinç*	4032
سي	*siy-*	4471
سيبا	*siybe*	82
سيرك	*seyrek*	2657
سيز	*-siz*	1316
سيزله	*sızla-*	3434
سيسه	*síse*	1488
سَيش	*seş-*	1612
سيك	*seyik*	2867
سيك	*sik*	2919
سيك	*sik-*	2920
سيڭ	*siñ-*	2921
سيلمك	*söylemek*	590

سيلمك	*söyle-*	3242
سينك	*sönük*	2861
سينمك	*sönmek*	2862
سيوري	*sivri*	1136
سييا	*sipa*	4529
ش	*/ş/*	1515
شابله	*şapla-*	3438
شاپْ	*şab*	31
شادروان	*şadırvān*	4050
شادي	*şādı*	691
شاش	*şaş-*	1623
شاشت	*şaşıt*	214
شاشت	*şaşıt-*	215
شاشي	*şaşı*	1624
شاشي	*şaşı*	1721
شاطر	*şaṭır*	894
شافتالو	*şaftālū*	3439
شاقِ	*şaḳı-*	2451
شال	*şal*	3182
شاهتزج	*şahnezec*	417
شاهين	*şahin*	4051
شايقه	*şayḳa*	2452
شَبدك	*şibedek*	2590
شبشال	*şabşal*	3181
شبك	*şebek*	2508

32	*şap*	شپ
33	*şapla-*	شپله
4055	*şirdān*	شردان
1625	*şiriş*	شِرش
305	*şeşte*	ششته
2453	*şişḳo*	ششقو
490	*şe'riyye*	شَعْرِيَّة
188	*şıġıt*	شغت
3440	*şeftālū*	شفتالوا
2225	*şaḳaḳ*	شقق
896	*şeker*	شكر
84	*şikenbe*	شكنبه
2752	*şüñüg(süñüg)*	شكوك
3625	*şalġam*	شلغم
1924	*şelfe*	شلفه
3443	*şöle*	شله
895	*şalvar*	شلوار
4052	*şamdān*	شمدان
692	*şimdi*	شمدي
2731	*şimşek*	شمشك
898	*şimşír*	شمشير
2611	*şindik şindik*	شندك شندك
693	*şindi*	شِندي
2858	*şinik*	شنك
4220	*şenlik*	شنلك

شهر	*şehir*	897
شو	*şu*	4395
شور	*şor*	899
شورير	*şoryer*	900
شوريزه	*şūríze*	1427
شوش	*şüş*	1629
شوكا	*şuña*	3034
شول	*şol*	3183
شوْنْدَه	*şunda*	694
شونكي	*şuñki*	3033
شويله	*şöyle*	3442
شُوىْله	*şöyle*	4293
شيرين	*şirin*	4056
شيش	*şiş*	1626
شيش	*şiş-*	1627
شيش	*şiş*	1628
شيشه	*şişe*	1722
شين	*şen*	4053
شين	*-şın*	4057
شيوا	*şīve*	4427
چاگِرْدْ	*çāgird*	615
صَابْ	*ṣab*	35
صَابْ	*ṣap-*	36
صابون	*ṣabun*	4066
صاڤون	*ṣaṭun*	4067

صَاج	*ṣac*	419
صاج ايق	*ṣac ayaḳ*	2401
صاجو	*ṣaçu*	3751
صاچ	*ṣaç*	542
صَاچو	*ṣaçu*	582
صَارْپ	*ṣarp*	34
صارغي	*ṣarġı*	1851
صارق	*ṣarıḳ*	910
صارق	*ṣarıḳ*	2047
صارقوج	*ṣarḳuc*	418
صارڤي	*ṣarḳı*	2454
صَاري	*ṣarı*	1140
صاري شين	*ṣarışın*	4058
صاري شين	*ṣarışın*	4061
صَاريق	*ṣarıḳ*	2087
صازان	*ṣazan*	4068
صاطر	*ṣaṭır*	903
صاغ	*ṣaġ*	1814
صاغ	*ṣaġ*	3190
صَاغ	*ṣaġ*	1812
صاغ قول	*ṣaġ ḳol*	2445
صَاغر	*ṣaġır*	904
صاغش	*ṣaġış*	1630
صَاغش	*ṣaġış*	1631
صَاغلق	*ṣaġlıḳ*	2297

صَاغوا	*ṣaġu*	1876
صَاقر	*ṣaḳar*	905
صاقرغه	*ṣaḳırġa*	1455
صاقرغه	*ṣaḳırġa*	1864
صَاقرغه	*ṣaḳırġa*	1862
صاقنغن	*ṣaḳınġan*	4070
صَالت	*ṣalt*	216
صَالقي	*ṣalḳı*	2455
صالقيم	*ṣalḳım*	3626
صالمه	*ṣalma*	3752
صالن	*ṣalın-*	4071
صَالنتي	*ṣalıntı*	306
صالنجق	*ṣalıncaḳ*	1976
صالي	*ṣalı*	3448
صالي	*ṣal-ı*	3449
صاليور	*ṣalıver-*	906
صاليوير	*ṣalıver-*	3753
صاپ	*ṣaḷ-*	3185
صَاپ	*ṣaḷ*	3184
صَاپق	*ṣaḷıḳ*	2292
صاپيار	*ṣaḷyar*	907
صَانج	*ṣanc-*	420
صانجي	*ṣancı*	501
صاندق	*ṣan-dıḳ*	2041
صَانق	*ṣanıḳ*	2370

صانقي	*ṣanḳı*	2456
صانو	*ṣanu-*	4317
صَاو	*ṣav*	4396
صاور	*ṣavur-*	908
صَاورد	*ṣavurd*	630
صاوق	*ṣavuḳ*	2389
صاول	*ṣavul-*	3187
صاولمق	*ṣavulmaḳ*	4399
صاي	*ṣay-*	4472
صايبان	*ṣāyebān*	4075
صَاير صاير	*ṣayır ṣayır*	901
صايري	*ṣāyirí*	1142
صَايش	*ṣayış*	1635
صَايق	*ṣayıḳ*	2414
صايقلپه	*ṣayıḳlַa-*	3451
صايمق	*ṣaymaḳ*	4533
صَايه	*ṣaya*	4531
صَايي	*ṣayı-*	4532
صبَا	*ṣıba*	86
صبان	*ṣaban*	4063
صبقن	*ṣıbḳan*	4078
صِپت	*ṣıpıt-*	220
صَپَهْ	*ṣapa*	37
صَپَهْ\صَپه	*ṣapa*	85
صپان	*ṣapan*	4062

صپان	*ṣapan-*	4064
صپلمه	*ṣaplama*	3445
صپلمه	*ṣaplama*	3747
صپلن	*ṣaplan-*	3748
صپلن	*ṣap̦lan-*	4065
صپله	*ṣapla-*	3444
صپمه	*ṣapma*	3745
صپمه	*ṣapma-*	3746
صت	*ṣat-*	218
صجق	*ṣacaḳ*	2011
صچ	*ṣaç-*	543
صِچ	*ṣıç-*	545
صچان	*ṣıçan*	4177
صچر	*ṣıçra-*	911
صچره	*ṣıçra-*	1145
صچره	*ṣıçra-*	1148
صچق	*ṣaçaḳ*	2010
صچمه	*ṣaçma*	3749
صچمه	*ṣaçma-*	3750
صچو	*ṣaçu*	544
صر	*ṣar-*	909
صرا وردي	*ṣıra vardı*	697
صرت	*ṣarat*	219
صرت	*ṣırt-*	221
صِرِت	*ṣırıt-*	222

صرتلان	*ṣırtlan*	4079
صرجه برمق	*ṣarça barmaḳ*	2341
صرچه	*ṣırça*	583
صرر	*ṣarar-*	902
صرص	*ṣarṣ-*	1758
صرق	*ṣırıḳ*	2088
صرلق	*ṣarılıḳ*	2286
صرمشق	*ṣarmaşıḳ*	2151
صَرمصَاق	*ṣarımṣaḳ*	2164
صرمق	*ṣarmaḳ*	2152
صرمه	*ṣırma*	3754
صره	*ṣıra*	1146
صره	*ṣıra*	1149
صطش	*ṣaṭaṣ-*	1632
صَغ	*ṣaġ-*	1815
صغر	*ṣıġır*	912
صغر	*ṣıġır*	2849
صغرتماخ	*ṣıġırtmaḫ*	421
صغرق	*ṣaġraḳ*	2072
صغرى	*ṣaġrı*	1141
صغن	*ṣıġın*	4080
صغن	*ṣıġın-*	4081
صغن	*ṣıġan-*	4082
صِغِن	*ṣıġın*	362
صغِنجق	*ṣıġıncaḳ*	1975

صغنق	*ṣaġanaḳ*	2365
صغنمق	*sıġanmaḳ*	3935
صغيق	*ṣıġıḳ*	2659
صق	*ṣaḳ*	2171
صق	*ṣıḳ-*	2178
صق	*ṣıḳ*	2179
صق	*ṣoḳ-*	2181
صقره	*ṣoḳra-*	1147
صقره	*ṣoḳra-*	1150
صقصغان	*ṣaḳṣaġan*	4076
صقصي	*ṣaḳṣı*	1776
صَقصي	*ṣaḳṣı*	1489
صقل	*ṣaḳal*	3186
صقلجم	*ṣıḳılcım*	3627
صقله	*ṣaḳla-*	2172
صقله	*ṣaḳla-*	3447
صقلي	*ṣaḳlı*	3446
صقمه	*ṣıkma*	3755
صقمه	*ṣıkma-*	3756
صقورده	*ṣuḳurda-*	698
صقوم	*ṣoḳum*	3629
صقي	*ṣıḳı*	2457
صقيله	*ṣıḳıla-*	2458
صقين	*ṣaḳın-*	4069
صكُر(ه)	*ṣoñra*	1151

صڭره	*ṣoñra*	663
صڭريه	*ṣuguriye*	4535
صلا	*ṣalā*	3450
صلتا ملطا	*ṣalta malṭa*	4240
صَلنجق	*ṣalıncaḳ*	4072
صلّه	*ṣalla-*	1789
صمصون	*ṣamson*	4073
صمن	*ṣaman*	4074
صموردن	*ṣomurdan-*	4089
صمورده	*ṣumurda-*	699
صن	*ṣan-*	4077
صن	*ṣın-*	4084
صنجق	*ṣancaḳ*	1974
صنجق	*ṣancaḳ*	2447
صندق	*ṣandıḳ*	2039
صندي	*ṣın-dı*	696
صِندِي	*ṣındı*	695
صنر	*ṣınır*	913
صنق	*ṣınıḳ*	2377
صنق	*ṣınıḳ*	4474
صنقن	*ṣınḳın*	4085
صنه	*ṣına-*	4318
صو	*ṣav-*	4398
صو	*ṣu*	4400
صوا	*ṣava-*	4428

صوا	*ṣıva*	4431
صَوَا	*ṣava*	4429
صِوا	*ṣıva-*	4430
صَوات	*ṣavat*	217
صُوَار	*ṣuvar-*	917
صواش	*ṣavaş-*	1634
صَواش	*ṣavaş*	1633
صوبلق	*ṣobalaḳ*	2243
صُوْپ	*ṣop*	39
صوجق	*ṣucuḳ*	1997
صوچ	*ṣuç*	546
صور	*ṣıvar-*	914
صُور	*ṣor-*	916
صورنا	*ṣurna*	4319
صوري كوني	*ṣorı güni*	4320
صوص	*ṣuṣ-*	1759
صوصق	*ṣuṣaḳ*	2167
صوصه	*ṣuṣa-*	1779
صَوصه	*ṣavṣa*	1777
صَوصه	*ṣavṣa*	1778
صوغ	*ṣuġ*	1818
صوغان	*ṣoġan*	4086
صوغلجان	*ṣoġulcan*	4087
صوق	*ṣoḳ-*	2182
صوق	*ṣıvıḳ*	4409

صوق	*ṣıvıḳ*	4541
صِوق	*ṣıvıḳ*	2387
صوقج	*ṣoḳuc*	422
صوقق	*ṣoḳmaḳ*	423
صوقمان	*ṣoḳman*	4088
صُوقمان	*ṣoḳman*	3717
صوقولمق	*ṣoḳulmaḳ*	2183
صوك	*ṣoñ*	2924
صول	*ṣol*	1813
صول	*ṣol*	3189
صول	*ṣol-*	3191
صول قول	*ṣol ḳol*	2446
صولان	*ṣulan-*	4094
صُوْلپ	*ṣulp*	38
صُولق	*ṣolaḳ*	2256
صُوْلق	*ṣoluḳ*	2322
صولو	*ṣolu-*	3455
صولو	*ṣulu*	4401
صولي	*ṣulı*	3453
صولپه	*ṣuḷa-*	3452
صولپو	*ṣoḷu-*	3454
صوم	*ṣom*	3628
صومق	*ṣumaḳ*	2342
صومون	*ṣomun*	4090
صون	*ṣun-*	4091

صُویْ صُوْپ	*ṣoy ṣop*	40
صوي	*ṣoy-*	4475
صوي	*ṣoy-*	4476
صوي	*ṣoy*	4478
صوي صوب	*ṣoy ṣop*	4479
صويطاري	*ṣoyṭarı*	1152
صويقه	*ṣoyḳa*	2459
صويقون	*ṣoyḳun*	2460
صويقون	*ṣoyḳun*	4092
صويمق	*ṣoymaḳ*	4093
صوينمق	*ṣoyunmaḳ*	4477
صويه	*ṣoya*	4534
صويولي	*ṣu yolı*	3456
صي	*ṣı-*	4473
صيجم خانه	*ṣıçtım-ẖane*	3462
صير	*ṣıyır-*	915
صيرو	*ṣayru*	1144
صيريل	*ṣıyrıl-*	3188
صيغ	*ṣıġ*	1816
صيغ	*ṣıġ-*	1817
صيغه	*ṣıġa-*	1877
صيغه	*ṣıġa*	1878
صيق	*ṣıḳ*	2658
صيقلق	*ṣıḳlıḳ*	2305
طابور	*ṭabur*	920

طابورده	*ṭapurdı*	702
طاپُو	*ṭapu*	88
طاپُو قيل	*ṭapu ḳıl*	89
طاپورده	*ṭaburda-*	700
طارْپ	*ṭarb*	41
طازي	*ṭazı*	1428
طاس	*ṭas*	1459
طاس	*ṭas*	1460
طاسه	*ṭasa*	1490
طَاش	*ṭaş*	1725
طَاشي	*ṭaşı*	1726
طاقرده	*ṭaḳırda-*	701
طاقل	*ṭaḳıl-*	3193
طاقن	*ṭaḳın-*	4097
طَامُو	*ṭamu*	2338
طاندر	*ṭandır*	919
طاو	*ṭav*	4403
طاوق	*ṭavuḳ*	2390
طاولو	*ṭavlu*	4402
طاووق قراغوسي	*ṭavuḳ ḳaraġusı*	1491
طاي	*ṭay*	4480
طايش	*ṭayış-*	1636
طايه	*ṭaye*	4536
طبق	*ṭabaḳ*	1939
طبن	*ṭaban*	4095

طبن	*ṭaban*	4096
طَپْ	*ṭap-*	42
طپوز	*ṭopuz*	1326
طپوق	*ṭopuḳ*	1955
طتلي	*ṭatlı*	3463
طراش	*ṭırāş*	1638
طراقه	*ṭıraḳa*	2461
طرَبَه	*ṭaraba*	90
طرخانه	*ṭarḫana*	4323
طرز	*ṭariz*	1325
طرق	*ṭaraḳ*	2064
طرله	*ṭarla*	3464
طرمش	*ṭırmaş-*	1639
طرمله	*ṭırmala-*	3470
طرنق	*ṭırnaḳ*	2363
طريل	*ṭırıl*	3194
طشق	*ṭaşaḳ*	2130
طصلق	*ṭaṣlaḳ*	2259
طصله	*ṭaṣla-*	3465
طصم	*ṭaṣım*	3630
طصمله	*ṭaṣımla-*	3467
طصمله	*ṭaşımla-*	3631
طصمه	*ṭaşma*	3757
طَق	*ṭaḳ-*	2192
طِق	*ṭıḳ-*	2211

طقج	*ṭıḳaç*	2463
طقز	*ṭaḳız*	1324
طَقله	*ṭaḳla-*	3466
طقم	*ṭaḳım*	3632
طقه	*ṭıḳa-*	2462
طقيل	*ṭıḳıl-*	3195
طكا	*ṭaña*	3005
طكله	*ṭañla-*	3006
طكْ نمازي	*ṭañ namāz*	1379
طلش	*ṭalaş*	1637
طلوم	*ṭulum*	3634
طماشه	*ṭamāşa*	1724
طن	*ṭın-*	4100
طنبور	*ṭanbūr*	918
طنه	*ṭana-*	4321
طَوا	*ṭava*	4433
طوان	*ṭavan*	4099
طوب خانه	*ṭop-ẖane*	3459
طوبلاق	*ṭobalaḳ*	2242
طوبلي اكنه	*ṭoplu igne*	4324
طُوپْ	*ṭop*	43
طُوپْ	*ṭop*	44
طوپج	*ṭopac*	425
طوپارله	*ṭoparla-*	3471
طوپال	*ṭopal*	3197

طوتش	*ṭutuş-*	1640
طوج	*ṭuc*	427
طور	*ṭor*	922
طورفه	*ṭurfa*	1926
طورق	*ṭoraḳ*	2065
طورلق	*ṭorlaḳ*	2251
طورنه	*ṭurna*	4325
طوز	*ṭoz*	1328
طوْز	*ṭuz*	1327
طوزلا	*ṭuzla*	3473
طوزله	*ṭuzla-*	3472
طوزلي	*ṭuzlı*	3474
طوس بغه	*ṭosbaġa*	1836
طوشان	*ṭavşan*	4098
طوشنجل	*ṭavşancıl*	3192
طوطارق	*ṭuṭarıḳ*	2090
طوُطق	*ṭuṭaḳ*	2212
طُوطق	*ṭuṭuḳ*	2214
طوطم	*ṭuṭam*	3633
طُوطمج	*ṭuṭmac*	426
طوغ	*ṭūġ*	1819
طوغ	*ṭūġ*	1820
طوغ	*ṭūġ*	1821
طوغا	*ṭuġa*	1879
طوفانده	*ṭufanda*	703

طُوق	*ṭoḳ*	2216
طوق	*toḳ*	3621
طوقلى	*ṭoḳlu*	3475
طوقمق	*ṭoḳmaḳ*	2345
طوقه	*ṭoḳa*	2465
طوله	*ṭavla-*	3468
طوله	*ṭūla*	3477
طولي	*ṭavlı*	3469
طومال	*ṭomal-*	3198
طومان	*ṭuman*	4101
طومرجق	*ṭomurcuḳ*	1964
طومرق	*ṭomruḳ*	2106
طومطرق	*ṭumṭuraḳ*	2070
طومق	*ṭomaḳ*	2344
طونجق	*ṭoncuḳ-*	2001
طونجه	*ṭunca*	502
طونه	*ṭuna*	4326
طوي	*ṭoy*	4482
طوي قوشي	*ṭoy kuşı*	4483
طوياقه	*ṭoyaḳa*	2464
طيقج	*ṭıḳac*	424
طيقيل	*ṭıḳıl-*	3196
طينق	*ṭoynaḳ*	2367
عَجَلة	*acele*	3805
غلامبره	*ġuḷāmpāre*	1167

غوغا	*ġavġā*	1899
فرچه	*fırça*	584
فرفر	*fır fır*	924
فرفره	*farfara*	1153
فرل فرل	*fırıl fırıl*	3199
فزجه	*ḳaraca*	363
فسقى	*fışḳı*	1449
فسكه	*fiske*	3035
فسلكان	*feslegen*	4103
فشقي	*fışḳı*	2467
فشقي	*fışḳı*	2679
فشك	*fişek*	2730
فِصطق	*fıştıḳ*	2197
فق	*faḳ*	2222
فقي	*faḳı*	2466
فِلس	*filis*	1461
فلق	*foluḳ-*	1003
فلوري	*filori*	1154
فندق	*fındıḳ*	2040
فنر	*fener*	923
فوچي	*fuçı*	585
فورتونه	*furtuna*	4327
فَورق	*furḳ*	2048
فورون	*furun*	4104
فوس	*fos*	1462

ق , ک	*-ḳ /-k (Ç. I. Ş.)*	1932
ق , ک	*-ḳ /-k; -Ak (F. İ. Y. E.)*	1933
قآجْ	*ḳac*	430
قاب	*ḳab*	47
قابرغه	*ḳaburġa*	1849
قاپش	*ḳapış-*	1641
قاپو	*ḳapu*	94
قاپوق	*ḳapuḳ*	1956
قات	*ḳat*	226
قاتر	*ḳatır*	926
قاتی	*ḳatı*	307
قاج	*ḳac-*	429
قادرغه	*ḳadırġa*	1850
قادين	*ḳadın*	4120
قار	*ḳar*	644
قار	*ḳar*	940
قاڑبوز	*ḳarpuz*	1329
قارِت	*ḳart*	223
قارش	*ḳarış-*	1518
قارش	*ḳarış*	1648
قارش	*ḳarış-*	1649
قارشق	*ḳarışıḳ*	2142
قارِشمَق	*ḳarışmaḳ*	2204
قارشي	*ḳarşı*	1727

2283	*ḳarlıḳ*	قارلق
2203	*ḳarmaḳ*	قارمَقْ
2208	*ḳarma ḳatış*	قارمه قاطِشْ
1492	*ḳarın aġrısı*	قارن اغرس
1646	*ḳarındaş*	قارنداش
1155	*ḳarı*	قارى
645	*ḳarı*	قاري
1331	*ḳaz*	قاز
2118	*ḳaz*	قاز
2123	*ḳazıḳ*	قازق
2119	*ḳazın*	قازن
4128	*ḳazan-*	قازنمق
1429	*ḳazı*	قازي
2201	*ḳasım güni*	قاسِم كِوني
1654	*ḳaş*	قاش
2143	*ḳaşıḳ*	قاشق
1730	*ḳaşı-*	قاشى
1731	*ḳaş(ı)*	قاشى
1852	*ḳaşırġa*	قاصرغه
1763	*ḳaşıḳ*	قاصق
2173	*ḳaşıḳ*	قاصق
2174	*ḳaşıḳ*	قاصق
2175	*ḳaşmaḳ*	قاصمق
1647	*ḳatış-*	قاطش
2205	*ḳatışıḳ*	قاطِشِق

قاطِق	*ḳaṭıḳ*	2199
قاطِم كِوني	*ḳaṭım güni*	2202
قاقتمق	*ḳaḳıtmaḳ*	2469
قاقردق	*ḳaḳırdaḳ*	2032
قاقي	*ḳaḳı-*	2468
قاكلي	*ḳañlı*	3483
قَالْب	*ḳalb*	45
قالبور	*ḳalbur*	931
قالچين	*ḳalçın*	4129
قالغي	*ḳalġı*	1888
قالق	*ḳalıḳ*	2303
قالي	*ḳalı*	3478
قاليجه	*ḳalice*	508
قالڀ	*ḳaḷ*	3201
قالڀدر	*ḳaḷdır-*	932
قالڀن	*ḳaḷın*	480
قالڀين	*ḳaḷın*	4105
قامش	*ḳamış*	1650
قاموا	*ḳamu*	3758
قان	*ḳan*	4106
قانبور	*ḳanbur*	933
قانجق	*ḳancıḳ*	1988
قانجه	*ḳanca*	509
قانڈر	*ḳanḍır-*	934
قانق	*ḳanıḳ*	2371

قانقسي	*ḳanḳısı*	1493
قانقي	*ḳanḳı*	2470
قاو	*ḳav*	4405
قاوت	*ḳavut*	225
قاور	*ḳavur-*	935
قاورمه	*ḳavurma*	936
قاورمه	*ḳavurma-*	3766
قاوُش	*ḳavuş-*	1652
قاوق	*ḳavuḳ*	2391
قاوق	*ḳavuḳ*	2392
قاوْلُق	*ḳavluḳ*	2328
قاوون	*avun*	4133
قاي	*ḳay-*	4485
قَايب	*ḳayıb*	46
قايدر	*ḳaydır-*	937
قايدرمق	*ḳaydırmaḳ*	4486
قايدرمق	*ḳaydırmaḳ*	4487
قاير	*ḳayra*	938
قاير	*ḳayır-*	939
قايرمز	*ḳayırmaz*	1498
قايرمق	*ḳayırmaḳ*	1497
قايش	*ḳayış*	1653
قايق	*ḳayıḳ*	2415
قايقي	*ḳayḳı*	2471
قايل	*ḳāyıl*	3205

قاين	*ḳayın*	4134
قاين	*ḳayın*	4138
قاين ا تا	*ḳayın a˛ta*	309
قاين اتا	*ḳayın ata*	4136
قاين انا	*ḳayın ana*	4137
قايِن انا	*ḳayın ana*	4329
قاينلق	*ḳayınlıḳ*	4135
قايه	*ḳaya*	4538
قب	*ḳap-*	48
قبارجق	*ḳabarcıḳ*	1980
قبارجق	*ḳabarcıḳ*	1981
قَبَر	*ḳabar-*	925
قبران	*ḳabran*	4112
قبره	*ḳabara*	1156
قبق	*ḳabaḳ*	1940
قبق	*ḳıpıḳ*	1950
قبله	*ḳabala*	3480
قبلوجه	*ḳapluca*	503
قبه	*ḳaba*	93
قبور	*ḳubur*	952
قپه	*ḳaba-/ḳapa-*	92
قپامَه	*ḳapama*	3759
قپان	*ḳapan*	4107
قپان	*ḳapan*	4109
قپق	*ḳapaḳ*	1941

قیق	*ḳapaḳ*	1942
قیلان	*ḳaplan*	4113
قیلوبغه	*ḳaplubaġa*	1837
قیمق	*ḳapmaḳ*	4108
قین	*ḳapan-*	4110
قیودان	*ḳapudan*	4111
قیوز	*ḳopuz*	1340
قیٹ قال	*ḳıṭ ḳal-*	3200
قت	*ḳat-*	227
قتلن	*ḳatlan-*	4114
قج	*ḳıc*	435
قجق	*ḳacaḳ*	1969
قجقله	*ḳıcıḳla-*	3485
قجمق	*ḳacmaḳ*	4119
قجین	*ḳıçın*	436
قچ	*ḳaç*	547
قچ	*ḳaç-*	550
قچر	*ḳaçır-*	927
قچرده	*ḳıcırda-*	706
قچغن	*ḳaçġan*	4116
قچق	*ḳaçaḳ*	2012
قچقین	*ḳaçḳın*	4115
قچن	*ḳaçan*	4117
قچن	*ḳaçan*	4118
قدم کاه	*ḳadem-gah*	3460

قر	*ḳar-*	941
قرا او	*ḳara ev*	4406
قراجاو	*ḳaracav*	4404
قراغي	*ḳaraġı*	1866
قِراك	*ḳırañ*	2926
قرال	*ḳıral*	3208
قرامق	*ḳaramıḳ*	2355
قراوَش	*ḳaravaş*	1642
قراول	*ḳaravul*	3202
قرباج	*ḳırbac*	434
قربق	*ḳırpıḳ*	1949
قِرپ	*ḳırp-*	49
قرْپق	*ḳırpıḳ*	50
قَرَجَه	*ḳaraca*	506
قَرَجَه	*ḳaraca*	507
قرداش	*ḳardaş*	1644
قرداش	*ḳardeş*	1706
قرر	*ḳarar*	928
قرص	*ḳarṣ-*	1760
قرص	*ḳarṣ*	1761
قرطاپ	*ḳarṭaḷ*	3203
قرغجق	*ḳarġacıḳ*	1994
قرغش	*ḳarġış-*	1645
قرغل	*ḳırġıl*	3209
قرغل	*ḳırġıl-*	3210

قرغه	*ḳarġa*	1856
قرغه بوكن	*ḳarġa bogan*	4190
قَرغَهْ بوكن	*ḳarġa bugün*	4124
قرغي	*ḳarġı*	1861
قرق	*ḳırıḳ*	2092
قِرق	*ḳırḳ-*	2049
قِرق	*ḳırḳ*	2050
قرقشه	*ḳarḳaşa*	1728
قرقق	*ḳırḳıḳ*	2231
قرقمق	*ḳırḳmaḳ*	2232
قرلنقج	*ḳırlanḳıc*	437
قرمزي	*ḳırmızı*	1430
قرمه	*ḳarma*	3761
قرمه	*ḳırma*	3767
قرمه	*ḳırma*	3768
قَرْمَه قارِشْ	*ḳarma ḳarış*	2207
قرنتى	*ḳırıntı*	602
قرنجه	*ḳarınca*	505
قرنق	*ḳırnaḳ*	2364
قرنق	*ḳarnıḳ*	2417
قره	*ḳara*	1163
قره بطق	*ḳara baṭaḳ*	2186
قره جه	*ḳaraca*	504
قره قولق	*ḳara ḳulaḳ*	2269
قره كو	*ḳarañu*	3036

قره كوكلُو	*ḳara gönüllü*	3481
قرهچورك اوتي	*ḳara çörek otı*	308
قروم	*ḳurum*	3639
قريم	*ḳırım*	3636
قرين	*ḳarın*	4123
قريش	*ḳarış-*	1643
قز	*ḳaz-*	1332
قز	*ḳız-*	1339
قِز	*ḳız*	1334
قِز	*ḳız*	1335
قزار	*ḳızar-*	943
قزاغي	*ḳızaġı*	1868
قزاق	*ḳızaḳ*	2120
قزامق	*ḳızamıḳ*	2356
قزان	*ḳazan*	4125
قزدر	*ḳızdır-*	942
قزغان	*ḳazġan*	4126
قزق	*ḳazaḳ*	2117
قزقرداش	*ḳızḳardaş*	1655
قزقن	*ḳızḳan-*	4144
قزقن	*ḳızın-*	439
قزقنج	*ḳızḳanc*	438
قزقين	*ḳızḳın*	4145
قزلجق	*ḳızılcıḳ*	1987
قزلجق	*ḳızılcıḳ*	1995

قزلجه	*ḳızılca*	510
قزلق	*ḳızlıḳ*	1336
قزلق	*ḳızlıḳ*	2288
قزلق	*ḳızlıḳ*	2289
قزمه	*ḳazma*	3762
قزن	*ḳazan*	4127
قزنج	*ḳazanc*	428
قزندوز خايه سي	*ḳunduz ḫāyesi*	1500
قزيل	*ḳızıl*	3211
قشاق	*ḳuşaḳ*	4159
قشغي	*ḳaşaġı*	1872
قشقره	*ḳışḳıra-*	944
قص	*ḳaṣ-*	1762
قصَة	*ḳışa*	1780
قصير	*ḳışır*	945
قط	*ḳıṭ*	1337
قطار	*ḳaṭar*	929
قطايف	*ḳaṭayıf*	1913
قطرله	*ḳaṭarla-*	930
قطلق	*ḳıṭlıḳ*	1338
قطم	*ḳaṭım*	3635
قطمق	*ḳaṭmaḳ*	2200
قَطْمَقْ	*ḳaṭmaḳ*	2206
قطوز	*ḳuṭuz*	1343
قغره	*ḳıġıra-*	946

قغولپه	*ḳuġulḍa-*	709
قغيلجم	*ḳıġılcım*	3637
قفاصرغه	*ḳafaṣırġa*	1454
قفتان	*ḳaftan*	4132
قفس	*ḳafes*	1463
ققق	*ḳaḳ-*	2228
ققج	*ḳaḳac*	431
ققج	*ḳaḳac*	432
ققلهْ	*ḳaḳala-*	3482
ققمق	*ḳaḳmaḳ*	433
ققه	*ḳaḳa*	2472
قكچه	*ḳañça-*	586
قكشه	*ḳagışa-*	1729
قل	*ḳal-*	3207
قلاغي	*ḳılağı*	1891
قلاي	*ḳalay*	4484
قلبزن	*ḳalbazan*	4130
قلبق	*ḳalbaḳ*	1943
قلبق	*ḳalabaḳ*	1944
قلطاق	*ḳalṭaḳ*	2189
قلف	*ḳılıf*	1915
قلفه	*ḳalfa*	1925
قلق	*ḳulaḳ*	2265
قلقان	*ḳalḳan*	4131
قليج	*ḳılıç*	440

قلابه	*ḳaḷaba*	91
قلامبره	*ḳuḷambara / ḳulampara*	1166
قلدرمق	*ḳaḷdırmaḳ*	241
قلق	*ḳılıḳ*	2302
قلمق	*ḳaḷmaḳ*	2352
قمارة	*ḳamara*	1157
قماش	*ḳamaş-*	1651
قماش	*ḳumaş*	1660
قمچي	*ḳamçı*	587
قمز	*ḳımız*	1333
قمِش	*ḳamış*	623
قملده	*ḳımılḍa-*	707
قمه	*ḳama*	3764
قميلدن	*ḳımıldan-*	4146
قن	*ḳan-*	4140
قنا	*ḳına*	4334
قنارة	*ḳannāre*	1158
قنت	*ḳanat*	224
قنجرى	*ḳançarı*	705
قنجري	*ḳançarı*	1159
قنداق	*ḳondaḳ*	2036
قندر	*ḳandır-*	947
قنده	*ḳanda*	704
قنده	*ḳanda*	1160
قنطرمه	*ḳanṭarma*	3763

قنقال	*ḳanḳal-*	3204
قنه	*ḳana-*	4330
قنه	*ḳına-*	4333
قنی	*ḳanı*	4331
قو	*ḳo-*	2483
قو	*ḳo-*	4410
قو	*ḳov-*	4411
قو	*ḳov-*	4412
قو	*ḳo-*	4499
قواره	*ḳavara*	1162
قواق	*ḳavaḳ*	2386
قوال	*ḳaval*	3206
قوالق	*ḳovalaḳ*	2266
قوالقنمَق	*ḳovlaḳanmaḳ*	2267
قواله	*ḳovla-*	3218
قواڵه	*ḳovaḷa*	3494
قوان	*ḳovan*	4163
قوانوز	*ḳavanoz*	1330
قوپ	*ḳop-*	53
قوپر	*ḳopar-*	954
قوپوق	*ḳopuḳ*	1957
قوت	*ḳut*	233
قوتي\قوطون\قويتي	*ḳutı/ḳuṭı/ḳuytı*	311
قوج	*ḳuc-*	445
قوجاق	*ḳucaḳ*	446

قُوْجدِمْ	*ḳucdım*	514
قوجق	*ḳucaḳ*	1970
قوجق	*ḳoçaḳ*	2013
قوجمان	*ḳocaman*	4148
قوجه	*ḳoca*	511
قوجون	*ḳocun-*	4147
قُوْچ	*ḳoç*	512
قُوْچ	*ḳuç-*	513
قوچان	*ḳoçan*	4149
قودر	*ḳudur-*	955
قودرمش	*ḳudurmuş*	956
قودق	*ḳodaḳ*	87
قودق	*ḳudaḳ*	2042
قودق	*ḳoduḳ*	2043
قودوش	*ḳodoş*	1659
قور	*ḳıvır-*	948
قور	*ḳor*	960
قور	*ḳur*	961
قور	*ḳur-*	962
قوراق	*ḳuraḳ*	2073
قوربَان	*ḳurban*	4152
قوربَغه	*ḳurbaġa*	1835
قورت	*ḳurt*	232
قورتر	*ḳurtar-*	957
قورجق	*ḳıvırcıḳ*	949

قورجق	*ḳurcaḳ*	1965
قورجقله	*ḳurcaḳla-*	1966
قورد	*ḳurd /ḳurt*	631
قورشون	*kurṣun*	4153
قورصَاق	*ḳurṣaḳ*	2166
قورصان	*ḳorṣan*	4154
قورق	*ḳoruḳ*	2107
قورق	*ḳorḳ-*	2479
قُورْق	*ḳorḳ-*	2051
قورقق	*ḳorḳaḳ*	2075
قَورقق	*ḳorḳaḳ*	2223
قورقمق	*ḳorḳmaḳ*	444
قورقنج	*ḳorḳunc*	443
قورقو	*ḳorḳu*	2478
قورقولق	*ḳorḳuluḳ*	2330
قُورقولق	*ḳorḳuluḳ*	2329
قورل	*ḳurul-*	963
قورما	*ḳurma*	3776
قورمق	*ḳurmaḳ-*	2116
قورمه	*ḳavurma*	3765
قورنه	*ḳurna*	4335
قوره	*ḳavra-*	1161
قورو	*ḳuru-*	1169
قوروغي اكري	*ḳuruġı egri*	1165
قوروڵَپه	*ḳuruḽda-*	708

قورون	*ḳorun-*	4150
قوري	*ḳurı*	1168
قوري	*ḳoru*	4151
قوز	*ḳoz*	1278
قوز	*ḳoz*	1346
قوزالق	*ḳozalaḳ*	2254
قوزغون	*ḳuzġun*	1857
قوزغون	*ḳuzġun*	4155
قوزقون	*ḳuzḳun*	4156
قوزي	*ḳuzı*	1431
قوزي	*ḳuzu*	3476
قوزي قولاغي	*ḳuzı ḳulaġı*	1890
قوسقون	*ḳusḳun*	4157
قوش	*ḳuş*	1663
قوش	*ḳoş-*	1664
قُوشْ	*ḳoş*	1732
قوش دلي	*ḳuş dili*	3487
قوشتمق	*ḳuşatmaḳ*	2132
قوشق	*ḳuşaḳ*	2131
قوشلق	*ḳuşluḳ*	2321
قوشلوق نمازي	*ḳuşluḳ namāz*	1385
قوشن	*ḳuşan-*	4158
قوشنمق	*ḳuşanmaḳ*	2133
قوشون	*ḳoşun-*	4160
قُوشِى	*ḳuş(ı)*	1734

قوشي	*ḳoşı*	1733
قوص	*ḳuṣ-*	1766
قوصندي	*ḳuṣundı*	1767
قوط	*ḳuṭ*	1342
قوط سيز	*ḳuṭsız*	1341
قوطَر	*ḳoṭar-*	958
قوطلي	*ḳuṭlı*	3488
قوطِلي	*ḳuṭlı*	3489
قوغه	*ḳoġa*	1881
قوغو	*ḳuġu*	1882
قوق	*ḳoḳ-*	2235
قوقتمق	*ḳoḳutmaḳ*	2475
قوقلمق	*ḳoḳlamaḳ*	2474
قوقله	*ḳoḳla-*	2236
قوقله	*ḳuḳla*	3490
قوقله	*ḳoḳla-*	3491
قوقمق	*ḳorḳmaḳ*	2224
قوقنوز	*ḳuḳnūz*	1344
قوقوا	*ḳoḳu*	2473
قوقوا	*ḳuḳu*	2476
قوقولمق	*ḳuḳulamaḳ*	2477
قوكشي	*ḳoñşı*	1735
قول	*ḳul*	3219
قول	*ḳol*	3220
قولا	*ḳula*	3493

قولاج	*ḳulac*	442
قولاغوز	*ḳulaġuz*	1345
قولان	*ḳulan*	4162
قولاي	*ḳolay*	4495
قولپ	*ḳulp*	52
قولجق	*ḳolçaḳ*	2016
قولجقه	*ḳuluçḳa*	2480
قولچقه) قولحقه)	*ḳuluçḳa*	2481
قولدام	*ḳoldam*	3643
قولطُق	*ḳolṭuḳ*	2215
قولق	*ḳulaḳ*	2268
قوللق	*ḳulluḳ*	2327
قوللن	*ḳullan-*	4161
قولمق	*ḳovulmaḳ*	4435
قوله	*ḳavla-*	3484
قوله	*ḳovla-*	3492
قولاق يومشغي	*ḳuḷaḳ yumuṣaġı*	1873
قوم	*ḳum*	3640
قومبره	*ḳumbara*	1170
قومبره	*ḳumbara*	1171
قومرَال	*ḳumral*	3216
قومسال	*ḳumsal*	3217
قومسي	*ḳumısı*	1499
قومه	*ḳuma*	3772
قومَه	*ḳoma*	3774

قومَهْ	*ḳoma-*	3775
قون	*ḳon-*	4166
قونداق	*ḳundaḳ*	2035
قوندر	*ḳondur-*	959
قونق	*ḳonaḳ*	2366
قونق	*ḳonuḳ*	2381
قونوش	*ḳonuş-*	1661
قوني	*ḳonı*	4336
قوو	*ḳov*	4434
قووش	*ḳovuş*	1662
قووق	*ḳovuḳ*	2393
قوي	*ḳoy-*	4497
قوي	*ḳoy-*	4498
قويتي	*ḳuytı*	310
قويرجق	*ḳıvırcıḳ*	1990
قويرق	*ḳuyruḳ*	2110
قويلن	*ḳoyulan-*	4542
قويو	*ḳuyu*	4539
قويو	*ḳoyu*	4540
قويور	*ḳoyuver-*	964
قِ	*ḳıy-*	4488
قِ	*ḳıy-*	4490
قِ	*ḳıyı*	4493
قِ	*ḳıy-*	4494
قِي	*ḳıyı*	4491

قيبق	*ḳaybaḳ*	1947
قيپ	*ḳıp-*	51
قيت	*ḳıt*	228
قيتلق	*ḳıtlıḳ*	229
قيجق	*ḳıcıḳ*	1984
قيجقله	*ḳıcıḳla-*	1985
قيجقلڽ	*ḳıcıḳlan-*	1986
قير	*ḳır*	950
قير	*ḳır-*	951
قيز	*ḳız*	230
قيزلق	*ḳızlıḳ*	231
قيسى	*ḳaysı*	3429
قيسي	*ḳıyısı*	1494
قيسي	*ḳıysı*	1495
قيسي	*ḳıyısı*	1496
قيسي	*ḳaysı*	3441
قيش	*ḳış*	1401
قيش	*ḳış-*	1656
قيش	*ḳış*	1658
قيشلاق	*ḳışlaḳ*	2278
قيشلق	*ḳışlaḳ*	2255
قيشلق	*ḳışlıḳ*	2291
قيشله	*ḳışla-*	3486
قيص	*ḳış-*	1764
قيصج	*ḳışac*	441

قيصج	*ḳışaç*	1765
قيصج	*ḳışac*	2177
قيصرق	*ḳışraḳ*	2068
قيصق	*ḳışıḳ*	2176
قيصم	*ḳışım*	3638
قيغ	*ḳıġ*	1822
قيغ	*ḳıġ*	2680
قيغل	*ḳıġıl*	3212
قيغنه	*ḳayġana*	4328
قيغو	*ḳayġu*	1901
قيق	*ḳıḳ*	1657
قيق	*ḳıyıḳ*	2419
قيل	*ḳıl*	3213
قيل	*ḳıl-*	3214
(قيلجق)	*ḳılçıḳ*	2018
قيله	*ḳapla-*	3479
قيمق	*ḳaymaḳ*	2351
قيمق	*ḳıymaḳ*	2420
قيمه	*ḳıyma*	3760
قيمه	*ḳıyma*	3770
قيمه	*ḳıyma-*	3771
قيمه	*ḳıyma*	4489
قيمَه	*ḳıyma*	3769
قين	*ḳın*	4141
قين	*ḳın-*	4142

قيندرمق	*ḳındırmaḳ*	4143
قينق	*ḳoynaḳ*	2368
قينه	*ḳayna-*	4332
قيه لِق	*ḳayalıḳ*	2312
قيو	*ḳuyu*	4407
قيو	*ḳoyu*	4408
قيوراق	*ḳıvraḳ*	2081
قيوم	*ḳuyum*	3641
قيومجى	*ḳuyumcu*	3642
قيون	*ḳoyun*	4164
قيون	*ḳoyun*	4165
قيى	*ḳayı*	1451
گابين	*kābin*	4167
كاروان	*kārvān*	4174
كاروان سَراي	*kārvān saray*	4500
كاريان	*kārbān*	4173
كاسك	*kesik*	2713
كاسَه	*kāse*	1501
كاشي	*kāşí*	1736
كاشيكي	*kāşki*	3040
كاغد	*kāġıd*	632
كاكك	*kekik*	2750
كاكول	*kākül*	3224
كاكير	*gegir-*	974
كاهل	*kāhil*	3225

كبچه	*kepçe*	588
كِبريت	*kibrit*	242
كبش	*gebeş*	1665
كبكب	*kebkeb*	54
كبه	*kebe*	95
كبَه	*gebe*	96
كپك	*kepek*	2509
كپنك	*kepenek*	2834
كپنك	*kepenek*	2853
كتان	*ketān*	4169
كجش	*giciş-*	1670
كجي بينوري	*keçi boynuzı*	1432
كچ	*geç-*	551
كچِر	*geçir-*	967
كچكين	*geçkin*	4170
كچه	*keçe*	591
كچَه	*geç-e*	592
كچوچك	*küçücük*	595
كچي	*keçi*	593
كدي	*kedi*	2709
كدَي	*kedi*	712
كراز	*kiraz*	1357
كراويز	*kereviz*	1347
كربج	*kerbic*	447
كربك	*kirbik*	2516

كرپي	*kirpi*	97
كَرْپِچْ	*kerpiç*	552
كرت	*kert-*	235
كرت	*kert-*	2539
كرتج	*kertic*	448
كرتك	*kertik*	236
كرتك	*kertik*	2538
كرتنكله	*kertenkele*	3495
كرج	*kirec*	452
كِرَجْ	*kireç*	558
كرچك	*gerçek*	2571
كرچي	*gerçi*	589
كردك	*gerdek*	2594
كردل	*kerdel*	3221
كردَهْ	*kirde*	713
كرسته	*kereste*	312
كرك	*gerek*	2643
كرك	*gerek*	2644
كركان	*gergen*	4175
كركة	*kereke*	3038
كركي	*kereki*	3037
كركي	*geregi*	3039
كركين	*gergin-*	4172
كرِل	*geril-*	3222
كرمت	*kiremit*	237

كرَوات	*kerevet*	238
كريز	*keriz*	1348
كريش	*kiriş*	1671
كز	*gez*	1355
كزدر	*gezdir-*	968
كزله	*gizle-*	1361
كس	*kes-*	1465
كستر	*kestir-*	970
كسدانه	*kesdane*	4337
كسر	*keser*	969
كسك	*kesek*	2705
كسك	*kesek*	2918
كسك اقچه	*kesik akça*	2714
كسكان	*kesken*	4176
كسكين	*keskin*	4178
كسمك	*kesmek*	2830
كسمه	*kesme*	3777
كسمه	*kesme-*	3778
كسه	*kese-*	1504
كسيم	*kesim*	3649
كش	*keş*	1668
كشر	*keşer*	972
كشش	*keşiş*	1666
كشكك	*keşkek*	2749
كشنش	*kişniş*	1672

كف	*kef*	1916
كفا	*kefe*	1928
كفرت	*kefret*	239
كفكه	*kefeke*	3041
كفلن	*küflen-*	1920
كفله	*kefle-*	1917
كفه	*kefe*	1927
كفور	*küfür*	997
كك	*geñ*	2927
ككرمسي	*kekremsi*	1502
ككره	*kekre*	1174
كِكِز	*-kegiz*	1353
كِكز	*kikiz*	1358
ككش	*geñiş*	1667
ككش	*geñiş*	2928
ككش	*geniş*	3108
ككلك	*keklik*	2791
ككي	*keki*	3042
ككيت	*kekit-*	240
كل	*-gil*	3153
كل	*kel*	3226
كل	*kil*	3228
كلار	*kiler*	988
كلبك	*kelebek*	2513
كُلْچَهَ	*külçe*	556

كلر	*keler*	975
كلك	*kelek*	2768
كلم	*kelim*	3650
كلنجك	*gelincik*	2559
كلندر	*kilinder*	987
كله	*gel-e*	3502
كليد	*kilid*	635
كليم	*külim*	3653
كلين	*gelin*	4179
كم	*kem*	3645
كمر	*kemer*	976
كمس	*kümes*	4439
كمسة	*kimse*	1507
كمسنه	*kimesne*	4341
كمسنه(كننسه)	*kimsene*	1508
كمك	*kemik*	2829
كمك	*kemük*	2832
كملك	*kemlik*	2793
كمند	*kemend*	633
كمندجي	*kemendci*	634
كمنون	*kemnūn*	4182
كموُر	*kömür*	1000
كموردك	*kemürdek*	2595
كموش	*gümüş*	1674
كمي	*gemi*	3779

كنار	*kenar*	978
كنت	*kint*	243
كندر	*kendir*	979
كندوني كورا	*kendüyi göre-*	982
كنزه	*kenze*	1173
كنه	*kene*	1865
كنه	*kene*	4338
كنه	*gene*	4339
كنه اوتي	*kene otı*	313
كنور	*kenevir*	980
كه	*ke*	4503
كهره كله	*göhregile*	3514
كهله	*kehle*	3498
كهنه	*köhne*	4345
كوبرجك	*köbrücek*	2546
كوبري	*köpri*	1176
كوبك	*göbek*	2511
كوبه	*küpe*	99
كوپ	*küp*	56
كوپر	*köpür-*	992
كوپك	*köpük*	2520
كوپِك	*köpek*	2510
كوت	*göt*	248
كوت	*göt*	2719
كوتروم	*kötürüm*	3652

كوتريز	*kevetríz*	1349
كوتك	*kötek*	2531
كوتك	*kütük*	2544
كوتى	*köti*	315
كوج	*güc*	457
كوج	*güç*	1352
كوج	*güç*	4186
كوج	*güç*	4496
كوجان	*gücen-*	4185
كوججك	*kücücek*	2548
كوججك	*küçücük*	2563
كوجله بوكان	*güçle bogan*	4189
كوجه	*göç-e*	598
كوجور	*göçür-*	994
كوچان	*koçan*	4184
كوچك	*köçek*	2574
كودر	*güder*	250
كودك	*küdek*	2599
كودَك	*güdek*	2600
كور	*kör*	1004
كورال	*küral*	3231
كورجه	*körce*	520
كورجه	*körce*	596
كورْجَه	*görce*	515
كورده	*kürde*	717

كورز	*gürz*	1364
كورفس	*körfes*	1466
كورك	*kürek*	1185
كورك	*kürk*	2631
كورك	*körek*	2645
كورك	*kürek*	2646
كورك	*kürek*	2647
كورك	*kürek*	2648
كورك	*gevrek*	2652
كوركمك	*küremek*	2649
كورلك	*körlük*	2807
كورله	*gürle-*	3509
كورو	*kürü-*	1184
كوروك	*körük*	2669
كورون	*görün-*	4187
[يوري] كوري	*gavrı[yavrı]*	1202
كوز	*-ñuz*	1370
كوزبوز	*küzbüz*	1363
كوزبيڭاري	*Göz bıñarı*	1180
كوزت	*gözet-*	246
كوزدك	*göz deg-*	2598
كوزسز	*gözsüz*	1366
كوزك	*gözük-*	2694
كوزكو	*közgü*	3043
كوزكوره	*göz göre*	1181

كوزله	*gözle-*	1369
كوزله	*gözle-*	3510
كوزه	*geveze*	1433
كوس	*kös*	1469
كوس	*küs-*	1470
كوس كوتري	*köskötüri*	1182
كوسَاله	*kösele*	3511
كوستبك	*köstebek*	2512
كوستك	*köstek*	2528
كوسَرك	*kevserek*	2642
كوسكان	*küsegen*	4188
كوسكي	*küski*	3045
كوسم	*kösem*	3647
كوسه	*köse*	1509
كوش	*geviş*	1669
كوشك	*köşk*	2726
كوشك	*gevşek*	2732
كوشومله	*küşümle-*	3512
كوف	*küf*	1919
كوفتر	*köfter*	996
كوفلنمش	*küflenmiş*	1116
كوك	*kök*	2754
كوك	*gök*	2755
كوكجك	*kökçek*	2575
كوكرجين	*gügercin*	4191

كوكره	*kükre-*	1183
[كوكره]	*[kevger]*	1179
كوكل بلان	*gönül bulan-*	4192
كوكللو	*göñüllü*	3517
كوكللوا	*göñüllü*	3516
كوكله	*gölge*	4528
كوكلو	*köklü*	3518
كوكورت	*kükürt*	247
كول	*kül*	3235
كول	*köl*	3237
كول	*kül-*	3238
كولخان	*külḫan*	4194
كُولَجْ	*güleç*	555
كولچه	*külçe*	597
كولچه	*gölge*	3046
كوللك	*küllük*	2812
كوللك	*güllük*	2813
كولنك	*külünk*	2846
كوله	*gövele-*	3497
كوله	*köle*	3515
كولِ	*güḷ*	3236
كولِه	*kūḷa*	3496
كوم	*göm-*	3655
كومج	*gümec*	456
كومرك	*gümrük*	2675

كومس	*kümes*	1468
كوملته	*kümelte*	314
كوملك	*gömlek*	2771
كوملي	*gömüli*	3521
كون	*gön-*	4193
كون	*gün*	4196
كون	*gün*	4200
كون	*gön*	4197
كون دوغسي	*gün doġusu*	1510
كونجك	*göncük*	2567
كوندر	*gönder-*	1001
كوندر	*gönder*	1002
كوندز	*gündüz*	1365
كونش	*güneş*	1675
كونك	*gevenk*	2844
كونلك	*günlük*	2814
كونه	*küne-*	4342
كوني	*küni*	4343
كونيلمك	*künilemek*	4344
كونيله	*gönile-*	3513
كوْي	*köy*	4504
كويكو	*güveygü*	3047
كويكو	*güvegü*	4180
كُويلُو	*güher çile*	3519
كُويلُو	*köylü*	3520

كويون	*küyün-*	4195
كي	*ki*	4502
كيپ	*kip*	55
كيجك	*gicik*	2553
كيْجَهْ	*gece*	517
كيچك	*giyecek*	2550
كيچي	*kiçi*	594
كيدرمك	*kiydirmek*	984
كيدي	*gidi*	714
كير	*keyür-*	983
كير	*kir*	990
كير	*kir*	3504
كيرلي	*kirli*	3503
كيرو	*girü*	1175
كيز	*-ñ(Iz)*	1359
كيزله	*gizle-*	3506
كيسه	*kese*	1505
كيسي	*giysi*	1506
كيسي	*giysi*	2551
كيشي	*kişi*	1737
كيله	*kile*	3500
كيم	*geyim*	3644
كيم	*kim*	3648
كيمار	*kimer*	989
كين	*kin*	4183

كينتله	*kintle-*	244
كيوان	*keyvān*	4181
كموردە	*kümürde-*	716
كوجك	*küçük*	2564
كونجك	*küncük*	2562
ڭُورُمْجَهَ	*görümce*	516
كرلڕ	*gerịl*	3223
كرن	*geren*	4171
كزلي	*gizli*	3505
كل	*gel-*	3227
كل	*-gil*	3229
كلين	*gelin*	3048
كم	*gem*	3646
كوجله	*gücle*	3508
كوچلو	*güclü*	3507
كوزل	*güzel*	3233
كوڭول	*göñül*	3234
كوكوم	*gügüm*	3654
كي	*giy-*	4501
كاور	*gavur*	981
كبر	*geber-*	965
كپره	*gepre*	1172
كتور	*getür-*	966
كتوري	*götüri*	1178
كچت	*geçit*	234

2608	*gedik*	ڴدیك
985	*ger-*	ڴر
1350	*gerez*	ڴرز
1918	*gergef*	ڴرکف
1464	*gerges*	ڴرڴس
1354	*gez*	ڴز
1356	*gez-*	ڴز
2685	*gezek*	ڴزك
1351	*gegez*	ڴڴز
2753	*gemik*	ڴمك
977	*gemir-*	ڴمير
449	*genc*	ڴنج
450	*genc*	ڴنج
710	*gendi*	ڴندي
104	*hegbe*	ڴهبَه(هڴبه)
1177	*gübre*	ڴوبره
100	*gübe*	ڴوبه
101	*gübe gündür*	ڴوبه كوندر
249	*güt-*	ڴوت
993	*götür-*	ڴوتور
2565	*gücük*	ڴوجك
553	*göç-*	ڴوچ
554	*güç*	ڴوچ
711	*gevde*	ڴوده
1005	*gür*	ڴور

1006	*gör-*	چور
1673	*güreş*	چوراش
715	*gürülde-*	چورلده
1186	*güre*	چوره
1367	*göz*	چوز
1368	*göz*	چوز
1744	*güzel*	چوزل
2809	*gözlük*	چوزلك
995	*göster-*	چوستر
1738	*gūşe*	چوشه
2865	*gevik*	چوك
998	*göger-*	چوكر
1467	*gögüs*	چوكوس
999	*gögüs gecir-*	چوكوس كجر
2769	*göklek*	چوكلك
2823	*gögüs geçirmek*	چوكس چچرمك
453	*güllac*	چولاج
455	*gülenc*	چولانج
454	*gülünc*	چولَنج
290	*kün doġusı*	چون دغوسي
2815	*günlük*	چونلك
2863	*göynük*	چوينك
98	*gibi*	چيي
245	*git-*	چيت
451	*geyc*	چيج

519	*gicek*	ڪيجك
518	*gici-*	ڪيجي
986	*gider-*	ڪيدر
991	*gir-*	ڪير
1360	*giz*	ڪيز
1921	*güzāf*	ڪيزاف
1362	*gizlü*	ڪيزلو
360	*geyik*	ڪيك
366	*geyik*	ڪيك
2869	*geyik*	ڪيك
102	*ļapa*	ڵپه
1922	*lāf*	لاف
3523	*lale*	لاله
103	*leblebi*	لبلبي
2514	*lebbeyk*	لبّيك
3651	*laḫana*	لخنه
4346	*lahana*	لخنه
1511	*laḫūse*	لخوسا
1007	*-lar*	لر
2052	*larḳ*	لڑق
3656	*laġım*	لغم
2335	*-lıḳ/-luḳ*	لق
2772	*leklek*	لكلك
3049	*leke*	لكه
3050	*leke*	لكه

لكِن	*legen*	4201
لودره	*levedre*	1187
لورك	*levrek*	2653
لوك	*lük*	2801
لوك	*-lük*	2802
لولا	*lüle*	3524
لين	*-leyin*	4202
لين	*-leyin*	4203
ڵاڵا	*ḷaḷa*	3522
ڵق	*-ḷıḳ*	2314
ڵقمه	*ḷoḳma*	3781
ڵور	*ḷor*	1008
مَات	*mat*	253
مَارت	*mart*	252
ماروڵ	*marul*	3239
مَازي	*mazı*	1435
ماش	*maş*	1677
مَاشه	*maşa*	1742
مامون	*memūn*	4204
ماو	*mav*	4415
ماوق	*mavuḳ*	2394
ماوله	*mavla-*	4416
ماونه	*mavna*	4348
مايس	*mayıs*	1471
مايه	*maya*	4543

متارس	*metāris*	1472
مجك	*mecik*	2579
مدره	*medre*	1188
مرتك	*mertek*	2526
مرتك	*mertek*	2527
مرجمك	*mercimek*	2821
مردار	*murdār*	1015
مردارايلك	*murdar ilik*	2775
مردمك	*merdümek*	2822
مردوان	*merdüvān*	4205
مردوان	*merdüvān*	4212
مردوم	*merdüm*	3657
مَرزه	*mirze*	1931
مِرزه	*mirze*	1436
مرسين بالغي	*mersin balıġı*	1893
مرڵ مرڵ	*mırıḷ mırıḷ*	3246
مَرمَر	*mermer*	1009
مريول	*merul*	3240
مز	*-maz*	1375
مز	*-mlz*	1376
مزدَكي	*mezdeki*	3051
مزه	*meze*	1434
مزه لن	*mezelen-*	4207
مسقالڵ	*mısḳaḷ*	3248
مسقاو	*miskāv*	3232

مسل/مصل	*masal/maṣal*	3241
مسمل	*mismil*	3249
مسندره	*müsendere*	1193
مَسير	*mesír*	1010
مش	*-mlş*	1678
مشتلق	*muştuluḳ*	2316
مشتلمق	*muştlamaḳ*	2317
مشك	*meşk*	2727
مشه	*meşe*	1741
مشين	*meşīn*	4199
مشين	*meşīn*	4209
مصَاو	*meṣav*	4413
مصد	*maṣad/ masaṭ*	636
مصره	*maṣura*	1189
مصلق	*maṣlıḳ*	2294
مُصلق	*muṣluḳ*	2323
مطربَاز	*maṭrabaz*	1371
مَطرق	*mıṭraḳ*	2069
مطره	*maṭara*	1190
مطل	*maṭal*	3243
مغدونوز	*maġdonoz*	1372
مُفت	*müfit*	254
مقاقلن	*maḳaḳlan-*	2227
مقره	*maḳara*	1192
مقق	*maḳaḳ*	2226

مكك	*mekik*	2751
مگر	*meger*	1013
ملز	*melez*	1373
ملمه	*meleme*	3782
ملمه	*meleme-*	3783
مَله	*mele-*	3525
مَلهم	*melhem*	3658
مه	*meme*	2555
مه	*meme*	3784
مناو	*manav*	4414
مناوره	*münävere / münevvere*	1194
مندر	*minder*	1014
مندل	*mandal*	3245
منڤره	*manḍıra*	1191
منطر	*manṭar*	1011
منفش	*menfiş*	1676
منقر	*manḳır*	1012
منڭنه	*mengene*	4347
منڭشه	*menegşe*	1740
منورك	*menevrek*	2654
مه	*ma*	3786
مُهر	*mühür*	1017
مهرله	*mührele-*	1196
مهرله	*mührle-*	3528
مهرله	*mührele-*	3530

مُهْرله	*mühür*	3529
مهره	*mühre*	1195
مهموز	*mahmūz*	1374
مُود	*mud/muṭ*	637
مور	*mor*	1018
موطلي	*muṭlı*	3527
موله	*mavla-*	3526
مولوز	*moḷoz*	1377
موم	*mum*	3659
مومبر	*mumbar*	1016
مي	*mı*	3787
ميمون	*maymun*	4210
نار	*nar / enar*	1019
نار (ناز)	*nāz*	1389
نارين	*narin*	4213
نازك	*nazik*	2695
نتلي	*netli-*	3531
نخود	*noḫūd*	639
نچه	*niçe*	599
ندزله	*nadazla-*	3533
نرد	*nerd*	638
نردبان	*nerdübān*	4211
نردبَان	*nerdübān*	4206
نَرْق	*narḳ*	2054
نرلن	*nazḷan-*	1390

نزكپ	*nezkep*	57
نزلن	*nazlan-*	4214
نسنه	*nesne*	4349
نشان	*nişān*	4218
نشتر	*neşter*	1020
نقرة	*noḳra*	1197
نم	*nem*	3660
نم	*nem*	3661
نماز	*namāz*	1378
نماز قل	*namaz ḳıl*	3215
نملى	*namlı*	3532
نه	*ne*	4350
نه اكسكي	*ne eksigi*	3052
نَه اليدي	*ne olaydı*	718
نه دكلو	*ne deñlü*	549
نوروز	*nevrūz*	1391
نوكر	*nöker*	1021
نولا	*nola*	3534
نَولون	*navlun*	4215
نيته	*nite*	316
نيجه	*nice*	521
نيچه	*niçe*	548
نيچون	*niçün*	4216
نيچُون	*niçün*	4217
هاوج	*havuc*	458

هاوج	*havuç*	973
هاوِج	*havuç*	3367
هبْ	*hep*	58
هبزله	*hapazla-*	1393
هبز	*hapaz*	1392
هدوك	*hödük*	2616
هر	*her*	1028
هركله	*hergele*	3536
هرني	*herni*	4352
هشتك	*heştek*	2529
هلك	*helik*	2799
هَلْمَتْ	*helmet*	255
هله	*hele*	3535
هلوت	*hülüt-*	256
همان	*hemen*	4222
هنپه	*henepe*	105
هُنر	*hüner*	1030
هوان	*havan*	4223
هون دسته سي	*havan destesi*	303
هيج	*heç*	557
هيقر	*hayḳır-*	1029
وار	*var-*	1025
وَار	*var*	1023
وارصَاغي	*varṣaġı*	1874
وارصغي	*varṣaġı*	1875

واريل	*varil*	3250
وَازگِل	*vaz gil-*	3251
واي	*vay*	4505
ور	*vur-/ ur-*	1027
ورغون	*vurġun*	4221
وشق	*vaşaḳ*	2137
وق	*vıḳ*	2388
ونانديك	*venedik*	2610
وي	*vıy*	4506
وِير	*vir-*	1026
ويران	*vírān*	2795
ويران	*vīrān*	4054
ويران	*virān*	4219
ويرمك	*vermek*	151
ويره	*vire*	1198
ويروي	*virevi*	4436
وَينق	*vaynuḳ*	2382
يءِدي	*idi*	658
ياپ ياپ	*yap yap*	60
ياپي	*yapı*	106
ياپْ ياپْ	*yap yap*	3806
ياپش	*yapış-*	1679
ياپوق	*yapuḳ*	1958
ياڀي	*yaṭı-*	317
ياتسو	*yatsu*	1512

يَاد	*yād*	640
يادرغن	*yadırġan-*	4227
يارِ	*yaṛ*	1041
يارِ	*yaṛ*	1042
يارِ	*yaṛ*	1043
يَاران	*yārān*	4228
يَاردم	*yardım*	3662
يارشق	*yarışıḳ*	2144
يارِق	*yarıḳ*	2095
يارلغه	*yarlıġa-*	1894
يارم	*yarım*	3663
يَارم	*yarım*	1200
يارمه	*yarma*	3788
يارمه	*yarma-*	3789
ياري	*yarı*	1199
ياري	*yārí*	1201
ياري	*yarı*	3665
ياريش	*yarış-*	1683
يارين	*yarın*	4229
ياز	*yaz*	1400
ياز	*yaz-*	1402
ياز	*yaz*	4509
يازق	*yazıḳ*	2124
يازِي	*yaẓı*	1438
يازِي	*yaẓı*	1439

1473	*yas*	ياس
1033	*yaş*	ياش
1694	*yaş*	ياش
1693	*yaş*	ياش(eksik)
3541	*yaṣ*	ياص
1823	*yaġ*	ياغ
1034	*yaġır*	ياغر
1035	*yaġır*	ياغر
1395	*yaġız*	ياغز
2299	*yaġlıḳ*	يَاغلق
1902	*yaġı*	ياغي
2484	*yaḳı*	يَاقِي
2485	*yaḳı*	يَاقِي
3253	*yeñil-*	ياكل
3252	*yañıl-*	ياڭل
3256	*yal*	يال
1397	*yaḷdız*	يالڭدز
2934	*yalıñ*	يالك
2935	*yalıñ*	يالك
1398	*yalñuz*	يالكوز
3537	*yalın yüzli*	يالن يوزلي
1977	*yalıncaḳ*	يالنجق
1037	*yalvar-*	يالوار
1038	*yalvar yaḳar*	يالوار يقر
3538	*yalı*	يالي

4238	*Yaḷın*	ياڵن
4239	*yaḷın ḳılıç*	ياڵن
2402	*yaḷın ayaḳ*	ياڵن ايق
1691	*yan*	يان
4224	*yan*	يَان
522	*yan kesici*	يَان كسيجي
1989	*yancıḳ*	يانجق
2560	*yancık*	يانجك
1680	*yanaş-*	يانش
2373	*yanıḳ*	يَانق
2486	*yanḳı*	يانقي
1039	*yanvėr*	يانور
4437	*yava*	ياوا
1399	*yavuz*	ياوز
2395	*yavuḳ*	ياوق
2398	*yavuḳ*	ياوق
2396	*yavuḳ ol-*	ياوق اول
2397	*yavuḳ eyle-*	ياوق ايله
3255	*yav ḳıl-*	ياوقيل
4508	*yay*	ياي
4510	*yay-*	ياي
4507	*yay*	يَاي
2487	*yayıḳa-*	يايقه
4226	*yayın-*	يَاين
4544	*yaya*	يايه

4225	*yaban*	يبان
1514	*yabansı*	يبان سي
4355	*yabana*	يبانه
2060	*yabraḳ*	يبرق
59	*yap-*	يَپْ
1945	*yapaḳ*	يپاق
1394	*yapaz*	يپز
1047	*yupur-*	يپور
260	*yaṭ-*	يټ
259	*yet-*	يت
263	*yit-*	يت
1383	*yatsu namāz*	يتسو نمازي
2542	*yitik*	يتك
1681	*yetmiş*	يتمش
2053	*yıtmaḳ*	يتمق
1045	*yitür-*	يتور
3264	*yoḫsul*	يخسول
4452	*yoḫsul*	يخسول
1743	*yaḫşı*	يخشي
641	*yed-*	يد
642	*yedek*	يدك
2601	*yedek*	يدك
720	*yedi*	يدي
1040	*yėr-*	ير
1044	*yar-*	ير

2096	*yar-*	ير
2098	*yır-*	ير
1513	*yarasa*	يراسه
1682	*yaraş*	يَراش
2140	*yaraşık*	يَراشِق
2141	*yaraşmaḳ*	يراشمق
2078	*yaraḳ*	يَراق
4234	*yıraḳ*	يَراق
1993	*<a>yrancık*	يَرانجق
261	*yırṭ*	يرټ
465	*yırṭ-*	يِرټ
466	*yırṭ-*	يِرټ
257	*yarat-*	يرت
1403	*yırtalaz*	يرتلاز
464	*yırtmac*	يرتماج
2196	*yırṭıḳ*	يِرْطِق
2097	*yırıḳ*	يرق
2077	*yaraḳ*	يرق
1695	*yerleş-*	يرلش
3554	*yırla-*	يرله
3555	*yerli*	يرلي
1204	*yaṛa-*	يرِه
3539	*yarala-*	يره له
2290	*yazlıḳ*	يزلق
1479	*ise*	يسه(ئسه)

1031	*yeşer-*	يشر
1032	*yaşar-*	يشر
1746	*yaşa-*	يشه
3254	*yeşil*	يشيل
1768	*yaṣ-*	يص
2198	*yaṣṭıḳ*	يَصطق
2169	*yaṣaḳ*	يصق
2170	*yaṣaḳçı*	يصقجى
3540	*yaṣlı*	يصلى
4230	*yaṣan-*	يصن
3542	*yaṣanla-*	يصنله
1769	*yaṣṣı*	يصي
1786	*yaṣṣı*	يصّي
1782	*yaṣṣı*	يَصَي
2191	*yaṭaḳ*	يَطق
4261	*yuṭḳun-*	يطقن
3544	*yaṭlı*	يطلى
873	*yaṭmaḳ*	يطمق
3666	*yaṭım*	يطيم
1824	*yaġ-*	يغ
1827	*yıġ-*	يغ
2300	*yaġalıḳ*	يغالق
4232	*yaġan-*	يغان
4231	*yaġrın*	يغر
1826	*yaġırlıḳ*	يغرلق

4059	*yaġız*	يغز
3259	*yıġıl-*	يغل
3790	*yaġma*	يغما
3546	*yaġmala-*	يغمله
3792	*yaġmala-*	يغمله
3791	*yaġma-*	يغمه
1825	*yaġmur*	يغمور
367	*yaġmurca*	يغمورجه
523	*yaġmurca*	يغمورجَه
2320	*yaġmurluḳ*	يغمورلق
1829	*yıġın*	يغن
4256	*yıġın*	يغن
4257	*yıġın*	يغن
1828	*yıġnaḳ*	يغناق
1050	*yoġur-*	يغور
258	*yaġurt*	يغورت
1853	*yıġoṣ*	يغوص
1863	*yıġoṣ*	يغوص
4267	*yoġun*	يغون
2410	*yaḳ-*	يق
2421	*yıḳ-*	يق
1870	*yuḳaru*	يقارو
1036	*yaḳar-*	يقر
1685	*yaḳış-*	يقش
2145	*yaḳışmaḳ*	يقشق

يقق	*yıḳıḳ*	2233
يقل	*yıḳıl-*	3260
يقلش	*yaḳlaş-*	1686
يقله	*yaḳala-*	3547
يقمق	*yıḳmaḳ*	2234
يقمه	*yıḳma*	3780
يقه	*yaḳa*	2489
يقه	*yaḳa*	2490
يقور	*yuḳur*	810
يقوش	*yoḳuş*	1697
يَقين	*yaḳın*	4233
يك	*yeg*	2931
يك	*yeñ*	2932
يك	*ye-ñ*	2933
يَك	*yeñ*	2930
يكا	*yaña*	3056
يِكرمي	*yigirmi*	3799
يكشق	*yañşaḳ*	2134
يكشمق	*yañşamaḳ*	2135
يكصله	*yañşıla-*	3548
يكلتماج	*yañıltmac*	459
يكن	*yegen*	4235
يكن	*yeñen*	4236
(يكنمك)	*yeñenmek*	4237
يكه	*yeke*	3055

يكي	*yeñi*	3057
يڭز	*yañaz*	1396
يڭلش	*yañlış*	1687
يڳت	*yigit*	262
يل	*yel-*	3257
يل	*yėl*	3258
يلان	*yalan*	2572
يلان	*yılan*	3263
يلان	*yalan*	4247
يلان	*yılan*	4258
يلپزه	*yelpāze*	1437
يلتن	*yelten-*	4241
يلدرم	*yıldırım*	3669
يلدڕه	*yılḑıra-*	1206
يلطق	*yalṭaḳ*	2190
يلطقلن	*yalṭaḳlan-*	4242
يلغن	*yılġın*	4259
يلق	*yalaḳ*	2271
يلكان	*yelegen*	4243
يلكن	*yelken*	4244
يلكن چنبر	*yelken çember*	828
يلكني سوده	*yelkeni sevde*	719
يلمان	*yalman*	4245
يلمان	*yalaman-*	4246
يلمق	*yalamaḳ*	2272

يلنك	*pelenk*	2845
يله	*yele*	3551
يله	*yele-*	3552
يلوت	*yülüt-*	267
يليق	*yılıḳ*	1951
يلپه	*yaḷa*	3553
يم	*yam-*	462
يم	*yem*	3667
يَمان	*yaman*	4248
يمج	*yamac*	460
يمرده	*yımırda*	721
يمش	*yemiş*	1688
يمش	*ye-miş*	1689
يمش جورك	*çürük yemiş*	1115
يمق	*yamaḳ*	2347
يمه	*yama*	461
يمه	*yama*	3797
يمه	*yama*	3798
ين	*yan-*	2411
ين	*yan-*	4254
ين	*yen-*	4255
يناش	*yanaş-*	1690
يناشمه	*yanaşma*	3793
ينشمه	*yanaşma-*	3796
ينكج	*yengec*	463

1109	*yeñiçeri*	ينكچري
3053	*yenge*	ينكه
3794	*Yanma-*	ينمه
3795	*yanma*	ينمه
4340	*yine*	ينه
4356	*yine*	يِنَه
4546	*ya*	يه
4547	*ye-*	يه
4417	*yiv*	يو
4418	*yu*	يو
4419	*yu-*	يو
4548	*yu-*	يو
4549	*yu*	يو
4438	*yuva*	يوا
3564	*yuvarla-*	يوارله
1692	*yavaş*	يواش
1745	*yavaşa*	يواشه
2274	*yuvaḷaḳ*	يوَالِق
3563	*yuvaḷa-*	يواڵه
4250	*yavan*	يوان
266	*yuṭ-*	يوټ
525	*yüce*	يوجه
3672	*yuḍum*	يودڇوم
1054	*yor-*	يور
1053	*yoṛ-*	يورِ

2079	*yoraḳ*	يوراق
264	*yurṭ*	يورټ
265	*yorṭ-*	يورټ
643	*yurd*	يورد
3673	*yordam*	يوردام
4265	*yorġan*	يورغان
4263	*yorġun*	يورغن
1860	*yorġa*	يورغه
2655	*yürek*	يورك
4264	*yorulmaḳ*	يورلمق
1212	*yöre*	يوره
1209	*yürü-*	يورو
2676	*yörük*	يوروك
2501	*yüregi bek*	يوريكي بك
1404	*yüz*	يوز
1405	*yüz*	يوز
1406	*yüz-*	يوز
1407	*yüz-*	يوز
1048	*yüz çevir-*	يوزچور
2789	*yüzerlik*	يوزرلك
3800	*yüzerlik tohumı*	يوزرلك تخومي
2696	*yüzük*	يوزك
1747	*yüzük ḳaşı*	يوزك قاشي
1696	*yüzgeç*	يوزكش
2810	*yüzlük*	يوزلك

3561	*yüzlü*	يوزلو
3562	*yüzlü*	يوزلو
1049	*yüz vėr-*	يوزوِير
2502	*yüzi bek*	يوزي بك
4249	*yevşen*	يوشن
1748	*yuşva-*	يوشوا
3801	*yoṣma*	يوصمه
4266	*yoṣun*	يوصون
4260	*yuṭķun-*	يوطقن
4262	*yuṭmaķ*	يوطمق
1830	*yoġ*	يوغ
1923	*yuf*	يوف
2492	*yufķa*	يوفقه
2493	*yufķa*	يوفقه
1024	*yoķ*	يوق
2426	*yoķ*	يوق
1207	*yuķarı*	يوقاري
3556	*yokla-*	يوقله
2495	*yoķa-*	يوقه
1542	*yoķuş*	يوقوش
2936	*yük*	يوك
2937	*yüñ*	يوك
1210	*yügrük*	يوكروك
2706	*yüksek*	يوكسَك
2816	*yüñlük*	يوكلك

يوكلي	*yükli*	3557
يوڭرك	*yügrük*	2674
يولار	*yuḷar*	1051
يولداش	*yoldaş*	1022
يولداش	*yoldaş*	1699
يولشوق	*yoluşuḳ*	2155
يولق	*yoluḳ*	2334
يَولق	*yavlaḳ*	2273
يوللّه	*yollama-*	3559
يوللو	*yollu*	3560
يولمق	*yolmaḳ*	2157
يولو	*yülü*	3558
يولوق	*yoluḳ*	2158
يولوير	*yol vėr-*	1052
يوڵ	*yoḷ*	3266
يوڵ	*yoḷ-*	3267
يولڵشمق	*yoḷuşmaḳ*	2156
يوم	*yüm*	3670
يوم	*yum-*	3671
يومرجق	*yumracaḳ*	1967
يومرق	*yumruḳ*	2108
يومرقله	*yumruḳla-*	2109
يومشق	*yumuşaḳ*	2136
يومق	*yumaḳ*	2348
يومق	*yumaḳ*	2488

4272	*yumaḳ*	يومق
1211	*yumurcaḳ*	يومورجق
2634	*yumurcaḳ*	يومورجق
2359	*yumuḳ*	يوموق
4268	*yön*	يون
4270	*yon-*	يون
4271	*yun-*	يون
524	*yonca*	يونجا
1999	*buncaḳ*	يونجق
1898	*yonġa*	يونغه
2496	*yonḳa*	يونقه
3265	*yönel-*	يونل
4269	*yönlen-*	يونلن(يونن)
3565	*yuvarlaḳ*	يُووآرلاق
4512	*yıy-*	يي
4511	*ye-*	يِي
4251	*yayan*	ييان
1046	*yir*	يير
2403	*yayıḳ*	ييق
2404	*yaγan*	ييق
4420	*yıḳa-*	ييقه
3054	*yeyegü*	ييكو
3262	*yıl-*	ييل
3261	*yıl*	يِيل
3549	*yayla*	ييلا

ییلاق	*yaylaḳ*	3550
ییلق	*yaylaḳ*	2277
ییم	*yeyim*	3668
ییمق	*yaymaḳ*	2350
ییني	*yeyni*	4353
ییون	*yayvan*	4253
(ى)	*ı/i; y*	2399

SONUÇ

Çalışmamızda kaynak metin olarak kullanılan sözlük Molla Salih'in 17. yüzyılda kaleme aldığı "Kâmûs El-ervâm fi Nizâmü'l-Kelâm" adlı eseridir. Molla Salih Hakkında kaynaklarda son derece yetersiz bilgi bulunmaktadır. Çalışmamızla bu sözlüğün sebeb-i telif kısmında yer alan açıklamalara dayanarak yazar hakkındaki bilgilerimize (eğitimi, görevleri, eserleri v.b.) yeni katkılarda bulunulmuştur. Molla Salih 17. yüzyılın Türk dünyasının ve Türkçenin varlığını Türk diline ve ku¨ltu¨ru¨ne yazdığı eserler ile büyük katkılarda bulunmuştur. O yazdığı eserlerle Tu¨rk dili, Tu¨rk tarihi ve Türk ku¨ltu¨rüne dair önemli ayrıntıları gu¨nu¨mu¨ze kadar ulaştıran önemli bir şahsiyettir. Eserlerinde gezdiği yerlerin demografik yapısı, insanların konuşma biçimleri, yaşam şekilleri, giyim kuşamları, ticari faaliyetleri gibi pek çok bilgiye yer vermektedir.

Bir dili öğrenebilmek için sözlüklerin önemi çok büyüktür. Bugünkü Türkçe yazı dilini temelini ve tarihini oluşturan Eski Anadolu Türkçesi döneminde Arapçadan Türkçeye ve Farsçadan Türkçeye kaleme alınan pek çok iki dilli sözlük. Kütüphanelerde gün ışığına çıkarılmayı beklemektedir. Türkçenin tarihi dönemlerine ışık tutacak nitelikte olan bu sözlükler, özellikle Türk dilinin geçmişte kullanılıp bugün arkaik olan kelimeleri içermesi açısından önemlidir. Arap harfli metinlerde imlaları benzer ve aynı olan pek çok kelimenin kökenini ortaya koymada da bu türden iki dilli sözlükler, bizim için birer başvuru eseridir.

Sözlük Arap çocuklarına Türkçeyi öğretmek üzere Türkçe-Arapça iki dilli bir sözlük olarak kaleme alınmıştır. Eğitim ve öğretimde kullanıldığını düşünmekteyiz. Bugüne gelen bildiğimiz 3 nüshası bulunmaktadır.

Kâmus el-Ervam ile Arap sözlükçülüğü modelinde doğup gelişen Türk sözlükçülüğüdür. Osmanlı sahasında bir Türklük bilimi alanıdır. Osmanlı Türkçesi'nin söz varlığını, Cevherî ekolüne ve uyguladığı kafiye sistemini kendi sözlüğüne uygulamasından, meşhur ve yaygın kelimeleri topladığı sözlüğünü de bu sisteme göre dizmiş olmasından dolayı sözlüğün getirdiği yenilikler bulunmaktadır. Molla Salih Efendi, Kâmus el-Ervam'da *eṣ-Ṣıḥâḥ* olduğu gibi son harfi aynı olan köklerle türevlerini birlikte meşhur kelimeleri yer vermiştir. Böylece hem daha pratik bir yöntem hem de şair ve yazarlara aynı yerde toplanan kafiyedaş ve secidaş kelimeleri bulma kolaylığı sağlamış ve aranan kelimeye ulaşmada daha kolay bir yöntem oluşudur. Bu sebeple bu tertibe "kafiye sistemi" denilmiştir.

Molla Salih Efendi, Arap bilginlerini arasında Türkçeyi iyi bilen kişi olarak birçok sarf ve nahiv meselesine değinmiştir, ilgili harfler geldiğinde yapım ve çekim ekleri hakkında bilgi vermiştir. Arap alfabe düzenine göre hazırlanmış olan sözlükte maddelerin Arapça tanımında kökeni, yer yer kelime ailesi ve tanıklatmalar yer alır.

Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan sözlük, tasrif (morfoloji) ve nahiv (sentaks) olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Eser, cinas ve kafiye sistemini kapsayan bir sözlükten oluşmaktadır. Ele aldığımız nüshanın istinsah eden kişinin Arapça açıklama kısmında yanlış istinsahı yapılmıştır. Yazmanın kenarlarında satır aralarında metinle bağlantılı Arapça ve Türkçe açıklama ve örnekleme bulunmaktadır. Genellikle çıkartmalardaki Türkçe kelimenin izahı şeklinde olup örnek verilmektedir. Diğer nüshalarda daha düzgün olup ancak biz en eski tarihli nüshayı el aldık.

Müellif, giriş kısmından sonra, mevcut malzemeyi 38 baba ve 502 fasla ayırmış, 4549 maddeye yer vermiştir. Fasıl esasına göre üstün, kesre ve ötre sıralamasını esas alarak düzenlenmiştir. Ana başlık altında olarak düzenlendiği Türkçe- Arapça sözlük, Fiil kip ve ekleri; isim ve ona bağlı olanlar, harfler (Ekler), isim-filler son olarak sentaksa dair temel kurallara vurgu yapmıştır. Madde başlarında ilgili kelimenin kökenine ve yer yer çok kullanılan kelime ailesine yer

verilmiş, örnek cümlelerle pekiştirilmiştir. Arapça ve Türkçe kelimeler düzenli olmamakla birlikte harekelenmiştir.

Bununla birlikte eserin hatime bölümünde de fiillerin emir kipinin teklik 2. şahsında verildiği ve Arapça, Farsça ve Türkçe fiilde kelime türetme ile ilgili karşılaştırarak kısa bir özetleme yapmıştır. Müellif bazı Türkçeleştirilmiş alıntı kelimelere değinerek gerek Arapça gerekse Farsça alıntı kelimeleri de belirtmektedir.

Arapça ve Türkçe kelimeler yer yer harekelenmiştir. Eserde eksik kelimeler yokmuş gibi gözükse de Arapçadaki açıklamaya göre bağlantısızlık birkaç yerde eksik kelime bulunduğunu tespit edip diğer nüshalarla karşılaştırılıp eksikliği parantez içine alarak beyan ettik. Bu da eserde hatalı hususlara binaen müstensihin Arapçaya vakıf olmadığını görmekteyiz. Ayrıca bazı kısımlarda sehven yanlışlıklar olduğu şekilde yazılan fakat farklı anlamlara sahip kelimelerde doğabilecek anlam kargaşasının önüne geçmek için diğer nüshaları göz önünde bulundurduğumuzu dile getirmek vaciptir.

Molla Salih Efendi, Kâmûs el-Ervam'da kelimelerin doğru okunabilmesi için belirli işaretler kullanmış ve böylece Türkçe kelimelerdeki fonetik problemleri bir derece olsun halletmiştir. Yazmada harf altı üç nokta çok düzenli kullanılmamıştır. Bazı kelimede kullanıp diğer kelimelerde kullanmamaktadır. Üç noktalı sesler kullanması Arap alfabesine has olan elif, vav, ye Türkçeye yeterli edecek olmaması nedeniyle bir takım sesin kalın okunuşuna işaret kullanılmıştır. Buda kalın ünlülere işaret etmektedir.

Türkçenin kaidelerini örnek vererek ayrıntılı olarak izah eder. Madde başları, kaideleri birlikte kökten türeyeni belirtilmiştir. Bir anlamda etimolojik izahlar da bu sözlükte yer almıştır. Birkaç madde hariç tüm madde başları Türkçedir. Sözlükte Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla el alındığı için yabancı unsur kullanılmaması tabiidir.

Kâmûs'te kelimelerin anlamları özellikle eş anlam ve eş seslileri 1. anlam ve 2. anlam şeklinde sıralandığı gibi yakın anlamda kullanılanlarını anlamları açıklamak üzere verilen örnek cümleleri de ayırmıştır. Kelime türünün

değişmesinde yani kelimenin isim iken sıfat olmasını veyahut tabir olarak kullanım manası izah etmiştir.

Örnekler vererek bazen bir kelime bazen da bir cümle vererek tamamlar. Arap gramerindeki açıklamaya göre izah ederek yazmıştır. Sözlükte bulunan Arapça ve Farsça birkaç maddeye de temas etmiştir. Dolaysıyla da bizim çalıştığımız sözlük aynı şekilde olup Arap sözlük üslubuna göre kaleme almıştır. Her kelimenin ne gibi tabirâtta kullanıldığı, örneklerle açıklanmıştır. Kanımca Arap sözlükçülüğü prensiplerini benimsenmesi ve özellikle gramerini Türk grameri için uyarlamaların sebebi dili ve anlamakta güçlük çekilen terimler onlar için daha da aydınlatıcı ve dili daha kolay anlayıp öğrenmelerini sağladığını düşüncesindeyiz.

Türk kültürüne büyük hizmetler vermiş bu dilcinin Türk dili ve dil bilimi hakkındaki görüşlerini, ilkelerini burada maddeler halinde vermenin ortaya koyduğu eserlerini anlama ve değerlendirme açısından faydalı olacağı düşüncesindeyiz. Türkiye Türkçesinin kelime hazinesine mutlaka büyük katkılar sağlayacaktır. Özellikle sözlükte her iki dil arasındaki yer yer dini, coğrafi, tarihi, kültürel ve lisanı, münasebetini derinliğini yansıtması, Ayrıca o dönemin alan Türkçe kelimeler ve bu kelimelerin yazılışı getirilen ekler; eklerin o devirdeki durumları, eserde bulunan kelimelerin tahlilini yapma, dil incelemesi batı dillerinde yazılan gramer kitapları yanı sıra önemlidir.

Türk dili ve leksikografisi açısından önem taşıyan bu sözlük üzerinde yapılacak çalışmalara da zemin hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

‘Abdurrahmân Fehmî Efendi (2005), *İslam Medeniyeti Tarihi*, (Yayına hazırlayanlar: Hüseyin Elmalı-Cüneyt Eren), Medresetu’l-‘Arab, İstanbul.

Afif Abdurrahman (1986), *Min Kadâyâ’l-Mu’cemiyyeti’l-‘Arabiyyati’l-Mu’âsıra ,Fi’l-Mu’cemiyyeti’l-Arabiyyeti’l-Muâsıra*, sayı 15,16,17, Tunus.

Ahmed Asım Efendi(1888), El-Okyanusu’l-basit fi tercümeti’l-Kâmûsu’l-muhît, İstanbul.

AKALIN, Şükrü Halûk (2009), “Sözcük Bilimi ve Sözlükçülük”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 678, Ankara: 162-169.

AKSAN, Doğan (1985-1990), *Her Yönüyle Dil*, TDK, Ankara.

AKSAN, Doğan. (1998), “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük”. *Kebikeç,* Sayı 6, Ankara: 115-118.

AKSAN, Doğan. (1998), “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük”.Kebikeç. Sayı 6, 115-118.

AKÜN, Ömer Faruk (1985), “Hayâtı, Hizmetleri ve Eserleri ile Şemseddin Sâmi”. *Temel Türkçe Sözlük* –I., Tercüman Gazetesi/YapıKredi Bankası, İstanbul.

ATALAY, Besim (1949). *Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye ve'l-Kıtai'l-Ahmediyye fi'l-Lugatı't-Türkiyye*, Üçler Basımevi, İstanbul.

ATALAY, Besim (1979), *Divan u Lugat-it-Turk Tercümesi*, 4c. Ankara.

ATSIZ, Bilgehan-Türkmen, Seyfullah. (2004), *Ed-Dürretü’l-Mudiyye Fi’lLugati’t-Türkiyye*, Akçağ Yayınları, Ankara.

ATTAR, Abdulgafur (1956), *Mukaddimetu’s-Sıhah*, Kahire.

AYVERDİ, İlhan (2010), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

BANGUOĞLU, Tahsin (1998), *Türkçenin Grameri*. 2.baskı. Ankara: TDK.

BASKIN, Sami (2012), *Eş-Şüzûrü'z-Zehebiyye Ve'l-Kıtai'l-Ahmediyye Fî'l-Lugati't-Türkiyye (Sözlükbilimsel Bir İnceleme)*, Danışman: Doç. Dr. Özen YAYLAGÜL, Basılmamış Doktora tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.

BASKIN, Sami (2014). "Osmanlı Devletinde Kültürel Bütünleşme Süreci ve Bin Muhammed Salih". *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması. 26-28 Mayıs 2014***.** Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, ss.343-353 (http://bilgelerzirvesi.org).

BAYRAV, Süheyla (1975), *Filolojinin Oluşumu*, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.

BİRİNCİ, Necat, Kâzım YETİŞ vd. (2002), *Ali Nazîmâ-Faik Reşad*. *Mükemmel Osmanlı Lûgati* (Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 4). TDK Yayını, Ankara.

Butrûs el-Bustânî (1987), *Muhîtu'l-Muhît*, Beyrut.

CAFROĞLU, Ahmet (1974), *Türk Dili Tarihi*, İstanbul.

CİVELEK, Yakup (2003), *Arap Dil Bilime Giriş*, Van.

DEVELLİOGLU, Ferit (1988), *Osmanlica-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara.

DİLAÇAR, Agop (1968), *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara.

DURMUŞ, İsmail (2010), "Arapça Sözlük Yazımı: Farklı Yöntemler ve Türler", *Türkiye'de ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu Bildirileri* (4-6 Kasım 2010), Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 334-342.

Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr (1995), *Lisânu'l-'Arab*, Beyrut.

ERCİLASUN, Ahmet B., (2006). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

EREN, Ali Cüneyt (2009), "Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, C. 9, S. 1.

ERGİN, Muharrem (1958), *Türk Dilbilgisi*. Istanbul.

GÖKÇE, Aziz (1998). *Türkiye Türkçesinin Tarihî Sözlükleri,* Kebikeç Yayınları, Ankara.

HACİEMİNOGLU, Necmettin (1984), *Türk Dilinde Edatlar*. Istanbul.

HATİBOĞLU, Vecihe (1978), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara.

Hüseyin Nassâr, el-Muʿcemü'l-ʿArabî (1968), *Neşʾetühû ve teṭavvürüh*, II, Kahire: 484-529.

İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî (1998-80)*, es-Sıhâh,* I, *Beyrut.*

KILIÇ, Hulusi, "Tâcü"l-lüga", *DŞA, C:39, s. 356.*

Kâtip Çelebi (1943), Keşfu'z-Zunûn, İstanbul.

KAHRAMAN, Mehmet (2016), "Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine", *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 8, Sayfa: 3288-3312.

KIRKKILIÇ, H. Ahmet (1999), *Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi: Lehcetü'l-Lügat,* (Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi), TDK Yayını, Ankara.

KOMİSYON (1995),Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, Cilt I-VIII, TDK 3. Baskı. Ankara.

KORKMAZ Z. (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara. Mehmed Salâhî (1313), *Kâmûs-i Osmânî*, İstanbul.

Mehmed Şemseddîn (1307), *Lügat-ı Şemseddîn*, İstanbul.

Muhammed Ahmed Abdussemi'(1984), *el-Me'âcimu'l-'Arabiyye*.

Muhammed b. Ebî Bekr b. 'Abdilkâdir er-Râzî, *Muhtâru's-Sıhâh*, Amman.

Mütercim Âsım Efendi (1887-1888), *el-Okyanûsu'l-basît fî tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît*, İstanbul.

OKİÇ, Tayyib (1964), *Arapça-Türkçe Büyük Lügat,* Ankara.

ÖLMEZ, Mehmet (1994), "Türk Dillerinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü". *Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü*. Dil Derneği Yayınları, Ankara.

ÖZDAMAR, Ali (2012), *Türkiye Tarihi 1071-1453,* Cilt I. – Bizans'tan Türkiye'ye '' kitap Yay., (Kate Fleet(ed.)), İstanbul

ÖZTOKAT, Erdin (1979), *Sözlük Üstüne Gözlemler*, Dilbilim IV, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.

PARLATIR Dr. İsmail - Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN, Prof Dr. Hamza ZÜLFİKAR (1998), *Türkçe Sözlük*, Cilt 1-11, TOK, 9. Baskı, Ankara. (hazırlayanlar: Prof.).

RECEBOV, E. E. (1988) دیلچیلیگ تاریخی. Baki:543s.

SARAÇ, Yekta (2013), "Söz Sanatları", *Eski Türk Edebiyatına Giriş:*, 2.baskı. Eskişehir: 61-63.

SÜREYYA, Mehmed, (1996). *Sicilli Osmanî*, (Yayına Haz. Nuri Akbayar), Kültür Bakanlığı ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı (ortak yayın), İstanbul.

Şehâbeddin Ebû Amr(Yayına Hazırlayan) (1418/1998), *Cevherî, eṣ-Ṣıḥâḥ Tâcü'l-luġa ve ṣıḥâḥu'l-ʿArabiyye*, Beyrut, neşredenin girişi, I, 39-46.

ŞEMSEDDİN (1891), *Lügat-ı Şemseddîn.* İstanbul.

ŞEVKET (1851). *Eser-i Şevket*. İstanbul.

TOPARLI, Recep (2000), *Ahmet Vefik Paşa*: *Lehce-i Osmânî* (Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 3), TDK Yayını, Ankara.

TULUM, Prof. Dr. Mertol (2011), *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara.

TULUM, Prof. Dr. Mertol (2013), Osmanlı Türkçesi - Büyük El Sözlüğü, Kapı Yayınları, İstanbul.

ÜÇPUNAR, Bülent (2016), *Türkiye Tarihi 1453-1603 Cilt II.- Bir Dünya Gücü Olarak Osmanlı İmparatorluğu*, Kitap Yay., (Suraiya N.Faroghi ve Kate Fleet (ed.)), İstanbul.

ÜÇPUNAR, Bülent (2011), *Türkiye Tarihi 1603-1839 Cilt III.- Geç Osmanlı İmparatorluğu*, Kitap Yay., (Suraiya N.Faroghi (ed.)), İstanbul.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1949), "XI.Yüzyıldan günümüze kadar yazılmış başlıca Sözlüklerimiz". *Türk Dili Belleten*. Seri: III. Sayı 12-13 Ocak-Aralık 1948, TDK Yayını, İstanbul.

VARDAR, Berke (1998), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.

YAVUZARSLAN, Paşa (2009), *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık, Ankara.

YILDIZ, Nuray (1998), "Eskiçağın Başvuru Eserleri ve Eskiçağ Sözlükçülüğü ve Sözlükleri", *Kebikeç*, Sayı 6, Ankara: 189-210.

Yusuf İzzeddîn (1987), *Mecelletu'l-Mecme'u'l-'İlmi'l-Irakî*, Bağdat.

ZEYDÂN, Corci (1985), *Târîhu âdâbi'l-lugati'l-'Arabiyye, Dârü'l-Mektebeti'l-Hayât*, Beyrut.

ÖZGEÇMİŞ

03 Mart1986 tarihinde Suriye Cumhuriyeti'nin Halep şehrinde doğdu. ön lisansa kadar öğrenimini Halep'te gördü. 2009 yılında Halep Üniversitesi Beşerî Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimi görmeye başladı. 2013 yılında üniversiteden 89.74 not ortalamasıyla bölüm birincisi olarak mezun oldu. 2014 Türkiye Cumhuriyeti tarafından desteklenen "Türkiye Bursları" programına katıldı. Bu program vasıtasıyla T. C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Dili alanında yüksek lisans eğitimine başladı. Türkçe-Arapça (Ana dil), İngilizce-Farsça (Gelişmekte, orta derecede).

TIBKIBASIM

ترجمهٔ ملا صالح
ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANESİ

ادبیات کتبخانه‌سی
۲۴۰

کتاب

قاموس الاعلام في نظام الكلام • جمع الاستاذ العلامة والملاذ الفهامة مدرس الاشرفية وشيخ الاروام بمصر المحمية • من هو في كل فن من العلوم كالاوتاد القائم • مولانا • واستاذنا منلا صالح

اصلح الله شأنه وعن كل خير اعانه ونفعنا

بعلومه • وامدنا بفهومه بمحمد واله

ومن شيبي على منواله انه

سميع الدعا اللهم امين

برحمتك الواسعة

ومشايخه وتلامذته

امين امين

والمسلمين

اجمعين

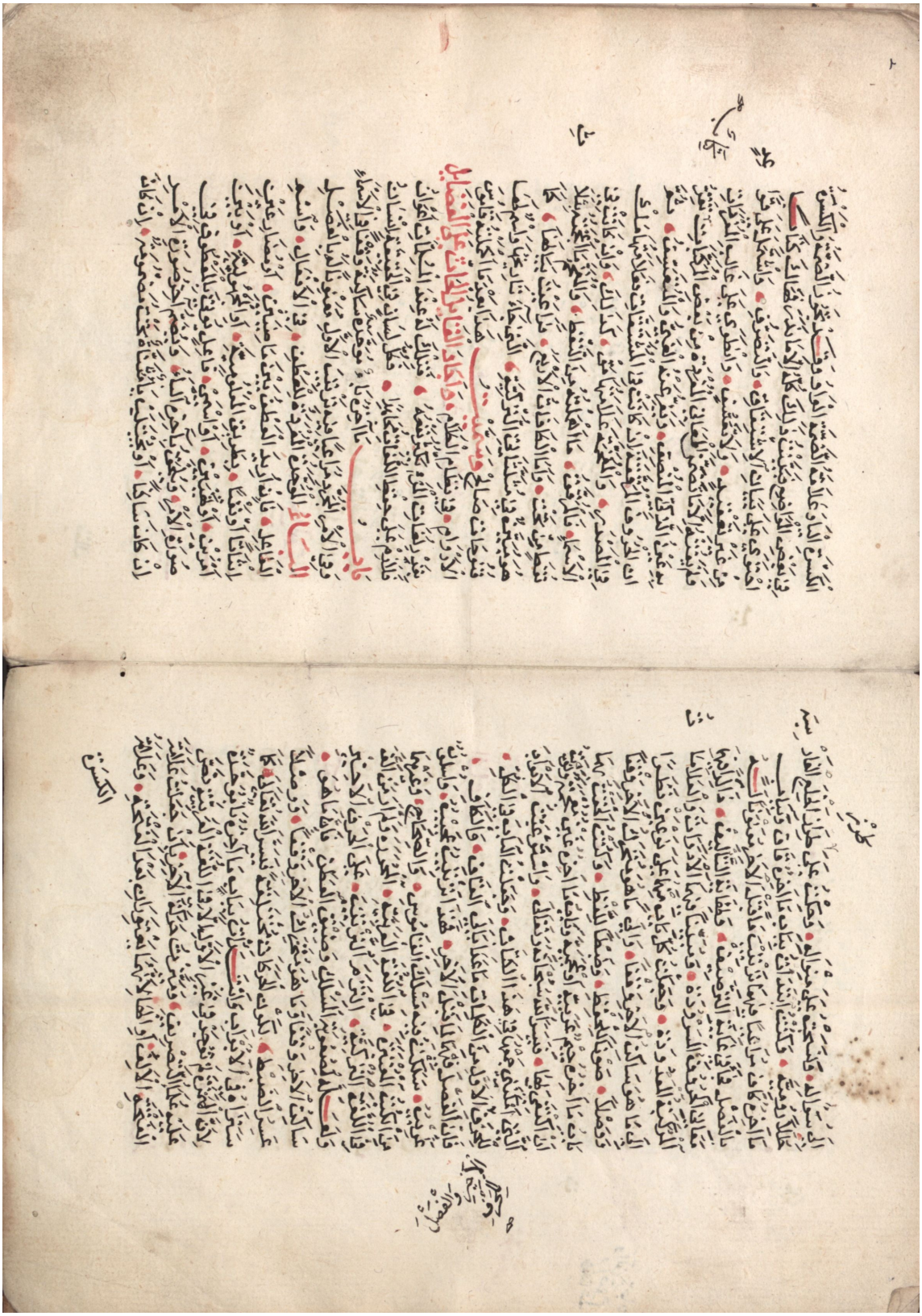
امين

امين

وصلى الله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم

دخل في ملك العبد الاكبر
محمود بن حسين سيسي
المرعشي
عدد اوراق
١١٦

متحرکا فی المعلوم هکذا • کَوُبَ اَلبُوبَ • وان کان مجهولا یونی
بنوت مضمومة • اولام مضمومة • بعد صورة الامر مطلقا ثم
یونی بصیغة الماضیة او المضارع اثنانا او تثنیا بطریق المعلو
او المجهولیه حسبما یراد • وبصیغة الامر او الذهبی او اسم
الفاعل بعد الباء فتکون الصیغة الثانیة مستحسن بصوره الامر
المسبوق مع الیاء نحو کَوُبْ او تُوَرْدِیه کَوُبْ کِیدَرْ • ونحو
بِیلنوب • اُفُوَرْدِیب • بِیلنُوبْ • اُوفُونُوبْ • ونحو اَلبُوب •
ایربوب • اُفُوبُوبْ • اُوتُوَرْدِیءَ او اُوتُورد ونحو
کَوُبْ • اُوتُوَرْسِنْ کَوُبْ • اُوتُوَرْمَهْ کَوُبْ کِیدِیجَ
چُوفْدِرَایِ جَاءَ وجلس بحی ویذهب علم وقری یُعلم
ویقراء • ونحو نحل ودابه قراءَ وقعد او یخل ویدوب
یقراءُ ویقعد • ونحو لیجی • ولیجلس • لایجی ولا تجلس
والاَیبُ • والذاهب کثیر • ثُمَّ البَاءُ تکون فی
تاکید الاولی بان توضع بعد الحرف الاول من اللون مع
بقاء حرکته نحو قَبْ قَرَصَبْ صاریِ اِیقْ قِبْ قِرِلْ فی
اسود حالك واصفر فاقع ابیض یقق احمر قانی هذا
فی البا الزایدة لمعنی • واما الاصلیة التی انفقد لها الباب
من احد الکلمة فالساکنة منها او قفا فصل الغین
المفتوحة اَچْ تابع لآق یقال اَیق ابیض یقق واشقر
فی الترکی یقدم علی المتبوع الاماشذ کما بیّنته فی المثلثات
المکسورة اِیچْ الحبل یربط به وتابع لاِیسِیقْ یقال
اِیسِیقْ سُخْنِ • شد بدی السخونة المضمومة اُوچْ
امرمن اُوچْمَكْ لمعنی التقتیل • والبوس وتابع لاُزُوقْ

یقال

یقال اُوچْ اُوزُوقْ طویل شدید فی الطول فصل
التاء المثناة فوق المفتوحة تَپْ امرمن تَپمَكْ
لمعنی الرقص بالرجل حقیقته ولمعنی ترك الشی مجازا کالکا
له کانه رفسه خلفه المضمومة تُوبْ النجل لاتفقم
غیرها فصل الجیم المفتوحة جَارْپ
امرمن جَارْپمَقْ لمعنی اللطش بالید والملطوش جَارْپلِشْ
ولومن الجن جَرْبْ بجیم عربیه صفة مشبهة الدسم والصعب
من الناس فی کلامه وافعاله فارسی الاصل جَلَبْ من
اسمایه تعالی مراد فه تکثری دیبات جَبْ امرمن جَبمَقْ
لمعنی الغارة علی البلاد نهبا وغیر ذلك من غیر اقامة
وقرار المکسوره جِرِبْ امرمن جِرِپمَقْ لمعنی قصد
الثیاب وتبییضها جِبِبْ کلمة یراد بها الاستعجال یقال
جِبِبْ چَلدِي • جَاَفْ رَاجِبِبْ • کِیدَرْ یذهب مسرعا المضمومة
چُوْرَبْ الجورب یلبس کالخف او تحت الخف چُوبْ
العود من الحطب والقشن ومثله چُورچُوبْ فصل
الدال المکسوره دِیبْ القعر تحت مثل قعر البحر
وقعر الدست وقعر کل شی المضمومة دُولَابْ نحو النا
والساقیة والخزاین المنقولات او الصغار المسمة الموضوع
فی البنا ویطلق علی المخالف • والدوالیب دُوبْ تابع
لِدُوزْ یقال بُویُولِه دُوبْ دُوزْ • ای هذه الطریق مستویة
فی غایة الاستوا فصل الزای المفتوحة زَرْدِچُوبْ
الکرکم عشب من الادویة والالوان والمکسوره زِنْدِبْ
کلمة جامدة لمعنی الزفلطة یقال زِبْ کِیدِي • ای دخل

زرنب کیردی

عورة

ره

بنال

تلبس ويلتف لها ونوع من الجوخ قريب من البادانيه
بالرقيقة الدايم تولد والجن ام احد الوالدين المضمومة
اوسيبي المراة المحتقرة وهي من اسما السب والشتم اوستيبي
المشاة من الكتان او الحرير اوبا الصحرا واليرقة والغيضا ٥
فصل الباء الموحدة المفتوحة بخشبه الخميس
اي يوم الخميس باشي فيه راسه عربانة فصل التا المثناه
فوق المفتوحة بيه الكودية والتل من التراب او الرمل
او الغلة وقة كل شي يقاله باش بيه بيي لغة الراس
المضمومة ٥ تورو به النخلة ومن اقوالهم ولنجبنوك يورك
قر تورو به سيي يدولي يجوز فيها ادغام فيه الراو والياء القلب
الكاني في بعض المواضع سما عامثل تورربه وتوربر وتبرا
وقدره وفيرو كبر بيتي وكربيت فصل الجيم المفتوحة
چارشنبه يوم الاربعا ٥ چلبي الاصيل من الناس چبه
الدرع من الحديد يلبسه وقاية للحرب چپه المسحاة تحرق
به الارض ٥ المكسورة چرتي خيط البنا وخيط
الخياط يقيس به فصل الدال المفتوحة ٥ دلالي
امر من دليمق بمعنى اللعب طه كالعبطة المذبوح المضمومة
درتي المبرد الخشابي واما المبرد الحديد للحديد
فاسمه اكه وسيابي فصل السين المهملة المكسورة
سيبا مثل سبيه اهل السوق مثل الارجل سه وا
مفتوح السين ثم كسرت تخفيفا وتعريبا ٥ المضمومة سولي
الشي على الشط المخروط المحرق فصل الشين المعجمة
المكسوره ٥ شكنبه الكرش فصل الصاد المفتوحة

صبه

صبه العطفة الزايغة ٥ المكسوره صبا الجحش مرادف
فود في اولاد الحمير فصل الطا المفتوحة ٥ طايو
العبودية والخضوع والتحية وتصرف بمادة قيل يقاله طايو
قلدني اي خضعه وحياه طربه دراية الحوانيت فصل
القاف المفتوحة ٥ قلابه كلمة تختفر بها يعيطى اوبا يفعل
يقاله قلبه نسه ويرد لك بالكتور دك فيه امر من قيمق
بمعنى العقل والفلق فيه الغليظ المنفوخ بلا فايدة قاپو
الباب فصل الكاف المفتوحة ٥ كبه نترش
ويعيطى بها معروفة كبه الحيلى من الاناث المكسوره كرتي
القنفد كيبي مثله من ادوات التشبيه المضموم كوبه
الحلقة والغرط في الاذان كوبه نابع لكوندره يقال كوبه
كوندر بمعنى بياض النهار كناية عن الظهر الاحمر فصل
اللام المفتوحة ليه خيط الارز لبلبي الحمص المجوهر
فصل الها المفتوحة كهبه المخروج ولعله ماخوذ من
الحقيبة المعربة سمت ذلك من بعض فضلاء الادوار ،
هنيه الرد يحفظ غيره فصل الياء ، يابي البنا
والعمارة بمعنى المبنى والمعمر فصل ما اخره
تا مثناه ساكنة وقفا في الاسما وفي الامر المجرد او متحركة
وقفا ووصلا فحلقتا مراعيا فيها تنبيه الاول حرفا وحركة
مضموما له بالفصل فالتا المنقمة اضع تحتها ثلث نقط تتلفظ
لها كالطا فالتا المفردة تكون للتعدية اللازم نحو
افق تحق في افق وفق بمعنى الافراد من القراءة وتغيا وتكون
في بعض صورة آخر المجهر للتخصيص فاخر تاسكت

وقفنا فيما ذكرنا **فصل** في الهمزة المفتوحة آبدست مادة الوضوء وتصرفه بالمتق يقال آبدست اليدي توضا **ارپت** امر من ارتفق بمعنى الزيادة **اپت** امر من ارتفق بمعنى التنظيف والتنظير **اوت** امر من آرتمق بمعنى الاضلال والتعييد والتنويه من الطرفين الطريق عن الطريق **آشت** الممر في الجبل **الپت** من الجهات الست بمعنى تحت **اَوَت** للجواب بمنزلة نعم وبزيادة لام التعقل تكتسي معنى اخ مثلا وتلك امر من اوتلك بمعنى الاستعجال **اوت** امر من ارتفق بمعنى الملاهاة وتسكين روع المضطرب **افت** اللحم **آپ** الفرس **اپ** امر من اوتفق بمعنى الرمي والرماة بالسهام او السنان بسموت الخبيلر **آيت** امر من آيتفق بمعنى القول جوابا والمضارع آندر بالدال على خلاف القياس **المكسورة إريت** امر من اريتمك بمعنى الاداتة فالتا للتعدية كالهمزة هنا **ايشت** امر من ايشتمك بمعنى السمع **ايلتب** امر من ايلتمك بمعنى ناديه الشيء من محل الى اخر **إصت** امر من اصتمق **ايليت** امر من ايليتمق بمعنى تسخين الشيء وتدفيئه بالنار او الشمس **ايجت** امر من ايواتمك بزيادة لام التعقل بمعنى الاستعجال وقد تفتح الهمزة وتقدم ويستعمل مجردا بلا لام يقال ايو بتخفيف الواو وايوني وايونوك وارمي اي لا عجلة لي وهل لك اولك عجلة واستعجال **ايت** الكلب وله اسماء عديدة باعتبار اوصافه او صلتها الى تسعة مذكورة في المثلثات فلتنظر ثمه **ايت** امر من ايتمك بمعنى العمل ومضارعه ايدر على غير القياس **ايت** امر من ايتمك بمعنى الدفع بنحو اليد ومضارعه ايتر

على

على القياس **المضمومة أورت** امر من اورتمك بمعنى التغطية والستر **او وكوت** امر من أوركتمك بمعنى التغير والتغور اور كك **اورات** امر من اورتمق بمعنى التطويل والتمديد والمد يقال سوزلي اورا تدي طول الكلام واياغجي اورا تدي مد رجله فالتا للتعدية كالتقييد والتعديه هنا **اوست** من الجهات الست بمعنى فوق **اوصلت** امر من اوصلتمق بمعنى التاديب وجعل المودب عاقلا **افات** امر من اوفتمق بمعنى الكسر **اوكات** وصف حسن تاكيد يقال اوكات كوزلدد حسن شديد الحسن واوكات ايشلمه اشتغل شغلا حسنا **اوكرت** امر من اوكرتمك بمعنى التغليظ والتفويد والاعتياد من العادة ع **اوكوت** النصيحة ونقرها بويرمك يقال اوكوت ويردي نصحه **اوكوت** امر من اوكتمك بمعنى طعن نحو الدفتق **اولات** بالكر بالترفيق اسم الموت والتصرف بحذف التا اولدي مات **او لات** بالتخيم امر من اولاتمق بمعنى ايصال الشيء بغيره **اوتوت** امر من اوتوتمق بمعنى النسيان **اوت** امر من اوتمك بمعنى صاح الديك نحو البلابل والديوك **اوپت** ويكتبه بالطا النار والخشيش من الطلا واسم السم ويضرفه بلام التعقل في الطلا يقال اوطلدي دعى الخشيش وبالراء في السم يقال اوطاردي سمه **فصل الباء المفتوحة باروت** البارود **بركت** امر من بركتمك بمعنى الاحكام وتشديد الامور وتقويتها قولا وفعلا **بارت** الجراحة واكثر ما تستعمل من باش يقال بارت باش للجراحة **بكبت** امر من بكتمك بمعنى سد الباب **بلت** بتشديد

ت

اللام امر من بلمك بمعنى الاظهار للتحويتة كالمتة هنا يقال
بلبى بمعنى ظلمى وتضرقه بالواو يقال بلردى بمعنى ظهر
بليت البلوط يدبغ به وتيتد اوى به بجلد من الروم
وجعل ويعلم منه معجون البلوط نافع للبرودة ويكتب هكذا
بلوط بيات من اسمايه نقيلى پت امر من يتفق بمعنى
الغرق في الماء ونحوه ولو في السعادة اوفي الشقاوة المكسوره
بنت محل الركوب ومايركب به بيت المحل بيت امر
من بينمك بمعنى النظام والثبات المضمومة ٥ بوشت
الغروه من نحو جلد الغنم بوشت المابوك بولوت السحاب
بيوت امر من بيو تمك بمعنى جعل الصغير كبيرا والكبير بيوك
بوضم الكاف تكاد التا بوت الصنم فصل التا
المضمومة ٥ توكت امر من توكتمك بمعنى اقنا الشيء
وانقاده توت امر من توتمك بمعنى الهروب والانسحب
هروبا وبمعنى ظهور الدخان من توتن بمعنى الدخان توت
التوت بوكل اسود اوابيض فصل الجيم المفتوحة
چپت امر من چپتمق بمعنى النقاتحو العسكر من اوامر
المسلمين باعزبة النصاري وبمعنى تركيب نحو السرير من
الخشب تركيب ونحو القميص والفنفتان من اجزايه چنت
امر من چنتمك بمعنى شكشكة نحو البصل ونحو هريسة نحو
اللحم يقال في الانسان اذا هربه وه بالسلاح چنتك چنتك
اتتلدي كر المكسوره شغت نغمشة في الوجه كالجدري
چفت الزوج مقابل تك الفرد ويطلق على الزوج وعلى
كل متاربك كالخف وغيره چوت النيلة يصبغ بها چيت

السل

السل المظفور لوضع نحو العنب چيت امر من چيتمك بمعنى
ظفر السل ونحوه وظفر الحوص للزنا بيل والابراش ونحوها
المضمومة جوروت امر من جورومتك بمعنى نفتين نحو
الفاكهة وبمعنى تشويش الخشب وسيانى تتصيله فيما اخره
كاف چغوت اليهودي ومثله جهود ولعله متفوك
من جحود العربي فصل الدال المفتوحة دربت
امر من دربتمق بمعنى الورك داغت امر من داغتمق بمعنى
النشتيت دپت امر من پاتمق بمعنى الذوق لنحو الطعوم
المكسوره ٥ دوبت الدواء بكتيب منها ديت امر من
ديتمك بمعنى تتسيل فتلاث المنسوج وتتسيل نحو الشاشا
المضمومة ٥ دُرت امر من دُرتمك بمعنى التخس
حسا اومعنى دوزت امر من دوزتمك بمعنى التسويه
والاصلاح للارض الغير المستوية وللامر المشوش دوست
الصديق دوشت امر من دوشتمك بمعنى فرش الفراش
دوت امر من دوتمق بمعنى المسك والقبض فصل
السين المهملة المفتوحة سپت السل والصندوق
المعروف سرت قوي الراس واصله فارسي معرب بالدال
هكذا اسرد بمعنى البارد فغير وترك وخص بما ذكر
سيكرت امر من سكرتمك بمعنى الجري في المشي سيماوت
الرجلة تن كل المضمومة ٥ سكوت الصفصا
سوت اللبن الحليب فصل الشين المعجمة
شاشت الجاسوس شاشب امر من شاشتمق بمعنى
ايقاع الغير في الحيرة وهو التخيير فصل الصاد ٥

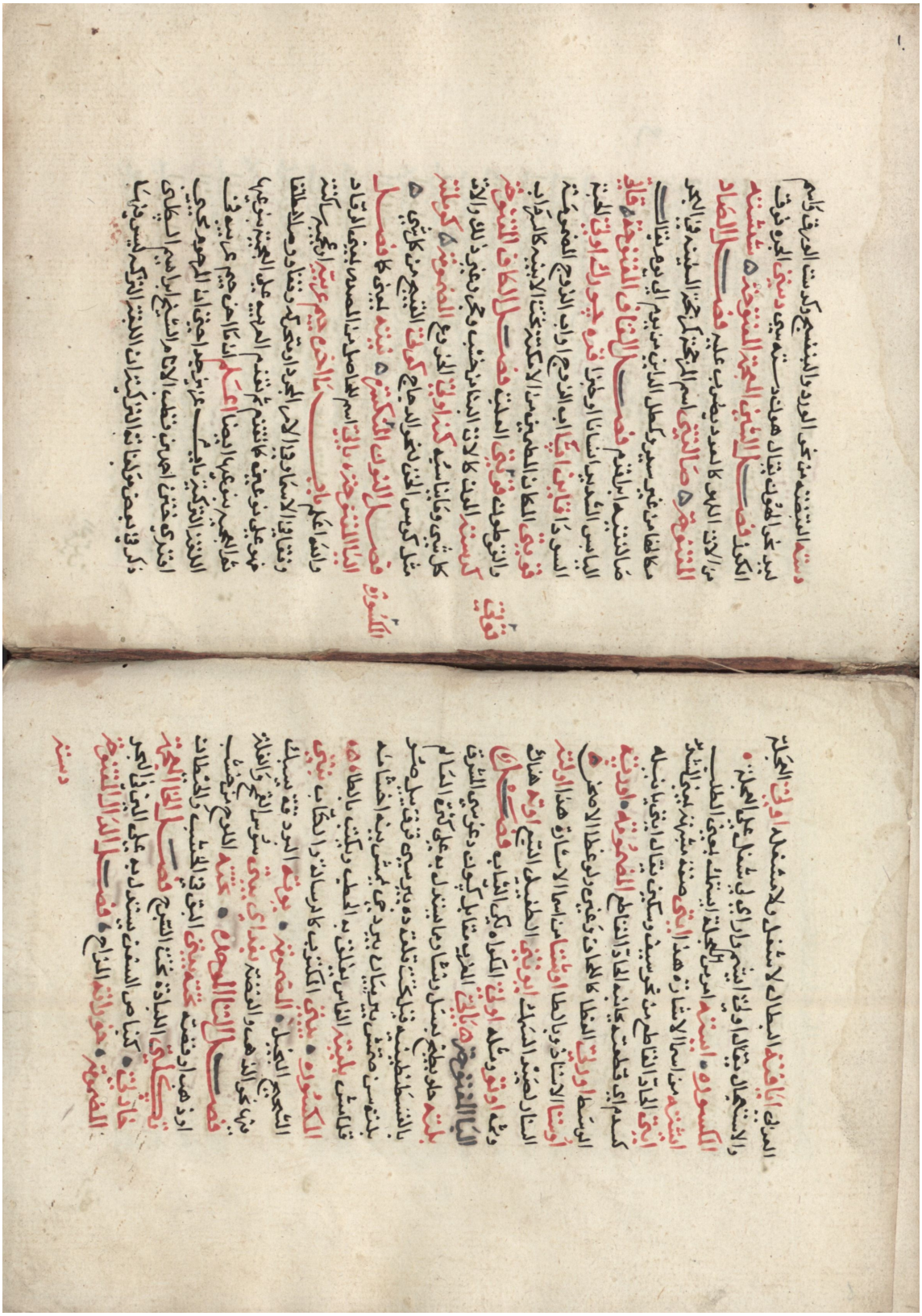
العامد كونت العرب وبنو اقبال لم كونتي كرابع وبيان اوستنه
اونتي وبيان بنا الكي طبيه لاتقعد عليه كونت امرين كونتي
لجبني وبني الانعام وليجبني المائدة لكن صنارعه بالعالي بقال

فصل اللام قال

فصل اللام المنوخه مارت الطير السبي فيصرفها
بالجبل ونابع ويلجم شجرة الطور الروميه مات كلا تشتعل
فيه الشطح كشف مات بكرا وقع الضمه بنت اخذ
الشي مجانا بلا شي فصل الها المنوخه هلت
بجبني البنية اي لابه الضمه هلوت امرين هلوت
بجبني بالعالي لاجل الخلق فصل الباء المنوخه بت
امرين بجبني بجبني خلق اسم الاشيا يفورت اللبن الحامض
الرابع بت بالتي تقع امرين بجبني الكفاية وبجبني
الوصول والادراك وبنصارعه بت بالتخيل مع
بجبني الوفاء الكسوره بزت امرين بجبني
لجبني الشطح كفت الشابات امرين بجبني الفضا
الضمه بزات الوطن والملك امرين
بجبني بجبني سبب الدم واسبوع كالحب بزات
امرين بجبني بجبني العلم بلوت امرين بلوت بجبني
الخلق كلمة الرابع وبالخوف ناطنا موقع كلم
وقفاو وصلا كذلك الجمع المنوخه الربع غذا التي
من العدد سبع السنه الصمه نوح الاخت الكتب الحمل
الطبيعي اتا الاب البرق العارفة والكتاب بحكم بخيل

المنوخه صلات الجود انسان او سبعا بقال صالت ادعل
انسان بجبني وبها قلبه بجبني عن بجبني صوات السنة
منها الاسبوع الانسان ذكا بقال صورتي صوات بالعالي
كسبعة صوت امرين صوتي لجبني البيع صرنا الكلا
نوع من الحل بالرابع الكسوره صبت امرين صبتني
لجبني الضرب نوع ظلم كلا بجبني انسانا وصلا ادعا
جبني الضرب نوع صرت امرين صرت لجبني التنفس فصل
الفا الفا المنوخه فارت الطعام لكلا بجبني والسبع
بقال فارت كشيء راي سن فتت الخباز من بجبني الطبخ فاد
السوط بقال بنا وشعير فاتت طاق واحد فتة امرين بجبني
لجبني الخلط الكسوره فتيت الكيل الثاني والخلط
وسنه فيتلاق للخلط مثل فتيت وبنا الضمه فوت
الموت نوع من العلم والكلام الدراك فصل
الكاف المنوخه كبت الجرح بجبني الموت كرت
امرين كرت بجبني بجبني الخمر بجبني كرت الطبخ
لاجل كراوت الدعا والخاتم كدرت الخشب كلت
لاجل الملح والشراع كلت امرين كلات بجبني الرفع
مبادي فعل بجبني الكسوره كبت بجبني عرفه
كنت بزيادة لام النفي بجبني كبتلك امرين كبتلك
بجبني بجبني بلك بجبني الباب او الطاقة وأسماء
بجبني الفتاة بجبني والنضج ولوبا الصنعة بكت امرين بكت
بجبني الذهاب الضمه كوت امرين كوت بجبني الكتب
بجبني الماء بنيه بالعربي والحافظ كوت الكتب

كلة او لها جيم عربية غير جنكنه وجكر ولعلها منقولة لانه كما انه
ليس فيه كلة اخرها جيم عجمية انتهى بالمعنى **اقول**
كلام منقوض اولا باخراقات الحس والاستعمال مخالف لذلك
ثانيا بانا اسرد هنا ما اوله جيم عربية بما وقفت عليه مستعملا
في هذه اللغة مراعيا فيه ترتيب ما يجد الاول معنونا
له بالفصل ولا انظر في هذا الباب الى ترتيب الاخر ثم اذكر
بعده ما اخر جيم بانواعها الاربعة **باب**
ما اوله جيم عربية فصل الالف الملساء متى تكون بعد
الفتحة انثنا الكلمة واخرها ضبط الفتحة فقط ولمعنى
ايضا فتكون باخر صورة الامر للتنبيه مثل كلا كيدا
بمعنى ايت اذهب يا هذا وتختلف هذه الالف الهامشل بكله
كيده فيما وكذا تكون الالف او الهاء البيان الفتحة فقط
باخر الكلمات مثله بلجه بمعنى الحس اره بمعنى فتش فان
اريد امر المخاطب مع التنبيه فيما هو مفتوح الاخر كهذين
المثالين تقلب الالف او الهاء ياء تجتلب الفا وها اخرى
للتنبيه مثل يليا اريا وكلما جاز ان يكون امر المخاطب
مع التنبيه يجوز ان يكون مضارعا مستقبلا للمفرد الغايب
كهذه الامثلة ومتى تكلم كيده يليا اريا فيا ساء مضطرا
والحاصل ان الالف والهاء تتوران اخر
المفتوح ثم امثلة هذا الفصل **جادي** المراة المكارة السحار
الزعرا **جالق** كلة غير متصرفة تضريفها بمادة صيرورة
او جالق يقال جلق صيرديه او جالق جا الدي بمعنى
جلد عميق ومنه قولهم جا القزان لجا الدعميق **جام**

الغزيات ويطلق كالمزني على الكاس واسم بلدة ينسب
اليها مثلا جايي شارح الكافيه **جان** الروح **جانك**
افليم بانا طولي والطايفة الجانكية من السختا وانه منسوب
الى هذا الاقليم والسختاوات اثنا عشر اسبا طا فرقه
فصل الباء المفتوحة ما جبه الدرع يلبس للحرب
وقاية ومنه الجبجبه لطايفة الزرد كاش وهذه الكلمة شا
استعملها في هبة القهوة وغيرها **فصل الجيم المكسورة**
جيجي كلة تستعمل للاطفال بمعنى دح وبا حنينوا يقال
بنم جيجي العلوم وبونم كزل جيجيدر خطابا لم ويقال
للبظاطو هيه جيجي جلبي **اقول** يا لهف للرجال
الدهاة تخلف من بعدها مثل هذا الخلف لا الخلف الصالح
وامواتها تخلف من بعدها مثل هذا الطاح وكان
لقبا لامير في زمانا من امرا الدولة لكن كان من الدهابزال
فصل الدال جدا بالكسر المزاق **جدا** بالضم المتفرد
وهو فارسي وشاع استعماله في التركي ايضا **فصل**
الراء المهملة جرب بالترفيق الاشانة الشديد خصوصة
وجد الاوعلما وهو في الفارسي بمعنى الدسم وفي الفارسي
بمعنى المرد الناعم يقال بالفارسي جرب سوهان ولعله منقول
من الفارسي لمن يكون في كلامه وعلمه دسومة ثم اتسع فاستعمل
فيما ذكر **جوزه** التخفيف **جوربجي** نوع من الرقص يهند
الكفل وتعديته بالو يقال **فصل الغين المعجمة جغلد**
كلة تستعمل بمعنى صحبة الانسان مع اهله وعياله واصحابه
مضموم القرشه يقال اوكا ايجندم جغلدي مغلدي

وارد رايح قروشه داخل البيت **فصل الكاف جكر** الكبد **جكجكي** كلمة تقال للاطفال والحبايب عند الملق والمداعبة **فصل اللام جلاس** الشاب القوي البعدد **جلابيه** ما يلبس قبه اللباس **جلز** الخفيف المعلول **جلغاوه** نوع من الغنا يلبس **جولغا** الحايك ومثله جولغا بالغاء ويجوز في هذا الجيم ان تكون عجمية ٥

فصل الميم جوم ومثله **جومب** كلمة تستعمل عند تلف شيء يقال جوم او جومب كتندي اي ذهب كان لم يكن وصوت ما يقع في الماء ويغرق مثل طوب **جاره** المفلس المحدم **جمبستره** الملقاط **جومبلدي** عبارة عن العيشة الطيبه والطرب مع الاهل والاصحاب يقال قوبلدي بوكون جو مبلدي ايه لوم اي دعنا نعيش ونطرب هذا اليوم صفا **جمري** البخيل **جلوس** عبنوس من عيناه ضعيفتان **فصل النون جونبرق** كلمة تقال للسودان استهزاء بهم **جوندا** الة من الات السفن الحالية **جندره** معروف بجدد لها الاصواف وغيرها **جيكنه** عوازي الروم وساستها

فصل الواو وجوان الشاب الامرد المحبوب **جوشن** معروف يلبس للحرب وقاية يقال جبه وجوشن **جومرد** الكريم السخي **جوه** الزبق **جوجه** المسمى من اولاد البشر من الادميين وفي الفارسي بجيني الكنكوت مخصص في التركي بما ذكر ولا يطلق في التركي بجلي الكنكوت اصلا الا ان اسمه واسم الدوج بليج وجوجه لقب لشخص في زماننا وفاز فوزا عظيما ديوبا بجيك بمعناه مثله اعاذنا الله تعالى من ذلك

فصل

فصل الياجيوان الغزال ومن اسماء الغزلان **كيك اهو صغن فرجه چرد اقلي بكيك يمورجه تكه** كان في الغزلي اسماء وتعدده غزال ظبي جؤذر تيتل

ثم نشرع في باب ما اخره جيم عربية ساكنة وقفا في الاسماء وفي الامر المجرد مراعيا فيه ترتيبه الاول معنونا له بالفصل لكن قبل ايراد مفردات الباب نذكر معاني الجيم العربية المفردة اللاحقة باواخر الكلم ثم لا يكون الزايد في هذه اللغة من الادوات والعلامات الا اخرا غير بعض الفاظ التاكيد فانه يكون اولا كما يبنت ذلك في المثلثات اثنا التوابع ٥ ثم اذا كانت الجيم المذكورة زايده في اما ساكنة او متحركة فالساكنة تكون للتخصيص وذكرت لها امثلة كثيرة في المثلثات فمن ذلك **اج طلج فتبج** والمتحركة تكون مفتوحة ومكسورة فالمفتوحة ان لحقت اخر الامر ملحقا به نفث ساكنة تكون بمعنى الي ان مثل **كلنجه ٥ ورنجه ٥ اليجه ٥ افوبجه ٥ اسكيجه** اتى راي ٥ اجلس الي ان يجي والي ان يضرب والي ان يخمل والي ان يقتل والي ان يعتق ويقدم **ومثلث** لهذه الامثلة ليعلم انه يكسر ما قبل النون في غير مضموم الاول ويضم ما قبلها في مضموم الاول ويقلب ما قبلها ياء في المفتوح الاخر او المضموم الاخر او المكسور الاخر لان اصل هذه الامثلة المتحركة الاخر الة او فا اسكي هنا في الافعال فان لحقت الاسماء فتجي اخر الصفات المشبهة والالوان تكون للتصغير

ثم
الثاء

للمفتش كما ان الكلي فيه هي سوء ما ذكر ان ما ذكر ان ما ذكر ان

الارز برنج النحاس المسمى اسادريه بليج الزوج والكتكو
من اولاد الدجاج المضمومة بودج الفلة يشرب دمها
بودج الدبيب على الانسان دبيبا او اخرويا بونج الملتوة
كالحرير تطبخ بولوج العنين فصل النا المفتوحة
خال
المكسورة خال
المضمومة ، تنرخ النارنج توج النحاس الاصفر كالنحاس
الاصوات فصل الجيم المفتوحة چاچ المطرقة چج
جرن الحبوب من البر وغيره المضمومة چوغ ضياء
الشمس فصل الدال المفتوحة دالتج صفة مشبهة
بمعنى الغطاس من دالة بمعنى الغطس دولنج الحداة مراد
چيلاق المكسورة ، دينج صفة مشبهة لمن هو مظنة القوى
ممن يتوهم منه الضعف الكبر سن او مرض ينال في مثل ذلك
دينج كسيد المضمومة دنج الة الدق والة الضرب من دو
بمعنى الدق والضرب دومالينج المطول الجاحظ يقال
كوزي دومالمش اذا بظت وتحظت فصل السين المهملة
المفتوحة ، سوخ الفح واذا اسند الى العدد يكون بمعنى
الشماتة يقال دوشمن سوخي شماتة العدو المضمومة
سوكج صفة مشبهة كثير الشتم من سوكمك بمعنى الشتم
فصل الشين المعجمة المفتوحة ، شاهنج السائر
فصل الصاد المفتوحة ، صارقوج ريش مرصع
بالجواهر يوضع على عمايم الوزراء والامراء ونحوهم صاج
الصاج المعروف من حديد يطبخ عليه اللحم على الصاج والرقاق

صاج

صاج امر من صاجق بمعنى الطعن والبيع في البطن بنحو الرمح
المكسورة صيغة تماج رابعي البقر والرابعي مطلقا چوبات
المضمومة ، صوچ الة الدرس من صوقمق بمعنى الدرس فصل
الطا المكسورة ، طيغ سداده فم نحو الابريق المضمومة
طوبج المجر والمكيه من نحو الخيار والقثا والمجور طوطمج
طعام التشبرك طوج النحاس الاصفر كنحاس الاهوان وقد
تقدم فصل القاف المفتوحة قزنج الكب وتصرف
بحذف الجيم قنج كلمة للاطفال بمنزلة كخ قوج الة الطرق
من قمق بمعنى الطرق والدق المكسورة ، قرياج معروف
قرلنج من العصافير قرقنج صفة مشبهة لمعنى الغيور من النا
من قنق بمعنى الغيرة كغيرة احد الضرتين من الاخرى
فتصرفه بحذف الجيم وفتح القاف قيليج السيف قيصج الكماة
المضمومة قولاج الباغ قورقنج صفة مشبهة بمعنى الخواف
الحذر من قورقمق بمعنى الخوف ومعنى الشيء المهول الذي
يخاف منه قوج امر من قوچق بمعنى التفنيق والحض قوچاق
فصل الكاف المفتوحة ، كرنج اللبن يصير
اجر اكرنج الحروف كنج الكنز كنج مثل نازة الطري كيج
صفة مشبهة البطن والبطوء المكسورة ، كرج الجير من
الجص المضمومة ، كولاج رقاق من نشا وبياض البيض
يعمل نقلاوه ومنهم من يسميه رقاقه مسكرا ويرش عليه لوز اكولنج
ضحكه بسكون الحا كولاخ ضحكة بفتحها كوج شهد عسل
النحل كوج الصعب فصل الهاء هاج الجزر ربوط
فصل اليا المفتوحة ، يكلتماج الاغلوطة من

قاچ امر من القوز وسوكاچ للبقر

قچ بمعنى الكفل قيز قاذر

التقليط سفر الجليل كالرقعة وكتب الطب له اصول يجمع
بعضي بنو جمع الرقعة والمجلة تكلم السرطان الكسوله يعرض
القضيب وكثر في اليم والجلم يعرض الصبي يعرض لبعض
الشرط وعلاجه يعرض عرضية مخرجة وقفا وصلا
فيه ترتيب الاول هو خارج كله صنوبرية بالخصل
التين المتوخ ايم الكبد المتوخ يعرض هو فيه لصلوخه
الثنا الطحد نوع من الصفير يسمى ستاوا الاجلة
الورد الصمغ كالظلم الظاهر الكوري وعلاجات الشام الصعد
وكثير ذلك وكل علاجه بالدواء تحتاج الاطباء اجي الطرق
الطعوم اجي اجوبة اجوبة يعرض خشاش البلح وبعرض البلح
والحلس على ما يحصل للطفل من قشط ما يكسبه او يحول
يعرضه ضرر وتر ويعرض لقشط الطفل على الخاصية الكسور
ليسير في كبده ليسير كبده اسير كبده المتنة والتعلم
وتضرر طبيا بتهلك والتعلم ك وبا بتهلك مثله وبا ولوع
في الدم ياتيه بعد كل شيء فيها بكلية
اتيكبده الثالث اتيكبده الرديء الرديء تعالج
الطحال اتيكبده اللولو ويعلله اتيكبده المصمغ فيه اكبده
ما ينفع به الفضلة كما نسات كبده فيصير فضلة الرطب
فيه ورك منفعة الانسان فصل الباء المنوخ
باكبده الكبد بجنسه الاطباء بقاء باكبده طوخ فضلة مستقبل
باكبده باكبده الطرف والكبد من سقف البيت وفي باكبده
الشجرة الواحدة المتنة من النبا الكسور تيكبده
اللفز والمدوزة فضلة الاطباء جعل للفز والخدوز وكبر
تيكبده

اقرجه لصغير الاسود من الالوان ونوع من البقر الوحشي او الغزلان

قاليجه البساط الرومي قاخجه خطاف من حديد مسمر في راس مدراة مع المداوتة بين الغلطة واسطبول لاجل ان يشكوه في شيء فوق البر مثلا المكسورة • قرجه الحمرة للسناو تصغيرا حمر المضمومة قوجه الشيخ سناو ذوج المراه مقابل قري الشيخة سناو زوجة الرجل فصل الكاف المفتوحة كيجه الليل المكسورة كيجي امر من كيجك غليان مرض كوالحكة والحكه كيجك وسيأتي فيما اخره كان المضمومة كورجه الكورجه من الفناجيت والشاشات مثلا وتصغير كورالايمي فصل النون المكسوره • نيجه كيف سوال عن الحال يقال نيجه سن وجوابه صاغ اوصيء واوخسته فصل اليا المفتوحة يانه كسيجي الشرطي يشرط من الجيب والجبيب وغير ذلك يمورجه نوع من الخز لان يقاله يمورجه كيلك المضمومة يوبجا الحشيش للبهايم كالبرسيم والدريس يوج العالي مكانا اورتبة وبا اخره جيم عجميه ساكنة وقعا في الاسماو في الامر المجرد من اعيانه نزنيب الاول معنوا له بالفصل هذا وان المرحوم محيي افندي المذكور رائقا بني ان يكون في اللغة التركية • ما اخره جيم عجمية • كما تقدم التنبيه عليه فصل الحمزة المفتوحة اچ امر من اچمق بمعنى الفتح المكسورة اينج الباطن مقابل دیش الظاهر او امر من ايچمك بمعنى الشرب المضمومة اوچ امر من اوچمك بمعنى الكيل ومنه اوچك المكيال وبمعنى القياس بالذراع او الشبر وبالمساحة اوچ بالتوفيق من

العدد

اوجه الوتر فارسي سر سروان اوج يقال اخذت ثاري اوجمر الدم اوج مثلا اوجي بوجاغي بوق لانهاية ولا جانب معانه ايبلجي اوجنده طلوت خذ الخيط مع اوكم

العدة ثلاثة اوچ بالتفخيم امر من اوچمق بمعنى الطيران فصل الباء المكسوره بيچ امر من بيچمك بمعنى نثر كوالاحشاب ومنه يحفظوا المنثار الكبير واما منثار اليد المسمى سراقاد ستره وبمعنى تفصيل الخياط الثياب يقال قطنان بيچدي نصل وقطعا نا وبمعنى توسيط الجلاد اللحم يقال ايكي نيچدي وسطه قطعتين فصل التاء المهملة المفتوحة تيج امر من تيچمك بمعنى التمييز والتفريد المضمومة تودج امر من تورجك بمعنى الرجلة والدلتحسا ومعنى كذلك القدم ولزومعنى كفعل ذنب من غير عمد فصل الصاد المفتوحة • صاچ شعر الانسان صيچ امر من صيچمك بمعنى النثار والبذار ومنه صچوا النقوط في حوالا فراح المكسوره صيچ امر من صيچمق بمعنى النقوط المضمومة صوج الذي يستحق عليه العتاب فصل القاف المفتوحة قچ بمعنى كم سوال عن كمية العدد قچ امر من قچمق بمعنى الهروب قابلدقچ قچ سوال عن العدد يقال قچ اقچه قچ ادم اي كم درهما كم رطلا بيچه سوال عن كمية الثمن يقال بيچه درباي بكم هذا افردكلو سوال عن المقادير مطلقا عددا اوزنا اوكيلا وما حاته فالسوال فهم من نه وذكلو عبارة عن المقدار المبهم والكمية المبهمة وتفسير المبهم بيلم من الجواب يقال نه وكلوا اچقه ونه دكلو كيشي ونه دكلوا بالدونه دكلوا بير فيجاب اون اقچه ويكري كيشي وبير فنطار بالدايكي شوط يغداي ديوز دنوم بير جوابا عما سيل على التزييف •

فصل الكاف المفتوحة كج امر من كجمك بمعنى المرود في الطرقات ومضي الزمان ومضي الامور والترك والعفو والخسف وبمعنى الظلام بمعنى التفاوت في الناس والفناء سواري الناس عند الحكام وبمعنى نفوذ الكلام وبمعنى النفوذ مطلقا حسا او معنى وكل معنى يستفاد من متعلق كجمك يقال فلان حاد جيدن كجدي اي مر من السوق ويقال بوايشدن كج اي اترك هذا الشغل والامر ويقال صوچيدن كجدم اي عفوت وتركت وتجاوزت عن ذنبه وبورجدن كجدم تركت دينه وابرائه وكوى بيه كجدي خسف بالقرية وفلان حاكم كجدير اي وشوافيه وتفاوتوا فيه وميخ انجه كجدي اي نفذ المسمار في الخشب وسوزي كجدي نفذ كلامه **المضموم تركيوچ** امر من كوكجمك بمعنى الارتحال واسم للحاصل من المصدر وبالتركيتي يطلق على العسير والصعب وتقدمت في الجيم العربية **فصل الهاء المكسورة هيچ** بمعنى ابدا وبمعنى يوق جوابا في الاستفهام عن الشيء المبهم يقال بيبر نسنه واري فيجاب هيچ وتكون تاكيد اليوق بعدها يقال هيچ يوق وهيچ كسه يوق جوابا لكسته واري **وما اخره جيم عجمية متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيب الاول** نعنونا له بالفصل وقد تكون زايدة لمعنى مفتوحة بعد فتاف اوكاف بمعنى كلما نحو وردچه وردم كلديكچه وردم اي كلما ضرب ضربت وكلما جاء ضربت ونحو ورد چه وردرم كلديكه وررم اي كلما يضرب

اضرب

اضرب وكلما بمعنى اضرب فهي كلها مستعملة في الماضي والمضارع غير ان في الغرابي الماضي او المضارع بعد كلما وفي التركي مدخول چه في الماضي والمضارع واحد ويفسد بالجواب كانت وقرب من هذا وضع ده الظرفية مكان چه نحو وردم قده وردم كلديكده وردم ونحو ورد قده وردرم كلديكده وررده اي اذا اضربت ضربت واذا جاء ضربت ونحو اذا ايضرب اضرب واذا بمعنى اضرب **وچه** بالكسر تكون مستقلة بمعنى الندا والطل ينزل من السماء ينفع الزرع ويبقى ان شاء الله تعالى

فصل الهمزة المفتوحة اچه الدراهم في المعاملات مقابل التومن الدنانير لا دراهم الوزن وهو هو في الاصل تصغير اق الابيض لان چه من ادوات التصغير مخصوصة بالصفة المشبهة والالوان فهي وان كانت عربية لكن تحمت بعد اق **الچى** بتفتيق اللام رسول الملوك الى الملوك للمشورة والراي والتبليغ **الچى** بتشديد اللام الجبس اخ الجير ولد ولد انجر المكسورة **ايچى** باطن الشيء وحشوه يقال بونك ايچى نه در اي ما حشو هذا وباطنه **المضمومة اچه** عقب القدم **الچى** المكيال من اولچمك بمعنى الكيل والذرع بالذراع والقياس كما تقدم **فصل الباء المفتوحة باچه** الجبينه **بچه** بتفتيق الباء الشعر يقع من الشعر توضع على وجوه النساء تارة **ياچه** الكوارع من غنم اوبقر ومن اقوالهم بمعنى تزطات ياچه برا اي من مسك العرقوب ياكل الكوارع يعني من رفع السيقان ياكل الكرعان لاطف صياحية العريس ياكلون الكوارع كما ان اهل مصر ياكلون الرؤوس فهم يتكونون

على العريس لعيني انت اولي با كل الكوارع على الاطلاق
لانك رفعت الساق **بارچه** سفينة كبيرة من سفن
البحر المالح البرشه **المضمومة بوچه** معروفة يربط فيها
الامتعة وتفتح في الجيم العربيه يجوز فيها الوجهان
بغاچه الطيطوه تخبز في الفرن او في الرماد **فصل**
الجيم المفتوحة چارچي السوق واصله چارسو فارسي
فغيروا بما تزي **چرچي** الطرق والطاريد ور في اسواق
القزي يبيع الخرز والسلاسل والابر وغير ذلك **المكسوره**
چه الذي ابتزل من السما **المضمومة چوچه** مفرقة
الطعام **فصل السين المهملة المفتوحه، سرچه**
العصفور **المضمومة سورچه** مستقبل سورچمك لعيني
لعيني زلة القدم حسا او معنى وتقدم **فصل الصاد**
المهملة المفتوحة صاچو ما ينثر وما يمحى في الافراح
السيمى عند اهل مصر تنوطا **المكسورة، صرچه** الزجاج
بلورا او غيره **فصل الغا المكسورة، فرچه** الشيشه
يبيت بها الكتان **المضمومة فوچي** البيتة **فصل**
القاف المفتوحة قلچه امرد قلچمك لعيني ضعضعة
بنا الجدران وبنية الانسان مما الكبر والمرض زلزلها
بالشين مكان الجيم وسيأتي **قچي** السوط يضرب به **فصل**
الكاف المفتوحه كبچه المعروفة بالمعرفة **كرچي** الصدق
مثل كرچك ولا يتصرفان الا بيلك ونحوه **كچه** اللتاد
المعروف بالكشايات **كچه** مستقبل كچمك لعنى المرود
الترك كما تقدم **كچي** المعتز الغنم **المكسوره لكچي** الصغير

مقابل

مقابل بيوك الكبير ومثله **كچوچك** تصغير صغير **المضمومة**
كوچه العشرون من نحو الفناجين والثاثاني الكوچه
وتقدم في الجيم العربيه يجوز الوجهان **كولچه** الاقراص
التي يسحق من نحو الفضة والذهب والرصاص **كوچه** مستقبل
كوچمك بمعنى الارتحال وتقدم والها يخلفها الالف فيهما
بمعنورات اخر صورة الامر لافادة الاستقبال وقد يكون
للتنبيه اي لتنبيه المامور ففي كل صورة امران احدهما
فاما للاستقبال واما لتنبيه المامور به والفرق بالارادة
والقرائن فالارادة بالنسبة للمتكلم والقرائن بالنسبة للسا
مع

فصل النون

المكسورة نيچه بمعنى كم الاستفهامية سوال عن كمية الثمن
فاذا اردت كذا نيچه نيچه تكون بمعنى كم الخبريه في الاخبار
للتكثير وتقال نيچه نيچه قولهم مالك الدك بمعنى كم عبد
ملكت **باب ما اخره دال ساكنة وقفا**
في الاسما وفي الامر المجرد مراعيا فيه تنزيه الاول معنونا
له بالفصل او متحركه وقفا ووصلا كذلك **الدال المفرده**
تكون مفتوحة ومكسورة فالمفتوحة باخرها هاء او
الف لصيانة الفتحة تكون ظرفية لمعنى في وتكون بمنزلة
واو العطف في الاسما مثال الظرفية بعد الظروف اذا منته
او امكنه نحو اوده او تورو بوكوندره كل ومثال العاطفة
زيد ده كلدى عمرو ده كلدي اي جا زيد وجا عمرو ه
والمكسورة بعد ها يا لصيانة السكر تكون بعد
صورة الامر علامة للماضي مثل كلدي او قودي اي جا

وقد اوتكون تالية لثوت ساكنة بعد صورة الام تدل على
ما ينتهي من العمل تطير فعاله في العربية مثل سيرندي
كاسه اكبرى براده وتحذف هذه الدال التالية مثل
قرتى قصاصة فياسا مطردا فيما سمع **باب**
ما اخره دال ساكنة وقفا في الاسما وفي الام المجرد لمرعا
ينه ترتيب الاول معنونا له بالفصل **فصل الهمزة**
المفتوحة آرد من الجهات الست بمعنى خلف **آرمود** من
الفواكه الكمثري **ازاد** الحر والمعتوق **آورد** الشدق **آد**
الاسم مطلقا **المكسورة ايرغاد** الفاعل في الخدمة
بالاجرة نحو فعلا البنايين **المضمومة اود** بالتوثيق
المرارة الملصقة بالكبد **اود** بالتفخيم النار ويكتب بالطا
فصل الباء المفتوحة بجيد الام المهم اللازم ،
بكبمد البقصماط **بلغراد** مدينة كبيرة ببلاد رومللي
فتح السلطان سليمان **المضمومة بود** النخذ ،
فصل الجيم المفتوحة جاكرد التلميذ علما
وحرفة **جومرد** الكريم السخي **المضمومة جهود**
اليهودي ومثله جعفوت وتقدم **فصل الدال**
المفتوحة دايه اللذة والطعم مطلقا وام من دايه
مق بمعنى الذوق من الحواس الخمس **درد** الداء والعلة
من علل البدن او القلب **دمد** الحزام من الحطب او الورد
او نحو طن القصب يقال بردمد قش لطن القصب ،
المكسورة خال
المضمومة ، **دورد** من العدد اربعة **دلبند** الشاعر

فصر

فصل السين المهملة المفتوحة سرد وتبدل
الدال تا بمعنى الشديد واصله فارسي بمعنى البارد **سكرد**
امر من سكردمك وبالتا سكوتمك بمعنى الجري مشيا **المكسوره**
بسميد الدقيق الجراثة العلاقة ويطلق على خبز وكعك
يعمل منه **فصل الصاد المهملة المفتوحة صاورد**
تابع لاورد يقال اورد صاورد بمعنى لقلقة اللسان ولغو
الاستذاق **فصل القاف المضمومة ، قورد** الذئب
وبالتا قوت الدود وتقدم **فصل الكاف المفتوحة**
كاغد الورق للكتابة **كمند** الخيط الدارج او سراق من
حرير يختبقون به الانسان بجبته وبنهم طابقة من
قطاع الطريق دابهم ذلك يسمون كمندجيلو والماسود
بخنقه من جانب السلطان يختنون به **المكسوره كلبد**
الفقل حديدا او خشبا **فصل الميم المفتوحة ، مصد**
المستحدث يسن عليه نحو السكين ويكتب بالطا هكذا مصط
المضمومة مود ويكتب بالطا ايضا هكذا مود معياد
لكيل اسطنبول عبرته خمسة اراذب مصرية وقريب
النصف **فصل النون المفتوحة نرد** نوع من لعب
الطاولة نحو نرد شير **المضمومة نخود** الحمص من الحبوب
فصل الياء المفتوحة ياد الاجنبي **يد** امر من يدمك
بمعنى قرد الدواب كالخيل والابل وغيرها ومنه يدك
الحنيب يقاد بين الملوك والامراء ويطلق على الغلام ،
المضمومة يورد اسم الخياط يقال انه يورد يسي لحرم
الابرة ولعل الدال متحركة وقفا ابتداء ليل الاضافة الى

الغايب بسبين الوقاية فان الساكن يضاف الى يا الضمير
الغايب مجردا نحو شهروك قاري اي ثلج البلد وزيدك
قاريسي اي امراة زيد في اضافة قاري قاري ٥ والله اعلم

باب ما اخره دال يتحركه وقفا ووصلا

مراعيا فيه ترتيب الاول حرفا وحركة معنونا له بالفصل

فصل التاء المفتوحة ٥ **اغده** البزاد من عسل
الزبيب **افندي** المولى والسيد **آفنديك** البيار في الما **اپده**
امر من الپاماق بمعنى الخدعة **انده** هناك **اپه** الجزيرة في
البحر **اپه** امر من اپماق بمعنى النذر والمنذور **ايپ** ق
كالدراهم وما يعطى نذرا **المكسورة** ٥ **ايكزده** صفته
مشبهة بمعنى المملوك المنسلخ **ايكيدي** من الصلوات
العصر الخمس **ايكيده بيرده** بمعنى كل ساعة وكل مرة
ايمدي فحينئذ كان كذلك جزاء وجوابا **بدري** كانت
الرابطة في الزمان الماضي **المضمومة** اوردي المنتخب
المنتقى من الغلة والعشر **اوردي** مسوق العسكر ٥
ومخيمهم **اورادة** هناك **اكوردي** تبل مقابل عسكره
بعد **اوتكوينده** امامه وقدامه من الجهات البيت **اولدي**
لو كان **اولوريدي** لكان يصير جواب الشرط ماضيا
كما تقدم ان ايدي لمعنى كان والشرط والجزاء علما من
مدخولها **اوندة** هناك وثمه **اوده** بالتفخيم امر من ٥
اودامك بمعنى اداء الانسان دينه دنيويا او اخرويا
وقضاياه يقال **بورجمي اودوم** ادیت دیني وقضیته
اوپه الطبقة كالحلوة والخزاين النوعية ويطلق على

البيت

البيت وعلى بيوت الرباع **فصل الباء المفتوحة بيرده**
السنان والحجامة فارسي الاصل **پاريده** امر من پاريدماق
بمعنى اللمعان والبريق **المكسورة** ٥ **بيراوغورده** من
الفاظ التاكيد جملة واحدة ويلفظ بعد الدال بالنون ايضا
بيده الخبز المبطط كالخبز الماوي مصر وخبز الحصا والسيوسك
الورق او غير المورق حشو الساق او الفرع او الاسياخ ٥
المضمومة بوداده هنا **بوكزده** المطعوم المسحور من الرجا
بوندة هنا **بوده** هذا ايضا لانه بواسم اشارة بمعنى هذا وده
عاطفة للجمع كالواو ومثل ايضا **بوده** امر من بودمق بمعنى
تقليم نحو الاشجار وتقنيتها ويطلق على قطع الخصلات
منه قطع القضيب **فصل الجيم المفتوحة جاغلده**
امر من جاغلدمق بمعنى حرير الماء وصوت جريانه **فصل**
الخاء المعجمة المضمومة خوردة الصغير من كل شيء **خورولده**
امر من خوروليدمق بمعنى تغطيط النايم **فصل الدال**
المفتوحة دده بالتشديد الجد اب احد الوالدين ويطلق
على كبير الدراويش وعليه من يوخذ عليه العهد **دادي**
دادة اولاد الكبار والجليبة **دة** اداة ظرف بمعنى في تلحق
اخر الاسماء زمانية او مكانية واداة العطف لمطلق الجمع
وتستعمل بمعنى ايضا **ده** امر من دمك بمعنى القول **المضمومة**
دودي الدرة تتكلم في الفحص من الطيور **فصل**
الدال المهملة المفتوحة **ذنه** الغاية للشيء **فصل**
السين المهملة المفتوحة **ساده** الطاق الواحد من الثياب
مثل الملوطة والاسنات المجرد من الزوجة والولد ونحوها

سريدي ما يحصل من طرطشة الماء والبندقيات **فصل الشين** المعجمة المفتوحة **شادي** السناس نوع من القرود المكسورة، **شدي** الأذن وهذا الوقت **شدي** مثل التي قبلها المضمومة **شونده** ههنا **فصل الصاد** المكسورة **صندي** النفض صندي ماضي مجهول من صيمق بمعنى الالتزام والانكسار اي الهزم وانكسر **صراوردي** التتابع يقال صراوردي كلديد حاوا متتابعين مترتبين المضمومة **صفورده** امر من صفورد مق بمعنى المرمرة في الكلام والدوي فيه **صمورده** امر من صمورد مق مثله **فصل الطا** المفتوحة **طابورده** امر من طيورد مق بمعنى الكركبة **طافرده** امر من طافرد مق مثله **طابورد** اسم للكركبة الحاصل من طابورد مق المضمومة **طوفانده** باكورة الفاكهة **فصل القاف** المفتوحة **قنده** استفهام عن المكان بمعنى اين مرادف **قنجري**، المكسورة **قجرده** امر من قجرد مق بمعنى صرير نحو الباب وخرخشة نحو الهرة والفار **قلده** امر من قلد مق بمعنى التحرك من نحو الحيوانات او من الريح لنحو الاشجار المضمومة، **قورولده** امر من قورلد مق بمعنى كركبة البطن من ريح ونحوه **ققوشده** امر من ققولد مق بمعنى سجع نحو الحمام **فصل الكاف** المفتوحة **كندي** من الفاظ التاكيد المعنى بمعنى نفسه **كبوده** البدن **كدي** الهرة المكسورة **كرده** العظيرة الدورة توكل **كيدي** الديوث المضمومة، **كورلده** امر من كورلدمك بمعنى كركبة الاصوات المرعدة المرعبة ونحوها

الرعد

الرعد **كورده** امر من كوردامك بمعنى الهدرمة في الكلام **كورده** سيف معروف يعلق في المنطقة نجاده **فصل النون** المفتوحة **نه اليدي** للمثنى بمعنى لو كان وبالبيت يقال **نه اوليدي كليدي** اي ليسته بحي فتقييد مع المثنى التثنية والتعليق فالتثنية يستلزم التعليق دون العكس نص عليه ذلك في مثل هذا التركيب المحوم كما باشاراده في الياء الفارسية **فصل الياء** المفتوحة **يلكني سوده** مجاز عمن ريحه خامل خامد ريحه زايل كاسد **يدي** سبعة المكسورة **يرده** البيض دحاريج الدجاج ونحوه والله اعلم

باب ما اخره راء مهملة حقيقة او حكما كالنون وقفا في الاسما

وفي الامر المجرد او متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه تثنية الاول حرفا وحركة معتوتا له بالفصل

الراء المفرده علامة للمضارع اذا اختفت صورة الامر مثل **كيدر كليدر ورور** بمعنى يذهب يجي ينصرف واتيت بثلاثة امثلة نظرا الى تثليث حركات الاول وسكون الباء اللازم في الالوان ونقلها الى المشتق مثل **قردي**، **صردي**، **اغردي**، **كوكردي**، **قزردي** وفي غير الالوان نحو **بلدي**، **دبيرهي**، **سمدي**، **كمدي**، لكن في الالوان قياسا وفي غيرها سماعا وسكون تعديته اللازم سماعا نحو **لجورمق**، **ايجرمك**، **جقدمق**، في اوجق، **وايجك**، **وجفق**، لمعنى التطيير والاشراب اي السقي والاحراج في تعدية الطيران والشرب والخروج، وقد ذكرت ادوات التعدية في المثلثات فراجعها ومثله

دو شرمك في دوشمك بمعنى الانتفاع في تقدير دوشمك
بمعنى الوقوع وقد بينت الراي في باب القاف والكاف من
هذا الكتاب فقف الراي في هذه المواضع ساكنة ثم تكون سا كنة
ايضا في اخر العدد للتكثير بمنزلة صيغة العدل في العدد
العدلي فيفتح ما قبلها ان صادفته ساكنا وان صادفته
مكسورا يوتي بشين معجمة مفتوحة قبلها لصيانة كسرة
اخر العدد وهذا قياس في الاحاد وعقود العشرات
والمايات والالاف بخلاف العربي فانه الى رباع ومربع بالانقا
والى عشار وعشر بينه خلاف وقياسا ذا على ذلك لم يات
بالانقاق فالشين توجد في جنس كلمات ابكشار بمنزلة
ثنى ومثنى التنبشار بمنزلة سداس ومسدس بيدشار
بمنزلة سباع وسبع ان ورد ايكربيشار بمنزلة عشرين
عشرين اللبشار بمنزلة خمسين خمسين وما عداها بفتح
الساكن قبلها تقول لبيرار الى اونار واونوذا الى بوذاذ
بمنزلة احاد الى عشار وبمنزلة ثلاثين ثلثين الى مايه
مانة وتقول بيكار بمنزلة الف الف ثم في التركيب
تلحق علامة المكبر من الاحاد لا بالجزو الاخر وبعقود
العشرات لا بالجزو الاخر وبالماية لا بالجزو الاخر والاصل
في التكبير ان تلحق علامة التكبير بالجزو الاخير من العدد
لا بالاعلى وكذا في بارم وفي بجوق يقال بارمشار وبجقار
اي نصفانصفا وشطرا شطرا ولو ركب بجوق باخر
تلحق الف الاخر لانه يقال او نار بجوق اي عشرة ونصف
عشرة ونصف وبارم لا يركب مع عدد اخر ولنرجع الى ما

اخره

كتر

ق

اخره راس معرفات اللغة مما عقدنا الباب له فما اخره راء
ساكنة من ذلك **فصل الهمزة** المفتوحة **ابير**
امر من ابريق بمعنى الاخذ والخطف **اخور** الاصطبل **ازار**
كلمة سب وتنكيده واشتقاقها بلام التنقل مثل ازاره او
بابنك **ازير** بالمجمة البطانة مقابل الظهارة وتكتب
هكذا الشار واصطر **اسر** امر من اسرمك بمعنى الانجذاب
من العشق مجازا او حقيقة وفي متعدية يقال مريد اسرداتو
اي المريد لمن يجد به ويهيجه بالعشق **اسربا** بالتفخيم امر
من آشرمق بمعنى تعدية الغير ومجاوزته من فوق الامكنة
العاليه كتعديته من على الجبال ومن فوق الحيطان والاسطحة
وسيايتي لازامه في باب ما اخره شين معجمة لان الراهنا للتعدية
اغر امر من اغرمق بمعنى الابيضاض كخرصتلي اغرديي ابيضت
لحيته **اغر** بفتح العين التثقيل **اقتز** امر من اقترمق بمعنى
الكب والسكب ولو على الوجه يقال بلام المطاوعة • اقتز
يوزي او زرينه اقترلدي • كب على وجهه من الدرس ويقال
فزنده وارد سه اقترا سكب ما في الدست **اكر** من العشب
المسيمى ايكن **اكير** امر من اكيرمك بمعنى القرلما ينسج •
اكزاد • شرط بمعنى ان فارسيه مستعمله • الوزير امر من الـ
ويرمك بمعنى الاستسلام والانقياد بعد العصيان امر د
امر من امرلك بمعنى الاصغاء **افار** الرمان **انبار** شوشة
الغلة ومخزنها وبطن السفينة **انختار** المفتاح **انغود**
ثيمة المآور امر من اورمك بمعنى التزويج **ايز** الحصان
ايز السرج **ايرمك** امر من ايرمق بمعنى التفريق **ار** بالترقيق

اسير

كدر

بالترقيق

بجيم وقيل هذه الساعة **أو** الرجل عورة المرأة **أُو** بالتفخيم من ارمق بمعنى الاعمى **ابلندر** من ابلند رمق بمعنى التفويق **المكسوره إيجير** امر من اچيرمك الاستراب بمعنى والسيق **إيصر** امر من ايصرمق بمعنى العض **إچير** التين **اكسر** المسمار **ايدْ** بالترفيق من إيرمك بمعنى الادراك والوصول وبلوغ المراد **إيپر** اسم الغنا وتصرفه بلام التقبل نحو إيرلمه امر من ايرلمق بمعنى التغنى **ايرا** امر من ايرمق بمعنى التخييب والاراله **المضمومه اوتور** امر من اتورمق بمعنى القعود **اچور** امر من اچورمق بمعنى التطيير **اچفور** نكة اللباس **اودخ وير** امر من اودخ ويرمك بمعنى الانقراض **اصور** امر من اصورمق بمعنى القراط ومن افواله امام اصور حق جاءته صيحق لازم كلود مضمون اذا كان كبير القدر بالدف مربع سمته الرقص ومن افواله ايضا اشيكى سكان اوصور غنه قتلنورم مضمون من عشق الساسنة بحمل مخالفا **اوطار** امر من اوطارمق بمعنى التسميم بالسم **اغور** كلمة يتقال لها حيّ احيا او انشا **اوْر** امر من اورمك بمعنى النفخ بالفم **اكسور** امر من اكسورمك بمعنى السعال **اوكار** امر من اوكارمق بمعنى اصلاح الحال **اولير** امر من اولير مك بمعنى الاشعرار وهيجان المنات **اولكر** الثركا **اوبلندر** امر من اولندرمق بمعنى التفويق والتا خير **اويار** امر من اويارمق بمعنى الايقاظ **اور** بالترفيق امر من اورمك بمعنى ظفر نحو الشعر والخوص وبمعنى عواء الكلب **اور** بالتفخيم امر من اورمق بمعنى الضرب **اوپ**

الغز في العنق او يود امر من اويرمك بمعنى التصويت والجواب بالصوت لمن يناديك وقد تكتب ويرمنفصلة عما قبلها

فصل الباء المفتوحة **بز** اخبث من غيره واصله فارسي هكذا بدتر فادغم الراي في التا **بجر** امر من بجرمك بمعنى قصّ الامر العسير **بربر** الزين الشلبي الحلاق **برابر** سواسوا **بربر** اشتعال النار وهيجانها يقال بربر بنار اي يحترق بالاشتعال والهيجان **بازار** السوق معروف **بزر** الزيت الحار **بشر** امر من بشرمق مثل بجرمق **باغر** امر من بغرمق بمعنى خوار البقر والعياط او رغا الابل **باقر** الكبد مراد ف جكر الفارسي **باقر** النحاس واصله باكير فاستعمل هكذا **باكير** الاكديش **باكشدر** امر من باكشدرمك بمعنى استحكام الامر وتشديده **بالدر** السافي **بالصر** بالترقيق امر من بلرمك بمعنى الظهور بعد الخفا **بانج** نوع كالقنب كما وكيفا لكن كالجزر لونا وطعما **پنير** الجبن **بهادر** الشجاع **بابر** سنجاب الجبل **المكسوره بير** الفلفل **بزر** امر من بزرمك بمعنى الانما والانبات **بشر** امر من بشرمك بمعنى الطبخ **بكا** البيوع من الماضي **پدر** السنة الماضية **بيزار** كلمة تضجر واشتقاقها باولحقه في اللازم وبانمك في المتعدي يقال بيزار اولدم تضجرت وبيزارندم ضجرته **بير** بالترقيق الواحد من العدد **بير** بالتفخيم الكبير سنا او قدرا فارسي مستعمل **المضمومة بوپدر** المكرفس **بقور** الكاشم **بيور** امر من بيورمق بمعنى الامر **بوپ** امر من بوردمق المبرم

والقتل ومفصل البطن وطلق المراة عند الولادة **بوسكر**
امر من بسكر مك بمعنى السح من الما **فصل**
التا الثناه فوق المفتوحة **تير** الطير تحمله السماة وعمومه
ت العرق يرشح من البدن **تكر** كلمة جامدة الدحرجة وتصرفه
باللام والنون يقاله تكرلندي اذا تكرك الشيئ ودفع يدحر
وبلام التثقيل مثل تكرله امر من تكرلك بمعنى الدحرجة والتقليب
ومنه تكرلك لفلكات المحلة وطار القاو الفرص من الجين
ببيمن تكرلك يتزي **المضمومة توسكور** امر من توسكور
مك بمعنى كسح العدو وطرده من صف القتال او من محله
تكور امر من تكورمك بمعنى البرق **فصل الجيم**
المفتوحة جادر الخيمة **جاغ** امر من جغرمق بمعنى الصياح
والنداء **جاق** نوع من الصفورة **جقشير** التحشير يليس
في الرجلين **جامود** الوحل **جنبر** طارات نحو العنبال •
وشنبر السنسوات والقلع للسفن المخروط يقاله بلكن
جنبر جور امر من جوريمك بمعنى الارادة والالتفات
جايير المرعي المكسوره **جغر** امر من جغرمق بمعنى
النداء والصياح ويجوز فتح الجيم وتقدم **جقر** امر من
جقرمق بمعنى الاخراج فالدال للتعدية **جكر** الكيد **جكير**
الاش والاسلوب يقاله جكرنه كدي اي مشى على اثر
جناد الحور من الاشجار المضمومة • **جقور** الحفرة
جقار امر من جقارمق بمعنى الاجتماع على الشيئ لغة غر
كالتكاكو بمعنى وغرابة **جكوندر** مواد في بيخ وتقدم
جكور الطنبور **فصل الحا** المهملة المفتوحة

جا

بيب

حوير

حوير بطارخ سمك بسيمي ماربين باليغي وسيالي **فصل**
الدال المفتوحة **دمور** امر من دمرمق بمعنى التقطير
لان قطرات المطر شبيهة بدامله ولازمة **دامغ** بمعنى نزول
القطرات **دغر** الجراب **دكير** امر من دكيرمك بمعنى التلبيس
دمر العرق واحد العروق **دمور** من المعادات الحديد
دلير امر من دلرمك بمعنى الجنون **دوشر** امر من د و
بمعنى الجمع واللم **دوير** امر من دويرمك بمعنى التقليب
وجعل العالي سافلا والامام خلفا وبالعكس **دوار** البهايم
كالدواب والانعام **دار** الضيق **در** امر من درمك بمعنى
جنى الثمار والجمع المكسوره **ديلير** المحبوب الامرد **ديوا**
الجدار والحايط **دير** امر من ديرمك بمعنى اللم والجمع وجنى
الثمار ايضا المضمومة **دشور** امر من دشورمك بمعنى
الانتفاع **دغور** امر من دغورمق بمعنى الولادة **دكر** النجاد
جامد لا يتصرف بخلاف العرزال **دنيا الوير** بتسكين اللام
المرققه امر من دنيالويرمك بمعنى اختيال الدنيا على الانسان
دوندر امر من دوندرمك بمعنى قلب الشيئ ظهر البطن
وعكسه كقلب الجوخة وبالعكس وقلب الحمامة عند لعنها
وبمعنى ارجاع الغير عن الطريق او عن عمل وتحويله من
حال الى حال **ديور** امر من ديورمق بمعنى التذكير •
للغافل **دويور** امر من ديورمق بمعنى الاشياع بعد
الجوع **دور** بالتزفيق امر من دورمك بمعنى طي نحو
الحبل والطومار ونحو البسط والحصر **دود** امر من درمق
بمعنى الوفوق على الشيئ وعن الشيئ او عن القصد او عن

شرمك

وبمعنى القلب ء

د

العمل بمعنى التوقف **فصل الراء المهملة** المضمومة
رو ذكار الديك بلعب **رو ذكار** الدهر فارسي الاصل
رو ذكار الوير امر من رو ذكار الويرمك بمعنى انقلاب
الدهر وانقياده **فصل الزاي** المعجمة المفتوحة **زاغ**
السلاق من الكلاب **زبر** الزكيبه مرادف جوالغ **زاكر**
الكشتوان **زنجير** السلسلة المكسورة **زبر** امر من زبرمق
بمعنى الزفاد مرادف بطمق **زد** صفة مشبهة بمعنى اسكر **زبر**
مثلثة **زنبر** الزكيبه مرادف جوالغ المضمومة **زور**
كلمة تفيد الشدة والجبر بقاله زور ايتدي اجبره وغضب
وشدد **قال شاعرهم** في اخذ السلطان سليم بن عثمان
مصر من يد الغوري رحمهما الله تعالى •

هائنى قدسي ديدي تاريخني • الدي مصر زور ايله سلطان سليم

فصل السين المهملة المفتوحة **سوبر** العلاوة على
الاجمال **سكر** امر من سكرمك بمعنى اختلاج الاعضا **سمر**
رجل الدواب **سمر** امر من سمرمك بمعنى السمن مقابل
النحافة **سمور** نوع من الفرا الخاص معروف وهو في الاصل
اسم لحيوان مقبول يجلب من بلاد سقا وهو نافجة المسك
ثم على بلاد الكفا تخارهما **سر** امر من سرمك بمعنى نشر
نحو الثياب على الحبال مثلا ونشر نحو الزبيب والتين والفوا
على الارض للبيبس والنشوفات سرسري كزرصفة مشبهة
بمعنى الدهان المتخير سلبرس واله يلبس في الرجلين
كالشخشير المكسورة **سكر** العصه **سكر** امر من سكرمك
بمعنى هضم نحو الطعام يقال يبجك سكدي اي هضم

الطعام

الطعام المضمومة **سبور** امر من شيورمك بمعنى اكنس
سمور امر من سمورمك بمعنى المحط واللمط **شمكور** امر
من سمكورمك المحط **سوبكر** السفنجه **سور** امر من سورمك
بمعنى السحب والجر ويقال الانسان من بلد الى بلد والمكان يسمى
سوركوك **فصل الشين** المعجمة المفتوحة **شاطر**
السايمي امام الاحوا **شلوار** السروال كالبرمد معروف **شكر**
السكر **شهر** المدينة والبلد الكبيره المكسوره **شمشير**
نوع من الاخشاب مقبول البقس بمنزلة الابنوس يحمه الحيثم
والساج بجهة الهند المضمومة **شور** الارض السبخة يقال
شوزبر للارض السبخة وهو في الاصل فارسي بمعنى المالح
وخص في التركي بما ذكر **فصل الصاد** المفتوحة
صاير صاير تاكيد لانضياب الدمع يقال صاير صايد
كون باشي دكلدي تفرقة الدموع **صرر** امر من صررمق
بمعنى الاصفرار **صاطر** الطاطور بقطع اللحم مثلا **صاغ**
الاصم **صاقر** الاحرج من الخيل والحمير يقال صقر اشل كبى
بليد د **صاليور** امر من صاليورمك بمعنى اطلاق المقيد
والمحبوس حسا كالطير والمسجون او حكما كالمراة **صاليار**
الريال من الغم **صادر** امر من صادرمق بمعنى نتر ونتف نحو
الحبوب بوسيلة الرياح **صر** امر من صرمق بمعنى اللف
ومنه صارف للعمامة الملفوفة المكسوره **صجير** امر من
صجرمق بمعنى التقوط **صغر** البيتر **صير** الحد الحاجز بين
مكانين او نحوهما **صور** امر من صورمق بمعنى سقى الار
والدواب والرش **صير** امر من صيرمق بمعنى المرور على

الشيء وهو يستعمل بيتبين ذلك بالمثلثة يقال جلق صيردي
بعين جلد عيره وتقدم ويقال شنق صيردي اذا لمعت
بكثه واصابعه ما في الانا مثلا وسهري صيردي مرعى المد بنته
ودارها وكلبي كوردن صيردي مرعى الكباب وطالعه
وقليح صيردي سل السيف مشترك بخمس المعنى المذكوره
المضمومة صور امر من صورمق بعين السوال **صوار**
امر من صوارمق بعين سيقي الما والدواب والارض فيجوز
الضم والكسر في الاول وتقدم فصل الطاء المنقوطة
طنبور الطنبوره معروفة **طاندر** المنتدل **طابور**
محيم التصادي ومعسكرهم كما ان ارطاف مختص بعسكر
الاسلام العثماني **فصل الفا المفتوحة فنر**
الفانوس المكسوره **فپر** تاكيد للدوران يقال فپر فپر
دنوش دار بالسرعة **فصل القاف المفتوحة**
قنر امر من قنرمق بعين الانتفاخ والورم ومنه رخو قنب
النجمين اذا اختمر وانتفاخ الانسان غرورا ويقال
زيد قنردي اي انتفخ غرورا ويقال شيء قنردي مثله
لمعنى انتفخ وورم غرورا **قامشر** البغل **قچر** امر من
قچرمق بعين التهريب **قدر** امر من قدرمق بعين الاسود د
قطار القطار من محوالدواب ويتصرف بلام النقل
يقال قطرله امر من قطارلمق بعين التقطير للدواب
قالبور الزبال وتصرف بلا النقل مثل الذي قبله
قايدر امر من قالدرمق بعين الرفع والسبل **قانبور**
بعين الحدبوب كالاحدب وهو لقب لشخص في زماننا

موصوف

الضمومة طور الكسر والخام منه يصنع
كالشكر يقال طور كسر وطور قماش ع

موصوف بهذه الصفة **قانيدر** امر من قاندرمق بعين
الاروالعطشان **قاور** امر من قاورمق بعين التحمير
لمحو اللبن ونظايره محوالحم ومنه قاورمه **قايدر** امر
من قايدرمق بعين الزحلفه **قايبر** دقاق الحصى قايبر
امر من قايبرمق بعين المبالات **قار** الثلج **قر** امر من قرمق
بعين الخلط **المكسورة** قيزدر امر من قيزدرمق بعين الحمى
بالنار **قزارام** من قزرمق بعين الاحمرار **قشقره**
امر من قشقرمق بعين الاعزا على التصغير **قصير** العاقر
من النسا والانثى من الحيوانات كالبغلة **قغر** امر من
قغرمق بعين الزجر والتخضيض **قندر** امر من قندرمق
بعين التخضيض والزجر والاغراء بيب مما قبله **قور** امر
من قورمق بعين التجميد والشعر المجمد قورحق صاچ
والشاش المجمد قورجق وتلبند قير الارض الفقد
الفقر الخالية من الما والكلاتي امر من قيرمق بعين التكسير
والتفتيت **المضمومة قتور** الجيفة للسهام مثل التركا ش
الكنانة **قوبير** امر من قوبيرمق بعين القلع والنزع •
ولمعنى اثارة الغبار وغيره ولمعنى اختراع الكلام يقال
طوز قيار دي اثار الغبار وهيجه وفتنه قيار دراي اثار
الفتنة وهيجها وسوء قيار دي اذا اخترع كلاما وانشاه
قودر امر من قودرمق بعين السرنة من الكلب ومن عضه
يقال قودرمش كيك للكلب السعران وللانسان السعران
من اثر الجنون او من الكلب زيد قودردي ويقال ايضا
للمنهمك على الشيء زيد قودردي ومن اقوالهم د د المثل قودر

مشدت ارتفت اي من ذاق شيا واستلذه يكون اشد من
السمان وتقال في المرأة والمحنث المهورت فوده ومشر اي
هورت **فورتر** امر من فورتر مق بمعنى التخليص **فوط**
امر من فوطرمق بمعنى عرف نحو الطعام يقال اش فوطار
دي عرف الطعام **فوندر** امر من فوندرمق بمعنى الاتراد
للضيافة وللمحطة **فور** الجر فور عند مالك البنا **فود**
امر من فودمق بمعنى نصب الخيام والديوان والسرير يقال
چادر او ديوان او تخت فودلدي اي انتصب ومضارع
فورمق بمعنى الحط والوضع فهو مرجع المعنى فوبور امر من
فوبورمك بمعنى حل وانزل واطلق **فصل الكاف**
المفتوحة **كبر** امر من كبرمك بمعنى الهلاك موتا **كتود**
امر من كتورمك بمعنى الايراد **كچر** امر من كچودمك
بمعنى الامرار والتعدية من محل الى اخر والتنفيذ يقال
سوزلي كچردي نفذ كلامه وبمعنى نظم نحو اللالي في السلك
كزدر امر من كزدرمك بمعنى الاحاطة في نحو الاسواق
كسر القدوم للنجار **كستر** امر من كسترمك بمعنى المقاطعة
على الغير بقطع كلامه او طريقه قريب من ارقرلمق **كشر**
الجزر يوكل مرادف هارج وتقدم **كاكير** امر من چكرمك
بمعنى الدشا والتدشي **كلر** الصب **كمر** البايكه والعتو
والحبوق **كچر** امر من كمرمك بمعنى المضغه والمرشه
كنار الحاشيه وساحل البحر لانه حاشيته **كندر** الحبل
من القتب **كنور** القتب **كاور** النصراني **كندولي كورا**
امر من كندولي كورمك بمعنى اعجاب الانسان بنفسه

كير

كير امر من كيرمك بمعنى الالباس ومثله كبدرمك **كرا** امر
من كرمك بمعنى التمطيط للشيء **المكسوده، كيدر**
امر من كيدرمك بمعنى الاذهابه والازالة **كلندد**
وعا وعياد معين من اوعية الحمل **كلار** المكان الذي يخزن
فيه الزاد وما يوكل **كيمار** بعض الاحيان وبعض الاشيا
يقال كرده كلور كرده كلمز بعض الاحيان بحى بعض الاحيان
ما بحى وكرس كم وكرسي بيك بعض الاشيا يليج وبعض الاشيا
وحش **كير** الوسخ **كيرر** امر من كرمك بمعنى الدخول **المضعف**
كوبر امر من كيورمك بمعنى ارتقا الرغوة **كيوتود**
امر من كتورمك بمعنى الشيل والرفع **كوجور** امر من كچودمك
بمعنى التجيل **كيوستر** امر من كوسترمك بمعنى الاراة **كوتة**
الملبن يوكل وبعضه يجشي بالنوز كالصحق يجلب من حصة
الشام والروم **كفور** تاكيد لهبوب الريح يقال كفوركفود
بالدر اسراي الرياح لهبت بالشدة من غير انفصال **كوكر**
امر من كوكرمك بمعنى كون الشيء يصير ازرق **كوكوس**
كور النحم **كو** الاعمى **كيور** الغض من نحو الماكچر امر من كوكو
كحرمك بمعنى التاوه والتاسف على مافات او الخوف مما هو
ات **كوز** النحم **كوندر** امر **كيور** من كوندرمك بمعنى الاراة
والبعث **كوندر** الزراق والريح يقال كوندي كوندربولي
فلفند فذ كلاي يقال وقت يتام الشمس مقدار ربع وزراق
كور الاعمى **كيور** الزبير من نحو الماء والشم **كيور** امر من
كورمك بمعنى الروية والفرق بينه وبين الذي قبله
لفظا لارسما الامالة وعدمها والترقيق وعدمه **فصل**

اللام المفتوحة لدا داة الجمع في الاسماء والاسما ملحقا
غير ما يسند او يضاف للمتكلم او المخاطب **المضمومة**
لوز نوع من الجبن الحلو كلبن المراجيل الحلو وجبن الحصير
فصل الميم المفتوحة مرمر الرخام **مير**
السرمق الماجين دوايو كل **منطو** النكاة تنبت من الارض
تؤكل طبخا وهي انواع البيض واحمر وغير ذلك وتختلف
اسماؤها باختلاف الالوان قال الشاعر
ولقد جنيتك اكماءً وعساقلا ولقد جنيتك من بنات الاوبر
منقر الفلوس النحاس للمعاملة **مكر** كلة تقيد الاستثنا
المنقطع بمنزلة لكن **المكسورة مندر** المرتبة يجلس
عليها **المضمومة مرداز** النجس مومير مصارين تحيشي
كالنقانق تؤكل **مُهر** الختم يختم به معروف بضم الها **مور**
لون الثمر هندي معروف **فصل النون المفتوحة**
نار الرمان وبالمد هكذا ناد **المكسورة نشتر**
الة للفصد المسماة بالريشة **المضمومة نوكر** الرفيق
مراد في بولو اش لغة شرقية **فصل الواو وار**
جواب بمعنى موجود نقيض يوق بمعنى لا **دار** امر من
ورق بمعنى الاتيان **المكسورة وِير** امر من ويرك
بمعنى الاعطا وتكون وسيلة الى نقل الجامد الى المشتق
واحداث معنى وتقدم في هذا الباب فهو من باب توسعة
اللغة **المضمومة وُر** امر من ورق بمعنى الضرب
مثل اورق وتقدم **فصل الها المفتوحة هر**
بمعنى كل الافراد اي الجميع او الاعم ويعلم ذلك من مدخولها

يقال

يقال في الاول مريبرسي وفي الثاني مركلات كلسون اذا كانوا
جماعة وفي الثالث مركيم كلورسه كلسون اي كل من يأتي فردا
او اكثر **هيقر** امر من هيقرق بمعنى العياط والصراخ **المضمومة**
هُنر الفن والفضايل **فصل الياا المفتوحة بيشر** بالتر تتق
امر من بيشرمك بمعنى الاخضرار **بيشر** بالتخييم امر من بيشر ق
بمعنى تدمع العين من كوز يابيشي دمع العين وبايث بمعنى الطرق
بللا يا عز صفة مشبهة بمعنى المفقور في ظهر من البهايم **يا عز**
نفس الفقر من الجراحة في ظهر البهايم فهو مشترك بين الصفة
المشبهة والجراحة في ظهر البهايم ومن اقوالهم يا عزي اولاد فشغير ك
جونور مضموم اسك المحسة بياد المجروح **يقر** امر من يقرمك
بمعنى الدخلة والتضرع على الانسان **يالوار** امر من يلوارمق
التدخل على الانسان بالكلام الملايم والتضرع فهو مثل الذي
قبله وقد يجتمعان تقال يا لوار يقر اي تضرع وتدخل **يانوار**
امر من يانورمك بمعنى الاعراض لان المريض يميل جنبه يعلم
هذا من تفسير قوله تعالى فتكوي بها جباههم وجنوبهم الاية
بير بالترتيق امر من يرمك بمعنى الدم **ياپ** بالتخييم الصديق
والصاحب **ياپ** مثله لفظا ايضا
الحرف الذي من شانه ان يزاد ومن اقوالهم يار يتلد وبمعنى كون
طورا اي الحرف يوم الهداده ووقوعه يغير ويظهر عناده
مضموما اذا ان اداة الشيء برز بنفسه لكن يستعمل في الشر
مثل كما ينزل من السما تقبله الارض **بير** امر من يرمق بمعنى
الخلق والشق وهذه الصفة الرابعة الفخمة مربعة المعنى **المكسوره**
بيتور امر من يتورمق بمعنى العقد والاضاعة **بير** الارض

المضمومة يبو امر من يبورق بمعنى الهرول وهو اكثر استعماله
من يلدي يبودي بمعنى هرول ورمل **يورجبور** امر من
يورجورمك بمعنى الاعراض مجازا الشايعا وبمعنى الغاية الوجه
لغة حقيقة شايعا **يوزوير** امر من يوزورمك بمعنى اعطا
الوجه للغير بمعنى الالتفات له بحيث يصير ذلك الغير قليل
الادب **يغور** امر من يغورمق بمعنى الجحن **يولار** المتوحد
للدايه **يولوير** امر من يولورمك بمعنى التحليه والترك
والتسبيب اي خل طريقه وسبيله **يوپ** امر من ايورمق
بمعنى الانقلاب **يور** امر من يورمق وبمعنى تغيير الرويا
وتفسير المبهم فهو مثل الذي قبله لفظا ورسما مشترك في المعنيين
انتهى **ما اخره راسا كنه** **باب ما اخره راء مهملة**
متحركة وقفا ووصلا من اعيا ترتيب الاول معنونا له بالفصل
فصل الهمزة المفتوحة ارقزي العرض كوضع الرمح
عرضا من المعارضة في الطريق او الكلام ولا ينصرف بنفسه
بل بوسيله بكري او قدي او اولدي **اسره** الجفضه او الكسر
تحت الحرف **اشري** بالمعجمة المفتوح بالكلام او بالرد ويقال
حد اندت اشري سويلدي ديديار دن اشري بكدي **اغزيب**
الوجع نفسه او امر من اغريق بمعنى الوجع مصدرا **اكادي**
هناك مقابل بري هنا **اكري** الاعوج **اكره** امر من اكرمق بمعنى
لفيق الحمار **الوره** بمعنى يحتمل بتاد قتلان الوره كلمه اي اصبر
يحتمل انه بمعنى **اواره** المهمل كاطار اليدك المستعمله والمراة المطلقة
والرجل البطال **ابري** المنفرد المنفرق من غيره **اپاپين** شيئين
او اشيا **ايه** امر من ايامق بمعنى التفتيش **اري** التنظيف

اري

اري امر من ايرمق بمعنى التنظيف **اري** النحل والزيتون **المكسورة**
ايچاري الداخل مقابل ديشاري الخارج **اكسري** السماد
ايري بالترقيق الخشن والجسيم **ابري** بالترقيق ايضا امر
من ابريمك بمعنى الدوكان **المضمومة اتوري** لاجل يقال
سندن اتوري كلدم جيبة لاجلك **اتورو** حركة الحوض ضمة
او دفعة **استره** الموسى الة الحلق **اسكره** السكرجه **اغره** امر من
اغرمق بمعنى المرور والمجاوزه في المكان والطريق **اغزي**
السارق ومن افنالم دوطوليان اغزي بيكدن دوغزي **اود**
بالترقيق امر من اورامك بمعنى انتشار الشي وتكثره **اودا**
هناك او ره بمعنى على التي من حروف الجر **فصل**
الباء المفتوحة باري بمعنى عسى وتفيد مع ما تدخل
عليه مفاد جواب الشرط **پاره** القطعة من الشي ويطلق في
مصر نا على النصف معاملة كما يطلقون عليه قطعة بيلاد الشام
ونحوها **بارو** سور البلد ولا تكسر الرا **البكري** مدمن الخمر
پخره الشاك والطانة **بره** الجراحة **برك** هنا **المكسورة**
بداوره الواح تنشر من الخشب رفيعة يسقف بها بيوت
اسطنبول رقة الواح العلب **بره** كلة زجر نطير ولك الشا
پيره البرغوث **المضمومة بغره** نوع من الطعام شوربه
ارز تطبخ بلبن حامض ولحم **بوكري** الاحدب **بورى** بالتر
امر من بورمك بمعنى التشيه مثل نفشة السحاب ضيا
الشمس وتغشية نور العين وغير ذلك **بوپه** من الظروف
بمعنى هن وعلامة الظرف بقوله ده كما ان في الوزن قبله
في
بودي بالتخيم التغير

اخ المزماد ويطلق على توجع المراة عند الطلق وقت الولادة يقال
عورتك يد ربيبي دونذي اي اخذها الطلق **فصل**
التا المفتوحة **تنجره** الطبخ **تنز** الذهب او السمن **تكري**
من اسمايه تعالى **المكسورة تنتن** امر من تنترمك بمعنى
الرعد والارتعاش **المضمومة تورة** بالتر فتيق المادة
والاسلوب **تورة** الدن يضرب لها الاكف عند اللعب بها وهو
من نحو ستمائة وتكتب بالطا ايضا **فصل الجيم**
المفتوحة **جاره** الدواء وما تدفع به الضرورة من حيلة وغيرها
يقال جاره بولدي اي وجد الدواء وما يدفع به الضرورة او حيلة
مقابل السم كالدرياق **جوره** الترك المحيط **جرى** العسكر
ومنه **يكجرى** اي العسكر الجديد لانه تم خص بهذه الطايفة
نصرهم الله تعالى وابدهم بسلطاننا واصل تسميتهم بذلك
ان جداك عثمان مر على بكتاش الولي وطلب منه المدد فقطع
الشيخ بكتاش الولي المذكور الحمام دلقه البالي والبسها على رو س
اتباع السلطان وقال له هؤلاء الدينيي يكونون عسكرا جديدا
لك من ذلك اليوم اتخذوا ذلك تاجا وشعارا لهم وسموا
بيكجرى ويتشبون للشيخ المذكور **المكسوره، جماره**
المفلس الفقير المعدم **جمري** البخيل **المضمومة، جوره**
النحيف **جروا** امر من جرومك بمعنى العتت والعفن
والسوس يقال جروك دولبند العانت **وجورك**
ليش الفاكهة العافنة وحروك تحته وانع اللوح والخشب
المسوس فهو عام في ذلك مشترك واما عفن نحو الخبز فهو
كوفلمش **جقره** امر من جوقرمق بمعنى غليان نحو القدر

فصل

خن

فصل الدال المفتوحة داري بمعنى الدرا والدن
دره المجراة من الماء في الارض **دري** مرفقة الجلد **دره**
عباد الوعا الموزون دار والدوا مقابل السم كالدرياق
ش **المكسورة، دنره** امر من دنرمك بمعنى الرعشة والارتعا
وتقدمت في التا بمعنى الوجهان **ديشره** بمعنى الخارج **ديشارى**
شد الخارج فهو مقابل اچره والجارى الداخل **ديرى** الحي مقابل
الواليت **المضمومة، دغره** امر من دغرمق بمعنى الخرط
وبمعنى فت نحو الخبز في الطعام **دوغرى** المستقيم مقابل الكره
الاعوج **دورى** لون من الوان الخيل **فصل السين**
المهملة **سره** الفتر **سلاموره** شريش الجبن **المكسوره**
شكارى النظير والشبيه **سيورى** المذيب ذو ذباحه
كذبابة الريح **سلسترى** زمارة من فضة او من غير ذلك مع
دبيس التلاع في السفن الملحية محاكى لها ما يريد في استخدام
السفينة **المضمومة سورى** التطبيع من نحو الغنم والانعام
والطيور والدواب **سورو** امر من سورمك بمعنى الجوجه
فهو ابلغ من سورمك بسكون الراء بمعنى الجر والسحب وتقدم في
الساكنة **فصل الصاد** المهملة المفتوحة **صارى**
الاصفر من الالوان **صفرى** كفل الدابة **صايرى** بمعنى الغير
يقال صايرسيي بوله در ولعله من سابر الغرابي الذي بمعنى الباقي
كما يقال سابرهم كذلك حرفي في التركي واستعمل فيما ذكر **صيرو**
المريض **المكسورة، صيجره** امر من صيجرمق بمعنى النط والقفز
والطفر **صره** الصف **المضمومة صفره** امر من صفرمق
بمعنى الدربة في الالفاظ من غير ان يفهم **صيجره** امر من صيجرمق

بمعنى النط والنقز والطفره صره الصف المضمومه
صقره امرءمن صوقرق البرمره في الالفاظ من غير ابه
بغم صكر بعد صو يطاري المحرف عن المستقيم
طريقا او كما يقطع محرفا فصل الفا المفتوحة قزره
صفة مشبهة الفاشه الفارغه الطايش كلامه المكسوره
فلوري الدينار من الذهب فصل القاف المفتوحة
قاري العجوز قره كالشمسة الصغيرة من الفضة على
الخياصة ونحوها المسماه فنيعة قاره الطارئة كالبيت
في السفينه قناره المنخ محل سيلان الدما فنجري بمعنى
اين ما دف قنده استنفها مرعن المكان او عمن في المكان قوره
امرءمن قورمق بمعنى القبض على الشيء عنقا باليد
او بالاسنان والعنق عليه قواره الضرطة وكان لقبا
لشخص في زماننا قره الاسود نوع البرمتابل ولكن البحر
المضمومة، قوروغي اكري العقرب قلاميره المختلم
واصله غلاميره يطلق على اللوطي وهو علم على رجل كبير
في زماننا مشهور بقلاميره قوزي الناشف اليابس
قوزوا مرءمن قورمق بمعنى النشوقة واليبس قوميره
من الات الحرب بالنار ورق مفوطس داخله وخارجه
نفط وزفتة وبارود يلقى على العدو بالكبريتي الموقد
فيحرق بعد ان يفرش ولا يبطفى بالماء لا بغيره قومبره
القذرة الدوره من الخمار مشروم فصل الكاف
المفتوحة كيره الفنار يوكل لكثره الكثير كمره المائي
طعمه ملوحه ومراره كما اكل المكسوره، كيرو من الجهات

الست

الست بمعنى ورا المضمومة كوبزي الجسر والقنطرة كوبره
الكسب والشغل لنحو الزيت الحار كبتوري جملة واحدة الجراد
كوز بيكاري حاجر العين كوزكوره الظاهر الهيات
كوس كوتري جملة واحدة كوكره امرءمن كوكرمك بمعنى
البيجان من الغضبه وهيجان النحل الجمل كورو امرءمن
كورمك بمعنى الجرف بالجرفة لان المجرفة والجراف اسمها
كورك كما انه اسم للمقداف كوره صفة مشبهة للبهيمة البطا
الوبز يقال كوره اتدر اي ذكر من فوي بطران من علفه
وراحته فصل اللام المفتوحة لوده سنجقة
ذنبها مايلي دبرهم فصل الميم المفتوحة مده،
معيار معين من ادعية الخمر معصره ماسور الحايك مطره
الدكرة منديره دالها كالضاد زبيبة البهايم للجين واللبن
مقره البكر على البيد المضمومة مسنده الدكر من
الخشب تعمل في البيت يوضع عليها الاواني والاستعداد تكون
فوق واجهة الباب غالبا هكذا في الدرد مناوره كلمة
سب بمعنى تلعات والمايتلف يقال من وره اولدي اي
تلف مهره بسكون الهاء المستقبل وبلام التعليل مهرله امر
من مهرلمك بمعنى الصقل فصل النون المضمومة
نقره نصف سدس النصف من المعاملة النحاس الات
فصل الواو المكسورة ويره عبارة عن الصلح
في الحرب والامان يقال قلعة قلجلم الذي اخذ في عنوة
ماوبره ايله الذي اوخذت صلحا وامانا فصل
الياء المفتوحة، ياري بمعنى النصف ومثله يارم يارم

بمعنى المدد والنافع والمعين يقال يارى قيدي اي سلم الله واعان
ومن اقوالهم دعواجك قاضي لم رجك الله اي اذا كان
القاضي خصمك فالله معينك وناصرك **كوريكي** المزخ
من الحيوان **پيره** الجراحة مثل بره بالبا الموحدة تقدم **بره**
امر من برمق بمعنى النفع **بيغره** غير منصرفة الابوشيله
ايتمك وال لمك يقال بيغره انديه او ايلدي بمعنى هيئ
عليه **المكسوره بلوره** امر من يلدرمق بمعنى البريق
واللمعان **المضمومة بوقاري** فوق من الجهات الست
مقابل اشعة تحت **بوزو** امر من بوزمك بمعنى المشي و
الصفقه المشبهة بوكروك المشابه **يوره** كلمة تفيد
حوالي الشيء يقال يواسنه اوغرمه اي لاتحزم حواليه

باب ما اخره زاي معجمة ساكنة وقفا

في الاسماء وفي الامر المجرد او متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه
ترتيبه الاول حرفا وحركة معنونا له بالفصل فالزاي المزده
تكون بعد علامة المضارع اثباتا ونفيا ضميرا للمتكلم
مع الغير نحو كلين نزكيد رزنحي ونذهب في الاثبات كيتمز
كلمز رمانحي مانذهب في النفي **باب ما**
اخره زاي ساكنة وقفا فصل التمز، ايانز
النجاة بمعنى على الغفلة **اغز** الغم **اكريكز** صفة مشبهة
من العيوب في الانسان بمعنى محواجا **اكسز** كلمة مفاجاة
يقال اكسز كلدي جاء فجاة مرادف ايانه سز اكيز النوبان
اواز الصوت **ايازنخت** النجوم ليلا يقال ايازده يتدم اي
بخت تحت السما ليلا من غير سائر **از** بالتزفيق امر من ازمك

بمعنى الكسب ومنه بيرجخت
الكسب اعاذنا الله منها ٢

بمعنى السحق **إز** مخففا القليل **إز** مخففا ايضا امر من ازمق بمعنى
العوانة والضلال وبمعنى فساد الجراحة ومتعديته بيد ريتقال
ايّ دِ را امر من ازدمق بمعنى الاغواء والاضلال والافساد
المكسوره، ايكيز الثوء مائة **ايدز** الاثر **المضمومة**
اوتوز من العدد بلاتنوين **اجوز** الرخيص في الاثمان **او**
عورز المشام به المشوم انسانا او غيره **اغوز** صفة
مشبهة الساذج من الخيل **اوكسوز** اليتيم من الابوين او
الاب في الانسان اومن الام في الحيوانات **اكوز** الثور
اموز الكتف **اميز** الرجا وتصرفه مايلك او بلام التعليل و
بعدها نون المطاوعة يقال اومين ايلدي او اومين لندي اي
نرجا **ابور** الاجرب **اوز** تاكيد معنوي بمعنى نفسه وعينه
او پ كلمة صلح يقال زيد عمرا وبايله اوزد وشد يلد او اي
وقع الصلح بينهما واتفقا فتصرفه بدشمك او بلام التعليل
والشيء اي تصالحا او تصالحوا لان التثنية والجمع عندهم
واحد **فصل الباء الموحدة تحت المنقوطة تحتها نقطة** **پار**
القنبيس من النصارى **پاپوز** القسيس الكبير من النصارى
الرهبنة عندنا **پشرز** الامر المعقد العسير وتعديته
بارلمق في اللازم وبايلمك في المتعدي **پكمز** الدبس **پكز**
بياض الانسان وسخنته **پايدز** الحديد في الصاغ كالتزو
اختيني **پز** البز من القماش **پزمز** امر من بزمك بمعنى الرنق
والسامة ومنه جهان بزدي لقب لشخص في زماننا غلب على
اسم معناه اللغوي زمقنت وسامة الدنيا اي منه **پتز**
الدراهم السود ببلاد روملي **المكسورة پزمز** بمعنى الشيء

وتقدم في المنقوطة فتحوز
الوجهان اثنيه الارض الخالية
التي لا انيس بها ولا انس بها

وهو سور القضيبة الجزيرة **بيز** ضمير المتكلم مع الغير
منفصل بمعنى نحن **بيز** الخراز للخرازين نحو الترب والاخفاف
وغير ذلك **المضمومة بوناز** ابو منقار دواك
الكبير وهو لقب لشخص في زماننا غلب على اسمه **بغاز**
الخلق وثغر البناد ركشغر رشيد وثغر دمياط وثغر
اسكندرية يقال رشيد بغازي دمياط بغازي اسكندرية
بغازي **بيوز** الغزت من قزوت نحو الثور وغيره **بوز**
امر من بوزمك بمعنى الصر والنمط **بوز** مخم جليد الثلج
والماء من شدة البرد **بوز** مخم امر من بوزمق بمعنى التنقض
لنحو الغزال او لنحو الحرات والنقض بوزرق ولنحو العهود
بوز مخم من الالوان الابلق يقال موز ابت للفرس الابلق
فصل التا المفتوحة تقز وتكتب بالطا ايضا
الاكوح **تميز** التظيف وتقديته بلام النقل يقال تميزلك
امر من تميز لمك بمعنى التنظيف **المكسورة تِتز**
صفة مشبهة الانسان الشراني **تِتز** المعروف عند
الخياطين بالتقريبة **تيز** كلمة استعجال **المضمومة**
توز عفقة الاذن وجذرها يقال قلاعي توزاذنه وردك
اي ضربه بكتاذنه **توز** الملح **توز** الغبار ويكتب
بالطا في الاخيرين **فصل الجيم المفتوحة جزز**
النقل من الفاكهة **جقلوز** مجر المدفع الوسط **جنز**
جكز كلمتان للتصغير يختصان بما دون ثلاثة احرف
جبر الذلك **جوز** الجوز مرادف لتوز **المكسورة جِلز**
التخيف **جلوز** العبنوس من عيناه ضعيفتان **جيز** امر

من

من جزمك بمعنى التخطيط والخط جيزي وجزك مستقيما او
غيره يقال جيزي جزدي خط خطا **المضمومة جوايدد**
الملاسة الابرة الكبيرة **جوز** امر من جوزمك بمعنى حل المعقود
والمربوط والمحلول جوزوك **فصل الحا المهملة**
المفتوحة خودوز القصرية لبول الاطفال **المكسورة**
خرسيز السارق الحرامي مرادف لغوري **خيز** كلة جامدة
تقيد العترسة والشدة وتصرفها بكلدي يقال خيزله كلدك
اي جاو تصرفها بكلدي يقال خيزله اي جابالعترسته
او تصرفها بايمنك يقال خيزاشدك اي عرسه **المضمومة**
خودوز الديك فحل الدجاج وبالسين خروس ايضا **خوط** ذ
ما يعلق في اعناق الخيل في المواكب كالمذبة من شعر الخيل الابيض
فصل الدال المهملة المفتوحة دِرز المخالجن من
نحو الشاشات والنسوج **دكيز** البحر **دلز** موج البحر وجوز
بالطا **دامبز** ما يوخر من شيء ليكون كالبينه والخيز **المكسورة**
درقاز درباس الباب وتصرفه بلام النقل **دليز** الابكم
الاخرس **ديز** الركبة **ديز** امر من دبزمك بمعنى نظم الجواهر
في العقود وفي السلك وصف نحو العساكر والصف ديزك
المضمومة دقوز من العدد تسعة **دكوز** الختن بجر
دوز المستوي من نحو الارض او من نحو القماش مقابل البري
الخشن **دوز** امر من دوزمك بمعنى التسوية واصلاح الفا سد
فصل السين المهملة المفتوحة ساز الات
اللهو من الاوتار **سايز** الزرب والبوص **سرسري كبر**
امر من سرسري كزمك بمعنى الدابر على راسه كالمتحير **سقز**

الصطكى عند الاطلاق واللبان بقيد الاضافة تقاله جيام
ستزي اللبان **سكز** من العدد ثمانية **سمز** صفة بشهة
السمين مقابل آرق النحيف **سز** امر من سزيمك بمعنى التوم
من افعال القلوب **المكسورة سيز** اداة بمعنى وبمعنى قليل
ولايستعمل الا متصلا يقال اقتله سز در بلادهم وادب سيز
در قليل الادب **سز** ضمير منفصل للمخاطب مع الغير
بمعنى انتم وضمير منفصل كذلك في المضارع اثباتا ونفيا
مثل كلو رسز كلمز سز بمنزلة الواو للجمع اي تاتون ما تاتون
سز امر من سزمق بمعنى الرشح والنز والتضح والنز زبز بمعنى
واعلم ان الثوت الساكنة والتا المكسورة بعدها يا خر صورة
الامر لما ينبغي من العمل بمنزلة فعاله في العربي غالبا

المضمومة سوز الكلام اللغوي من دا اورگا **سوز**
امر من سوزمك بمعنى التصفية **فصل الطاء**
المفتوحة **طز** الافكم وتقدم في التا **طرز** الخليعة
في نحو الشاشات والمنسوج يقاله طرزي وارد رفيد خليجت
وطرز لود رمخليعن وتقدم في الدال **المضمومة طيوز**
الدبوس **طوز** الملح المصلح للطعام **طوز** البارد وتقدما
في الطا المفخمة **فصل القاف المفتوحة قازبوز**
البطيخ الاخضر **قوانوز** البرينة والقطرميز **قاز** الاوز
قز امر من قزمك بمعنى الحفر والكسط نحو الكنابة
المكسورة قنز لبن الرماك يترك الى ان يشتد
تشربه التتار له وقع عظيم عندهم له نشاة وسكر لهم عزام
يشربه واكل لحوم الخيل يقدمون ذلك للضيف كما ان

العرب

العرب عندهم لبن النياق له وقع عظيم يشربونه ويقدمونه
للضيف مع لحوم الابل **قنز** البنت **قنز** التحط ومثله
قز لق مثل قط وقطلق قنز امر من قنز مق بمعنى كوك التيكي
يحمي بالنار او بالشمس او مرارة شيء ونقال للسوق اذا حمي
بزار قردي وللحرب اذا حمي جنك قنردي فهو مثلث المعنى
المضمومة قنيوز الطنبور **قوط سيز** المشوم الذي
لايتيمن به لان قوط اليمنة **قطوز** السمار من الكلاب
وغيرها وكان لقب الوزير السلطان بايزيد بن السلطان
سليمان الذي هو لغز لباش وكان اسمه قطوز فرهاد
وله حكايات عجيبة تدل على شجاعته **قوقنوز** طاير يرجل
النار ولا تنتشر المسيبي سمندرك **قولاغوز** الدليل للطر
قات
قنوز الجوز الشوبكي او جوز الهند المسيبي نارجيل **فصل**
الكاف المفتوحة كراويز الكرنس **كريز** سراب
المستراح وقناة الماء **كرتريز** التمويه والخدر **كرز** الشاب
العاني قبل ان يلتحي المسيبي بالجدع **ككز** بفتح الكافين
السهل مقابل كوج العسير **كز** مرة واحدة يقال بير كز ايكي
كز مره واحدة مرتين **كز** محل وضع الوتر في راس السهم وفي
العرك يقال كيز عليه **كز** امر من كزمك بمعنى الدوران
في الاسواق والبلدات ولف في بيته مثلث المعنى **المكسورة**
كراز ثمر كالنبق من انواعه المتبولة ببلاد الروم **ككز**
المخنث في المردان **كيز** ضمير متصل للمخاطبين في الماضي
اثباتا ونفيا والامر والنهي واضافة الاسماء نحو اليد بكيز
اليد بكز اخذتم ما اخذتم الليز المكيز خذوا لا تاخذوا

ب

ككز بكسر الثانية المخيشعم
كركز ما يحتاج ولا يتصرف من
كرك الا هنعم

ويكتفى في الامر والنهى بالكاف ونحو الك لمك خذ والاتاخذ وا
ونحو باشكيي باشلر بكيير راسكم روسكم **كيز** مادة الاحفا
تضريفه بلام النقل يقال كيز له امر من كز لمك وبزيادة نحو
نحو يكنزلو ذ وخفية اي مخفى **المضمومة كوزبوز**
الغليظ العاني من الانسان للازمان **كورز** الفطاريم
وهو العمود يلفه البهلوان يمينا ويسارا **كوندز** النهاد
كوزسز الاعمى **كوز** العين الباصرة وعين الركبة
وعين الماء وفصد الحزين والجاسوس مشترك في ذلك كالغزل
غير فصل الخريف **كوز** بزيادة لام النقل نحو كوزله امر من
كوز لمك بمعنى المراقبة والاحتراس على الشيء **كوز** ضمير
متصل للمخاطبين في الماضي اثباتا ونفيا والامر والنهي و
واضافة الاسما وتقدمت في الكاف المكسورة والفرق ان
مضموك الاول تضم فيه الكاف وما عداه بكسر كما ذلك واضح
من المثل **فصل اليم المفتوحة ، مطرناز**
دكشاري **مغد ومنوز** البقدونس **ملز** اللحم من القماش
والمحبس ولومن الانسان **مرموز** المهماز **مز** بصورة الام
لنيف المضارع نحو المزما ياخذ ثم يلحق بمز علامة الجمع والخطاب
والتكلم نحو المزلر للمزسن المازسن المزم المزز ما ياخذ ون ما
تاخذ ما اخذ ما تاخذ **المكسورة مز** ضمير المتكلم مع الغير
في اضافة الاسما الى المتكلم مع الغير نحو اومز جارية مربيتنا
وجاريتنا وقد تضم اليم اذا كان الاسم المضاف مضموم
الاول نحو قولوا لمز عبدنا او ذراعنا وقد يدعي ان اليم للمتكلم
كما في المفرد والزاي للجمع كما في المضارع وفيما عدا مضموم

الاول

الاول تكسر اليم فهي نظير الكاف في كن وكوز كما تقدم المضمومة
موليور حشو البنا من نحو الرش **فصل النون**
المفتوحة **نماز** الصلاة ذات الاوقات والركعات والهيئات
المخصوصة يعلم ذلك بالاضافة يقال طلك نمازي لصلاة الصبح
اوبله نمازي لصلاة الظهر **ايكندي نمازي** لصلاة العصر
اخشام نمازي لصلاة المغرب **يتسو** نمازي لصلاة العشا
دون نمازي لصلاة الليل **قوشلوق نمازي** لصلاة الضحى
بيرم نمازي لصلاة العيد **جمعه نمازي** لصلاة الجمعة **اولو**
نمازي لصلاة الميت اي صلاة الجنازة **ناز** الدلال وتصرفه
بلن يقال نزلان امر من نز لتمق بمعنى التدلل والتغنج **نوروز**
يوم معروف في السنة وهو يوم شرف الشمس وبالعربي يوم
النيروز **فصل الها المفتوحة هيز** تضريفه بلام النقل
مثل هيزله امر من هيزلمق بمعنى الضرب والدطيش **فصل**
اليا المفتوحة يبر الاقطيس الاسف **ياغز** لون الاسمر
تقال قزياغز اسمر اللون **يكز** الاحمر الاعوج في اقواله
وافعاله **ياپلدز** الطلا بمعنى الذهب **ياكوز** المنفرد
ياوز الشديد غضبا وقتالا ومنه لقب المرحوم السلطان
سليم فاتح مصر ياوز سلطان سليم وكل شيء شديد نحو
شدة البرد والشتا يقال يووز ايسي بمعنى اولدي ياوز اولدي
فلا يطلق الا على شديد يقبل الضعف والتخفيف كالشتا
والحر والبرد فلا يطلق على الحديد مثلا فلا يقال ياوز دمر
الا باعتبار شله حسنه لايبسه فيقال ياوز كزله دمردد
لا ياوز بيك دمردد **ياز** الصيف مقابل قيش الشتا **ياز**

امر من يازمق بمعنى الكتابة وبمعنى فرش الفراش مثلث
المعنى والاخير مرادف **بايمه** ودوشه بتيال كلمى يازاو وبايماد
دوسه اى افرش البساط وسايتيان **المكسوره** ، **يرتلاز**
مشتق العين المضمومة **يوز** من العدد المائة **يوز**
الوجه من الانسان او غيره **يوز** امر من يوزمك بمعنى المسح
والعوم في الماء **يوز** سلخ الجلد من نحو الشاة فمذه الصيغة
رباعية المعنى مثل يارمك كما تقدم وَمَا اخره زاي معجمة
متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيب الاول حرفا وحركة
معنونا له بالفصل **فصل الهمزة المفتوحة**
اوزو الشهوة فارسي محرف مستعمل بمعنى ميل النفس
لما تهواه **اندازه** المقياس كالذراع للقماش والجوخ يقال
اندازه سي پچمه دراي ذراعه بكم وبمعنى التكلم بالقياس
والميزان يقال اندازيله سويله اي تكلم بالميزان **اوازه**
الصيت والصوت والشهرة وانتشار الخبر **اژدو** اسم جنس
الانسان وغيره وذو ناب من سباع البهايم **اژدر** يقابل
وغيره **المضمومة اوزه** بالتفخيم امر من اوزامق بمعنى
الطول من طال يطول طولا **فصل الباء الموحدة**
المفتوحة بكزه امر من بكزمك بمعنى المشابهة **يالوزه**
الفالوذج **بزه** امر من بزومك بمعنى التزيين **بازي** السلق
بازو المعصم والعضد ومنه بازوبند هيكل يعلق على
الذراع والعضد والمعصم **المكسوره**
المضمومه يوزه البوظة تشرب
فصل التاء المفتوحة **تراز** والميزان **ترزي**

الخياط

الخياط وبالدال **تيزه** الخالة اخت الام **تازه** الطرى انسانا
او غيره يقال تازه جوان للمحبوب صغير السن
فصل الجيم المكسورة **چيزي** الخط مستقيما او غيره
يقال پيرچيزي چيزدي اى خط خطا واحدا
فصل الدال المفتوحة **درزي** الخياط وتقدم
فصل الراء المهملة المفتوحة **دره** الدرة بمعنى الباب
وسقاطات الطبقات
فصل الشين المعجمة المضمومة **شوريزه** ذو الصعوبة
من الناس الخالع العذار
فصل الطاء المفتوحة **طازي** الطلب السلاق
فصل القاف المفتوحة **قازي** امر من قاريمق
بمعنى الحفر والحك والكشط **المكسوره** **قزمزي** الاحمر
من الالوان **المضمومة** **قوزي** الحمل وهو الحارف البدرى
فصل الكاف المفتوحة **كي بيزوري** الحروب
كوزه المدلون المكثر في الكلام **فصل اليم المفتوحة**
مزه الطعم واللذة فارسي الاصل يقال بر آشومزه سيب
وارد ريامزه سيى يعتقد راي هذا الطعام له طعم ولذة اولا
طعم ولا لذة له ويطلق على المسخرة لكونه يستلذ به ويطلق
على ثقل الحرام يقال باده نوك مزه سيد راي ثقل المدام **مازي**
المنغص **المكسوره** ، **مرزه** بلغة التتار الامير وكان
لقب الميرزه تاجي محمد وهو قاضي مكة المكرمة وكان تتار
الاصل سيد اشرفا وكان عالما كبيرا مات بمكة زمن المرحوم
السلطان مراد وكان تزوج ابنة احد اشراف مكة **فصل**

الباء المفتوحة **باذزه** الدوحة يروح لها **باذي** الكلوتي **باذي** الصحرا **باب** ما اخره سين مهملة ساكنة وقفا في الاسما والامر او متحركة سماعيا فيه ترتيب الاول معنى ناله بالفصل السببي المزده ببينها في المثلثات وتكون زايدة لمعنى مكسورة بعد اسما جامدة فتفيد ان مدخولها صار صفة بطريق التشابه سماعا ولا يتصرف فيها نحو او غلان سبي كذرم سبي اي رجل كالصبي فعالا وشبي حلو فرد وصار كالمرو كالمالح وبعد المشتقات تفيد ذلك وتشتق منها نحو كلو مسدي اي اظهر الضحك وكلو مسدر يتضحك الى اخره وبنم سدي اي اتخذه لنفسه واظهر تملكه **باب** يا اخره سين مهملة وقفا **فصل** التا المثناة المفتوحة **اس** امر من اسمك بمعنى هبوب الريح المكسوره **ايس** شواظ الطعام وتدخنه وتضرطه باولق في اللازم وايتاك في المتعدي يقال بواش اس اولدي اي شاظ وتدخن وايس اينذي اي شوظه ودخنه المضمومه **اوس** السذاب الحديد **اوس** اسم فعل بمعنى صه وهيس **فصل** الباء الموحدة المفتوحة **ياس** الجزره وهو الصدا في نحو النحاس **يس** اسم فعل بمعنى يكفي المكسورة **يبس** الخسيس البخيل **فصل** التا المثناة المفتوحة **ترس** المعكوس المقلوب يقال كوركي ترس يكدي اي يبس الفرو مقلوبه وبمعنى الا شان المعكوس يقال ترس كشدد اي انسان معكوس في افعاله واقواله ومجاز على الانقلاب من الحلم الى الغضب والحزن يقال شندي ترسبكي وارد راي الان لا غضب وجهه

ترس ما يخرج من الحيوان انسانا او غيره من النجاسات من دبره فهو عام وقد يخص بعض ما يخرج من حيوان باسم خاص مثل فشقي لروث ذات الحوافر وترك لخثي ذوات الظلف المشقوق من الابقار وقبيع للبعر وبوق لغايط الانسان وتقدم بيانه في المثلثات **فصل** الزاي المعجمة المكسوره **زيفوس** الذوبعة في البحر اما في البر فقاصر غه وصاقرغه وسياتيان **فصل** السين المهملة المفتوحة **سس** الحس والصوت الخفي سس امر من سسمك بمعنى التضويت المضمومه **سوس** اسم فعل بمعنى صه وامر من سوسمق بمعنى الشكوت ويجوز بضم السينين فيكتبان صادين هكذا اصوص وسياتي **فصل** الطا المفتوحة **طاس** الطاسة النحاس على ابلغ وجه النحاس **طاس** تاكيد لتمام يقال طاس تمام اي تمام **فصل** الفا المكسوره **فلس** اول ما يظهر من ورق الشجر حين تضرب العين المضمومة **فوس** وبالصاد ايضا المزوطة من النساء المفاعيل **فصل** القاف المفتوحة **قفس** القفص يوضع فيه الطيور معروف **فصل** الكاف المفتوحة **كركيس** الطاير المعروف بالرخ قيل بعيش الفا لكونه لا يوذي **كس** امر من كسمك بمعنى القطع المضمومة **كورس** المجون مثل المينه في البحر المالح **كوكوس** الصدر **كورس** الخن بيت الدجاج **كوس** النقارة النحاس تضرب كالطبل مع الامر او في الحرب **كوس** امر من كوسمك بمعنى التقبيط وعبني نحو الاطفال **فصل** الميم المفتوحة **مايس** شهر

من الشهور الرومية مناريس المناريس التي يترس لها
في الحرب من العدو فصل الباء المفتوحة بايس
الحزن على من مات او على ما فات بايب
ما اخره سين مهملة متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه
ترتيب الاول معمولا له بالفصل فصل الهمزة المفتوحة
آشك آريسي الزبور الاصفر اكيبي المجمرة من النار المضمحة
اكسه العقا ابروقتي المتغير الحال مصيبة او تكدرا
المكسورة ابيبي الساخن ولجيبي صاحبه بيسه اداة
الشرط شرط لجيبي ان ماضيا او مضارعا نقوله في الماضي
كلد بيسه ان كان جاد في المضارع كلوزيسه ان يجي فصل
الباء المفتوحة الوحدة تحت المفتوحة بالق بمردة بيي
البطارخ المضمومة پوسو الكيس يكون فيه العدد واوله
فصل التاء المفتوحة تبيي التبسي معروف من الحبوب
وتوفها تلسبي امر من تلسمك بجيبي مرته الشيء وتدعيله
اشانا كان ذلك الشيء او غيره تطييرا وتسلك المضمومة
توتنبي التدخين والتبخير وتتصرف بويردي بقال
توتنبي ويردي اي دخن وما يتصرف منها فصل
السين المهملة المفتوحة سراي جوره بيي كحوالي الدار
كحوالي السعادة مثلا المكسورة سلسه المسيي عصفورة
تصوف كالعرسة تلعب بها الاطفال والمشعبذة فصل
الصاد المفتوحة صفتي الشفقة والماجور الصغير
والحزف فصل الطا المفتوحة طاسه الغم
والهم والغصة طاووق قراغوسي الاعشى الذي لا

ينظر

لا ينظر ليلا كالدجاج فصل القاف المفتوحة قارغاسي
وجع البطن اخبارا او انشاسبا ودعا عليه قانقبي بجيبي ايهم
استفهاما وشرطا وابهاما لذلك في الفعلا وغيرهم قبيبي
المشمش اللوزي قيسي اسم المبالغة من قابرمق بجيبي المبالا
ومضارعه المنفي قايرمز مايبالي ومن اتى الهم سكارد والو
كركسه بكاجانم بتبيي المضمومة قوسبي الغمار العنبي
العضولي تزندوز قايبيي جلد ما نسلخ فصل
الكاف كاسه السلطانية من الزبادي الصيني كلرمز
الخمر وسيمي بذلك لكونه كالمر ومن اسمايها سوجي وتقدم كسة
مستقبل من كسمك بجيبي القطع كيسه الكيس لنحو الدراهم
كيبي ما يلبس من اللباس بجيبي الملبوس يقال كيبي بايبتي
اي يغسل الحوائج مما يلبس المكسوره كيمسه يعني شخص
من بني ادم ومثله كنفسه المضمومة كوسه الاجرد
الكوسج فصل الباء باشو العشا من الاوقات الخمس
كون دوغبي تطلع الشمس فصل اللام المضمومة
لخوسا النفسا فصل الباء باشو العشا من الاوقات
الخمس براسه الخماش الوطواط ثم السين تكون ذا يده مكسوره
وتقدم بيانها في اول هذا الباب مع امثله ومن الامثله بيان
بيي ادم بيي عورت بيي اركلسي ومن زيادتها مكسوره بعد
المستقبل نحو كلرسي كره بيي الرسي قياسا مطردا وكذا سطه
سيي ويره بيي الاعيد بجيبي الاستقبال والتاجيل وقد تزاد
بعد هذه السين يا مفتوحة لتاكيد معنى الاستقبال نحو كله
سيه الرسيه سطه سيه ويره سيه الى اخره والله اعلم بايب

ما اخره شين معجمة ساكنة ونقطا او متحركة وقفا ووصلا
مراعيا فيها ما ترتيب الاول ومنونا له بالفصل **الشين المفرده**
تكون في اخر صيغة الامر لمثنيين احدهما المصدرية قياسا
مطردا والثاني للمشاركة بين اسمين فاكثر وتكون في ثلاث
واحد صالحة لكل المعنيين والفرق بالقرائن اللفظية او المعنوية
وبينتها في اخر الكتاب في باب ما اخره قاف واشبعت البيان
في المثلثات وتكون بمنزلة التفاعل والتفعل والافتعال
نحو چكسدى تخاصم وتجاذب ونحو بوشيدى تلاقوا واجتمع
وفارشدى اختلط **ما اخره شين ساكنة وقفا فصل**
الهمزة المفتوحه ايش امر من ايشمك بمعنى الفرشحه
اريش السد امقابل ازبج اللحمة **ايـاس** السيء الشريك
في الاسم **اوايش** الزينة والهندمة وتصرفه بلام التعليل مثل
ايشلة امر من ايشلمك بمعنى التزيين والهندمة **اوديش**
الناب من الانسان ومن غيره **ازقيش** امر من ازقمش بمعنى
الانتقال من المنزل الى الجد تخاصما وجورا بلا اتفاق عينا
ازش امر من ايشمك بمعنى الذي قبله وزيادة المبنى تدل
على زيادة المعنى والحاصل انه بمعنى التفاعل في المادتين
النمش من العدد الستون **النمش** الدعا بالخير وتصريفه
بايملك او المؤاخذة وحصل له الدعا بالخير **اليش**
امر من الشمك بمعنى الامتزاج بين شيئين لا ينفصل احدهما عن
الاخر عادة او حقيقة كالسمن واللبن او كالسمن والعسل واللبن والماء
وبمعنى الاخذ مصدر الات الثلاثي يائي للاشتراك والمصدرية
كما تقدم **اللش** امر من اللشمك بمعنى الشروع في المقاتلة بين

العسكرين

العسكرين او المكالبة بين المتصارعين او في المهارشة بين
المحب والمحبوب او في المجادلة بين المجادلين **ايش** اسم
مصدر من امك بمعنى المص كالمصة في خد المحبوب او
تحت عنقه **امبس** من اسمك بمعنى المواضعة اي المشاركة
في الرضاع **ايش** بالامالة الرفيق والصاحب نحو احد الصاحبين
او الزوجين من الانسان او احد الخفين او النعلين او
من الذكر او الانثى في الحيوانات **اش** بالترفيق امر من اشمك
بمعنى النهش ترابا او وترا او كلاما وبمعنى السير مشيا بسرعة
اش بالتخييم الطعام المطبوخ وتصريفه ليشرمك يقال
اش بشرمي طبخ الطعام **اش** بالتخييم ايضا امر من اشمق
بمعنى المجاوزة والمرور من فوق الجبل او البحر من محل الى اخر
يقال طوريله دكيزي اشدي مصره كلدي دومدن اي
طير الكركي جاوز البحر وجا من الروم الى مصر ويقال داغلدن
اشدق اي مررنا على الجبال وجاوزناها **المكسوره اريش**
امر من ارشمك بمعنى الاحتراش بالشيء حيوانا او انسانا **اريش**
امر من اوشمك بمعنى الوصول **اليش** بالترفيق امر من
اليشمك بمعنى الاشتباك **انيش** الحدة نزولا مقابل
يوقوش العقبة صعودا **ايش** الشغل الحاصل من العمل
وتصريفه بلام التعليل يقال بمعنى العمل **المضمومة اوش**
اسم للغرار والرهان **اوجش** امر من اوجشمك بمعنى المراهنة
والمقامرة **اودش** امر من اودشمك بمعنى تقاضي ما على الانسان من الدين مع من له الحق ومثله خنلشمق وسايتي
اوغرش امر من اوغرشمق بمعنى المقاتلة **اولش** بالترفيق

امرمن اولشمك بمعنى التقسيم والتخاصص والمحاصصه **اوليش** بالتحتيم اولشمق بمعنى الملاطفة والاحتراش بنحو المرءات وبين يلام عليه **اوليش** امرمن اولشمق بمعنى سريان نحو الامراض كالحكة والجذام يقال مرضي بكا اولشري اي سري الي مرضه **اولش** امرمن اولشمق بمعنى الاتصال ووصول شيء باخر شك المعنى **اوياش** المحارف للنسا ومن النسا وبمعنى الخنزير **ايوش** امرمن اويشمق بمعنى حند لان نحو الرجل واليد ونوعها **اويوش** اسم مصدر مثل ايومق بمعنى النوم والانقياد **اوش** بالتثقيل امرمن اوشمك بمعنى الاجتماع على الشيء كعف الذباب والزنابير على الشيء **اوش** بالتخفيف يدا الكلب بمنزلة نغاو **فصل الباء** المفتوحة **باولش** امرمن باريشمق بمعنى المصالحة والصلح مع الخصم **بغداش** التربع في الجلوس وينصرف بانواعه **بايقوش** البوم من طيور الخرابات **بيش** من العدد خمسة **باش** الراس **باش** الجراحة مثل يره ويره يقال كوزي باشلي بغري باشلي اي العين بالدمع مغرورقة وكذه بالنم مجروحة ويقال للجراحة بارت باش **المكسورة بتيش** امرمن بتشمك بمعنى التيتم نحو الجراحة يقال يره بيي بتشدي اي التامت جراحته **بليش** المرفة من الاصحاب **بيش** امر من بيشمك بمعنى الانطباخ وبشرمك متعدية بمعنى السطخ **المضمومة بوروش** امرمن بروشمق بمعنى الكرمشة **بقوش** امرمن بقوشمق بمعنى المخانقة والمقاتلة بالاطواق **بولاش** امرمن بولشمق بمعنى التلوث **بولوش** امر

من

من بلوشمق بمعنى الاجتماع والملاقاة مع الغايب **بيوك** **ديش** الضرس من الاسنان **بوش** النازع والخالي وطالق وصف للمراة الطالقة وهو صريح الطالق في خطاب الزوج زوجته اولم يخاطبها وتضريبه بفتح الشين يقال بوشه امرمن بوشمق بمعنى التطليق وهو صريح ايضا واشبعت الكلام على ذلك في المثلثات **فصل التا المفتوحة تبرس** امرمن تبرشمك بمعنى التحرك ويجوز بالدال بدل التا ويا **المكسورة تركاش** كناية السهام **فصل الجيم المفتوح** **جرويش** دهن المرفق والرسم **جافيش** امرمن جافيشمق بمعنى ايقاع الفتنة بين الناس ماخوذ من جافيشمق بمعنى فتاح الزناد وفتحه لاخراج النار **جاليش** امرمن جاليشمق بمعنى السعي والكد والاجتهاد في العمل والعمل **جميش** صفة مشبهة بمعنى الجامح من نحو الخيل **جكيش** امرمن جكشمك بمعنى التخاصم والتجاذب **جاويش** معروف خادم الديوان بمعنى رسولهم **المكسورة جقيش** امرمن جقيشمق بمعنى خلاص الانسان في بيعه وشرائه ومعاملاته يقاله بكا جقيشمز اي ما يخلصني ولا خلاص لي فيه **جقيش** اسم مصدر بمعنى الخروج مثل جيقمق **المضمومة جوغش** ضيا الشمس بفتح الغين **فصل الحا المهملة المفتوحة حقلش** امرمن خفليشمق بمعنى قضا الانسان ما عليه ومثله اود شمك وتقدم **فصل الحا المهملة المفتوحة خشخاش** ابو النوم معروف **المضمومة خوش** كلمة رضى وصحة وسلامة وتعجب **فصل الدال المفتوحة**

دبرش امر من دبرشمك بمعنى التحرك وبالتبادل الدال
وتقدم **دكيش** امر من دكشمك بمعنى التبدله والمبادلة **ديش**
امر من **ديشمق** بمعنى المهاوشه والمقاتلة والمخاصمة **داش**
امر من داشمق بمعنى المشاورة وقريب منه داشمن مله للعالم
ده دوش امر من دوشمك بمعنى التناول ديبش اسم للكلام
المقول نظما او غيره يقاله بو ديبش كوزل ديبشدر اى
هذا الكلام وهذا النظم حسن ويقاله ديبدوك كوزل
ديشدر اى وارد راى نفيس له اقوال حسنه غريبه **داش**
الحجر واحد الحجارة **داش** امر من داشمق بمعنى فيضان
الما والكلام والعلم والغنى ويكيت بالطا ايضا **دش** امر من
دشمك بمعنى بيج نحو البطن وبجر الدمل **الكسوره دكيش**
اسم ما يخاط واسم مصدر للخياطة **دبش** السن اخو الاضرس
دبش الخارج والظاهر مقابل الباطن الداخل يقاله
دبشيى ايكى معمور اى ظاهر وباطنه معمور **المضمومة**
دروش امر من دروشمق بمعنى المقاومة والمرافعة مع
الغير عند الحكام مثلا ومع الغير خصومة وقتالا وجدالا •
دقوش امر من دقوشمق بمعنى المصادمة في الحرب وحصا دقه
اكباش في النطاح **دكوش** امر من دكوشمك بمعنى المصارعة
والمقاتلة **دولاپش** امر من دولشمق بمعنى الدوران حوالى
الشيى **دوش** مايراه النايم من الحلم **دوش** امر من دوشمك
بمعنى الوقوع **دوش** لمح البصر ولا يتصرف يقاله كوزوم
دوش اولدى اى لمحت عينى **فصل السين المهملة**
المفتوحة سپيش امر من سپشمك بمعنى توزع الشى

المزق

المزق في الاواني والاماكن **والمكسورة سوش** امر من سو بشمك
بمعنى الانسلال والذهاب خفية والزلط يقال صابون
المدن شوشدى اى الصابون تزلط من يدى **سكش**
امر من سكشمك بمعنى الانتباك والحنان والشين للاتقا
سكش اسم مصدر وهو الاثر الحاصل الحنان والانتباك
يقال **سكش خانه** اى بيت النبك **المضمومة سورش**
بسكون الدال امر من سورشمك بمعنى الزحلقه وزلة القدم
حقيقته او مجازيه **سورش** بضم الراء امر من سورشمك بمعنى
النسج في اجناب الحيطان والمسح في الحيطان والتحليك سو
شدرمك متعديا **سروش** اسم الملك احد الملايكة فالراء
في الزلة ساكنة وفيما بعدها مضمومة **سكوش** امر من سكوشمك
بمعنى المشاتمة **سكوش** الحروف ونحوه اذا سيخ كما ملا وشرى
على الجمر يقال سكوش بيبه لوم اى ناكل الشوا **فصل**
الشين المعجمة المفتوحة شاش امر من شاشمق بمعنى
التحير والحيرة ومنه شاشيى للاحوله لاذ عينه حادث
المكسوره شوش الرسراس **شيش** الشيخ **شيشمك**
امر من شيشمك بمعنى الانتفاخ واسم للورم في الاعضا •
المضمومة شوش تصويت للحمار بانه يقف **فصل**
الصاد المفتوحة صاغش اسم العدد صاغش
الحساب **صطش** امر من صطشمق بمعنى المصادفة
صواش اسم الحرب **صواش** امر من صواشمق بمعنى المحاربه
صابيش اسم مصدر للعدد من صابيق بمعنى العد ٥
فصل الطا المفتوحة طاپيش امر من طاپشمق

بمعنى التوصل والتسلم **طلش** البحارة الخارجة من المنشار ونحوه
المسماة بالنشارة **المكسورة طراش** الحلاقة كنحو الراس
بالموسى وتصريفه بابعاله في التقرية وباولحق في اللازم
طرمش امرمن طرشمق بمعنى التنشيط حقيقة
للمحل العالي ومجازا للامور الصعبة يقال ديواره طرمشري
تنشبط بالحايط **المضمومة طوقش** امرمن تقوشمق
بمعنى اشتغال النار وبمعنى مفاعضة الاحصام ومخاصمتهم
فصل القاف المفتوحة قابش امرمن قبشمق
بمعنى التخاطف **قرداش** الاخ **قارش** الحشر **قوارش**
الجوارمن الاماجم جارية **قريش** امرمن قرشمق بمعنى قاو
الغيم خصوصة وجدا وقتا لامن الادنى مع الاعلى **قزداش**
الاخ **قرغش** امرمن قرغشمق بمعنى الهدج والمرح
قارنداش الاخ مرادف قرداش الاخ **قاطش** امرمن
قاطشمق بمعنى الاختلاط **قارش** الشر **قارش** امرمن
قرشمق بمعنى المخالطة **قامش** القصب سكريا اوغابا **قماش**
امرمن قمشمق بمعنى دعششة العينين من ضيا الشمس **قاوش**
امرمن قاوشمق بمعنى الاجتماع والملاقاة **قايش** السير
من الجلد **قاش** الحاجب فوق العين **المكسورة قزقداش**
الاخت **قيش** بكسر الياء المثناه تحت امرمن قيشمق بمعنى التجرك
على الامر العسير كالتحري على السبع الكاسر والجري قيش
قيش الشتا مقابل يا رالصيف **المضمومة قودوش**
الديوث **قماش** معروف **قونوش** امرمن قونوشمق بمعنى
المجالسة والمخالطة والمنازلة مع الغير **قووش** اسم مصدر

بمعنى

بمعنى الطرد **قوش** الطير **قوش** امرمن قوشمق بمعنى
المسابقة وركض الخيل والبغال والحمير والابل **فصل**
الكاف المفتوحة كبش البطين كالحبلى **كشش** الراهب
والقسيس **كلكش** الواسع من الامكنة اخص من بول **كش**
نوع من الجبن معقول دسم كقريشة الروم والافطر ومن
افواله كش بيه حدك مضمون فاتك الشنب **كوست**
للقوس ووتر السقف اشتراء الاجل والبقر والغنم
المكسوره كريش كجش امرمن كجشمك بمعنى غليان
نحو الحكة والدمل والعين والجرح وغليان الدبيرة من مرض
الابتة **كريش** الوتر للقوس ووتر السقف **كشنش** الكذ
المضمومة كوارش الصراع وامرمن كورشمك لمعنى
المضارب **كوش** الغضة **كوش** الشمس **فصل اللام**
المفتوحة منقش من الحلاوات المنقوش يقال ماتعيش
حلويي **ماش** من الحبوب كالعدس **المكسورة مش**
باخر صورة الامر علامة المضي المحقق فيه اخص من الدال
المكسورة نحو كلمش فدجاو كلريي جا تقييد الخامع مدخولها
نوع من الماضي نظير دانستن في الفارسي بمعنى بلمش ودانست
بمعنى بلديي اي قد علم في الاول وعلم في الثاني **فصل**
الباء المفتوحة يابش امرمن يابشمق بمعنى المسك والقبض
على الشيء **يابش** امرمن يبشمك بمعنى الادراك والوصول
وبلوغ المرام **يتمش** من العدد السبعون **يراش** امرمن
يراشمق بمعنى اللباقة بالشيء **ياريش** امرمن يارشمق بمعنى
المراهنة في الشيء اوفي عمل ما من غير قمار فان كان بقمار

يقال اوجاشمك **يقشش** امرمن يقشمق بمعنى الموافقة والدياقة بالشيء **يقلش** امرمن يقلشمق بمعنى المقاربة **يخلش** الغلط وتصريفه بمثلك وما يشتق منه **ليمش** الفاكهة ونوع من الماهي بمعنى يبري ايكه قد اكل **ياساش** امرمن ينشمق بمعنى المجانبة والملاصقة بالجنب لان ياس الجنب والشين للفاعلة والتجانب في البعد **بواش** العمر وسن الحيوان لان ياس الجنب والشين مدة عمره **ياش** الطري مقابل قزو اليابس **المكسورة يراش** امرمن يرشمك بمعنى التوطن والتمكن في الاماكن والمناصب والمراتب والتصرف وبمعنى استحكام الاشجار والابنية بعد غرسها وبنايها **المضمومة بوزكش** صفة مشبهة العوام من بوزمك بمعنى العوم والسبح **بقوش العقبة** صعودا اغاية ايش هبوط **يولداش** الرفيق ويطلق على الزوج والزوجة تقول المراة يولد اشم ضاع اولشون ويقول الزوج اوم يولد اشي

باب ما اخره شين معجمة مفتوحة وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيب الاول معنونا له بالفصل فصل الهمزة المفتوحة ، اشو

الطين الاريل

المكسورة ايشه امرمن ايشمك بمعنى التنول **المضمومة اوشوا** امرمن اوشمك بمعنى العشق من البرد **فصل الباء المفتوحة باشا** امير الامرا **باشا** بالترقيق رييس القوم **باشاملك** الاخ مرادف فرداش واغا **المكسورة بيشي** نوع من الطعام **المضمومة بوغشه**

القطيع

النطعة تؤكل كالخبز **بوشه** امرمن بوشمق بمعنى تطليق الزوجة صريحا **فصل التاء المفتوحة**

المكسورة ترشه السير المدبوغ **المضمومة** تورشي المخلل **فصل الدال المفتوحة داشي** امرمن داشمق بمعنى نقله متاع الانسان من محل الى اخر ونقل الشيء من محل الى اخر **دوه** قوشي النعامة ومن اقوالهم دوه قوشنه يوك يوكلتد بلدرن قوشم ديدي اوچ ديد بلد دوه اوچ مي ديدي مضمون قولهم في الرجل العاند الذي لا يهتدي بحال انت مثل النعلبة لا انت طير فتطير ولا انت جمل فتبرك ونحمل الاثقال **المكسوره ديشي** الانثى مقابل اركك الذكر **ديشه** امرمن ديشمك بمعنى طلوع اسنان الطفل وظهورها **المضمومة دوشه** امرمن دوشمك بمعنى فرش الفراش **فصل الشين المعجمة شايشي** الاصول **المكسورة شيشه** القنينة الزجاج **فصل الراء المهملة راستيق** داشي الراسخ

فصل الطاء المفتوحة طاشه الاعجوبة وكلمة تفيد التعجب **طاشي** امرمن طاشمق بمعنى نقل الشيء من محل الى محل ويكتب بالدال وتقدم **فصل القاف المفتوحة قارشي** المقابل والمستقبل لغيره وتصرفه بقوشمق تقال قارشيمه قوردي اذا قابل وعارض وبلام النقل نحو قرشله امرمن قرشمق بمعنى الاستقبال للسلام والمقابلة والمعارضة في الكلام **قرقشه** الهرج والمرج **قلشه** امرمن قلشمق بمعنى ضغضغه نحو البنا والجدران ولوالبنية الحيوانية.

رآش حلق الرأس وغيره ويستعمل في القشر

شمق

دوش امرمن الهبوط وارد دوش سيوط بمعنى انك ترا تقبل النصح بعد وقوعك في المحاذير والاثام وتندم عليها ولات حين مندم

طاش قالب

قاشي امر من قاشيمة بمعنى الهرش بنحو الظفر وبمعنى
حس الفرس بالمحسة ويطلق على فص الخاتم وعلى قرب
السرج بالاضافة يقال بوزك قاشي لفص الخاتم وابر
قاشيي لقربوس السرج فقده امر موخره يقاله في المقدم
ابركث اولك قاشيي وفي الموخر ابرك ارد قاشيي المضموم
قوكشي الجار قوشيي السابق الحاصل بالمصدر يقال بيدا
قوشيي وارد وارد راي السباق في الميدان فصل
الكاف المفتوحة كاشيي القيشاني ني من الازينكي الواح
مصنوعة كالرخام مجلوب من ازمير بلاد الروم المكسوره
كبيي الانسان يعم الذكر والانثى يقال خاتون كبيي بيشته
والكسي نبيشته في صلاة الجنازة المضمومة كوشه
الركن والزاوية من كج البيت اصله فارسي فغلب استعماله
في التركي كذلك وتركيبه بوجاق فصل الميم المفتوحه
منكيشته البنفسج مشه بالترفيق الغابة قاشه بالتفخيم
المكاشه للجمر والنار فصل الباء المفتوحه بخيشي
صفة مشبهة بمعنى الحسن المليح مراد في بكوزلد وكله بخيشي
وجواب رضي بواشه حلكة الفرس توضع على انفها بيشه
بمعنى التغير في العمر والسن المضموم بوزك قاشيي
فص الخاتم بوشوا امر من بوشومق بمعنى البرئ من العجز
من العمل باب ما اخره صاد مهملة ساكنه
وقفا او متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيها ترتيب
الاول معنونا له بالفصل فما اخره صاد ساكنه
وقفا فصل الميم المفتوحة آص امر من اصمق
بمعنى

بمعنى الشق والتعليق والصلب اباق بص امر من اباق
بصمق بمعنى دوس القدم حفيفة وبمعنى تثبيت القدم
في فعل يفعل والتوقف مجاز المكسورة ايص بلام التعليل
مثل ايصله امر من ايصلمق بمعنى البل من البلل المضمومة
اوص العقل ومن زيادة لام التعليل وتا التعليه اوصلت
امر من اوصلمق بمعنى التاديب فصل الباء المفتوحة
بص امر من بصمق بمعنى الدوس والكبس ومنه بصقيت
للكبسة من بيت الوالي مثلا ومنه تثبيت القدم في فعل
بيفعل باصطرمه للحم العديد المعروف لانه يشرح ويكبس
بالملح حتى تذهب رطوبته المضمومة بوص اليم في جانب
السما فصل الصاد المفتوحة صرص امر من صمق
بمعنى هز نحو الاشجار وهز الشيء بعنف كهز الكحوفة
وهز اعوان الظلمة المحروم يقال قيوتي صرصدي اي هز
الباب وكفه وابصته بمعنى صرصدي اي هز نتي الكحوفة
واعجلدي صرصدي اي هز الاشجار المضمومة صوص
امر من صوصمق بمعنى السكوت فصل القاف
المفتوحة قرص امر من قرصمق بمعنى التصفيق بنحو
الايادي قرص اسم مدينة ببلاد الهنج لحقه بملك ال
عثمان اول من انتزعها من ملك قرلباش المرحوم السلطان
مراد وهي مستقرة بملكهم الى يومنا هذا قص امر من
قصمق بمعنى قطب الثياب من نحت الاخط والكاشح قاصق
واسم للعانة ايضا المكسوره قيص امر من قيصمق بمعنى
الكمش ومنه قيصج للكاشه واوضحته بزيادة في المثلثات

المضمومة فوص امر من قوصمق بمعنى التقايو والتي
قوصدي فصل الباء المثناه تحتة المفتوحة
بيص امر من بصمق بمعنى تبطيط الشيء وفرشه وجعله
عريضا والعريض المبطط بيبى بيصى فهو اخص من
انلى يقال لمن يجلس على ركبتيه بيصى او تراى اجلس مربعا
باب ما اخره صاد مفتوحة كالذي
فصل الهمزة المفتوحة اصبى الغاية مقابل زيادة
الخسران الضمومة اوصا الزمقان صفة مشبهة
من اوصمق بمعنى السامة والزمق اورصا من اصطلاحات
اهل السفن بمعنى كون السفينة تسير في وجه الريح وتصرف
بيورمك او كتمك يقال اورصا بورورا وكذا راى
تمشي او تسير في وجه الريح مقابل بوجي فصل الباء
المضمومة بوصوا الكيس يكمن فيه العدو او الكمين من
العدو وتصرفه يقورمق يقال بوصو قورديلر اى كمنوا
ونصبوا الميتا فصل الصاد المهملة المفتوحة
صنقصي القصريه من الفخار بوضع فيها الرياجين كالقرنفل
وغيره وبمعنى الشقفة من الفخار مطلقا صوصه بلاهم
النقل نخوصله امر من صلوصلمق بمعنى الدوران لنقضي
الزمان بلا فايدة كالمتلطع في الازقة صوصه اسم للحاصل
بالمصدر مما ذكر المضمومة حوصه امر من صوصمق بمعنى
العطش ومجازا يقال قانه صوصدي لمن سيم مرحياة
نفسه كانه عطش بدم نفسه واليمتي نفسه للهلاك والتهلكه
يخاطب بهذا ويقال قانه صوصدم فصل القاف

المكسورة

المكسورة قضة القصير مقابل اوزون الطويل فصل
الباء المفتوحة بيبي العريض وهو اخص من انلى كما
تقدم فايدة قال المرحوم پاشا زاده ليس في
التركي تشديد في غير اربع كلمات البيبي اصبى بيجي
بيلكي وزاد عبد الرحمن افندي كاتب الديوان الحضرة
الوزيره المكرم جعفر پاشا اللبي قلت ومنه سلة بمعنى
اللطمة وصله امر من صلمق بمعنى المزحة ولعل هذا بدل
النقل واوقه سنجة اصطنبول وزنها اربعماية درهم
وبلوط بيدبخ به ويقال اوي به جبله من بلاد الروم
باب ما اخره غين ساكنة وقفا
او متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيهما ترتيبه ما قبل الاخر
وغيرته الترتيب في هذا الباب وفي باب القاف
والكاف وهذا الباب عزيز جدا ثم ان الغين تقلب من
القاف غالبا اذا كانت ساكنة ومتحركة بسبب انضمامها
بما بعدها نحو چوغلدي كثر وسيأتي زيادة بيان لهذا
في اوايل باب ما اخره قاف واخره عين معجمة
ساكنة وقفا مراعيا فيه ترتيبه ما قبل الاخر
فصل الهمزة اغ الشبكة لصيد نحو السمك ومو
نكة اللباس آغ امر من اغمق بمعنى العروج والصعود ضد
الهبوط والنزول بمعنى اتمك فصل الباء المفتوحة
باغ البستان يقال باغچه للبستان والحديقة باغ اسم
العقدة من بغلمق بمعنى العقد والربط باغ اسم المقصور
الحقوص يقال صچ بغي باغ نحو عقدة الحطب وطن القصب

ضع

مطلب

مريع المعنى **المضمومة بوغ** كبير القوم ورئيسهم يقال باش بوغدر لذلك **بوغ** امر من بوغ يبوغ بمعنى الخنق **فصل الجيم المفتوحة جاغ** الوقت والحين يقال جا غدر وجوابه اويله جا عيدر اي وقت الظهر مثلا وبمعنى السن العمر يقال بواو علا يجق نه جا غده در وجوابه اون ايكي جا غدره اي سنه في اثني عشر **فصل الدال المهملة المفتوحة داغ** الجبل **داغ** مكواة الدواب مستعمله في العربي وضريبها في التركي بلام النقل يخو داغلمه امر من داغلمق بمعنى التدويغ بالداغ ويجاز ابو رمي داغلديكي اي كوي قلبي واحرقني **المضمومة دوغ** امر من دوغمق بمعنى تولد الولد ومتعديه دوغرمق بمعنى الولادة **دوغ** امر من دوغمق بمعنى طلوع الشمس والقمر والكواكب والمعادن من نبات الافكار ومن الكلام واما الطلوع والخروج من داخل فحقق **فصل الراء المهملة راغ** تابع لباغ يقال باغ وراغه كيده لوم اي تذهب للبستانية والتفرج **فصل الزاي المعجمة زاغ** بلام النقل يقال زاغلمه امر من زاغلمق بمعنى شنين نحو السيف والسكين ونصل الرماح والسهام وصقلها وسقيها الى ان ترقق قاله الشاعر

ايقتلني والمشرفي مصاحيي ♦ ومسنونة زرق كانياب اغوال

وبالتركي يقال زاغلي كوم اوالمش ايجي مسنون فذا زرقت **فصل الصاد المفتوحة صاغ** اليمين مقابل صوله اليسار **صاغ** الطيب السالم من المرض او العيب **صغ** امر من صمغق بمعنى الحلب **مثلث** المعنى **المكسورة صغ**

الخوض

الخوض من الماء غير العميق **صيغ** امر من صيغمق بمعنى الستة يقال صندوقه صيغدي اي وسع الصندوق **المضمومة صوغ** بلام النقل يقال صوغلمه امر من صوغمق بمعنى انين نحو الكلب من برد او جراحة وبمعنى لهث الكلب **فصل الطاء المضمومة طوغ** ثالث الحرب يوضع امام الاوطاق اشارة للسفر **طوغ** ما تحمله طايفة الينكجرية على رؤسها كالمكنسة امام الوزراء في المواكب **طوغ** ما يعلق في اعناق الخيل في المواكب ايضا كالدبابيس هما من الشعر الابيض والاول من الشعر الاسود مثلث المعنى **فصل القاف المكسورة قيغ** بعير نحو الابل والغنم والظباء **فصل اليا المفتوحة ياغ** الدهن باختلاف انواعه من الشحوم والاليه والزيوت باختلاف انواعها ويفرق بالاضافة يقال ساده ياغي السمن تره ياغي الزبد اج ياغي شحم البطن شرلغات ياغي السيرج زيت ياغي الزيت الطيب ومثله زيتون ياغي يازبر ياغي الزيت الحار **قوبروق ياغي** الالية **يغ** امر من يغمق بمعنى نزول المطر والمطر نفسه يعتور واذا كانت بعض رشاش مطر وزلق يقال يغنه يغرلق وارد **المكسورة يغ** امر من يغمق بمعنى التكوم والجمع والتخويش ومنه يغناق لمجتمع العسكر ومنه ايضا يغين للجرن المكوم من نحو الحبوب **المضمومة يوغ** اداة نفي وجواب مثل يوق ولعل الغين مقلوبة من القاف بمعنى لا تقيض او توجواب في الايجاب بمعنى نعم والله تعالى اعلم **وما اهزه عين مجمة متحركة وقفا ووصلا** مراعيا فيه ترتيب ما قبل الاخر معنوناً

بالفصل **فصل الغين المفتوحة اغا** السيد والمالك
والكبير فقد را كالامراء والاخ الصغير نيادي اخاه الكبير
به **اغا** اسم الطوشي **اغو** السم القاتل ومثله **ابغي** وهي طوية
فيما اخره واو يجوز فيه الياء ثم الي كل ما كتبته بالواو فانه
يجوز فيه ايضا وما لا فلا **فصل الباء المفتوحة فوزبغه**
الضفدع **طوس بغه** الترسه قيل وبغه المتحلفه **لجنه**
الدبل يصطنع من المطمات في نحو الكرابيي والمنابر وغيرها
المضمومة بوغا الخصي من العجاجيل **بوغا** بمعنى الخنق
وتقدم مستقبل بوغمق **بوغو** بجار القدر او الارض لان
اوايل الربيع عند طلوع الشمس يظهر من الارض البخار صاعدا
فصل الجيم المفتوحة، جغه السهم من
الشاب قتلان يراش.
فصل الدال المفتوحة دغدغه اسم جامد يعني
ما يشوش البال ويشتته ويشغله وتصرف بمادة وبرمك
يقال دغدغه ويردبي اي شتت بالحاء **درداغو** داء وسم
كلمتان امتزجتا واستعملتا في الدعاء بالشواء لان درد الداء
وآغو السم **فصل الراء المهملة ابرغه** امر من ابرغمة
بمعنى زلزلة الشيء عن محله وخلخلته عنه ومثله سلام
النقل خلخلته ابر غلدم ومطاوعة ابر عليدي تزلزل
وتخلخل **بورغو** البرية من الآلات النجار كالمثقب
فابرغه الترقوة من الضلع يعني باللحم المغروم ويطبخ
قادرغه الغراب من سمن الغزاة للغزا **حبادرغي** الملعوق
والجبيرة والعصابة على الجراحة **قاصرغه** الزويعة

في

في البر وما في البحر فاسمها بغوص **زيغوص** كلمة استهزا لمن يكد
ويتعب ويظهر عمله عبثا بلا فايده **إله** قزعة الغراب الرمادي
الابقع **قرغه** الغراب من الطيور بالواعه صوته غاق
ويفرق بالوصف الاسود النوحي **قوزغون** الابقع **إله**
قزعه **إلدرغه** من اصطلاحات ارباب السفن يعني ابعد
وفي اصطلاح مراكب النيل بَرَّه **بورغه** الغارة من الدوا ب
لا يتجب راكبه **قزغي** الفتاة الهندية ذات الاثنا بيب
كالرمح **صاقزغه** الزويعة في البحر مرادف زيغوص **صاقر** غه
القزادة الصغيرة كالبقة واما قزاد نحو الجاد فاسمه كنه
المر المفتوحة قزاغي شيء كالملح والثلج ينزل ايام
الشتا على وجه الارض عنيو الندا يتلاقى فيه قزاغي يغدي وهو الصحيح
فصل الزاي المعجمة بوزاغو العجل من اولاد
البقر والجواميس ولو من بقر الوحش **قزاغي** الفلكات توضع
تحت السفينه او تحت نحو الاعمدة لتمنع علها ولجر الاثقال
فصل الشين المعجمة المفتوحة اشغار من الجهات
الست بمعنى تحت مقابل يقاد وبمعنى فوق **ال اشغا** بمعنى
حط عندك للتعزير والضرب مصدره اشغا الموق ويستعمل
جامدا في العينية والتميمة واشتقاقه بايملك اوايتك في
المتعدي مثل ال اشغا ايلدي او انذي اي اعتابه **قشيغي**
المحسنة للحيل والحكمة للظهر والفرق بالتصرف فالتصرف
في الاولى بزيادة لام التعليل اي فتشغيله او قشيغي وراد
قشيغي حيل اي حس الفرس وفي الثانية بالحذف يقال
اركبي قشيغي اي حيلك ظهري بالحكمة او بالظفر واظهر شه

قال شاهدي ارقم فتى بيتم بخارندة كيتورا بخابيار
فولاق بوشبغي مارك الانف **فصل الصاد المفتوحة**
وارصاغي الكزلك الذي يجلب البنكجونة **وارصيغي**
اسم لغة مخصوص لمنزلة الموالد والرجل في العربي بعين
به على الطنبور غالبا **صاغو** النعي على الميت وندب
مناقبه وتعديدها **الكسورة صيغة** امر من صيغق بمعنى
التمليس والمسح على راس نحو الابنام ومرور اليد عليها
ذي الوبر ليصير ملسا مستويا وعلى نحو الخز والدواب
ليسكن غضبه **صيغة** الحوض من الماء بمعنى العمق بحيث يخوض
فيه من غير عوم وتقدم في ساكن الغين من هذا الكتاب
فيجوز فيه الوجهان السكون والفتح والله تعالى اعلم

فصل الطاء

المضمومة طوغا نوع من الاطعمة نحو شوربة الارز تطبخ
مع اللبن الحامض **فصل القاف**
بوقوا القيد من الحديد يوضع في الرجل للمنع من الهرب
قوغه الدلو **قوغو** طير ابيض يقال لمن لحيته ابيضت
صقيل قوغيه دونري **فصل اللام الساكنة**
ايلغه امر من ايلغق بمعنى غارة العسكر والغارة والسرقة
المسمى في مصرنا بجزية يقال فيها ايلغار اي سارت التجريد
لان التجريد من السرعة والعسكر ايلغار **تولغا** الخوذة
من الحديد تلبس على الراس في الحرب ويجوز طولغا بالطا
چالغي التنتنة من الات اللهو يقال چالغي چغانه
ڊارلغه ايضا امر من دارلغمق بمعنى التضجر وضيق

الحصيرة

الحصيرة والخلق **فالغي** امر من فالغق بمعنى الرقص **اوقلغو**
نشاية كالشويك يبسط بها الرفاق والقطيفة **توزلغ**
قولاغي لسان الجمل **قلاغي** حد كل شيء كحد السيف وحده
الانسان واللام المكسورة **ايت بالغي** دعموص السمك كالجلد
مرسين بالغي نوع من السمك كبير الجثة ببلاد ازق بالقرب
من الكفا يشرح على هيئة حنش السمك ويقدد ويجلب
الى اسطنبول مقبول مرغوب فيه عند من يتغالى المدام
يصاد من الاهلة العذبة وحوصلته ملانة من بطارخه
بحيث يكون زنة ذلك نحو العشرة ارطال او ازيد وهو اعلى
من سمك عند طلاية نيبيجي حويد ولعل تسميته بمرسين
بالغي انه يرعى المرسين يمسك المرسين **يارلغه** امر من
يارلغمق بمعنى الغفران من الله تعالى **فصل**
الميم الساكنة لمغا الة الدمغ مثل الة السكة للدراهم
والدنانير والة خشخشة السبح والاذرعة الحديد والمكيال
وما يدهغ فيه جباه المزورين والتصرف فيه بلام التقل
بنقال تلغه بمعنى الى اخره ويجوز بالدال بدل التاء
والمفتوحة دمايغي المزكوم والتصرف فيه بمادة اولق
ويجوز ضم الدال **فصل النون الساكنة يونغه** تجارة
النجار

فصل الواو الساكنة غوغا الشر والعياط وهو
مستعمل في العربي ايضا **فصل الياء بياغي** وصف
في الشيء بانه باق على حاله لم يتغير يقال فلان نحيف
وسمك نحيف اولدي فيجاب بياغي دروبور اي على حاله

لم يتنبي كما عهد **فيغو** الغم والهم والغصة **ياغي** مثل ياغي ورتا
ومعنى وتضحيفا وتا فيه **ما بب ما اخره**
فاساكنة ومتحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيب الاول
حرفا وحركة معنونا له بالفصل وهو باب نادر وجود جدا
فصل التي المكسورة استنف جاهد
وتصرفه باولق او ايلك معناه الرص والتغبية والوسق
يقال فنجان استنف اولديك رصت المناجيق ولكي يوكي
استنف اولديك الركب وسقت وعبي حملها ولعله ماخوذ من
اصطف فتزك من العربي بما تزي **المضمومة اوف**
كلمة تضجر مثل العربي **اوسكف** غما الصقورة والاشواد
واسكف الينكحريه الفتوف معروف **فصل الباء**
المضمومة بوف كلمة تعجب وخطاب الاطفال بالطعام
وصوف ما ينفع في الما **فصل النا المفتوحة تنف**
طيب الخيمة ولعله محرف من العربي **المضمومة توف**
كلمة تضجر وسآمة **فصل الجيم المفتوحة جارشف**
الملاية تركب على اللحاف وتفرش على الفراش المسماة لفة
فزام **فصل الدال المفتوحة دف** معروف الطاء
فصل السين المهملة المفتوحة خال
المكسورة سنجف السماق **فصل القاف المفتوحة**
قطايف معروف مطلقا وعلى القطايف مقيدا بركري
يقال دكري السيف كغلاف والسكين قطايف **المكسورة**
قلف الغلاف السيف كغلاف والسكين ولعله ماخوذ من
غلاف وحرف بما تزي **فصل الكاف كه** الريم

على وجه الغدر واذا صرف بلام التعليل مثل كعلة امرمن كعلك
بمعنى الهلاك والموت يقال اذا اهلك ظالم او كافر مثلا كعلدي
اي هكذا اهلك مولنا كبركف مسيح نحو المحارم **المضمومة**
كوف عربية العفت في الخبز والفواكه وتصرفه بلن يقال
كعلت امرمن كعلنمك بمعنى التعفن لذلك **كيزاف** الجزاف
فارسي الاصل ولعله في العربي معرب من الفارسي معناه
الشيء بلا تخمين او التحلم بلا اعتبار **فصل اللام المفتوحة**
لاف صفة بمعنى كثرة الكلام واكثر ما يستعمل مع كيزاف
يقال لاف كيزاف سويلدي اي يتكلم جزافا لغا فاني كلامه **فصل**
الميا المضمومة بوف كلمة كالهباء المنثور والمعنى التاسف
يقال بوف سكا اي حيف عليك انا اتاسف عليك وفي الاول
يقال سوزي بوفه وعملي بوفه كدي اي كلامه وعمله ذهب
كالهبا المنثور هذا ما الخوة فاساكنة وما اخره فمتحركة
وقفا ووصلا **فصل الشين المعجمة المفتوحة شلغه**
صفة مشبهة المراة قليلة الحيا **فصل القاف**
المفتوحة قلغه الخليقة الغريبة على غيره واصل القاف
مبدلة من الخا وتصرف فيه **فصل الطا**
المضمومة طوغه الشيء الغريب العجيب يتعجب منه
كالتحفة يتعجب منها فلي مثلها وزنا ومعنى **فصل**
الكاف المفتوحة كفه كفة السايس يحسن لها الخيل
كنا اسم مملكة اهاليها الان تتار قرم وقريب منها بلاد
الجراكسه وغالبها الجراكس جوازتها ومماليكها يجلب من
الكفا وهذه الطايفة من التتار في كل سنة يعزون بلاد

الدوس مصقاوها وكسر الطا فيغير وك عليهم وياسروت
منهم الالوف التي لا تحصر بحيث لا يدري عليك مصقا
وبما فعلت التتار لاتساع مملكته ويانوت لها الى الكفار
ومنها التجار والجلابة يجلبون الى اسطنبول وغيرها
وسلطان هولاكو التتار سرير ملكه مسيرة ثلاثة ايام عن
الكفار سيبجي مقر ملكه اوردا عزي وكفنيه تتارخات
واسراوه بيتموت مرزه وهو يولي من جانب سلطانتنا
الاعظم السلطان عثمان واباوه من اما يبه كسلطان مكة
من الاشراف لكن الكفا حاكما باشا مستقل من جانب
سلطانتنا ويجلب لتتارخات داخل الكفا على المناجر
بعد سلطانتنا لكه وكنت شاهدت ذلك كله لما توجهت
للكفا جين مرسلها الوزير المرحوم عثمان باشا بن ازدمر
وحارج تتارخات سميز محمد خان وقتله بعد ان احمده
المرحوم السلطان مراد بسلام خان وعساكر اصطنبول
بدل محمد خان المقتول **باب ما اخره**
قاف بنوعيه ساكنة او متحركة مراعيا في النوع الاول
ترتيب ما قبل الاخر معنونا له بالفصل **القاف المفرده**
الرابعة لمبنى ثاني لمات وكل مع الحروف المفتحة تكون ضمير
المتكلم مع الغير بعد الماضي اثباتا ونفيا معلوما ومجهولا
نحو ايدق وردق المدق ورمدق ايي اخذنا وضربنا وما
اخذنا وما ضربنا **هذا في المعلوم** واما في المجهول
الندق ورلدق النمدق ورلدق ايي اخذنا وضربنا
وما اخذنا وما ضربنا **وبعد المضارع** كذلك نحو الرق

ورووق

ورووق المزق ورمزق اي ناخذ ونضرب وما ناوما
نضرب هذا في المضارع المعلوم واما في المجهول نحو الرزق
ورولزق والمزق اي نوخذ ونضرب وما نوخذ وما نضرب
ومثل هذا الضمير الذي للمتكلم مع الغير في المضارع
يليم نحو اليم اليليم ايليم اليميلم ناخذ ما ناخذ في المعلوم
نوخذ ما نوخذ في المجهول لكن الزايد اعم نصرفا واشهر استعمالا
في المضارع اثباتا ونفيا معلوما ومجهولا لخبيث ضمير
التكلم مع الغير في المضارع بلاتة **ومثل القاف الكاف**
مع الحروف المرققة وستاتي في بابها ثم تكون القاف
او الكاف لتخصيص مدخولها بالصفة المشبهة مع فتح ما قبلها
بمبنى الفاعل نحو ترقق واركك بمبنى خوف وتفور ومع كسر
ما قبلها او ضمها بمبنى المفعول نحو فرقق دسك بمبنى تغصوص
ومبعوج ونحو فويوق دوتوق بمبنى المقلوع المنزوع والمسوك
والمرهنة ودوشوك المرمي والمستقط من الحبالي وتكون لتحقير
الكلمة بالمكان مع فتح ما قبلها نحو فوزاق اونزاق اوغزاق للكا
الناشف والمتمدد والمرمرجيلم زيادة القاف او الكاف او غيرها
من الاشتقاق ومن بيان المعاني العربية **النوع الاول**
مما اخره قاف ساكنة وقفا مراعيا فيه ترتيب ما قبل
الاخر معنونا له بالفصل فصل المرة المفتوحه
اق من الالوان الابيض **اق** امر من انفق بمبنى السيلان
المضموم **اوق** السهام المعروف بالنشاب **فصل**
آبا المفتوحة چيق العاش في العينين **زيق** زهر
في الرياحين معروف **طيق** معروف يوكل عليه ويطلق عندهم

على الدباغ فهو محرف بقلب عينه قافا والاتراك اهل الترى
يقلبون احد حرفي اللاخر يحكى انه قيل لبعضهم لم يقلبون الغين
قافا والقاف غينا فاجاب منتظر فقير واغع اي غير
واقع لكن قلبه القاف الساكنة غينا مشروطا بما اذا اتصلت
بما بعدها ومع الضمائر اللاتي طريقة كجادة نحو فيروعي
فيغي فيفروق وفيتق وكذا فيزعم فيغم وفيرغله
فيبك واما الكاف اذا اتصلت بما ذكر تقلب
كافا عجمية نحو بودكي بوركوم بوركك
في بوركك لجيب القلب فبق الفرع فتيق الجفن للعين
بقاذكور فيغي جفن العين قيق الغطا لنحو الصندوق
والصحون لامن نحو اللحاف او غطا الراس والعورة فان
هذا يبيم اوريني والفرق انه كلما جاز ان يعبر عنه بالقتل
فانه قيق شامل لجفن العين وغطا الصندوق او الصحون
وما جاز ان يعبر فيه بالستر فانه اوريني كاللحاف والغشا
ومصدره اورتمك قليق بسكون اللام فلسنوة من فرو
يلبسها النساء ومرزاوان النساء اي امراوم فانهم
يلبسون هذه من فراء السمور قليق بفتح اللام نوع نحو
يلبس على الراس طرطور الدراويش من طايفة الخيدرية
بياق الصوف المجزوز من ظهور الغنم بق امر من بقق بمعنى
النظر بالبصر او بالبصيرة او بالرحم فيتيق صفة مشبهة
بمعنى المفعول من فيتيمق بمعنى الرخلفه والزلق المسلوه
زبق اله تصنع من خشب او زجاج او غير ذلك كالاثير
تتخذه العاهرات من النساء اذا لم يجدن ذكرا او سحاقا ويقال

للمراة

للمراة المساحقة ربقجي فربق المنصوص ذهبا او فضة او ورد
ومثله فرقق وسيابي قبق صفة مشبهة بمعنى المفعول
من قيبمق بمعنى الغمر بالغين يليق دو البرنق والملمات
اللامع بق امر من يقق بمعنى الزمق والدفس يقال بوايشدن
يابو تكلدن تقدم اي زعفت ودفست المضمومة
چيوق العود الرفيق من الحطب چيوق بمعنى التضبيب
من الحديد او الذهب او الفضة طيوق الكعب ويطلق على
الساق المملح كيولد طوبوغي وارد ومنه طيوق مسني ايجدت
مسني للمست الذي يبطل الكعب وجواز المسح عليه المسمى خفا
شرعا فايوق الفشر مطلقا نحو قشر البندق ونحو قشر
القضب سواء كسر بالحجر او قشر بالسكين مثلا قويوق بمعنى
مفعول من قويمق بمعنى القلع والنزع اي مقلوع منزوع وياتي
قويمق لازم قوبريق بمعنى قوبريق بمعنى اختراع المعاني
وابتكارها والتكلم بها يقال ايو سوزقوبردي اي تكلم او اختر
كلاما حسنا مقبولا ع
يايوق الفاشيه تحمل امام الفرس تحمل بين
يدي الملوك فمن دولتهم بوق الغايط وبلام التعليل يقال
بوقله امر من بوقلمق بمعنى التنجيس وبمعنى التكلم بكلام
او عمل شبي كالخرا فصل الجيم العربية تكون زايدة
متصلة واصليه والعجمية لاتكون زايدة وذكرت زيادة
تفصيل للجيم العربية والعجمية في باب ما اوله جيم عربيه
في هذا الكتاب وهاك امثلة تاخن بصدده الجيم
العربية المفتوحة جق تاخر الامر بعد فتحه مع الحروف المعجمة
تاتي للنهي والاستحقاق نحو واجق ايدم واردر اي

انسان مهيء للذهاب **واصلجق** ادمد راي انسان ستحق للصلب والشنق وتاني لمعنيه مفعل للزمان والمكان نحو بتاجق وورجق زمانه يا بيبرد راي مرقد ومضرب • وصفنجق بيبرد راي ملجا وماوي وباخر الاسما اداة • تصغير نحو صندجق وصندجق في تصغير صندق وصندك اي صندوق ومقص اي صنيدق ومقيص ومثلها جك مع الحروف المرققة و **اوجق** الكانون ويطلق على البيت المعمور عملها وكريا يقال بيوك اوجاقدر للبيت الكبير في ذلك وفلان بيوك اوجاقدر كما يقال من ذوي البيوت **يجق** العرقوب ومن اقوالهم هو فيتوت كندي يعني كندي اصلود اي مضمون كالشاة مُعلقة من عرقوبها **بوجاق** الركن بمعنى زاوية البيت ونحوه **طومرجق** اكم بكسر الكاف وعاء الاذهار **قورجق** بزيادة لام التقل مثل قورجقله امر من قورجقلمق بمعنى النكش من الانسان او الكلام او غير ذلك والالة قورجغليجق مثل المنكاش **يومرجق** الكبا المسيبي بالطاعون **ايسجق** السخن **قجق** تابع لقب يقال قب قجق للاواعي والكراكيب **قوجق** الحضن والعناق فيقال قوجاغنده بسلدي اي رباه في حضنه وحضانته ويقال قوجدي اذا عانقه واجامعها **جق** كالتبر معروف **انجق** فقط **دبرنجق** المحل المزحلق **صنجق** اللواء وامير اللوا **صغنجق** الملجاء والماوي من صفنمق بمعنى الالتجا يقال سن صغندم اي التجات بكم وهكذا **اصالنجق** المرجحة من صالنمق اي المرجحة **يالنجق** العربان **داينجق** المعتمد عليه

عليه مالا او انسانا او عصابتي كاعليها ويعتمد اي المتكا

المكسوره

اجق امر من اجقمق بمعنى الجوع **قنارجق** الدمل الكبير مثل الخراج في الورك وغيره **قنارجق** الحباب على وجه الخمر والماء والاشربة من التفاحات والفواقع وعليه البيت المشهور كان صغري وكبري من فواقعها **دغرجق** الجربي تصغير دغر الجراب **إلاجه صغرجق** طير صغير من العصافير **قنجق** الزقزقة والنطرف فيه بلام التقل يقال قنجغلله امر من قنجغلمق بمعنى الزقزقة ومطاوعته قنجغلمدي تزقزق **قزلجق** ثمر في حبه طول ينقع ويشرب تداويا لقبض الاسهال وهو حب الشوم **قانجق** الانثى من الحمير والكلاب **يانجق** الجنبية والكبس **قويرجق** المجعد من الشعر والشاشات من قويرمق بمعنى الفتل والبرم جق اداة تصغير باخر الاسما المفخمة نحو اوغلانجق صبي • ووليد **وبرانجق** تصغير ايران اللين الحامض المذاب بالماء المسيبي مزق **قرغجق** تصغير قرغه الغراب اي غرابيب **قزلجق** تصغير قزل الاهم اي احيمر **المضمومة**

چوجق في الاصل ولد الخنزير ويطلق على الاطفال اهانة **صوجق** معروف بوكل **اوجق** تصغير ذاك **بوجق** تصغير هذا واصلها او بوقزيدت التون جبر اللواو المحذوفة كما زيد في تصغير اسم الاشارة في العربي مثل

الا من تكون علامتنا الماضي ايتاتا غيبة افراد اخو بلدي
وجيم مفتوحة قبل الدال علامة الماضي تقيا غيبة
افراد اخو بلدي ثم يلحق بالدال علامة المتكلم او المخاطب
افرادا وجمعا بين وعلامة جمع الغايبه والمفتوحة يتولد
من فتحها الف او هاتكون باخرا لاسما تفيد معنى في
الظرفيه نحو اوده اقعد اجلس في البيت وتكون بمعنى
واو العطف لمطلق الجمع وتكون تقول زيد ده
كلدي عمرو ده كلدي اوزيد ده عمرو ده كلدي
فالاول لعطف الجمل والثاني لعطف المفردات وكلاهما
لتفصيل المسند اليه فان اريد تفصيل المسند قلت
زيد كلدي ده كمد بيده اي زيد جاء وذهب هذا في الذا
لمعنى واما الاصلية

فصل الدال المفتوحة

دَ

ادق النذر بمعنى المنذور من اداق بمعنى النذر **بودق**
القضيب من الاشجار والعقلة فيها او فيه من بودامق
بمعنى التقضيب وتقليم الاشجار **دودق** السعته
مطلقا انسانا او حيوانا **بردق** القلة والكوز **جاردق**
الروائق **قاقردق** القديد من اللحم **جاغه دق**
كله يراد بها الاستحالة تستعمل في الاخبار والانشا
تقول جاغه دق كلدم في الاخبار اي جيت في الحال
مسرعا وجاغه دق بكل في الانشا اي تعال في الحال
مسرعا **جاغلدق** رقاص الطاحون ونحوها
قوندراق كافولة الاطفال وقنداق البندقية اي

قونداق

بيت

بيت حديدة البندقية المكحلة **بيدق** معروف الشطرنج **دق**
بمعنى الدق الناقص فيخطا الكلام والعمل **دق قوقدرك**
زيدوك سوزنده اي مسك عليه دقة ناقصة في كلامه او عمله
وبمعنى الى لانتهاء الغاية زمانا او مكانا مع الحروف المجرة كان
ذلك كذلك مع الحروف الرقيقة يقال بيه بلدق قتلن اي
اصبر الي ستة وطاغدق كيقدم ذهبت الى الجبل وبمعنى السر
والفورية بعد حاق بمعنى الوقت يقال جاغدق كلدم وحيا
غدق كل ايمان جيت في الحال ويقال في الحال وتقدم **المكسور**
صندق الصندوق **قندق** البندق **صاندق** ماض
للتكلم مع الغير من صمق بمعنى الظن اي ظننا صندق ماض
للتكلم مع الغير من متق بمعنى الاهتمام والانكسار اي اهتممنا
وانكسرنا **المضمومة قوذق** الحبس **قوذق** ماضي متكلم
مع الغير من قوذق بمعنى الوضع والحط والترك اي وضعنا
وحططنا وتركنا

فصل الرا الساكنة

والاصلية ارق النهر وتابع لبوق يقال برق ارق مضموم
خرابا **برق** تابع لاه ويقال او بوق اي بيت وباوي ويقال
في تصريفه اولندي برقلندي لمن تزوج وتاهل **جرق**
اداة مفاجاة يقال جرقدق وردي ضربة فجاة **صارق**
امر من صارق بمعنى التذلي والميل الى الشيء تعذيبا **فورق**
سب للنساء قريب من شلقه **قرق** امر من قرق بمعنى القصد
بالمقص قرق منالعه داريعوت **قورق** امر من قورق بمعنى
الخرق **لرق** تابع لبتق بمعنى بلع الشيء زفلطة يقال لرقه
يتدي بلعه زفلطة **نرق** السعال يوكل وغيره وتبدل القاف

فيه خامجة والمتحركة المفتوحة ايراق ابيعد مثل اوراق
المنجل للحصاد خيارق الطلوع في المحدد يظهر كالحيازة ينبجر
او يتبدد فان تبدد فخيارق وان مات منه صاحبه فبرحيق
اي كبنه او كالعكوك برق نوع من الكلاب شعره غزير برق
امرمن برقق يعني الالقاء من عالٍ الى اسفل واما تمرق فمعناه
الرمي امم منه وجوز ما لالف قبل الباء مثل ايباق ابيراق بنا
مجمية مفتوحة مشبهة للمفعول بمعنى المشروط يقال اغزي ابيرق
اي لمن مشروط اي غير كنوم لا يحفظ السروسياتي تصريفه
فيما احرف نون نوبرق الغراب يبرق ورق الاشجار ورد ق
الازهار واما ورق الكتابة فكاعد جراق السراج جورق
الارض السبخة دوراق كثير الورق او محل الوقوف اونقف
بخ طرق المشط والتمشيط طرمن طورق بنى يقال فيه
طورق اوني ولعله الشبث والطاء كالدال المهملة اوطرق
المقعد من ملكيتي كمثل الانسان ولعبي المحطه بوطرق
الفقرة في الشجر او في السوط فيطرق الرمكة من الخيل
مطرق معروف العصا التي يتاقف بها طومطرق العظمة
والهيبة في المواكب والمحافل اوغرق الحمر من او غرامق يعني
المرور صفرق الصفر كالطاسة بابنوب ولعله بالشين
هكذا اشفراق فوراق الناشف واليابس محلا كان اوغيره
من قرورق يعني النشوقة واليبوسة چقرق طير
الشفراق ومن يكون كثير البلبلة والكلام يقال فيه چقرق
اي معدد قورقق خوف كثير الخوف من قورقق يعني
الخوف چنقرق الجلجل اخ الجرس تركيه چك

يعني

يعني تضيير الدواب وربما ضنها وكونه تصيير مجرودة يقاد بوا
برق اولش اي صارت مضمنة مجرودة وبرق ايلدم
اي صير فقا مضمنة مجرودة يراق السلاح والعدة يوراق
كثير التغيير للمتاع وكثير التشتير للبهم من يورمق التغيير للرو
والتشتير للبهم وتقدم في بابه ما اخره ا يبراق الراية دون
العلم فبوراق المجعد والمفتول وتقدم في فبورجق ورق
اداة تفضيل مع الحروف المخمنة في اخر اسم الفاعل او اسم
المفعول او الصفة المشبهة نحو زيد افوجيرق افولشرق
طنيلي دق درايي زيد افراؤو اكثر متر وتثبية واحكى ذلكون
في اخر صورة الامر لتدرج والحالية نحو اوقريرق كلدي
اي جاؤو هو يبتدأ فعلها رك مع الحروف المرققة كما سيجي ثم
دق اورك تكون باخر بعض الاسما الجامدة المكسورة الاخر
للشبهة او غيرها او باخر الالوان والصفات المشبهة لافادة
التشابه نحو حبشيرك هنديرك رومبرك صاريرق ساهرك
يصيرفة او زنرق فضارفة اجيرك طنترق الشيرك
سميرك كوسه رك اي كالحبشي وكالهندي وكالرومي
ومصفر وكالعريض وطوالة وكالتصيير دينه هران مستمرة
دينه حلاوة ودينه حموضة سميين اجيريد وقد يزاد قبل
دق اورك ميم ساكنة وبعدها تا مكسورة بعد بعض الاسما
نحو قرمترق صارمترق بشليمترك اجيمترك كوسمترك
كوسمترك فيفيد التشابه المذكور انتهى المكسور اد ق
الخفيف ابريق معروف جارق ما يلبسه البدو من النعال
مثل كاوشراك النعل يسمى طسمه . بادريق نوع من

المكس يقال باج بادريق الدم اي اخذ ت المكس وتقلفة صاريق
العمامة صرق المزراق بوصارق الضارب طوطارق للصاب
من الجن يقال ططار قلو وططاد عيوا زدر اغرق الثقل
يقال مني دت اغرغنا ابدر ومكيه كندرميه اي لايقدم ثقله
الي مكة من مينى اي ايام مني قرف الطريف في لباسه
والمخصوص من معاملة الدراهم ويقال مجاز اي مري قرقد د
لمن لاحواة له الجبان اي منقطوع عرق الشجاعه چغرق
الفلك ودلولا الجباكه اچغرق الغماقه يقال اچغرغوم
طوتري لما تصرف فيه بوسيله دوتمق يارق المفلوق
من الجدار والاخشاب والمشجوج في الراس من يرمق بمعنى
الفلق والشجاج يرق بكسر اليا المشروم من يرمق بمعنى الشوم
يقال دو دايمي يرقدر لاشرم الشفة ايرق بمعنى غير
وبمعنى الفرقة من ايرمق بمعنى التفريق المضمومة
چاروق الكروان بلغة الشرق كبغداد وبالشين معا ت
الجيم پورق طرطوزة كل شيء يقال پاغ دورعمدة اي
في طرطوزة الجبل ويقال يكن دورودة النخل في راس
الصاري ويقال دورقلمه در للشيء المطرطر المعرم كالمحز
المعرم من الارز المملغل بيديرق الناقي يوضع في عنق
الاثوار عند الحراث اوجرا الاثقال والمحملات ناصروق
صوت الضراط دوترق وقيد النار نحو الحطب طورق
الحزمة من الحطب اي الجزل منه الكبير ويطلق على الخشبة
التي توضع في ارجل المجوسين والجرمين وفي ارجل العبيد
الابقة التي يطلق عليها عند الجاسين والسجانيين

الخشبة

الخشابين فورق الحصرم اب العنب يومرق اللكاميّة من
اليد يقال يمومرقلدي ويومرق وردي اذا لكمه وضربه
بها قوبرق الذئب من الحيوانات والالية للغنم ويبرق با
لاضافة يقال اشك قوبرغي لذئب الحمار وقبوت قوبرغي
للالية بيورق اسم تصدر ليبورمق بمعنى الامر •

فصل الزاي المعجمة تكون اصلية وغير
اصلية فغير الاصلية تزاد علامة للمتكلم مع الغير بعد
علامة المضارع في الاثبات التي هي الراكو كلورز بمعنى
وفي النفي يعد من نحو كلمز نمانجي وبعد ميم المتكلم في اضافة
الاسماء نحو كتابمز اويمز قولمز اي كتابنا هيئتنا عبدنا والزاي
الاصلية المفتوحة ازق بلدة شرقي الكعبة اوزاق
العبيد مرادف مراق دوزاق المصيدة وتصرفه بقوزمق
يقال پوزاق فوزديكه نصب المصيدة قزق الشاد الخارج
العاني قبل ان يلتحي كما قاله ورقه بن نوفل رضي الله عنه
• يالبتني فيها جذع • اخبر فيها واقع • ومعناه اللغوي
يقرب من حليق يقال صقلني قازديكه وقازندي اي
حلق لحيته كانه حفرها بالموسى قزاق فلكان توضع
تحته السفن عند اتزالها البحر او تطليعها البر وتحته الاكمه
والصخور الثقال عند جرها دوكوزاق صفة مشبهة
لمن يحترز سمنا وعنوا الملسونة ازق الزاد بوكاقازق
الخارزق والوتد يازق الحيف والخطيئة ديزق امر من
دير بمعنى الزمق والتضجر زق الروح يقال زقم
چغدي اي خرجت روحي ومشورها جان الفارسي وزق

المضمومة بوذق النقض بمعنى المنقوض كانتقاض البيت
المهدوم من بوزمق بمعنى النقض والله اعلم **فصل**
السين المهملة تركت ذكرها في **باب القاف** لاني
رسمت ما ياتي هنا بالصاد كما الى تركت ذكرها الصاد
في باب الكاف ورسمت منها بالسين لمناسبة التزفيق مع
التسفل والتخييم مع العلو وان كان الرسم يتبع وكما اني
رسمت ما ياتي بالتاطا في باب القاف ورسمت ما ياتي
بالطا تا في باب الكاف لذلك **فصل الشين المعجمة**
تكون اصلية وزايدة والزايدة تكون للمشاركة بين
اثنين فاكثر في امر يعمهما باخر صورة الامر نحو زيد وعمرو
دكوشديلر وتكون علامة المصدرية كذلك باخر صورة
الامر فيما سا مضطردا وتتخذ المشاركة والمصدرية في
الصورة والفرق بالقرايين اللفظية او المعنوية نحو دكوش
ودوش وبينتهما في المثلثات والاصلية **المفتوحة**
اوشق الطفل من الاولاد **ايمرشق** ثقالة المرد ذ والمتزل
طشق الخصي **قوشق** الجزام والتحريم قوشتمق متعد
والتخزم قوشتمق **يكشق** المكثر في الكلام المدلون من
يكشمق الكثرة في الكلام والدلونة **يومشق** الناعم
فما شا اوبدنا او كلاما من يومشمق بمعنى النعومة
وشق نوع من الغزو هو بعد السمور واعلى
المكسورة اشيق الحوذة من الحديد تلبس على الرا س
في الحرب واسمها تولغا ايضا اشق طاينة من الدراويش

ينب اليهم طريقة الاحاد للمجيدرية **يراشق** بفتح الرا
اللايق والمناسب والموافق لباشه واقواله وافعاله من يرا
بمعنى اللياقة والمناسبة والموافقة **قاوشق** المخلوط من
قاروشمق بمعنى الخلط **قاشق** الملعقة المعلقة **ياوشق**
بكسر الرا صفة مشبهة بمعنى المراهن في السباق بالجنل والاقدا
او المراهنة في اي عمل كان **يفشق** الموافق واللايق له
لباشه واقواله وافعاله مثل يراشق **الشق** بمعنى زبون
اهل الحوانيت من اليشق بمعنى المعاطاة والمواخذة والمعاملة
اي الاخذ والعطا من اليشمق بمعنى الامتزاج فيما لا يتميز
كاللبن مع الماء والامتزاج بين انسانين يقال زيد عمرو بيله
السري اي امتزج معه وبال يا غلم السري امتزجا **بولاشق**
الملوث من بولاشمق بمعنى التلوث وبولاشدرمق بمعنى
التلوث **دولاشق** بمعنى المفعول اي الملفوف المخيط
والمدور نحو دوران الطرق والحبال **صرمشق** الليلاب
فحينيذ يكون جامدا صرشمق بمعنى المفعول الملتف المخيط
من صرمشق بمعنى الالتفات من صرمق بمعنى اللف **دانشق**
اسم مصدر بمعنى المشورة **المضمومة بودشوق** اسم
مفعول المكرمش من برو شمق بمعنى المكرمشه **بولشوق**
مفعول من بولشمق بمعنى المناقشة والمهابشه ومثله بولو ق
بمعنى المنتوف من يولمق بمعنى النتف **فصل الصاد**
المهملة بصق اسم مصدر من بصمق بمعنى الدوس
بالاقدام والكبس على العقلة يقال بصق دوشري
اي كبس على العقلة والكبسة من الوالي على مجالس النحس

مثلا بصقين والسفينه اذا كانت موسوقه بزيادة على المعتاد
يقال كيتك بوكي زيادة بصفندد **دوتصاق** الاسير
المسوك من دوتمك بمعنى المسك والقياس في الرسم دو
تساق بالسين **اونطصاق** صفة مشبهة كثيرا للنبيتات
اولمن من بمعنى النسيان ورسمه بالسين ايضا **صريصاق**
الثوم **بفصاق** المصراك **فورصاق** الحوصله **صوصق**
مثل الركوة انا الما **افصق** الاعرج **بصق** معروف بمعنى
الحجر والمنع ومنه بصتجي لانهم محجورون ويلعنون الناس
من مخالفة الامام وولي الامر **صق** بزيادة لام النقل نحو صقله
امر من صقلق بمعنى التخبيثة **المكسورة قاصق** العاهة يعلم
منها بلوغ الغلام بنبات الشعر **قاصق** الخضر بمعنى الحاضرة
وبمعنى مفعول من قاصمق بمعنى قطب ما يلبس ليضيق
من تحت الابط وخصره **قيصق** مفعول بمعنى المكوش
من الدراهم باليد ومنه قيصح الكماشه **صق** امر من صمتق
بمعنى العصر نحو عصر الثياب الثياب وعصر العنب صق
بمعنى المحرق المزنوق يقال صق او نوز اجلس مزنوقا محرقا
المضمومة د صوق امر من د لصمتق بمعنى تلحين
الكلام وبمعنى لسع اللسان **صق** امر من صوتق بمعنى
اللسع باللسان اولسع العقرب او الثعبان او الزنبور
صوق امر من صوتق ايضا بمعنى الدس في التراب
او الكيس او الصندوق او الجيب او دوس الغير بين الناس
ومطاوعة صوقولق بمعنى الاندساس او اندساس الا
نسان بين الناس ودس اليد في الما يقال اليتي **صويه**

صوقدك اي ادخل يده في الما ودسها فيه ومن المجاز قولهم
الني صوق صويه صوقمز اي لا يدخل يده في الما البارد لمن
لا يبطئ عملا **فصل الطا المعقوفة هذا الفصل**
للطا وان كان بعضه يرسم بالتا لتفخيم القاف كما
نبهت عليه انفا **الفتوحة اوطاق** المجبم والغسطاط مر
بطق محل الزلق من وحل اوطين من بطمق بمعنى الغرق
قره بطق الطير المعروف بالغطاس وكان لقبا لشخص اسمه
حسين حلبي ادركناه ذيقا عالما وختنا للرحوم باشا زاده
حسين افندي بن رستم ومن تاثير الاسم بالمسمى ان قره بطق
الذكور غزق يحرجه وهو ابيب الى الغصير باموال كثيرة لا تحصى
له وللرحوم محمود باشا باشنت الحبش **اورطاق** الشريك ولا
ينصرف الا بوسيلة اولمق وما يشتق منها **بغلطاق** قبا من
لباس النسا تا ريربطولها من محل الازرار من تحت اباطهم
قلطاق خشبة السرج وقضمته **يلطق** اسم مصدر
من يلطقلمق بمعنى التملق **يطق** محل النوم بمعنى المرقد
من يطمق بمعنى الرقاد **طق** امر من طمتق بمعنى السك
نحو شبك الزر في العروة والسدسة في طوق الزنجير وشكها
في العنق وشك الحلق في الاذن وشك السلاح كالسيف
والخنجر اي حملها في وسط الانسان يقال قلچ خنجر طاقتد
اي حملها في وسطه **المكسورة چاطق** اسم مفعول
من چطمق بمعنى تركيبه نحو السرير ونحو ما يخيط لاجل
الاكمام وبمعنى الاجتماع والمقارنة ويقال لمن حواجبه
مقرونة قاشلري چاطقمتد وچاطق قاشلي اي المحوجب

ويقال لمن عبس وجهه وعرقص حواجبه قاشدريبن شاندي
اذا غضب **آرطق** الزايد من ارطمق بمعنى الزيادة **برطق**
المشروط من برطمق بمعنى الشرط **فصطق** الغستق العلمي
والصنوبر **بصطق** الوسادة **قاطق** الادام يؤتدم
به مع الخبز من طعام وحل ومتعمول من قطمق بمعنى الخلط
ثم انه في بلاد الروم اول فصل الشتا يوم يسيمى عند العامة
قاسم كوني وهو تحريف من قاطم كوني فان من ذلك اليوم
تترك الكباش مع النعاج مخلوطة للضراب فانه قبل ذلك
اليوم لا يتركون الكباش مخلوطة بالنعاج فسيمى ذلك
اليوم بقاطم كوني اي يوم الخلط فانه يقال اركك ديشيه
واردي واشدي وبندي وسكدي وقاردي فان قارمق
وقارشمق وقاطشق وقطمق بمعنى الخلط والتمليط وربما
قرمه قارش
قرمه قارش
قرمق قارش وقارمه قاطشق لزيادة الاختلاط بمعنى
خلطه بلطه من غير تمييز ومنه **راصطق** الخضاب
وراصطق داشي لجر الراسخت **طق** امر من طقمق
بمعنى الحشو نحو حشوا القطن او الصوف في المخده او الجراب
المضمومة طوطق الممسوك من دوتمق بمعنى المسك
طوطق اسم الرهن بمعنى المرهون بمعنى المرهوك **قولق**
الابط **طوق** الشيمان **فصل الغين المعجمة**
المفتوحة

المكسورة داغق المشتت من داغمق بمعنى التشتيت
المضمومة بغوق الابخ في كلامه وصوته **بغوق**

المخنوق

المخنوق من بوغمق بمعنى الخنق
فصل الفا المفتوحة اوفق الصغير من كل شي يقال
اوفق اغلا بختدر والمفتح والمكسر يقال اكك اوفقلدي
واردر **واوفق دوغه** اي قنت اواخر صغيرا **فق**
النخ يصطاد به العصفور ونحوه ولعله من العربي بقلب
الخاء قافا **المكسورة**

المضمومة

فصل القاف المفتوحة فوقق الحد والخواف
من فوقمق بمعنى الخوف ويطلق على الامر المهول المخوف
شقق الصدع والصاغ الموضع كالشمسه تطلق على صدع
الفرس بخصوص لدينة لها **مفق** كلة تقال للمغلوب
مقاقلدي اي غلب **فق** امر من فقمق بمعنى الطرق على
نحو الباب وعلى نحو المسمار اذا دق في الحايط يقال فاپي
فاقزي ويحي فاقزي **المكسورة چفق** المخرج البارز
من نحو الحايط والجذوع والعين الجاحظه البارزه من جفمق
بمعنى الخروج **قرقق** مفعول بمعنى مقصوص من قرقق
بمعنى القص كنحو الورق والذهب والفضه المقصوص
يقق المهدوم من يقمق بمعنى الهدم
المضمومة فوق امر من قوقق بمعنى ظهور الرايحه
مطلقا وبالدال يقال فوقله امر من فوقلمق بمعنى الشم
فصل اللام الق تاكيد لبو لاق بمعنى المكدر من

بو لتمق بمعنى التكدر اولاق البريد معروف چبلاق
العربان طوبلاق المكيب المجرمن خيار وغيره صوبلق
الشاب قبل الالتحا يغرقلق العرق السيمى بالمرى يجرى
الطعام چوليق الاكتع پ ليق الطحال د وليق اللغو
من پ لمق بمعنى اللف والدورات يارلق ذوالمعان
والبريق صفة مشبهة لمن وجهه يلمع اولما يلمع عامة يشتغل سراج
من پارلمق بمعنى اشتغال النار طورلق طيرمعروف وحقير
ومن امثالهم بوقدن طورلق يكيدر يارلق الاصلع
پ وزلق المملحة قوزالق جوزة القطن وجوزة الحرير
قشلق مايشتى فيه من الاماكن صولق الاعسر
وطايفة من خاص عسكر سلطاننا الدعثمان متر يين
بين يدي الملك في المواكب ايصلق المبلول المتنوع
من ايصلمق بمعنى البل والنقع طصلق الغشيم انسانا
اوما يصنع كالاحشاب يفصلها النجار ويثقها الى ان
يصلحها ويركبها سريرا مثلا ومثله الخياط والنجار في الثياب
والنجارة لبنا اوطلق المرعي والمصدر اوطلمق الدعي جطلق
المشقوق من چطلمق بمعنى الانشقاق والفرقة وسيابي
في اللام المتحركه اوغلق الجري قلق راس الذكر الابيض
السيمى فيشله قوالق صفة مشبهة الفشاري من قوالمق
بمعنى الفشار وبزيادة البنا للمبالغة قوالقلمق
بمعنى النفشير قولق الاذن آلة السمع احد الحواس
الخمس الظاهرة قره قولق حيوان دليل السمع بالكل
فضلته اولق محل الصبيد لحظيرة السمك يلق فقوع

الطلاب

الكلاب من يلق بمعنى اللمس يولق الشيى الحسن پرالپق
الرحريجه ويطلق على الكرة من حديد اوحجر للمدفع ايلق
البطال ايلوق بمعنى مفت ويشملها قولم ايلق دور متدرة
ايسه ايلوق ايشلمك يكه رمضمون اعمل بحيه وحاسب البطا
چيلق الحداة يبلق مايربع فيه اوايل الضيف من الاماكن
متابل فشيلاق مايشتى فيه من الاماكنه وتقدم المكسورة
ايلق الداجي من نحو الحمام بالق السمك چالق الملطوش من
كالمق بمعنى اللطش اوپه لق السريه نوطا ويقع الها
تكون ام ولد قارلق المثلجة اعزلق المهر المعجل للعروس
واما الموخر فكابين ويطلق كابين على عقد النكاح يقال
كابين بترى وعلى النكاح نفسه يقال بو عورت رابيك
كابنليسيدر اى منكوحته اعزلق الكابوس ينزل على النايم
ثقيلا صارلق مرض ايوقان لانه يورث صفرة في السحنه
ايبرلق الصحرا الخالية وتكتب ايضا هكذا ايزسزلق
ومعنى هذا المكان الذي لا اثر فيه وكلاهما بمعنى قرلق
زمان القحط قرلق البكارة لان قز اسم القحط واسم البنت
يقال فيها قزلغى بافيدر وقزلغى كيتدى وقزلغن الدى اى
بكارطفا بافتنه وذهبت بكارطفا واخذ بكارطفا اى انتكرها
بزلق مايصيف فيه من الاماكنة اومن الملبوسات قشلاق
مايشتى فيه من الاماكنة والاحتمة فهما اعم من ييلاق
وقشلاق كما تقدم صاپق يستعمل متصرفا بوسيلة وبرماى
بمعنى الدلالة يقال صاپق ويردى اى دله اصيلق الرتقا
من الابكار مصلق البيض المسطل مثل ينكلك اغيلق محل

الشبكة لان آغ الشبكة **اغالق** الامان لان اغا الامير **هاغلق** الصحة من المرض والسلامة من الافات **يا اغلق** الهرج والمرج ايام الفتن **ياغلق** الدستمال المعد لمسح اليد من الدهن ثم اتسع فيه فاستعمل في مطلق الدستمال **يقالق** الساعة المطارة من يغمق بمعنى نزول المطر **چغلق** العباط والصيحة اسم مصدر لچغرمق **قلق** الهيئة والزي يقال عملها قلغنده اي في زي العلما **قالق** الباقي والنقص من الشيء يقال بوسوزده قالق وارد راي في هذا الكلام بقيه ونقص **ايقلق** من الان اللهو والطرب نحو من زمان الرعاه الذي يزمر به **صيقلق** الصغير والتصغير صقلق ويرمك وتصرفه بويرمك ويقال صقلغي ديكدي لمن سكن دويه **ايلق** الحي من الديوك **اوا ناليق** الان اهل الحرف والصنايع وعدد هم كالات النجار والحداد والصايغ مثلا من نحو قدوم ومنشار ومن نحو المطرقة والكماشه والكورد من نحو الغلب والبوقه والمبرد **ايد يلق** الضيا والنور لان آيدين الضيا والنور من شمس او قمر او سراج او نار فلق رايده على ايدين لتاكيد الوصف **الله لق** الصدقه والخير وكون الشيء لله تعالى من الخيرات فزلا اد عملا او تصدقا **ايلق** المشاهرة لان اي الشهر ويطلق على النقد ايضا وسيانى **فينه لق** مقدم العراب من سفن الغزا كالشاه في مراكب النيل لان فيه الجرس الصوات والصخر ففي الاصل توضع هذه الاجراس في مقدم العراب آلة للحرب ثم اتسع فاطلق على مقدم العراب مطلقا وعلى مقدم السفينة مطلقا

يد ايلق الخ وله لان يد اي الخال الخ الام **لق** اداة باخر بعض الاسما بمعنى معمل للزمان والمكان نحو قريوز لخق خيارلق اصلا نلق المطحنة والمقشاة والمسبغة الماسة فلق فيها لتخصيص بالمكان ونحو قزلق زمان القحط وقسلق وبازلق بمعنى زمان الشتا وزمان الصيف ونقدما وجد انهما بمعنى مكان الشتا ومكان الصيف بحسب الارادة ويجوز انهما بمعنى ما اعد للشتا او اعد للصيف مثل اللباس من فرو وجوخ وحشو وملوط وباخر بعض الاسما الجامدة نحو قردا شلق اتالق يولداشلق ايلق بيلق اتالق يولداشلق ايلق بيلق الاخوة والابوة والصداقة او المعاداة والمشاهرة والمسالفة والبكارة فلق في فيلق للمصدر به كما في البكارة وللزمان كما في القحط بحسب الارادة ثم المصدر الميمي اذا افسر تركيبا يفسر بزيادة لق بعد من مثل مضرب اذا اريد مصدريته يقال ورمقلق ويسمى بالوصف الزايد وهذا ايضا قياس مضطرد بعد مق وتكون ايضا لتاكيد الوصف سماعا كما في ايد نلق ومثل لق بعد مق لقط لك بعد مك فيما ذكروا والله تعالى اعلم **المضمومة اولق** المراب **مشلق** البشارة ما يعطى مقابل التبشير لان المصدر مشلق بمعنى التبشير المسمى بصرفها بالحلوان من الحلونة على ما يراد تخصيله **دولوق** امر من دولوقق بمعنى غرغرة العين بالدموع يقال كوزلري بياشله دولو قدي اي غرغرة عيناه بالدمع وتغرغرت **اغورلق** المسروق من اغورلق بمعنى السرقة وطي نحو افته وسرتيه

خفيفة سرعة من زوجة مثل يقال اغورلق اليدبي **يغورلق**
معروف كالمزجية الواسعة يلبس في المطر تي تحته من المطر
قوشلق الضيق **صولق** النفس والتنفس يقال صولق
الذي تنفس وصولغم الهم نفست وصولغم الهم ايم
ما قدرت اتنفس **مصلق** البزبوز والانبوب ونحو
الحنفية واما انبوب من نحو الابريق وبزبوزه فهو امراك
اولولق العظة والكبر ياء والصفة المشبهة اولو العظيم
الكبير **بوللق** السعة والرخاء والخصب ماخوذ من بول بمعنى
الواسع يقال بوللق يرده يبودك اي كبرت في الرخاء والخصب
قوللق العبودية والخدمة **قاولق** قولق الدراويش والمنسبة
واصلها في التركي محل الحراق لان قا والحراق ولق لتخصيص
المكان كما عرفت **قورقولق** الخطير من نحو الدراهم
او البناء للوقاية عن السقوط **قورقولق** المخافة مكانا او
سبيلا **دويوملق** الخنيثة والاغتنام يقال دويوملق
مالبدراي مال الغنيمة **اويلق** الفحذ والتخيذ اويلقلق
بلام التنقل **يولق** المنقوق من يولق بمعنى التنقب **لق**
اداة مصدر باخر بعض الاسما نحو اغوللق دوستلق
دويوملق البنوة والعبودية او الخدمة والصداقة
والغنيمة او الاغتنام ولجعني مفعل باخر بعض الاسما
نحو فوردلق فوزلق هذا به حديقة الجوز اي محوزة **فصل**
الميم المفتوحة جوماق العصا ومن اقوالهم طوش
چومغه داست كلدي اي صادف الارنب العصا وهو
من باب القلب نحو عرضت الناقة على الحوض مضمون صا ق ت

الحمير

الحمير التلاليس **اوچمق** الجثة مقابل طاموا جهنم **يمق**
الحمك اعلا واسفل **بومق** الاصبع **صوجه بومق** الركوة
للماء **صومق** السماق بوكل مقبض **بصمق** الدوسته
كالدرجة **طومق** خف يلبسه اللوند **طوفق** الدفنا
جقمق الزناد **بمق** الفادار دينيس ثات اوكبير ثات
يكون عوض الكبير عند فقده **بومق** الكبابية من نحو
الشوا والصوف او الغزل **اوبمق** القبلة الصغيرة من
الناس **يبمق** الافكح الاصابع **فيمق** النشطة بنت
اللبن **قلمق** غطا العمامة مرادف برك فلمقطة مق في
هذه الكلمات جميعا اصلية وفي غيرها بعد صوزه الامر
زايدة علامة المصدر ربما مع الحروف المفخمة قياسا مضطردا
وكون مق في هذه الكلمات اصلية من نفس الكلمات
لدلالتها على الدوات والاعيان بخلاف الزايدة للمصدر
فانها تدل على الاحداث والمعاني **المكسورة ايصمق**
الدخس **قرامق** الاسم المتعة او حيوانا او انسانا **قرامق**
شبيه الجدري المسيمى زقاقي

المضمومة ياموق القطن **جاروق** الة من آلة السفن
لضبط الصاري **بومق** مفعول يقال اغزي يومق
اي بكظوم الغم

فصل النون المفتوحة چنق الاناء كالزبدية
بجناق المتزوج احدي الاختين يطلق على كل واحد
من الزوجين المسمى عديلا **بوچنق** الشخص البصوص
طرنق الظرف **قرنق** الامة **صغنق** النوم الخفيف

فوق المحطة من فوّق بمعنى النزول والحط في المحطة
طيق حافر الفرس ونحوها فيق فلكة متقعرا لا
نشاب ونحلب الطير المكسورة دائق الشاهد ضائق
اسم مصدر من ضائق بمعنى الظن فائق امر من
فائق بمعنى التخرج على سفك الدما لات فائ الدم
يقال فلات فائ تفتديه اذا كسر في سفك الدما بولا ئق
المكدر طبيعة عما او غيثا نا او الما المكدر يائق المحروق
من يائق بمعنى الحرق او يائق اليقظان من او يمق
بمعنى التيقظ فالقاف في هذه الاربعة لتخصيص الصفة
المشبهة جرنق التارب الصغير من سفن البحر صق
المكسور من ذهب او اواني من غير اباتة المسبي فضما
مشعورا ويطلق على المكسور في معاملاته وتجاراته ودينا ه
مثلا فالقاف زايدة ايضا للمفعولية معنى داعق .
المشتت ومثله داعق وتقدم فالوت للمبالغة المفعوة
بدوق ذاهب الرونق الكابي فوق الصفيف لانه
تزيل ويق طايفة من الروم كالسياسة والحوشه
بصريبنسب اليهم الاعمال الدينيه الحنبيسه من جملة اعمالهم
الرذل فصل الواو المفتوحة اواق الصغير
من كل شيء وقتات نحو الحنبر مرادف لاقاق وتقدم دوا ق
الحمار يوضع على رؤس الاوتاد والرايس كويزي اللون
يقال فيه ادد واق فواق الحور من الاشجار والاخشاب
المكسورة صوق المايع ولا ينصرف الا بوسيلة
اولمق في اللازم وبايلمك اوايتمك في المتعدي يقال

صوق

صوق اولدي اي ضاع وولوع وصوق ايلدم اي موعت وق
كناية عن الكلام يقال وق دليكي اي ما قال شيا وما ايزم
المضمومة صاوق البارد ويتصرف بقلب القاف عينا
يقال صوغدي ، صوغور ، صوغمدي ، صوغمز ، طاوق
الدجاج قاوق معروف يلبس على الراس كالقلنسوة قاوق
المثانة محل البول قوق المجرى وتضرقه باولمق وايلمك لزو
وتعدية ماوق صفة مشبهة للانسان او الحيوان العارف بالامر
بخرنة القرناص يقال بوكيشي ماوقدي وبوكوريك ماوقدي
اي صار قرناصا لا يتحرك لعلم مهمل ويتركه عمدا لعلمه بمافتنته
ولا يبا بكل صيد ياوق يتصرف بوسيلة اولمق او ايلمك لزوما
وتعدية يقال ياوق اولدي اي ضاع وفقد وياوق ايلدم
اي اضاع وفقدت ياوق المخطوبة يقال فلان قيزيا
وقلمدر مخطوبتي فصل الياء المثناة تحت
المفتوحة الياء علامة المضاف اليه الغايب فيما المضاف
غير مفعول يقول زيدك قول كلدي اي جا عبد زيد وكذ لك
فيما المضاف مفعول بتوسط نون مكسورة قبل الياء تقول
زيدك قوللي كوردم اي راين عبد زيد قال المرحوم
يجيب افندي وتكون بمنزلة لام التعريف تقول انه الدم اي
اخذت فرسا وابن الدم اي اخذته الفرس انتهى بالمعنى
ايق الرجل ذات القدم صاج ايق كانون من حديد مثلث
الارجل يركب عليه القدر وصاج الرفعة من الحديد ويعمل
عليها اللحم على الصاج يايلي ايق الحاني بيق عيب الراكب
الماشي مقابلا لتو مرادف بيان بيق الشيء على حاله لم

بتغيير وتقدم في الغين **دِيفَ** المكان والسناد والعماد وصفة مشبهة لمن اولما يستند ويعتمد عليه يقال فلانة اود يواره **دِيانِيم** دبكا بي بجد راي استندت واعتمدت عليه وهو معتمدي وسندي واشتقاقه من ديامق بمعنى الاسناد في المتعدي يقال ديوار بي بادم اي اسندت الحايط ودياموق بمعنى الاستناد في اللازم المطاوع بمعنى الاستناد والاعتماد **بِيقْ** امر من يبق بمعنى الحرث ومطاوعة بين امر من يتق بمعنى الاحتراز بالنار او بالظلم فالمطاوع بالنقص والزيادة **المكسورة إِيقْ** صفة مشبهة الصاحي من ايلق بمعنى الصحو فهو بالزيادة والمنقص **صَايِقْ** النضوف فيه بلام النقل خوصا يقلق بمعنى الخراف من مرض او كبر او في يوم او طعم **قَايِقْ** القارب في البحر معروف **خَلَايِقْ** الامة ومثله **فَرَنِقْ** ومثله وقراوش وتقدم **بِيقْ** الشارب قرين اللحية **فِيقْ** الجري المجسور في اعالي الوان له من فيق بمعنى كون الانسان يهون عليه فعل ما هو عار بين عنده ويضن به من ضربه ولده وبذل ماله والقاء نفسه في المهالك **بِيقْ** امر من يبق بمعنى العهد **المضمومة اويق** المجون من اويق بمعنى التخريف **اويوق** الناطور يوضع في البساتين والمزارع والهيطان على صورة الانسان للحفظ ويطلق على التمثال **اويق** لاذاك **بويق** لاهذا **ايوق** اداة نفي بمعنى لاحوبا تقيض اوت بمعنى نعم والله اعلم

الى هنا قد تم ما اخره قاف ساكنه وقفا **ولشرع** فيما اخره فاق متحركة وقفا ووصلا **مراعيا فيه ترتيب الاول معنونا له بالفصل فصل المثنى المفتوح**

المكسورة ايلقي قطيع الدواب من نحو الخيل

المضمومة اقو امر من افوق بمعنى الفراغة **ايوقو** النوم نفسه الا المصدر **افه** رطل اسطنبول وزنه اربعمائة درهم واقة الزعفران والابنوس مائتا درهم وخمسون درهما

فصل الباء المفتوحة باجيقي الحاكم على من تحت يده كالكابس عليه ويقال فلان باصيقي اذا تنفذ احكم والحفظ عليه فهرا **بشقه** المتوفر **بي الشقه** مدفع تضيق فوهه واسع غير المدفع الهواي **المكسورة بجقي** النشار الكبير من يجك بمعنى النشر بجقي معروف ينشط به الجلد

فصل الجيم المفتوحة جايقي جيمة عربية صفة مشبهة لمن يكتئبي بجلد عمير **جالغه** امر من جالغ بمعنى حفر نحو البئر في الغربة والانا والهون لنحو كفل المرأة والمحابيب **جابقه** بربيطة النصراني **جاق** امر من جاقق بمعنى اضاءة البرق مع التصويت يقال شميشك جاقدي اذا ابرق البرق بالتصويت **جارقه** مقدمة العسكر ومنه جارقجي لمقدمة العسكر كما ان الساقه دولندار وصاغ قول للميمنه وصول قوله للميسرة وصنجق دبي للقلب فهذه خميس العسكر **المضمومة جوقه** الجوخة **فصل الدال المضمومة يوقو** امر من دوقق بمعنى النسج

فصل السين المهملة المضمومة سوركته مش اللبن الحلو المسمى بصرمش الحصير **فصل الشين المعجمة المفتوحة شايقي** امر من شاقق بمعنى

انفتاح الرئة ولعلها بصوت ولعله بالجيم العجمية والشين المعجمة
شايقه نوع من سفن البحر المالح **المكسوره ششقو**
البطين ابو بطن كبير من شيشك بمعنى الانتفاخ **فصل**
الصاد المفتوحة صادق المدلي من صادق بمعنى
تدلي الدلو ونحديته صادقتق بمعنى الادلاء **صالجق**
تقريب من صادق لكن يستعمل فيمن اقواله وافعاله مرخية
غير معتبرة **صانقي** الدهشات
المكسورة صنجي المركوك المزنوق وبزيادة لام التقله
يقال صنجيله امر من صنجيلق بمعنى دك كوا البندقية بالبارود
وكبسه فيها وتقدم فيما اخر قاف ساكنة من هذا الباب
المضمومة صويقه ما يتحمل به الانسان من اللباس
وان كان منه صويقتوت للسلب من اطمار البدن **فصل**
الطا المكسورة طرافة صوف كوا البندقية **طقه**
امر من طقتق بمعنى سد فم كوا الجرة والابريق او سد الخرف
بسدادة ومنه طقج للسدادة وتقدمت فيما اخر جيم عربيه
المضمومة طوياقه النوت الكبير كبنوت العسس
طوقه الزردة من كوا الدرع **فصل القا المفتوحة**
قپي الفقيه لغة الاتراك القروية يقال اول من خطب
في دولة العثمانيين **طورسوك قپي** وطورسوك علم مرتجل
من ذلك طورسوك افندي والد عبد الباقي افندي الشهير
بطورسوك زادة كان مولانا عبد الباقي المذكور قاضي
العسكر بمصر سنة اربعة عشر بعد الالف وتوفي بمصر السنة المذكو
المكسورة قشيقي روث كوا الخيل **فصل القاف**
المفتوحة

المفتوحة قايق امر من قاقيمق بمعنى الزجر والمغضب
والمتعدي قاقتمق بمعنى الاغضاب **قاينق** بمعنى اي شيء
للاستفهام عن شيء مطلقا وقد يقيد بمعنى ايهم استفهاما
عن واحد من جماعة معينة **قايتي** المكان المزحلق **قتقه**
كلمة تقال للاطفال بمعنى كخ
المضمومة قوقوا الرايحة ومصدر قوقلق وستعديه
قوقتمق اظهر الرايحة **قوقوا** اسم لصوت الدجاج ايضا
ومصدره قوقولق بمعنى المقاقاة للدجاج **قورقو**
اسم مصدر بمعنى الخوف ومصدره قورقتق والامر قورق
بالسكون **قولجقه** الدجاجة الرقادة **قولقه** تطلق على
الثريا من النجوم مرادف اولكن قوامر من قومق بمعنى الحط
والوضع والترك وسيأتي **فصل البا المفتوحة بايي**
الكي من النار يقال قولوكه بايي يا فندكي اي الكوي في
ذراعك ما بي اللزقة توضع على الجرح **بايتي** الحرارة في
الذهب **بايقه** امر من بايتمق بمعنى الغسل مرادف لبوستق
بقه الجيب المسيمى قبه **بقه** بمعنى البر المقابل لدكيز البحر
يقال عرب بقه سنده اي في بر العرب **المضمومة بوقفه**
الرفاق من عجينة الدقيق يوقفه الرفيق من كل شيء اي
المقابل لاريكي الخشن **بوقه** امر من يوقتق بمعنى الجس
باليد **بوقفه** النجارة من بقية عمل النجارة **باب**
ما اخره كاف بنوعيه ساكنة او متحركه وتقدم ان
الكاف تزاد في القاف والفرق يظهر مع الحروف المرققة والـ
لفخمة لكن المراد في القاف مجيء الكاف المربية ثم اني في اخر

اي

هذا الباب اذكر فيه ما اخره كاف عجمية منفصلة عما اخره كاف عربية

النوع الاول ما اخره كاف عربية ساكنة وقفا مراعيا فيه ترتيب ما قبل الاخر حرفا وحركة معنى وتاليه بالمتصل

فصل الهمزة المفتوحة اك امر من انحك بمعنى الذرع **فصل الباء المفتوحة بك** اليابس والعير والشديد والبخيل ولا يتصرف بنفسه وتصرفه باولقا و ابلك للزوما وتقديرا عموما في الاربعة وبالشين خصوصا في الاول يقال بكشتي اذا اشتد يبسه واستحكم **باشتي بك** قوي الراس صعب المراس **بوريكي بك** قوي القلب قاسي القلب **بوزي بك** قوي الوجه البليط الوقح **سوزي بك** يابس الكلام **ابيك** الحرير المحلول ومطلق الحرير ابيم بسيم **بيك** انسان العين **دبيك** الجرن من الحجر والخشب يدق فيه **سوبك** سبيك الاطفال يوضع بين ولي الطفل للبول **شبيك** النساس ويسمى ايضا شادي وجوجه القرد **كيك** النخالة من الدقيق **كومبك** الكلب **كوبك** السرة **كوستبك** البربوع والفار الاعمى **كلبك** الفراش تحوم حول النار **لبيك** جواب النداء بمعنى لبيك المكسورة **ابيك** عرق الديك **كريك** هدب العين المضمومة **زبك** امر من بوكك بمعنى الفتل والبرم للحبل الحرير والحبال وتقدم بورمق **چابوك** الخفيف السريع في حركاته **كوبك** الدغوة على وجه الماء وغيره ونحو من نحو العسل وغيره

فصل التاء المفردة اعلم ان التاء من الحروف العلامات والادوات اللاحقة باواخر الكلمات فتكون

من ادوات التعدية مثل اقرأ لتحق بمعنى الاقرار وانور عشق بمعنى الاقماء **والتاء المفتوحة مع الكاف بعدها تك** بمعنى عسى تستعمل فيما يتوقع غير متصرف يستعمل في الاشياء مع الامر والنهي نحو تك انور سوت تك انور سوت ن **تك** العدد مقابل جفت الزوج **تك** يطلق على عدم الحركة وقليل الهيج يقال تكشيا الهيج بك او تورماز واذا نصحوا انسانا باد يترك ما لا يعنيه يقال له تك او تو راجلس بالهدوء **أتك** الذيل **مرتك** من الادوية يباع عند العطارين **مرتك** نوع من الاخشاب دون الذناد **كوستك** الشكال للجند ونحوها **هشتك** الثمن اصله فارسي من هشت بك واحد من ثمانية فامتزج وخص في التركي بثمن الزوجات المتوفى عنهن ازواجهن مختص به الواحدة عند انفرادها وتشترك فيه الواحدة فما فوقها الى اربع عند وجود الولد من الزوج **وبلتك** الالثغ **كونك** العلقة من الضرب ويستعمل في علقة اللسان يقال ديد ايله كو تكلدم وكونك يدردم اي اطعمته علقته باللسان **المكسورة بتك** بفتح الاول خلاة النخل مراد فة قوان اواعم كالاطار يصر يوضع فيها العسل والنخل ويخزن فيه من فخار **بتك** بكسر الاول المليتم من الجرح والنبات والتمام من بيتك بمعنى الالتيام والنبته والتمام **تتك** المتوقف على الحركة حسا او معنا ولو منصبا **جتك** السنور مراد فة كدي وسبك **كرتك** المكن ولها حكاية ذكرتها في المثلثات وفي اصل اللغة كرتك المحزوز من كرتمك بمعنى الحز كحز الخشب بالسكين وحز العنق بالسيف **تفتك** شعر المعز

والمشرفم المنتوف يقال نفتك نفتك اولمش جلنتك
محل مدقق الارز وعبيا نه بنتك الضايع المفقود واللقطة
المضمومة اورنتك المستورد المبطى من اورتمك بمعنى •
الستر والمنقطيه كونتك حزام الحطب الجزل المليط •

فصل الجيم العربيه وعينتها فيما اولد جيم
عربية من ذلك المفتوحة جك اداة تصغير باخر
بعض الاسما كوبوز وجك حذيتم كوروجك كويرابي منيفيع
واداة لهنيو واستحقاق باخر الامرات اخبر لها عن عنبر الزما ن
والمكان مثل كلجك كيداجك ادم وارد داولد رجك واصلحق
ادم دراي مهيا للبين والذهاب وسحق للقتل والصلب
وبمعنى مفعل بفتح العين باخر ماذكر اذا اخبر لها عن الزمان
والمكان مثل كلجك كيداجك يرد رابي تاين ومذهب
ومثلها القاف في المضمة كويرجك الضلع الذي يكون
فوق الاضلاع مساو راس الكتف كالقنطرة بوجك
مايكون من حشرات الارض كالخنافس والجعلات كونجك
الصغير وبجوز ضمها اروجك السلكوت كيجك للهيا
لان يلبس واسم مايلبس ايضا كيبيى المكسوره جك
اداة تصغير لخود ميرجك بافرجك ايبجيرجك كوزلجك
يبرجك ابي حديد بخيس توبين كوبس بليج وحيد كيجك
الحكة امجك الضوع من الحيوانات ومن المادة مما الدر
ايبجك الساق يبجك الخمس واصله يبج يك فارسيي
فامتزج واستعمل في التركي كالتزي وخص استعماله في اخر
خمس اساري المعظم واخر الجزيتي ويبيى اخر الجزيتي بجلجي

كلنجك

كلنجك بنته عرس من سواكن البيوت وبجذف جك مثل كلجن
العروسة المهيان للعروس بايجك القولن ونحوه يليق •
بجنب الدراويش والسوقه المضمومة جك اداة تصغير
مثل كولجك بوبجك كوبجك تصغير وردار غدير وبن وجلد
مدبوغ ويوم كوبجك راجع السفينة كوجك الصغير وتقدم
في المفتوحة كوجك الصغير بلا تصغير كيوجك بكاف
عجمية الثقيل العسير الذي لا يحمل يقال بوردجك معروف
نوع من الحرير المنسوج ببيبى كريشه كيوبجك الراجع من
السفينه وتصغر كون الجلد المدبوغ كالمتقدم واليوم فعلم
من تمثيلنا انجك تاتي للتصغير مثلثه الجيم ولكل موضع
محصوص فتفتح فيما اذا سبقت الجيم بضمتين كما في الاول
وتكسر فيما اذا سبقت الجيم بكسرة ولم تحلل بعد الكسرة ساكن
كما في الثاني وتضم فيما اذا سبقت بضمة واحدة واذا تحلل
بعد الضمة ساكن كما في الثالث كما في الثالث فاحفظ ذلك
في موارد الاستعمال ترشد والله اعلم فصل الجيم
العجمية لا تكون ذاتية المفتوحة جك امر من جلمك
لمعنى الجر والسحب ومجاز المعنى التحمل للضرر يقال صورني
جكدم اي تحملت ضرره ويقال دوه بويوكي جكمز اي
هذا الحمل لا يتحمل هذا الحمل جيجك الجذري يطلع في
بدن الانسان جيجك الزهر في البساتين والاشجار كرجك
الصدق مقابل بلان الكذب اوجك المكيال من اولجمك
بمعنى الكيل كوجك فضيل الابل يقال دوه كوجكي ومن
اقوالهم دوه كوردم محاب نه دوه اكوردم نه كوجكي

نضموت اداينه الجلد وبنجا بها رايت الجلد ولا الجمال ده نوك
كوجكي اي تلميذ الشيخ وبدايته **كوكك** الشبه الحسن الجيد
بيون حك امر من بيون جلمك بمعنى النطاول والتجبر المتجبر
والترفع على الغير يقال بيون جكدي بتجبر وبيون حكم اي
جبار لكن صلته بمعنى على يقال بجفه بيون جكدي خلفت
اوزرنه واذا اذا تقدمي بابعيد لام الصلة بكون بمعنى
التضرع يقال زيده بيون جكدي اي تضرع لزيد ومعناه
اللغوي مد العنق **المكسورة بجك** بكسر اليا ايضا كلمة
سب للنسوان يقال برو صحي بجك اي شعرها مقطوع
لان بجك من بجك بمعنى نشر نحو الاخشاب ومنه بجقو
للمنشار وبمعنى تفصيل الخياط مايلبس يقال اسباب بجي
اي فصل ويقال جلاد حرسيزي ايكي بجدي اي وسطه
نصفين ويقال صاحبي بجدي اي قصه لان تقريب
النسوان وتشهيرهن بحلق شعرهن وقصه هكذا يفعل
في الروم لان الشعر لهن زين وحلقه وقصه شين **بجك**
القصاب يطلق لها طرفها معوكك كالحلقة **دبلجك**
لهاة اللسان **المضمومة جوك** امر من جوكمك بمعنى
نخ نحو البعير **جوك** امر من جوكمك بمعنى الجلوس على
الركب يقال دبزاو زرينه جوكدي اي جلس على ركبته
ومجازا بمعنى العجز يقال فلان جوكدي اي عجز وحط
حمله **جوك** زبيبة الاطفال جوك امر من جوكمك بمعنى
نزول العسكر والنقل وتروقه وبيعي النقل جوكمك
وعشر دردي **فصل الدال المفتوحة ايدك**

كثير

كثير العمل وبمعنى نحمل من ايتمك بمعنى العمل وهو الكاف باخر
الامر تفيده ذلك مع الحروف المرققة وتفيد معنى ان
المضارع مسند للتكلم مع الغير وفي هذا يناسب في الاول
سماع **اودك** الزامنة والادامن او دامك بمعنى اداء الدين
دينو يا اواخر ويا يقال بورجيه او نادم اي اديت دينه و
قضيته **شبدك** كلمة يراد بها الاستبعاد في الاخبار والا
نشا تقول شبدك كلدوم اي جيت في الحال وشبدك كل اي
تعال في الحال مسرعا **اوردك** البط **چيردك** الفنش
والنفش **جكردك** اللب والنواة وتقا كو الخروب والفرق
بالاضافة نحو قاون فاربوز فتق حكردكي في لب البطيخ
الاصفر والاخضر ولب القرع ونحو خرما چكردكي في نحو
لفا التمر ونحو لجي بينوزي چكردكي في نقا نحو الخروب
كردك محل الدخول مخصوص ببيت الخلوة للعروس يقال
كردك خانه وكردك كبجه سي ليلة الدخول **كوردك**
العضروف اوزدك العقدة في قلب الشجرة بوزدك
الملاشي في افعاله يشرع في عمل ولا يتمه **كوزدك**
امر من كوردكمك بمعنى اصابة العين يقال كوزي دكدي
اصابت عينه **كودك** بكاف عربية الصغير **كودك**
آلة التتبع كعصا الاعمى يتتبع لها الطريق والعود الصغير
مع الصبيان يتتبع به الحروف عند القراءة من كودمك
بمعنى التتبع وباني بمعنى رعي الراعي ايضا **يدك** بمعنى
الجنيب يقاد بيمين يدي الامراء والملوك ونحوها من يدمك
بمعنى القود **دك** بمعنى الى لانتهاء الغاية لكن لا تدخل

الخاتمة في المعنى وشاهد عدم الدخول ذكرته من شاهدي
في المثلثات واما الدخول فد يكون من د بيد خارجي ٠
المكسورة اديك الخف يلبس ومثله اجديك الخف
من داخل واصله اچ ادك ثم اتسع فيه واستعمل في مطلق
الخف **سديك** البول **جديك** الغنص بالاصابع وتصرفه
بلام التعليل يقال جد كلدي وجد يلدي فرصه **يديك**
السلم من نحو السيف وابدنا ويطلق على مرتبة من مراتب العسكر
وفي الحوامك بسبيمي كديك يقال متعرفه كديكي واراي
مرتبته متعرفه **دكديك** معروف وهو ما يوضع على كمثل
الفرس **وناديك** اقليم من بلاد النصاري **شنديك**
شنديك التهيير بالسيف او السكين وتصرفه بايتمك او
ايلمك يقال فلجلم شنديك شنديك ايلدم او ايلديم
اي هبرته بالسيف وشنديمك بمعنى شكشكة نحو البصل
ديك امر من ديكك بمعنى الخياطة **ديك** امر من ديكمك
بمعنى غرس نحو الاشجار والرياح والرايات ديك امر من
ديكمك بمعنى نصب السلطان اونايبه الوزرا والامرا
او القضاه على عمل معين وتوليتهم عليه ومنه نصب القضاه
مشايخ الاسواق **ديك** اداة مخالفة وعنا يقال ديك
كلدي اي خالف وعاند وتصرفه بكلمك كما مثل مع المعين
المضمومة دودوك المزمار **هدوك** مايشوش
القلب دوك امر من دكمك بمعنى الصب والسكب ٠

فصل الراء المهملة الساكنة المضمومة

ابرك امر من ايركمك بمعنى الجمع والكوم والتحويش **اورك**

امر

امر من اوركمك بمعنى النتر والجعل والصفة المشبهة منه
اوركك النتور الجمالات واما من نتر الناس وتخوفها
فاوركندي زمانيدد ويقال ايضا اوكندرك وارد راي
التخويف موجود البا المفتوحة **بورك** الحكم الشديد والبا
ويتعدي بالتا يقال اني بركندي احكمه **المكسورة برك**
بكسر الراء امر من بركمك بمعنى الجمع **المضمومة بورك**
غشا الحمامة طرطور من جوخ او لباد يعينها المطر والثلج
مثلا الفا المفتوحة شيء كالخطاف يعلقه الحمال خلفه
ليشيل فيه ما معه ويطلق على ترك العراقة **المضمومة**
تورك جند سلطاننا نصره الله تعالى ودخيل يطلق على
الجندي نطلقا **الجيم المكسورة جرك** ثقل نحو السمن
والسيرج والخل ويطلق على العفش والنفش يقال جركب
مركبي وارد رادا كان في شيء عفش ونفش وعلى القبح
والصفة المشبهة منه جركين القبيح انسانا او غيره **الكاف**
المضمومة كورك الغربليس واما ما يرش من
ذلك بوسنيكي دبسايي **والمخركة المفتوحة** خبارك
الطلوع في النخل كالجبارة مطلقا ولد ان فتح او بتشدد
فجبارك واذا اهلك ومات صاحبه منه فهو يومر وحيق
بورك السبوسك معروف **زنبورك** اللولب يقال
زنبورك مايي لفوس اللولب وزنبوك توتيكي للبندقيه
ذات اللولب **دينرك** صفة مشبهة بمعنى المرتعش من
تنزمك بمعنى الارتعاش **جورك** الشريك بوكل
وجوريك القرص المدور من كل شيء **ديبك** الصادي

بس

للسفينة والعمود خشبا او حجرا **بسرك** الجمل البختي **كوسرك**
الكوسج **كرك** الاحتياج وتصرفه ناقص بمعنى مايحتاج
فقط وهو كركز وبيته نضاريه بوسيلة اوملق ومايتصرف
منها **كرك** اذا كان بعد صورة الامر التي اخرها سنه مثل
كلسه كرك يبنيه معنى ارادة ذلك الفعل في المستقبل
اي يريد المجئ **وكنسه كرك** يريد الذهاب وهكذا في
كل فعل لحقته على هذه الصورة بعد المؤد والجمع غيبة
وخطابا وتكلما نحو ويرسه كرك ويرسكر كرك يريد يعطي
يريدون يعطون ونحو **ويرسك كرك** ويرسكوز كرك
تريد تعطي تريدون تعطون ونحو ويرسم كرك ويرسك
كرك اريد اعطي نريد نعطي فالتصرف في الافراد والجمع
غيبة وخطابا وتكلما انما هو فيما قبل كرك **كورك** القواف
معروف كورك لوح الكتف من الحيوان كورلي لوح خشب
يعمل على شكله عريضا يلوح به الغلال ونحوه ويتصرف
فيه يقال كورودي ماضي كورمك بمعنى التلويح كورك الحرفة
كمعرفة الزبل عند السايس ومحرقة الزانين لحرف الرماد والنار
بوكرك الكلوة **ايكرك** الاقة من التقابين **كورك**
الهشر من نحو السنوسك والشريك والبقلاوة ثم شاع استعماله
في العملك عمل الشوام لكونه هشا **لورك** نوع من السمك
منورك سروال يلبسه الملاحون من القطن والملحم
يورك القلب **جيبرك** الريح واصله جاريك فاديبي
واكثر مايستعمل في النزكي في اللحم يقال برجيبرك اتي اليوبير
اي خذ ريحا من اللحم **سيبرك** المنجل من الاسنان والمنتج

المنسج

المنسج من البز ونحوه الشاشات والصفوف من الناس وغيرها
مقابل صيق الضيق المزدوج المزدحم **رك** اداة تفضيل
مع الحروف المرققة باخر اسم الفاعل والمفعول والصفة
المشبهة نحو كيد بجيك بلمشلرك كوزلرك بكرك كوتيرك
اي اذهب واكثر معلوميه واحسن واقبح من غيره ونحو مثل
رق كما تقدم **المكسورة اويك** الفراضية **اسريك**
جزية العشق والجذب اسريكلو والتصرف فيه بالحذف
اسريك بمعنى الاجتذاب من العشق والتعدي بالتا نحو
استرك بمعنى الجذب ومن اقوالهم مريد اسرد الكدر اي المريد
لمن يقتدر على جذبه من المشايخ الصيد لمن اثاره والصيد
لمن قنصه وحكايتها مشهورة عند اهل الادب كندرك ٥
السفره بمعنى المايدة ويقتدر على جذبه من المشايخ بجذبه
المضمومة جورك الخاف من الفواكه والهاتة من
الاعشبة والسوس من الخشب وعديم النفع من الناس والمخالف
باطنه لظاهره من الناس والتصرف فيه چورمك بمعنى ما
ذكر **اوكسرك** السعلة نفسها والمصدر اوكسرمك بمعنى
السعال **كوروك** الكور لنحو الحدادين **توكرك** البزاق
والمصدر توكورمك بمعنى البزق **بوسكرك** البخه من
الفم بالمثلثة من بوسكرمك بمعنى البخ والمج بالفم اوج الورق
الدم يخرج بعزم كالبخ من الفم **توسكرك** الحاصل بالمصدر
من توسكرمك بمعنى طرد العدو في صف القتال حتى يبعدوا
ويولوا **سوكرك** المخاط ومصدره سوكرمك بمعنى
المخط **يوكرك** الجراي المشايخ صفته مبالغة في اسم الفاعل

من يورومك بمعنى المشي كورك المكس والباج بوروك
طايفة رحالة نزالة في بلاد التراك فصل الزاي
المعجمة المفتوحة بزك الحيي والحلية من الاناث الدرينة
تزك الروث من نحو البقر واما من نحو الفرس فهو قشيج
ومن نحو الابل والغنم والغزلان فهو قيغ ومن الانسان
فهو بوق ولعله اعمها وفي الكافي عن ذلك كله تخاشيا
عن لفظ الغليظ تزس وينصرف بلام النقل يقال تزسلدك
اي اخرج دينك الصف والمنظوم من عقد الجواهر
مثلا من ديزمك بمعنى التصفيف ونظم القمتزة ونحوه
كيزك الدوار في نحو الاسواق والطرقات من كزمك
بمعنى الدوران في الاسواق او غيرها ويقال كزلك
صحبني بمعنى الضيافة الدائرة بين الاخوان بالنوبة
سوزك المصفاة المصفاة من سوزمك بمعنى التصفية
زوزك الذكر من النيج المكسورة جزيك
الخط المخطوط من جزمك بمعنى الخط سزيك مفعول
من سزمك بمعنى التوهم المتوهم بلازيك السواد
جلي الشا امزيك البربوت الذي يحص منه ويطلق
على المرضعة يقال فيها امزيكلي المضمومة بوزك
الصرم من الدبر جوزك المحلول من جوزمك بمعنى
الحل للحبل المعقود المربوط كوزك امر من كوزمك
بمعنى الظهور بعد الخفي فمن دين او مرض او خوف
او غير ذلك ومنه اي كوزكدي اذا ظهر الهلال
نازك الطريق اللطيف من كل شي يوزك الخاتم

يليس

يليس في الاصبع فصل السين المهملة المفتوحة
حسك معروف من زينة الجبل دبرسك المرفق
من اليد دبرسك السين فيه للشرط والكاف ضمير
المتكلم سك امر من سكمك بمعنى النط والقفز والطمزه
مع النبي واقعا بعد لام المضارعة لمن دمك بمعنى القول
اي ان تقل سكرسك صفة مشبهة بمعنى الاسناد او
الدابة ذي العصب والعرق القوي لان العصب سكر وما
بعده لجعله صفة مشبهة سكرسك مثل الذي قبله لفظا
ورسما ومثل دبرسك في افادة السين الشرط والكاف
ضمير المتكلم مع النبي وانما وقعا بعد لام المضارعة لكن
هنا من سكمك فمعنى المضغم اي ان تمضغ كسك
الحصا بوكسك العالي مقابل الجق السافل المكسورة
بسك الهرة مرادف كدي وچتك كما ان الهرة مرادف
لسنور ولبسه بلغة اليمن ولتفه للغة البربري كاسك
المقطوع من كسمك بمعنى القطع والمقصوص يقال اليد
كسك مقطوع اليد وكسك اچنه النصف دراهم مقصو
اكسك النافض حسا او معنى ويطلق على الاحتياج
وفي النفي والاستفهام بمعنى المبالاة المبنية يقال
اكسكوم دكول لا ابالي وبه اكسكوم اية احتياج لي واي
شي يضرني ما على منه شي سوبيسك التكلاني
سك امر من سكمك بمعنى النبك والوط سك الابر
مقابل كوز الدبر المضمومة سوكسك نوع من سير
الدواب كالهرولة بوكسك الكستبان سوسك

التصرف فيه بلام التعليل يقال سوسكله امرمن سوسكلك
بمعنى الزقة بالاصابع **سوك** امرمن سوكك بمعنى فتق
نحو الخيط سوك امرمن سوكك بمعنى السب والشتم **فصل**
الشين المعجمة الساكنة وشك الخبطة **كوشك**
التصرمن المساكنة **مشك** الماوية والقربة **فصل**
المفتوحة المتحركة اشك الحماد **دوشك** الطراحة
والفراش المزوش من دوشمك بمعنى الفرش **فشك**
الحراقة تعمل من البارود **شمشك** البرق **كوشك** المر
من نحو الحمام او من نحو المربوط او من الانسان في افعاله
وافواله وحركاته ولو ذكر الانسان **المكسورة اشك**
العنبة العليا او السفلى **بشك** المهد **دشك** المبعوج
من دشمك بمعنى البيع نحو البطن **المضمومة اوشك**
البرد ان صفة مشبهة من اوشمك بمعنى افشر ار البرد
من البرد **دوشك** صفة مشبهة والسقط من بطن الحامل
واللفيظ من دوشمك بمعنى الوقوع **فصل الكاف**
المفتوحة اكك الكاف الاولى رومية الذقن المسمى
بطابع الحسين **جوكك** كثير النخ والدردي والشئ
من نحو دردي الخمر او الخل او ما يتعقب من الما او المايع
قعر الظرف من جوكمك بمعنى نخ الجل نخا او انحطاط
الانسان منضعف او كبر وبمعنى تعقب الدردي والثفل
دوكك كثير الصب من دوكمك بمعنى الصب **ادكك**
الذكر مقابل دشيشى الانثى **ايركك** كثير الجمع والتحويش
اوركك المتعود من الدواب او الانسان من اوركمك
بمعنى

بمعنى التعرة والجعل **سكك** كثير النيك البناك من سكمك بمعنى
النيك **سكك** الكاف الاولى رومية الذباب **سكك** بمعنى
الزق والتفتن والتقرب **سوبري سك** الناموس البعوض
كشكك طعام معروف كالهريسة **المكسورة كاكك**
نبت هو الصعتر وفي الروم نوع عسل النحل رايحته ذكية
يقال فيه كاكك بالي لان نحل هذا العسل يرعى من عشب
الصعتر **مكك** المكوك معروف من اداة الحايك **المضمومة**
شكوك الكاف الاولى رومية العظم مراد فه نكك **كوك**
جذر الشجر ويقال فيه انقطن جاذريته كوكي قرلدي او
كسلدي **كوك** الكاف الاولى عجمية السما والملون الازرق
ولعل السماسمية بذلك لزرقتها كما ان في العزى تسمى الزرقا
ايضا **فصل اللام الساكنة ايلك** الاول
سلك امرمن سلكمك بمعنى هز نحو الاشجار ونفض نحو الذيل
من الثوب مثلا يقال انكمى سلكمتم اي نفضتن ذيلك **المفتوحة**
الك المنخل او الملك النحل **بيلك** الساعد والرسغ من اليد
تولك الفرناص الدهاولومن الطيور المدة للصيد
ديلك الشفاعة وتضرفه بايلك او انمك **دولك** المتالي
في سير ما الدواب وشاهد من شاهدي نزم دواولد كوله
دولك اي دولك هو الذي سيبى لين هين **ديشلك** ابو
سنة **دوكلك** العجول من نحو البطيخ **تكرلك** فلكة نحو
العجلة تحمل الاثقال تسمى عند مم اربة **تكرلك** القرص
من نحو الجبن وكلمد ورغلى هيئته القرص **كلك** الاقرع من
نحو البطيخ واصل كل الاقرع **كوكلك** الدومي في السمن

المالحية وهو صاري فوق صاري **جوملك** القنر **كوملك** القميص **لكلك** طير ولعله اللقلق
الكسوه الك الحرية والبلاد المعافى من التكاليف العرفيه
ابلك المخ في العظم **مودار ابلك** التجاع **بلك** الجمعية
ابيلك الخيط للخياطة **دبيلك** الغفر لغوى الصحوت العاليه
وقفر كل شيء يتركه عليه عليح متصلا او منفصلا لان دبيب
لجيني القفر **دبيالك** بالكلية يقال دبيالك كلمز اولدي اي
ماصار بحي بالكلية يستعمل في النفي وفي اثبات في معنى النفي
يقال دبيلك كسلدي اي انقطع بالكلية **جالك** الصلب من
الحديد **جالك** الطابه من آلة اللعب **دالك** الخرق والكوة
من ظلك بجيني الخرق مصدرا **ارلك** الرجوليم ويطلق على بيض
الفحل يقال ارلك صوي ويقال اركم كسلدي انقطعت رجو ليتي
بيرلك الوحزة يقال اكلهك بيرليكي حتى يحوك اي وحق
وحياتيه الله تعالى **بيرلك** الشيخوخه **نزلك** الملوطة
ومايلبس لدفع العرق لان نزالعرق **ديرلك** العيشه راضيته
اولان ديرلك بجيني التعيش ويطلق على الحاكمة يقال
ديرليكي واراي له حاكمية لان الحاكمة سبب المعيشة **يوزلك**
نبت تتبعه الغرب يسمى الحريل **يبكلك** الامان والسلطنة
ويقال في جران الضمر المرض وسلطانه حسنلكك بيكليكي كمرد
اي ماضيني بحران المرض اي زمان سلطانه وشدته **كلك**
طير قد رالحامة يسمى بالجمل **اكلك** الحرية مقابل الرقيه
والرعايا المطيعة واهل الذمة يقال بوكا دلرالك وراي
ليسوا خربيبي ويقال بو اغلات الك اولدي اذا عتق بعد

كان

كان فتا ويقال بو اغلات الك چقدي اذا ظهر انه هرب
الناس اخرلك مبنى ذلك كله يعلى ان الناس كاسيابك
فيما اخره لام ونقدم في المثلثات ويعلى ان لك فيه مصدريه
كانه في العربي شاع ايجاب الناس اوثبت الناس من يكون حر
الاصل حتى انه اذا تزوج انسانا يقال فيه انه اخذ بنت الناس
اذا كانت حرة الاصل اوانه اخذ جارية لابنت الناس اذا لم
تكن حرة الاصل بل في التركي ايضا يقال كشي نيزي الدي لمن
اخذ بنت الناس وكشي نيزي المديي لمن اخذ خلاف ذلك
كلك الخباثه والخبيث من كل شيء كم ولك مصدريه چنلك
العمران من القرى والبلدان مقابل ويران الخراب **اكنلك**
الزراعة والمزرعة مصدرا اومكانا لان الزرع بجيني المزروع
بنكلك البنج المسطل **چولك** الدوانة في الما **هلك**
كلمة تستعمل مكان فنه ما فنه يقال بوسوزده هلك وارد د
ايلك البر والاحسان لك باخر بعض الاسما بجيني مفعله
مثل اكلك المزرعة وفي بعضها للمصدرية مثل بيلك الاماره
والسلطنه **المضمومة لوك** لون يصبغ به الاهر واداة باخر
بعض الاسما المرقفه بجيني مفعل مثل كولك حد بقته
الورد اي محله وفي اخر بعضها اداة مصدر مثل برلك بجيني
الغفلة والحماقة لان برت بجيني الغافل والاحمق ويمكن ان
يكون بونلك مثالا لمفعله اي مزرعة اللبن ان اعتبر ان
بن اسم لام المؤنث **بولك** المفرقة من كل طايفة من بولمك
بجيني التفرقة **چوللوك** الارض التي لانبت شيا القفر
ونكتب هكذا چوللك منفصلة **كورلك** المعانقة والمراغمة

ولا يتصرف الا بوسيلة ايلك وما يتصرف منه **كولك** الجوز
من البلوط ينظرها **يولك** العلق الذي يكون الظهارة
مقابل البطانة من ملبوس وغيره **سولك** العلق الذي
يكون في الماء ويتعلق في فم الدواب عند شربها الماء يعض
المحلات ويمص دمها ويطلق على الطلوع في النخل **كولك**
محل الرماد كما يقال كوللك تصغير لكوم اسكندرية الذي
عليه الناطور **كوللك** من زعنة الورد لان يكون الورد •
كونلك الماء ونة وهو ما يعين يوميا لان كون اليوم **كونلك**
الحصالبان يفصح فيه كلها اصلية **يوكلك** قفوة البنكجرية

فصل الميم المفتوحة امك الكد والتعب والشر
في الكد والتعب يقال فيه امك طاش بفتح الميم كما انه بكسرها
يقال امك طاش للشريك في الرضاع اي المرضع والرضيع
وبزيادة لام التعقل يقال امكله امر من امكلك بمعنى حبوكو
الاطفال على اثناههم **اتمك** الخبز **موجمك** العدس
مودمك الماش كالعدس **كوكيس يجرمك** الثاوه والخمر
ايلك الخيمة نفسها وبمعنى الشبك في الخيمة فاذا اطلق على
نفس الخيمة يكون الميم اصلية وان اطلق على شبك الخيمة يكون
مصدرا فيكون الميم زايدة مصدر تة **اكك** الخبز ايضا
ومصدر بمعنى الزراعة فالميم فيه كالميم فيله **المكسورة**
امك اثر المص في البدن من امك بمعنى المص والرضع
كك العظم ويجوز تقديم الكاف الاولى **كسمك** الفصل
من فصول العمل وفصل الثنين مثلا **المضمومة سومك**
المحاط **كك** العظم وتقدم فيجوز في الميم الكسر والضم

فصل

فصل النون الساكنة بنك البنج **كينك** الطابق
يتقفل على رؤس السلالم مثلا والدرقة العليا او السفلى لهما
جنك بجيم عربية الحرب فارسي مستعمل **چنك** الجنك
اخو العودة الة الطرب **دنك** الجدل احد شيئي الحمل دنك
الدانق يوزن به حدق الارز **ونك** مطلق اللون يقال
له ونكدر اي اية لون ونك بمعنى الدق الناقص يقال
رنك ويرد بك اي دق عمه دقا ناقصا ويتصرف بلام
التعقل يقال رنكله امر من رنكلك بمعنى دق دقا ناقصا
زنك الزنج من السودان **توقتك** البندقية بيت
المدفع **كونك** الاحمق والعاجز في النطق **بلنك** الثمد
من المياه فارسي مستعمل **كولنك** كالبحق له منقار وطنبور
بزونك الفؤاد بجمع بين الفواحش **المفتوحة اينك**
البقرة الانثى واسم البقر عموما صغير **بينك** ما يركب من
الدواب من بينمك بمعنى الركوب **كينك** ما يلبس من
اللباد كالدلق يلبسه الدراويش **ينك** نحو الشمسانة
التي تكون في الصواصر من الاقمشة والخلع **كينك** ما يلبس
من اللباد كالدلق يلبسه الدراويش **او رنك** عينة ما
يباع مثلا **ديرنك** الاجتماع ومحل الاجتماع **دكنك** العصا
المكسورة انك الجن ومن ولد الطلب **شنك** ربع كيله
اسطنبولي وعبر لها بثمن لذ الربع المصري والوبيه المصرية
تقرب من الكيلة الاسطنبولية **المضمومة دونك** المرتد
من دومك بمعنى الرجوع والارتداد في صفة ذم •
سينك المطبخ من سينمك بمعنى الانطفا **كوينك** المحرود

نونك

المحترق المشعوط من كويك بمعنى الاحتراق والتشعوط

فصل الواو المكسورة چوك الخنيف في احد كانة
وافعاله **كوك** النبت ونحوه مما يشترعليه الابل اونحوها

فصل ابا المفتوحة خال

المكسورة بيك الساعي بين يدي الامراسيك
الجبية من عيدان وطابات توضع على العضو المكسور
ولعله فارسي الاصل ماخوذ من سيك اي بلانة وواحدة
فاعتراجا وحرفا وخص بما ذكر **اوكيك** الطير المسمى فاختة
چيك الغزال **المضمومة بوك** بودني بيوك انفه كبير ومجازا
التكبر **بيوك** الكبير **بوبوك** هذا الحمل الى هنا تم
ما اخره كاف ساكنة غير عربيه واذ ذكر في بعضها كاف
عربيه فلمناسبة مراعيا فيه ترتيب الاول حرفا وحركة **فصل**
الهمزة المفتوحة اك امرمن اكمك بمعنى الزرع **ايك**
امرمن اكمك بمعنى التفويج **اك** المفصل من العضو **الك**
امرمن اكمك بمعنى الذكر بالحسنات **الك** بمعنى النهاية الاول
الشيء او لاخره اولتثبله اوبجره يقال اك اول يا اك آخر
نده اكوردي يا اك صكره كل فالكاف الاولى عربيته
وذكرتها هنا لبيان ان التركي كافانة المستعمله اربعة وقد
بينته على في المثلثات

المكسورة إيك المرد من الغزل **ايك** بزيادة لام
التنقل مثل ايكله امرمن ايكلمك بمعنى الاتيني من مرض
اوقهر **المضمومة اوك** امرمن اوكمك بمعنى المدح **اوك**
امرمن اكمك بمعنى الفلاح بعد البوس **اوك** بمعنى امام

وقدام

وقدام **اوك** امرمن اوكمك بمعنى الانتظار

الباء المفتوحة بك اليابس وباوها عربية **بيك**
الامير **بك** بزيادة لام التنقل مثل بكله امرمن بكلمك بمعنى
الاداء في الاوقات الخمس **بك** الخال في نحو الخد ويطلق
على الغمان والجاسوس عند حكام السياسة **المكسوره بيك**
من العدد الالف

المضمومة بوك الضرورة والاحتياج ينقال بوك وهذه
كلورم اي اجي وقت الضرورة وبلام المطاوعة وفتح الكاف
مثل بكلمك بمعنى الاضطرار والاحتياج **بوك** بكاف عجمية
امرمن بوكمك بمعنى الجرف والسد امام الماء نحو التراب
ليمتنع ولا يجري **فصل الجيم چك** امرمن جكمك
بمعنى الجر والسحب **جك** الجرس فوق الجلجل **جلك** قوادم
ريش الطاير **جلك** الصلبه من الحديد **جلك** التلعب
المسماه قلد وجمعه قلوت لجمع المذكر السالم على غير القياس
المكسورة جيك اينى من الثمار ومما يطبخ من الاطعمة
ومن الناس ومن الكلام ينقال بوجك آدمدر وجك سوز
لو دد اي هذا الرجل بني وذو كلام بني **الدال المفتوحة**
دك عربيه بمعنى الى لانتهاء الغاية في الزمان والمكان
لكن لا تدخل الغاية في المعنا تذكر بعد اسم الزمان والمكان
وذكرت شاهده من شاهدي في المثلثات **دك** امرمن
دكمك بمعنى اللمس دك امرمن دكمك بمعنى ساواه البيع
الثمن **دك** امرمن دكمك بمعنى الوصول وذكرت شاهد
الملاقة في المثلثات من غزل يا بني افتدي **دك** امرمن

يعني الصب والشتم **فصل للاضاد المضمومة صولك** يعني بعد تقاد اي صلح وتجمع القاف **الكسوع** يعني بعد تقاد اي صلح وتجمع القاف **فصل للكاف المتحركة ذراك** الضحك المخالفة **فصل للكاف المتحركة كاك** الياس المضاعف الامكنة وبعد كاك فيما خاطب مثنى يعني **الكاف المفتوحة سلك** امرين بكاك يعني اضحك **لك** الامر **بك** الكرسي كما التنبيه **بك** امرين بكاك يعني كاسا فالكاف فيه بمنزلة الواو كما ذكرنا فتقديره نظير وفي ذلك يعني **بالك** هبوب الناس وشملها بنا لك اوديا الكاذي اي اشتمل وبطل تالك يعني ما لك من الناس **الضمومة بولك** الحلي يعني ظهور الدم وارا وفي الطبخ وتنشر **بولك** الصوف بكسر نظم والتنم **الى هنا قوما وجدين** الكاف فيما لم يسم فاعله وان ذكر في شيء مما لم يتقبل الناس وصف ما ذكرنا فاعرف كاف شاكنه ما يسم ونفي عليه ونفي **فنشرع** فيما خاطب كاف مخاكر وتقاد وصلا تتحرك باب الكاف كذي هذه مراعاتها ترتيب الاول لان تقابل ما قبل الاخر فالكاف المكسر كالكسر الضم فمثل كما اذكرنا بالضم الكاف المكسرة اذا وليها الصيغة اذا ربط بها شيء تتناسب تقاسيمه تقاسيم الشيء فالمتبع تابع المتبوع فالمفعول بالمفعول والسبب بالسبب او بالسكنى واذا اختفاء شيء بعد خوفها نحو ينبكي ينبكي سلك الى ينبكي ذراك ينبكي هذا الباب له لا يتغير بدء بكاف كذلك اي حال الخصوص لذلك وتكون بعض الذي وبعض صفتها صفتها محصوص بكاف ينبكي وسنكلي الكاف ينبكي ذراك كي كلك اي حال الذي يعني

اولك اوله اولزيد فهنا الموصول مسند اليه فان كانت
مفعولا زدت يا اخرجي نحو بنمكي سمكي انكلي زيد كلي
كورد م اي رايت الذي لي اولك اوله اولزيد ويجوز
بدل ايا الاولي في هذه الامثلة للمفعول الاول والمعين
لا بتغيير نحو بنمكيني سنلكيني انكلني زيد كلني كورد وم هذا
واما المخزكة من اخوات الكلات مما الباب معقود له
مراعيا فيه ترتيب الاول حرفا وحركة معنونا لها بالفصل كما
ذكرنا فمن ذلك فصل الميم المفتوحة اسركه
امر من اسرمك بمعنى التهم والشفقه اسيكي القديم واما
من اسكمك بمعنى كون الشيء يصير قديما اوكه العضب
والغبط ايكيو الضلع اكا بكاف عربيه مستقبل اكمك بمعنى
الذرع اكه مستقبل اكمك بمعنى الاعوجاج والتعويج اكيه
المبرد من الحديد للحديد واما المبرد الخشابي فاسمه دورلي
اكا له يتعلق بفعل صلته اللام مثل الذهاب والاعطا
لالام الملك والاختصاص تقول اكا ويردم واكا وردم
بمعنى اعطيت لدو ذهبت له اكا مستقبل اكمك بمعنى الذكر
باللسان اكسيكي يستعمل بمعنى عدم المبالاة يقال ده
اكسيكي وده اكسكوم سندن ودنه اكسكوم اي اي شيء عليه
اوعلى منك اوعليك منه اي لامبالات الكسوة ايكي
من العدد اثنان ايلكي الاول معرفا لانه الك اول
منكرا المضمومة اوراكه بفتح الراء الركبة الة القراءة
تغزل الناس عليها اوركوا النفرة تخصد في البلدة اوبين
البهايم والابل من ذيب اوسبع اركو المتنوله من شعر اوجاد

من

من اورمك بمعنى القتل ومثله اوردلي ولعله اسم مصدر
اوزكيه العجيب والغريب لطفا اوجنانة اوذيكي الركاب
اوصرعات بوكلكي المختنسا اوكه مستقبل اوكمك بمعنى المدح
اوكاله او كا مستقبل اوكمك بمعنى الفلاح وانصلاح الحال
بعد البوس وبلام المطاوعة مثل اوكوكمك بمعنى التيام الجرح
اوكه مستقبل اوكمك بمعنى الانتظار اولكي بمعنى ذاك
الذي اكوركه فقرات الظهر اولكه الاقليم اوله كيف
بمعنى عسى ولعل يقال اوله كي كله بمعنى لعله باليتي اوناكيو
اسم المعانقة والمحاكرة وتصرفه بلك يقال اوناكوللك ايبد
بنمله اي يعانقني ويحاكرني
فصل الباء المفتوحة بكا بمعنى لي بلكي اداة
اضراب بمعنى بل بنكي المتبخ آكل النبخ الحشائش
المكسوره بلكي نوع من العلوم من بيلمك بمعنى العلم
اي الاثر الحاصل من المصدر بيله كي وبكيت متصلا مثل
بلكي المسن من بلمك بمعنى السن بيكي مقلوب كيبي
بمعنى مثل اداة تشبيه المضمومة بوستكي الغرزه
يجلس عليها بوسكي تابع لاسكي يقال اسكي بوسكي
بوف بوكلكي عجل بوليكي بمعنى عسى ولعل بوكا
لهذا بوكل السكر نفسه وتصريفه بانمك اوابكمك
يقال بوكي انذي اوايلدي اي سكره فصل التا
المفتوحة تركي شيء يحمله الفارس كالخطاف بشبك
فيه مامعه تركه بفتح الراء الغلة من المحبوب تركي القوة
تظهر في البدن كالحكة تتكه الصفيحة من النحاس

او الحديد **نكه** النيس والنيتل **المكسوزة نيزكه** معروف
يربط بها نحو الخف **فصل الجيم المفتوحة جركيه** البيت
من الشعر **جكركه** الجراد وكان لغتنا الكبير من دوسا
السفن المالحة في زمن السلطان سليمان وهو الذي حمل
الاعمدة من اسكندريه الى اسطنبول السماقية التي بنيت
الغبة السليمانية عليها الموجودة لها الان وما يحكى عنه انه
لما اوصلها الى اسطنبول واطلع عليها السلطان سليمان فيل
للسلطان هذه الاعمدة من جن سليمان فاجاب مسرعا عمل
جكركه المذكور يا مولانا السلطان دان كانت هذه من اعمال
جن سليمان فقد حملها الى خدمة مولانا السلطان جرادة من
جراد سليمان الزمان فوقع قوله من خير القبول واجيز
بالخلع السنية والمناصب العلية **جنيكى** العواد يضرب
الجنك اي العود **جكه** الفلك الاعلى او الاسفل من الحنك
جيكى بكاف عربيه الوزانه من نحو ما يباع بالوزانات
من القضة او التبر وفي مصر من نحو النطرون **الضمة**
جونكي بعين جيما فان كه تراد بعد چودى وكذا بعد
قجن بعين مثنى كانتاد ما بعد جيش وبعد مثنى الشرطيتين
للتاكيد وبزيادة لام المطاوعة وفتح الكاف مثل چيو
نكلمك بعين كلاله الطبيعة وكلاله السيف **فصل**
الدال المفتوحة دبكو الرقصة من ديمك بعين
الرقص بالرجل **دكه** مستقبل دكمك بعين الوصول
او اللمس ومساواة البيع الغبنة يقال دكرى بودد
اي قيمته كذا ولها سبى بود اي لمنه هذا **دكه**

امر

امر من دكمك بعين الامتحان والتجربة **دكا** ترسم طكا بالطا
كلمة تعجب اسم امر بعين تعجب وتصرفه بلام التعليل يقال
طكله امر من طكلق بعين التعجب
المكسورة دلكى وترسم نحو تلكى الثعلب **ديكى** اسم
لما حاصل من الاصفا يقال ديكى ديكلراي بيضى خفية لما
يقال وهو مذموم **دبزكه** التزكه حزام الخف والتخشير
ويكتب بالتا ايضا وتقدم **المضمومة دونيكى** الخلوص
في الجمال **دوكه** بكاف عربيه مستقبل دوكمك بعين الصب
والسكب **دوكيه** مستقبل دوكمك بعين الضرب والدق
دوكه مستقبل دوكمك بعين الجمد لنحو الدهن والماء البارد ة
فصل السين المهملة المفتوحة سسنزكه
امر من سسنكمك بعين التنبه لما هو مغفول عنه **سوكو**
اسم مصدر بعين المحبة من سومك بعين المحبه مصدرا •
والمحبوب سوكيلو **سكا** بعين لك **سكى** المصطبه والصفه
يجلس عليها اولاد لعله ماخوذ من سكمك بعين النط والقفز
المكسورة سوكه الخل وسركه الصبيان ولد الفحل •
سكسكى الخنفسا بنس المثلثة الخانس الفانس **سلكى**
المسمحه من سلمك بعين المسح **المضمومة سوبكه**
السبيكه من الذهب او الفضه ونحوهما **سوزكى** المصفاة
من سوزمك بعين التصفيه ومثله سوزك وذكرت
في الكاف الساكنه **سوبكه** مستقبل سوكمك بعين السب
والشتم **سوكيو** الحربه ومن امثالهم سوكو جوالـه
صغراي الحربه لا يسعها النيس فالطف كرق وتظهر ولا

يكن اخفا وهامضموم من يزمريجي ذ فتحه
فصل الشين المعجمة المضمومة شوكي هذا
الذي شوكا لهذا فصل الفا المكسورة فسكه
النقرة بطرف الاصابع على الانف اوعلى الجبهة اوغير
ذلك نظير القرصه بالاصبعين فصل القاف
المفتوحة قزكو الظلمه فصل الكاف
المفتوحة كركي البشت يلبسه السودان والسايسه
والغلمان غالبا وتفتح الكاف ايضا هكذا اكركة كركي
ما يحتاج اليه من كرك اولمق الاحتياج ولا يتصرف الا هذه
الكلمه وبكركز مضارع منبي اي ما يحتاج ومن اقوالهم
كركي كركز يكن المق كركك اي اخذ ما يحتاج اليه حيني لاحتياج
لازم لوقته الحاجة هو من الرشد كاشكي وترسم
كشكه بمعنى ليت كفله حجر مثل حجر الحكه منجش كالسفنج
كلي الالثغ بكا في عربيتنا يكررها عند النطق ويكا كي
بها المضمومة كوزكو المراة بركي
فيها الوجه والصور فاويسها ايته مستعمله في التركي ايضا
كوسكي المرزبه من الحديد المسماة عتله كويكه الظل
كويكو العريس والختن زوج البنت واما العروسه فاسمها
كلين فصل اللام المفتوحة لكه بكاف عربيه
اللطمة من نحو سمن اودهن يكون فيما يلبس من
الاقمشه اللطيفه فتتلفه لكه كلمه سب يقال دلات
لكه دراي دني خبيث فصل الميم المفتوحة
مزه كي المصطكى فصل النون المفتوحة

نه

نه الكسيكي بمعنى اي شيء عليه منه اي لا يكترث به ولا يبالي
ومثله نه الكلوك اي اي شيء عليك منه ونه السكوم اي
ما يعلى منه وتقدم فصل الياء المفتوحة يتكه
المراة التي تجح العريس بعرسه ليلة الزفاف ويطلق على
الماشطه المزينه للعروسه يبكو الماكله المسماة عند الفلا حيني
ميكله يكه خشبه الدقة التي يمسكها الزفاف يكا الجانب
والجهة يكي الجديد مقابل اسكي القديم الحمد لله رب
العالمين والعاقبة للمتقين والصلاة والسلام على سيدنا
محمد عبده ورسوله وعلى اله واصحابه اجمعين وبعد
هذا اباب ما اخره لام مرتبا مراعيا فيه ترتيب الاول
معنونا له بالفصل مراعيا فيه حركاته وهو على نوعين
كاخواته مفرد ما فيهما هو ساكن الاخر وقفا ثم ما هو متحرك
الاخر وقفا ووصلا وان لم تكن اصليه فاذكرها لكونها
تفيد معنى زايدا على ما ورد عليه كلام النقل المفتوحة
في بعض اللواضع ولام المطاوعة الساكنة كذلك فكلام
النقل بمنزلة التفعيل نحو تبرا قدري تربه فهي نظيره
في نقل الجامد الى المشتق وتحديته ولحوق نون المطاوعه
بعدها نظير دخوله تا المطاوعه قبل التفعيل نحو تبرى
اقلدري اي تتربه فكلام المطاوعة الساكنة لها مناسبة
بهذا النوع الاول ولام النقل المفتوحة لها مناسبة بالنوع
الثاني من هذا الباب ثم اللام التي بمعنى غيرها تقدم بعد
الاسماء متولدا من الضمة واو تفيد معنى ذي الصاحبيه
فبما سا مضطردا مثل ما للواي ذو مال وتفيد ان موصوف

مدخولها بكثير معنى المفعول مثلات ايرلواي الفرس مسرج
لاذ وسرج سماعا وفلات اولوا اي متزوج لاذ وبيت سماعا
وتقيد ان موصوف مدخولها بكثير معنى اسم الفاعل نحو
فلات المكلواي عياش لاذ وخبز سماعا وكجوزي بابشيلو
عينه دماغه لاذ اذا نة دمغة وتقيد معنى بالنسبة اي
ان موصوف مدخولها منسوب مثل فلات مصر لو دوملواي
مصري ورومي سماعا فلا يقال له في فارسي وعربي وعجمي
فارسلو عجلوا عربلوا وتقيد بعد صورة المستقبل معنى
ابتدا الغاية بمنزلة منذ ومنه نحو كلكوكره لواله ديلوا
اره يه لواسكيكه لوكلدم اي باجيت منذ جا ومنذ ذهب
ومنذ دخل ومنذ فتش ومنذ قذاء ومنذ قدم وعتق والدليل
على الحاق تقيد ذلك جواز الحاق دن الذي بمعنى من الابتدا
الغاية بها نحو كلدودن الخ وتقابلها يدك التي بمعنى
الى لانتها الغاية تقول كله لودك برو بوانه دك
كلدم اي عدم مجئ من ابتدا مجيئه الى هذا الحين وتقيد
بعد صورة النهي التنبيه والاستحقاق نحو زيد كله لو
باكته لود راي زيد مهيا للمجئ او مهيأ للذهاب
قال شاعرهم • كله لوا ولسه آدمه دولت باد لود برقليله
بي منت كنه لوا ولسه اينكدند بيبطولمز اي ينجه بيك
زكجيه ترجمة كما قيل عزي •

اذا اقبلت كانت نقاد بعبرة • وان ادبرت كادت تقد السلاسلا

ثم ان لو في هذه الموارد جميعا يجوز فيها مع الضم الكسر
متولد امن الكسرة يا بل كلما ذكرته مضموما اما اخره يجوز

فيه

فيه الكسر لا العكس ولا في بقيته الحركات والحاصل ان
اللام الملحقة فاخر الكلمات لغات ساكنة وهي لام المطاوعة
ومفتوحة او هي لام النقل ومضمومة او مكسورة وهي ما عدا ما
كا ابنه فالنوع الاول من هذا الباب **فصل الهمزة**
ايدال المعتوة **آيل آيل** الخيخبة في المشي يقال فيه
ايل ايل يورمك **ازل** امر من ازلمك بمعنى الذوبان
والانسحاق فاللام للطاوعة وتقدم متعديه فاخره ياي
ساكنة **ازل** امر من ازلمك بمعنى التذلل والتعشق للما
اغل هالة القمر والشمس وربض الانعام كربض الغنم
وعطن الابل **اكل اكل** الثاني في المشي يقال فيه اكل اكل
بورومك **ايرك** امر من ايرلق بمعنى الانفصال والتفرق
ايل امر من ايلمق بمعنى الصحو من سكر او غفلة او اعماء **ال**
بالتر فتق **الب** اللوث الكويزي **الد** امر من المق بمعنى
الاخذ الكوم صغير فوس فتح واظنه بلا لام بعد اليم هكذا
الكوم صغير **المكسورة ايرل** امر من ايرلمق بمعنى الذهاب
خوفا **استندل** البالوص من رصاص في السفن للماخية
يتبيسون به عمق الما **ايل** الناس والناس تفتحه ايضا
او بيت بيت **ايل** امر من ايلمك بمعنى شك الشي في الخيته
وبزيادة الشين المعجمة نحو فلات بريره ايلشدري اي
اشتبك في محل فالشين **ايل** امر من المق بمعنى الانزياح
والانسلال خفية **المضمومة ايرول** امر من اورولمق
بمعنى الهبار الجرار وانتقاضها ما خوذ من على شئ جرف
هار **اوزول** امر من اوزلمك بمعنى الزوال والهلاك

يقال بيلى اوزلدي اي انقطع صلبه من خوف مهول اوحمل ثقيل
اوزل امر من ازل لمك بمعنى انتكاس المريضة يقال صفلدقد ت
صكره اوزلدي اي انتكس بعد ما صح **اعول** الولد ويطلق
على ولد النحل **اولدي ل** النقل مثل السلب من قوله
عليه السلام من قتل قتيلا فله سلبه **اونبال** المتقاد
الاذيين الاتعه **اول** بالتوفيق امر من اولمك بمعنى الموت
اول بالتفخيم اسم اشارة بمعنى ذاك **اولپ** بالتفخيم
امر من اولمق بمعنى الكون والصيرورة والجواز والامكان
ويظهر كونها بمعنى الجواز في جواب المفتي للسوال بقولهم
اولورمي اولمزي فيجيب اولور اي يجوز اولا يجوز
والله اعلم **فصل الباء الموحدة المفتوحة**
باصل امر من باصلمق بمعنى كون الشيء يراس ويكبس ويعز
المعلوميه ومن اقوالهم نه طاوز اولد اصلدنه بواش اول
باصل مضمون لاكن سكرتنا كل الناس لاولا حتظلافندا ت
قدمي **بايلپ** امر من بلمق بمعنى الاتمام **بايل** العسل **برطال**
ثقل الانسان من لباسه وفراشه وكركيبه **بستيل**
قم الدين يوكل **بشنمال** الفوطة **بل** الحصر بل صلب
النحل نقال بوا وغلان بيلدت كلدي اي هذا الولد
جامن صلبي **بل** المسحاة يعرق بها الارض عوضا عن
المحرات وتصرفه بلام النقل يقال بللد امر من بلملك
بمعنى عرق الارض بالمسحاة **بل** شعاب الجبل نقال
حرسيسلدر بل كستيلدر وطريقه اي الحرامية قطعوا طريق
الجبل **المكسورة ببيل** امر من بيلمك بمعنى العلم **المضمومة**

بود

بوشنال المخطه على انف الفرس ونحوها **بوغل**
معروف **بوسكل** هدمة نحو الثوب **بوصطال** كالزبون
يلبسه بطالة الانزاك ونحوها **بوكال** امر من بوكلمق بمعنى
العجز والتضرر والاضطرار **بلبل** العندليب معروف
بول امر من بولمك بمعنى التنشيم **بولپ** امر من بولمق
بمعنى الوجدان لما فقد **بولم** الواسع وهو اعم من كلكسز فان
هذا مخصوص بسعة المكان والفضا يقال كلكسز بر **بولپ**
الفلس من فلوس المعاملة اومن فلوس السمك **بوغيل** امر من
بوغملمق بمعنى الاختناق **بوكل** امر من بوكلمك بمعنى الافتتال
والانبرام لنحو الجلاد والحريف يقال بكلميش امر فيشم احريف يبردم
منتول وتقدم بمعنى الاختنا يقال ايكي داش اي اخطاط
الخياط فين بيونكه الدامر من بيونكلمق بمعنى الكفالة
والالتزام يقال بو بيكر الدي اذا كفل والتزم **فصل**
الفاء المفتوحة فتل الغلة من الحبوب بقال تخل
باز اري لوصنة الغلة وسوقها **فتكل** الكفافة بفتح الكاف
يقال تكلكى اي الكفف من الخياطة وتضريفه بلام النقل
يقال تكلله امر من تكلملك بمعنى الكفافة **فتل** الاساس
فتيل الكتان **فتل** يطلق على الريش كالذي يوضع
على راس الجبلتة والبمبلية ويطلق على طاقات الشعر
وعلى الفتلات الحرير اذا غضب يقال تلي فتيلنه وتلي
تليندي اي غضب ثل الشريط من النحاس او الفضة او
الذهب او غير ذلك **فصل الجيم المعجمة المفتوحة**
جيل المجنون انسانا او طريقا المجنن العفش **جيطل**

الشعبه من الشجر ومن الغصن وكل شيء تشعب اغصانا او
طرقا وكلاهما بقال سود جطلك زيد اي الكلام تشعب
وبقال عورتك جطلته كريدي اي دخل بيت شعب
المرأة **چاقل** بكسر القاف الخصي ومنه لجاقل الكلي لخبر
الخصي **چقل** بفتح القاف وحش دون الذيب المسمى واد
چنكل الكلاب عند اهل الشام وفي اللغة ابي او بي
قال الشاعر كابن اوي وهو صيد صيده واذا اصاد سا و
حرد لة چنتل الشغلته بقال جلك بزار ال الكتب باشغلة
مستغلا في الكتابة **چنكل** الطلاب **چل** امر من جلق بمعنى
الخبط واللطش يقال اما غيلة جلدي واليلة جلدي اي خبط
برجله ولطش بيده وبمعنى الخطف يقال جبلق ان جلدي
الحياة لطشته لحز وخطفتها وشكار جلدي اي لطش صيده
واقتنصه وخطفه **چل** امر من جلق بمعنى السرقة مجازا يقال
اسباب جلدي اي لطش حوايج وسرقها واختلسها **حل** امر من
حلق بمعنى اللكنة في اللسان عند التكلم بلغة الغير بشرط
تعلق حلق بد ليقال دلاحلا راي لسانه يضرب اي يميل الى
لغته الاصلية ويكون في لغة الغير **المكسوة چيل**
البراق اللامع نحو چيل اتجه جيل التون **المضمومة**
چومل امر من جوملك بمعنى القرفصة والقندرة كالقعود
ببين الحلا تقعود القرفصة **جونكل** امر من جونكلك بمعنى
الانتلام نحو السيف وبمعنى الكلال في نحو السيف والطبيعة
جوالي الزكيبه **جولپ** الجل للفرس **حولپ** بالاماله
وترقيق اللام الارض الفراحة الملاحة التي لا تنبت شيئا

فصل

فصل الدال المتوحة دنمال معروف **داغيل**
امر من داغلق بمعنى التبدد والتفرق والتشتت **دكول**
ليس **داولپ** الطبل **دلـ** امر من دلمك بمعنى الخرق والمزق
دالك **دال الغصن** من نحو الشجر والورق من نحو الرياحين
دالپ المسلول من نحو السيف والخنجر والسكين يقال دال قبيح
دار جيخن دال بخفة ايديه سل ذلك **دالپ** امر من دلق بمعنى
الغطس في الماء والغطاس اسمه دالغش وبمعنى الاستغراق
في الافكار يقال افكاره والديه اي استغرق الافكار الخارجة
دل اللغة **المكسوة ديول** امر من ديرلك بمعنى الا
سنخا بعد الموت حقيقة او مجازا على العنا بعد الفقر لاد
الحي ديري وبمعنى التفتيش والعيشة **ديكل** امر من ديك
بمعنى القول وكل للتاكيد بمنزلة نون التاكيد اي قولن
دينكل كلمة يحاكى بها رقص العبيد السودان **ديل** اللسان
ديل امر من دبلك بمعنى شق نحو البطيخ شقات
المضمومة دورول امر من دورولمك بمعنى روا في
الماء ونحوه من عكر وبمعنى سكون الانسان بعد حبوته
كانه راق بعد ما تفكر كما يقال زيد قارة لكنك صكره
دورولدي **دوزول** امر من دوزولمك بمعنى الصلاح
الحال بعد الشرة يقال فتنته ودن صكره دوزولدي وبمعنى
استوا الاماكن بعد ما كانت وعره يقال يردوزولدي **دوكل**
امر من دوكلمك بمعنى الانصباب والانسكاب **دوكل** امر من
دوكلمك بمعنى الاندفاق والاضطراب **دونبل** المكرفس
دوال دوال الركاب معروف **دول** مرقعة النسل ومايتخذ

للتناسل من الرهاك والنياق او من ذكورها مثلا يقال بواب
دول ابجد نحو دِوْلِب المراة العزبا واما الرجل الاعزب
فاركت وسيأتي فيما اخر نون دومال امر من دوملق
بمعنى الغدر والطول فصل الراء المهملة المفتوحة
رحل المزلي المنزل في العمل نحو الاكاد والفرع والقفاقير
الهندية كالزنجبيل وغيره زحيل المحموم المريض ابتئس
خبيث فصل الزاي المعجمة المفتوحة زبيل
القفة ونواعمها ذبيل تاكيد لذليل بالعزبي يقال ذليل
زبيد راي في غاية الذلة والمسكنة زخبيل معروف
فصل السين المهملة المفتوحة سهل المجال من
الخيل ونحوها سهل القليل يقال سهل قتلان اصيب بقلا
سهيل الساحل نجانب البحر المكسورة سكل الصنطة
تظهر في الكف سيل الخابور سل امر من سلك بمعنى المسح
المضمومة سبل من الرياحين معروف سوزول امر من
سوز ولك بمعنى انقضاض نحو الصقر على الصيد ويقال
خرسيس داغر سوزولد بكر قافليه اي انقضت الحرامية
وارتحى على القافلة سوكل امر من سوكلك بمعنى الروز
والظهور فصل الشين المعجمة المفتوحة شيشال
النابطو قولا وفعلا ولباسا شال يطلق على الردات التي
هي كالاحرمة وعلى ما يلتفي على الاكتاف في هذا الزمن من
الوان مختلفة تجلب من الهند المضمومة شول هذا من
اسما الاشتاة
فصل الصاد المهملة المفتوحة صايل الرومي صنيع

بدل

بدل السفينة من اخشاب او من فرع او من اجر مفتوحة توضع
على الماء وتحمل الاثقال كالسفن صايل امر من صالق بمعنى
الارسال والسيب وبمعنى حوالة الدين يقال بو رجبي عمره
صالدي زيد او زربيه اي احاله دينه لعمرو على زيد صفل
اللحية صاول امر من صاولق بمعنى الزوال والانقضاض
فاللام فيه للطاوعة المكسورة صيويل امر من صيولق
بمعنى الزلق والزحلقة والتخلص مما كان فيه والزلطه
كزلطة الصابون من اليد المضمومة صول اليسار مقابل
صاغ اليمين صول امر من صولق بمعنى الذبول كذبول
الرياحين والحسن يقال كل صولدي ويقال بكرة صولدي
اي ذبلت سحنته وحسنه المضمومة صوف
فصل الطا المفتوحة طوشجل نوع من الصقور
يصطاد الارنب طافل امر من طافلق بمعنى الانشباك
يقال لمن يجشر نفسه مع غيره غيري كتشر لره طفلدي
المكسورة طول كلمة سب وسمعتة تقلا عن كبير من الوزدا
انه من يدور بولده على وجوه الناس حاملا له او في بيه وهو
قريب من صنيع الذئب طفيل امر من طفيلق بمعنى الانسا
والتقرب الى الناس او في المواضع الضيقة طفيل امر من
طفلق بمعنى الارتجاج في الكلام يقال المضمومة طويله
عاجزا الرجلين او احديهما من ورم او نقص طومال امر من
طومالق بمعنى العنفة وتقدمة في حرف الدال فصل
الفا المكسورة فرفر تاكيد للدوران يقال
فرفر فرفر دونا راي بدور بدور وقتلا فصل القاف

المفتوحة قپ قال امرض قنت قلمق بمعنى العجز والاضطرار
يقال چالشتم قنت قلبجه اي سعيت الى ان عجزت وعييت
قالب المذاب الصين نحو الذهب والفضة ولو انسانا تضع
من الكدورات البشريه يقال قالبه اولدي اذا تضيتي **قراول**
مقدم الجيش **قرطال** طير النسر يوخذ ريشه للسهام ومن
اقوالهم قرطاله اوف دقوالمنش يقمنش كورمنش كنده و
يلكندن دد مضموك دود الخل منه فيه **قتقال**
المكعك نحو الثعبان اذا تكعك ومثل جال السفن البكار
اذا طوبت **قايل** الراضي وينصرف باولق او يلك
لزوما وتعدية **قوال** مزمار الرعاة **قل** امرض قالق
بمعنى التاخر والتنحي **المكسورة قزال** ملك المجر
قرغل صفة شيهة الاشمط اللحية مشوب سوادها
ببياض يقال قرغل صقلي قرغل امرض قيرمق بمعنى
الكسر وغل للتاكيد اي اكسرت **قزيل** الاحمر **فيعل**
الخلة التي تحلل الانسان لها **قتل** الشعر من الانسان
او الحيوان **قتل** امرض قتلمق بمعنى الجعل ووسيلة التصرف
نماز الصلاة يقال نمازمدي قتدالخ صلى يصلي الخ **المضمومة**
قومرال لون بين الحمرة والصفرة وصف اللحية يقال
قومرال صقلي دد **قومساله** الرملة العظيمة الجرعاء
قوال امرض قوالمق بمعنى الفشار يقال اوزه رمزه قوالمه
اي لا تقشر على **قوله** العبد والمملوك من الانسان
يقال يادشاه قولي مملوك السلطان **قول** الذراع من
الانسان او الحيوان ويطلق على الجانب من العسكر يقال

صاغ

صاغ قول صول قول اي جانب اليمنة جانب الميسرة وعلى الطوق
مؤخر العسكر يقال قول بجملة كذا اي الحرس يطوف بالليل
وعلى اصلاح نحو العمامة واكوارها يقال صارلي قولي صاردي
اي لفها مضلعة مكورة **فصل الكاف المفتوحة كردله**
كالسطل من خشب يسبغى به على الابيار **كرله** امرض كرلمك
بمعنى التمطي من الكسل **كرلب** امرض كرلمك بمعنى التمطي من
نحو جال الصوف **كاكول** شوشة المرادان **كاهل** الكسلان
كله الاقرع راسا **كل** امرض كلمك بمعنى المجي **المكسورة كل**
الطفل تغسل به النساء وسمين **كل** اداة تاكيد بعد الامر بغير
نون التاكيد مع الحروف المرفقة نحو بيلكل اعلمن **المضمومة**
كورال بالثاء مثلثة جنس من رعاة الروس والمقبول منه
مسفاو **كوزله** الحسن المليح **كوكول** البالوالخاطر **كوله**
الرماد **كولب** الورد **كوله** الغدير كالبركة والبحيرة
كوله امرض كولمك بمعنى الضحك **فصل اللام**
المفتوحة مارولله الحس بوكل من المقولة **مريول** التحريك
مسل الحكاية وتصرفه بسيلمك يقال مصل سويلدي
اي اذا حكى حكاية **مطل** تابع لخيط يقال خيط مطل **مندل**
الدرباس او السقاطة للباب
المكسورة مرلب مرلب المخففة والمدغمة في الكلام وتصرفه
بسيلمك **مسقاله** مواسير مصفوفة بين مرطبها من الاثاث
المنهو **مسمل** النظيف الطاهر **فصل الواو المفتوحة**
واديل البرميل من خشب يوضع فيه المائي السفر غالبا **وازكل**
امرض وازكلمك بمعنى التزكي والاعراض عن غرض **فصل**

اليا المفتوحة يا كل امر من يكلق بمعنى الوقوع في الغلط
يا كل امر من تكلك بمعنى المغلوبيه **يشيلد** الاخت **ياوفيل**
امر من ياوفيلق بمعنى الضياع والافتقار **يال** الاكاف
العريضة **يل** امر من ايلك بمعنى الهروله **يل** الريح المكسوره
يغل امر من يغلق بمعنى الاجتماع والتكوم **يقل** امر من يقلق
بمعنى الاهتداد وكون الشيء يجرب يقال ذيانيقلدي اي
خربت الدنيا ويريحي به عجلي الغير بان يزوله وينفشط **يبيل**
السنة والعام بمعنى الحول **يبيل** امر من يبيلق بمعنى الهروب
فرد اوبمعنى الاسلال والزلق فلطه ومنه يلان للحيه لانسلالها
عند دخولها جحرها وذكرت مناسبتها في المثلثات **المضمومة**
يخسولد المعدوم الفقير **يونل** امر من يونلك بمعنى
التوجه الى جانب يقال سفر يونلدم اي توجهن للسفر **يول**
الطريق **يولي** امر من يولق بمعنى التنقل **النوع**
الثاني ما اخره لام متحركة وقفا ووصلا راعيا
فيه ترتيب الاول حرفا وحركة معنونا له بالفصل **فصل**
الهمزة المفتوحة آج كونلي جوعان العين لايشبع للريم
الطباع **اردله** امر من ارد لق بمعنى الارداف لان ارد بمعنى
خلف **اردله** الفضله من اللحم وكان لقبا لبعض الجند
سمه ليس يقال لمحمود اردله وكان ممن نفي في زمن الوزير محمد
باشا في دولة المرحوم السلطان احمد **اوقرله** امر من ارق
لق بمعنى المعارضة حسا اوكلاما اومعنى بان يفعل ما يخالف
الموضوع عرضا ارقرب **اره له** امر من اره لق بمعنى الفضل
بين التماصين والحجز بينهم **ازارله** امر من ازارلق بمعنى الزجر

باللسان

باللسان **اسله** امر من اسلك بمعنى الاستئناد **اشله** امر من
اشلق بمعنى تطعيم الاشجار **اطله** امر من اطلق بمعنى
التخطي والخطوة آدم **اغزله** امر من اغزلق بمعنى التوقي
والتغطيم **اغله** امر من اغلق بمعنى البطا **اغله** امر من اغلق
بمعنى وضع الشبكه على الباب مثلا لان اغ الشبكه على الباب
مثلا **اغوله** امر من اغولق بمعنى التسميم لان اغو السم **اكله**
امر من اكلك بمعنى وصل شيء باخر كوصل شعر بشعر امراة و
وصل نحو الالواح بعضها ببعض كالصناديق والخزائن من
غير تشبير **اكله** امر من اكلق بمعنى الغرم **التله** امر من التلق
بمعنى الاستغلال مرادف اوتلك كالجي بعد اسطه **اله**
امر من الك بمعنى النخل كتخل الدفتق **الله** امر من الك
بمعنى تذعيك الاستغثة باليد مثلا او الاستغاثة باللسان يقال
دليله الدركي اي مرنه بلسانه ودعكه **اللي** من العدد
الخسوت امر من الك **امكله** امر من امكلك بمعنى الحبس
على الدكه **اوله** امر من اولق بمعنى الصيد اي الاصطياد
ومنه آو للصيد اي مكان صيد **اوتله** امر من اوتلك بمعنى
الاستخبال **ابطله** امر من ابطلق بمعنى التنظيف بازالة
العنش **ايق دوله** امر من ايق د ولق بفتح اللام بمعنى
الاحتراس بالغير وانهنامه بالباطل **ايي يولي** المتواضع
ومن اسمايه آيب خانه بيت الماوا ب خانه وصوبولي وطوب
خانه **ايله** اداة وصف ونعت يقال بوكبك كورم دم ايله
يكت اوصليدم اي رايت شابا عاقلا **ايله** بمعنى هكذا ايله
امر من ايلك بمعنى العمل **اليه** صفة حسن في العين يقال

الوكوزلي دلبراي ادعج العين **المكسوزه** ارغله امرمن ارغله
مق بمعنى التنحية والزلزله من المكان **ايزله** امرمن ايزلق
بمعنى الفنا **ايزله** امرمن ايزلك بمعنى قص الاثر وتتبعه
حسا اومعنى بالاستنتا عن الحقيقه والاشتقاد **ايسكلي**
الكوسج **ايسكله** الاستقاله للراكب وللبنا **ايشله** امرمن
ايشلك بمعنى الشغل والاشتغال **ايصرلق** امرمن ايصرلق
بمعنى التوصية **ايكله** امرمن ايكلك بمعنى الاتين **ايله**
بمعنى مع **ايلي** امرمن ايليمق بمعنى الدفا والدافي
ايلي في صورة الامر من غير تغيير **المضمومة اوتله**
امرمن اوتلك بمعنى بكى الشياب **اورسله** امرمن اورسلمك
بمعنى التنهيك مثل اللمك وبمعنى المرمشه **اوزلمه**
امرمن اوزمك بمعنى الحنين الى الوطن والميل الى الشي
مطلقا يقال كو كلوم اوزلدي ابي مال واشتهر **اوزله**
القوي الرق من الانسان او الحيوان يقال بوخا موداوي
ليدر اي عرقه قوي **اوسكلي** سلقة الكتان **اوصيلي**
الحامل **اوطلو** الارض ذات المراعي لان اوط الحشيش من المراعي
اوطلوا المكيف الدرياني يقال اوطكدي اذا تكيف
بالبوش او الافيون مثلا لان اوط الكيف والدرياق **اوطله**
امرمن اوطلمق بمعنى رعي الحشيش من المراعي كما تقدم **اوطله**
امرمن اوطلمق بمعنى التسميم واطريق ايضا لهذا المعنى
لان اوط بمعنى السم ويتعدى بلام التعليل وبالراي لكن
هنا بالرا الظهر واوط يكون ايضا بمعنى النار ويكون
بعد إسبي بمعنى العفا فيقال الحارة يقال اسبي اوط للعفا فيقال

الحارة

الحارة فهو نجس العين اي من لا يعلم له كبير اهو كالكلب بعود
مضموت من لم يعرف امام زمانه فمات ميتة جاهلية ومضموت
من لا شيخ له فشيخه الشيطان **اولوله** امرمن اولولمق
بمعنى التعظيم والتكبير والتوقير لكن المناسب لغة ازلق للتوقير
واولولق للتعظيم **اوغورله** امرمن اوغورلمق
بمعنى السرقة **اوغورله** دعا للغير عند السمع مثلا بمعنى باللا
اومع السلامة اومع البركة لان اوغور بمعنى البركة واليمنة
والسلامة وله اصلها ايله بمعنى مع اوبمعنى الباء **اغودلي**
المبارك الذي يتيمن به والكبير قدرا اوسنا **اوقله** امر
من اكور تلك بمعنى نقد الذهب والفضة وتنقية الجيد
من الردي **اولو** المين اولو الحصة والتصليب والسهم مما
يقسم من اولشمك بمعنى التفتيم **اولو** العظيم **اولو**
امرمن الوقق بمعنى عوا الكلب ومن اقوالهم اولوسين بالين
اولويوفالدراي من لا يعلم له كبير فهو كالكلب يعوي مضموت
من لم يعرف امام زمانه فمات مات ميتة جاهلية ومضموت
من لا شيخ له فشيخه الشيطان **اولوله** امرمن اولولمق بمعنى
التعظيم والتكبير والتوقير لكن المناسب لغة ازلق للتوقير
واولولمق للتعظيم **اويله** اسم اشارة هكذا
الظهر من الاوقات الخمسة **اوله** امرمن اولدق بمعنى انتشار
الشي القليل وانضمام بعضه ببعض الى ان يكثر **فصل**
الباء المفتوحة ياريلي امرمن يارلمق بمعنى لهدية
الشاد والدتها بها **بسله** امرمن بسلمك بمعنى التربيه
بيلي بمعنى مفعول المزلي **بشله** امرمن بشلمق بمعنى

الابتدا بشيلي المستقبل المستبد بنفسه بطله امرمن بطلق
بمعنى فرقعة كالبندقية ومثله بفشله امرمن
بفشلق بمعنى العنوعن الذنب يقال صوجن بفشلكي
بغله امرمن بغلق بمعنى الربط والعقد حسا ومعنى بغله
العمل بكله امرمن بكلك بمعنى المحافظة على الشيء
والمراقبة عليه والانتظار وشاهد قول شاعرهم
خرمني عمري صوردوق دانه سن ديرملكه يوز بردكر
مندرجهانيي بوندة نوبت بكلدور وتقدم فيما اخره دا
ساكنة في در بلي انظام العيان بلى جواب نصديت
بمعنى نعم بلكله بمعنى الاضطراب واثر عاج القلب قلبه
بلله امرمن بللك بمعنى عرق الارض بالمرقة والسحاة
بالمسحاه واللام الثابتة للنقل بللّه امرمن بللك بمعنى
توسم الوجوه وضبط الامور بعد التيقظ عليها المكسورة
برعله بمعنى الآن القليل من الزمن يقال برحملرك صكره
كلايي نمالك بعد آن قليل بيله امرمن بيلك بمعنى السن
كالمحراسيف والسكين بيله بمعنى مع والفرق
بينهما وبين ايله ان بيله تقع ابتدا ومناخرة وايله لاتقع
الامتاخرة وبيله تقع تاكيد الايله تقول زيد بيله كذي
عمرو وايله بخلاف ايله بيلك مستقبل بيلك بمعنى العلم اي
سيعلم بيله امرالمخاطب بمعنى اعلم وفتحت اللام بعدها
الف للتنبيه فهذه الاربعة صورلفظا واحدة ومعانيها
مختلفة المضمومة بوداله المعتوه مثل ابدال كاشدم
مرادف هاوج بوصله بيت الابرة يعلم به مبدأ البرم وطرفاته

بوصله الدفتر المكتوب كالفاتورة يعلم منه ما يصرف فورا
من المعلوفات لاربابها بغدايي اكلو اسم اللون اي لحمي اللون
بغزله امرمن بغزلمك بمعنى الذبح بوقنكه امرمن بوقنلق بمعنى
الاغراء بدهن الاشذاق بوقله امرمن بوقلق بمعنى التخيير
ومجاز المعنى الالتفاف بويله هكذا بوله مستقبل بولمك
بمعنى التقسيم بولاداده اولاد الاكابر بوليه مستقبل
بولمق بمعنى الوجدان بوله امرمن بولمق بمعنى الالت لنحو
السويق بالسمن وهذه الاربعة صورلفظا واحدة ومعانيها
مختلفة فصل التا المفتوحة تيله امرمن
تيلمك بمعنى القتل واما الدرمك بمعنى الامانة وتيملك
بمعنى التنفيس بالرجل وبالاقدام ومثله تيمك بمعنى الرفس
لاداالرفسة نفسها تيمه واللام للنقل والمبالغة كالتفعيل
تزله امرمن تزلمك بمعنى كون الانسان يعرق نازله
امرمن تازه لمق بمعنى النظرية لان تازه الطري فصل
الجيم المفتوحة چيله امرمن چيلمق بمعنى اللعبة
چطله امرمن چطلمق بمعنى الفرقعة نحو فرقعة الاصابع
وفرقعة الاصوات چطله امرمن چطلمق بمعنى الانشقاق
والانشلاق من نحو الحيطان والاخشاب والبطون والرقاق
الملوء او المنفوخ والانسان قهرا وما اشبه ذلك چاغله
امرمن چلغلمق بمعنى خرير الماء چاغله البسر من البلح واللوز
الاخضر وكل فاكهة قبل استوائها يقال خرمه چغلسي بايم
للون الاحمر چالي نوع من الحطب كالشوك والشماع
والحلفا المكسورة چمديله امرمن چمدلمك بمعنى الخرم

بروس الاصابع وكخوه **المضمومة چورلو** الباغ من الارض
چورلو بلده يا نا طولي يقال حورلو قزنده يا اد قوليم يعني
افتدك في برنجي هذه البلدة دعا عليه **فصل الخاء**
المعجمة المفتوحة خرله امرمن خرلق بمعنى غطيط نحو
النايم وخرخرة المذبوح **خالي** البساط الرومي ويريسم بالفاف
هكذا افالي وقاليجه **خيلي** الكثير ومن اقوالهم خيلي شكلدر
كثير ترك ايلك معتاد بمعنى مضمون ترك المعتبر امرغيب
خيله امرمن خيلمك بمعنى الظن والتوهم والخانكوك بين
المعجمة والمهملة **خاولي** دو الوبر كالبسط لان خاو الوبر
المكسورة خرلي الانسان الجيد والقبيح يقال ديه خرلي
دكولد ومنه خوسيز **خرفيله** امرمن خربلمق بمعنى الاتلاف
وافساد ما عمل **خشله** امرمن خشلمق بمعنى النهج والنفيخ
من نحو النايم والعيان **المضمومة خورله** امرمن خورلمق
بمعنى غطيط النايم وخرخرة المذبوح **خورلق** امرمن خورلمق
بمعنى التخقيق لان خور الخنيز **فصل الدال المفتوحة**
داشله امرمن داشلمق بمعنى الرجم بالحجر **دالي** المجنون
داغله امرمن داغلمق بمعنى الكي بالدزاغ **داكلي** المقتاد
يقال ده دكلوكا المقتاد **داعله** امرمن داعلمق بمعنى نزول
القطرات ومن اقوالهم آغزنه دعلدي اي ان لم يسيل يقطر
داعله القطرة يقال يير داعله داعلدي اي ما قطو قطرة
دله امرمن دلمق بمعنى النهس من نحو الحية او الكلب ولوث
ايدا الانسان **المكسورة دبشله** امرمن دبشلمك بمعنى
النشنين اي العض بالاسنان **دبكله** امرمن دبكلمك

بمعنى

بمعنى الاصغا والاستماع بالآذان **دبله** امرمن دبلمك بمعنى
الارادة والسؤال ومنه دبلنجي للسايل الشحاذ **المضمومة**
دورلو النوع **دودورلو** الرايق بعد التكدر والتغير
دولي الملان من دولمق بمعنى الامتلا **دولي** البرداي
حب البرد ينزل من السماء المطر غالبا **دوكلي** من الغاظ
الماكد المعلوي بمعنى غاطبة **دويله** امرمن دويلمق بمعنى
الاستغراق في النعمة **دوله** امرمن دولمق بمعنى الحوقله
والادارة حوالي الشي دوله امرمن دولمق بمعنى اسناد الساوي
الى الغير والقاه بالباطل لكن استعماله بعد اين يقال اياق
دولدي اذا اسند اليه مساويا وكاره وانهه بالباطل كانه
منقله من رجليه **دوله** منتقل دولمق بمعنى الامتلا اي
سيمتلي فمن الملاثة لفظا واحد ومعانيه مختلفة **فصل**
الدال المهملة المفتوحة رده له امرمن رده لمك بمعنى
مسح الاخشاب بالفارة **رده له** امرمن رده لمك بمعنى نشر
نحو القرع بالمنشرة **فصل الزاي المعجمة المفتوحة**
زوالو الشمش الطالي والدوري قبيحي **زوالي** المكين
المكسورة زيولمه امرمن زيولمق بمعنى الانسلال والانز
والتسرب خفية يقال لمن تسرب خفية زيولدي **فصل**
السين المهملة سيله امرمن سيلمك بمعنى رش الماوبخم
يقال يو ركومه صو سيلدي اي رش على قلبه ماوبخر **سوكلو**
المحبوب صفة مشبهة من سوميك بمعنى المحبة **المكسورة سيزله**
امرمن سيزلمق بمعنى نغز الدمل وضربان الجراحة او العظم
سكرله امرمن سكرلمك بمعنى القرقبة والعقر نحو الدواب

باق

ورمي عصب الرجلين كما وقع بينهم في زماننا **سله** اللطم بالكف على الوجه **المضمومة سويله** امرمن سوبلك بمعنى اللطم **فصل الشين المعجمة المفتوحة شاجله** امرمن شجلك بمعنى اللطش باللطم على الوجه او الصدر او الفاء **شافتالو** الخوخ الزهري والمشمش ويفرق بالوصف يقال اتولي شفتالو للمشمش وتوبيسز شفتالو للزهري • **شفتالو** البوسه ولا يتصرف الا بو برمك او الملك والمتصرف منه اويمك بمعنى القتلة والتقبيل ومما يومم المعنيين قولهم شعر • سكا شفتالو كركسه • بكا جانم فتيبي • فان فتيبي له معنيان ايضا وتقدم فيما احرز سبق متحركه احدهما المشمس اللوزي والمعنى الاخر الاكتراس والاقتعام **المضمومة شويله** هكذا **شله** نوع من الاطعمة ازرغلفل يقال له سله بلاد اي المخلوط باسباخ **فصل الصاد المفتوحة صيله** امرمن صيلق بمعنى شك نحو السكين او الخنجر او الكلاب في اللحم وبمعنى رشق نحو السهام والرجل في الناس او في غير جنسه او نوعه يقال له صيله **صفتلي** صفة مشبهة بمعنى المفعول اي المحبي المحتفى **صفله** امرمن صفلق بمعنى التحنية يقال صالي ويرامرمن صالي ويرمك بمعنى الارسال والاطلاق والتسييب فاستعماله بهذا المعنى مقيد بمادة ويرمك **صالي** يوم اللذاتا يقال فيه صالي كولي **صالي** مادة الارسال والتسييب يقال صالي ويرامرمن صالي ويرمك بمعنى الارسال والاطلاق والتسييب فاستعماله بهذا المعنى مقيد بمادة ويرمك يقال صالي ويردي

اذا

اذا ارسله واطلقه وسيبه **صلا** اسم فعل بمعنى هلموا وجهل يقال يمكه صلا اي جهله التزيد والاكل **صايقله** امرمن صا بمعنى التخزيف من مرض او كبر او طعم او في نوم **المضمومة صوله** امرمن صولق بمعنى الرش والبل **صولي** مرق ومايع **صوليو** امرمن صولوق بمعنى التنفس **صولو** الذبول كحذبول الرياجين والورد وذبول الحسى **صويولج** من اسما المستراح ومعناه اللغوي طريق الما واسما والمستعمل ايضا اياق يولي آب خانه طوب خانه قذم كاه حلا وافتحها صحتم خانه اي بيت الخرا **فصل الطا المفتوحة طتلي** الحلو **طرله** المزرعة من الاراضي **طصمله** امرمن طاصلق بمعنى شغل الشي غيثما **طقله** شقلبة نحو صناع البهلوان والجنبكانة والرقاصين يقال طقله قلدري اي تشقلب الرقاص وتصرفه بقلق وما ينصرف منه كقلدر وقلار **طصمله** امرمن طصملق بمعنى التخربة والتخمين **طوله** الطوالة لنحو الخيل **طولي** الطولة يلعب فيها النردشير **المكسورة طرملة** امرمن طرملق بمعنى الخربشة بالاظفار **المضمومة طويارله** امرمن طوياراق بمعنى الكركبة يقال ريدي طويار لدي اذا كركبه وساقه فتراعليه **طوزله** امرمن طوزلق بمعنى التمليح **طوزلا** الملحة اي الملاحة **طوزلي** الملح **طوقلي** للخروف ذي ستة اشهر وما دونه بيبي قوزي اي الحمل **طوله** الطوب الاجر **فصل القاف المفتوحة قالي** البساط الرومي وتقدم في فصل الخاء **قتله** امرمن قتلق

يقلق

بمعنى الاحاطة والتغشية والاستيعاب يقال دوخان شهري
فيلدري اي الضباب احاط وغشي البلد وباشبي سحله
فتلدوم اي استوعبت راسبي بالمسح وبمعنى تركيب
نحو الغزا او الاصلية يقال كوركي قراجبة فيلدري اذا ركب
الغزو على القراجبة وشرفي بيرغانه فيلدري اذا ركب
الملاية على اللحاف **قبله** طرحة الشغل ترمي على الصناع
من العمل ليكملها الصانع ٥ **تزه كوكلو** اسود الباطن يقال
كوركي قراجبه فيلدري اذا ركب الغزو على القراجبة **قتله**
امر من قتالمق بمعنى نتف نحو الدجاج والطيور حبات ما ناكل
قاكلى فلكات العجلات **قوله** امر من قولمق بمعنى الشحوطه
بالنار **المكسورة قجتله** امر من قجتلمق بمعنى الزقرقه
قتيشله امر من قتشلمق بمعنى كون الانسان بيتي **المضمومة**
قوشدرلى لسان السين على حسب الاصطلاح ولغة لسان
الطير **قوطلى** صاحب البخت السعيد **قوطلى** البارك يستعمل
في الدعا للانسان يقال بيرم قوتلى اولسون ويقرذلك
قوقله الرعطوطه **قوقله** امر من قوقلمق بمعنى الشم
قوله امر من قولمق بمعنى الشكاية والغمز **قولا** من الخيل
ذي اللون المسمى مانه لونه اصفر غير مفتوله ومن اقوالم
قولا اليه بير يوله **قوالمه** امر من قوالمق بمعنى الطرح
نتا بعا خلق العدو **فصل الكاف المفتوحة**
كرشكله كالوزغ يكون مع الحوان الورن والضب
كولمه المسمار المسمى بروني **كوله** امر من كولمك بمعنى
العلك نحو العلك الخبز اليابس في الفم وعلك الكلام

نحو علك

بغير فايدة وعلك الفرس اللجام **كهله** القمل مرادف
بيته **كبله** جامالة الكاف الكبلة وكبلة اسطنبول عند الا طلاق
وزلها عشرون اقه والاقه اربعاية درهم مطلقا وكبلة الارز
على النصف من مطلق الكبلة فيكون وزلها عشرة اوقات
والاقة قد تكون مايتي وخمسين درهما كاقة الاقيوت والارمرا ن
كله مستقبل كملك بمعنى المحى **المكسورة كيركي** صفة مشبهة
بمعنى وسخ اي ذو وسخ لان كير الوسخ **كزلى** المخبي المختفي صفة
مشبهة بمعنى مفعوله بمعنى المخبي المختفي **كيزله** امر من
كيزلمك بمعنى التخبية والاخفا **المضمومة كوجلو**
صفة مشبهة ذو القدرة غنى او سجاعة او قوة لان الكوج ٥
القدرة والقوة **كوجله** بالفصب لان كوج الفصب
والصعب والشدة وله بمعنى الباء بالفصب والاستصعاب
والشدة والجيم فيها عربيتان **كورله** امر من كورلمك
بمعنى تصويت الرعد ونحوه **كوزله** امر من كوزلمك بمعنى
المرافقة بالعين وتلفظ به من غير مد هكذا اكسله **كوسالة**
جلد بزركي وتلفظ به من غير مد هكذا اكسله **كوشوملة**
امر من كوشملمك بمعنى التنبه للشيء المغفول عنه **كوينله**
امر من كوينلمك بمعنى الغبطة والحسد المحمود وقد يستعمل في
غير المحمود كهره كله البارد وقيل ان يبوده وهو ملح ابيض
كوله المملوك من البيضان **كوكلوا** التكبر كما يقال صاحب
نفس **كوكلو** طايفة من العسكر مخصوصة وهي اعلا
بلوكات الاسباهية لمصر **كوكلو** المستحكم حقيقة كالاشجار
ذوات الساق او يعني كالانسان المتمكن بيلده مالا وعيالا

كويلي صفة مشبهة بمعنى اسم المفعول اي المدفون لان
كمك الدفن **فصل اللام المفتوحة يلا**
من ين لك ابن سيده تطير الداده من الجوار لاله من الاز
معروف يشابه زهر الخشخاش **المضمومة لولا** لم مزبور
كو الحنفية

فصل الميم المفتوحة مله امرمن ملك بمعنى جمعت
الغنم **موله** امرمن مولق بمعنى وأوأة المرة
المضمومة موطيلي دعا بالخير للغير يقال له موطيلي
شكا اي يا يخنك ويا سعدك بمعنى هنيأ **مهرله** امرمن
مهرلك بمعنى الختم على الشي والختم الذي يختم به المنقوش
مهر بضم الها وتفخم **مهرله** بسكون الها امرمن مهرلك
بمعنى الصقل كصقل الورق وصقل السيوف ونحوها
فصل النون المفتوحة نتلي العمد في الكلام
او العمل يقال نتلى سيدي اي تكلم عمدا نتلي ايشد لي
فعل عمدا **نيلي** نصل نحو السيف **ندرله** امرمن ندرلق
بمعنى الغرف كغرفة الارض للزراعة مثلا **المضمومة**
نولا جواب السايل واجابته بمن لنعما وطاعه **فصل**
الها المفتوحة هله كلمة تنادى وتزاخ ويراد بها
ايضا تكرار القول يقال اذا استزدت من القول هل
سويله **هركله** قطيع الدواب من جمل او حمير او بغال
فصل الباء بالن بوزلي الامر الخالي العذارى
بالي الساحل للبحرين **له** امرمن يرلق بمعنى الجرح **يصيلي**
الحزين لان مايصيح الحزين ويكتب بالسين **يصلله** امرمن يصلق

بمعنى

بمعنى القرس على الشي ليعود اليه لمصلحة **بطقله** امرمن
بطقلق بمعنى التجسس على الغير وعلى ما وراه يجيئ لايدر
ويوضع عند ما يطلى القبيح مثل ابو المليح يقال ابو يطلى
اي مليح قبيح **يغله** امرمن يغلق بمعنى الذهب **يقتله** امرمن
يقتلق بمعنى العفق والعنيض على الشي عنفا **يكصله**
امرمن يكصلق بمعنى المحاكاة استهزاءً يقال لمن حاكى غيره في
كلامه او فعله استهزاءً يكصلدي اي حاكاه **بيلا** الصحرا
ومنه بيلاق المصيف **يله** مرفق الفرس **يله** مستقبل ميلك
بمعنى الهروله **يله** امرمن يلق بمعنى اللحس
المكسورة يرله امرمن يرلق بمعنى الغنا بالصوت
بريلي البلدي اي من اهل البلد لان بي الارض والبلد
ولي اداة سنية **المضمومة بوقله** امرمن بوقلق بمعنى
التفتيش **بوكلي** الحامل على الظهر او في البطن بمعنى الحبل
بولو يا الترفيق بمعنى الحلق لنحو الشعر **بوللله** امرمن بوللق
بمعنى التقريع **بوللو** المودبه صاحب طريق لايتكلم ولايفعل
شيا الا بطريق **بوذلو** ذو وجه كالمحاف له وجه وبطانه
بوذلو بمعنى صاحب مايه **بوالله** امرمن بوالق بمعنى الدرهم
بوارله امرمن بوارلق بمعنى الدرهجة ايضا لكن مبالغة
لغة والله اعلم **مابي ما اخره ميم**
ساكنة وقفا ووصلا مع ما قبله توتيب الاول
معنونا له بالفصل متقدما فيه الساكن الاخر
ثم الميم المزيدة من العلامات والادوات التي تلحق الاخر
كما ان العلامات كلها تلحق الاخر بعض التواكيد فانها

تلحق الاول وبينتها في المثلثات ثم الميم الزائدة تكون ساكنة
ومتحركة فالساكنة باخر الماضي والمضارع اثباتا ونفيا معلوما
ومجهولا لا يكون ضميرا للمتكلم وحده نحو بيلد ومبيلد ومبيلدوم ومبيلدو
بيلمذم بليندم ببلمذم ببيلذوم بيلمذوم ومعلمت ما اعلمت
اعلم ما اعلم عُلمت ما عُلمت اُعلم وما اُعلم **وكذلك**
يكون ضميرا له باخر الاسما مطلقا مضافة والمضاف اليه
الميم سوا كان المضاف مشتقا او جامدا مفردا او جمعا نحو بيلجم
بيلجيلدم فولوم قولدرم ابي عمالمي وعمالمي وعبري وعبدي
وفي ببلجيم تلتقط بسكون الياء بعد الجيم ليكون بيلجي مضافا
للميم ابي عالم مضاف للمتكلم واذ فتحت الياء بعد الجيم لا تكون
ماخوذة فيه ويكون معناه حينيذ انا العالم فتقلب خطابا
لمن يتوهم جعل المتكلم **المتحركة** تكون مفتوحة علامة
لنهي المخاطب باخر صورة الامر متولدا من فتحة الميم هاوالف
نحو كَلَمَه • بَلَمَه • آرَمَه • اُقُومَه • اي لا تجن • لا تنجس • لا
تفتش لا تتزاوج **وقد تكون** في هذه الصورة مصدريه
ويشبه ان تكون مختصرة من مك اومق ويفرق بين النا هيه
والمصدريه بالقرايين اللفظية والمعنوية فالمصدرية تضاف
فيقال كلمي بلمي اي مجيئك عملم هذه قرينة لفظية
بخلاف الناهية فانها لا تضاف **واذ اردت** ان تنهى
مخاطبك تقول له كلمه • مي آدم اي لا تجن حيا انسان
ومما يشتبه في صورة الاضافة والنهي للمخاطبين قولدلم
في العربي كلمه كُم زجمل ان يراد لا تجيئوا او مجيئكم ويفرق
ايضا بالقرايين وهذا نظير لا النافية والناهية في العربي

في

في دخولها على المضارع الصحيح الاخر فانه يفرق بالقرايين
اللفظية مثل اعراب الاخر والعقلة عن الاعراب فانه يفرق
بالقرايين المعنوية كما هو مقرر في محله **وهاك ما اخره**
ميم ساكنة اصلية او لا اصلية فصل
الهمزة المفتوحة ابسم اسم فعل بمعنى صه **اخشام**
المزمبه من الاوقاتية الخمسة **إديم** الخطوة **اوم** الانسان
وان كان من العربي الا انه اشتهر مفتحا **الايم الايمه**
من التاكيد المعنوي بمعنى اجمعين اكتعين **ام** بالترقيق
امر من امك بمعنى المص والرضع **ايم** اسم مصدر لاجك
بمعنى الشرب يقال براجم سواي شربه ما **ايم** بالتفخيم
حر الانثى وفرجها القبل **اندام** العضو **المكسورة**
ايلغيم صالغيم السراب يري من بعيد كالما **ايرم** بعد
كون بمعنى مد البصر يقال كون ايرمي لمد المبصر وغاية راي
العين **المضمومة اوجروم** الموضع المنهار العالي الذي
يخشى السقوط منه كالجروف الخابزة **اروم** طايفة اليونا
واسم المرة من الضرب واسم مقدار من نوع يقال بيج
اروم طرخانه ذكر اي ما يساوي طبخه كشك **ازوم**
الزبيب والعنب ويفرق بينهما بالوصف فيقال فروازوم
ياش ازوم وبمعنى نفسي لا ذا اوزمي الفاظ التاكيد
المعنوي بمعنى نفس واضيف لميم المتكلم **اولام اولام**
تطابع نحو الطيور والغنم وجماعات العسكر صفة اثر
اخري **اولجوم** العطاردي من الناس والمكنش **الوم**
الموت الحاصل بالمصدر **اوم** امر من اومق بمعنى الرجا

فصل الباء المفتوحة بادام اللوز بايام مثله
لغة فيه بيرام العيد باليدم نحو النقر للحمار والدبغل
المكسورة بيقم الخصر النحيف بشرط الرد في التثقيل
العنيف بريم حية الحمقا المضمومة بود روم
كالسراب والمخزن تحت الارض بفوم الفترة من الاصابع
فصل التاء تركيم الاتفاق على فعل او قول معهود
وتنصرف بانمك او ايلمك في المتعدي وباولق في اللازم
يقال تركيم اتديلر اي اتفقوا على فعل او قول بينهم معهود
وتركيم اولدي اي صار الاتفاق ووقع المضمومة تخوم
اليد زمن بدء روات الزرع واما النوي جكردك
فصل الجيم المفتوحة جام شجر يتطرمنه
لبان يقال فيه جام صقزي جام الخزفيات جاليم اسم
مصدر بمعنى الطشت جالم مرادف جلغم اللقن فصل
الخاخام البني من الثمار او الانسان والجلد قبل ان يدبغ
واما البني من الحمار الاطمة فهو جيك
المكسورة خصم الغريب من ذوي الارحام ومن
العصابة خشيم العقب خمخم صفة مشبهة بمعنى
الاخن المضمومة خونام أثر الجذام في الخلق فصل
الدال المفتوحة دام السطح دام امر من دامق بمعنى
نزول القطرات وتنقيط النقطات
المضمومة دقوم اسم مصدر بمعنى المسك دوتام
القبضة من نحو الورد ثم اذراع الكرباس التي دوتام اي
اي ست قبضات واللحية قبضة واربع اصابع مثلا صقل

يبر دونام ود رد بريق دوش نام الانف المجذوم المجرد
دكوم الكي على البدن دوكوم الغفر المعقودة على الصرة
يقال دكوم بعلدي اي عقد غفرة والعقد المعقودة دنوم
مقدار من المساحة كالفدان من الارض وهو فدان الروم مثلا
يديم الغنيمة ويتصرف فيه باولق او ايلك لزوما وتعدية
يقال ديوم اولدوم اي غنمت ويراد فيه بوق مثل ديوملق
وتقدم في طوق ديوم كلدي اي جاء شبعان غانم فصل
السين المهملة المفتوحة سرسم الدهشان فارسي
الاصل المكسورة سجيم الخيط الدارج المضمومة
سوسام السمسم فصل السين المعجمة شلغم
اللفت وتقدم في فصل الجيم فيجوز الوجهان فصل
الصاد المهملة المفتوحة صالتيم العنقود من عنب
او نحل او غير ذلك المكسورة صقلجم الاضطرار والارتق
من امر مر وري مضر المضمومة صوم لمعنى الخالص يقال
صوم التون اي ذهب خالص صقوم المصموص ومحل
الدرس فصل الطاء المفتوحة طصم بلام التقل
نحو طصملك امر من طصملق بمعنى التتميم والتقنين طقم
تركيبه نحو الازرار المضمومة طوطم القبضة من
نحو الورد او البنفسج وتقدم في فصل الدال فيجوز
الوجهان طلوم الغربة والرق والرادية فصل
القاف المفتوحة قطم اسم مصدر بمعنى الخلط من
قطمق بمعنى الخلط فالميم للتخصيص خلط الكباش بالنعاج
في يوم مخصوص بيمني قاطم كوني وتقدم وعوامهم يحرفونه

بقاسم كوني **المكسوره قزيم** اقليم بالكيني **قغيليجو** شرارة
النار **قيصم** الكدشه بالبد من ذاهبه او فضة او غير ذلك
المضمومة قروم الهنايه يكون في راس الكوابين **قوم**
الرمل **قيوم** الصياغة والصابغ قيوجي قولدام صفة مشبهة
لن يكون على فند المراد والخنقه يقال قولمه قولدام اي
على قد ريدي مطيع لا يخالفني **فصل الكاف**
المفتوحة كيم مايلبس للحرب ولابسه انسانا او فرسا
كم العتيق من كل شيء **كم** اللجام **كوسم** مقدم المعز ديلها
ولقب لام سلطان من سلاطيننا العثمانيه **المكسورة كيم**
سوال عن من يعلم بمعنى من وهي الشكيمة **كسيم** التقطيعة
والقطعية نحو ما يقطع على انسان شيء يدفعه يوميا او
شهريا او سنويا ومنه صوكسيمي لقطع الخليج يوم الكسر
والجبر ومنه قسط الفواحس ومنه قطع الجرايم يقال لاسيمه
كسلدي **كلم** الكرنب مرادف لحته **المضمومه كوتروم**
المكسح **كليم** البساط بمعنى وبر **كوكيوم** الجرة الكبيرة من
النحاس **كوم** امر من كومك بمعنى الدفن **فصل اللام**
المفتوحة لغم الثقب في الجدار والاساسات **فصل**
الميم المفتوحة مردوم الانسان الاصيل الحليبي **ملهم**
الرهم يوضع على الجراحات **المضمومة موم** الشمع وصفة
مشبهة لمن يلين طبعه وتنكسر شكيمته بعد عزه وشدته
يقال موم اولدي اي لان وانقاد **فصل**
النون المفتوحة نم الطراوه من البلل **نم** كلمات ممتن خاله
من ذه الاستفهاميه بمعنى اي شيء ونيم المتكلم وحده اي اي

شيء لي ويطلق نه على من يعقل بمعنى كيم فتكون بمعنى من
هو لي في قولك او نيم عندي **فصل الياء المفتوحة**
ياردم ينصرف فيه بايلك وانمك واولق بمعنى النصر
يقال ياردم ايتدي بمعنى نصر الي اخره **يارم** الشطر بمعنى
النصف مراد ف بلحوق وياري بلاميم **يطيم** معناه اللغوي
الرفاد ومجازا بمعنى محوي الكلام يقال بوسوزن يطيمي
بيله سويلدر اي محواه كذا وكذا **ايم** العليق للبهايم **يميم**
الماكل يقال يميم يريد اي محل اكل **المكسورة يلدرم**
الصاعقه **المضمومة يوم** الثناء لحسنا او نظيرا **يوم**
امر من يومق بمعنى غمض العين وقفل الفم **يوچوم** البلعة
من شربة ما او اكلة من يوطمق بمعنى البلع وقلبت فيه التا
دالا ويجوز قلبها طاء لتجانسها هكذا يوطم **يوردام** بمعنى
مساق الكلام يقال سوز يوردامندن بللديد اي الكلام
ظاهر من مسافة ومحواه يقال فارسي يوردامندن بلينور
اي الفارسي يعلم من سوق الكلام ومحواه واسلوبه **وما**
اخره ميم اصليه او كاصلية متحركة وقفا ووصلا
مراعيا فيه ترتيب الاول ايضا معنونا له بالفصل
فصل الهمزة المفتوحة اصمه الكرم شجر
العنب المعلق المرشى واما غير المعلق فيبيمي او روم با
اصمه يلحق من اصمق بمعنى الصلب والشق والتعليق اي
لاتصلب ولاتشق ولاتعلق **اقطرمه** القليعة من الخيل
او من اعرية الغزاة الماخوذة **اقطرمه** يلحق من اقطرمق
بمعنى الكب والانكفاء بان يصير العالي سافلا كانكفاء

النقود وانصبابه مايهنا وانكفاء الاسنات او النارس على وجهه
اله اله يفي من الملق بمعنى الاخذ اي لانا خذ النفاح **امه**
بتر قبيح الميم الدوا النافع والنافع تطلق فيقال مؤامه
بر من اي هذا ماينفع دواءً كان او غيره **المكسوره ايته**
ازومي عنب الذيب **ايسته** الحمى السخونه من الامراض
ايسته يفي من ايستق بمعنى التنحيين **المضمومة اولته**
بالتزفيق الفريك من نحو الحنطة **اولته** يفي من اوتمك
بمعنى صياح نحو الديكه والبلابل **اورمه** الشبيكه نحو
القصات والمحارم والسراويل **اورمه** يفي من اورمك
بمعنى ظفر نحو الشعر والقتل **اورمه** يفي من اورمك بمعنى
عواء الكلب وتفقدها فيما اخره راءً ساكنه **اويه** يفي **اويه**
المفتوح صفة مشبهة يقال اويه ديك اي كم مفتور اويه
يفي من اوبق بمعنى التفويز والتخويف **اويه** يفي من اوبق
بمعنى الانقياد والمتابعة والموافقه والكل بكون الياء
وسيأتي فيما اخره ياء ساكنه مخمس المعنى **فصل الباء**
الموحدة المفتوحة باصطرمه شرايج اللحم الغديد
يباع في مصر الان واصله كبيس اللحم من باصطر فتعدى
باصمق بمعنى الكبس وكل شيء يكبس بيبس باصطرمه
ولو من عجوة او زبيب او غير ذلك **باصطرمه** نهي من
باصطرمق بمعنى التكبيس اي لا تجعل الغير كابسا فهو
متعد بصمق بمعنى الكبس والدوس وتنزع **بصمه**
المرسوم من نقوش نحو المحرات والمحارم وغيرها نرسم
بالقالب **بصمه** نهي من بصمق بمعنى الكبس والدوس

بالرجل

بالرجل وتقدم مرتين **المضمومة بورمه** المفتول من نحو
الحرير والخيطان والحبال والطومار **بورمه** يفي من بورمق
بمعنى الفتل والي ولوي القلب اي لا تفتل ولا تلوي
بوغمه نوع من الحلي في عنق النساء مرون ومعناه المخنقة
بوغمه يفي من بوغمق بمعنى الخنق اي لا تخنق **بوكمه** البروم
من نحو الحصر وتربيع من بورمه وابورمه كما ان المفتول
والمبرومة والملوي قريبة معنى **بولمه** نوع من الدبس
مايع **بولمه** بفتح اللام ايضا يفي من بولق بمعنى التلوث
اي لا تلوث وبمعنى الدلك نحو السوق **يولمه** المصبوغ
بويمه يفي من بويق بمعنى الصبغ **فصل التاء**
المثناة فوق المفتوحة تيمه الرفسه بالرجل
تيمه من تيمك بمعنى الرفس بالرجل **تلمه** نوع من الحبب
حلو كلبن الحصيبا اذا جبن **فصل الجيم المفتوحة**
جاطه نوع من القماش الصراصر يعمل منه الاكفان والمخدات
والقفاتين يقال فيها حطمه بورغات الى اخره **جالمه**
صفة مشبهة الملطوش كالمسروق من الاسنوة وغيرها
ويطلق على العمامة **جلمه** يفي من جلمك بمعنى الجر والسحب
جلمه الجر من نحو الصندوق ونقاله ايضا جلجه صندوق
يقال بيوك جالكي اي ابو عمامة كبيرة **جالمه** يفي من جلمق
بمعنى اللطش اي لا تلطش **جالمه** نهي من جلمق بمعنى
ضربه نحو العود والجنك ونوبة الطبل والزمر **المكسوره**
جزمه خف فوق خف يلبسه ارباب الديوان
ومن اسمايه ايضا صوقان وهو عربي غير مستعمل **فصل**

ای لا تنس وتقدم

الخا المعجمة المضمومة خورما تمر النخل بانواعه
ويفرق بالوصف يقال بايش خورمال للرطب فوري
خورما للتمر فتريل خورما للبلح البسر الاحمر ويطلق على
نفس النخل يقال خورما اغاجي شجر النخل فصل
الدال المفتوحة دكمه كلمة استبعاد يقال كاوري
فيقال في جوابه دكمه دكمه اي هل يجي فيجاب بعيد مستبعد
دكمه لهي من دكمك بمعنى اللمس ومساواة الثمن المبيع
اي القيمة د امو مجهم دكريي الدور كالجوز والبيض
والقرايع ومنه دكريي چنبر للدوريات من الشابر يشتق
النسا المكسور د يكمه المحيط المتين بالحيا طه د يكمه
لهي من د يكمك بمعنى الخياطة اي لاتخيط د يمي اللحم
من بلاد الروم المسمى في مصر مضرب دوحه بليسه
مراكبية الروم غالبا المضمومة د وزمه المعمولية
من الحيل والمصنوع د وزمه نهي من د وزمك بمعنى لاتشق
هذا المشوش المخيط د وشمه الفرش لنحو البيت يقال
اود وشمه بي فراشا لبيتي وفراش الطبقة د وشمه
نهي من د وشمك بمعنى الفرش اي لاتفرش د وكمه
الصبه من نحو الغله في السفن والحواصل من غير حزم
وتعبية في اوعية د وكمه لهي من د وكمك بمعنى الصب
اي لاتصب د وكمه الذر مقابل المروه د وكمه نهي من
د وكمك بمعنى الدق والضرب اي لاتدق ولاتضرب
فهذان الكافيات عجميات والتنان قبلهما عربيات
د ولمه ملان مدكوك في الارض اوغيرها د ولمه

نهي

نهي من د ولمق بمعنى الاغتلا اولا تتتيلى د ولامه
معروف بليس كالجوخة يجزم عليها فصل السين
المهملة المفتوحة سرمه المنشر كالتين والتمر والذ
اذا انشر لينبشف ومنه سرمه لهي من سرمك بمعنى النشر
اي لاتنشر تمه الدهشان المضمومة سورمه
الكحل والميتي من بلد الى بلد يسمى سوركوت سورمه
المصفا كالعسل المصطفى وغير العسل سوزمه نوع
من طعام الدقيق كالعصيده والحريق لانه لاينه مصطفى
من المخل مثلا سوزمه نهي من سوزمك بمعنى التضيقه
اي لاتضف فصل الصاد المفتوحة صيمه
الطريقه الزايغة صيمه نهي من صيمك بمعنى الزايغ
والانحراف عن الطريق اوعن الحق يقال يولدن باخود
فقدت صيمه اي لاتزوغ ولا تنحرف عن الحق اوعن
الطريق صليمه الرخيل المشكوك في طابقة من غير
جنسه ونوعه من صيلق بمعنى الشك والشك في المشكاك
نحو السمك ومطاوعة صليتق صيمه ماينشر ويرش نحو
رشه البنه فيتاق صيمه نهي من صيمق بمعنى النشر
اي لاتنشر ومنه صاحو الماينشر في الافراح والتنقوط
ونقوم صالمه الرزة من الحرير بسلسله يبطح لها واسم
للسيب بلافيد حسي اومعنوي كالدواب وكالامين
الخارجين من فيد الحكومن صاليو يرامر من صاليويد
بمعنى الاطلاق والارسال التسيب وهو من كنايات
الطلاق المكسورة صرمه المخايش من الغضب صقمه

المخرق كالاكام والقنا يبز المزقة **صفقه** لهي من صفق
بمعنى العصر كعصر الثياب والعنب مثلا **فصل**
الطا المفتوحة طصمه شراك كنعل ونحو
القبقاب **فصل القاف المفتوحة قامو**
من التاكيد المعنوي بمعنى جميع **قيامه** الحشو المبطن
مما يلبس كالقبا **قيمه** الحروف يطبخ كاملا او نصفه
في التنجن معروف **قرمه** نابع لقارش يقال قرمه قار
معناه خلطه بلطه **قرمه** الة الحفر معروفة ويستعملها
الفعلا للحفر وغيره واسمها بالعربي هكذا ايضا **قنطرمه**
كالمقود للفرس معروف عند السياس **قه** امر من قمق
بمعنى تبشيم نحو المسمار **قورمه** الفاورمه معروفة
قاورمه نهي من قورق بمعنى التمحيص والتعلي على النار
اي لا تحمص ولا تقلي **المكسونة قرمه** المكسر المفتت
قرمه نهي من قرمق بمعنى التكسير والتفتيت **قيمه**
الخروم من اللحم **قيمه** نهي من قيمق بمعنى العزم اي لا تعزم
قيمه لهي من قيمق بمعنى التخري على الميتي والتلاف
الغزيز **المضمومة قومه** ضرة المراة وتسمى ايضا
اودنق اي شريكتها في الزوجية **قومه** كلمة زجر
واغرا يقال عند اغراء الكلب على الصيد قومه وعند
اغراء الانسان على فعل قومه نهي من قومق بمعنى الوضع
والترك والحط **قورما** وبدل القاف الخا التخل وفيه
يعلم بالوصل يقال ياش حورما الى اخره وتقدم في
فصل الخا **فصل الكاف المفتوحه كسمه**

سهم

سهم مخصوص بفصل عريض كسمه نهي من كسمك بمعنى القطع
اي لا تقطع **كي** السفينة **فصل اللام المفتوحه**
يقه القفيشه في الزجيه كالجيب يدخل فيه اليد
المضمومة يقه شيء قدر اللقمة يصنع من نحو عجين
الرلابيه في السيرج ويصب عليه العسل يعمل في المواسم
فصل الميم المفتوحة ملمه بتر فيق اللام صفة
مشبهة الاسنان لا يضر ولا ينفع باجنيتا ره مضموم نجم
نابط **ملمه** لهي من ملمك بمعنى معمغ نحو الغنم وتقدم
مه الشيء للمراة وغيرها ويخص في البهايم بالجك وتقدم
في باب ما اخره كاف **مه** اداة لهي بعد صورة الامر كما تقدم
مرارا في صور النهي واداة بقي للماضي بعد صورة الامر
قبل علامة الماضي نحو المذاي ما اخذ ولكن لا نضاطها
بما بعدها بكيفي بفتحة الميم من غير الف **المكسورة**
مي اداة استفهام بمنزلة الهمزة وهل بعد المستفهم عنه
عمدة او فضلة ذاتا او وصفا **فصل الياء المفتوح**
يارمه الدشيش لكونه مفلوقا ويطلق على فلقات
الحطب او الخشب **يارمه** لهي من يارمق بمعنى الحلق
والشق **يمما** النهبة بمعنى المنهوب **يقه** نهي من يقمق
بمعنى نزول المطر اي لا تمطر والف نهي النهب زيادة لام
الثقل نحو بغلة امر من يقمق بمعنى اذهب اي لا تنهب
يناشمه النوي من الحنطة **يقه** نهي من يقمق بمعنى
الاحتراق بالنار الحقيقية او بنار الظلم او بنار الغرفة
يقمه نفس الحرق في البدن او الثياب **نيشمه** لهي من

بنشهق يعني المقارنة بالجنب ايه لاجانب يمه الرفقة في نحو الثياب
او في نحو الدسوت والصحون يمه امرين بمعنى يعني الترقيع
المكسوره بكرمي من العدد عشرون المضمومة يوزرلك
تحزمي بزار الحرمل لان يزرلك الحرمل وتحوم البرد يوصمه
صفة مشبهة الانسانة البارد الخارج عن الاعتدال الجلنط
فالميم الزايدة في بعض هذه الامثلة للتخصيص بنوع
من المصدر او باسم عين او باسم الفاعل او مفعول او صفة مشبهة
ويصلح ان تكون فيما اخذ من المشتق ويصلح ان تكون فيما اخذ من
المشتق بقي للمخاطب والله اعلم باب ما اخره
نون ساكنة وقفا او متحركة وقفا ووصلا مراعيا
فيه ترتيب الاول معنونا له بالفصل فهو على نوعين
احدهما نون المزيدة من الكلامات والادوات التي تلحق اخر
الكلمات من الافعال والاسما وهي ساكنة ومتحركة والساكنة
في الافعال والاسما فيفي الفعل تكون للطاوعة وتنقل
المعلوم الى المجهول في الماضي والمصدر خاصة نحو سلندي
وسلنش وسلينك تمشح وقد تمشح والتمشح ونحو بلندي
وبلمش وبيلنك ايعلم وقد علم والمعلومية ومثل هذه
النون اللام وفي اخر صورة الامر تكون بعد الف بمنزلة الالف
والالف الداخلة على اسم الفاعل او على اسم المفعول فينظر الى
اخر صورة الامر ان كان ساكنا صحيحا فتح وينولد من الفتحة
الف وان كان متحركا ايا به حركة كانت يجذب بعد الحركة
بالفتحة ويلحق لها النون المذكور بعد الفا في اسم الفاعل
خاصة واما في اسم المفعول يكتفى بنون المطاوعة بعد الالف

على

على وينزه الصحيح الاخر منها لالف والنون في الاخر بمنزلة الالف
والنون في اول اسم الفاعل واسم المفعول نحو بليلان بيلنان
وران ايا العالم والمعلوم والضارب والمضروب ونحو اقويان
اقرنان بيبان اسكان اسكبان ايا القاري والمروي واللاحس
والملحوس والقديم وفي اخر الاسم بمنزلة ضمير الغايب لمتقدم
والاسم قبلها بمنزلة مفعول منه او فيه ان لحقها دن اوده نحو
زيبك فولدت الدم او زيد صندن وقعده فردم اي زيدا اخذ
من عبده ووضعته في صندوق هذا اذا كان الاسم الملحق
به النون صحيح الاخر فان كان معتل الاخر لحق به سين الوقا
مكسورة ثم لحقها النون المذكورة نحو زيدك اناسدن الدم
احتقن من ابيه وزيدك توطبسدن المجته وارد رفي عليه
دراهم موجودة والمتحركة في الافعال والاسما
فيفي الفعل المضارع وكما يشتق منه من اسم الفاعل تكون
للطاوعة وتنقل المعلوم الى المجهول مكسورة في غير مضموم
الاول والثاني نحو سليز بيلز الخز يتمسح او يمسح يعلم
بوحده ومضمومة في مضموم الاول نحو قرنور يقرا في المضار
ونحو سليجي وبيلجي واقرنجي في اسم الفاعل اي متمسح ومتعلم
وينطلق للمراة ومفتوحة بمنزلة ضمير الغايب لمتقدم والاسم
قبلها بمنزلة مفعول له يلحق بالفتحة الها او الالف مكان دوت
اوده في المثال المتقدم لتكون الفتحة مع الها او الالف صلة
الفعل على معنى المفعول باللام نحو زيدك فولدته كمتقدم
ذهبت لعبد زيد ومكو ومكسوة كذلك والاسم قبلها
بمنزلة مفعول صريح بلا واسطة حرف المفعول نحو زيدك

قولي الدم اخذف عبد هذا اذا كان الاسم الملحق به النون
صحيح الاخر فان كان معتلا باي حرف من حروف العلة لحق
بحرف العلة سين مكسورة ويلحق النون المذكورة بالسين
مفتوحة نحو زيدك اناسنه كيندم في المفعول له ومكسورة
في المفعول الصريح نحو زيدك اناسيي كوردم رايتي اباه وتكرر
النون المزيدة منفصلة مفتوحة لحق بها ها السكت نحو نه
سوال عن ذي العلم يعني ايي شيي كان كم سوال عن ذي
العلم نحو نه در بواي ايي شيي هذا فاذا كررت تكون بمعنى
النفي في الاسما نحو نه او درنه بوه راي لا ذاك ولا هذا او بمعنى
النهي والعطف سلطه على الامر نحو نه كل نه كيت اي لا تاكل
ولا تذهب **النوع الاول ما اخره نون ساكنه**
وقفا مراعيا فيه ترتيب الاول معنونا بالفصل
فصل النون المفتوحة آرشون ذراع الفيا س
وذراع اسطنبول ذراع وربع مصري **آرصلان** الاسد
وجوز اصلات **اوقون** التاني مقابل العجلة ومراد فه
يا مبه ارقلان امر من ارقلمق بمعنى الاختفا بالغير والتقاو ت
والتظاهر اي اتخاذ الغير ظهرا **اركن** الوقت البعيد البدوي
اركين الاعزب من الرجال ومن النساء دولب **ارمغان** الهدية
اسغن السالم الطيب من الامراض من بني ادم يقال صاغ اسغن
اي طيب سالم **آشغ** بالتخفيف امر من آشمق بمعنى ابتلع نحو
السكين وفم البير من الاستعمال **آشغ** بالترقيق امر من اشمك
بمعنى بعثرت نحو التراب وتنشته مطاوع آشمك بمعنى النبش
بعثرت نحو التراب وبهشته **آقن** العسكر الغابر على البلاد

من

من غير قرار **آكين** الزرع ونصرفه بحذف النون وتقدم
في باب ما اخره كاف ساكنة **الان** الخلا والبرية يقال
الان برده او تورايي اجلس في الخلا **التون** الذهب الدوا ن
القفار **الدان** امر من الدلق بمعنى الاختداع والغيبة في
المعاملات **آيلين** الجبهة **ايلن** امر من الملق بمعنى ابتغاء
المزاج وكون الانسان يتاخذ بانفعال مزاجه او بما خذه
والقبض عليه اسرا او غيره **آنجلين** اداة تشبيه مخصوصة
بدخولها على المشبه به من الضمائر واسما الاشارات نحو انجلين
سنجلين سنجلين بر نجلين اي مثله مثلك مثلي مثل هذا
آنكون لاجله **آنكين** وسط البحر واباحته **آوجمن**
صفة مشبهة بمعنى العياش على بيته **آيدين** النور يقال
اي ايدي بيني اي نور الفجر **ايران** اللبن الحامض الذائب بالما
ايي لبن امر من ايلتمق بمعنى التقطع والتشوه في الطرقات
آين العادة والاسلوب **آن** الجمال فوق الحسن **آن** العرض
مقابل الزمن الطويل **المكسونة ايكون** لاجل اي
للتعليل **ايرين** امر من ايدنمك بمعنى اتخاذ الشيء فتنية
والافتتان بنفسه لاجل **اوغي كون** اسم يعني اليوم الذي
قبل يومك **ايكون** امر من ايكرنمك بمعنى الغرف وكون
الانسان يغاف الشيء **ايكن** كلمة بمعنى ولا بذاك الجميل
وبمعنى لولا للتهديد يقال ايكن تزلمه اي لا تتعثر بذاك
الجبل وايكن اللهدك فوقرقزم بوجسه من الجديد
بدم اي لولا خاف الله لنكد ف عليك واذيتك **ايرغن** امر
من ارعنمك بمعنى التنحي والتزلزل من المكان والترحح

عنه ومثله ارغلندي **ايرين** التتبع **ايصين** امرن ايصنك
بمعنى التسخن بالنار او بالشمس او بغير ذلك **ايصبت**
امرن ايصنك بمعنى الانتفاش وسكون الروع بالاستناد
الى الغير والاحتماء به **امرك** امرن ايرنك بمعنى الاشتهاء
للاطعمة والنواكه والعلمان والنسا **ابمرغن** امرن ايمز عنك
بمعنى النفاس **ايلغن** الحطب الشعشاع **ايلن** امرن ايلنك
بمعنى الدعا بالبسو **اينين** امرن اينتمك بمعنى التغيظ
والتنادي **اينن** بالترفيق امرن اينمك اينمك بمعنى
وجيُ الكباش وحضيها **اينان** بالتخميم امرن اينامتن
بمعنى التصديق **اين** الجحر لنحو حشرات الارض والحيات
ان امرن اينمك بمعنى النزول
المضموقة اونن امرن اونتمق بمعنى الاسخنا والحيا
اودون الحطب **اوراك** الانضاف يقال آش تتوزيله
تتوز اوراله اي الطعام بالملح والملح بالانضاف والتخمين
بالانضاف ايشله ايه افعل بالانضاف وبزيادة لام التنقل
بمعنى التخمين نحو وراله امرن اوراتمق بمعنى التخمين
ارغان الجبل الغتب **ارمان** الغابة **اوزون** الطويل
اوزان بالترفيق امرن اوزنمك بمعنى الميل الى الشيء
كالوطن والولد بمعنى الحنين **اوزان** بالتخميم نوع من
الاتراك كالمجر واسم لغنايهم بمنزلة الرجل والموالد في الزنج
اوپان بالتخميم ايضا امرن اوزاتمق بمعنى كون الشيء
بطول **استون** الفوقاني والعالي استون الطنبة والرفعة
من الحركات ينبغي لها الطقاليم اوستون العلاق **اوشن**

امرن

امرن اوشنمك بمعنى التكاسل **اوشن** امرن اوشنمك
بمعنى الخوف والانزعاج **اوصن** امرن اوصنمق بمعنى
السامة والزمق **اوصلن** امرن اوصلنمق بمعنى التادب
بعد سوء الادب والتنقل بعد الجنون **اوغزون** الاخلا س
والعمل حقيقة وتضرفه بايبشلك **اوغردن** اسم لباب
السرج يقال فيه اوغزون قاليي **اغلان** الصبي **اغون** امر
من اغونمق بمعنى الاغمام اد في لسان بلغة **اوكرن** امرن اكرد نمك
بمعنى التعلم والاعتياد **اكون** امرن اكونمك بمعنى النمذج
والتخمز **اوپان** امرن اوپنمق بمعنى التيقظ **ايكن** الزيد
بحاوزة الكيد **اويكن** امرن اويكنمك بمعنى التكلف ومحاكاة
فعل الغير وقوله والتشبه به فيهما **اويلغن** امرن اويو
لغنمق بمعنى سحلية نحو التمساح في مشيه بسرعة وسحلية
سا روغ البارود في صعوده **اويلان** امرن اويلنمق بمعنى
التبطي والتنوق واما البطي اويا صفة مشبهة **اولوك**
اللعب **اولن** الصوالجاوبه في الجياد والاباد **اولن** الدقيق
من نحو البر **اوون** من العدد العشرة **فصل الياء**
الموحدة المفتوحة باسبان الحارس الحافظ **بشمان**
النادم ويتصرف باولمق في اللازم وبايلمك في المتعدي
بشمين الحلاوة السمتينة يقال بشمين حلوايي **باصفين**
اسم تكبيسة يعلى العدد اومن بينت الدايي على مجالس النحاس
وعلى اللصوص **بطمن** الرطل كل رطل بلاد له وزن مخصو ص
بكين امرن يبكنمك بمعنى الاتعلاق والانتقاله والاعتياد
تكن امرن تكنمك بمعنى التنوله والرضا يقال بكندم

قتلته ورضخت به والمجيني **بلاك** رجل الجمل والبغال **بلبان** نوع من الصقور **بين** دهن الدماغ في الراس **بن** ضمير المتكلم المتصل وجهه بعيني انا **بن** امر من بنمك بعيني غمس اللقمة في الطعام او الملح او الخل **المكسور بيجين** الحصاد من بيجمك بعيني الحصد وبيشغل باليلم مكان النون يقال بيجم او بيشين رماسو داي وقت الحصاد **بريان** الشوا **بلدرحين** طير السمات **بن** امر من بينمك بمعنى الركوب **المضموم بتون** الكامل والصحيح غير المنكسر **برون** بالتخفيف امر من برنمك بمعنى الالتقاط نحو الحمام والبرده **بروم** بالتخفيم الانف **بوزون** البنيذ والعسل **بوساد** البستان معروف وسينه في التركي مخمة **بوصوص** استقاته الفد يستعمل بعد بوبي يقال بوبي بوصوص يرنده داي قرع قعامة مستقيمة **بوكوك** ومثله **بكون** هذا اليوم **بوكد** امر من بولتمق بمعنى التكدر طبعا او مابولان اسم فاعل بمعنى الاخذ من بوطق بمعنى الوجدان **بيوت** العنق **بيون** الدامة والكفالة والضمان يقال بوجي بويمده بايندراي دينه باق في ذمتي وفلان برجنه بيوت اولدم اي كفلت وضمنت دينه **بون** الايله واسم لام العنق معروف

فصل التا المفتوحة تبن امر من تبرنمك بمعنى التحرك **تكين** صفة مشبهة بمعنى الخالي من العرفات يقال في العالم او العارف او الوالي المتوهم فيه خلاف ذلك تكين وكولدد **المضمومة تفرغاك** الارز مراد في برنج **توتن** الدخان **توكن** امر من توكنمك بمعنى المراغ والتمام

ونفاذ

ونفاذ الشيء **تومن** مقدار معلوم وزنا وعددا لغة شرقية يقال مالي تومن تومندر وبونتايمي اون تومنه الردم **فصل الجيم المفتوحة جيان** صفة مشبهة بمعنى الخاير على البلاد من جيمق بمعنى الغارة على البلاد من غير استقرار **جينين** صفة مشبهة بمعنى العسير كالطريق الوعر والعسير والامر الصعب المشكل ومن اقوالهم في الشرس طبعا بعدا ان يذل ويخضع رمما يعلى انفه جنيني قوركيه قريليجه بمعنى اركب كالجوز الصعب ان لم ينكسر ما يوكل **جيكرزين** امر من جكرنمك بمعنى دخان الراس دور رانفا **جكرزين** امر ايضا من جكرنمك بمعنى الحوصات حول الشيء كحوصات الطاير او النحل حول الشيء **چكين** العاتق معروف **چمدن** امر من چمرنمك بمعنى التشمير عن الساق خاصة وامات شمير الساعد حقيقة او مجازا فهو صفة تمق وسبابي **جوشن** من الدروع يلبس في الحرب يقال جبه وجوشن معروف ومنه دما الجوشن **چوكان** العصا المعهى صولجان في طرفها اعوجاج **المكسوره چبان** الدعل **چركين** الوحش القبيح **چكين** الكنف **چمن** النباتات من الخضراوات وقد تفتح الجيم بدليل قوله الشاعر بجنسا سركا بركو هر جسمه عينه حسمه خضرا ولسه الحسمن بايمده بير بنفشه خط اولمزايسمه ايحسمن **چبان** الوذيات من الحشرات الارضية حكران امر من جكرنمك بمعنى الدوخان من دوران الراس يقال بايشم چكر انديم داخت راسي يجوز فتح الجيم وكسرها وتقدم الفتح **المضمومة چوبان** الراعي على الانعام وعلى من تحت يده **جوغات**

الاشتاد چوب بمعنى جيت **فصل الخا المفتوحة**
خان السلطان ملك التتار **خان** الخان المعروف بمعنى
السبيل **خاقان** السلطان **المضمومة خون** التمتع
الذي يجب منه كوالما الورد وعيني **فصل الدال**
المفتوحة دارلخان امرمن دار فعلمق بمعنى التضجر
دبرك امرمن دبرمك بمعنى التحرك وتبدل الدال تاءً
وتقدم دبلات امرمن دبلتمك بمعنى اللعبطة **دبن** امرمن
دبنمك بمعنى برغشة الدواب **د پ ك** امرمن پ دامنق
بمعنى التلذذ والاستحلاء **دادلغة** ومنه داطلي للخلو
يكتب بطاين وداليين مخمين ومختلفين **دارلغان** صفة
مشبهة بمعنى ضيق الحضين **دارغين** صفة مشبهة بمعنى ضيق
الحضين ايضا **دردغان** النشتنة حامد تصرفه بايلمك
في اللازم واولخ في المتعدي **درمان** الدوا والعلاج فارسي
الاصل دروان منقطع الطرقات المخيفة **درن** الخميق
ما اوبعضي **دكرمن** الطاحون والرحا فالاول يطلق عليه
بلافيد والثاني بينه الدينقال ال دكرمني والاول منه مايدار با
ومنه مايدار بالبهايم ومنه مايدار بالريح قال الشاعر مجنس

كندوم كوزوم يشيله ، دونر بيرذكرمسم ،
چرخي فلكده كسيه ، لوتب ذكرمسم ،

دكين مركبه من دك بمعنى الى للغاية وما بعدا لكاف بعيد
الوقتة او المكان يقال اخشام دكين يورد وم سرت الى
وقتة المغرب ويقال اوه دكين كيتدم ذهبت الى حيث البيت
دمرك النصل للسهام او الحابه او الرماح **دمين** قيل هو

الساعة

الساعة **دورت** امرمن دورتمق بمعنى الفتق بعد العجز او بعد
المرض او بعد الفقر ايه الانتعاش والمعشة **دوين** امرمن
دوينمك بمعنى السعي والمجاهدة في تحصيل المراد **دك** بمعنى
من وعن الجارين **دين** امرمن دينمق بمعنى الاعتماد والتحلد
والاتكا والاستناد **المكسورين دبركن** اللوح يبرى
به الزرع بخمسة اصابع السيمي عند الفلاحين المدراه **دراغما**
الترجمان **دبوكين** سريع الفرس **دبزمان** الشاب العاقل
القوي قبل ان يلتحي **دبكلن** امرمن دبكلنمك بمعنى الاستراحة
من التعب **دبكن** امرمن دبكنمك بمعنى الاصغا والاستماع
دبكن الشوك وبمعنى الخياط ايه الذي يخيط وبمعنى
الطارس للاشجار والرماح من دبكمك لمعنى الغرس نحو
الاشجار والرماح **دبلن** امرمن دبلنمك بمعنى السوال
شحاذة **المضمومة دنون** الدخان وجون بالتابت
الدال هكذا تنون **دزعون** صفة مشبهة للذم بمعنى
الجبان الصد الواقف في موضع واحد **دوزكون** الة
التزيين كالحمرة تشترطها النساء للتزيين المسماة جسن
بوسف **دوشكون** العاجز بعد القدرة والقوة الذي
انحط حسا ومعنى **دوزن** امرمن دوزنمك بمعنى انتظام
نحو الحال والتزين بالدباس كتزيين المراة وتهيئتها
لزوجها وانتظام نحو الفرش ثم الدعا للزوجين بانتظام
الحال يقال فيه الله تعالى دوزدا لك ويرسون كمولك
بالرفا والبنين دعا لما **دوشن** امرمن دوشنمك بمعنى
المباسطة والمداراة مع الغير لتحصيل المراد **دوشين**

امر من د و شمك بمعنى افتراش الفرش مطاوع د و شمك
بمعنى الفرش **د و شون** امر من د و شمك بمعنى التفكر
والتفكر نفسه د و شيخ **د و شون** امر من د و شمك بمعنى
التملق والتداخل مضمون الوقوع على الغير لتحصيل المراد
د و شمان صفة مشبهة بمعنى كثير الوقوع **د و غان**
البارز من الصفوف **د و غان** المولود والظاهر من الكواكب
من د و غمق بمعنى التولد وظهور الكواكب **د و ق ون** امر من
د و ق لمق بمعنى الصدم والاصطراع **د ق سان** من العود
الشعوث **د و كن** الدراس بعد الحصاد **د و كون** الرهن المبيع
وفها في مصرنا **د و كون** امر من د و كو نمك بمعنى الاحتياط
لغزا وغيطا واختباط السفينة في البحر وقت الغليبي **د و كو**
بالكاف العربية امر من د و كنمك بمعنى التصيد ماءً او عرفا
د و لين امر من د و لنمق بمعنى الدوران حول الشيء **د و لان**
امر من د و لنمق مطاوع د و لندر من بمعنى النصب لاخذ
اموال الناس **د و لان** بالترفيق امر من د و لنمك بمعنى الاستر
مثيا اي المشي بالليل والراحة وشاهده من شاهد يي
نرم رو اولكه اوله د و لك **د لون** امر من د لو نمق بمعنى
غروب الشمس والقمر والكواكب وغروب شيء عن البصر
وخفاؤه بعد ان كان يرى وبمعنى الاهوال يقال كشر د و لو
اي غربت وافلت وفلان كوزدن د و لو ندي اي غاب
خفي عن بصري **د و من** الدفة للسفينة **د و من** الضباب
د و ن امر من د و نمق بمعنى التجمل والتزيي بالليباس
وما يتزين به ومنه د و نمه لزينة البلدان عند النصر

ولعارة

ولعارة الاعزبة سمن الغزا **د و ن** امس اليوم الذي قبله
يومك ويطلق على الليلة يقال د و نله كلدي اي جاء ليلا
د و ن امر من د و نمك بمعنى الرجوع والعود والدوران
حلقة كالدراويش يدورون عند ذكرهم **د و ن** اللباس
مطلقا او مقيدا على السراويل يقال في الاول انه د و نه
قادر اي قادر على الخلع واللبس اي مايلبسه **ولي الثاني**
ديز د و لي اي السروال **فصل الزاي المعقو** حتة
زبون العاجز **زخمن** الوطن **المكسورة زبون** الشاتة
المسماة فتنبار وتضم الزاي ايضا **زندان** الحبس السجن
زيان الخسران وتضرفه باولق في اللازم ويايلمك في
المتعدي **الضمومة خال**
فصل السين المهملة المفتوحة سختيان
الايم المدبوغ من المعروف **سران** القرية لصاري
المركب **سزن** امر من سزنمك بمعنى التوهم **سسركان**
امر من سسركنمك بمعنى التنبيه والتنبه لما غفل عنه **سكسان**
الثمانون من العدد **سون** امر من سونمك بمعنى كون
الانسان يفرح واذا اسند الى العدد يكون بمعنى الثمانية
يقال د و شمن سون دي اي شمت وفرح واسم الثمانية الحاصلة
من المضروب سونيج **سن** ضمير بمعنى انتم منفصل للمخاطب
سن ضمير منفصل بالامر بمعنى الشرط يقال كلست
اولور اي لو جيت لامكنت والصحيح انه بمكان حرسه مكان
الكون نحو كلسك اولور **المكسورة سيجان** الشاة
من النواسق **سلكن** امر من سلكنمك بمعنى الاستتار من

البول والانتفاض من التراب او غيره على الملبوس ومنه
انتفاض الكلب او العصفور اذا ابلله القطر والماء
سكشكان صفة مشبهة مبالغة للمبنوك المخنث اعتيادا
سن الفعل يدل على فيه ضمير متصل بارز للمفرد المخاطب في
الفعل الضارع اثباتا ونفيا يقال كلو رسن كلا سن بحق ما
بحق وتاكيد للضمير المتصل المفرد المخاطب نحو سن سن ايب
انتة انتة والمراد بالمتصل انه لا يبتدئ بنفسه ولا يقع ابتدا
والمتصل بخلافه **سن** علامة للام الغايب ولنهيه في المفرد
فاذا اريد الجمع الحق بعد علامة المفرد علامة الجمع نحو كلسن
في الامر الغايب اي ليحي زيد كلسن في نهيه اي لا يحي هذا
في المفرد واما في الجمع نحو كلسن لراي ليجيئوا كلسنلراي لا
لا يجيئوا ويجوز ضم السين في ذلك **المضمومة سورتوك**
امر من سورتمك بمعنى الزحف على الاست كحبو الاطفال على
استاههم وركبهم ويخص على الركب بقولهم املك **سوركون**
الحبوء صفة مشبهة بمعنى المنفي من بلد اي بلد ماخوذ من سورمك
بمعنى الجر والسحب **سوردون** امر من سوردمك بمعنى
الاحتكاك والتفرجر **سويكان** العكان بنوكا عليه **سويكان**
امر من سويكامك بمعنى اتكا الانسان على العكاز او على
غيره ليقوم او ليمشي متهاديا بين اثنين او على واحد **سوند**
امر من سيوندمك بمعنى الانطفا ومتعديه سوندرمك او سو
يندرمك بمعنى الانطفا **سوت** اداة امر الغايب
ولهيه كاللام في الامر ولا في النهي الغايب نحو ايسوت
ياخذ المسوت لا ياخذ

فصل

فصل الشين المعجمة المفتوحة شادوان

معروف **شاهين** نوع من الصقور معروف **شمدك** الشمعدان
ولعله ماخوذ من المدك والفارسي بخذ العين **شيي** بالامالة
المحمود من البلاد والاماكن مقابل وبان الخراب يقال شنلك
مملكتنده راي عامرة ويطلق كالفارسي على الطلق الوجه
يقال شيي ادمدر اي منشرح الوجه مقابل الكشي يوزلمب
العبوس الوجه فشين في البلاد والاماكن بمعنى العامرة وفي
الانسان بمعنى انشراح وطلاقة الوجه **المكسورة شردان**
المنخة يجتمع بها الجبن من اللبن **شيرين** بالفارسي الحلو
وغلب في التركي على حلو المذاق ولطيف الاخلاق من ينشرح
له الصدور **شيي** مخصوص باللون الاصفر في الانسان
يقال **صاري شيي** اشقر اللون كبني الاصفر كان يعد
تابع اللون الاسود في الانسان يقال قزل يقرن بمعنى الاسمر
وكما ان الكل تابع لبغداي في القمحي اللون يقال بغداي الهلو
اي اسمر قمحي اللون **فصل الصاد المفتوحة**
صاري شيي اشقر اللحية واللون وتقدم **صياد**
المحراث الة الحرث **صباك** المتلاحم الة الرجم **صيات**
المخرف من صيمق بمعنى الاخراق عن الطريق او عن الخوان او
غيره **صيلق** امر من صيلمق بمعنى ارتشاق نحو السهام
واشتباك نحو الطلابيب في اللحم واشتباك نحو الاقدام في
الوحل او غيره **صابون** معروف في اكثر الالسنة هكذا
صاتون مادة الشراء ويشتق منه بوسيلة اليق يقال
صاتون الدي اي اشترى واما البيع مصدره صيمق وما

يشتق منه وتقدم فيما اخرناه فوق صازان نوع من السمك صفقين امر من صافق تمثق بمعنى الاحتراز صافقتهن صفقة مثبتة بمعنى الحدود صالق امر من صالق بمعنى التخيير في الشيء وبمعنى التزيج ومنه صالق المربيجه وبمعنى الطوطحة حسا ومعنى صمصوك الكلب السلاق صمن التبن صابيان الصوان واصله فارسي سابيات فعرب وترك كما تزي صفصفات صن امر من صالق بمعنى الطق الكسورة صفقن مشط من حديد كالسنار يصطاد به السمك ذرقا مرتلان العهد صغن بقر الوحش صغن بكسر الغين ايضا امر من صغمق بمعنى الاحتمال بالغير والالتجا إلى انسان او مكان صغن بفتح الغين امر من صغمق بمعنى تشمير الساعد حسا ومعنى واما تشمير الساق فهو جشمرتك وتقدم صن امر من صيمق بمعنى الانكسار من غير اباتة كانفصم وبمعنى انكسار القلب وافتقارهم بعد الغنا وبمعنى الهزام العسكر وانكسارهم صنقن صفته مشبهة بمعنى المهزيم وانكسر للعسكر كما قيل صنقتين سفريي لستة النطحة التي انكسرت فيها عمارة السليمي في زمن المرحوم السلطان سليم بن سليمان وجبر الله خاطر السليمي في الستة التي جددها باخذ حلق الواد وبمعنى من قليه مكسور وبمعنى من هو مكسور من بخر وافتقر بعد غنا لغيمن قلبه مكسور بركي صغن وفي المفتقر بعد بخر وغنى بارز كان صغني وا كابر صغنيه المضمومة صوغان البصل صوغلجان الدود من

البطن

البطن او من الطين على صورة الثعابين صوقمان خف فوق خف السيمي جلده وهو مذكور في كتاب الحلويات الخفه التركي لكن لا يخلو عن عراية صوردن امر من صورد تمثق بمعنى البرمن في الكلام من غير ان يفهم صوموت خبز مكبب معروف يعمل الان بمصر بكثرة صوت امر من صوتق بمعنى المناولة من يد الى يد فاكثر صويقوت السلب من المقتول والرمي من الانسان من صويق بمعنى التدريب والتنشيط كتنشيط القصب صولان امر من صلمق بمعنى ارتشاح الماء وبمعنى ارتشاش الماء

فصل الطا المفتوحة

طبن القدم من الرجل وخف البعير يقال فيه دوه طيني طبن قاعدة نحو الاثمدة الرحا م وعينه طافق امر من طافق تمثق بمعنى شك نحو السلسلة في العنق والحلق في الاذن طوشان الارنب طوان السقف الكسورة طن امر من طينمق بمعنى التظلم يقال طينمه لا تتظلم ولا تلزم واكثر استعماله في النفي المضمومة طوبان السروال يلبس في الرجل لستر العورة فمواخص من دون ولعل بنات المصارعين ماخوذ منه

فصل الغا

المفتوحة فلكان الريحان من النباتات المضمومة فودون معروف مشترك

فصل القاف

المفتوحة قالين الغليظ جثة قان الدم قيان مصيدة الغار والخاطف من قينمق بمعنى الخطف قيان العتبات الة الوزان قين امر من قينمق بمعنى الانتقال نحو الباب والفم وبمعنى الاحضار في التظلم وبمعنى الاحضار في الحصون من محاصرة العدو قيودان البطان في البحر

امرمن قوجق بمعنى التململ وكش الطبيعة مما يكره وتناذي
منه فتشديدت قولا او فعلا انسانا او حيوانا يقال يا عزي
اولاك فتشديدت قوجو نورضموت من المحسة بيان
المجروح اي يتململ وتكش طبيعته **قوجمان** صفته
مشبهة الكبير سنا يترا بي شابا السيمى غرابي والدها الدهقا
قوجان قلب نحو الخس والكرنب **قوروت** امرمن قورق
بمعنى الاحتقاب بالجيم او التخصن والحاسيمى قوري يقال
ياه شاه قوريسى اي حما السلطان **قوربان** الاضحية
والهدي الى مكة معروف **قورشون** الرصاص **قورهاذ**
معروف من المسلمين او النصارى **قوزغون** الغراب النوحي
الحالك **قوزقون** وسله **قوسقون** التغر للدابة **قوشن**
امرمن قوشمق بمعنى التخزم بالخزام واسمه قشاف **قوشون**
امرمن قوشولمق بمعنى التزين والتخيلى يقال دوزندي
قوشوندي قولدت امرمن قولدنمق بمعنى الاستخدام **قوالا**
الشريحة للفرس كالخزام لها **قوالا** خلابة التحل **قيون**
الغنم من الضان **قيوق** الحب يقال قيوبيندة بلدي
رباه في عبه وقيونندة اقچه قوديي وضع في عبد دراهم
قوق امرمن قوقمق بمعنى التزول في المحطة والاحطاط
على الشيء

فصل الكاف المفتوحة كايين المهر

الموجل للمراة ويطلق على النكاح يقال بوعورت كا
بيسلمدي اومكوحيتي ومهوريتي واما المهر المعجل اسمه
اعزلق وتقدم في التاف **كات** معروف **كجكين** صفته

رئيس الروسا **قبزان** الجبان في الحرب وغيره **قبلان**
الضيع **قتلن** امرمن قتلمق بمعنى الصبر والانتظار
والتربص **قجتين** صفة مشبهة الهراب مبالغة من قجمق
بمعنى الهروب **قجغن** صفة مشبهة الهراب عادة كما هو شان
بعض العبيد الرفيق وعيب شرعا قجغن اسم استفهام وشرط
بمعنى متى **قجين** الهارب من قجمق بمعنى الهروب **قادين**
الست مونث السيد افندي واغا **قدرين** البطن **قرغنه**
بوكن خبيث غراب **قزان** **قزغانك** الدست من النحاس راد
لما قبله وهو الفصيح كتابة والاول اشهر استعمالا **قزنج**
امرمن قازنمق بمعنى بعد الاكتساب والكسب دنيويا او
اخرويا **قالجين** الجورب او الخرموق **قلبرك** الزغيلى
قلقان الترس **قمقان** معروف **قاووت** البطيخ الاصفر
بانواعه ويفرق بالوصف **قاين** الصهر بانواعه والصهارة
قاينلق قاب الزوج اوابو الزوجة قاينانا وام الزوج
اوام الزوجة قاين انا واخ الزوجة قاين بلا يند وزوج
الاخت اينشته وتقدم **قن** امرمن قانمق بمعنى الادتوا
ضد العطش **المكسوره قيني** القراب والغلاف **قيز**
امرمن قيزمق الانزخار وقبول التخصيص وتعديته
قيندر رمق التخصيص **قزقن** امرمن قزغنمق بمعنى
الحسد والغيرة **قزقين** صفة مشبهة بمعنى الحريص على
اخذ الشيء بزيادة ما عنده من الحرارة في طلبه يقال
قزقيني مشتهي قن قيني عورت لمن هو رتبته **قيندن**
امرمن قلده لمق بمعنى التحرك **المضمومة قوجون**

قايين آنا
اينشته

امر

مشبهة الخالي من الكافي او من المثوي او المكيف المستغرق
من الكيف يقال كحلين ديار بني دركين صفة الماء العذ . بي
كما زمزم وماء الابار يقال كرت سود كركين امرمن
كركمك بمعنى النخل على الابنى وقت الجماع ومجاز المعنى
التسلط على الغير والزنظر كاربابك القافلة فارسي
الاصل وقد يغير هكذا كاروان غلط مشهور كركان
صفة مشبهة بمعنى كثير الدوران كسكان الغار وقد سما به
ايضا صحابي بالصاد والسين مهملتين كسكين صفة
مشبهة بمعنى القاطع مبالغة من كسمك بمعنى القطع ومنه
مشبهة ايضا بمعنى الفالح كلين العروسة مقابل كوكو
العريس او العروس كلين خليلة الابن ومن اقوالهم
في التمريض قزم ساكاسو بلدوم كليم سن اشتبعنا ٥
اكلمك يابنتي فاسمعي بامراة ابني مضمون كلامي
لك ياجارة الاانت حماري كيوان الكوكب زحل •
المكسورة كنون كمون كبن الخنفر والضغن •
المضمومة كوجان نوع من الفرابيس قديمه
احسن من حديده لان الحديد فيه رايحة كريهة تزول
بالاستعمال لايبقى مريبا بمر مع صاحبه العمر كوجان
امرمن كوكمك بمعنى التضرر والاستصعاب لامر يفعل
لاكوج الصعب والعسوكوروك امرمن كورتمك بمعنى
الظهود للعدو بالظهور عليه كوسكان كثير الاغتباط
كوجله بوكان خيز غراب مرادف قرغه بوكن كوكو جين
الحمام من الطيور كوكل بلان امرمن كوكل يلتصق

بمعنى

بمعنى الغثيان ونكد والطبيعة لان يلتصق التكدر بطلقا
ماء او غيره وتفذم في هذا الباب كوك امرمن كوذك
بمعنى السرور كولخان مستوقد الحمام اي بيته الرماد
لغة ثم خص بذلك كويوك امرمن كويمك بمعنى
الشطوطة بالنار او بالحرارة يقال بوركي كويلكي اي
محرور القلب كوك اليوم كوك بد قليل الجلد
المدبوغ من غير الضان والمعز لان المدبوغ من المعز
سختيان ومن الضان سين كوك الشمس يقال كيت
يوزمي بعدي اي الشمس حرفت وجهي فصل
اللام المفتوحة لكن الطست لين باخر صورة
الماضي المسند للمتكلم مع الغير بتبديد الحيثيه والمضي
والمفاجاة نحو كلد كلين وكلد كولين وكلد وكلدين
اكرام ابله اي اكرم حيث جاء وحيث جئت انا وحيث جيت
انت لين اداة تشبيه بمنزلة كي وشاهد من شاهد
اوفى دروش كيمه كونزور صغريني اولمه اي افتا واجتهد
ليلا وظهارا الذكر كالبقر فصل الميم المفتوحة
مامون كلمة يدعي بها للهلاك يقال الله تشيلي كافري
مامون ايلسون واذا تلفت بشي يقال مامون اولدي
خيرا مردوان السلم الة الصعود والهبوط ومثله نرد
بان مزلن امرمن مزلمك بمعنى التمسخر مراد فخورلق
مشين الجلد المدبوغ من الضان الجود ميمون الفرد
فصل النون المفتوحة نردبان السلم
مرادف مردوان وتقدم نادبن الطريق الحقيف على

يطقن امرمن يطقنق بمعنى الابتلاع من يونق بمعنى البلع
يورغنة صفة مشبهة بمعنى الشباب الفتيان من يورلتق
بمعنى التعب والمي يورغان اللحاف يوصوق الطحلب
على وجه الماء يغون الغليظ جثة او طبعا وغطاطة يوك
مرتفعة الجهة ونصرفه بلام الطاوعة يقال يوندي
توجه وطاب زيد نفسا زيد طيب اولدي نفس يونده
يون مفخمة امرمن يونق بمعنى البخر والنخت كبخر البخار
ونخن الحمار يون امرمن يونق بمعنى الاغتسال مطاوع يو
يعنى الغسل وما اخره يون متحركه وقفا ووصلا
مراعيا فيه الترتيب الاولي معنوفاله بالفصل فصل
الهمزة المفتوحة ايخانه بيت الماء المستراح او بخانه
من اسما المستراح ايضا نادرا اسنه امرمن اسنمك بمعنى
التثاوب اشنا المرقعة في الناس فارسي مستعمل في
التركي الحج قاووي المكسورة ايكنه الابس ايكي فرداش
قابي دم الاخوين انه امرمن اينمك بمعنى موج نحو الكباش
والاثوار والخيل اي خبيه المضمومة اورغانه الشاشة
من الشاة المتفحجة اونه امرمن اونق بمعنى الاعتبار بالشيء
يقال بني اوندم لمندي اي ما اعتبر في اوينه امرمن اوينق
بمعنى اللعب فصل الباء المفتوحة بزغنه بياض
الجدران والحيطات بالجص ونصرفه باولق وبلمك
وسورمك لزوما في الاول وتعدية في الاخيرين بقنه
الطفل بلغانه الشملة الاحتجاج المكسور بيني
الموكب في ركوب الخيل الملوك ونحوها يقال ببيني وار

در

يوبله حالبدل امثل هذا يفعلوا
يوبلوبوله ويراكبون بامثل مثل جاء ووقب
في العاقبة فعلوا مقصد
واستفهام وتعجب عما هذا مايليق فعلك
لم فعلت هذا في التوبيخ

دراي الموكب موجود المضمومة بورانى الكوز من نحو
القرع او على مطبوخا بروك قانى دم الرعاف بونه
امرمن بونق بمعنى خرا ونحو المريض او الكبير سنا فصل
التا المفتوحة تزخانه الكشك تكنه الدستاري
القصعة الطويلة والمدورة تته المغلفل من الارز نتن
أوغلاني نغة صبيه العرق واصطلاحا صبي الحذق وآكل
فصل الجيم المفتوحة جاشنى عينة ما يوكل
ويطلق على اللذة ولوكلاما جنانه الاناء اللهو كالطنبور
والعود جينه امرمن جينمك بمعنى المضغ
المكسورة جكنه امرمن جكنمك بمعنى الدوس بالارجل
چكنه امرمن جينمك بمعنى طنين الاذن جيجي الصبي
من القناجيين ونحوها جنكنه طايفة من سياسة الروم
وعوارضها المضمومة جوجنى نوع من الرقص يعمل
الكمل واكثر ما يجاك به رقص السودان فصل الحا
المعجمة المفتوحة خانة البيت ومنه قهوخانة بيت
القهوة ومي خانه بيت الخمر الخان وسعادت خانه دار السعادة
واپ خانه بيت المكاتبة عن بيت الخلا المضمومة حرمايينه
جمار النخل خوق الفتح يصب منه في فم الاواني كما يصب ما الورد
منه في النعم فصل الدال المفتوحة دانا الحبة
الواحدة والفرد الواحد من الحبوب او المعدود دنيا المجملة
من البقالة ومن افعالهم اود نفسيه اوكوز المازمضموت
بنت البنت عورة ديدنا اشتهار الخير او الشر ونحوهما
دوه دكى الملاح ثوك الجمال المكسورة ديكنه امرمن.

ديكنك بمعنى الاستماع والاصغا **فصل الزا المهمله**
المفتوحة زا زيانه الشم
فصل الزاى المضمومه زرنا مزمار الطبل
فصل السين المهمله
المكسورة سيني الصينيه من النحاس
فصل الصا المفتوحة صانو الظن نفسه اى
الحاصل بالمصدر من صامتى بمعنى الظن
المكسوره صنه امر من صمتى بمعنى التجربه والامتحان
يخال سين صندم اى جربتك **المضمومة صورانا** ويجوز
بالسين وبالزاى مزمار الطبل وتقدم صوري كوني يوم
السواد والحساب اى يوم القيامه وسالت من له تقيد لهن
اللغة عن اسم يوم القيامه فلم اجابنى بجواب وافى وليس يسوم
القيامه اسم اشتق من هذا فى التركى **فصل الطاء**
المفتوحة طنه امر من طمتى بمعنى الاعتبار بالغير
والاهتمام يقال بنى طمندى اى ما اعتبرنى مراد فى لاتمتى
الاعتبار **طرخانه** الكشك وتقدم فى الناء فيجوز الوجهان
المضمومة طوبلى الكنه دبوس السنوات ليشكن به
الشاب **طورنه** من الطيور الكركى **طونه** نهر عظيم على شاطئ
بلدان واصقار بلاد رومللى **فصل الفا المضمومة**
فورتونه المنصله فى البحر **فصل القاف**
المفتوحة قيغنه بيض يقلى مع العسل يعمل غالبا
فى ولادة النساء عند الطلق وام قاين انا ام الزوج اوام الزوجه
القحاة قنه امر من قنمتى بمعنى سيلان الدم من البدن لان

قان

قان الدم **قنى** بمعنى اى قتله امر من قنمتى بمعنى القتليات
المكسورة قتنه امر من قتمك بمعنى العتب واللوم **قتنا**
الحنا **المضمومة قورنه** جرن الحمام يغتسل منه **قولى**
كلمة تاتى مع اى يقال اى قولى ايشلدى اى فعل متاتيا
فصل الكاف المفتوحة كسدانه القصطل ابو
فروه **كنه** القراد بانواعه حلا اودلما **كنه** مستعمله بمعنى
بنه ايضا **المكسورة كسنه** اسم لمن يعتمل بمعنى من
الانسان **المضمومة كونه** اسم امر من كونمك ومثله
كونى بمعنى العنطة فى الحسد المحمود ولا يتصرف بنفسه
الا بوسيلة لام التعليل مثل كونيلمك بمعنى العنطة **كهنه**
القديم العتيق فارسيه معترك
فصل اللام المفتوحة لختنه الكرنب
فصل الميم المفتوحة منكينه مدقة نحو الكبتين
ولوب نحو العصارات ولق ابالها ماونه • سفينة كبيرة
مالحيته بين الغليون والغراب تحمل الحمل الزاد والاثاث
الحرب للغزاة صحبة العمارة الكبيرة تشبه بالمتاديف
كالغراب وبالشراع المربع كالغلابيه **فصل النون**
المفتوحة نسنه بمعنى شيء **فنه** سوالدعا لا يعقل • كما
انكيم سوالدعمن يعقل نحو نه ريواى اى شيء فاذا الزمت
تكون بمعنى التى فى الاسما نحو نه بود ربنه بود ربنه بود اى لاهذا
ولا ذا كاو بمعنى النهى والعطف فى الفعل مسلطه اى لا
هذا ولا ذا نه به بالتخفيف اسم فعل بمعنى خذ تقاله
بنى اى خذ هذا مراد فى وتقدم **فصل الها المفتوحة**

هر بي النقد من النحاس فصل ايا المفتوحة
يبيني الخفيف مقابل آخر الثقيل يبانه ايا ما ز والحاد ج
مكانا او كلاما المكسور ينه ايضا
باهي ما اخره واو ساكنه وقفا
او متحركة وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيبه الاول
حرفا وحركة ممنونا له بالفصل فما آخره واو ساكنة وقفا
فصل الهمزة المفتوحة او البيئة بتفخيم الواو ٥
وهد بالترفيق آو الصيد برا او بحرا والتصرف فيه
بلام النقل مثله اوله امر من اولق بمعنى الاصطياد ابو
الدب من الحيوانات ايو صفة مشبهة بمعنى الحسن المليح
ويجوز ابدال الواو فيهما ياء مثل اي وايي بياءين في كل منهما
وقع في قتل بعض الظلمة تاريخ ايي غزا الف وتسعة
وعشرون وترجمته بمعنى وحسبا غزا طيب الو بترقيق
اللام وفتحها هو النار والمتطرقون ينطقون مكان
الهمزة عينا البقو امر من اليقق بمعنى التاخير والابتا
يقال بوني البتواي اخر اوابق هذا المكسور ايو
امر من ايو مك بمعنى الجلة المضمومة او ضمير منفصل
للمذكر الغايب بمعنى هو أو امر من اوءق بمعنى الدلك
لعضا بدنه كذلك المتوضي او المغتسل اعضا بدنه او امر
من اوءق بمعنى عرك الاذن بمعنى فركها كخياط او الين
او لطين من نحو الثوب آو امر من اومك بمعنى كبس
نحو الرجلين والاعضا فهو مشترك في هذه المعاني الاربعة
الو بالترفيق المبتة اولو بالترقيق ايضا الحصة

والسهم

والسهم والنصيب ذكره شاهدي بقوله اولو لجوه دين ماخوذه
من اوكشمك بمعنى التخاصم ومتعديه اولشترمك
التقشيها اولو العظيم والتوقير وتضرفه بلام النقل
نحو اولوله امر من اولولق بمعنى التعظيم وتقدما اولو
امر من اولرقق بمعنى اعوا الطلب ومنه قولهم اولوسيني
اويولمين قال الراي من لا يعظم ويوقر كبيره وعظيمه بعودي
وبخسا كالكلب وتقدمت هاتان المادتان في اللام المتن
وذكرهما هنا لكونهما يرسمان بالواو فصل الباء
المفتوحة بصطاو الحيلة والشعبذة ويطلق بصطاو الخرقة
من الجوخ بالفتة ما بلغت من الاذرعة المكسورة بردو
دكل تنبيه وزجر بلاو الارض المنخفض المضمومة بواسم
اشارة بمعنى هذا بيو امر من بيومك بمعنى الكبر اي
كوه الشيء بكبير
فصل الجيم المفتوحة چاو الشهرة وتصرفه
بلام النقل ونون المطاوعة في اللازم نحو چاولمق
لتدد دين اشهره
فصل الخا المعجمة المفتوحة خاو وبرخو
البساط ودبر نحو القطيفة والمجر ودمن ذلك خاوي
كيمش ومنه جرد قطيفة في قول النحاة تركيبه
خاوي كيمش قطيفة
فصل الدال المفتوحة داو نوع من لعب
النرد المكسور ديو بسكون اليا الجبن والعنزيت
ديو بضم اليا اداة تفسير بمنزلة اي وان المعزتين واداة

تقليل بمنزلة لام العلة **المضمومة دِيو** بضم اليا العلم يقال ديوسيي وارد راي له علم وخبر ما حوذ من دو بمعنى العلم والفهم ٥

فصل الزاي المعجمة المفتوحة زرد چاو الكرم من الادوية ويصبغ به الثوب الاحمر **المكسورة زِبو** تصرف بلام التعليل نحو زيبو له امر من زيبولمق بمعنى انسلال نحو انسلال الحية اي جحرها والمحروب خشبة يقال دولدي اسفل

فصل السين المهملة المفتوحة سرو السرو معروف من الاشجار **سوا** امر من سومك بمعنى المحبة **المضمومة سوزصاو** كناية عن الحديث بمعنى القيل والقال **سُو** الماء المطلق وهي لغة شرقيته والشايع فيها بالصاد ونظم عليه فضولي البغدادي تاريخ جشمه ما هكذا ما حسينله حسن عشقينه سوشم بنيت جشمه اخري باستبول بغداديه ثيلاتمى ١٦٣ سنة فنظم هكذا ما حسينله حسن عشقينه صوفا لاول سنة ستمايه ثلاثة وستين والثاني ست ستمايه ثلاثة وتسعين فالثاني سرف الاول ونظم عجلي لغته استنبول قرا چا واستقالة البناييين والاول عمل لغته **فصل الشين المعجمة المضمومة شُو** اسم اشارة بمعنى هذا

فصل الصاد المفتوحة صاو تابع لسوز يقال سوز صاو لدي اي صار ما لا دفيلا ومثله سوز جلجي **صو** امر من صوماق بمعنى فض الامور وفض الناس المجتمعة على امر ومطاوعة صاولمق لانفضاض **المضمومة صو**

الما صولو المرق بمعنى المروق ما **فصل الطاء المفتوحة طاولو** المحبب من نحو الذهب **طاو** حمى نحو الزنجرة حرارة الانسان يقال طاوندن ايكت سويله اي كلمة في حرارة **فصل القاف المفتوحة قو قراجاو** استقالة البناييين **قاو** الحراق **قرا او** بيت الشعر للرحالة الترالة **المضمومة قيوا** البير وبحذف الواو وتسكين اليا اذا لحقتها دال او ده يقال قويدك جزدم اخرجته من البير قويب صو وارد رفي البير ما **قيو** التحتاني مقابل صوق المايع **قو** امر من قوماق بمعنى الوضع والحط والترك **قُر** امر من قوزمق بالمد قليلا لمعنى الطرد **قو** الشكاية والتمر والنميمه **فصل الميم المفتوحة مصاو** صفة مشبهة للذم بمعنى الجلنط وعربيه لقلب لشخص في زماننا وهو حري بهذا الاسم كما يقال الاقناب تنزل من السما **ماو** طايفة وغالب السوق النقلية باسطنبول بمنزلة اليهوديه بمصر وهم في الطبيعة والفلظ والجلافة كاليهودية وظهر منهم العلما والموالي وغيرهم مولى من العلما يسمى عوض افندي له مناقب ومآثر ومثالب منقولة مشهورة تولى قضا العساكر في زمن المرحوم السلطان مراد بن المرحوم السلطان سليم وهذا اول ظهر مصر من اليهودية الشيخ عبد الرحمن اليهودي الحنبلي ووالده وله مناقب ومآثر مع الامرا والوزرا بواسطة علوم شتى يدعواه

مَاو بزيادة لام التعليل مثل ماوله امر من ماولمق بمعنى واواه الهمزة **فصل الياء المكسورة يو** مجاريكحو

الخياطة من المضرب وكسرات نحو الورق الكاغد او القماش
المضمومة يو كلمة تنبيه بعينه يو امر من يوق بمعنى
الغسل مرادف ييقه وتقدم واو متحركة وقفا
ووصلا فصل الميم المفتوحة ايوا السرحل
المضمومة او الصحرا والبيدا
فصل الجيم المكسورة جوي السمار ولوح
خشب المسيمى دسريين الالواح جوا بجيم عربية الزبيق
فصل الدال المفتوحة دوا البعير وجنس الابل
فصل السين المهملة المفتوحة ساوي المحبة
فصل الشين المعجمة المكسورة شوا الفتح والتمزق
والدلال فصل الصاد المهملة المفتوحة صوا اسم
لنقض الامور وتقدم مصدره في الواو الساكنة صَوَا
اسم لصحوق الموت المكسورة صيوا امر من صيوق بمعنى
اللطخ من بياض الجدران او التلطخ مطلقا صوا اسم
الطلا غير الطلا الذهب واما طلا الذهب بيمى بالبدر
فصل الطا المفتوحة طوا الطاحن يتجلى فيه
فصل القاف المضمومة قوا اسم الشكاية والغمز
والمصدر قولق بمعنى الشكاية والغمز وتقدم في الواو
الساكنة فصل الواو المكسورة ويوي
الموارب من الامتعة والاسكتة فصل الياء المفتوحة
ياوا الهذيان من الكلام وصفة مشبهة للمتكلم بذلك
ولقبه لمقاطعي في زماننا مع انه اعقل الناس ولعله لقب
بضد وصفه وقد غلب خير لما اس وميي علامة الخير

المضمومة

المضمومة يوا العش لنحو الطيور كان كمس الخبن لنحو
بيت الدجاج وكان ابن الحجر لنحو الجبة والضب باب
ما اخره ياساكنة وقفا ووصلا ومتحركة وقفا وو صلا
مراعيا فيه ترتيب الاول معنونا له بالفصل فما اخره
ياساكنه وقفا مراعيا فيه ترتيب الاول معنونا له بالفصل
فصل الميم اي الشهر اي التمر الاي الجماعه
والطايفة من اي جنس كان الإي الموكب يقال الاي كوني
يوم الموكب ايي صفة مشبهة الحسن المليح الجيد ويجوز ضم
اليا الاولى وقلب الثانية واوا وتقدم المضمومة اوي
بالتخييم الصوت المجاوب في الجبال والابار يقال اوي
ويراي جاوب ويقال لمن ينادي اوي ويراي اجب اوي
امر من اوق بمعنى الانقياد وعدم المخالفة حاصل انقياد
الجمل الكبير للولد الصغير او معنى مثل انقياد الانسان
لغيره واطاعته • اوي امر من اوق بمعنى الموافقة لموافقة
الكلام بعضه ببعض وموافقة الملبوس بلابسه اوي • امر
من اوق بمعنى تحوين نحو الخشب وتحوين نحو المغارات
اوي امر من اوق بمعنى تقوير نحو القبة من القميص
والقنا وما يلبس وتقوير الاكمام من الزجيات والقفا
مشترك في الجملة فصل الياء المفتوحة بايي
الغيبي تقابل يحسول الغفير المعدم بايي امر من •
بالق بمعنى السحر يقال كوز يابجي بمعنى ساحر الاعين
مثل المشعبذ ومن اسما السحر بوكي وتقدم فيما اخره
كان متحركة بايي الحصة والسهم من الجمص ومن

طين

صلا

ومن السهام وتعديته بلام النقل والشين يقال بايلش
امرمن بايلشمق بمعنى الخاصه والتقاسم يايي يستعمل
بوسيلة يحمك في الاعتماد والانقاظ يقال بوسوزدن
وبوايشدن كيندوكه يايي بيچ ايي خذلك حصة من هذا
الكلام اومن هذا العمل بمعنى اعتبر واتعظ بوي اسم
مكان بمعنى هنا وتقدم المضمومة بوي القد والقامه
وبلام النقل مثل بويله امرمن بويلمق بمعنى كشف الاحوال
وبمعنى تقدير المياه الغاصة بولابي بمعنى لين ومثله بولا يكي
فصل التا المثناه فوق المضمومة توي
الوعر من نحو وبر الجمل والزغب من زغاليل الطيور واوائل
الشعر فصل الجيم جاي النهر حنطاي المخلاه
من نحو الجوخ يستصحبها المسافرون غالبا يوضع فيها الا
متعه فصل الدال المفتوحة دايي بتفخيم
الدال المحال اخ الام المضمومة دوي بالترقيق امر
من دومك بمعنى التحمل للجفا والامراض والجراحات
يقال لمن يحمل الجفا الخ ماذكر جفايه دويرالخ دوي بالتفخيم
امرمن دوملمق بمعنى الدرايه والفهم والعلم والخبرة
يقال ديوبيي وارد رلمن له دراية وفهم وعلم وخبرة
بشيء دوي بالتفخيم ايضا بزيادة مد امرمن دوتمق
بمعنى الشبع من الاكل ونحوه يقال دويوبجه وردم
ضربته حتى شبع فصل السين المفتوحة
سراي البيت الكبير كبيت السلطان او الوزراء والامراء
واصل فارسي بمعنى البيت مطلقا وفي التركي خص

بما ذكر المكسورة سيي امرمن سيمك بمعنى شربته الهنن
والكلب عند التودد فصل الصاد المهملة المفتوحة
صاي امرمن صايمق بمعنى العد والحساب المكسورة صي
امرمن صيمق بمعنى الكسر بلا اثنانية وهزم نحو الجيش والمكسور
والمهزوم صنف المضمومة صوي امرمن صويمق بمعنى
التفتيش اي ازالة القشر صوي امرمن صويلمق بمعنى التعريه
قطاع الطرق المارة وتعرية الانسان ثيابه عند الاغتصاب
وغير ذلك والغربي صويمق صوي النسل والذرية
واكثر ما يستعمل قبل صوب يقال صوي ابه نسل وذرية
فصل الطا المفتوحة طاي المهر من اولاد الجمل
الفلو طاي العدل احد شقي الحمل
المضمومة طوي الابله السادج صفة ذم طوي اسم
طي مخصوص يقال طوي قوشي فصل القاف
المفتوحة قلاي القزدير قاي امرمن قايلمق بمعنى
طاوع الزحلقه والزحلقه والتعدي قايدرمق بمعنى
الزحلقه والزحلقه المكسورة في امرمن قيمق بمعنى
فزم اللحم واللحم المفزوم يسمى قيمه في امرمن قيمق
وبمعنى الجراة والاقدام على الشيء العسير الذي لا يهون
على الانسان بسهوله في البر مقابل دكز البحر يقال كهي
قيه جكدي يداي المركب سحبوها اليراقي حاشية الشيء
مثلا كحاشية البزمثلا ومن اقوالهم قيس كوريزك الى
انس كوركزك الدايي انظر الحاشية وخذ الفراش
وانظر الام وخذ البنت امرمن قيمق بمعنى عقد النكاح

يقال كبن فتبيي ابيه عقد النكاح بخمسة المعيي **المضمومة**
قولايي الهين مقابل كرح الصعب **قويي** امر من قوليق
بمعنى التاثير في القلب ومضارعه قوياد ليس الا قوزي
امر من قويمق بمعنى الخط والوضع والترك مثل قوميق
وتقدم فيما اخره واو ساكنه فيجوز فيها الوجهان **فصل**
الكاف المفتوحة كاروان سراي ٥ الخان والرباط ينزل
فيه القوافل الذاهبة والايبه في المناوزل والطرقات
كي امر من كيمك بمعنى لبس اللباس **المكسورة كي** وشلها
كه اداة دبط بين شيئين وتقدم فيما اخره كاف متحركة
المضمومة كوي القرية من القرى **فصل**
الواو وواي كلة تحسد وتحزن وتقصر هكذا **وي**
بمعناها **فصل الياء المفتوحة يايي** القوس
يايي امر من حد فصول الستة فصل الصيف ويراد به يازيايي
امر من يايمق بمعنى نشر نحو الثياب او الكلام او نحو ذلك
يقال سوز يايلدي اي انتشر الكلام **المكسورة يي**
امر من يمك بمعنى الاكل ويكتب هكذا يه **يي** امر من يميق
بمعنى نتن الرايحة الكريهة والله اعلم **النوع الثاني**
مما اخره باسكن وقفا ووصلا مراعيا فيه ترتيب الاول
معونته والفضل وبه يتم هذا الكلام والحمد لله على التمام
ثم الياء قد تزاد مضمومة قبل يا المضارعة لافادة الحال
الاستمراري نحو كلبور اره يود او قيتور ايي بمعنى نيتنش
يذوب يقرا مستمرا عندرجا **فصل النون المفتوحة**
ايي ومثله **ايو** الحسن المليح الجيد وتقدما فيما اخره يا

ساكنه

ساكنة ابو الدب من الحيوانات وتقدم **المضمومة اوبه**
صفة مشبهة بمعنى البطئ واشتقاقه من لام الثقل يقال اوبله
امر من اوبلمق بمعنى تبطئة الغير او بوامر من ايومق بمعنى
النوم **فصل الباء الموحدة تحت المضمومة بويا**
الصبغ من نحو النيلة او البلخوا والعصفر **بويه** امر من
بويمق بمعنى الصبغ **فصل الدال المفتوحة**
ديه امر من ديمق بمعنى الاسناد حسا او معنى ومطاوعه
ديمتمق بمعنى الاستناد والاعتماد **المكسورة دبوا** اداة
تفسير بمنزلة اذ واي التفسير بيتين وبمنزلة لام التعليل
يقال اوغملي عيلمي ورد ومراوصدنود ديوايي ضربته ولدي
ليعقل ويتاديب **المضمومة دوبي** العلم والمعرفة
والدراية والخبرة يقال دويوسي وارد رايي له علم ومعرفة
ودراية وخبر من دويمق بمعنى ذلك وتقدم فيما اخره
ياساكنه **فصل الزاي المعجمة المضمومة زليا**
الحلوى المشك يقال زليا حلواسي **فصل السين**
المهملة المفتوحة سايه الظل فارسي مستعمل في التركي
وتركيبه كوركه **المكسورة سيبا** تاخير السفينه الغرنفر
المضمومة سوبا الحبث كالعمل بلا فايدة **فصل**
الصاد المهملة المفتوحة صايه الملوطة **صايي**
اسم للحاصل من مصدر الحساب بمعنى العد واشتقاقه
بوسيلة دير يقال صايي دير اي عد امر من صايمق بمعنى
العد **المضمومة صوبه** السكين المطوية **صكورمه**
الشيء المهيا الحاضر كالسفينة بعد الوسق مهيئة السير

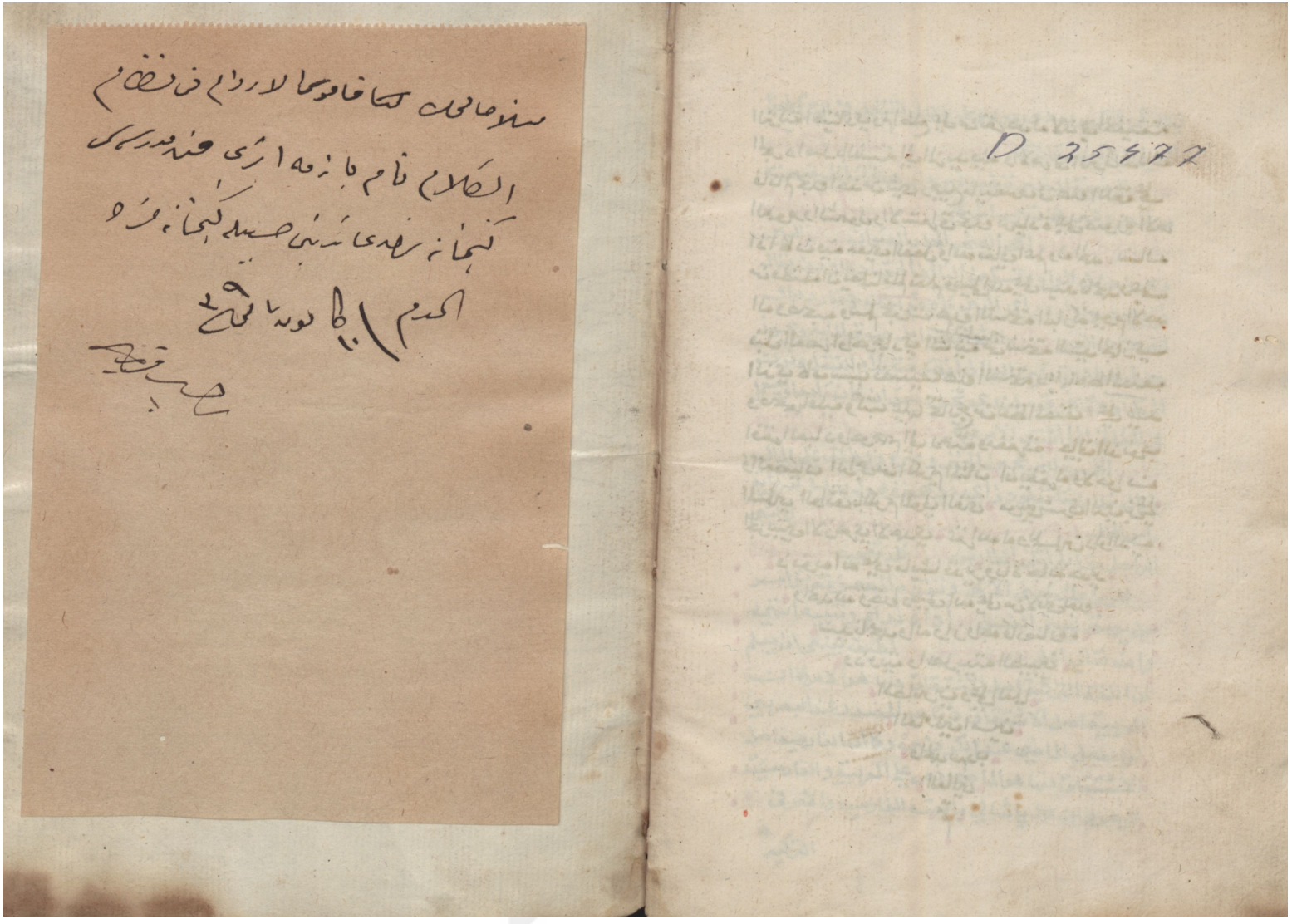
يقال لمن شكى ربه دوريد ونحو ذلك تشتمل في التركية بهذا
المعنى ولعلها سريانيته **فصل الطا المفتوحة**
طايه المرضعة الطير ترضع غير ولدها واما المرضعة
من طير وغيرها تسمى املى **فصل القاف**
المفتوحة قاية الحجر الصخر الجلد الصوات **قويو** البير
ويجوز حذف الواو وتسكين الياء اذا الحقتها دال ودن يقال
قويده صو اوردى اى البير ماء وقويدن چقاردم اى
اخرجت من البير **قويو** الطحين مقابل صوف المايع ويجوز
حذف الواو وتسكين الياء اذا تصرفت بلام النقل ونوت
المطاوعة نحو قويلندى طحن بعد ان كان مايعا ويستعمل
في المطالبة اذا اشتد الامر فيه **فصل الميم المفتوحة**
ماية الخميرة لنحو عجين الخبز وغيره ويطلق على المال
يقال فلان ماية لود اى ذو خميرة عمود بدليل سرماية
راس المال **فصل اليا المفتوحة يايه** الماشي
الراجل مقابل ايتلى الفارس **فيه** كلمة تعجب **المكسورة**
يه امر من يمك بمعنى الاكل وتلتزم المضمومة بوامر
من يومق بمعنى الغسل **بواداة** نداء ونتبيه انتهى
والله تعالى اعلم **تنبيه** لطيف بينغى ان يعلم
ان اللغة التركية اصل الاشتقاق فيها هو الامر كما ان
العربية اصل الاشتقاق فيها هو المصدر عند البصريين
او الفعل الماضي عند الكوفيين وكما ان الفارسية اصل
الاشتقاق فيها هو الماضي نص على العربية والفارسية
المرحوم بن كمال پاشا في رسالته الفارسية والامر في

التركية

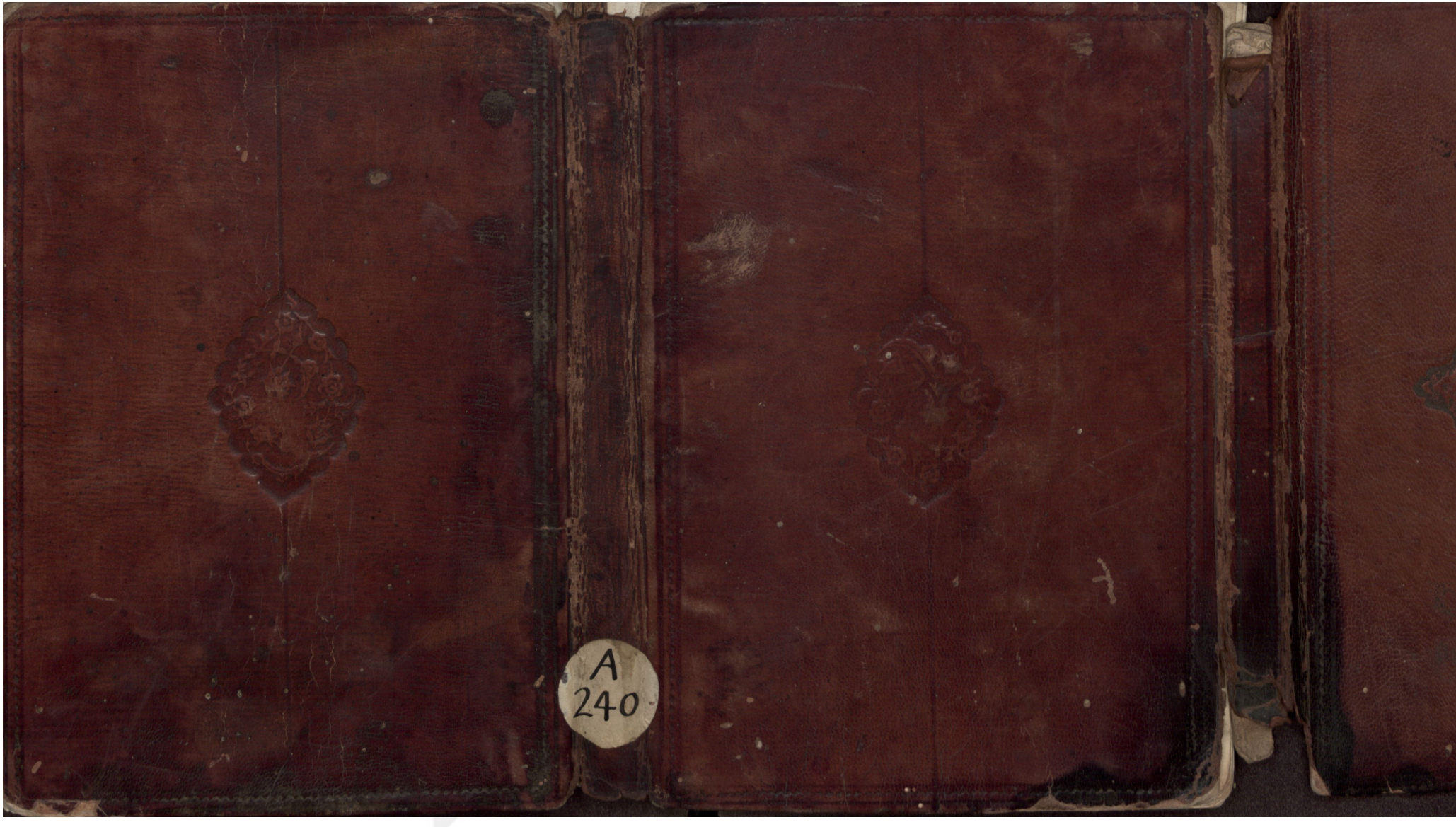

التركية اختياري ولم اطلع على من تعرض له لان في الحقيقة
المجرد اصل بالنسبة الى المزيد فيه والامر في الترك كذلك
فانا لم نجد احدا من تيمي وجميع ما ينصرف في هذه اللغة على
العموم والشمول والاستغراق نجده بزيادة على صورة الامر
اذا كان فيه معنى الفعل والله تعالى اعلم وله الحمد نسأله
من فضله ان يعلمنا ما لم نعلم وصلى الله على سيدنا محمد وعلى
اله وصحبه وسلم تجزت هذه النسخة المباركة يوم الاحد
قبل العصر واخر جمادي الثانية من نسخة السيد الجازي
الذي كان سبب تصنيف هذه النسخة وعليها خط المصنف
وصححها عليه وكتب عليها تواريخ من لفظ المصنف على يد
افقر العباد واحوجهم الى رحمته ومغفرته جاني الذنوب
والعصيان الراجي من الكريم المنان ان يغفر له ولاخوانه
المسلمين الواثق بالكرم المولى الغني موسى شرف الدين بن علي
الجربيسي الازهري الاحمدي غفر الله له ولمسلمين ولوالديه

ذنوبه انه على ما يشا قدير وبالاجابة جدير
والحمد لله وحده وصلى الله على من لا نبي بعده
سيدنا محمد واله وازواجه وانصاره
وذريته واهل بيته الطيبين
الطاهرين وعلى العلما
العاملين امين
والحمد لله رب
العالمين
تم

D 35422

A
240